

MARX
ENGELS
OPERE

9

KARL MARX FRIEDRICH ENGELS

OPERE, VOLUMUL 9

Proletari din toate țările, uniți-vă!

INSTITUTUL DE MARXISM-LENINISM
DE PE LÎNGĂ C.C. AL P.S.U.G.

KARL MARX
FRIEDRICH ENGELS

OPERE

EDITURA POLITICĂ

1959

INSTITUTUL DE MARXISM-LENINISM
DE PE LINGĂ C.C. AL P.S.U.G.

KARL MARX
FRIEDRICH ENGELS

VOLUMUL 9

EDITURA POLITICĂ
București - 1959

Prezenta traducere a fost întocmită în colectivul de redacție al Editurii politice după fotocopiile textelor originale apărute în ziarul „New York Daily Tribune”, completate cu unele note din ediția rusă apărute în Editura de stat pentru literatură politică, Moscova, 1956.

Prefață

Volumul al 9-lea al Operelor lui K. Marx și F. Engels cuprinde articolele și corespondența scrise din martie pînă în decembrie 1853. Cea mai mare parte a acestor articole au fost publicate în ziarul american „New York Daily Tribune”.

În perioada la care se referă lucrările lui Marx și Engels cuprinse în volumul de față, în țările europene domina cea mai neagră reacțiune politică. După înfrîngerea revoluțiilor din 1848—1849, presa democrat-revoluționară era gîduită. Marx și Engels nu mai aveau alte posibilități de a stabili legătura cu masele și de a influența opinia publică decît articolele pe care le scriau în ziarul „New York Daily Tribune”, pe atunci ziar progresist, la care Marx începuse să colaboreze din august 1851. Din acel moment activitatea publicistică la „Tribune” a devenit pentru Marx, ca și pentru Engels — care la cererea lui Marx colabora în mod neoficial —, o parte importantă a activității lor revoluționare.

În timp ce colabora la „New York Daily Tribune”, Marx a scris și o serie de articole pentru ziarul cartist „People's Paper”, care începuse să apară din mai 1852, sub redacția lui E. Jones. În afară de aceasta, unele articole ale lui Marx, scrise pentru „Tribune”, au fost publicate concomitent și în „People's Paper”. Unele articole ale lui Marx apărute în „Tribune” au fost reproduse, în formă prescurtată, în ziarul german „Reform”, care apărea în S.U.A. din martie 1853, cu participarea directă a lui J. Weydemeyer.

Activitatea publicistică revoluționară a lui Marx și Engels era indisolubil legată de preocupările lor teoretice, precum și de toată activitatea lor politică de partid. Marx și-a îmbinat munca în domeniul ziaristicii cu studierea celor mai importante probleme ale economiei politice, ale istoriei universale, inclusiv ale istoriei, economiei și orînduirii so-

ciala a țărilor coloniale, ale problemelor politicii externe și ale diplomației statelor europene. Engels a continuat să studieze sistematic probleme de știință militară, s-a ocupat de problemele de lingvistică, a studiat limbile slave și orientale.

În articolele scrise pentru ziar, Marx și Engels s-au bazat pe rezultatele cercetărilor lor științifice. În același timp, activitatea ziaristică i-a ajutat să urmărească evenimentele din viața economică și politică, să adune fapte și să strângă materiale pentru lucrările lor științifice. Astfel, o parte însemnată din materialele economice pe care le-a citat în articolele scrise pentru „Tribune”, Marx le-a folosit mai târziu în „Capitalul”. Fondatorii comunismului științific nu numai că au acordat ei înșiși o deosebită atenție elaborării teoriei, dar au îndemnat și pe adepții lor să folosească răgazul vremelnice intervenit în luptele revoluționare pentru a-și completa cunoștințele lor teoretice și a se pregăti în vederea unui nou avânt revoluționar. Marx și Engels erau ferm convinși că triumful forțelor contrarevoluționare are un caracter trecător și au căutat să insuflă această credință în rîndurile luptătorilor proletari.

Cu toate că după dizolvarea Ligii comuniștilor nu exista o organizație proletară internațională, Marx și Engels au continuat să mențină legăturile cu militanții mișcării muncitorești din diferite țări, căutînd să exercite asupra lor o influență ideologică, să-i ajute în lupta grea pe care o duceau în condițiile reacțiunii. Prin J. Weydemeyer și A. Cluss, foști membri ai Ligii comuniștilor, Marx și Engels căutau să influențeze asupra mișcării muncitorești din America, iar prin E. Jones și prin alți lideri ai cartismului revoluționar, asupra muncitorilor englezi. Marx și Engels au folosit activitatea lor publicistică în cadrul ziarelor „New York Daily Tribune” și „People’s Paper” pentru a scoate la iveală racilele și viciile orînduirii capitaliste, pentru a demasca rînduielile reacționare din statele europene, pentru a critica ideologia burgheză, pentru a fundamenta poziția și tactica proletariatului în cele mai importante probleme ale politicii interne și externe a diferitelor țări.

O piedică serioasă în calea propagării concepțiilor lui Marx și Engels prin coloanele ziarului „Tribune” o constituia concepția burgheză despre lume a redactorilor lui. De aceea Marx și Engels trebuiau să dea dovadă de o deosebită elasticitate, de priceperea de a-și exprima uneori ideile nu direct, ci pe ocolite și, în același timp, de a promova în mod

consecvent, în articolele lor, o linie care se deosebea în multe privințe de linia redacției acestui ziar. Chiar din 1853, în atitudinea acestei redacții față de Marx au început să se facă simțite nu numai deosebiri fundamentale în concepții, dar și lipsa de scrupule, tipică pentru moravurile ziaristicii burgheze, precum și tendințele de exploatare ale proprietarilor și redactorilor ziarului față de colaboratorii lor. Redacția lui „Tribune” a început să publice, sub formă de articole de fond, articolele trimise de Marx, fără să-i ceară avizul și fără să indice numele autorului, iar o serie de articole ale lui Marx nici n-au fost publicate. Unele dintre articolele lui au fost împărțite în mod arbitrar de redacție în mai multe părți, altele au suferit modificări redacționale, în altele s-au introdus adăugiri care erau adeseori în contradicție cu conținutul și stilul articolelor trimise de Marx. Aceste procedee arbitrare ale redacției îl indignau pe Marx și-l făceau de multe ori să protesteze. Dar, întrucât presa muncitorească și democrat-revoluționară, lipsea aproape cu desăvârșire, Marx nu putea să renunțe la colaborarea sa la „New York Daily Tribune”.

Conținutul activității publicistice a lui Marx și Engels din această perioadă era excepțional de bogat și de multilateral. În articolele lor, ei au scris despre toate evenimentele mai mult sau mai puțin însemnate din cadrul mișcării muncitorești, despre lupta popoarelor asuprite pentru libertatea și independența lor, despre economia diferitelor țări, despre cele mai importante evenimente militare și politice din Europa, Asia și America. Aplicînd metoda materialismului dialectic, Marx și Engels au supus unei analize științifice profunde și multilaterale diferitele evenimente curente și totodată au făcut o serie de generalizări teoretice și au tras o serie de concluzii politice foarte importante.

După cum se vede din lucrările publicate în acest volum, Marx și Engels au acordat o deosebită atenție următoarelor trei grupuri de probleme: situația economică a țărilor europene, îndeosebi a celei mai dezvoltate țări capitaliste, Anglia, și perspectivele — legate de situația economică — ale unui nou avînt al mișcărilor democratice și proletare; politica colonială a țărilor capitaliste și lupta de eliberare națională a popoarelor subjugate; relațiile internaționale în legătură cu ascuțirea contradicțiilor între statele europene în problema Orientului apropiat, pregătirile de război și începerea ostilităților între Rusia și Turcia.

O trăsătură nouă și importantă în activitatea științifică și publicistică a fondatorilor marxismului în această perioadă a fost interesul profund pe care l-au manifestat față de destinele istorice ale țărilor coloniale și dependente din Asia, și mai ales ale Indiei și Chinei. În această perioadă au început ei să publice sistematic în presă articole care explicau situația din aceste țări și demascau politica colonială de jaf promovată de țările capitaliste.

Analizînd situația economică a țărilor europene, Marx, în articolele publicate în volumul de față „Problema războiului. — Populația Angliei și date cu privire la comerț. — Activitatea parlamentară”, „Evenimentele politice. — Lipsa de pîine din Europa”, „Puterile occidentale și Turcia. — Simptomele crizei economice”, „Războiul. — Grevele. — Scumpetea” și în multe alte articole, a arătat situația în care se află producția industrială, în special cea din Anglia, producția agricolă, situația comerțului intern și extern, a prețurilor de pe piață, a cursurilor de schimb etc. Pornind de la numeroase exemple, Marx a urmărit diferitele faze ale ciclului comercial-industrial curent și a concretizat teza despre caracterul ciclic al dezvoltării producției în capitalism, teză enunțată de el încă în lucrările sale economice din deceniul al 5-lea al secolului trecut. Dezvăluind legile care acționează în economia capitalistă, Marx a combătut în articolele sale afirmațiile greșite ale economiștilor și publiciștilor burghezi, care înfățișau capitalismul ca pe un sistem bazat pe armonie, ce aduce prosperitate tuturor claselor populației și corespunde legilor naturii. Întregul mister al economiei politice burgheze, a arătat Marx, „constă pur și simplu în transformarea relațiilor sociale trecătoare, care sînt proprii unei anumite epoci istorice și corespund unui nivel dat al producției materiale, în legi eterne, generale, de neclintit, sau, cum le numesc economiștii, în legi naturale” (vezi volumul de față, pag. 264). Viciul fundamental al economiei politice burgheze, a scris Marx, constă în aceea că reprezentanții ei „nu văd mai departe de limitele economice ale epocii respective, neînțelegînd că înseși aceste limite au un caracter limitat în timp și vor dispărea în cursul dezvoltării istoriei tot atît de inevitabil cum au fost create de această dezvoltare” (ibid.).

În articolele sale, Marx face o caracterizare caustică a liberalismului burghez, întruchipat în liberschimbisti englezi, care, prin fraze ipocrite despre „libertate”, „armonie” și „prosperitate”, camuflau exploatarea inumană a muncitorilor

salariați. Marx a arătat adevărata fizionomie a liberschimbistilor ca apologeti ai capitalismului și ca dușmani ai clasei muncitoare. El a demască iluziile răspîndite de liberschimbisti cu privire la dispariția crizelor economice o dată cu instaurarea libertății comerțului. Lipsa de temei a afirmațiilor liberschimbistilor cu privire la posibilitatea dezvoltării fără crize a capitalismului a ieșit la iveală în mod pregnant, după cum a relevat Marx, chiar la sfîrșitul anului 1853, cînd după faza de prosperitate a urmat faza de stagnare în industrie și comerț și cînd în numeroase ramuri ale producției s-au observat fenomene de criză. Prima criză mondială, care s-a declanșat în 1857, a confirmat pe deplin justetea tezei lui Marx despre inevitabilitatea declanșării unei noi crize economice și despre zădărnicia tuturor încercărilor burgheziei de a înlătura contradicțiile, însușire organică a capitalismului.

În strînsă legătură cu cronicile economice ale lui Marx sînt și articolele sale pe teme financiare: „Noua mașinație financiară, sau Gladstone și bănuții”, „Realizările guvernului”, „Lire, șilingi, pence, sau bugete de clasă și cui aduc ele foloase”, „Săpun pentru popor, un chîlpir pentru «Times»”. — Bugetul guvernului de coaliție” și altele. O parte dintre aceste articole au fost scrise pentru ziarul cartist „People’s Paper”. În ele Marx dezvăluie, în fața cititorului muncitor, natura de clasă a politicii economice a statului burghez, adevărata esență a măsurilor financiare și fiscale ale guvernului englez. Examinînd bugetul lui Gladstone ca „un buget de clasă, un buget al burgheziei scris cu pană de aristocrat”, Marx a arătat mecanismul complicat al sistemului financiar și fiscal burghez ca instrument de asuprire a maselor muncitorești. În aceste articole, ca și în altele pe teme economice, se înfățișează tabloul viu al situației grele a maselor muncitoare din Anglia, pauperizarea absolută și relativă a muncitorilor, ascuțirea contradicțiilor dintre burghezie și proletariat, care se manifestă prin uriașe conflicte de clasă.

În articolele sale, Marx a acordat o deosebită atenție luptei greviste a muncitorilor englezi și activității desfășurate, în cursul acestei lupte, de către uniunile sindicale — trade-unionurile. În articolele „Prosperitate engleză. — Greve. — Problema turcă. — India”, „Politica Rusiei față de Turcia. — Mișcarea muncitorească din Anglia”, „Panică la Bursa din Londra. — Greve” și altele, Marx dă informații amănunțite cu privire la grevele care au avut loc în districtele industriale din Anglia, subliniînd un fenomen nou și pozitiv: participarea

la aceste greve a muncitorilor neorganizați ; Marx analizează revendicările greviștilor, dezvăluie acțiunile pline de cruzime ale fabricanților și ale autorităților burgheze împotriva muncitorilor greviști, apreciază caracterul și rolul mișcării greviste în lupta de eliberare a proletariatului.

Grevele au fost considerate de Marx ca o manifestare vie a luptei de clasă dintre muncă și capital care are loc în societatea capitalistă. Marx demonstrează că grevele constituie un fenomen firesc în condițiile orînduirii capitaliste, că ele constituie un mijloc de înfrînare a actelor arbitrare ale fabricanților, de asigurare a condițiilor de trai necesare pentru muncitori.

O mare însemnătate prezintă concluziile lui Marx cu privire la importanța grevelor ca factor care trezește energia oamenilor muncii și îi unește în lupta împotriva exploataților. Aceste idei reprezintă o dezvoltare directă a tezelor fondatorilor marxismului despre asociațiile muncitorești ca școală a luptei de clasă a proletariatului, teze enunțate de ei încă în lucrările „Situția clasei muncitoare din Anglia”, „Mizeria filozofiei” și „Manifestul Partidului Comunist”. Marea însemnătate a grevelor, Marx o vede în influența morală și politică pe care o exercită ele asupra muncitorilor, educîndu-i în spiritul solidarității proletare și contribuind astfel la unirea și la organizarea lor. „Fără fazele alternative prelungite de stagnare, prosperitate, activitate febrilă, criză și profund declin prin care trece industria modernă în ciclurile ei periodice, fără creșterea și reducerea salariilor care rezultă din această alternare a fazelor și fără starea permanentă de război dintre patroni și muncitori, strîns legată de aceste oscilații ale salariilor și profiturilor, clasa muncitoare din Marea Britanie și din întreaga Europă ar fi o masă strivită, intelectualicește înapoiată, pasivă și docilă, a cărei eliberare prin propriile forțe ar fi la fel de imposibilă ca și aceea a sclavilor din Grecia și Roma antică” (vezi volumul de față, pag. 179).

În legătură cu caracteristica mișcării muncitorești din Anglia, Marx dezvoltă de asemenea ideile exprimate de el în „Mizeria filozofiei” despre unitatea dintre lupta economică și cea politică și despre însemnătatea decisivă a luptei politice pentru eliberarea proletariatului de sub jugul capitalist. Într-o serie de articole, Marx subliniază că numai lupta economică, cu toată însemnătatea pe care o are pentru unirea și educarea muncitorilor, nu este suficientă ; el arată de asemenea necesitatea organizării proletariatului pe scară națională, ca și impor-

tanța pentru clasa muncitoare a creării unui partid politic de masă propriu și a desfășurării luptei pentru cucerirea puterii politice. Marx și Engels au sprijinit pe Jones și pe alți lideri cartiști revoluționari, care se străduiau să unească proletariatul englez pe scară națională, să reinvie mișcarea cartistă pe o bază nouă, îmbinând lupta pentru Cartă cu propagarea socialismului revoluționar. Fondatorii marxismului au atribuit o însemnătate uriașă luptei muncitorilor englezi pentru Carta poporului, care prevedea introducerea dreptului de vot universal în întreaga țară. În condițiile în care proletariatul englez alcătuia majoritatea populației țării, iar clasele stăpînitoare nu aveau încă o mașină militară-birocrațică puternică, dreptul de vot universal putea să constituie o pîrghie pentru stabilirea dominației politice a proletariatului ca o premisă necesară pentru realizarea transformărilor socialiste revoluționare. Cuvîntările lui Jones la mitingurile muncitorești, pe care Marx le-a citat adeseori în corespondența sa, poartă amprenta influenței binefăcătoare pe care comunismul științific l-a exercitat asupra acestui militant de vază al proletariatului englez.

Marx și Engels au urmărit cu multă atenție simptomele efervescentei revoluționare care a început în țările de pe continentul european. În articolele sale, Marx a relevat existența unei nemulțumiri latente în rîndurile maselor populare din Germania, Franța și Italia.

În articolul „Victoria Rusiei. — Poziția Angliei și Franței”, Marx arată că din cauza greutăților economice, a creșterii scumpetei etc. situația politică din Franța s-a agravat. Nemulțumirea maselor largi, mai ales a unei părți considerabile a țărănimii, cauzată de măsurile luate de guvernul lui Ludovic Bonaparte, dovedea, după cum sublinia Marx, șubrezenia regimului contrarevoluționar al celui de-al doilea imperiu. În articolul „Evenimentele politice. — Lipsa de pîine din Europa”, menționat mai sus, Marx arată că în statul papal, la Ravenna și în alte localități din Italia au avut loc o serie de răscoale din cauza lipsei de pîine. Vorbind despre perspectivele mișcării de eliberare națională din Italia, Marx continuă să critice în articolele sale din 1853 pe Mazzini și pe adepții lui pentru că nu țineau seama de condițiile obiective, continuînd să aplice vechea lor tactică complotistă.

Împotriva tacticii complotiste, a aventurismului și a sectarismului în mișcarea revoluționară a fost îndreptat și pamfletul lui Marx „Cavalerul nobilei conștiințe”, care, prin con-

ținutul său, are contingentă cu lucrările lui Marx și Engels „Marii bărbați ai emigrației” și „Dezvăluiri asupra procesului comuniștilor de la Colonia”, publicate în volumul al 8-lea al Operelor lui K. Marx și F. Engels. În această lucrare, Marx continuă să demaște pseudorevoluționarismul și frazeologia mic-burgheză, jocul demagogic de-a revoluția și comploturile la care se dedau conducătorii emigrației mic-burgheze. Scopul urmărit în special de pamflet a fost demascarea lui A. Willich, unul dintre căpeteniile fostei fracțiuni sectare a Ligii comuniștilor, care a folosit presa democratică a emigranților pentru atacuri calomnioase împotriva revoluționarilor proletari. În această lucrare, în care e cuprinsă și scrisoarea lui Engels despre Willich, Marx face o caracterizare satirică și caustică a acestui erou tipic al frazeologiei mic-burgheze, al acestui apărător al tacticii aventuriste. Vorbind despre ridicolele planuri „revoluționare” ale lui Willich, Marx condamnă cu asprime voluntarismul și subiectivismul propriu acestor adepți ai tacticii complotiste, incapacitatea lor de a aprecia în mod lucid situația și extrema lor instabilitate în politică. Pe lângă materialele demascatoare, pamfletul „Cavalerul nobilei conștiințe” mai conține și o serie de date importante în legătură cu istoricul Ligii comuniștilor și al mișcării muncitorești internaționale după revoluția din 1848—1849.

În opoziție cu Mazzini, Willich și alți militanți mic-burghezi, care ignorau condițiile economice și politice obiective și care mizau pe aventuri și comploturi „revoluționare”, Marx considera că factorul principal în pregătirea unui nou avânt revoluționar este creșterea contradicțiilor economice ale capitalismului, declanșarea inevitabilă a unei noi crize economice și politice și, legat de aceasta, ascuțirea luptei de clasă în țările europene. „...Nici declamațiile demagogilor, nici flecăreala diplomaților nu vor duce la criză; dezastrele economice și zguduirile sociale care se apropie — iată prevestitorii siguri ai revoluției europene”, scria Marx (vezi volumul de față, pag. 331).

Făcînd o analiză a premiselor și perspectivei viitoare a revoluției din Europa, Marx ia acum în considerație un nou factor important. El subliniază influența revoluționarizatoare exercitată asupra țărilor europene de profundele schimbări care se pregăteau în țările continentului asiatic, devenite obiectul politicii colonialiste și de cîmpire duse de statele capitaliste. Fondatorii marxismului atribuiau o uriașă importanță consecințelor revoluționare ale lichidării relațiilor feudale-

patriarhale existente în țările Orientului, mai ales în China și în India, ca rezultat al atragerii acestor țări în orbita dezvoltării capitaliste. Marx și Engels urmăreau cu o profundă simpatie lupta de eliberare, care devenea tot mai puternică, a maselor populare din aceste țări împotriva colonialiștilor. În 1853, în legătură cu această temă, Marx a scris o serie de articole publicate în volumul de față. Aceste articole, bazate pe studierea minuțioasă a numeroase izvoare, constituie un exemplu viu al luptei intransigente duse de Marx și de Engels împotriva colonialismului, împotriva subjugării și exploatării barbare a popoarelor din țările coloniale și dependente de către puterile capitaliste.

În articolul său „Revoluția din China și din Europa”, profund prin conținutul său, Marx analizează în amănunțime efectul pe care politica de cotropire dusă de puterile capitaliste coloniale, în primul rând de Anglia, îl produce asupra situației interne a celei mai mari țări din Asia. Marx relevă influența ruinătoare exercitată de concurența mărfurilor engleze asupra industriei chineze locale; importul de opiu în China practicat de englezi a făcut ca argintul să se scurgă din China în asemenea proporții, încît se ivise pericolul unei catastrofale sleiri a economiei chineze; contribuția pe care China a trebuit s-o plătească Angliei după primul război de jaf al „opiului” a avut ca urmare o creștere uriașă a impozitelor. Toate acestea împreună cu cauzele interne cu caracter social au făcut să izbucnească în China o răscoală țărănească pe scară largă, îndreptată împotriva feudalilor autohtoni și cotropitorilor străini și cunoscută în istorie sub numele de răscoala taipinilor.

„Oricare ar fi cauzele sociale — a scris Marx — care au provocat răscoalele cronice care de zece ani se țin lanț în China și care s-au transformat acum într-o puternică revoluție, și oricare ar fi forma — religioasă, dinastică sau națională — în care se manifestă aceste cauze, este neîndoielnic că impulsul care a dus la această explozie a fost dat de tunurile engleze, cu ajutorul cărora Anglia a impus Chinei importul stupefiantului cunoscut sub numele de opiu” (vezi volumul de față, pag. 102).

Arătînd că forțele armate ale Angliei, Franței și S.U.A. acordă un sprijin direct dinastiei reacționare manciuriene în înăbușirea revoluției taipinilor, Marx demască acțiunile burgheziei europene și americane, care a jucat rolul de călău în

reprimarea mișcărilor populare de eliberare din țările Orientului.

Pe baza unei analize profunde, Marx ajunge la concluzia că revoluția din China trebuia să exercite mai târziu o influență asupra Angliei și, prin ea, asupra întregii Europe. Evenimentele din China au adus după sine îngustarea pieței chineze pentru comerțul englez, ceea ce, la rîndul său, trebuia să accelereze declanșarea crizei industriale. Subliniind însemnătatea internațională a revoluției chineze, Marx scria că ea „va arunca scînteia în butoiul de pulbere al actualului sistem industrial și va provoca declanșarea crizei generale, care se coace de multă vreme și care, întinzîndu-se și peste hotare, va fi urmată imediat de revoluții politice pe continent” (vezi volumul de față, pag. 107—108).

Concluzia lui Marx cu privire la legătura și la influența reciprocă a mișcării revoluționare din Europa și din Orient a avut o mare însemnătate pentru marxisti în analizarea problemelor revoluțiilor coloniale. Această concluzie a stat la baza învățăturii lui V. I. Lenin despre lupta de eliberare a maselor populare din colonii, ca fiind una dintre cele mai importante rezerve ale revoluției proletare.

Volumul de față cuprinde un grup de articole ale lui Marx despre India: „Stăpînirea britanică în India”, „Compania Indiilor orientale, istoria și rezultatele activității ei”, „Rezultatele viitoare ale stăpînirii britanice în India” și altele. Prin profunzimea analizei științifice și vigoarea cu care sînt demascați colonialiștii englezi, aceste articole, care formează un fel de ciclu, fac parte dintre cele mai bune lucrări ale lui Marx în problema națională și colonială.

În articolele despre India, Marx, pe baza exemplului stăpînirii britanice asupra acestei țări uriașe, care posedă bogății naturale colosale și o civilizație dintre cele mai vechi, dezvăluie trăsăturile caracteristice ale sistemului colonial de stăpînire a țărilor capitaliste asupra țărilor înapoiate din punct de vedere economic din Orient. El urmărește etapele cele mai însemnate ale cuceririi și înrobirii coloniale a Indiei de către englezi, începînd cu epoca acumulării capitaliste primitive. Marx arată rolul Companiei Indiilor orientale, care a constituit un instrument de subjugare a Indiei, acaparînd teritoriile Indiei prin războaie de jaf, folosind diferendele feudale dintre prinții autohtoni și ațîțînd discordia între triburi și caste. Marx subliniază că jafurile și cotropirile la care s-au dedat colonia-

liștii în India au constituit o sursă de îmbogățire și de consolidare a oligarhiei marilor latifundiași și a magnașilor finanței din Anglia. Cu o deosebită forță demască Marx modul în care casta de afaceriști hrăpăreți din City, de mari latifundiași și de funcționari care se aflau în slujba Companiei s-au îmbogățit pe seama maselor populare din India, aduse de colonialiști la sapă de lemn. În articolul „Problema războiului din Turcia. — Ziarul «New York Tribune» în Camera comunelor. — Guvernarea Indiei”, Marx dezvăluie caracterul parazitărilor al sistemului birocratic de guvernare creat de oligarhia engleză, sistem în condițiile căruia masele poporului indian erau condamnate la o totală lipsă de drepturi și lăsate la cheremul autorităților coloniale engleze. Marx biciuiește necruțător jalnicele reforme din administrarea Indiei, efectuate de clasele guvernante ale Angliei fără nici un fel de participare a reprezentanților poporului indian. Dezvăluind conținutul de clasă al acestor reforme, Marx arată că ele au fost determinate de tendința diferitelor pături ale burgheziei industriale-comerciale din Anglia de a îngrădi monopolul Companiei Indiilor orientale și, obținând accesul direct spre piețele indiene și veniturile provenite din impozitele percepute din India, de a-și spori partea ce le revine din exploatarea colonială a poporului indian.

Marx descrie tabloul zguduitor al stăpînirii hrăpărețe a colonialiștilor englezi din India. Moștenind de la cirmuitoarii orientali ramuri de activitate administrativă cum sînt departamentul finanțelor și al războiului și folosindu-le pentru jefuirea și subjugarea poporului, stăpînitorii englezi ai Indiei au neglijat o a treia ramură, căreia pînă și despoții orientali îi acordau atenție: departamentul lucrărilor publice. Rezultatul a fost că agricultura irigată din India a decăzut cu desăvîrșire. Concurența mărfurilor industriale engleze a dus la ruină producția locală meșteșugărească, mai cu seamă torsul manual și țesătoria, condamnînd la pieire milioane de locuitori ai Indiei. O povară uriașă care apăsa asupra populației era impozitul funciar, impozitul pe sare și întregul sistem de extorcare a poporului, aplicat de colonialiști. Distrugînd formele patriarhale înapoiate ale posesiunii în comun a pămîntului, englezii au păstrat și au menținut în același timp în orînduirea socială și politică a Indiei numeroase rămășițe feudale, care frînau dezvoltarea progresistă a țării. În urma introducerii de către englezi a sistemului zamindari în prezidenția Bengal și a sistemului raiatvari în Madras și Bombay, în structura agrară a

Indiei s-au păstrat și chiar s-au consolidat diferite forme de arendă înrobitoare, forme precapitaliste de exploatare a țăranilor de către moșieri, intermediari agricoli și percepatori fiscali. Marx subliniază că, atît în condițiile unui sistem cît și în ale celuiilălt, „țărani-riaiți, care formează 11/12 din întreaga populație a Indiei, au ajuns într-o stare de sărăcie cumplită...” (vezi volumul de față, pag. 228). Marx ajunge la concluzia că suferințele pricinuite Indiei de către cotropitorii britanici sînt „infiniit mai adînci decît tot ce a avut de îndurat Hindustanul mai înainte” (vezi volumul de față, pag. 136). În legătură cu aceasta, Marx își exprimă ideea profundă că nicăieri esența hrăpăreață și exploatare a capitalismului nu se manifestă atît de pregnant ca în colonii. „Profunda ipocrizie a civilizației burgheze și barbaria ei inerentă se dezvăluie limpede înaintea ochilor noștri de îndată ce privim această civilizație nu acasă la ea, unde îmbracă forme respectabile, ci în colonii, unde apare în toată goliciunea ei” (vezi volumul de față, pag. 235).

Demascînd fără cruțare pe colonialiștii englezi, Marx arată totodată că, fiind mînați numai de interese de îmbogățire și de jefuire colonială, ei au fost nevoiți să contribuie la crearea în India a unor elemente de economie capitalistă. Apariția relațiilor capitaliste a fost însoțită de suferințele cumplite ale maselor populare din India, deoarece aceste relații au luat naștere în condițiile dominației colonialiștilor, care împiedicau dezvoltarea liberă a capitalismului în colonii și admiteau numai crearea acelor ramuri industriale care prezentau avantaje pentru ei. Cu toate acestea, relevă Marx, permițînd apariția în India a germenilor producției capitaliste și nimicînd astfel formațiunea patriarhală feudală, cotropitorii englezi contribuie fără să vrea la crearea premiselor necesare dezvoltării forțelor care în viitor le vor nimici dominația și vor pune capăt subjugării coloniale a Indiei.

Abordînd de pe pozițiile materialismului istoric și dialectic problema caracterului și rezultatelor politicii coloniale a englezilor în India și servindu-se de acest exemplu, Marx scoate la iveală caracterul contradictoriu și ambiguu al întregii epoci burgheze în ansamblul ei. Perioada de dominație a burgheziei, a arătat Marx, este menită să creeze baza materială a unei societăți noi, socialiste. Aceste premise materiale se creează cu prețul unor jertfe nemaipomenite din partea maselor populare, exploatare cruntă de burghezie, care silește popoare întregi să meargă pe un drum greu de sînge și noroi,

de mizerie și înjosire. Abia după revoluția socialistă, „progresul uman va înceta să fie asemenea celui hidos idol păgîn care nu voia să bea nectar decît din țestele celor uciși” (vezi volumul de față, pag. 236).

Marx subliniază că dezvoltarea ca atare a forțelor de producție din India, legată de apariția relațiilor capitaliste, nu va aduce o înlesnire maselor populare din India și nu le va îmbunătăți situația. Pentru aceasta este necesar ca poporul însuși să fie stăpîn pe forțele de producție, să fie stăpîn în țara lui, să pună capăt dominației coloniale a străinilor. „Populația Indiei — scrie Marx — nu va putea culege roadele coacerii elementelor noii societăți care au fost semănate în țara lor de burghezia engleză atît timp cît în Marea Britanie însăși clasele guvernante de azi nu vor fi fost alungate de către proletariatul industrial, sau atîta timp cît indienii înșiși nu vor fi devenit destul de puternici pentru a scutura o dată pentu totdeauna jugul englez” (vezi volumul de față, pag. 234). Eliberarea Indiei se poate dobîndi pe calea revoluției proletare în Anglia sau pe calea luptei de eliberare a poporului indian însuși, dusă împotriva dominației colonialiștilor — iată concluzia revoluționară la care ajunge Marx în articolele sale consacrate situației din India. Din toate aceste articole străbate convingerea fermă că în viitor, atunci cînd India se va elibera de robia colonială, va începe renașterea „acestei țări mari și interesante”.

Printre lucrările lui Marx îndreptate împotriva colonialismului este și articolul, publicat în volumul de față, „Problema Indiei. — Drepturile arendașului irlandez”. Considerînd Irlanda ca prima colonie engleză, Marx arată în acest articol metodele hrăpărețe de exploatare a țărănimii irlandeze de către proprietarii funciari englezi. El subliniază că, în urma cuceririi și subjugării naționale a Irlandei de către englezi, în această țară au fost menținute relații semif feudale, „care permit unei caste restrînse de lorzișori hrăpăreți să dicteze poporului irlandez în ce condiții îi este îngăduit să folosească pămîntul și să trăiască pe el” (vezi volumul de față, pag. 167).

În articolele sale despre China, India și Irlanda, Marx a pus pentru prima dată bazele teoretice ale politicii proletariatului în problema național-colonială. Ideile fundamentale privitoare la aceste teme cuprinse în articolele din volumul de față și în articolele și scrisorile scrise ulterior de Marx și Engels au constituit pentru V. I. Lenin punctul de plecare al

elaborării creatoare a problemei național-coloniale în epoca imperialismului.

Marx și Engels analizează problema relațiilor internaționale în strânsă legătură cu problema perspectivelor mișcărilor democrat-revoluționare și proletare și ale războaielor de eliberare națională. Articolele consacrate acestor probleme constituie o parte însemnată a volumului de față. Intemeietorii marxismului considerau că una dintre cele mai importante sarcini ale revoluționarilor proletari este cunoașterea secretelor politicii internaționale, descoperirea uneltirilor ascunse practicate de diplomația claselor dominante, a planurilor și acțiunilor lor de cîmpire. Educînd proletariatul în spiritul internaționalismului proletar, întemeietorii marxismului vedeau în el forța capabilă să opună o rezistență activă politicii șovine și agresive a claselor dominante. Ei subliniau că în conflictele internaționale clasa muncitoare trebuie să urmeze linia ei proprie, linie revoluționară, propunîndu-și ca scop realizarea deplină a transformărilor democratice-burgeze în Europa și pregătirea condițiilor în vederea revoluției proletare victorioase. Marx și Engels abordau orice problemă internațională de pe această poziție — poziția „celei de-a șasea puteri” — cum numeau ei revoluția europeană.

În articolele lor pe teme internaționale, Marx și Engels au supus unei critici biciuitoare întregul sistem de relații internaționale, creat de cîrmuitorii reacționari ai statelor europene în timpul Congresului de la Viena. Intemeietorii marxismului considerau acest sistem ca o piedică în calea dezvoltării progresiste a Europei, a eliberării națiunilor asuprite, a unirii naționale a țărilor dezmembrate din punct de vedere politic. Ei au înfierat cu asprime metodele de ațîțare a unor națiuni împotriva altora, de intimidare și șantaj, de amestec grosolan în treburile interne ale statelor mici, metode folosite de diplomația claselor dominante.

În acea perioadă, în centrul atenției lui Marx și Engels se aflau contradicțiile grave dintre puterile europene în Orientul apropiat, lupta dintre ele pentru împărțirea posesiunilor Imperiului otoman, pentru dominația asupra Bosforului și a Dardanelelor, pentru supremația în Balcani și în țările din Asia Mică. Acestei așa-numite probleme orientale, Marx și Engels i-au consacrat un ciclu mare de articole cuprinse în volumul de față. Chiar în primele articole pe această temă scrise de Engels — „Adevăratul punct litigios în Turcia”, „Problema turcă”, „Care va fi soarta Turciei europene?” —

a fost expus punctul de vedere al fondatorilor marxismului în problema orientală. Analizînd situația creată de-a lungul istoriei în Orientul apropiat și în Balcani în urma cuceririlor turcești, Engels dezvăluie cauzele rivalității economice, politice și militare dintre puterile europene în problema soartei posesiunilor Turciei și fundamentează poziția proletariatului revoluționar și a democrației europene în problema orientală.

Problema orientală, ca și alte probleme internaționale, a fost abordată de Marx și Engels din punctul de vedere al intereselor revoluției. În opoziție cu părerile numeroșilor diplomați și publiciști din Europa apuseană, și mai ales ale publicistului englez D. Urquhart, care era pentru menținerea imperiului otoman feudal și reacționar, Marx și Engels vedeau în el cea mai mare piedică în calea progresului istoric al popoarelor care se aflau sub dominația cuceritorilor turci. Intemeietorii marxismului au sprijinit revendicarea acordării independenței naționale acestor popoare și s-au pronunțat pentru crearea unui stat slav independent în Balcani. Marx și Engels considerau că una dintre sarcinile cele mai importante ale revoluției europene este eliberarea popoarelor subjugate din peninsula Balcanică de sub jugul turcesc.

Engels a demascat politica dusă în problema orientală de guvernele din Europa occidentală — care se ridicau împotriva eliberării popoarelor din peninsula Balcanică, camuflînd făgarnic această împotrivire a lor prin doctrina falsă de menținere și în această zonă a statu-quo stabilit de Congresul de la Viena — și a înfierat pe apărătorii acestui statu-quo ca pe niște campioni ai „diplomației lașității și a rutinei“, ca pe niște adversari ai rezolvării în spirit progresist a problemei orientale. „Nu, diplomația și guvernele, care acționează în maniera veche, nu vor rezolva niciodată această dificultate. Soluționarea problemei turce, ca și aceea a altor probleme mari, va reveni revoluției europene. Și nu facem nicidecum o declarație prezumțioasă afirmînd că această problemă, în aparență străină, ține pe drept cuvînt de sfera acestei mari mișcări. Începînd din 1789, hotarele revoluției înaintează neîncetat. Ultimele ei avanposturi au fost Varșovia, Debrețin și București; avanposturile viitoare revoluției trebuie să fie Petersburgul și Constantinopolul. Acestea sînt cele două puncte vulnerabile în care trebuie atacat colosul antirevoluționar rus“ (vezi volumul de față, pag. 35).

În deceniul al 6-lea al secolului trecut, Marx și Engels au continuat să ducă lupta împotriva absolutismului țarist, care, după cum au arătat-o în mod concret evenimentele din 1848—1849, a fost dușmanul de moarte al revoluției. Ei au luptat de asemenea împotriva forțelor reacționare din țările europene care, folosind țarismul ca instrument de înăbușire a mișcării revoluționare, căutau să-l mențină ca bastion al reacțiunii. Într-o serie întreagă de articole, cuprinse în volumul de față, Marx și Engels au demascat regimul polițienesc despotice care domina în Rusia țaristă, politica de cotropire a țarismului, intrigile diplomației țariste și sprijinul acordat țarismului de o serie de oameni politici din Europa occidentală. Intemeietorii marxismului au smuls guvernului țarist masca de „prieten” și de „ocrotitor” al popoarelor balcanice. Ei au arătat că țarismul caută să folosească în scopuri contrarevoluționare și de cotropire simpatiile pe care le nutresc popoarele din peninsula Balcanică, mai ales slavii de sud, față de Rusia și poporul rus. În timp ce victoriile Rusiei în războaiele cu Turcia contribuiau obiectiv la lupta de eliberare a acestor popoare de sub jugul turcesc, politica reacționară a țarismului trebuia inevitabil să provoace o rezistență din partea popoarelor slave, care luptau pentru libertatea și independența lor națională.

Marx și Engels considerau țarismul ca principalul bastion al reacțiunii europene, ca asupritor al poporului rus, precum și al altor popoare ale Imperiului rus. În întărirea țarismului Marx și Engels vedeau un pericol uriaș pentru democrația europeană. „Acum o jumătate de veac — scria Lenin în 1909 — Rusia își câștigase definitiv faima de jandarm internațional. În cursul secolului trecut, absolutismul nostru a făcut multe pentru a sprijini orice fel de reacțiune din Europa și chiar pentru directă înăbușire pe calea armelor a mișcărilor revoluționare din țările vecine. E destul să ne amintim de campania lui Nikolai I în Ungaria și de numeroasele răfuieli cu Polonia, pentru a înțelege de ce conducătorii proletariatului socialist internațional, începînd din deceniul al 5-lea al secolului trecut, au arătat în repetate rînduri muncitorilor din Europa și democrației din Europa că țarismul este principalul bastion al reacțiunii în întreaga lume civilizată.

Începînd din ultimii treizeci de ani ai secolului al XIX-lea, mișcarea revoluționară din Rusia a schimbat încetul cu încetul această stare de lucruri. Cu cît țarismul se clătina mai tare sub loviturile revoluției crescînde din propria lui țară, cu

atît devenea mai slab ca dușman al libertății din Europa" (V. I. Lenin, Opere, vol. 15, E.S.P.L.P. 1957, pag. 451).

O serie de articole cuprinse în volum sînt consacrate analizei poziției Angliei în problema orientală. Printre acestea sînt următoarele articole: „Urquhart. — Bem. — Problema turcă în Camera lorzilor”, „Problema turcă în Camera comunelor”, „Cvadrupla înțelegere. — Anglia și războiul” și multe altele. În aceste articole a fost supusă unei critici necruțătoare politica externă a guvernului englez, care, după cum au subliniat în repetate rînduri Marx și Engels, a fost dictată de interesele egoiste înguste ale oligarhiei burghezo-aristocrate. Întemeietorii marxismului vedeau în politica externă a guvernului britanic o manifestare a aceluiași rol contrarevoluționar pe care Anglia burghezo-aristocratică îl jucase în Europa începînd din timpul războaielor duse împotriva revoluției burgheze franceze și care a ieșit la iveală în mod pregnant și în anii 1848—1849, cînd burghezia engleză, în alianță cu țarismul și cu alte forțe reacționare, au înnăbușit mișcarea revoluționară. Marx și Engels au subliniat că cercurile conducătoare din Anglia se temeau ca un conflict cu Rusia în problema orientală să nu se transforme într-o efervescență revoluționară generală pe continent, care ar putea găsi cu ușurință răsunset în rîndurile maselor populare din Marea Britanie; și acest fapt și-a pus pecetea pe întreaga diplomatie britanică. În articolele lor, Marx și Engels au scos la iveală o serie întregă de trăsături caracteristice tradiționale ale diplomației claselor stăpînitoare din Anglia: fățarnicia ei, tendința de a scoate castanele din foc cu mîinile altora, rolul ei provocator în numeroase crize europene, comportarea ei perfidă față de aliați.

Prin acțiunea lor împotriva oligarhiei cîrmuitoare din Anglia, Marx și Engels au căutat să dea un sprijin luptei duse de forțele democratice, progresiste din Anglia pentru lichidarea regimului oligarhic și schimbarea politicii interne și externe a Marii Britanii. Acestui scop i-a servit, printre altele, ciclul de articole ale lui Marx „Lordul Palmerston”, care au fost publicate în „People's Paper” și, cu unele prescurtări, în „New York Daily Tribune”. Unele articole din acest ciclu au fost retipărite în Anglia sub formă de broșuri.

„Lordul Palmerston” este un pamflet strălucit, scris pe baza studierii amănunțite a numeroase documente diplomatice, a dezbaterilor parlamentare și a presei. În această lucrare, Marx

a schițat cu o uimitoare precizie și cu mult spirit portretul lui Palmerston, unul dintre cei mai de seamă reprezentanți ai oligarhiei și unul dintre cei mai mari oameni de stat ai Angliei burghezo-aristocratice. Caracterizarea lui Palmerston făcută de Marx conține și o apreciere asupra întregului sistem guvernamental englez, asupra întregii orientări politice a Angliei oficiale. Marx dezvăluie rădăcinile de clasă ale acestui sistem, arătând că cea mai mare preocupare a oamenilor de stat englezi de tipul lui Palmerston a fost ca „cerul latifundiarilor și magnaților financiari” să rămână senin. Luînd drept pildă atitudinea lui Palmerston față de problema irlandeză, față de mișcările naționale din Italia, Ungaria și Polonia, Marx scoate în evidență toată esența contrarevoluționară a politicii engleze, camuflată în mod demagogic prin fraze liberale și prin exprimarea fățarnică a unei false simpatii față de victimele despotismului. Palmerston, care în vorbe era un campion al „constituționalismului”, a fost inițiatorul unor măsuri polițienești în Anglia și adversarul oricăror reforme progresiste, iar în Europa — în Grecia, Spania, Portugalia — a sprijinit guvernele monarhice reacționare și a cochetat cu cercurile bonapartistе din Franța. Politica lui Palmerston, care s-a caracterizat prin perfidie, șiretlicuri, fățarnicie și cinism, a avut, după cum a subliniat Marx, un caracter profund anti-popular.

În pamfletul său, precum și în articolul „Demisia lui Palmerston”, Marx arată că și în problema orientală Palmerston și alți reprezentanți ai oligarhiei engleze guvernante au recurs la metode perfide și fățarnice și că politica lor s-a caracterizat și în această problemă prin tendințe contrarevoluționare. Trebuie totuși să menționăm că, cu toată precizia cu care îl caracterizează pe Palmerston ca exponent tipic al intereselor claselor stăpînitoare din Anglia, Marx are unele exagerări în aprecierea anumitor aspecte ale activității acestui ministru englez. Căutînd să sublinieze caracterul comun al năzuințelor contrarevoluționare ale țarismului rus și ale oligarhiei engleze, Marx a exagerat întrucîtva în pamfletul său rolul slugarnic al lui Palmerston față de absolutismul țarist. Poziția lui Palmerston și a celorlalți reprezentanți ai oligarhiei engleze în problema orientală a fost determinată nu numai de teama de revoluție și de dorința de a folosi absolutismul în lupta împotriva acesteia, ci și de tendințele agresive ale claselor stăpînitoare din Anglia și din Orientul apropiat, de intențiile lor de cotropire în ceea ce privește Cau-

cazul, de planurile lor de consolidare pe seama Rusiei țariste, fapte care au jucat un rol important în izbucnirea războiului din Crimeea.

Cînd a scris pamfletul împotriva lui Palmerston, Marx a folosit materialele lui D. Urquhart, ceea ce a dat prilejul unor ziare burgheze din acea perioadă și, ulterior, unei serii de publiciști burghezi să susțină că Marx și Urquhart ar fi adoptat aceeași poziție în problema orientală și să răspîndească această născocire. Dar chiar articolele cuprinse în volumul de față care conțin observațiile critice ale lui Marx cu privire la poziția lui Urquhart sînt o dovadă a inconsistenței acestei versiuni. În realitate, Marx și Engels s-au situat pe o poziție cu totul opusă celei a lui Urquhart, considerînd concepțiile acestuia ca reacționare. Aceasta nu l-a împiedicat însă pe Marx să folosească unele date citate de Urquhart și organele de presă opoziționiste ale urquhartiștilor pentru demascarea guvernului englez.

Într-o serie de articole — „Presa londoneză. — Politica lui Napoleon în problema turcă” și în altele — Marx dezvăluie adevăratul substrat al poziției Franței bonapartiste în timpul crizei orientale. Demascînd scopurile aventuriste și dinastice urmărite de Ludovic Bonaparte în conflictul oriental care au dus la războiul Crimeii, Marx subliniază că pentru Ludovic Bonaparte aventurile pe plan extern au constituit un mijloc pentru a menține dictatura bonapartistă reacționară și pentru a obține de la stăpînitorii Europei din acea perioadă recunoașterea uzurpatorului tronului imperial al Franței ca monarh „respectabil”.

Politicii claselor dominante care au împins popoarele la război pentru a-și realiza scopurile de cîmpire, Marx și Engels i-au opus ideea războiului cu adevărat revoluționar împotriva țarismului, în scopul reorganizării pe baze democratice a Europei, ale eliberării polonezilor, ungarilor, slavilor de sud și a altor națiuni subjugate, în scopul unirii naționale pe cale democrat-revoluționară a Germaniei și a Italiei. Un astfel de război, subliniau ei, ar duce la prăbușirea regimurilor contrarevoluționare din Franța, Anglia și din alte țări europene și ar contribui în cele din urmă la venirea la putere a clasei celei mai înaintate a societății contemporane — proletariatul.

În acest volum sînt publicate o serie de cronicile militare scrise de Engels în perioada cînd au început ostilitățile dintre Rusia și Turcia. În aceste cronicile (vezi articolele „Războiul

pe Dunăre", „Războiul sfânt“ și altele), Engels analizează condițiile în care s-au desfășurat acțiunile militare pe teatrele de război din Caucaz și din Balcani, raportul de forțe dintre părțile beligerante, primele operații de luptă ale ambelor armate. Trebuie însă să ținem seama că articolele lui Engels au fost scrise în timpul desfășurării evenimentelor și că el nu a avut nici timpul și nici posibilitatea să controleze sub toate raporturile informațiile primite de pe teatrul de război. Așa, de pildă, influența informației tendențioase și unilaterale deținute de el s-a răsfrânt asupra aprecierii luptei navale de la Sinope, făcută de Engels în articolul lui „Mersul războiului din Turcia“. Ca urmare a unor informații inexacte, într-o serie de articole ale lui Engels („Rușii în Turcia“, „Deplasările armatelor în Turcia“) sînt citate cifre exagerate în ceea ce privește efectivul trupelor rusești pe Dunăre. Engels însuși s-a convins curînd de aceasta și a corectat în esență aceste date în articolele sale scrise ulterior (vezi volumul de față, pag. 500—503, 551—554), schimbînd în legătură cu aceasta și unele aprecieri și pronosticuri făcute cu privire la acțiunile militare.

Un ciclu mare de articole ale lui Engels în legătură cu războiul Crimeii, publicate în volumul de față și în volumele al 10-lea și al 11-lea din Opere, conține concluzii foarte prețioase asupra problemelor de strategie și de tactică și prezintă un mare interes în special pentru specialiștii militari și istoricii artei militare. În articolele despre campania din Crimeea, Engels a făcut un nou pas important în rezolvarea sarcinii pe care și-a propus-o : generalizarea din punct de vedere teoretic și pe baza materialismului istoric a experienței războaielor din vremea lui.

*
*   *
*

În volumul de față sînt incluse 13 articole ale lui Marx și Engels care n-au intrat în prima ediție a Operelor în limba rusă. Spre deosebire de prima ediție a Operelor în limba rusă, în care numeroase articole ale lui Marx și Engels din „New York Daily Tribune“ n-au fost publicate în extenso, reproducîndu-se numai unele fragmente din ele grupate în conformitate cu tematica lor (cîteodată unele pasaje au fost lăsate cu totul de o parte), în ediția de față toate articolele lui Marx și Engels sînt publicate în forma în care au apărut în ziar la timpul lor.

După cum au arătat în repetate rânduri Marx și Engels în scrisorile lor, redacția ziarului „New York Daily Tribune” a avut o atitudine arbitrară față de textul articolelor lor, mai ales față de acelea care erau publicate fără semnătură, ca articole de fond. La pregătirea volumului de față, în unele dintre aceste articole au fost descoperite adăugiri făcute de redacție; în ediția de față, în aceste cazuri textul adăugat de redacția ziarului se dă ca adnotare la pasajul respectiv al articolului. Greșelile de tipar evidente în ceea ce privește citatele, numele proprii, denumirile geografice, cifrele, datele etc. descoperite în textele apărute în „New York Daily Tribune” și în alte ziare au fost rectificate pe baza verificării izvoarelor folosite de Marx și Engels, precum și a materialelor aflate în arhiva Institutului de marxism-leninism. Titlurile articolelor corespund întocmai titlurilor sub care au apărut în ziare. În cazurile când vreun articol în original nu avea titlu și articolul a fost intitulat de Institutul de marxism-leninism, titlul respectiv este marcat cu un asterisc.

*Institutul de marxism-leninism
de pe lângă C.C. al P.C.U.S.*

KARL MARX
și
FRIEDRICH ENGELS

Martie—decembrie 1853

NEW-YORK DAILY TRIBUNE.

VOL. XII..... NO 3.736

NEW-YORK, THURSDAY, APRIL 7, 1863.

PRICE TWO CENTS

Karl Marx și Friedrich Engels

Politica britanică. — Disraeli. — Emigranții. —
Mazzini la Londra. — Turcia ¹

Londra, marți 22 martie 1863

Evenimentul cel mai de seamă din istoria contemporană a partidelor este debarcarea lui Disraeli de la conducerea „marii” minorități „conservatoare” ². După cum s-a aflat, cu vreo opt sau nouă săptămâni înainte de demisia guvernului tory, Disraeli era hotărît să-și arunce peste bord foștii aliați și a renunțat la hotărîrea sa numai în urma cererilor insistente ale lordului Derby. Și acum iată-l pe Disraeli demis din postul său și înlocuit în mod oficial cu sir John Pakington, care este un om calm, prudent, nelipsit de oarecare aptitudini de conducător, dar de altfel o figură lugubră, o adevărată incarnare a prejudecăților învechite și a simțămintelor desuete ale aristocrației funciare engleze. Această schimbare în conducere va avea drept urmare o transformare completă, poate chiar definitivă, a partidului conservator. Disraeli se poate felicita că s-a emancipat de acești aristocrați fanfaroni. Oricare ar fi părerea noastră despre acest om, care, după cum se spune, disprețuiește aristocrația, urăște burghezia și nu iubește poporul, el este, fără îndoială, cel mai capabil dintre membrii actualului parlament, iar elasticitatea caracterului său îi permite să se adapteze mai bine la nevoile schimbătoare ale societății.

În ce privește problema emigranților, am arătat în ultimul meu articol că, după discursul rostit de lordul Palmerston în Camera comunelor, ziarele austriece au declarat că e zădărnice să așteptăm o rezolvare favorabilă din partea unui cabinet corupt de influența dizolvantă a lui Palmerston. Dar de îndată ce declarația făcută de Aberdeen în Camera lorzilor a fost transmisă pe cale telegrafică la Viena, lucrurile au căpătat un alt aspect ³. Aceleași ziare afirmă acum că „Austria are deplină încredere în lealitatea guvernului englez”, iar

publicația semioficială „Oesterreichische Correspondenz”⁴ a publicat următoarea știre transmisă de corespondentul ei de la Paris :

„Întors la Paris, lordul Cowley a declarat împăratului Franței că reprezentanții diplomați ai Angliei pe lângă curțile statelor nordice au primit instrucțiuni oficiale de a depune toate eforturile pentru a determina puterile nordice să se abțină de la trimiterea unei note colective guvernului britanic și de a invoca drept motiv al abținerii de la un asemenea demers argumentul că guvernul englez ar putea cu atât mai bine să satisfacă cererile acestor state, cu cât va păstra în ochii întregii Anglii aparența că acționează în mod liber și nesilit de nimeni în această chestiune...”

Ambasadorul britanic, lordul Cowley, l-a asigurat pe împăratul Franței că poate să aibă toată încrederea în guvernul britanic, cu atât mai mult cu cât împăratul va fi oricând liber să ia orice măsuri va găsi de cuviință în cazul când încrederea sa s-ar dovedi a nu fi justificată... Împăratul Franței a acceptat să pună la încercare sinceritatea guvernului britanic, rezervându-și însă deplină libertate de acțiune în viitor, iar acum se străduiește să convingă celelalte puteri să urmeze exemplul său”.

Vedeți deci ce se așteaptă de la „ce cher Aberdeen”^{*}, cum obișnuia să-i spună Ludovic-Filip, și ce promisiuni trebuie să fi făcut Aberdeen. Aceste promisiuni au și fost urmate de fapte. Săptămîna trecută poliția engleză a întocmit o listă a emigranților de pe continent care locuiesc la Londra. Mai mulți detectivi în haine civile au cutreierat piețele, străzile și au cercetat casă cu casă spre a se informa asupra emigranților; ei se adresau de cele mai multe ori cărciumarului din vecinătate, iar în unele cazuri, sub pretextul că sînt în căutarea unor criminali, au intrat chiar în locuințele emigranților și au răscolit hîrțile lor.

În timp ce poliția de pe continent îl caută zadarnic pe Mazzini, în timp ce, pentru a pune mîna pe el, autoritățile de la Nürnberg au ordonat să fie zăvorîte porțile orașului (un vechi proverb german spune că „nimeni nu poate fi spînzurat înainte de a fi prins”), în timp ce presa engleză publică tot felul de știri cu privire la presupusul lui refugiu, Mazzini se află de cîteva zile teafăr și sănătos la Londra.

Prințul Mensikov, după ce a trecut în revistă trupele rușeti aflate în Principatele dunărene, după ce a inspectat armata și flota la Sevastopol, unde din ordinul său și în prezența sa au fost executate manevre de îmbarcare și debarcare a trupelor, și-a făcut intrarea la Constantinopol în ziua de 28

* — acest simpatic Aberdeen. — Nota Trad.

februarie în modul cel mai teatral cu putință, avînd o suită de 12 persoane, printre care amiralul comandant al escadrei ruse din Marea Neagră *, un general de divizie **, cîțiva ofițeri de stat-major și d-l Nesselrode-junior, ca secretar al ambasadei. Locuitorii greci și ruși ai orașului i-au făcut o primire ca și cum însuși țarul pravoslavnic ar fi sosit la Țarigrad pentru a-l readuce pe calea adevăratei credințe. Aici la Londra, ca și la Paris, a stîrnit o mare senzație știrea că prințul Menșikov, declarîndu-se nesatisfăcut numai cu demisia lui Fuad-efendi, a cerut ca sultanul să cedeze împăratului Rusiei nu numai protectoratul asupra tuturor creștinilor din Turcia, ci și dreptul de a numi pe patriarhul grec ; că sultanul a cerut ajutorul Angliei și al Franței ; că însărcinatul cu afaceri al Angliei, colonelul Rose, a trimis în grabă vasul cu aburi „Wasp” la Malta pentru a cere ca flota engleză să se deplaseze neîntîrziat spre Arhipelag și că vase rusești au ancorat la Chilia, lîngă Dardanele. Ziarul parizian „Moniteur”⁵ ne informează că escadra franceză din Toulon a fost trimisă în apele grecești. Amiralul Dundas se află însă tot la Malta. Din cele de mai sus reiese că problema orientală este din nou la ordinea zilei în Europa, fapt care nu-i miră cîtuși de puțin pe cei care cunosc istoria.

Ori de cîte ori uraganul revoluționar se liniștește pentru moment, se pune inevitabil din nou pe tapet una și aceeași chestiune : eterna „*problemă orientală*”. Așa a fost cînd s-au potolit vijeliile primei revoluții franceze și cînd, după pacea de la Tilsit, Napoleon și Alexandru al Rusiei au împărțit între ei toată Europa continentală⁶ ; Alexandru a profitat de această scurtă acalmie pentru a trimite în Turcia o armată care „să dea o mîină de ajutor” forțelor care tindeau să distrugă din interior acest imperiu intrat în declin. Ceva mai tîrziu, scurt timp după ce mișcarea revoluționară din Europa occidentală fusese înăbușită în urma măsurilor luate de congresele de la Laibach și Verona⁷, țarul Nikolai, urmașul lui Alexandru, a dat Turciei o nouă lovitură. Cîțiva ani după aceasta, în 1840, după ce ecurile revoluției din iulie și ale insurecțiilor care o însoțiseră în Polonia, Italia și Belgia se stinseseră demult, iar Europa, cu înfățișarea pe care o căpătase în 1831, părea izbăvită de pericolul unor zguduiri interne, problema orientală era din nou cît pe-aci să atragă

---

* — Kornilov V. A. — *Nota Red.*

** — Nepokoicițki A. A. — *Nota Red.*

„marile puteri“ într-un război general⁸. Și acum, cînd pigmeii miopi de la cîrma țărilor se fălesc că au reușit, chipurile, să izbăvească Europa de pericolul anarhiei și al revoluției, se pune din nou la ordinea zilei aceeași problemă insolubilă, aceeași dificultate de neînving: ce-i de făcut cu Turcia?

Turcia este punctul nevralgic al legitimismului european. De la prima revoluție franceză încoace, neputința sistemului monarhic, legitimist își găsește expresia într-o singură axiomă: a menține statu-quo. Acest consens unanim — de a menține starea de lucruri așa cum s-a creat ea în urma unui concurs de împrejurări spontan sau întîmplător — constituie un *testimonium paupertatis**, o recunoaștere a incapacității totale a marilor puteri de a face ceva pentru progres și civilizație. Napoleon știa să decidă într-o clipă soarta întregului continent și s-o făcă în așa fel încît hotărîrea lui să vădească totodată geniu și tenacitate în realizarea țelurilor. Reprezentanții legitimismului european întruniți la Congresul de la Viena⁹, cu întreaga lor „înțelepciune colectivă”, au avut nevoie de cîțiva ani pentru a face același lucru, dar în cele din urmă au ajuns să se certe între ei și, după ce au creat o încurcătură nemaipomenită, au găsit că această treabă este atît de plictisitoare, încît de atunci le-a pierit orice poftă să se mai ocupe de ea și n-au mai încercat să croiască din nou harta Europei. Mirmidoni ai mediocrității, cum îi numește Béranger¹⁰, lipsiți de cunoștințe istorice și incapabili să înțeleagă faptele istorice, lipsiți de idei și de inițiativă, ei divinizează acest statu-quo, adică propria lor creație colectivă, cu toate că știu foarte bine cît de grosolan și de searbăd este acest produs al iscusinței lor.

Dar Turcia, ca și restul lumii de altfel, nu rămîne pe loc; și tocmai cînd partidul reacționar a reușit să restabilească în Europa civilizată ceea ce el consideră a fi statu quo ante, se constată că între timp statu-quo din Turcia a suferit mari schimbări, că s-au ivit noi probleme, noi relații, noi interese, și că bieții diplomați trebuie s-o ia de la cap, și anume de acolo unde munca lor a fost întreruptă de o zguduire generală acum opt sau zece ani. A menține statu-quo în Turcia! E ca și cum ai încerca să oprești într-un anumit stadiu putrezirea cadavrului unui cal și să împiedici descompunerea lui totală. Turcia se destramă și va continua să se destrame atîta

* — certificat de paupertate. — *Nota Trad.*

timp cît va dăinui actualul sistem al „echilibrului de forțe” și al menținerii statu-quo. De aceea, în pofida tuturor congreselor, protocoalelor și notelor ultimative, ea va continua să creeze în fiecare an partea ei de dificultăți diplomatice și conflicte internaționale, așa cum orice alt corp în descompunere răspindește în jurul lui gaz de baltă și alte substanțe gazoase „bine mirositoare”.

Să privim chestiunea mai îndeaproape. Turcia constă din trei părți complet distincte: principatele vasale din Africa — și anume Egiptul și Tunisul —, Turcia asiatică și Turcia europeană. Nu ne vom ocupa deocamdată de posesiunile africane, dintre care numai Egiptul poate fi considerat ca fiind cu adevărat supus sultanului. Mai mult însă decît oricui, Egiptul aparține englezilor, și la o viitoare împărțire a Turciei el va constitui, fără îndoială, partea lor. Turcia asiatică este adevăratul sediu al forțelor de care mai dispune Imperiul otoman. De 400 de ani principalele centre locuite de turci sînt Asia mică și Armenia, care au furnizat întotdeauna contingentele necesare pentru completarea armatelor turcești, începînd cu acelea care au stat sub zidurile Vienei și terminînd cu armatele înfrînte la Kulevcia¹¹ în urma manevrelor nu prea iscusite ale lui Dibici. Turcia asiatică, deși slab populată, reprezintă totuși o masă prea compactă de musulmani fanatici de naționalitate turcă pentru a sîrni în prezent vreo tentativă de a o cucerii. Într-adevăr, ori de cîte ori este dezbătută „problema orientală”, Palestina și văile libaneze locuite de creștini sînt singurele teritorii asiatice ale Turciei care sînt luate în considerație.

Adevăratul măr al discordiei este în permanență Turcia europeană, marea peninsulă care se întinde la sud de Sava și Dunăre. Acest ținut minunat are nenorocul de a fi populat de un conglomerat de rase¹² și de națiuni diferite și e greu de spus care dintre ele e mai puțin pregătită pentru progres și civilizație. 12.000.000 de slavi, greci, valahi, arnăuți¹³ sînt subjugați de un milion de turci, și pînă nu demult părea îndoielnic ca vreun alt element afară de cel turc să fie cel mai indicat pentru a exercita o dominație, care, avînd în vedere populația atît de amestecată a peninsulei, nu putea să aparțină decît uneia dintre aceste naționalități. Cînd vedem însă cît de lamentabil au eșuat toate încercările guvernului turc de a porni pe calea civilizației și cum fanatismul islamic, al cărui reazem îl constituie în primul rînd plebea turcă din cîteva orașe mari, recurge de fiecare dată la ajutorul Austriei

și al Rusiei pentru a redobîndi puterea și pentru a lichida orice inițiative progresiste; cînd vedem cum autoritatea guvernului central, adică a guvernului turc, este slăbită an de an de răscoalele din provinciile creștine, răscoale care, datorită slăbiciunii Porții și intervenției statelor vecine, nu sînt niciodată complet lipsite de rezultat; cînd vedem, în sfîrșit, Grecia redobîndindu-și independența, părți din Armenia cucerite de Rusia, iar Moldova, Valahia și Serbia punîndu-se, una după alta, sub protectoratul acestei puteri, trebuie să admitem că prezența Turciei în Europa este un obstacol serios în calea dezvoltării resurselor de care dispune peninsula traco-ilirică.

Cu greu am putea să spunem despre turci că reprezintă *clasa dominantă* în Turcia, deoarece acolo relațiile dintre diferitele clase ale societății sînt la fel de încurcate ca și cele dintre diferitele rase. În funcție de localitate și de împrejurări, turcul este muncitor, țaran dijmaș, mic proprietar de pămînt, negustor, moșier feudal aflat pe treapta cea mai înăpoiată și mai barbară a feudalismului, slujbaș de stat sau militar; dar, oricare ar fi situația lui socială, el aparține religiei și naționalității privilegiate. Numai el are dreptul de a purta arme, și creștinul cel mai sus-pus trebuie să se dea la o parte și să facă loc celui din urmă musulman atunci cînd îl întîlnește în cale. În Bosnia și Herțegovina nobilimea de origine slavă a trecut la credința mahomedană, în timp ce masa poporului a rămas „raia”, adică creștină. În această provincie, religia dominantă și clasa dominantă coincid, așadar, și în general bosniacul mahomedan se află pe picior de egalitate cu coreligionarul său de origine turcă.

Principalul pivot al populației turcești din Europa, fără să socotim rezervele care pot fi aduse oricînd din Asia, îl constituie plebea Constantinopolului, precum și aceea din alte cîteva orașe mari. Această plebe este de origine esențialmente turcă și, deși în cea mai mare parte își cîștigă existența muncind la capitaliști creștini, se arată zeloasă în apărarea superiorității sale iluzorii și a impunității sale reale pentru excesele pe care le-ar comite, impunitate de care, spre deosebire de creștini, se bucură în virtutea apartenenței la religia privilegiată, islamul. Este bine știut că, în orice lovitură de stat importantă, această plebe trebuie cîștigată prin corupere și flatare. Dacă nu socotim cele cîteva districte colonizate, ea constituie unica masă compactă și considerabilă de populație turcească din Europa. Și este cert că, mai de-

vreme sau mai târziu, va deveni absolut necesar ca una dintre cele mai frumoase părți ale continentului european să fie eliberată de sub dominația unei plebe în comparație cu care plebea Romei imperiale era o adunare de înțelepți și de eroi.

Dintre celelalte naționalități vom menționa, în primul rând, pe arnăuți, un brav popor de munteni care formează populația băștinașă a ținutului situat de-a lungul coastei muntoase a Mării Adriatice; ei vorbesc o limbă proprie care, după cum se pare, face parte din marea familie a limbilor indo-europene. O parte din acest popor este de religie ortodoxă, cealaltă de religie mahomedană și, după cum știm despre el, pare să fie încă foarte puțin pregătit pentru civilizație. Apucăturile lor țîlhărești vor sili guvernul oricărei țări vecine să-i țină în chingile unei severe subordonări militare, pînă în ziua cînd progresul industrial din regiunile înconjurătoare le va asigura posibilități de lucru ca tăietori de lemne și sacagii, cum s-a întîmplat cu gallegii¹⁴ în Spania și în genere cu locuitorii altor regiuni muntoase.

Valahii, sau dacoromîni, care constituie principala masă a populației din regiunea cuprinsă între cursul inferior al Dunării și Nistru, sînt un popor foarte amestecat, de religie ortodoxă, și care vorbește o limbă de origine latină, în multe privințe asemănătoare cu italiana. Cei din Transilvania și Bucovina sînt supușii Austriei, cei din Basarabia — ai imperiului rus, iar cei din Moldova și Valahia — singurele două principate în care rasa dacoromînă a dobîndit o existență politică — au propriii lor principii, care se află nominal sub suzeranitatea Porții, dar în realitate sînt sub supremația Rusiei. Despre valahii din Transilvania am auzit vorbindu-se mult în timpul războiului din Ungaria¹⁵. Această masă adusă în stare de barbarie, aflată și astăzi sub apăsarea jugului feudal al marilor proprietari funciari maghiari, care, potrivit sistemului austriac, au fost transformați și într-un instrument de spoliere guvernamentală, a fost atrasă de austrieci de partea lor prin promisiuni și corupție, așa cum au fost atrași de ei și iobagii ruteni din Galiția în 1846¹⁶, și a pornit acel război nimicitor împotriva ungurilor, care a transformat Transilvania într-un pustiu. Dacoromîni din principatele turcești au, cel puțin, o nobilime autohtonă și instituții politice proprii; în pofida tuturor eforturilor Rusiei, spiritul revoluționar a pătruns și în aceste principate, așa cum a dovedit-o revoluția din 1848¹⁷. Nu începe îndoială că spolierea și asuprașirea la care a fost supusă populația în timpul ocupației rusești cu începere din

1848 au contribuit la creșterea spiritului revoluționar, și aceasta în pofida legăturii pe care o constituie religia comună și superstițiile țariste-popești, în virtutea cărora capul încoronat al bisericii ortodoxe era considerat drept protectorul firesc al acestei populații. Și dacă într-adevăr așa stau lucrurile, naționalitatea valahă ar putea să joace un rol important în rezolvarea definitivă a problemei acestor teritorii.

Grecii din Turcia sînt, în cea mai mare parte, de origine slavă, deși au adoptat limba greacă modernă; într-adevăr, astăzi este îndeobște recunoscut că, cu excepția cîtorva familii nobile din Constantinopol și din Trebizonda, nici în Grecia nu se găsesc decît foarte puțini eleni de origine curat grecească. Împreună cu evreii, grecii formează majoritatea negustorilor în porturile maritime și în multe orașe din interiorul țării. În unele districte ei se ocupă și cu agricultura. Dar nicăieri, cu excepția Tesaliei și, poate, a Epirului, nici prin numărul lor, nici prin densitatea populației și nici prin conștiința lor națională ei nu au ca națiune vreun rol politic. Influența de care s-au bucurat pînă acum la Constantinopol membrii cîtorva familii grecești nobile în calitate de dragomani (translatori) a devenit aproape inexistentă de cînd tinerii turci au început să-și facă studiile în Europa, iar pe lângă legațiile europene au fost numiți atașați care știu turcește.

Ajungem acum la rasa care constituie marea masă a populației și al cărei sînge precumpănește pretutindeni unde a avut loc un amestec de rase. Într-adevăr, se poate afirma că ea formează grosul populației creștine de la Morea la Dunăre și de la Marea Neagră la Munții Arnăuți. Aceasta este rasa slavă, și anume acea ramură care este cunoscută sub numele de ilirică (Ilirski), sau ramura slavilor de sud (Jugoslavenski). Pe lângă slavii de vest (polonezii și cehii) și slavii de est (rușii), ea reprezintă cea de-a treia ramură a numeroasei familii de popoare slave care trăiește de 12 secole în estul Europei. Slavii de sud populează nu numai cea mai mare parte a Turciei, ci și Dalmația, Croația, Slavonia și sudul Ungariei. Ei vorbesc cu toții aceeași limbă, foarte apropiată de limba rusă, care pentru urechile popoarelor occidentale este cea mai muzicală dintre limbile slave. Croații și o parte din locuitorii Dalmației sînt de religie romano-catolică, toți ceilalți de religie ortodoxă. Catolicii folosesc alfabetul latin, ortodocșii scriu cu caractere cirilice, care sînt folosite și în limba rusă, ca și în slavona veche sau bisericească. Paralel cu deosebirile de religie, această împrejurare a constituit o

piedică în calea unei dezvoltări naționale care să fi atras în orbita ei toate ținuturile locuite de slavii de sud. Un locuitor al Belgradului nu este în stare să citească o carte tipărită în limba lui la Agram sau la Viena; s-ar putea chiar ca el să refuze s-o ia în mână, pentru că e tipărită cu caractere „eretice” și după regulile unei ortografii „eretice”. În schimb va citi și va înțelege cu ușurință o carte tipărită la Moscova în limba rusă, pentru că cele două limbi seamănă foarte mult între ele, mai ales în ceea ce privește sistemul etimologic vechi-slavon al ortografiei, și pentru că această carte este tipărită cu caractere „ortodoxe” (pravoslave). Majoritatea slavilor de religie ortodoxă nu vor nici măcar ca bibliile, liturgiile și molitvelnicile lor să fie tipărite în propria lor țară, deoarece sînt convinși că tot ce se tipărește în orașul sfînt Moscova sau la tipografia imperială din Petersburg este lucrat cu o deosebită grijă și se distinge printr-un ortodoxism și printr-o sfințenie aparte. În ciuda tuturor eforturilor panslaviste ale entuziaștilor¹⁸ de la Agram și Praga, sîrbii, bulgarii, bosniecii „raia”, țărani slavi din Macedonia și din Tracia au mai mari simpatii naționale pentru ruși și au cu ei mai multe puncte de contact și mai multe posibilități de comuniune spirituală decît cu slavii de sud de religie romano-catolică, care vorbesc aceeași limbă cu ei. Orice s-ar întîmpla, privirile lor se îndreaptă întotdeauna spre Petersburg, în așteptarea unui mesia care-i va mîntui de toate relele; și dacă numesc Constantinopolul Țarigrad, adică oraș împărațesc, ei o fac atît în speranța că într-o bună zi va veni de la nord țarul ortodox și va intra în acest oraș pentru a restabili credința cea dreaptă, cît și în amintirea unui alt țar ortodox care a stăpînit Constantinopolul înainte de cucerirea țării de către turci.

În cea mai mare parte a Turciei, slavii se află sub stăpînirea directă a turcilor, deși își aleg ei înșiși autoritățile lor locale; pe alocuri (în Bosnia) ei au trecut la religia cuceritorilor lor. Numai în două ținuturi ale Turciei rasa slavă și-a păstrat sau și-a cucerit independența politică. Unul dintre ele este Serbia, așezată în valea riului Morava, ținut cu hotare naturale net conturate, care cu șase secole în urmă a jucat un rol important în istoria acestor țări. Războiul ruso-turc din 1806¹⁹ a dat sîrbilor, care au stat mult timp sub jugul turcesc, posibilitatea de a dobîndi o existență de sine stătătoare, deși sub supremația Turciei. De atunci Serbia a rămas sub protecția directă a Rusiei. Dar, ca și în Moldova și în

Valahia, existența politică a generat noi cerințe și a determinat Serbia să extindă relațiile cu Europa occidentală. Civilizația a început să prindă rădăcini, comerțul a luat o mare dezvoltare, au apărut idei noi; drept urmare, în Serbia ortodoxă și slavă, în această citadelă a influenței rusești, există astăzi un partid progresist antirusesc (firește foarte moderat în ceea ce privește revendicările sale de reforme), avînd în fruntea sa pe fostul ministru de finanțe Garașanin²⁰.

Nu încapă nici o îndoială că, dacă populația greco-slavă va ajunge vreodată stăpînă în țara în care locuiește și în care constituie trei sferturi din totalul populației (7.000.000 de suflete), aceleași necesități vor duce treptat la apariția unui partid progresist antirusesc, care pînă acum apărea în mod inevitabil ori de cîte ori o parte din populație devenea pe jumătate independentă de Turcia.

Muntenegru nu reprezintă un șes roditor cu orașe relativ mari, ci este o țară muntoasă, greu accesibilă. Aici s-au cultivat cete de țîlhari, care fac incursiuni în regiunile de șes și cară apoi prada, spre a o ascunde, în fortărețele lor din munți. Acești gentlemen romantici, dar foarte brutali, constituie de multă vreme o problemă supărătoare pentru Europa, dar cu politica Rusiei și a Austriei armonizează pe deplin faptul că ambele sprijină dreptul muntenegrenilor de a da foc satelor, de a omorî pe locuitorii lor și de a le lua vitele.

Scris de K. Marx și F. Engels
între 12 și 22 martie 1853

Publicat în ziarul „New York Daily
Tribune”, nr. 3736 din 7 aprilie 1853

Semnăt: *Karl Marx*

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba engleză

Friedrich Engels

Adevăratul punct litigios în Turcia

Ne surprinde faptul că, în actuala discuție în legătură cu problema orientală, ziarele engleze n-au subliniat cu mai multă hotărâre interesele vitale care determină Marea Britanie să fie un adversar tenace și ireconciliabil al planurilor rusești de anexiuni și de expansiune teritorială. Anglia nu poate să consimtă ca Rusia să intre în posesiunea Dardanelor și a Bosforului. Atît din punct de vedere comercial cît și din punct de vedere politic, un asemenea eveniment ar fi o lovitură gravă, dacă nu mortală, dată puterii britanice. Aceasta reiese dintr-o simplă constatare a faptelor referitoare la comerțul dintre Anglia și Turcia.

Înainte de descoperirea drumului direct spre India, Constantinopolul era centrul unui comerț întins. De altfel, și în prezent, cu toate că produsele indiene ajung în Europa pe cale terestră, și anume prin Persia, Turan* și Turcia, porturile turcești mijlocesc un trafic important și din ce în ce mai intens atît cu Europa cît și cu interiorul Asiei. Pentru a înțelege acest lucru e suficient să aruncăm o privire pe hartă. Situat departe de mare, întregul teritoriu care se întinde de la Pădurea Neagră pînă la dealurile nisipoase ale Novgorodului este udat de riuri care se varsă în Marea Neagră sau în Marea Caspică. Dunărea și Volga, cele două fluvii gigantice ale Europei, Nistrul, Niprul și Donul, toate constituie canale naturale pe care pot fi transportate spre Marea Neagră produsele regiunilor din interiorul continentului; însăși Marea Caspică nu este accesibilă decît prin Marea Neagră. În ceea ce privește exportul și schimbul lor de produse, două treimi din Europa, adică o parte din teritoriul Germaniei și al Poloniei, întreaga Ungarie, regiunile cele mai fertile ale

* — denumire folosită în trecut pentru a desemna șesul Turkestanului. — *Nota Red.*

Rusiei și Turcia europeană, sînt astfel în mod natural legate de Pontul Euxin* ; aceasta cu atît mai mult cu cît toate țările enumerate mai sus sînt țări prin excelență agrare, și caracterul voluminos al produselor lor implică în mod necesar ca principalul lor fel de transport să fie transportul pe apă. Grînele din Ungaria, Polonia, Rusia de sud, lîna și pieile exportate din aceleași țări apar pe piețele noastre occidentale în cantități ce cresc din an în an și toate se încarcă în vase la Galați, Odesa, Taganrog și alte porturi ale Pontului Euxin. Mai este apoi și o altă importantă ramură de comerț care se practică pe Marea Neagră. Constantinopolul și, în special, Trebizonda în Turcia asiatică sînt principalele centre ale comerțului prin caravane cu Asia interioară, cu văile Tigrului și Eufratului, cu Persia și Turkestanul. Acest comerț este de asemenea în plină dezvoltare. Negustorii greci și armeni din cele două orașe menționate mai sus importă mari cantități de produse industriale din Anglia, care, datorită prețului lor scăzut, înlătură cu repeziciune produsele industriei casnice a haremurilor asiatice. Prin poziția sa, Trebizonda se potrivește pentru un astfel de comerț mai bine decît oricare alt oraș. În spatele ei se află dealurile Armeniei, care sînt mult mai ușor de străbătut decît deșertul Siriei ; ea însăși este situată destul de aproape de Bagdad, Șiraz și Teheran. Acesta din urmă constituie un centru de transport pentru caravanele care vin de la Hiva și Buhara. Cît de mare este importanța pe care o capătă acest comerț, și în genere comerțul pe Marea Neagră, se poate vedea la bursa din Manchester, unde negustorii greci cu fața smeadă apar în număr tot mai mare și dobîndesc un rol mereu crescînd și unde alături de germana și de engleza răsună graiul grecilor și cel al slavilor de sud.

Comerțul Trebizondei devine de asemenea o problemă politică deosebit de serioasă, deoarece constituie sursa unor noi ciocniri de interese între Rusia și Anglia în Asia interioară. Pînă la 1840 Rusia a deținut în această regiune un monopol aproape exclusiv asupra comerțului cu produse industriale străine. Mărfurile rusești pătrundeau pînă la Ind și uneori erau chiar preferate celor engleze. Se poate spune cu certitudine că, pînă la războiul afgan și pînă la cucerirea Sindului și Punjabului²¹, comerțul dintre Anglia și Asia interioară era aproape inexistent. Alta este situația acum. Ne-

---

* — așa era numită în antichitate Marea Neagră. — *Nota Red.*

cesitatea imperioasă de a extinde neconținut comerțul — acest fatum * care urmărește ca un spectru Anglia modernă și care, dacă nu e îmblinzit imediat, provoacă zguduiri teribile care se întind de la New York pînă la Canton și de la Petersburg pînă la Sidney — obligă comerțul englez să atace Asia interioară concomitent din două părți: dinspre Ind și dinspre Marea Neagră. Și deși știm foarte puțin despre porțiile exportului Rusiei în această parte a lumii, totuși, din faptul că exportul Angliei în aceste regiuni a crescut, putem conchide cu certitudine că comerțul Rusiei trebuie să fi scăzut aici în mod simțitor. Cîmpul bătăliei comerciale dintre Rusia și Anglia s-a mutat de pe malurile Indului la Trebizonda, iar comerțul rusesc, care înainte se aventura pînă la granițele imperiului englez în Orient, este silit acum să-și apere propriile sale frontiere vamale. Importanța acestui fapt, din punctul de vedere al unei viitoare soluționări a problemei orientale și din punctul de vedere al rolului pe care l-ar putea avea într-o astfel de soluționare atât Rusia cît și Anglia, este evidentă. Aceste țări sînt și vor fi întotdeauna antagoniste în Orient.

Dar să trecem acum la o evaluare mai concretă a comerțului pe Marea Neagră. Potrivit datelor publicate de revista londoneză „The Economist”²², valoarea exportului britanic în provinciile turcești, inclusiv Egiptul și Principatele dunărene, reprezenta:

în 1840	1.440.592 l. st.
„ 1842	2.068.842 „ „
„ 1844	3.271.333 „ „
„ 1846	2.707.571 „ „
„ 1848	3.626.241 „ „
„ 1850	3.762.480 „ „
„ 1851	3.548.959 „ „

Din aceste sume, cel puțin două treimi revin porturilor din Marea Neagră, inclusiv Constantinopolul. Și întregul acest comerț în rapidă dezvoltare depinde de încrederea care poate fi acordată puterii care stăpînește Bosforul și Dardanelele, aceste chei ale Mării Negre. Cine ține în mîinile sale aceste strîmtori poate să închidă sau să deschidă după voie accesul spre acest colț îndepărtat al Mediteranei. Și dacă Rusia va pune cîndva mîna pe Constantinopol, este oare de așteptat ca ea să țină deschisă poarta prin care Anglia a invadat sfera comerțului rus?

* — fatalitate. — *Nota Trad.*

Astfel se prezintă situația în ceea ce privește importanța comercială a Turciei și, în special, a Dardanelelor. Este clar că de libertatea deplină a traficului de mărfuri prin aceste porți ale Mării Negre depinde nu numai soarta unui comerț foarte întins, ci și aceea a principalelor relații dintre Europa și Asia centrală și, în consecință, a principalelor mijloace de recivilizare a acestei vaste regiuni.

Să examinăm acum această problemă sub aspectul ei militar. Importanța comercială a Dardanelelor și a Bosforului face ca ele să fie totodată poziții militare de prim rang, adică poziții care au o însemnătate hotărâtoare în orice război. Puncte asemănătoare sînt Gibraltarul, precum și Helsingör în Sund. Dar, prin poziția lor geografică, Dardanelele sînt mai importante chiar decît toate celelalte. Tunurile de la Gibraltar sau Helsingör nu sînt în stare să domine întreaga întindere a strîmtorilor pe care le păzesc; ele au nevoie de ajutorul unei flote care să le închidă. În același timp însă, Dardanelele și Bosforul sînt atît de înguste, încît un număr mic de fortificații, bine înarmate și construite în locurile cele mai potrivite — ceea ce Rusia nu va întîrzia să facă de îndată ce ar intra în posesiunea strîmtorilor —, poate să constituie un obstacol de netrecut pentru flota unită a întregii lumi dacă aceasta ar încerca să treacă prin strîmtori. În cazul acesta Marea Neagră ar deveni un lac rusesc într-o măsură mai mare chiar decît lacul Ladoga, situat în însăși inima Rusiei. Puterea de rezistență a caucazienilor ar seca imediat, Trebizonda ar deveni un port rusesc, iar Dunărea un fluviu rusesc. În afară de aceasta, o dată cu pierderea Constantinopolului, imperiul turcesc ar fi tăiat în două; Turcia asiatică și Turcia europeană nu ar mai avea nici o posibilitate de a comunica între ele sau de a se sprijini reciproc, iar forțele principale ale armatei turcești, alungate în Asia, ar deveni cu totul inofensive. Macedonia, Tesalia, Albania, învăluite pe flanc și izolate de grosul forțelor, ar putea fi cucerite fără nici o greutate; nu le-ar mai rămîne decît să ceară îndurare și să roage să li se trimită o armată pentru păstrarea ordinii în interior.

Dar este oare de presupus că, după ce a mers atît de departe în tendința ei de a se transforma într-un imperiu mondial, această putere atît de gigantică și care s-a întins atît de

mult se va opri la jumătatea drumului? Chiar dacă ar dori s-o facă, împrejurările nu i-ar permite-o. Prin anexarea Turciei și a Greciei, ea va dobîndi o serie de excelente porturi maritime, în timp ce grecii îi vor furniza marinari iscusiți pentru marina ei militară. Stăpînă pe Constantinopol, ea se va instala la intrarea în Mediterană; avînd Durazzo și coasta Albaniei de la Antivari la Arta, ea va pătrunde chiar în centrul Adriaticii, foarte aproape de insulele ionice, care aparțin Marii Britanii, și va ajunge la o depărtare de 36 de ore de Malta. Încercuind posesiunile austriece din trei părți, dinspre nord, dinspre est și dinspre sud, Rusia va avea toate posibilitățile să-i trateze pe habsburgi ca pe niște vasali ai săi. Și încă un lucru ar deveni atunci posibil și chiar foarte probabil. Linia frîntă și sinuoasă a frontierei de vest a imperiului, nereprezentînd un hotar natural, ar necesita o rectificare, și atunci s-ar constata că frontierele naturale ale Rusiei se întind de la Danzig sau poate de la Stettin pînă la Triest. Și întrucît orice cucerire atrage după sine o altă cucerire și orice anexiune este urmată de o altă anexiune, cucerirea Turciei de către Rusia n-ar fi decît preludiul anexării Ungariei, Prusiei și a Galiției și al creării definitive a aceluia imperiu slav pe care l-au visat anumiți filozofi fanatici ai panslavismului.

Rusia este fără doar și poate o țară care duce o politică de cuceriri, și aceasta a fost politica ei timp de un secol, pînă ce uriașa mișcare din 1789 a generat și i-a opus un adversar de o putere formidabilă. Este vorba de revoluția europeană, de forța explozivă a ideilor democratice și de înnăscuta sete de libertate a omului. De atunci nu mai există de fapt pe continentul european decît două forțe: Rusia și absolutismul, de o parte, revoluția și democrația, de alta. Pentru moment revoluția pare a fi înăbușită, dar ea trăiește și inspiră aceeași teamă ca și în trecut. O dovadă grăitoare în această privință este spaima pe care a stîrnit-o în tabăra reacțiunii știrea ultimei insurecții de la Milano²³. Dar dacă Rusia va pune mîna pe Turcia, forțele ei vor crește aproape de două ori și ea va fi mai puternică decît tot restul Europei la un loc. O asemenea întorsătură a evenimentelor ar fi o nenorocire de nedescris pentru cauza revoluției. De aceea menținerea independenței Turciei sau, în cazul unei eventuale destrămări a imperiului otoman, zădărnicierea planurilor anexioniste ale

Rusiei constituie o problemă de cea mai mare importanță. În cazul de față, interesele democrației revoluționare și cele ale Angliei merg mână în mână. Nici una, nici alta nu poate permite ca țarul să facă din Constantinopol una dintre capitalele sale și, dacă lucrurile vor ajunge la extrem, vom vedea că amîndouă aceste forțe vor opune țarului o rezistență la fel de hotărîtă.

Scris de F. Engels între
23 și 28 martie 1853

Publicat ca articol de fond
în ziarul „New York Daily
Tribune” nr. 3.740
din 12 aprilie 1853

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba engleză

Karl Marx

Presa londoneză. — Politica lui Napoleon
în problema turcă.²⁴

Londra, 25 martie 1853

Pină azi-dimineață n-au mai sosit știri noi demne de încredere din Turcia. În numărul de azi al ziarului „Morning Herald”²⁵, corespondentul de la Paris al acestui ziar comunică din sursă autorizată că rușii au intrat în București. În „Courrier de Marseille” din 20 curent citim :

„Sintem în măsură să aducem la cunoștința cititorilor noștri conținutul notei pe care d-l Ozerov a prezentat-o Înaltei Porți imediat după plecarea contelui Leiningen, dar înainte de intervenția brutală a prințului Menșikov în ședința Divanului. Principalele puncte atinse în această notă diplomatică se reduc la următoarele: contele Nesselrode protestează în modul cel mai energic împotriva faptului că, contrar promisiunii ei oficiale de a nu ataca pe muntenegreni, Poarta a dus un război singeros împotriva acestui popor, provocând astfel nemulțumirea profundă a cabinetului de la Petersburg. De aceea, pentru a asigura o protecție suficientă muntenegrenilor și pentru a-i feri de alte nenorociri, Rusia este hotărâtă să invite Poarta să recunoască *independența Muntenegrului*. Nota conține de asemenea un protest împotriva blocadei coastei albaneze și se încheie cu cererea adresată sultanului de a demite pe miniștrii ale căror acțiuni au provocat mereu neînțelegeri între cele două guverne. Se spune că, la primirea acestei note, Turcia s-a arătat dispusă să satisfacă, deși cu regret, cererea privitoare la demiterea miniștrilor, mai ales a lui Fuad-efendi, cumnatul sultanului, care a și fost înlocuit cu Rifaat-pașa, un partizan al Rusiei. Poarta a refuzat însă să recunoască independența Muntenegrului. În urma acestui refuz, prințul Menșikov, fără a îndeplini în prealabil obișnuitele forme de curtoazie față de ministrul de externe, s-a prezentat personal în fața Divanului, încălcând toate normele diplomatice, și a cerut în termeni violenți să fie acceptate cererile sale. Drept urmare, Poarta a solicitat protecția Angliei și a Franței”.

În Grecia antică, despre un orator a cărui tăcere a fost cumpărată se spunea că are „*un bou pe limbă*”. Trebuie să remarcăm că acest *bou* era o monedă de argint de proveniență egipteană²⁶. Despre ziarul „Times”²⁷ am putea să spunem că, de când problema orientală s-a pus din nou la ordinea zilei, acesta a avut și el un bou pe limbă, dacă nu pentru

a păstra tăcerea, cel puțin pentru a scrie ceea ce a scris. La început acest ziar inventiv a sprijinit intervenția austriacă în Muntenegru, sub pretextul că este vorba de cauza creștinătății. Dar, după ce a intervenit Rusia, ziarul a renunțat la acest argument, susținând că totul se reduce la o ceartă între biserica ortodoxă și cea catolică, ceartă care nu prezintă nici un interes pentru „credincioșii” bisericii oficiale engleze. Apoi a început să publice numeroase materiale în legătură cu importanța pe care o prezintă pentru Anglia comerțul cu Turcia și, deoarece această importanță este mare, a tras concluzia că Marea Britanie n-ar avea decît de cîștigat dacă ar schimba comerțul liber turcesc pe tarifele vamale prohibitive din Rusia și pe cele protecționiste din Austria. În continuare, ziarul „Times” a încercat să demonstreze că, din punctul de vedere al aprovizionării cu produse alimentare, Anglia depinde de Rusia și de aceea trebuie să se plece în tăcere în fața concepțiilor geografice ale țarului. Plăcut compliment la adresa sistemului comercial ridicat în slavă de „Times” și atrăgător argument să afirmi că, pentru atenuarea dependenței Angliei de Rusia, Marea Neagră trebuie să devină un lac rusesc, iar Dunărea un fluviu rusesc! Cînd „Times” a fost nevoit să părăsească această poziție vulnerabilă, el a recurs la afirmația larg răspîndită că Imperiul turc se destramă iremediabil, ceea ce este, după părerea ziarului „Times”, un argument decisiv în favoarea tezei că în momentul de față Rusia trebuie să devină executoarea testamentară și moștenitoarea acestui imperiu. Apoi ziarul „Times” ajunge la concluzia că locuitorii Turciei trebuie să fie supuși „dominației pure” și influenței civilizatoare a Rusiei și Austriei, amintindu-și vechea maximă că înțelepciunea vine de la Răsărit și uitînd propria sa afirmație recentă că „regimul pe care Austria îl menține în provinciile și în regatele propriului ei imperiu este un regim samavolnic și autoritar, un regim de tiranie, neîngrădit prin lege”. În încheiere, și aceasta este culmea neobrăzării, „Times” se felițită pentru „strălucitele” sale articole de fond în problema orientală!

Întreaga presă londoneză, ziarele de dimineață și de seară, publicațiile cotidiene și săptămînale, toate într-un glas s-au ridicat împotriva acestui „ziar de frunte”. Cei de la „Morning Post”²⁸ fac aprecieri ironice despre deșteptăciunea confracților lor de la „Times”, reproșîndu-le că răspîndesc în mod deliberat știri false și absurde. Ziarul „Morning Herald” spune că „Times” este „contemporanul nostru evreo-austro-

rus", iar „Daily News”²⁹ îl numește, pe scurt, „organul lui Brunnov”. Perechea ziarului „Times”, „Morning Chronicle”³⁰, îl atacă direct, spunînd :

„Gazetarii care propun ca Imperiul turc să fie dat pe mîna Rusiei în numele prosperității comerciale a unei duzini de firme grecești au tot dreptul să revendice pentru ei monopolul agerimii de minte !”

„Morning Advertiser”³¹ spune :

„Ziarul «Times» are dreptate cînd spune că este singurul apărător al intereselor rusești... Este adevărat că el se tipărește în limba engleză. Dar aceasta este tot ce are englezesc în el. Cînd este vorba de interesele Rusiei, el e rusesc pină-n măduva oaselor”.

Este neîndoielnic că ursul rus nu-și va retrage labele atîta timp cît e convins că „înțelegerea cordială” dintre Anglia și Franța³² are un caracter trecător. Din acest punct de vedere este interesant să relevăm o coincidență uimitoare. În aceeași zi în care „Times” încerca să-i convingă pe lordul Aberdeen și pe lordul Clarendon că problema turcă nu reprezintă decît o ceartă mărunță între Franța și Rusia, „le roi des drôles”^{*}, după cum obișnuiește d-l Guizot să-l numească pe d-l Granier de Cassagnac, a făcut în „Constitutionnel”³³ descoperirea că toată povestea asta se reduce la o ceartă între lordul Palmerston și țar. Într-adevăr, citind aceste gazete, începi să-i înțelegi pe oratorii greci cu „boi” macedoneni pe limbă pe vremea cînd Demostene rostea înflăcăratele sale filipice.

Cît privește aristocrația britanică reprezentată prin guvernul de coaliție, ea n-ar ezita la nevoie să sacrifice interesele naționale ale Angliei în folosul intereselor ei particulare de clasă și să îngăduie consolidarea unui despotism tînăr în Răsărit, în speranța că va găsi acolo un sprijin pentru oligarhia ei firavă din Apus. La rîndul său, Ludovic-Napoleon ezită. Toate simpatiile sale sînt de partea autocratului, al cărui sistem de guvernare el l-a introdus în Franța, iar toate antipatiile sale sînt îndreptate împotriva Angliei, al cărei sistem parlamentar l-a distrus în Franța. În afară de aceasta, dacă el va permite țarului să jefuiască în Răsărit, s-ar putea ca acesta să-i permită lui să jefuiască în Apus. Pe de altă parte, el nu este absolut sigur de sentimentele „Sfintei Alianțe” față de „hanul parvenit”. De aceea el duce o politică de duplicitate, vrînd să tragă pe sfoară marile puteri din Europa, așa cum, la timpul său, a tras pe sfoară partidele parla-

* — „regele bufonilor”. — *Nota Trad.*

mentare din Adunarea națională a Franței. Fraternizînd ostentativ cu lordul Stratford de Redcliffe, ambasadorul englez în Turcia, el caută totodată să intre în grațiile principesei ruse von Liven, făcîndu-i promisiuni dintre cele mai măgulitoare, și în același timp trimite la curtea sultanului pe d-l de la Cour, partizan înflăcărat al unei alianțe austro-franceze în locul unei alianțe anglo-franceze. El ordonă flotei de la Toulon să plece în apele grecești și a doua zi anunță în „Moniteur” că această măsură a fost luată fără o înțelegere prealabilă cu Anglia. Dispunînd unuia dintre organele sale, ziarul „Le Pays”³⁴, să prezinte problema orientală ca fiind foarte importantă pentru Franța, el permite în același timp celuiilalt organ al său, ziarul „Le Constitutionnel”, să afirme că în această problemă sînt în joc interese rusești, austriece și engleze, că interesele Franței sînt numai indirect atinse aici și că de aceea ea are o poziție absolut independentă. Cine va oferi mai mult, Rusia sau Anglia? Iată cum se pune pentru el problema.

Scris de K. Marx la 25 martie 1853
Publicat în ziarul „New York Daily
Tribune” nr. 3739 din 11 aprilie 1853
Semnat : *Karl Marx*

Se tipărește după textul
apărut în ziar
Tradus din limba engleză

Friedrich Engels

Problema turcă

Abia în ultimul timp publicul vest-european și american a căpătat posibilitatea de a-și forma o idee mai mult sau mai puțin justă despre problema turcă. Pînă la insurecția greacă³⁵, Turcia era din toate punctele de vedere o terra incognita* și imaginea obișnuită pe care publicul și-o făcea despre această țară se baza mai curînd pe poveștile din „O mie și una de nopți” decît pe fapte istorice. E adevărat că reprezentanții diplomatici oficiali care au funcționat în această calitate în Turcia se lăudau că posedă cunoștințe mai precise; dar și aceste cunoștințe erau extrem de sumare, deoarece nici unul dintre acești reprezentanți oficiali nu și-a dat vreodată osteneala să învețe limba turcă, limba slavilor de sud sau greaca modernă; ei s-au bazat cu toții, fără nici o excepție, pe comunicările tendențioase ale translatorilor greci și ale negustorilor franci**. În plus, acești diplomați trîndavi își pierdeau întotdeauna timpul cu intrigi de tot felul; printre ei, Joseph von Hammer, istoricul german al Turciei, constituie singura excepție onorabilă. Acești domni nu au cercetat cîtuși de puțin viața poporului, instituțiile și orînduirea socială a țării, ci s-au interesat în mod exclusiv de intrigile de la curte, în special de fanarioții³⁶ greci, de acești vicleni mijlocitori între două părți, dintre care fiecare era la fel de prost informată asupra stării reale a forțelor și resurselor celeilalte. Noțiunile și opiniile tradiționale bazate pe asemenea informații lamentabile au format timp îndelungat — și, oricît de ciudat ar părea, formează în mare măsură și astăzi — temelia tuturor acțiunilor diplomației occidentale în ceea ce privește Turcia.

* — pămînt necunoscut. — *Nota Trad.*

** — adică occidentali (franci — denumire prin care în Orientul apropiat sînt desemnați în mod curent locuitorii Europei de vest). — *Nota Red.*

Dar în timp ce Anglia, Franța și timp îndelungat chiar Austria au bîjbîit pe întuneric în căutarea unei politici orientate bine definite, o altă putere le-a luat-o înainte. În Rusia, ea însăși o țară cu condiții sociale, moravuri, tradiții și instituții semiasiatice, s-au găsit destui oameni care să înțeleagă adevărata situație a Turciei și caracterul ei. Religia Rusiei este religia a nouă zecimi din populația Turciei europene; limba ei aproape că nu se deosebește de limba pe care o vorbesc 7.000.000 de supuși turci; iar binecunoscuta ușurință cu care rușii învață să vorbească limbi străine, chiar fără să le stăpînească la perfecție, a dat agenților ruși, bine plătiți pentru serviciile lor, posibilitatea de a se familiariza fără greutate cu afacerile turcești. Și guvernul rus a știut demult să profite de pe urma poziției sale extrem de favorabile în sud-estul Europei. Sute de agenți ruși au cutreierat Turcia, străduindu-se să sugereze creștinilor ortodocși ideea că împăratul pravoslavnic este capul bisericii răsăritene oprimate, protectorul și izbăvitorul ei firesc, care în cele din urmă o va elibera; în ochii slavilor de sud ei au căutat în special să-l înfățișeze pe același împărat în calitatea lui de țar atotputernic, care mai devreme sau mai târziu va uni sub același sceptru toate ramurile marii rase slave și va face din ea rasa dominantă în Europa. Clerul bisericii ortodoxe a organizat de mult o vastă conspirație pentru răspîndirea acestor idei. Aurul rusesc și influența rusă au contribuit, într-o măsură mai mare sau mai mică, la izbucnirea insurecției sîrbilor din 1804³⁷ și a insurecției grecilor din 1821. Și oriunde pașalele turcești ridicau stindardul răscoalei împotriva guvernului central, acolo nu lipseau niciodată intrigile ruse și banii Rusiei. Și atunci cînd în felul acesta problema situației interne a Turciei îi puneau definitiv în încurcătură pe diplomații occidentali, care știau despre adevărata stare a lucrurilor exact atît oîț știau despre omul din lună, se declara război, trupele rusești intrau în Balcani și din teritoriul Imperiului otoman se smulgea bucată după bucată.

Este adevărat că în cursul ultimilor treizeci de ani s-a făcut mult pentru informarea opiniei publice asupra situației din Turcia. Filologii și criticii germani ne-au făcut cunoscută istoria și literatura turcă; rezidenții englezi și comercianții englezi au strîns un bogat material informativ cu privire la rînduiele sociale ale imperiului. Dar prea înțelepții diplomați par a privi cu dispreț toate aceste lucruri și se cramponează cu încăpăținare de tradiții izvorîte din cunoașterea

basmelor orientale și consolidate prin poveștile nu mai puțin uimitoare ale celei mai corupte clici de tarabagii greci din câte au existat vreodată în lume.

Și care a fost rezultatul firesc? Datorită ignoranței, obtuzității, ezitărilor permanente și lașității guvernelor occidentale, în toate problemele esențiale Rusia și-a atins în mod constant, unul după altul, țelurile propuse. Începând cu bătălia de la Navarino³⁸ și terminând cu actuala criză orientală, acțiunile puterilor occidentale au fost fie zădărnice de certeri reciproce, datorate în cea mai mare parte comunei lor necunoașteri a problemelor orientale și invidiei meschine care pentru mentalitatea orientală trebuie să fi fost cu totul de neînțeles, fie exercitate în așa fel încît au servit direct interesele Rusiei. Și nu numai grecii, atît cei din Grecia cît și cei din Turcia, ci și slavii văd în Rusia protectoarea lor firească; mai mult, însuși guvernul de la Constantinopol, pierzînd tot mai mult nădejdea că va reuși vreodată să-i facă pe ambasadorii puterilor occidentale — acești diplomați care sînt foarte mîndri de totala lor incapacitate de a-și forma o părere proprie despre treburile turcești — să înțeleagă nevoile arzătoare și situația reală a țării, însuși guvernul turc este de fiecare dată nevoit să apeleze la bunăvoința Rusiei și să ceară protecție de la o putere care declară fățiș că este ferm hotărîtă să alunge pe toți turcii dincolo de Bosfor și să înfigă crucea sfîntului Andrei pe minaretele sfintei Sofia.

În pofida tradiției diplomatice, aceste tentative necontente și reușite ale Rusiei au provocat în cele din urmă în cabinetele puterilor din Europa occidentală presimțirea vagă și nedeslușită a unui pericol apropiat. Această presimțire a determinat guvernele occidentale să proclame, drept mijloc diplomatic suveran, principiul că menținerea statu-quo în Turcia este o condiție indispensabilă pentru pacea lumii. Unii oameni de stat contemporani care recurg la fraze pompoase pentru a-și camufla incapacitatea n-ar fi putut să-și vădească mai limpede ignoranța și neputința decît prin această axiomă, care, rămînînd tot timpul literă moartă, a devenit în ultimii douăzeci de ani o tradiție sfîntă, la fel de venerabilă și de intangibilă ca Magna Charta a regelui Ioan³⁹. A menține statu-quo! Desigur că tocmai pentru menținerea acestui statu-quo Rusia a instigat la revoltă în Serbia, a făcut Grecia independentă, și-a asumat protectoratul asupra Moldovei și Valahiei și a păstrat o parte din Armenia! Anglia și Franța n-au mișcat un deget în timpul oînd au fost săvîrșite toate acestea.

O singură dată au dat ele semne de viață, și anume în 1849, când au trebuit să ia sub protecția lor nu Turcia, ci pe emigranții maghiari⁴⁰. După părerea diplomației europene și chiar a presei europene, întreaga problemă orientală se reduce la următoarea dilemă: sau rușii la Constantinopol, sau menținerea statu-quo. Nimic altceva decât această alternativă nu le-a trecut vreodată prin minte.

Iată, de pildă, ce scrie presa londoneză. Ziarul „Times” pledează pentru dezmembrarea Turciei și declară că rasa turcă nu mai este capabilă să guverneze acest colț minunat al Europei. Abil ca întotdeauna, „Times” atacă cu îndrăzneală vechea tradiție diplomatică a menținerii statu-quo și declară că acest lucru este cu neputință. Acest ziar se străduiește din răspuțeri să demonstreze din diferite puncte de vedere imposibilitatea acestei mențineri și să câștige simpatiile Angliei de partea unei noi cruciade împotriva ultimilor urmași ai sarazinilor. Nimeni nu va tăgădui că atacarea atât de necruțătoare a unei fraze tradiționale și lipsite de sens, care acum două luni mai era literă de evanghelie și pentru „Times”, constituie un merit. Dar oricine cunoaște acest ziar știe de asemenea că această neobișnuită îndrăzneală servește în mod direct interesele Rusiei și Austriei. Premisele juste formulate în coloanele ziarului „Times” cu privire la imposibilitatea totală de a menține Turcia în starea ei actuală nu servesc decât pentru a pregăti publicul englez și întreaga lume pentru momentul când punctul principal din testamentul lui Petru cel Mare⁴¹, cucerirea Bosforului, va fi devenit un fapt împlinit.

Punctul de vedere opus este reprezentat de „Daily News”, organul liberalilor. „Times” are cel puțin meritul de a fi sesizat latura nouă și justă a problemei, ce-i drept, pentru a o denatura apoi în vederea unui scop interesat. În coloanele ziarului liberal, dimpotrivă, domnește o claritate deplină, care însă nu este decât expresia *spiritului filistin*. Într-adevăr, „Daily News” nu vede mai departe de pragul casei sale. El își dă foarte bine seama că, în împrejurările actuale, dezmembrarea Turciei trebuie să-i aducă pe ruși la Constantinopol, că aceasta ar fi o lovitură grea pentru Anglia, că pacea lumii întregi ar fi amenințată în acest caz, că comerțul pe Marea Neagră ar fi subminat și că ar deveni necesar să se procedeze la întărirea bazelor britanice și a flotei britanice din Mediterană. De aceea „Daily News” se străduiește să stîrnească indignare și teamă în rîndurile publicului englez. N-ar fi oare o împărțire a Turciei o crimă la fel de mare ca

și împărțirea Poloniei? Nu au oare creștinii mai multă libertate religioasă în Turcia decât în Austria și în Rusia? Nu este oare guvernul turc un guvern moderat și părintesc, care permite diferitelor națiuni, religii și corporații locale să-și conducă singure treburile? Nu este oare Turcia un paradis în comparație cu Austria și Rusia? Oare viața și proprietatea nu sînt garantate în această țară? Și oare nu este volumul schimburilor dintre Marea Britanie și Turcia mai mare decât cel al schimburilor ei cu Austria și Rusia la un loc? Nu se dezvoltă oare aceste schimburi pe an ce trece? Urmează apoi, concepută în termeni ditirambici, în măsura în care „Daily News” este în genere în stare să folosească ditirambii, o apoteoză a Turciei, a turcilor și a tot ce e turcesc, ceea ce trebuie să pară cu totul de neînțeles pentru majoritatea cititorilor săi.

Explicația acestui straniu entuziasm față de turci poate fi găsită în lucrările lui David Urquhart, esquire, membru al parlamentului. Acest gentleman, scoțian de origine, stăpinit de ideile medievale și patriarhale răspîndite în țara sa, dar avînd o educație modernă de englez civilizată, după ce timp de trei ani a luptat în Grecia împotriva turcilor, a ajuns în Turcia și a fost primul dintre admiratorii entuziaști ai turcilor. În trecătorile Pindului și ale Balcanilor, acest scoțian romantic s-a simțit ca la el acasă. Lucrările sale despre Turcia, deși conțin numeroase informații prețioase, pot fi reduse la următoarele trei paradoxuri, care glăsuiesc textual astfel: 1) dacă d-l Urquhart nu ar fi cetățean britanic, el ar prefera fără doar și poate să fie turc; 2) dacă nu ar fi calvin presbiterian, el n-ar dori să aparțină nici unei alte religii în afară de cea mahomedană, și 3) Anglia și Turcia sînt singurele două țări din lume care se bucură de autogovernare și de libertate civilă și religioasă. Același Urquhart a devenit de atunci pentru toți liberalii englezi care îl combat pe Palmerston cea mai mare autoritate în problema orientală și el este acela care furnizează ziarului „Daily News” materialul pentru panegiricele în cinstea Turciei.

Singurul argument demn de a fi luat în seamă al partizanilor acestui punct de vedere este următorul: „Se spune că Turcia a intrat în declin; dar unde vedeți declinul? Oare în Turcia nu are loc o răspîndire rapidă a civilizației și o largă dezvoltare a comerțului? Acolo unde voi nu vedeți decât declin, statisticile noastre nu arată decât progres”. Ar fi însă o mare greșeală să atribuim exclusiv Turciei dezvoltarea comerțului pe Marea Neagră, și totuși așa se procedează în cazul

de față. Este ca și cum posibilitățile de dezvoltare industrială și comercială ale Olandei — țară care constituie o cale de trecere spre cea mai mare parte a teritoriului Germaniei — ar fi apreciate după volumul imens al exportului și importului ei, din care nouă zecimi reprezintă un simplu tranzit. Ceea ce însă în cazul Olandei orice statistician ar considera ca o greșeală grosolană, întreaga presă liberală din Anglia, inclusiv erudita revistă „Economist”, încearcă în cazul Turciei să prezinte publicului credul drept adevărat. Și cine face comerț în Turcia? În nici un caz turcii. Pe vremea când ei se aflau în stare primitivă nomadă, metoda lor de a face comerț se rezuma la jefuirea caravanelor; acum, când sînt ceva mai civilizați, ea se rezumă la tot felul de biruri samavolnice și împilatoare. Grecii, armenii, slavii și occidentali stabilizeți în marile porturi ale țării țin în mâinile lor întregul comerț și n-au absolut nici un motiv să fie recunoscători beilor și pașilor turci pentru posibilitatea de a-l practica. Dacă ați scoate pe toți turcii din Europa, comerțul nu ar avea nimic de suferit de pe urma acestui fapt. Cît privește progresul civilizației în general, cine sînt purtătorii lui în toate părțile Turciei europene? În nici un caz turcii, care sînt puțini la număr și împrăștiați în toată țara; cu excepția Constantinopolului și a vreo două-trei mici districte rurale, nici nu se poate spune că ei au format undeva așezări compacte. În toate orașele și centrele comerciale, burghezia greacă și slavă este aceea care reprezintă reazemul adevărat al oricărui gen de civilizație care pătrunde realmente în țară. Această parte a populației devine tot mai bogată și mai influentă, iar turcii trec tot mai mult pe planul al doilea. Dacă n-ar avea monopolul funcțiilor civile și militare, ei ar dispărea foarte curînd. Dar în viitor acest monopol va deveni imposibil și puterea lor se va transforma în neputință, menținîndu-se doar ca o piedică în calea progresului. Cert este că de turci trebuie să scăpăm. A spune însă că acest lucru poate fi făcut numai înlocuindu-i prin ruși și austrieci înseamnă a spune totodată că actuala configurație politică a Europei va dura veșnic. Dar cine se va încumeta să facă o asemenea afirmație?

Scris de F. Engels
la sfîrșitul lunii martie 1853

Publicat ca articol de fond
în ziarul „New York Daily Tribune”
nr. 3.746 din 19 aprilie 1853

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba engleză

Karl Marx

Conspirația de la Berlin

Londra, vineri 1 aprilie 1853

În sfârșit are și Prusia, a cincea dintre „marile puteri”, fericitul prilej de a aduce contribuția ei la importantele descoperiri făcute de poliția austriacă în legătură cu „mașinațiile demagogice” ale revoluționarilor ⁴².

„Guvernul — ne asigură organele lui oficiale —, căpătînd dovezi sigure că liderii partidului democrat au avut legături permanente cu propaganda revoluționară, a ordonat ca la 29 martie să se efectueze la Berlin percheziții domiciliare, cu care prilej au putut fi arestate 40 de persoane. Printre cei arestați figurează Streckfuss și foștii deputați în Adunarea națională a Prusiei: Berends, Waldeck și alții. S-au făcut percheziții domiciliare la 80 de persoane suspectate de participare la conspirație. S-au găsit arme și muniții”.

Nemulțumindu-se cu publicarea acestor „fapte senzaționale” în ziarele sale oficiale, guvernul prusian a găsit de cuviință să le comunice telegrafic ministerului de externe britanic.

Pentru a dezvălui misterul acestei noi farse polițienești, este necesar să ne întoarcem puțin înapoi. La două luni după lovitura de stat a lui Bonaparte, d-l Hinckeldey, șeful poliției berlineze, și subalternul său, consilierul de poliție Stieber, s-au înțeles între ei ca unul să ajungă un *Maupas* prusian, iar celălalt un *Piétri* prusian. Se vede că faimoasa atotputernicie a poliției franceze nu le dădea pace. Hinckeldey s-a adresat d-lui von Westphalen, ministrul de interne, un reacționar fanatic și mărginit (d-l von Westphalen fiind cumnatul meu, am avut toată posibilitatea să-mi dau seama care sînt posibilitățile sale intelectuale), și, prezentînd într-o lumină falsă întreaga situație, a stăruit asupra necesității de a concentra în mîinile șefului poliției berlineze toate forțele polițienești ale statului prusian. El a afirmat că, pentru a se imprima acțiunilor poliției mai multă operativitate, ea tre-

buie să fie independentă de ministrul de interne și să-i fie încredințată exclusiv lui, adică lui Hinckeldey. Ministrul von Westphalen reprezintă cercurile ultrareacționare ale aristocrației prusiene, în timp ce d-l von Manteuffel, președintele consiliului de miniștri, reprezintă vechea birocrație. Ei sînt rivali, iar primul a văzut în propunerea lui Hinckeldey, deși îngusta în mod vădit sfera de activitate a propriului său departament, un mijloc de a da o lovitură rivalului său, al cărui frate, d-l von Manteuffel, ocupa postul de director în ministerul de interne și avea însărcinarea specială de a controla întreaga poliție. D-l von Westphalen a supus deci propunerea lui Hinckeldey consiliului de stat, care lucrează sub președinția regelui însuși *.

Dezbaterile au fost foarte înverșunate. Manteuffel, susținut de principele Prusiei, a combătut planul de creare a unui minister independent al poliției. Regele înclina spre propunerea d-lui von Westphalen și, în încheiere, a propus o soluție solomonică, declarînd că, urmînd exemplul lui Bonaparte, va înființa un minister al poliției „dacă necesitatea unei asemenea măsuri îi va fi dovedită prin fapte”. Atunci Hinckeldey și Stieber au ales afacerea comuniștilor de la Colonia pentru a furniza asemenea fapte. Cunoașteți, desigur, isprăvile eroice săvîrșite de acești doi indivizi la procesul de la Colonia ⁴³. După terminarea acestui proces, guvernul prusian a hotărît să-l înainteze în slujbă pe Stieber, acest sperjur notoriu, care este huiduit ori de cîte ori se arată pe străzile Coloniei, și l-a numit director al poliției din Colonia. Au intervenit însă d-l Bethmann-Hollweg și alți deputați conservatori bine intenționați din Prusia renană, prevenind pe miniștri că o astfel de insultă fățișă adusă opiniei publice din această provincie ar putea avea consecințe foarte grave într-un moment cînd Bonaparte agită problema *frontierelor naturale* ale Franței ⁴⁴. Guvernul a cedat, mulțumindu-se să-l numească pe Stieber directorul poliției de la Berlin, drept recompensă pentru sperjurul comis la Colonia și pentru furturile săvîrșite la Londra. Lucrurile s-au oprit însă aici. Dorința d-lui Hinckeldey de a se crea pentru el un minister independent al poliției nu a putut fi îndeplinită pe baza materialelor procesului de la

* — Frederic-Wilhelm al IV-lea. — *Nota Red.*

Colonia. Hinckeldey și Stieber au hotărât să aștepte un prilej mai favorabil. Din fericire, a survenit între timp insurecția de la Milano. Stieber a efectuat imediat douăzeci de arestări la Berlin. Dar rezultatele obținute erau prea ridicole pentru a justifica deschiderea unei acțiuni judiciare. A urmat apoi atentatul Libényi, și aceasta l-a determinat pe rege să ia o hotărâre. Cuprins de teamă și îngrijorare, el s-a convins repede de necesitatea de a avea un minister independent al poliției, și în felul acesta Hinckeldey și-a văzut visul împlinit. Un decret regal a făcut din el un *Maupas* al Prusiei, în timp ce fratele d-lui von Manteuffel și-a prezentat demisia. Dar partea cea mai uluitoare a comediei abia urma să vină. Nici nu apucase d-l Hinckeldey să se instaleze bine în noul său post, când „marea conspirație de la Berlin” a și fost descoperită. Această conspirație a fost deci pusă la cale în mod special pentru a dovedi că d-l Hinckeldey este un om indispensabil. Ea a fost darul pe care d-l Hinckeldey l-a făcut regelui său imbecil în schimbul autocrației polițienești, proaspăt dobândită de el. Adjunctul lui Hinckeldey, ingeniosul Stieber, care a descoperit la Colonia că toate scrisorile care se încheie cu cuvintele „salutare” și „frăție” vădesc fără îndoială existența unei conspirații comuniste, a făcut acum descoperirea că de la o vreme încoace a apărut la Berlin un număr amenințător de „pălării calabreze” și că pălăria calabreză este fără îndoială „semnul convențional” al revoluționarilor. Pe baza acestei importante descoperiri, Stieber a operat la 18 martie câteva arestări mai ales printre muncitori și străini, care au fost acuzați că poartă pălării calabreze. La 23 ale aceleiași luni s-a făcut o percheziție la domiciliul comerciantului Karl Delius din Magdeburg, fratele unui deputat din camera a doua ; acest negustor avea de asemenea o pasiune fatală pentru pălăriile calabreze. În cele din urmă, așa cum am arătat la începutul acestui articol, la 29 ale lunii trecute a fost săvârșită la Berlin marea lovitură de stat împotriva pălăriilor calabreze. Toți cei care cunosc cât de cât opoziția jalnică a lui Waldeck, Berends & Co. vor rîde amuzați de „armele și munițiile” găsite la acești ultrainofensivi urmași ai lui Brutus.

Dar, oricît de lipsită de sens ar apărea această comedie polițienească pe care d-nii Hinckeldey și Stieber au pus-o la cale din motive pur personale, ea nu este lipsită de semnifi-

cație. Guvernul prusian este exasperat de rezistența pasivă pe care o întâmpină pretutindeni. În atmosfera unei apatii aparente, el simte suflul revoluției. El este cuprins de desperare pentru că nu găsește într-o formă palpabilă acest spectru și are impresia că a scăpat de un coșmar ori de câte ori poliția îi poate oferi o întruchipare reală a acestui adversar omniprezent, dar invizibil. Guvernul a trecut la atac; el va continua să atace și va reuși să transforme rezistența pasivă a poporului într-o rezistență activă.

Scris de K. Marx la 1 aprilie 1853

Publicat
în ziarul „New York Daily Tribune”
nr. 3.745 din 18 aprilie 1853

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba engleză

Semnat : *Karl Marx*

Friedrich Engels

Care va fi soarta Turciei europene ?

Am văzut cum, din cauza ignoranței lor îndărătnice, a rutinei lor tradiționale și a apatiei lor mintale ereditare, oamenii de stat din Europa evită orice încercare de a da un răspuns la această întrebare. Aberdeen și Palmerston, Metternich și Guizot, fără să mai vorbim de succesorii lor republicani și constituționali din anii 1848—1852, al căror nume nu va fi niciodată menționat de posteritate, toți au pierdut nădejdea de a mai găsi vreo soluție în această problemă.

Între timp însă Rusia înaintează pas cu pas, încet dar sigur, spre Constantinopol, în pofida tuturor notelor diplomatice, intrigilor și manevrelor Franței și ale Angliei.

Și deși această înaintare neconținută a Rusiei este constatată de toate partidele din toate țările Europei, nimeni dintre oamenii de stat oficiali n-a fost în stare s-o explice. Ei văd efectele, văd chiar consecințele finale, dar cauza le rămîne ascunsă, deși totul se explică cît se poate de simplu.

Mobilul puternic care împinge Rusia să pună stăpînire pe Constantinopol nu este altceva decît chiar mijlocul care fusese menit s-o împiedice să ajungă acolo, adică teoria găunoasă a menținerii statu-quo, care n-a fost aplicată niciodată.

Ce reprezintă acest statu-quo ? Pentru supușii creștini ai Porții el înseamnă pur și simplu permanentizarea oprimării lor de către turci. Atîta vreme cît rămîn sub jugul turcesc, ei vor vedea în capul bisericii greco-ortodoxe, în conducătorul celor 60.000.000 de ortodocși, indiferent ce ar fi el în alte privințe, *pe eliberatorul și ocrotitorul lor firesc*. Așa se face că însuși sistemul diplomatic care fusese anume inventat pentru a împiedica cotropirile rusești în Turcia silește pe cele 10.000.000 de creștini ortodocși din Turcia europeană să apeleze la ajutorul Rusiei.

Să examinăm faptele așa cum le cunoaștem din istorie. Încă înainte de domnia Ecaterinei a II-a, Rusia n-a lăsat să-i scape nici un prilej de a obține avantaje în Moldova și Valahia. În cele din urmă, la încheierea tratatului de la Adrianopole (1829) ⁴⁵, ea a reușit să obțină privilegiile atât de largi, încît Principatele române sînt în prezent în mai mare măsură supuse Rusiei decît Turciei. În 1804, cînd a izbucnit revoluția sîrbă, Rusia a luat imediat sub protecția ei pe rebelii „raia” și, după ce i-a sprijinit în două războaie, le-a garantat prin două tratate independența țării lor în conducerea treburilor interne ⁴⁶. Dar cine a decis deznodămîntul luptei în timpul răscoalei grecești? Nici comploturile și rebeliunile lui Ali-pașa din Ianina, nici bătălia de la Navarino, nici armata franceză din Moreea și nici conferințele și protocoalele de la Londra, ci marșul armatei ruse de sub comanda lui Dibici, care trecuse Balcanii și intrase în valea Mariței ⁴⁷. Și, în timp ce Rusia proceda fără teamă la dezmembrarea Turciei, diplomații occidentali continuau să garanteze și să proclame ca ceva sacru menținerea statu-quo și inviolabilitatea teritoriului Imperiului otoman!

Atîta timp cît politica tradițională, constînd în a menține cu orice preț statu-quo și independența Turciei în starea ei actuală, va constitui principiul călăuzitor al diplomației occidentale, nouă zecimi din populația Turciei europene vor vedea în Rusia singurul lor sprijin, vor vedea în ea pe eliberatoarea lor, pe mesia al lor.

Să presupunem o clipă că stăpînirea turcă pe teritoriul peninsulei greco-slave a fost lichidată și că acolo există o formă de guvernămînt mai corespunzătoare intereselor poporului. Care ar fi în acest caz poziția Rusiei? Este un fapt notoriu că în fiecare dintre statele care au luat naștere pe teritoriul turcesc și care au dobîndit o independență totală sau parțială s-a format un puternic partid antirus. Și dacă acest lucru s-a întîmplat într-o vreme cînd ajutorul Rusiei era singura garanție împotriva oprîmării turcești, la ce va trebui să ne așteptăm atunci cînd teama în fața acestei oprîmări va fi dispărut?

Dar dacă dominația turcească va fi alungată dincolo de Bosfor, dacă diferitele naționalități care populează Peninsula balcanică vor dobîndi libertatea și dacă li se va acorda libertatea credinței, dacă se vor deschide larg porțile pentru planurile și mașinațiile tuturor marilor puteri europene, pentru tendințele și interesele lor contradictorii, nu va provoca oare

aceasta un război general ? Aceasta este întrebarea pe care o pune diplomația lașității și a rutinei.

Desigur, nu trebuie să ne așteptăm ca Palmerstonii, Aberdeenii, Clarendonii și diferiții miniștri de externe de pe continent să fie capabili de așa ceva. Ei se îngrozesc numai gîndindu-se la aceasta. Dar acela care, studiind istoria, a învățat să țină seama de veșnicele prefaceri care au loc în destinele oamenilor, în care nimic nu e stabil în afară de instabilitatea însăși, nimic nu e constant în afară de inconstanța însăși, acela care a urmărit mersul implacabil al istoriei, ale cărei roți se rostogolesc necruțător peste ruinele imperiilor, strivind fără pic de îndurare generații întregi, într-un cuvînt acela care nu închide ochii asupra faptului că niciodată apelurile demagogice sau proclamațiile seđițioase nu pot avea efecte atît de revoluționare ca faptele simple și evidente ale istoriei, acela care a înțeles și a apreciat caracterul profund revoluționar al epocii actuale, în care aburul și vîntul, electricitatea și tiparul, artileria și minele de aur conlucrează pentru a produce într-un singur an mai multe schimbări și revoluții decît aveau loc înainte în decursul unui secol întreg, acela, desigur, nu se va teme să privească în față o problemă istorică pentru unicul motiv că soluționarea ei adecvată ar putea să ducă la un război european.

Nu, diplomația și guvernele, care acționează în maniera veche, nu vor rezolva niciodată această dificultate. Soluționarea problemei turce, ca și aceea a altor probleme mari, va reveni revoluției europene. Și nu facem nicidecum o declarație prezumțioasă afirmînd că această problemă, în aparență străină, ține pe drept cuvînt de sfera acestei mari mișcări. Începînd din 1789, hotarele revoluției înaintează neîncetat. Ultimele ei avanposturi au fost Varșovia, Debrețin și București ; avanposturile viitoarei revoluții trebuie să fie Petersburgul și Constantinopolul. Acestea sînt cele două puncte vulnerabile în care trebuie atacat colosul antirevoluționar rus.

Orice încercare de a schița planul detaliat al unei eventuale împărțiri a teritoriului Turciei europene nu ar fi decît un simplu joc al fanteziei. Se pot întocmi cel puțin douăzeci de proiecte de acest gen, toate la fel de plauzibile. Noi însă nu ne propunem să întocmim programe fanteziste ; nu vrem decît să tragem concluzii generale din fapte incontestabile. Privită din acest punct de vedere, problema prezintă un dublu aspect.

În primul rînd, este o realitate de netăgăduit că peninsula denumită în mod obișnuit Turcia europeană constituie bunul firesc al rasei slavilor de sud, pe care ei l-au moștenit de la înaintașii lor. Din 12.000.000 de locuitori, 7.000.000 aparțin acestei rase. Ea stăpînește acest pămînt de douăsprezece secole. Cu excepția unei populații rare, de origine slavă, care însă a adoptat limba greacă, rivali ai slavilor sînt numai barbarii turci sau arnăuți, care au fost înfierăți demult ca dușmani inveterați ai oricărui progres. În opoziție cu ei, slavii de sud sînt, în districtele din interiorul țării, unicii purtători ai civilizației. Deși încă nu constituie o națiune, ei au în Serbia un nucleu național puternic și relativ cult. Sîrbii au o istorie și o literatură proprie. Actuala lor autonomie a fost obținută după unsprezece ani de luptă vitejească împotriva unui dușman superior ca număr. În ultimii douăzeci de ani, ei au făcut mari progrese în domeniul culturii și al mijloacelor de civilizație. Pentru creștinii din Bulgaria, Tracia, Macedonia și Bosnia, Serbia este centrul în jurul căruia trebuie să se unească cu toții în lupta lor viitoare pentru independență și existență națională. Și, într-adevăr, se poate spune că cu cît Serbia și naționalitatea sîrbă se întăresc mai mult, cu atît influența directă a Rusiei asupra slavilor din Turcia trece pe planul al doilea ; căci, pentru a putea ocupa o poziție corespunzătoare ca stat creștin, Serbia a trebuit să împrumute de la Europa occidentală instituțiile ei politice, școlile ei, cunoștințele științifice și organizarea industrială. Astfel se explică anomalia că, deși se află sub ocrotirea Rusiei, Serbia este o monarhie constituțională chiar din momentul eliberării ei.

Oricare ar fi legăturile pe care comunitatea de origine și de religie le creează între slavii ruși și slavii din Turcia, interesele lor vor deveni categoric opuse în ziua în care aceștia din urmă se vor fi eliberat. Nevoile comerțului, decurgînd din poziția geografică a celor două țări, explică acest lucru. În Rusia, țară continentală compactă, predomină producția agricolă și cîndva, poate, se va dezvolta și producția industrială. Peninsula greco-slavă, care ocupă un teritoriu redus în comparație cu întinderea uriașă a țărmurilor ei scăldate de trei mări, dintre care una e dominată de ea, este în prezent o țară în care predomină comerțul de tranzit, deși posedă resurse exce-

lente pentru dezvoltarea unei industrii proprii. Rusia tinde spre monopol, pe cînd slavii de sud tind spre extinderea pieței. La aceasta se adaugă faptul că rușii și slavii de sud sînt rivali în Asia centrală ; în timp ce interesele Rusiei îi dictează să împiedice în această regiune pătrunderea oricăror altor mărfuri în afară de mărfurile ei, slavii de sud au de pe acum tot interesul să introducă produsele vest-europene pe piețele orientale. Cum ar putea deci, în asemenea condiții, să existe concordie între aceste două națiuni ? Și într-adevăr, slavii de sud și grecii din Turcia au de pe acum mai multe interese comune cu Europa occidentală decît cu Rusia. Iar atunci cînd liniile ferate care unesc astăzi Ostende, Hâvre și Hamburgul cu Pesta vor fi prelungite pînă la Belgrad și Constantinopol (cum se proiectează în momentul de față), influența civilizației occidentale și a comerțului occidental în sud-estul Europei va deveni permanentă.

Pe de altă parte, slavii din Turcia suferă în mod deosebit de pe urma jugului ocupanților militari musulmani, pe care trebuie să-i întrețină. Această clasă de ocupanți militari deține în mîinile ei toate funcțiile de stat : militare, civile și judecătorești. Dar ce este oare sistemul rusesc de guvernare, acolo unde nu e împletit cu instituții feudale, dacă nu o ocupație militară, în care autoritatea civilă și ierarhia judecătorească sînt organizate după modelul militar și care e întreținută în întregime de către popor ? Cine își închipuie că un asemenea sistem îi poate ispîti pe slavii de sud n-are decît să urmărească istoria Serbiei din 1804 încoace. Karagheorghe, făuritorul independenței Serbiei, a fost părăsit de popor, iar Miloș Obrenovici, restauratorul acestei independențe, a fost izgonit fără milă din țară, amîndoi pentru că au încercat să introducă sistemul autocrat rus împreună cu corupția sa, cu birocrăția sa semimilitară și cu metodele sale de stoarcere, asemănătoare cu cele practicate de pașii turci.

Aceasta este, așadar, soluția simplă și definitivă a problemei. Istoria și faptele din vremea noastră vădesc necesitatea întemeierii unui stat creștin liber și independent pe ruinele imperiului musulman în Europa. După toate probabilitățile, viitorul impuls revoluționar va determina necesitatea unui astfel de eveniment, căci în acest caz cu greu va putea fi evitat conflictul care se coace de multă vreme între abso-

lutismul rus și democrația europeană. Anglia va trebui să participe la acest conflict, indiferent care guvern se va afla în acel moment la putere. Niciodată ea nu va putea să consimtă ca Rusia să pună stăpînire pe Constantinopol. Ea va trebui deci să acționeze de partea dușmanilor țarului și să sprijine formarea unui guvern slav independent în locul neputincioasei și sleitei Înalte Porți ⁴⁸.

Scris de F. Engels
la începutul lunii aprilie 1853

Publicat ca articol de fond
în ziarul „New York Daily Tribune”
nr. 3.748 din 21 aprilie 1853

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba engleză

Karl Marx

Conspirația de la Berlin. — Poliția londoneză. —
Mazzini. — Radetzky

Londra, vineri 8 aprilie 1853

Pe cînd scriam ultimul meu articol cu privire la marea conspirație descoperită de d-l Stieber *, nu puteam prevedea că părerile mele în legătură cu această afacere vor fi mai mult sau mai puțin confirmate de două ziare conservatoare din Berlin. „Preussisches Wochenblatt“⁴⁹, organul fracțiunii conservatoare conduse de d-l von Bethmann-Hollweg, a fost confiscat la 2 aprilie pentru că a recomandat cititorilor săi „să nu dea prea multă crezare basmelor poliției în ce privește ultimele arestări“. Dar mult mai important este articolul apărut în „Die Zeit“⁵⁰, ziarul semi-oficial al aceluși grup din guvernul prusian, pe care-l conduce d-l von Manteuffel. Acest ziar a fost nevoit să mărturisească următoarele :

„Numai orbii ar putea să nu vadă că numeroasele complicații de ne-rezolvat survenite în situația generală a Europei trebuie să ducă în cele din urmă la o explozie violentă. Eforturile sincere ale marilor puteri europene o pot amîna, dar în nici un caz ele nu sînt în stare s-o împiedice în mod definitiv, chiar dacă ar face tot ce e omenește cu putință. Este de datoria noastră să nu mai ascundem faptul că nemulțumirea se întinde din ce în ce mai mult și că *este cu atît mai primejdioasă și cu atît mai îngrijorătoare cu cît nu se arată la suprafață, ci se înrădăcinează din ce în ce mai adînc în conștiințele oamenilor*. Această nemulțumire, trebuie s-o spunem pe șleau, este provocată de încercările de a pune la cale în Prusia o contrarevoluție, încercări care în ultima vreme au fost exhibate cu o étourderie ** nemaipomenită“.

„Die Zeit“ greșește numai în fraza de la sfîrșitul acestui pasaj. Contrarevoluția prusiană nu este pe cale de a fi începută acum ; dimpotrivă, ea se apropie de sfîrșitul ei. Ea nu este de dată recentă ; ea a început încă la 20 martie 1848 și de atunci a mers crescînd neconținut. Chiar în momentul de față, guvernul prusian pregătește două proiecte foarte periculoase,

* — Vezi volumul de față, pag. 29—32. — *Nota Red.*

** — nehibzuiță, ușurință. — *Nota Trad.*

dintre care unul îngreădește libertatea împărțirii proprietății imobiliare, iar celălalt pune învățămîntul public sub tutela bisericii. Ar fi greu de imaginat două măsuri de natură să îndepărteze de el într-o măsură mai mare țărănimea din Prusia renană și burghezia din întregul regat. Trebuie să menționez, ca un incident curios, dizolvarea forțată a Asociației berlineze de igienă (Asociație de ajutor reciproc a bolnavilor) în urma descoperirii unei „mari conspirații”. Această asociație număra aproape 10.000 de membri aparținînd clasei muncitoare. Guvernul este convins, probabil, că actuala constituție a statului prusian este incompatibilă cu „igiena”.

Presă londoneză, care pînă acum nu știa nimic despre acțiunile întreprinse de poliția londoneză, a fost surprinsă de știrea apărută în ziarul vienez „Die Presse”⁵¹ și în principalul ziar reacționar din Belgia, „L'Émancipation”⁵² în legătură cu faptul că poliția din Londra a întocmit lista tuturor emigranților politici din acest oraș, cuprinzînd amănunte multiple cu privire la situația lor personală și la comportarea lor.

„Din moment ce un astfel de sistem a fost admis în ceea ce-i privește pe străini” — exclamă ziarul „Morning Advertiser” —, „el va fi folosit și pentru aflarea amănuntelor vieții particulare a compatrioților noștri ori de cîte ori guvernul sau oricare dintre membrii săi vor găsi de cuviință s-o facă... Nu este oare regretabil că polițiștii londonezi vor fi chemați să îndeplinească același rol infam ca și colegii lor de pe continent?”

Pe lîngă aceste știri apărute în ziarele belgiene și în alte ziare, presa londoneză publică azi o știre telegrafică din Viena în sensul că

„problema emigranților a fost rezolvată: guvernul britanic a promis să-i supravegheze în mod riguros și să-i pedepsească după toate rigorile legii ori de cîte ori s-ar dovedi că au luat parte la uneltiri revoluționare”.

În legătură cu aceasta, „Morning Advertiser” scrie următoarele:

„Niciodată Anglia n-a apărut într-o postură atît de umiltoare ca cea de astăzi, cînd trebuie să se plece în fața Austriei. Nimic nu se poate compara cu această umilire. Ea a fost hărăzită guvernului de coaliție”.

Din sursă demnă de încredere am aflat că magistrații co-roanei vor deschide o urmărire judiciară împotriva lui Mazzini de îndată ce se va confirma că se află la Londra. Pe de altă parte am auzit că guvernul va fi interpelat în Camera comunelor în legătură cu tranzacția scandaloasă cu Austria și cu intențiile sale în problema emigranților în general.

Intr-unul dintre articolele mele precedente am scris că Radetzky a profitat de faptul că insurecția de la Milano i-a oferit prilejul de „a obține bani sub diferite pretexte false”⁵³. Acest punct de vedere a fost confirmat de curînd într-un mod cît se poate de lipsit de echivoc. Într-o proclamație recentă, Radetzky a declarat nule și neavenite toate creanțele și ipotecile care grevau moșiile sechestrate ale emigranților din Lombardia și care fuseseră contractate cel mai devreme în 1847. Această confiscare nu poate avea altă scuză decît horror vacui * a tezaurului austriac. Burghezia sentimentală a trădat peste tot revoluția, sacrificînd-o Proprietății, dumnezeul burghezilor. Acum contrarevoluția se leapădă de acest dumnezeu.

Prin cablu submarin a fost primită astăzi știrea că prințul Menșikov a încheiat un acord cu Poarta, că trupele ruse au primit ordin să se retragă de la frontierele Turciei și că de astă dată problema orientală a fost din nou tranșată.

Scris de K. Marx la 8 aprilie 1853
Publicat
în ziarul „New York Daily Tribune”
nr. 3.748 din 21 aprilie 1853

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba engleză

Semnat: *Karl Marx*

---

* — teama de vid. — *Nota Trad.*

Karl Marx

Destăinuirile lui Hirsch

După cît mi se pare, „Destăinuirile” lui Hirsch⁵⁴ nu au valoare decît în măsura în care sînt confirmate prin alte fapte, și aceasta tocmai pentru că se contrazic reciproc. Întorcîndu-se din Colonia după îndeplinirea misiunii sale, el a declarat într-o adunare muncitorească publică că Willich este complicelul său. Firește, propunerea de a consemna în procesul-verbal această pretinsă destăinuire a fost respinsă cu dispreț. Diferite persoane mi-au făcut aluzie — nu știu dacă din însărcinarea lui Hirsch sau fără știrea lui — că el ar fi dispus să-mi facă destăinuiți complete. Am refuzat. Ulterior am aflat că Hirsch trăiește în mare mizerie. De aceea nu mă îndoiesc că destăinuirile lui „cele mai recente” sînt scrise în interesul partidului care îl *plătește* în momentul de față. Este de mirare că se găsesc oameni care consideră necesar să se ascundă în spatele unui Hirsch.

Deocamdată mă limitez la cîteva observații. Am mai avut și alte destăinuiți făcute de spioni ca Vidocq, Chenu, Delahodde⁵⁵ și alții. Într-un singur punct ei se aseamănă. Ei nu sînt niște spioni obișnuiți, ci spioni de soi, adevărați continuatori ai „spionului lui Cooper”⁵⁶. De aceea în mod necesar destăinuirile lor nu sînt decît niște autojustificări.

Așa, de pildă, Hirsch încearcă să insinueze că nu el, ci colonelul Bangya a denunțat lui Greif — iar acesta i-a comunicat lui Fleury — ziua în care își țineau întruniri tovarășii mei de partid. Întruniriile noastre, în cele cîteva cazuri în care a participat la ele și Hirsch, se țineau joia ; dar după excluderea lui am început să le ținem miercurea. Or, falsele procese-verbale de ședință⁵⁷, atît înainte de participarea lui Hirsch cît și după alungarea lui, sînt datate joi. Cine altul decît Hirsch ar putea să fie autorul acestei „confuzii” ?

Într-o altă chestiune Hirsch a avut mai mult noroc. După cum afirmă el, Bangya ar fi transmis în repetate rînduri diferite date referitoare la corespondența mea cu Germania. Întrucît toate datele în legătură cu această chestiune, cuprinse în materialele procesului de la Colonia, sînt false, este, desigur, greu de stabilit cine le-a născocit. Acum să trecem la Bangya.

Indiferent dacă este sau nu spion, Bangya nu putea să devină vreodată primejdios pentru mine și pentru tovarășii mei de partid, deoarece *niciodată* n-am vorbit cu el despre chestiunile *mele* de partid; de altfel Bangya însuși, după cum îmi amintește el într-una din scrisorile sale de justificare, evita cu tot dinadinsul să aducă vorba despre aceste chestiuni. Prin urmare, spion sau nu, el nu putea să divulge nimic pentru că nu știa nimic. Materialele din dosarul procesului de la Colonia au confirmat acest lucru. Ele au confirmat că, în afară de mărturisirile care au fost făcute în Germania și de documentele confiscate în Germania, poliția prusiană nu știa nimic în plus despre partidul căruia îi aparțin și de aceea a fost nevoită să ticluiască basme dintre cele mai absurde.

Dar Bangya a vîndut poliției o broșură a lui Marx „despre emigranți” ?⁵⁸

În prezența altor persoane, Bangya a aflat de la mine că Ernst Dronke, Friedrich Engels și cu mine intenționăm să publicăm o lucrare despre emigrația germană de la Londra, lucrare care urma să apară în cîteva fascicule. El ne-a asigurat că ar putea să găsească la Berlin un editor. I-am cerut să se informeze de îndată. După opt sau zece zile el ne-a comunicat că un librar din Berlin, un oarecare Eisermann, se oferă să preia editarea *primei* fascicule, cu condiția ca autorii să rămîină anonimi, căci altminteri se teme de confiscare. Am acceptat oferta, cu condiția ca onorariul să fie achitat la predarea manuscrisului — voiam să evit repetarea experienței avute cu „Revue der Neuen Rheinischen Zeitung”⁵⁹ — și ca manuscrisul să fie tipărit imediat după aducerea lui în Germania. Am plecat la Engels, la Manchester, unde am scris broșura. Între timp Bangya a adus soției mele o scrisoare din Berlin în care Eisermann declara că acceptă condițiile mele, cu specificarea că editarea fasciculei a doua va depinde de difuzarea primei fascicule. La întoarcerea mea, Bangya a primit manuscrisul și eu onorariul.

Tipărirea broșurii se amîna însă sub tot felul de pretexte plauzibile. Începusem să am unele suspiciuni. Nu în sensul că

manuscrisul ar fi fost predat poliției ca să-l tipărească. Sînt oricînd gata să înmînez manuscrisele mele chiar și țarului Rusiei dacă ar consimți să mi le tipărească imediat. Dimpotrivă. Mă temeam că manuscrisul va fi ținut sub obroc.

În această broșură noi atacam pe oratorii de tarabă, firește nu pentru că ar fi niște revoluționari periculoși pentru siguranța statului, ci pentru că sînt lepădături contrarevoluționare.

Suspiciunile mele s-au adeverit. Georg Weerth, pe care l-am rugat să se informeze la Berlin asupra persoanei lui Eisermann, mi-a scris că nu a reușit să găsească nici un librar cu acest nume. Împreună cu Dronke m-am dus la Bangya, care de data aceasta ne-a spus că Eisermann nu este decît gerant la Jacob Kollmann. Întrucît pentru mine era important să am în scris declarația făcută de Bangya, am insistat ca în prezența mea să scrie o scrisoare către Engels, la Manchester, și să repete în ea tot ce mi-a spus mie, indicînd totodată adresa lui Kollmann. În același timp am adresat cîteva rînduri lui Bruno Bauer, rugîndu-l să se intereseze cine locuiește în casa pe care Bangya a indicat-o ca fiind a lui Kollmann. Dar n-am primit nici un răspuns. La repetatele mele somații, pretinsul librar a răspuns că *contractul* nu prevede un termen fix de apariție și că el e mai în măsură să știe cînd va fi momentul potrivit pentru aceasta. Într-o scrisoare ulterioară el a făcut pe jignitul. În cele din urmă Bangya mi-a comunicat că librarul refuză să tipărească manuscrisul și că mi-l va înapoia. El însuși a șters-o la Paris.

Scrisorile din Berlin, ca și scrisorile lui Bangya conținînd toate tratativele, precum și încercările lui de a se justifica, se află în posesia mea.

De ce nu mi-au dat de gîndit bănuielile pe care emigrația germană le-a avut în ceea ce-l privește pe Bangya? Tocmai pentru că cunoșteam „preistoria” acestor bănuieli. Las deocamdată în umbră, după cum și merită de altfel, această preistorie.

Pentru că știam că în timpul războiului din Ungaria Bangya îndeplinesc asemenea misiuni ca ofițer revoluționar. Pentru că știam că era în corespondență cu Szemere, pe care-l stimez, și că era prieten cu generalul Perczel. Pentru că am văzut cu ochii mei un document prin care *Kossuth* îl numea prefect de poliție în partibus*, document contrasemnat de îm-

* — în partibus infidelium — în străinătate (textual: „în țara necredincioșilor”, adaos la titlul prelaților catolici care erau numiți episcopi în țări necreștine). — *Nota Red.*

puternicitul lui Kossuth, contele Szirmay, care locuia în aceeași casă cu Bangya. Această funcție pe care i-o încredințase Kossuth explică de asemenea contactul său inevitabil cu polițiștii. Dacă nu mă înșel, Bangya este și în momentul de față agentul lui Kossuth la Paris.

Conducătorii maghiari știau desigur cu cine aveau de-a face. În comparație cu ei, ce riscam eu? Nimic altceva decât ca el să-mi sfeterisească copia unui manuscris al cărui original îl păstrasem.

Mai târziu am întrebat pe librarul Lizius din Frankfurt pe Main și pe alți librari din Germania dacă ar fi dispuși să tipărească manuscrisul arătat. Ei mi-au răspuns că în situația actuală acest lucru este imposibil. În ultimul timp au apărut perspective pentru editarea manuscrisului în afara hotarelor Germaniei.

După aceste lămuriri, pe care, firește, nu le dau d-lui Hirsch, ci compatrioților mei din America, mai rămîne oare „deschisă” întrebarea: ce interes a avut poliția prusiană să țină sub obroc un pamflet îndreptat împotriva lui Kinkel, Willich și celorlalți „mari bărbați ai emigrației”?

Explică-mi, o, Orindur*,
Această enigmă a naturii!

Londra, 9 aprilie 1853

Scris de K. Marx la 9 aprilie 1853

Publicat

în „Belletristisches Journal
und New Yorker Criminal-Zeitung”
din 5 mai 1853

Semnat: *Karl Marx*

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba germană

---

* Din drama lui Müllner „Vina”, actul al II-lea, scena a 5-a. —
Nota Red.

785

People's Paper

THE CHAMPION OF
POLITICAL JUSTICE AND UNIVERSAL RIGHT.

501

LONDON, SATURDAY, APRIL 16, 1852.

(Price Fourpence.)

Karl Marx

Noua mașinație financiară, sau Gladstone și bănuții ⁶⁰

Cititorii noștri știu din propria lor experiență și s-au convins din golul existent în pungile lor că, prin mașinații financiare puse la cale în trecut, poporul a fost împovărat cu o datorie publică de 800.000.000 de lire sterline. Această datorie a fost contractată mai ales pentru acoperirea cheltuielilor legate de împiedicarea eliberării coloniilor americane și de lupta împotriva revoluției franceze din secolul trecut. În ce măsură creșterea datoriei publice influențează creșterea cheltuielilor statului se poate vedea din următorul tabel :

1. Datoria publică ⁶¹

La urcarea pe tron a reginei Ana, după moartea lui Wilhelm (1701)	16.394.702 l. st.
La urcarea pe tron a lui George I (1714)	54.145.363 " "
La începutul domniei lui George al II-lea (1727)	52.092.235 " "
La începutul cîrmuirii lui George al III-lea (1760)	146.682.844 " "
După războiul american (1784)	257.213.043 " "
La sfîrșitul războiului antiacobin (1801)	579.931.447 " "
În ianuarie 1810 (în timpul războiului napoleonian)	811.898.082 " "
După 1815	circa 1.000.000.000 " "

2. Cheltuielile statului

Totalul cheltuielilor, inclusiv dobînzile la datoria publică reprezentau :

La urcarea pe tron a reginei Ana, după moartea lui Wilhelm (1701)	5.610.987 l. st.
La urcarea pe tron a lui George I (1714)	6.633.581 " "
La începutul domniei lui George al II-lea (1727)	5.441.248 " "
La începutul cîrmuirii lui George al III-lea (1760)	24.456.940 " "
La sfîrșitul războiului antiacobin (1801)	61.278.018 " "

3. Impozitele percepute de stat

Sub domnia reginei Ana (1701)	4.212.358 l. st.
Sub domnia lui George I (1714)	6.762.643 „ „
Sub domnia lui George al II-lea (1727)	6.522.540 „ „
Sub domnia lui George al III-lea (1760)	8.744.682 „ „
După războiul american (1784)	13.300.921 „ „
După războiul antiacobin (1801)	36.728.971 „ „
În 1809	70.240.226 „ „
După 1815	82.000.000 „ „
	circa

Poporul știe prea bine — și o simte pe propria sa pungă — ce povară sînt impozitele legate de existența datoriei publice ; dar mulți nu cunosc formele specifice în care a luat naștere această datorie și în care dăinuie pînă în ziua de azi. „Statul” — această întruchipare a dominației comune a magnaților funciari și financiari care s-au unit laolaltă — are nevoie de bani pentru a exercita asupra țării și peste hotare. El ia bani cu împrumut de la capitaliști și cămătari, dîndu-le în schimb un petic de hîrtie prin care se obligă să le plătească o anumită dobîndă la fiecare 100 de lire sterline împrumutate. Mijloacele pentru achitarea acestor sume, statul le stoarce de la clasa muncitoare prin intermediul impozitelor ; astfel încît poporul este garantul asupritorilor săi în fața unor oameni care le împrumută bani pentru a le da puțința să sugrume poporul. Împrumuturile care alcătuiesc datoria publică au fost contractate în condiții variate: uneori cu o dobîndă de 3%, alteori cu o dobîndă de 3½ sau 4% etc., iar după mărirea dobînzii și după alte condiții își capătă denumirea și rentele de stat — de 3% etc.

Întrucît nu numai clasa muncitoare, ci și fabricanții și proprietarii funciari sînt nevoiți să plătească o anumită parte din aceste dobînzii, și cum aceștia doresc să plătească cît mai puțin cu puțință, fiecare ministru al finanțelor, afară doar dacă este whig, încearcă într-un fel sau altul să micșoreze respectiv greutatea acestei poveri.

La 6 aprilie, înainte de a fi fost depus bugetul actualului guvern, d-l Gladstone a prezentat Camerei comunelor cîteva rezoluții cu privire la datoria publică ; înainte de aceasta, ziarul „Morning Chronicle” anunțase că urmează să fie prezentate rezoluții de cea mai mare însemnătate, „despre care se zvonește că ar prezenta un interes imens și ar avea o deosebită importanță”. Datorită acestor zvonuri, cursurile rentelor de stat s-au urcat. S-a creat impresia că Gladstone intenționează să lichideze datoria publică. Dar „pentru ce atîta zgomot ?” 62

Țelul final pe care d-l Gladstone îl urmărea prin aceste propuneri era, după cum a declarat el însuși, de a reduce la $2\frac{1}{2}\%$ dobînda rentelor de stat. În anii 1822—1823, 1824—1825, 1830—1831 și 1844—1845 au mai avut loc asemenea reduceri, și anume: de la 5% la $4\frac{1}{2}\%$, de la $4\frac{1}{2}\%$ la 4% , de la 4% la $3\frac{1}{2}\%$ și de la $3\frac{1}{2}\%$ la 3% . De ce nu s-ar face acum și o reducere de la 3% la $2\frac{1}{2}\%$?

Dar să vedem ce măsuri propune d-l Gladstone pentru atingerea acestui țel.

În primul rînd, el propune să se reunească sub o singură denumire comună diferite hîrtii de valoare în sumă de 9.500.000 l. st., hîrtii legate în special de vechea și falimentara Companie a Mărilor Sudului⁶³, reducîndu-se forțat dobînda lor de la 3% la $2\frac{3}{4}\%$. De aici va rezulta o economie anuală permanentă de aproximativ 25.000 l. st. Dar inventarea unei denumiri noi, comune, pentru hîrtii de valoare diferite, și o economie de 25.000 l. st. la un buget de cheltuieli anuale de 30.000.000 l. st. nu sînt de natură să stîrnească un entuziasm deosebit.

În al doilea rînd, el propune să fie emise noi hîrtii de valoare, sub denumirea de bonuri de tezaur, pentru o sumă care să nu depășească 30.000.000 l. st.; aceste bonuri vor fi transmisibile prin simplă remitere, fără nici un fel de taxe, și vor purta o dobîndă de $2\frac{3}{4}\%$ pînă la 1 septembrie 1864, iar începînd cu această dată și pînă la 1 septembrie 1894 o dobîndă de $2\frac{1}{2}\%$. Aceasta nu înseamnă altceva decît crearea unui nou instrument financiar în folosul clasei comercianților și a posesorilor de bani. Cînd Gladstone spune „fără nici un fel de taxe”, aceasta înseamnă fără cheltuială pentru comercianții din City. În prezent există cambii emise de trezorerie pentru suma de 18.000.000 l. st., cu o dobîndă de $1\frac{1}{2}\%$. Și nu este oare o pierdere pentru țară să plătească la *bonurile* de tezaur cu 1% mai mult decît la *cambiile* emise de trezorerie? În orice caz, cea de-a doua propunere nu contribuie cîtuși de puțin la micșorarea datoriei publice. *Cambiile* emise de trezorerie pot circula numai în Marea Britanie, pe cînd *bonurile* de tezaur sînt transmisibile la fel ca și *cambiile* obișnuite; înseamnă deci că este vorba de o măsură care folosește numai comercianților din City și pentru care poporul va trebui să plătească scump.

Iată-ne ajunși, în sfîrșit, la singura problemă importantă, cea a rentei consolidate de 3% și a obligațiunilor „de 3% reduse”, care formează împreună un capital de aproape

500.000.000 l. st. Deoarece există o hotărîre a parlamentului care interzice reducerea forțată a dobînzii la aceste hîrtii de valoare altfel decît cu un preaviz de 12 luni, d-l Gladstone recurge la metoda preschimbării benevole ; el oferă deținătorilor de obligațiuni de 3%, la alegere, diferite modalități de preschimbare a acestor obligațiuni pe alte hîrtii de valoare care urmează să fie emise conform proiectului său. Deținătorii de obligațiuni de 3% vor putea alege una din următoarele trei modalități de preschimbare a titlurilor lor :

1. Preschimbarea parțială a obligațiunilor de 3% pe bonuri de tezaur : fiecare 100 l. st. în obligațiuni de acestea se preschimbă pe un bon de tezaur de aceeași valoare, care aduce o dobîndă anuală de 2 lire și 15 șilingi pînă în 1864, și apoi, pînă în 1894, o dobîndă de 2 lire și 10 șilingi. Dacă bonurile de tezaur de $2\frac{1}{2}\%$ în sumă totală de 30.000.000 l. st. ar înlocui hîrtii de valoare de 3% în sumă de 30.000.000 l. st., s-ar realiza în primii 10 ani o economie de 75.000 l. st., iar în anii următori o economie de 150.000 l. st., în total 225.000 l. st. Dar guvernul ar fi obligat ca după 40 de ani să plătească întreaga sumă de 30.000.000 l. st. Acest proiect nu duce cîtuși de puțin la lichidarea datoriei publice și nici la o reducere considerabilă a ei. Căci ce înseamnă o economie de 225.000 l. st. cînd se cheltuiesc anual 30.000.000 ?

2. Potrivit celei de-a doua propuneri, pentru fiecare 100 l. st. în obligațiuni de 3%, deținătorii lor pot primi 82 de lire și 10 șilingi în obligațiuni noi de $3\frac{1}{2}\%$, la care se va plăti pînă la 5 ianuarie 1894 o dobîndă de $3\frac{1}{2}\%$. Rezultatul ar fi că persoanele care ar accepta să primească obligațiuni de $3\frac{1}{2}\%$ ar avea la fiecare 100 l. st. actuale un venit de 2 l. st. 17 șilingi și 9 pence în loc de 3 l. st., deci cu 2 șilingi și 3 pence mai puțin. Dacă întreaga sumă de 500.000.000 l. st. ar fi preschimbată în acest mod, rezultatul ar fi că, în loc de a plăti, ca în prezent, 15.000.000 l. st. anual, națiunea ar plăti numai 14.437.500 l. st., ceea ce ar însemna o economie de 562.500 l. st. anual. Însă pentru această economie de 562.500 l. st., parlamentul trebuie să-și lege mîinile pentru o jumătate de secol de aci înainte și să garanteze o dobîndă mai mare decît $2\frac{1}{5}\%$ într-o epocă de instabilitate cînd nivelul dobînzii este extrem de nesigur ! Dar Gladstone ar cîștiga un singur lucru : la expirarea celor 40 de ani, în locul rentei de 3%, *ocrotită* în prezent de necesitatea unui preaviz de 12 luni, ar exista obligațiuni de $3\frac{1}{2}\%$, pe care parlamentul ar putea să le răscumpere la valoarea

rea nominală. Gladstone propune ca emisiunea acestor obligațiuni de $3\frac{1}{2}\%$ să nu fie plafonată.

3. Potrivit celei de-a treia propuneri, pentru fiecare 100 l. st. deținătorii de obligațiuni de 3% primesc 110 l. st. în obligațiuni noi de $2\frac{1}{2}\%$, purtătoare de dobânzi pînă în 1894. La 6 aprilie, cînd d-l Gladstone și-a prezentat pentru prima oară proiectul în Camera comunelor, el nu a propus plafonarea emisiunii noilor hîrtii de valoare de $2\frac{1}{2}\%$. Cînd însă d-l Disraeli a arătat că orice om cu judecată, comparînd această propunere cu primele două, va prefera să preschimbe 100 l. st. care aduc 3% pe 110 l. st. care aduc $2\frac{1}{2}\%$, și că, după preschimbarea întregii sume de 500.000.000 l. st. în obligațiuni de 3% pe obligațiuni noi, națiunea ar economisi, pe de o parte, 1.250.000 l. st. anual, dar pe de altă parte datoria publică ar crește cu 50.000.000 l. st., d-l Gladstone și-a modificat a doua zi proiectul și a propus ca emisiunea noilor obligațiuni de $2\frac{1}{2}\%$ să fie limitată la 30.000.000 l. st. Datorită acestei plafonări, propunerea sa nu va avea aproape nici un efect asupra uriașei sume a datoriei publice, pe care nu o va mări decît cu 3.000.000 l. st.

Acum știți ce reprezintă în realitate „unul dintre cele mai importante și mai grandioase proiecte financiare care au fost elaborate vreodată”. Se poate spune că în genere nu există înșelătorie mai mare decît așa-numitele finanțe. Cele mai simple operații în legătură cu bugetul și cu datoria publică sînt îmbrăcate de pontifii acestei „științe oculte” într-o terminologie de neînțeles, în dosul căreia se ascund tertipurile ordinare cu emisiuni de obligațiuni de diferite denumiri, preschimbarea vechilor obligațiuni pe altele noi, reducerea dobînzii și majorarea valorii nominale, majorarea dobînzii și reducerea valorii nominale, introducerea de premii, prime și titluri privilegiate, crearea unor deosebiri între anuitățile amortizabile și cele neamortizabile, gradarea artificială a înlesnirilor acordate la transmiterea diferitelor categorii de titluri. Toată această dezgustătoare scolastică de bursă și această nemai-pomenită îngrămădire de amănunte derutează cu desăvîrșire publicul. În același timp, fiecare operație financiară de acest fel creează posibilități favorabile pentru intensificarea activității nefaste și jecmănitore a cămătarilor, care pîndesc cu lăcomie asemenea prilejuri. D-l Gladstone este, desigur, un maestru în acest fel de alchimie financiară, iar propunerea sa nu poate fi caracterizată mai bine decît prin cuvintele d-lui Disraeli :

„Cred că nici cel mai abil cazuist, oricât de subtil și de inventiv ar fi fost, nu ar fi putut născoci vreodată un mecanism mai complicat și mai ingenios care să dea rezultate atât de neînsemnate. Într-una din lucrările lui Toma d'Aquino se găsește un capitol în care se dezbate problema : ciți îngeri ar putea dansa pe virful unui ac. Este unul dintre cele mai rare raționamente pe care a putut să le producă geniul uman, și eu cred că în rezoluțiile ce ni se propun există ceva din spiritul acestei remarcabile creații a minții”.

Am mai spus, după cum vă amintiți, că scopul final al planului d-lui Gladstone este introducerea unor obligațiuni „normale” de $2\frac{1}{2}\%$. În vederea realizării acestui scop el intenționează să emită un număr foarte limitat de titluri de $2\frac{1}{2}\%$ și un număr nelimitat de titluri de $3\frac{1}{2}\%$. Pentru a realiza emisiunea limitată de titluri de $2\frac{1}{2}\%$, el reduce dobânda cu $\frac{1}{2}\%$ și mărește suma inițială prin acordarea unei prime de 10% . Pentru a scăpa de dificultatea creată prin legea referitoare la obligațiunile de 3% , lege în care acestea din urmă sînt ocrotite printr-un preaviz de 12 luni, el preferă să-și lege mîinile printr-o dispoziție legală care se întinde asupra unei jumătăți de secol de aici înainte. Pe scurt, dacă planul său ar reuși, timp de o jumătate de secol poporul englez ar fi lipsit de orice șanse de a se elibera din robia financiară.

Oricine va fi de acord că, dacă proiectul de lege privitor la abolirea îngrădirii drepturilor evreilor a fost o încercare timidă de a introduce toleranța religioasă, dacă proiectul de lege privitor la fondul de rezervă din Canada a fost o încercare timidă de a recunoaște autoguvernarea colonială, iar rezoluția cu privire la învățămînt o încercare timidă de a ocoli problema învățămîntului public, atunci proiectul financiar al lui Gladstone este o încercare extrem de timidă de a veni de hac monstrului gigantic care se numește datoria publică a Marii Britanii.

Scris de K. Marx la 12 aprilie 1853

Publicat

în „The People's Paper” nr. 50
din 16 aprilie 1853

Semnat : K. M.

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba engleză

Karl Marx

Realizările guvernului ⁶⁴

Londra, marți 12 aprilie 1853

Se pare că lucrul cel mai bun care poate fi spus în favoarea guvernului de coaliție este că acesta reprezintă neputința puterii într-un moment de tranziție, cînd nu este posibilă o guvernare reală, ci numai o aparență de guvernare, cînd vechile partide dispar de pe scenă, iar cele noi încă nu s-au consolidat.

Care sînt deci realizările pe care „guvernul tuturor talentelor” le-a înfăptuit în cursul primului trimestru al activității sale? S-au făcut două citiri la proiectul de lege privitor la abolirea îngrădirii drepturilor evreilor și trei citiri la proiectul de lege privitor la fondul de rezervă bisericesc din Canada. Acest din urmă proiect permite organului legislativ canadian să dispună de o parte din veniturile realizate din vânzările de terenuri, venituri care pînă în prezent erau rezervate în mod exclusiv bisericilor privilegiate: anglicană și presbiteriană. Cînd lordul John Russell l-a depus pentru prima oară în Camera comunelor, proiectul acesta cuprindea trei articole. Prin articolul al treilea se abroga legea în virtutea căreia fondul consolidat al statului urma să acopere deficitul în anii cînd suma realizată din vânzările de terenuri canadiene nu atingea 9.285 l. st. Acest proiect de lege a fost adoptat la a doua citire, dar cînd a fost discutat de Cameră, întrunită în calitate de comitet ⁶⁵ (la 18 martie), lordul John a declarat pe neașteptate că renunță la articolul al treilea din propriul său proiect. Prin urmare, dacă organul legislativ canadian ar seculariza fondul de rezervă bisericesc, poporul englez ar trebui să plătească din buzunarul său în fiecare an circa 10.000 l. st. pentru întreținerea unei secte religioase care se află la o depărtare de cîteva mii de mile. Ministrul radical sir W. Molesworth, care se opune oricăror acordări de subsidii pentru cler, a devenit și el, după cît se pare, un adept al doctrinei lordului

John, potrivit căreia „coloniile engleze nu pot fi eliberate de povara bisericii de stat decît pe socoteala poporului englez din metropolă”.

Trei rezoluții radicale au fost propuse în timpul primului trimestru de activitate a guvernului. D-l Collier a propus desființarea tribunalelor eclesiastice, d-l Williams a propus ca impozitul succesoral și taxele pentru validarea testamentelor să fie extinse și asupra bunurilor imobile, iar d-l Hume a cerut desființarea tuturor taxelor „pur protecționiste”. Guvernul s-a opus, bineînțeles, tuturor acestor reforme „radicale”. Dar acest guvern de coaliție li se opune cu totul altfel decît conservatorii. Aceștia din urmă și-au exprimat hotărîrea fermă de a se opune „tentativelor democrației”. Pe cînd guvernul de coaliție face de fapt același lucru, dar îl face sub pretextul că aceste reforme cer o pregătire mai minuțioasă. El trăiește de pe urma reformelor, după cum celelalte guverne trăiau de pe urma abuzurilor. Avînd aerul de a fi intens preocupat de înfăptuirea unor reforme, în realitate el a inventat un sistem perfect de a le amîna la nesfîrșit : ba că „ar fi de dorit să se aștepte rezultatele unei anchete în curs”, ba că „s-a numit chiar acum o comisie și nu se poate face nimic înainte de a cunoaște concluziile ei”, ba că „guvernul este ocupat în momentul de față cu examinarea acestei probleme” și speră că nu va fi stînjenit în munca sa încordată, ba că „problema merită atenția camerei și va fi dezbătută atunci cînd se va ivi prilejul”, ba că „nu a sosit încă momentul oportun” sau că „nu mai e departe timpul cînd va trebui să se întreprindă ceva”. Măsuri parțiale trebuie să fie amînite pentru a se reorganiza întregul sistem, sau întregul sistem trebuie păstrat pentru a se înfăptui măsuri parțiale. „Politica de abținere” proclamată în problema orientală este totodată și politica guvernului în afacerile interne.

Cînd lordul John Russell a anunțat pentru prima oară programul guvernului de coaliție și cînd acest program a produs o consternare generală, partizanii săi au exclamat : „Trebuie să avem ceva care să stîrnească entuziasm. Acest ceva să fie învățămîntul public. Russell al nostru lucrează la un plan uimitor de organizare a învățămîntului. Veți mai auzi despre aceasta”.

Și iată că acum am auzit. La 4 aprilie Russell a făcut o expunere generală asupra proiectului său de reformă a învățămîntului. Principiile fundamentale ale reformei se rezumă la aceea că se acordă consiliilor municipale dreptul de a percepe

un impozit local pentru întreținerea școlilor *existente*, cărora li se impune obligația de a preda dogmele bisericii anglicane. Cît privește universitățile, acești copii răsfățați ai bisericii de stat, acești principali adversari ai oricăror reforme, lordul John speră „că universitățile se vor reforma singure”. Abuzurile care se fac cu fondurile donate instituțiilor de învățămînt sînt de notorietate publică. Despre mărimea acestor fonduri ne putem face o idee din următoarele cifre :

„Există 24 de fonduri anuale între 2.000 și 3.000 l. st., 10 între 3.000 și 4.000 l. st., 4 între 4.000 și 5.000 l. st., 2 între 5.000 și 6.000 l. st., 3 între 8.000 și 9.000 l. st. și cite un fond de 10.000 l. st., 15.000 l. st., 20.000 l. st., 25.000 l. st., 30.000 l. st și 35.000 l. st.”.

Nu e nevoie de prea multă perspicacitate ca să ne dăm seama de ce oligarhia care trăiește de pe urma cheltuirii abuzive a acestor fonduri dă dovadă de multă precauție în mînuirea lor. Russell propune :

„Procesele în legătură cu donațiile sub 30 l. st. pe an sînt de competența instanțelor judecătorești de comitat, iar cele ce depășesc această sumă sînt de competența judecătorească a păstrătorului arhivelor. Dar la nici una din aceste instanțe *acțiunea* nu va putea fi deschisă *fără aprobarea unui comitet numit în acest scop de către Consiliul secret*”.

Așadar, pentru a deschide în fața instanțelor judecătorești din țară o acțiune împotriva celor vinovați de deturnarea fondurilor donate instituțiilor de învățămînt public este nevoie de *aprobarea unui comitet*. O aprobare! Dar Russell nu se simte în siguranță nici la adăpostul acestei rezerve. El adaugă :

„Dacă se constată că administrația unei școli este coruptă, *numai comitetul Consiliului secret are dreptul să intervină*”.

Aceasta este o adevărată reformă în vechiul sens englezesc al acestui cuvînt. Ea nu creează nimic nou și nu suprimă nimic vechi. Scopul ei este să păstreze vechiul sistem, dîndu-i o formă nouă, mai acceptabilă, și învățîndu-l, ca să zicem așa, maniere noi. Acesta este secretul „înțelepciunii ereditare” a legislației oligarhice engleze. El constă pur și simplu în a da abuzurilor caracterul unei tradiții și în a le înnoi, ca să zicem așa, din cînd în cînd printr-o transfuzie de sînge proaspăt.

Oricine va fi de acord că dacă proiectul de lege privitor la abolirea îngrădirii drepturilor evreilor a fost o încercare *timidă* de a introduce toleranța religioasă, dacă proiectul de lege privitor la fondul de rezervă bisericesc din Canada a fost o încercare *timidă* de a recunoaște autoguvernarea colonială,

iar proiectul de lege cu privire la învățămînt o încercare *timidă* de a ocoli problema învățămîntului public, atunci proiectul financiar al lui Gladstone este fără îndoială o încercare *extrem de timidă* de a veni de hac monstrului gigantic care se numește datoria publică a Marii Britanii.

La 6 aprilie, înainte de promulgarea bugetului, d-l Gladstone a prezentat Camerei comunelor cîteva rezoluții cu privire la datoria publică. Înainte de aceasta, ziarul „Morning Chronicle” anunțase în mod special că urmează să fie prezentate rezoluții de cea mai mare însemnătate, „despre care se zvonește că ar prezenta un interes imens și ar avea o importanță deosebită”. Datorită acestor zvonuri, cursurile rentelor de stat s-au urcat. S-a creat impresia că Gladstone intenționează să lichideze datoria publică. Dar la 8 aprilie, cînd Camera s-a întrunit în calitate de comitet spre a delibera asupra acestor rezoluții, d-l Gladstone le-a modificat pe neașteptate, și anume în așa fel, încît au devenit lipsite de orice „importanță” și „interes”. Este cazul ca împreună cu d-l Disraeli să ne întrebăm : „Pentru ce atîta zgomot ?”.

Țelul final pe care d-l Gladstone îl urmărea prin aceste propuneri era, după cum a declarat el însuși, de a reduce la $2\frac{1}{2}\%$ dobînda rentelor de stat. În anii 1822—1823, 1824—1825, 1830—1831 și 1844—1845 au mai avut loc asemenea reduceri, și anume : de la 5% la $4\frac{1}{2}\%$, de la $4\frac{1}{2}\%$ la 4%, de la 4% la $3\frac{1}{2}\%$ și de la $3\frac{1}{2}\%$ la 3%. De ce nu s-ar face acum și o reducere de la 3% la $2\frac{1}{2}\%$. Iată în ce constau propunerile d-lui Gladstone :

În primul rînd, el propune să se reunească sub o singură denumire comună diferite hîrtii de valoare în sumă de 9.500.000 l. st., hîrtii legate în special de vechea și falimentara Companie a Mărilor Sudului, reducîndu-se forțat dobînda lor de la 3% la $2\frac{3}{4}\%$. De aici va rezulta o economie anuală permanentă de aproximativ 25.000 l. st. Dar inventarea unei denumiri noi, comune, pentru hîrtii de valoare diferite, și o economie de 25.000 l. st. la un buget de cheltuieli anuale de 30.000.000 l. st. nu constituie, desigur, un motiv de mîndrie deosebită.

În al doilea rînd el propune să fie emise noi hîrtii de valoare sub denumirea de *bonuri de tezaur*, pentru o sumă care să nu depășească 30.000.000 l. st. ; aceste bonuri vor fi transmișibile prin simplă remitere, fără nici un fel de taxe, și vor purta o dobîndă de $2\frac{3}{4}\%$ pînă la 1 septembrie 1864, iar începînd cu această dată și pînă la 1 septembrie 1894 o dobîndă de $2\frac{1}{2}\%$.

Aceasta nu înseamnă altceva decât crearea unui nou instrument financiar în folosul clasei comercianților și a posesorilor de bani. Dar cum va putea Gladstone să mențină în circulație cambii emise de trezorerie în valoare de 18.000.000 l. st. cu o dobândă de $1\frac{1}{2}\%$, emițind în același timp bonuri de tezaur cu o dobândă de $2\frac{1}{2}\%$? Și nu este oare o pierdere pentru țară să plătească la bonurile de tezaur cu 1% mai mult decât la cambiiile emise de trezorerie? Oricum am considera-o, această a doua propunere nu contribuie cîtăuși de puțin la micșorarea datoriei publice.

În al treilea și ultimul rînd, ajungem la principalul și unicul punct important din rezoluțiile propuse de Gladstone, și anume la renta consolidată de 3% și la obligațiunile de 3% reduse, care formează împreună un capital de aproape 500.000.000 l. st. Hic Rhodos, hic salta! * Deoarece există o hotărîre a parlamentului care interzice reducerea forțată a dobînzii la aceste hîrtii de valoare *altfel decît cu un preaviz de 12 luni*, d-l Gladstone recurge la metoda preschimbării benevole; el oferă deținătorilor de obligațiuni de 3% , la alegere, diferite modalități de preschimbare a acestor obligațiuni pe alte hîrtii de valoare care urmează să fie emise conform proiectului său. Deținătorii de obligațiuni de 3% vor putea alege una din următoarele modalități de preschimbare a titlurilor lor:

1. Fiecare 100 l. st. în obligațiuni de 3% vor putea fi preschimbate pe un bon de tezaur de aceeași valoare, care va aduce o dobîndă de $2\frac{3}{4}\%$ pînă în 1864 și apoi de $2\frac{1}{2}\%$ pînă în 1894. Dacă bonurile de tezaur de $2\frac{1}{2}\%$ în valoare totală de 30.000.000 l. st. ar înlocui hîrtii de valoare de 3% în sumă de 30.000.000 l. st., s-ar realiza în primii 10 ani o economie de 75.000 l. st., iar în anii următori o economie de 150.000 l. st., în total deci 225.000 l. st. Guvernul va fi însă obligat să plătească întreaga sumă de 30.000.000 l. st. Acest proiect nu duce la o reducere cît de cît considerabilă a datoriei publice.

2. Potrivit celei de-a doua propuneri, pentru fiecare 100 l. st. în obligațiuni de 3% , deținătorii lor pot primi 82 l. st. și 10 șilingi în obligațiuni noi de $3\frac{1}{2}\%$, la care se va plăti pînă la 5 ianuarie 1894 o dobîndă de $3\frac{1}{2}\%$. Rezultatul ar fi că persoanele care ar accepta să primească obligațiuni de $3\frac{1}{2}\%$ ar avea la fiecare 100 l. st. actuale un venit de 2 l. st. 17 șilingi și 9 pence în loc de 3 l. st. În acest caz venitul anual adus de

---

* — Aici e Rhodos, aici să sari! (Cuvinte adresate eroului fabulei „Lăudărosul” de Esop, care se fălea cu săriturile pe care le-ar fi făcut pe insula Rhodos). — *Nota Red.*

fiecare 100 l. st. s-ar reduce cu 2 șilingi și 3 pence. Dacă întreaga sumă de 500.000.000 l. st. ar fi preschimbată în acest mod, rezultatul ar fi că, în loc de a plăti, ca în prezent, 15.000.000 l. st. anual, națiunea ar plăti numai 14.437.500 l. st., ceea ce ar însemna o economie de 562.500 l. st. anual. Dar pentru această economie de 562.500 l. st., parlamentul trebuie să-și lege miinile pentru o jumătate de secol de aci înainte și să garanteze o dobândă mai mare decît $2\frac{4}{5}$ într-o epocă de instabilitate, cînd nivelul dobînzii este extrem de nesigur ! Pe de altă parte însă, d-l Gladstone ar cîștiga în orice caz un singur lucru : la expirarea termenului de 40 de ani d-sa nu ar mai avea în față supărătoarea problemă a rentei de 3%, ocrotită, ca în prezent, de necesitatea unui preaviz de 12 luni, ci ar avea de-a face numai cu obligațiuni de $3\frac{1}{2}\%$, pe care parlamentul ar putea să le răscumpere la valoarea lor nominală. Gladstone propune ca emisiunea acestor obligațiuni de $3\frac{1}{2}\%$ să nu fie plafonată.

3. Cea de-a treia propunere se rezumă la următoarele : pentru fiecare 100 l. st. deținătorii de obligațiuni de 3% primesc 110 l. st. în obligațiuni noi de $2\frac{1}{2}\%$, purtătoare de dobîndă pînă în 1894. La 6 aprilie, cînd d-l Gladstone și-a prezentat pentru prima oară proiectul în Camera comunelor, el nu a propus plafonarea emisiunii acestor hirtii de valoare (de $2\frac{1}{2}\%$). Cînd însă d-l Disraeli a arătat că orice om cu judecată, comparînd această propunere cu primele două, va prefera să preschimbe 100 l. st. care aduc 3% pe 110 l. st. care aduc $2\frac{1}{2}\%$ și că, după preschimbarea întregii sume de 500.000.000 l. st. în obligațiuni de 3% pe obligațiuni noi, țara ar economisi, pe de o parte, 1.250.000 l. st. anual, dar pe de altă parte valoarea nominală a datoriei publice ar crește cu 50.000.000 l. st., d-l Gladstone și-a modificat a doua zi proiectul și a propus ca emisiunea noilor obligațiuni de $2\frac{1}{2}\%$ să fie limitată la 30.000.000 l. st. Datorită acestei plafonări, propunerea a treia devine lipsită de însemnătate din punctul de vedere al efectului ei asupra datoriei publice, care, în urma adoptării acestei propuneri, nu ar crește decît cu 3.000.000 l. st.

Acum cunoașteți ce reprezintă în realitate „unul dintre cele mai importante și mai grandioase proiecte financiare care au fost elaborate vreodată“. Se poate spune că în genere nu există înșelătorie mai mare decît așa-numitele finanțe. Cele mai simple operații în legătură cu bugetul și cu datoria publică sînt îmbrăcate de pontifii acestei științe oculte într-o terminologie de neînțeles, în dosul căreia se ascund cele mai ordinare

tertipuri cu emisiuni de obligațiuni de diferite denumiri, preschimbarea vechilor obligațiuni pe altele noi, reducerea dobânzii și majorarea valorii nominale, majorarea dobânzii și reducerea valorii nominale, introducerea de premii, prime și titluri privilegiate, crearea unor deosebiri între anuitățile amortizabile și cele neamortizabile, gradarea artificială a înlesnirilor acordate la transmiterea diferitelor categorii de titluri. Toată această dezgustătoare scolastică de bursă și această nemaipomenită îngrămădire de amănunte derutează cu desăvârșire publicul. În același timp, fiecare operație financiară de acest fel creează posibilități favorabile pentru intensificarea activității nefaste și jecmănitore a cămătarilor, care pîndesc cu lăcomie asemenea prilejuri. Pe de altă parte, în tot acest aparent labirint de preschimbări, permutări și combinații, economistul descoperă un material care ține nu atât de domeniul politicii financiare, cît de cel al aritmeticii elementare, sau chiar al vorbăriei goale.

D-l Gladstone este, desigur, un maestru în acest fel de alchimie financiară, iar propunerea sa nu poate fi caracterizată mai bine decît prin cuvintele d-lui Disraeli :

„Cred că nici cel mai abil cazuist, oricît de subtil și de inventiv ar fi fost, nu ar fi putut născoci vreodată un mecanism mai complicat și mai ingenios care să dea rezultate atît de neînsemnate. Într-una din lucrările lui Toma d'Aquino se găsește un capitol în care se dezbate problema : cîți îngeri ar putea dansa pe virful unui ac. Este unul dintre cele mai rare raționamente pe care a putut să le producă geniul uman, și eu cred că în rezoluțiile ce ni se propun există ceva din spiritul acestei remarcabile creații a minții”.

Am mai spus, după cum vă amintiți, că scopul final al planului d-lui Gladstone este introducerea unor obligațiuni „normale” de $2\frac{1}{2}\%$. Or, în vederea realizării acestui scop el intenționează să emită un număr foarte limitat de titluri de $2\frac{1}{2}\%$ și un număr nelimitat de titluri de $3\frac{1}{2}\%$. Pentru a realiza emisiunea limitată de titluri de $2\frac{1}{2}\%$, el reduce dobînda cu $\frac{1}{2}\%$ și, pe de altă parte, acordă o primă de 10% în vederea realizării acestei reduceri. Pentru a se debarasa de stînjenitoarele obligațiuni de 3% , care „sînt ocrotite” de necesitatea unui preaviz legal de 12 luni, el preferă să-și lege mîinile printr-o dispoziție legală care afectează viitorii 40 de ani. Pe scurt, dacă planul său reușește, două generații vor fi lipsite de orice șansă de a-și îmbunătăți starea financiară.

Situația guvernului de coaliție în Camera comunelor reiese limpede din statistica votărilor. În problema Mayno-

oth ⁶⁶, într-o ședință lărgită a camerei, guvernul a obținut numai o mică majoritate de 30 de voturi. Cu ocazia votării proiectului de lege privitor la abolirea îngrădirii drepturilor evreilor (care încă nu a trecut prin cea de-a treia citire), când în Cameră au fost prezenți numai 439 de deputați, majoritatea obținută de guvern n-a fost nici măcar de 30 de voturi. Cu ocazia discutării proiectului de lege privitor la fondul de rezervă bisericesc din Canada, după ce Russell a declarat că renunță la articolul trei din propriul său proiect, guvernul a fost salvat de voturile conservatorilor împotriva propriilor săi partizani. Majoritatea obținută se datora aproape exclusiv voturilor deputaților conservatori.

Nu mă voi opri asupra divergențelor din sînul guvernului, care au ieșit la iveală în cadrul dezbaterilor asupra proiectului de lege canadian, în controversa aprinsă dintre ziarurile guvernamentale în problema impozitului pe venit și mai cu seamă în problemele politicii externe. Nu există nici o problemă în care guvernul de coaliție să nu poată da un răspuns asemănător cu cel dat la timpul său de Geza, regele maghiar, care, după convertirea sa la creștinism, a continuat totuși să îndeplinească vechile ritualuri păgîne. Întrebat fiind care din cele două religii este religia lui adevărată, el a răspuns: „Sînt destul de bogat pentru a le ține pe amîndouă“.

Scris de K. Marx la 12 aprilie 1853

Publicat
în ziarul „New York Daily Tribune“
nr. 3.753 din 27 aprilie 1853

Semnat : *Karl Marx*

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba engleză

Karl Marx

Feargus O'Connor. — Înfrîngerii suferite de
guvern. — Bugetul

Londra, marți 19 aprilie 1853

Comisia care s-a întrunit săptămîna trecută pentru a examina starea psihică a lui Feargus O'Connor, fost deputat de Nottingham, și-a formulat concluziile astfel :

„Considerăm că de la 10 iunie 1852 d-l Feargus O'Connor se află în stare de alienație mintală, fără a avea intervale de luciditate”.

Ca om politic, O'Connor și-a supraviețuit sieși încă din 1848. Forțele lui erau frînte, misiunea lui îndeplinită ; incapabil să conducă mișcarea proletară pe care el însuși o organizase, O'Connor devenise aproape o piedică în calea ei. Dacă cerințele nepărtinirii istorice mă obligă să nu ascund această împrejurare, ele mă obligă în aceeași măsură ca, cinstind memoria luptătorului căzut, să prezint cititorilor aprecierile lui Ernest Jones despre O'Connor, publicate în „People's Paper” :

„A fost un om care a renunțat la ranguri, la avuție și la situația sa în societate, un om care a abandonat o ocupație aducătoare de venituri și de succes și care a cheltuit o mare avere nu pentru satisfacerea unei tendințe personale spre renunțare de sine, ci din spirit de sacrificiu politic. El s-a exilat pe veci din propria sa țară, în care poseda mari întinderi de pămînt și era reprezentantul unuia dintre cele mai mari comitate. A fost un om pe care familia sa l-a urît pentru că el a iubit omenirea. Tot ce a făcut a avut drept scop slujirea poporului. Iar astăzi el se stinge aproape în mizerie, la capătul unei vieți pline de o muncă fără egal... Aceasta este viața lui. Priviți acum roadele muncii lui. Într-o perioadă de extremă neputință, de dezbinare, îndoieli și mizerie, el a unit milioanele de oameni din țara noastră cum nu mai fuseseră unite niciodată. O'Connell i-a strîns în jurul său pe irlandezi, dar a făcut-o cu ajutorul preoților ; Mazzini i-a trezit pe italieni, dar de partea sa au fost nobilimea și negustorimea ; Kossuth i-a unit pe maghiari, dar pe el îl sprijineau senatul și armata ; în plus, atît maghiarii cît și italienii clocoteau de ură împotriva cuceritorilor străini. O'Connor însă, de unul singur — fără nobilime, preoți și negustori —, a unit și a ridicat o clasă asuprită împotriva tuturor acestora, fără a se folosi măcar de un ase-

menea mijloc ca sentimentul național ! Pe La Fayette l-au urmat negustorii, pe Lamartine prăvăliașii. Pe O'Connor l-a urmat poporul ! Dar în secolul al XIX-lea, în Anglia constituțională, poporul era cel mai slab dintre toți, O'Connor l-a învățat cum să devină mai puternic decât toți" ⁶⁷.

Săptămîna trecută a fost pentru guvernul de coaliție o săptămîină de înfrîngerii. Pentru întia oară el s-a lovit de o opoziție coalizată. Marți, la 12 crt., d-l Butt a propus menținerea casei invalizilor din Kilmainham ca azil pentru soldații irlandezi. Ministrul de război * s-a declarat împotriva acestei propuneri, dar, în pofida împotrivirii guvernului, ea a fost adoptată cu 198 de voturi contra 131. În cazul de față guvernul a fost înfrînt de o coaliție formată din brigada irlandeză ⁶⁸ și opoziția conservatoare. Joi el a fost înfrînt de o coaliție a conservatorilor și a adepților școlii din Manchester ⁶⁹. După ce d-l Milner Gibson a prezentat propunerea sa cu privire la desființarea „impozitului pe cunoștințe”, propunere pe care o repetă în fiecare an, s-a hotărît desființarea impozitului pe anunțuri ⁷⁰, în ciuda obiecțiilor făcute de Gladstone, Russell și Sidney. Ei au rămas în minoritate, obținînd 169 de voturi contra 200. Bright, Gibson și MacGregor au votat alături de Disraeli, Pakington etc., iar d-l Cobden a declarat textual „că primește din toată inima” ajutorul lui Disraeli și al prietenilor săi. Dar cea mai mare înfrîngere din cîte a suferit guvernul i-au pricinuit-o nu votările din Camera comunelor, ci propriile sale acțiuni.

Probabil că cititorii ziarului „Tribune” cunosc deja amănuntele afacerii rachetelor * *, în care a fost amestecat și numele lui Kossuth. Dar pentru a dovedi că tot ce s-a făcut în această chestiune a fost dinainte hotărît de Palmerston în înțelegere cu puterile străine, este de ajuns să arătăm ce scrie în legătură cu aceasta propriul organ oficial al lui Palmerston, ziarul „Morning Post” :

„Promptitudinea și vigilența de care a dat dovadă guvernul vor inspira încredere puterilor străine care se îndoiau dacă legile noastre sînt destul de eficace pentru a curma acțiunile răuvoitoare ale turbulenților noștri musafiri”.

Această afacere va avea urmări serioase pentru guvernul de coaliție. Încă de pe acum — și lucrul acesta are mare însemnătate — ea l-a obligat pe Palmerston să-și lepede vechea

* — S. Herbert. — *Nota Red.*

** Vezi volumul de față, pag. 90—92. — *Nota Red.*

mască de dandy revoluționar. Până și cel mai credul, dar cinstit admirator al său, ziarul „Morning Advertiser”, îl dezavează fățiș. Steaua lui Palmerston a început să pălească în momentul cînd el și-a dăruit simpatiile eroului de la 2 decembrie și de pe platoul Satory și a apus definitiv atunci cînd el a devenit pe față un „ministru austriac” ⁷¹. Dar misiunea guvernului de coaliție constă tocmai în discreditarea tuturor actualelor talente și celebrități ale vechii oligarhii. Și această sarcină el și-o îndeplinește cu o perseverență demnă de admirație. Dacă cabinetul din care face parte Palmerston va supraieui acestei catastrofe, el va putea într-adevăr, parafrazănd ușor cuvintele lui Francisc I, să spună în glumă: „Nimic nu e pierdut, afară de onoare” ⁷².

Trec acum la evenimentul zilei : bugetul d-lui Gladstone, pe care d-sa l-a prezentat ieri Camerei comunelor într-o cuvîntare care a ținut nu mai puțin de 5 ore. Este un buget al coaliției, elaborat în manieră enciclopedică, cum nu se poate mai potrivit pentru a fi tipărit ca articol în marea enciclopedie a științelor și artelor a lui *Ersch și Gruber* ⁷³. Știți desigur, că era alcătuitorilor de enciclopedii începe întotdeauna atunci cînd se acumulează numeroase fapte și cînd gîndirea rămîne în urma lor.

În orice buget, problema principală este raportul dintre venituri și cheltuieli, stabilirea soldului sub formă de excedent sau deficit, ceea ce constituie principala condiție pentru reducerea sau mărirea impozitelor în țară. D-l Disraeli evaluase veniturile pe anul 1852—1853 la 52.325.000 l.st., iar cheltuielile la 51.163.000 l.st. Acum d-l Gladstone ne informează că venitul anual real a fost de 53.089.000 l.st., iar cheltuielile reale n-au depășit suma de 50.782.000 l.st. Aceste cifre arată că excedentul efectiv al veniturilor asupra cheltuielilor este de 2.460.000 l.st. S-ar părea deci că d-l Gladstone a îmbunătățit situația financiară în comparație cu d-l Disraeli. Acesta din urmă s-a putut lăuda cu un excedent de numai 1.600.000 l.st., în timp ce Gladstone se prezintă cu o economie de 2.460.000 l.st. Din nefericire, spre deosebire de excedentul lui Disraeli, la o examinare atentă acela al d-lui Gladstone se reduce la modesta sumă de 700.000 l.st. Milioanele s-au și scurs din buzunarul său, în urma unor hotărîri ale Camerei comunelor și pentru acoperirea altor cheltuieli extraordinare. Afară de aceasta, cum adaugă prevăzător d-l Gladstone :

„Nu trebuie uitat că 215.000 l. st. din cele 700.000 l. st. nu provin din surse permanente de venituri, ci din surse ocazionale”.

Prin urmare, unica bază de operații care-i rămîne d-lui Gladstone este un excedent de 485.000 l.st. De aceea orice propunere pentru reducerea unor impozite vechi cu o sumă care ar depăși această cifră trebuie să fie contrabalansată prin introducerea unor noi impozite.

D-l Gladstone și-a început cuvîntarea cu problema arzătoare a impozitului pe venit. El a spus că de pe acum există posibilitatea de a se renunța la acest impozit, dar că guvernul nu este pregătit să recomande desființarea lui imediată. Primul lucru asupra căruia a ținut d-sa să atragă atenția camerei este că „acest impozit ne aduce un venit de 5.500.000 l.st.”. Apoi a încercat să aducă argumente „strălucite” întru justificarea acestui impozit prin prisma rezultatelor sale, cheltuind multă inspirație pentru expunerea istoricului său.

„Impozitul pe venit — a remarcat d-sa — a adus servicii țării în timpul luptei acesteia pentru existența sa; el ne-a dat posibilitatea să mărim venitul țării și să acoperim atît cheltuielile de război cît și cele pentru administrația civilă... Dacă nu veți anihila eficacitatea acestui instrument, el ne va permite, în cazul cînd din nefericire vor izbucni din nou ostilități, să ridicăm imediat efectivul armatei la 300.000 de oameni, iar al flotei la 100.000, extinzînd în mod corespunzător și toate celelalte instituții ale noastre”.

În continuare, d-l Gladstone a remarcat că impozitul pe venit a servit nu numai pentru ducerea războiului antiiacobin, ci și pentru înfăptuirea politicii liber-schimbiste a lui sir Robert Peel. După această introducere apologetică, sîntem brusc puși în fața afirmației că „impozitul pe venit este plin de cusururi”. De fapt d-l Gladstone admite că, pentru a putea menține impozitul, acesta trebuie modificat în așa fel, încît să fie eliminate elementele de inegalitate pe care le cuprinde în momentul de față, dar că pentru eliminarea lor ar trebui distrus întregul sistem. Contrazicîndu-se în mod straniu pe sine însuși, d-sa se străduiește, pe de altă parte, să dovedească cum că această inegalitate nici nu există, ea nefiînd decît aparentă. Cît privește problema venitului permanent și nepermanent, el o reduce la o problemă a „pămîntului și comerțului”, încercînd cu ajutorul unor calcule destul de neîndemînatice să convingă publicul că la veniturile aduse de pămînt se percepe de fapt un impozit de 9 pence de fiecare

liră, în timp ce la veniturile provenite din comerț se percep numai 7 pence. El adaugă apoi că

„impunerea pământului și a clădirilor nu depinde de mărimea venitului anual obținut de proprietari, în timp ce în comerț declararea venitului se face chiar de proprietarii firmelor, care în multe cazuri se dedau la fraudă”.

În privința deținătorilor de rente de stat, d-l Gladstone afirmă că înființarea unui impozit pe valoarea capitalizată a venitului lor ar fi o atingere gravă adusă încrederii publice. Cu alte cuvinte, d-l Gladstone respinge în mod categoric distincția dintre venituri permanente și nepermanente, propusă de d-l Disraeli. Pe de altă parte, el este gata să extindă impozitul pe venit asupra Irlandei și asupra veniturilor care depășesc 100 l.st. pe an, în timp ce pînă acum minimul venitului impozabil a fost de 150 l.st. pe an. Dar, în opoziție cu principiul abia enunțat de el însuși, potrivit căruia „este imposibil să se facă o distincție între valoarea respectivă a intelectului, a muncii și a proprietății și să se exprime în cifre aceste corelații”, el propune ca veniturile între 100 l.st. și 150 l.st. pe an să nu fie impuse decît la 5 pence de fiecare liră sterlină. În sfîrșit, spre a împăca admirația sa față de impozitul pe venit cu recunoașterea fățișă a necesității desființării lui, d-l Gladstone propune:

„Impozitul să fie menținut pe termen de doi ani, începînd din aprilie 1853, în proporție de 7 pence de fiecare liră, pe alți doi ani, începînd din aprilie 1855, în proporție de 6 pence de fiecare liră, și pe încă trei ani, începînd din aprilie 1857, în proporție de 5 pence de fiecare liră; potrivit acestei propuneri, cu începere de la 5 aprilie 1860 impozitul pe venit va înceta să existe”.

Gratificînd astfel, după cum i se pare, aristocrația funciară și deținătorii de hîrtii de valoare prin refuzul său de a recunoaște principiul distincției dintre veniturile permanente și cele nepermanente, d-l Gladstone a avut grijă, pe de altă parte, să pregătească o momeală asemănătoare pentru școala din Manchester. Este vorba de reglementarea impozitului pe succesiuni, pe care d-l Gladstone îl extinde asupra tuturor felurilor de proprietate, refuzînd însă totodată să se ocupe de problema taxelor percepute la validarea testamentelor.

„Nu mă îndoiesc — a declarat el — că reglementarea acestui impozit, dacă propunerea va fi acceptată de cameră, va spori mijloacele noastre permanente cu 500.000 l. st. în 1853—1854, cu 700.000 l. st. în 1854—1855, cu 400.000 l. st. în 1855—1856 și cu alte 400.000 l. st. în 1856—1857, mărind în total venitul permanent al țării cu 2.000.000 l. st.”.

În ce privește Scoția, d-l Gladstone propune o majorare de 1 șiling la actualul impozit de 3 șilingi și 8 pence pe băuturi spirtoase (ceea ce va da un venit suplimentar de 318.000 l.st.). Afară de aceasta, el propune să se mărească taxele de patentă pentru comercianții de ceai, fabricanții de bere și de malt, fabricanții și comercianții de produse din tutun, precum și pentru fabricanții de săpun.

Sporul încasărilor de pe urma majorării impozitelor în 1853—1854 ar reprezenta deci :

la impozitul pe venit	295.000 l. st.
la impozitul pe succesiuni	500.000 „ „
la impozitul pe băuturi spirtoase	436.000 „ „
la patente	113.000 „ „
Total	1.344.000 l. st.
ceea ce împreună cu excedentul de	805.000 l. st.
ne va da pentru reducerea impozitelor suma de	2.149.000 l. st.

Dar ce propune d-l Gladstone pentru reducerea vechilor impozite? Mă voi feri, desigur, să intru prea adânc în acest labirint, deoarece problema nu poate fi epuizată în câteva cuvinte. De aceea voi enumera numai principalele puncte, și anume :

1. Desființarea impozitului pe săpun, care aduce în prezent un venit total de 1.397.000 l. st.

2. Reducerea treptată a taxei pe ceai, care în decurs de aproximativ trei ani urmează să scadă de la 2 șilingi și 2¼ pence la 1 șiling.

3. Reducerea taxelor la un mare număr de mărfuri de însemnătate mai mică.

4. Reducerea datoriei Irlandei, care se ridică la 4.000.000 l. st. și care se amortizează sub forma unei rente consolidate.

5. Reducerea la jumătate a taxei pe diplomele avocaților, în legătură cu propunerea lordului R. Grosvenor cu privire la desființarea ei.

6. Reducerea la 6 pence a impozitului pe anunțuri, potrivit propunerii d-lui Gibson (Camera comunelor a și votat însă desființarea acestui impozit).

În sfârșit :

7. Desființarea taxei de timbru pe suplimentele de ziar (mare piعة de réjouissance* pentru „Times”, singurul ziar care scoate suplimente).

* — prilej de bucurie. — *Nota Trad.*

Acestea sînt, pe scurt, principalele trăsături ale bugetului pe care d-l Gladstone l-a clocit timp de mai bine de patru luni. Dezbaterile din Camera comunelor, fixate pentru luna viitoare, îmi vor da posibilitatea să fac noi observații asupra acestei opere a coaliției.

Scris de K. Marx la 19 aprilie 1853

Publicat
în ziarul „New York Daily Tribune”
nr. 3.758 din 3 mai 1853

Semnat : *Karl Marx*

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba engleză

Karl Marx

Lire, șilingi, pence, sau bugete de clasă
și cui aduc ele foloase

Gladstone și-a prezentat bugetul. Nu o dată mi s-a întâmplat să aud doi cocoși pe arie sforțându-se fiecare să cucurigească mai tare decât celălalt; ceva asemănător s-a petrecut în Camera comunelor între cei doi miniștri de finanțe — fostul * și actualul —, cu singura deosebire că bățiosul cocoșel whig a împrumutat unele note de la curcanul conservator. Săptămîna trecută am examinat acea parte din planul financiar al d-lui Gladstone care se referă la datoria publică și am arătat că nu este decât o lamentabilă încercare de a ocoli problema, că aduce foloase doar cămătarilor, oamenilor de bursă și comercianților, cărora le înlesnește și le ieftinește tranzacțiile **. Astăzi vom vedea că bugetul examinat este un buget de clasă, un buget al burgheziei, scris de o pană de aristocrat. Să aruncăm întii o scurtă privire asupra acestui remarcabil proiect :

I. Despre cheltuieli și venituri. Ministrul de finanțe arată că anul acesta cheltuielile statului vor depăși cu 1.400.000 l.st. cheltuielile de anul trecut !! Promițător început pentru un buget care constituie prologul unei reforme financiare ! Nu mai puțin îmbucurătoare sînt cauzele acestei creșteri a cheltuielilor.

Este vorba de o creștere a cheltuielilor pentru flota maritimă militară cu 617.000 l.st., pentru armată și intendență cu 90.000 l.st., pentru artilerie cu 616.000 l.st., pentru miliție cu 230.000 l.st. În același timp însă, cheltuielile pentru învățămînt, acest instrument de luminare a minților și bastion al cunoașterii, cresc numai cu 100.000 l.st. Totalul cheltuielilor statului în anul curent este evaluat la 52.183.000 l.st. Totalul veniturilor este evaluat la 52.990.000 l.st. Rezultă deci un excedent de 807.000 l. st., din care însă se scad din capul locului 100.000 l. st. pentru transporturile poștale maritime,

* — Disraeli. — *Nota Red.*

** — Vezi volumul de față, pag. 46—51. — *Nota Red.*

și se prevede că în cele din urmă excedentul efectiv va fi de 500.000 l. st.

Să trecem acum la

II. Proiectul financiar. Aici ministerul de finanțe are în vedere, în primul rînd, impozitul pe venit, fără a face vreo distincție între veniturile permanente și cele nepermanente. El propune ca după doi ani impozitul să fie redus de la 7 la 6 pence de fiecare liră sterlină, iar după alți doi ani de la 6 la 5 pence; totodată el propune extinderea impozitului asupra Irlandei pentru o perioadă de trei ani și reducerea minimumului impozabil la 100 l. st. anual. Această măsură, susține el, „nu va atinge păturile muncitorești”. La veniturile între 100 și 150 l. st., impozitul va reprezenta numai 5 pence de fiecare liră sterlină. În felul acesta va fi ușurată povara fiscală a celor bogați și, în schimb, va fi mărită povara fiscală a păturilor mai puțin avute. Comerciantul bogat va plăti mai puțin, în schimb însă micul prăvăliaș va trebui să plătească și în acele cazuri în care înainte era scutit de impozite directe. Curioasă dreptate! E adevărat că timp de patru ani omul cu un venit de 100 l. st. va plăti de fiecare liră cu 2 pence mai puțin decît cel cu un venit de 150 sau 150.000 l. st., dar după aceea ei vor plăti același impozit; în plus, după doi ani bogătașii vor beneficia de reducerea cotei de impunere, reducere care va deveni posibilă datorită faptului că se supun impunerii și veniturile păturilor mai sărace. Concepției noastre despre fiscalitate i-ar corespunde în mai mare măsură un impozit progresiv pe venit, a cărui cotă să crească o dată cu cifra venitului, căci pentru un om cu un venit anual de 10.000 l. st., 10.000 de monede de cîte cinci pence reprezintă mai puțin decît 100 de asemenea monede pentru un om cu un venit anual de 100 l. st. Dar politica financiară a whigilor poate fi rezumată astfel: recurgînd la superficiale jumătăți de măsură, luate de ochii lumii, acționînd pe căi ocolite, ei ușurează treptat, dar în mod sistematic povara fiscală a celor bogați și o măresc pe aceea a păturilor sărace. Afirmatia că impozitul pe venit nu i-ar atinge pe muncitori este o absurditate vădită; într-adevăr, în sistemul social al întreprinzătorilor și al muncitorilor salariați, actualmente existent la noi, burghezia se despăgubește oricînd pentru orice spor de impozite reducînd salariile sau măriind prețurile.

În al doilea rînd. Ministrul de finanțe trece la impozitul pe succesiuni. Aici el ușurează povara ginerilor și a nurorii-

lor, micșorându-le de la 10% la 7% impozitul „pe rude” — o pomană ridicolă! —, și include în sfera acestui impozit toate felurile de proprietate, cu specificarea că impozitul pe proprietatea supusă impunerii se va stabili pe baza venitului pe care aceasta îl aducea în timpul vieții proprietarului. În felul acesta Gladstone mărește cu 2.000.000 l. st. suma impozitelor pe care le plătește țara și se laudă că sprijină meșteșugurile și industria în detrimentul proprietății funciare. Acest punct are o însemnătate principială și constituie o concesie substanțială smulsă monopolului proprietății funciare, datorită dezvoltării industriei și comerțului. Este, repetăm, o concesie, dar una care poate fi ușor ocolită, lucru pe care, după toate probabilitățile, l-au și avut în vedere legislatorii latifundiari ai lumii financiare.

În al treilea rînd, se desființează taxa de timbru pe chitanțe și pe viitor va fi suficient să se lipească pe chitanțe, indiferent de sumă, o marcă poștală de un penny. Este — pentru cei bogați — o măsură cit se poate de avantajoasă, în urma căreia creșterea consumului de mărci poștale va compensa, după cum se crede, minusul de venituri din taxe; dar nici ea nu va aduce vreun folos clasei muncitoare, deoarece numai în cazuri foarte rare tranzacțiile încheiate de muncitori ating suma minimă (5 l. st.) supusă acestei taxe de timbru.

În al patrulea rînd, impozitul pe anunțuri se reduce de la 1 șiling și 6 pence la 6 pence. Este un alt exemplu de măsură inconsecventă și inoperantă. Nu se poate aduce nici un argument solid în favoarea menținerii impozitului de 6 pence, de vreme ce s-a renunțat la șiling, căci greoiul și costisitorul aparat pentru perceperea celor 6 pence va înghiți tot venitul adus de acest impozit! S-ar putea, de altfel, ca motivul să fie dorința de a ocoli necesitatea desființării posturilor și locșoarelor legate de perceperea acestui impozit. Suplimentele de ziar care nu conțin decît anunțuri se scutesc de taxă. Aceste două prevederi reprezintă concesiile făcute burgheziei, în timp ce menținerea taxei de timbru pe ziare continuă să pună piedici serioase în calea extinderii educației democratice. „Ziarele existente vor fi puse într-o situație avantajoasă — spune prin aceasta ministrul de finanțe —, iar ziare noi și mai ieftine nu vor apărea”.

În al cincilea rînd, impozitul pe asigurările de viață se reduce de la 2 șilingi și 6 pence la 6 pence, încă o manifestare a aceluiași spirit de meschinărie; taxele asupra contractelor de

ucenicie fără plată se reduc de la 1 l. st. la 2 șilingi și 6 pence ; taxele asupra diplomelor de avocat de la 12 și 8 l. st. la 9 și 6 l. st., iar cele asupra contractelor de ucenicie ale funcționarilor de birou de la 120 la 80 l. st. Primul punct și ultimele două constituie iarăși avantaje vădite pentru burghezie, dar nu aduc celor săraci nici măcar umbra vreunui folos ; pe de altă parte, impozitul de 6 pence pe anunțuri, taxa de timbru pe ziare și impozitul pe hîrtie sînt menținute pentru a se putea reduce, în folosul bogătaşilor, impozitele pe servitori, ciîni și cai.

În al șaselea rînd, în Scoția și în Irlanda urmează să fie majorat impozitul pe băuturi spirtoase, iar fabricanților de spirit li se vor acorda scăzăminte pentru „pierderi”.

În al șaptelea rînd, taxele de patentă pentru comercianți urmează să fie egalizate într-o măsură mai mare (încă un cadou făcut burgheziei).

În al optulea rînd, impozitele pe săpun și pe o serie de alte articole urmează să fie desființate, iar taxa pe ceai urmează să fie redusă de la 2 șilingi și 2¹/₄ pence la 1 șiling și 10 pence pînă în 1854, la 1 șiling și 3 pence pînă în 1856 și apoi la 1 șiling.

Acestea sînt trăsăturile esențiale ale bugetului whigilor. Și acum îi întrebăm pe cititorii noștri : s-a propus oare vreodată de pe banca ministerială o mostră mai lamentabilă de „legislație de două parale”, ca să folosim chiar expresia ministrului de finanțe ? În aparență bugetul este bine încheiat, arătos și are cîteva prevederi de efect ; dar ce folos real, ce ușurare reală aduce el clasei muncitoare engleze ? Desființarea impozitului pe săpun și reducerea taxei pe ceai sînt singurele puncte care pot fi relevate ; dar cît de neînsemnată este ușurarea pe care ele o promet ! Pretutindeni hotarul de la care încep avantajele pentru muncitori și dezavantajele pentru aristocrație și burghezie a fost respectat întocmai, iar depășirea lui evitată cu grijă. Poate că oamenii creduli se vor lăsa înșelați de acest buget. „Reducerea impozitului pe anunțuri la 6 pence și desființarea taxei de timbru pe suplimentele de ziar !” Dar ce reprezintă aceasta în practică pentru popor ? Nimic ! „Marca de un penny pe chitanțe !” Dar în ce măsură îl interesează asta pe sclavul salariat, care „dă chitanțe” numai pentru salariul său de foamete ? Cîtuși de puțin ! „Impozitul pe asigurările de viață se reduce de la 2 șilingi și 6 pence la 6 pence”. Dar ce aduce aceasta muncitorului, care trudește pentru 6, 8 sau 10 șilingi pe săptămînă și care nu-și poate asi-

gura viața împotriva sclaviei strivitoare a Manchesterului ? Ce aduce aceasta chiar și acelor care primesc o liră sau 30 de șilingi pe săptămână ? Nimic ! Ce-i folosește muncitorului că avocații își vor putea primi diplomele plătind cu 3 l. st. mai puțin, sau că funcționarii de birou vor plăti 80 de lire pentru contractele lor de ucenicie, și nu cu 40 de lire mai mult, ca în trecut ? Ce-i folosește muncitorului că impozitul pe succesiuni va fi micșorat într-o privință și că dispozițiile referitoare la extinderea lui generală vor putea fi eludate cu atîta ușurință ? Îi va ușura oare aceasta măcar cît de cît povara ? Ce-i folosește muncitorului că taxa de patentă pentru comercianți va fi egalizată într-o măsură mai mare, dacă salariul său nu poate fi egalizat cu profitul pe care aceștia îl storc de pe urma nevoilor lui ? „Reforma financiară” a fost una din cele două lozinci sub care a fost ales actualul parlament și adus la putere actualul guvern. Și iată cum arată în realitate reforma pe care o propun whigii, aristocrații și capitaliștii. Ceva trebuia făcut, trebuia făcută o mică concesie ; totul era de a o face atît de neînsemnată, încît să fie abia perceptibilă, și marele meșter al finanțelor noastre a îndeplinit cu măiestrie această sarcină. Bugetul lui Gladstone — ca să folosim textual propriile lui cuvinte — a fost întocmit într-adevăr „pentru a crea înlesniri claselor comerciale-industriale”, nefiind însă totodată decît o mostră de „legislație de două parale”.

Scris de K. Marx în jurul datei
de 20 aprilie 1853

Publicat în
„The People's Paper” nr. 51
din 23 aprilie 1853

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba engleză

Karl Marx

Dezordini la Constantinopol. — Mania spiritismului
în Germania. — Bugetul ⁷⁴

Londra, vineri 22 aprilie 1853

Potrivit unei știri telegrafice, la 12 ale acestei luni au avut loc la Constantinopol și în împrejurimile sale mari dezordini ; cincisprezece creștini au fost uciși sau răniți de o mulțime de fanatici turci.

„Ordinea a fost restabilită imediat cu ajutorul forței armate”.

Într-o altă știre, primită din Copenhaga, se arată că Camera, sau folketingul, a respins mesajul guvernului cu privire la noua ordine de succesiune la tronul Danemarckii. Acest act trebuie privit ca un eșec serios al diplomației Rusiei, ale cărei interese erau apărate de acest mesaj potrivit prevederilor protocolului de la Londra, care recunoaște Rusia drept moștenitoare incontestabilă a regatului danez ⁷⁵.

De la Haga ni se comunică că o agitație asemănătoare cu aceea care a avut loc acum doi ani în Anglia, în legătură cu „agresiunea romano-catolică” ⁷⁶, a început în prezent în Țările de jos și a dus la formarea unui guvern ultraprotestant. Cît privește Germania, sau mai bine zis acea parte a ei care era cunoscută înainte sub denumirea de imperiu, nimic nu poate fi mai semnificativ pentru caracterizarea stării de spirit care domnește în cercurile culte ale burgheziei decît următoarea declarație a redactorului ziarului „Frankfurter Journal” ⁷⁷, apărută în numărul din 20 aprilie al acestui ziar și pe care, pentru edificarea cititorilor ziarului dv., o reproduc aici în traducere textuală :

„Știrile referitoare la mania spiritismului ⁷⁸, pe care ni le aduce fiecare poștă, devin atît de numeroase, încît amintesc avalanșa de știri din vremea memorabilului «Cîntec al Rinului» de Nikolaus Becker și din primele zile ale revoluției din martie 1848. Oriît de liniștitoare ar fi aceste știri, întrucît ele denotă mai bine decît orice raționamente politice în ce vremuri *tihnite și inofensive* trăim din nou, din păcate nu le mai

putem acorda atenția cuvenită, deoarece ne temem să nu copleșească de tot pe cititorii noștri și să nu ne copleșească chiar pe noi înșine, ocupând pînă la urmă tot spațiul acestui ziar*.

Sub semnătura „Un englez” **, cineva a trimis redacției ziarului „Times” și lordului Palmerston o scrisoare în legătură cu recenta afacere Kossuth **; în încheierea acestei scrisori el scrie :

„Cînd guvernul de coaliție se va fi reîntors la strămoșii săi, vom face nobilului lord o aluzie delicată la *Joe Miller* într-o nouă ediție. De fapt noi credem că nu vom mai auzi numele «Joe». Locul lui va fi luat de numele «Palmerston». E un nume cam lung, ceea ce nu e bine. De altfel sîntem convinși că în forma anglo-saxonă «*Pam*», el este mai potrivit. Se potrivește atît în proză cit și în versuri, rimînd cu cuvintele «sham», «flam», «cram» ****.

În articolul meu de marți **** am făcut un scurt comentariu pe marginea bugetului d-lui Gladstone. Acum am în fața mea o publicație oficială de 50 de pagini în folio, intitulată „Rezoluțiile care vor fi prezentate de cancelarul trezoreriei” și „Expunere de motive la rezoluții”. Dar eu nu mă voi referi decît la amănuntele care ar putea prezenta interes pentru cititorii din străinătate, în cazul cînd proiectul de buget va deveni o lege a Marii Britanii.

Cele mai importante sînt rezoluțiile privitoare la taxele vamale. Se propune desființarea taxelor la 123 de articole de importanță secundară, care aduceau statului un venit anual de 55.000 l. st.; printre acestea figurează toate soiurile de lemn pentru fabricarea mobilei, cu excepția a patru soiuri, precum și căpriori, cercevele, cărămizi și olane. Urmează să fie reduse, în primul rînd, taxele la ceai, de la 2 șilingi și 2¹/₄ pence la 1 șiling și 10 pence, la data de 5 aprilie 1854, și, în al doilea rînd, taxele la 12 produse alimentare. Taxa actuală la migdale urmează să fie redusă la 2 șilingi și 2 pence chintalul; la brînză, de la 5 șilingi la 2 șilingi și 6 pence chintalul; la cacao, de la 2 pence la 1 penny pfundul; la nuci, de la 2 șilingi la 1 șiling bushelul; la ouă, de la 10 pence la 4 pence suta; la portocale și lămii — la 8 pence bushelul; la unt, de la 10 șilingi la 5 șilingi chintalul; la stafide, de la 15 șilingi și 9 pence la 10 șilingi chintalul; la mere, de la 2 șilingi la 3 pence bushelul. Taxele vamale la toate aceste mărfuri aduc în pre-

* — A. Richards. — *Nota Red.*

** Vezi volumul de față, pag. 90—92. — *Nota Red.*

*** — „prefăcătorie”, „minciună”, „înșelăciune”. — *Nota Red.*

**** Vezi volumul de față, pag. 60—66. — *Nota Red.*

zent statului un venit de 262.000 l. st. În al treilea rînd, se prevede o reducere a taxelor vamale la alte 133 de produse alimentare, care aduc un venit de 70.000 l. st. Afară de aceasta, urmează să fie simplificat modul de taxare a unui număr de mărfuri, percepîndu-se taxe vamale fixe, și nu ad valorem*.

În privința accizelor se preconizează, după cum am mai arătat, desființarea impozitului pe săpun și mărirea taxelor de patentă pentru fabricanții de bere și pentru comercianții de ceai, cafea, tutun și săpun.

În privința taxelor de timbru, pe lîngă reducerea taxelor pe diplomele avocaților și a impozitului pe anunțuri, urmează să fie redus impozitul pe asigurările de viață, taxa de timbru pe chitanțe, taxele pe contractele de ucenicie și impozitul pe trăsurile de închiriat.

În privința impozitelor directe se proiectează reducerea impozitelor pe personalul de serviciu masculin, pe trăsurile particulare, pe cai, ponei și cîini, precum și reducerea cu $17\frac{1}{2}\%$ a ratelor pentru răscumpărarea impozitului funciar.

La departamentul poștelor, taxa poștală pentru coletele ce se trimit în colonii urmează să fie redusă prin introducerea unui tarif unitar de 6 pence.

O trăsătură caracteristică generală, demnă de relevat, a bugetului este faptul că majoritatea prevederilor lui au fost impuse guvernului de coaliție, după o rezistență înverșunată din partea acestuia, în cursul actualei sesiuni parlamentare.

D-l Gladstone propune acum ca impozitul pe succesiuni să fie extins și asupra bunurilor imobile; dar la 1 martie el se mai opunea încă propunerii d-lui Williams ca bunurile imobile să fie supuse „aceluiași impozit pe succesiuni și aceleiași taxe pentru validarea testamentelor ca și bunurile mobile”. Gladstone declarase cu acel prilej, așa cum fac în momentul de față ziarele conservatoare, că aceasta nu e decît o scutire aparentă, care se compensează cu alte impozite care lovesc exclusiv bunurile imobile. Nu-i mai puțin adevărat că în aceeași zi, la 1 martie, d-l Williams l-a amenințat pe d-l Gladstone că „va fi înlocuit cu d-l Disraeli dacă nu va ceda în această chestiune”.

D-l Gladstone propune acum desființarea sau reducerea taxelor vamale protecționiste la vreo 268 de articole de importanță secundară; dar la 3 martie el se mai opunea încă propunerii d-lui Hume „cu privire la desființarea grabnică a taxelor vamale pur protecționiste la vreo 285 de articole”.

* — în raport cu prețul. — Nota Trad.

Este incontestabil de asemenea și ceea ce d-l Disraeli a declarat în aceeași zi :

„Noi nu ne-am putut crampona de peticele și zdrențele sistemului protecționist”.

D-l Gladstone propune acum reducerea la jumătate a impozitului pe anunțuri, dar numai cu patru zile înainte de a-și prezenta bugetul el a declarat că se opune propunerii d-lui Milner Gibson cu privire la desființarea acestui impozit. Este adevărat că la votarea acestei propuneri în Camera comunelor el a suferit o înfrângere.

Această enumerare a concesiilor făcute de guvernul de coaliție școlii din Manchester ar putea fi ușor continuată. Ce dovedesc aceste concesiuni ? Că burghezia industrială, deși slab reprezentată în Cameră, este totuși adevăratul stăpîn al situației și că orice guvern — fie el whig, tory sau de coaliție — se poate menține la putere și poate împiedica venirea la putere a burgheziei numai îndeplinind în locul acesteia propria ei muncă preliminară. Urmăriți legislația britanică începînd din 1825 și veți constata că s-a opus rezistență burgheziei în domeniul politic numai cu prețul unor cencessii sistematice care i-au fost făcute în domeniul financiar. Oligarhia nu poate înțelege faptul simplu că puterea politică nu este decît un produs al puterii economice și că clasa căreia oligarhia este nevoită să-i cedeze puterea economică va cucerii inevitabil și puterea politică. Însuși Ludovic al XIV-lea, atunci cînd dădea prin Colbert legi în interesul proprietarilor de manufacturi, nu făcea decît să pregătească revoluția din 1789, cînd drept răspuns la al său „l'état c'est moi” * au răsunit cuvintele lui Sièyès : „le tiers état est tout” ** 79.

O altă trăsătură foarte net conturată a bugetului este copierea fidelă a politicii d-lui Disraeli, a „acestui aventurier nesocotit” care a îndrăznit să afirme în Cameră că urmarea necesară a sistemului economic liber-schimbist a fost o revoluție financiară, adică înlocuirea treptată a impozitelor indirecte prin impozite directe. Și într-adevăr, ce propune d-l Gladstone ? El întărește și lărgeste sistemul impozitelor directe, pentru a slăbi și a îngusta sistemul impozitelor indirecte.

Pe de o parte, el propune ca impozitul pe venit să fie menținut neschimbat timp de șapte ani. El extinde acest impozit

* — „statul sînt eu”. — *Nota Trad.*

** — „starea a treia este totul”. — *Nota Trad.*

asupra unui popor întreg, asupra irlandezilor. Copiindu-l pe d-l Disraeli, el extinde impozitul asupra unui întreg grup social, asupra persoanelor cu un venit cuprins între 100 și 150 l. st. El acceptă parțial propunerea d-lui Disraeli cu privire la mărirea impozitului pe clădiri, înfăptuind-o sub paravanul modificării taxelor de patentă, pe care le mărește proporțional cu mărimea localului. În sfârșit, el mărește impozitele directe cu 2.000.000 l. st., extinzând asupra bunurilor imobile impozitul pe succesiuni, măsură care fusese de asemenea promisă de d-l Disraeli.

Pe de altă parte, el atacă două forme de impozite indirecte : taxele vamale și accizele. În ceea ce privește cele dintii, el acceptă reducerea taxelor la ceai, propusă de Disraeli, și desființează, reduce sau simplifică taxele vamale la 268 de articole ; în ceea ce privește accizele, el desființează complet impozitul pe săpun.

Singura deosebire dintre bugetul lui Gladstone și cel al predecesorului său este că Disraeli era autorul, în timp ce Gladstone este plagiatorul ; Disraeli voia să suprimе unele accize și impozite în interesul proprietarilor funciari [land-interest], în timp ce Gladstone le desființează în interesul burgheziei orășenești [town-interest] ; Disraeli proclama principiul, dar în virtutea situației sale excepționale era nevoit să-l denatureze în practică, în timp ce Gladstone, declarându-se împotriva principiului, are posibilitatea de a-l înfăptui parte cu parte, printr-un șir de compromisuri, datorită faptului că face parte dintr-un guvern de coaliție.

Ce soartă așteaptă, după toate probabilitățile, bugetul coaliției și care va fi atitudinea probabilă pe care o vor adopta față de el partidele respective ?

În general există cel puțin trei probleme în jurul cărora poate să se încingă lupta : impozitul pe venit, impozitul pe succesiuni și Irlanda.

Scoala din Manchester a făgăduit solemn să se opună oricărei prelungiri a actualului impozit pe venit, a acestei întruchipări a unei „inegalități oribile”. Oracolul din Printing-house-square⁶⁰ — ziarul „Times” — tună și fulgeră de zece ani împotriva aceleiași „monstruoase nedreptăți”, iar opinia publică din Marea Britanie are în general o idee preconcepută împotriva sistemului actual de impunere uniformă a tuturor categoriilor de venituri, sistem pe care îl condamnă cu hotărîre. Dar aceasta este unica problemă în care d-l Gladstone respinge orice compromis. Întrucît d-l Disraeli, pe vremea cînd a

fost ministru de finanțe, propunea ca impozitul pe venit să fie modificat în sensul creării unei distincții între veniturile nepermanente și cele permanente, astfel încît cele dintîi să fie impuse cu 5 pence, iar cele din urmă cu 7 pence la 1 liră sterlină, s-ar părea că impozitul pe venit devine veriga de legătură pentru formarea unei opoziții unite la care să participe conservatorii, școala din Manchester și „opinia publică”, reprezentată prin ziarul „Times”.

Dar își vor ține oare manchesterienii făgăduiala solemnă ? Este cît se poate de îndoielnic. Ei au obiceiul neğustoresc de a băga în buzunar profitul real, lăsînd principiile să se descurce cum vor putea. Or, profitul real pe care îl promite bugetul d-lui Gladstone nu este cîtuși de puțin de lepădat. Tonul organelor de presă ale manchesterienilor a și devenit foarte moderat și foarte conciliant în ceea ce privește impozitul pe venit. Ele încep să se liniștească cu speranța exprimată de d-l Gladstone că „peste șapte ani întregul impozit pe venit va înceta să existe”, uitînd la momentul oportun că la introducerea acestui impozit, în 1842, defunctul sir Robert Peel a promis să-l desființeze în 1845. Ele uită de asemenea că este foarte îndoielnic dacă extinderea unui impozit asupra unor pături mai largi este o cale care duce la desființarea lui ulterioară.

În ceea ce-l privește pe „Times”, acesta este singurul ziar care va cîștiga de pe urma desființării taxei de timbru pe suplimentele de ziar, propusă de d-l Gladstone. „Times” are de plătit pentru dublele sale suplimente zilnice, publicate în cursul întregii săptămîni, 40.000 de pence sau circa 166 l. st. și 3 șilingi pe zi. Toți acești 40.000 de pence la care renunță d-l Gladstone vor rămîne în lăzile de fier ale ziarului. De aceea putem prezice că cerberul va fi îmblînzit și va deveni un mie-lușel fără ca d-l Gladstone să se fi transformat într-un Hercule. În toată istoria parlamentară a Marii Britanii ar fi greu de găsit un act mai nedemn decît această cumpărare a sprijinului unui ziar, pe care d-l Gladstone o realizează introducînd în buget un articol special în favoarea acestui ziar. Desființarea impozitelor pe cunoștințe a fost cerută mai ales pentru a frînge monopolul marilor ziare. Din măsura propusă, „miero-sul” domn Gladstone își însușește numai ceea ce duce tocmai la întărirea monopolului ziarului „Times”.

În principiu recunoaștem că d-l Gladstone are dreptate atunci cînd respinge orice distincție între sursele aducătoare de venit. Dacă veți distinge veniturile din punct de vedere

calitativ, va trebui să le distingeți și din punct de vedere cantitativ, deoarece în 99 de cazuri din 100 cantitatea unui venit constituie și calitatea sa. Dacă veți face distincții între venituri din punct de vedere cantitativ, va trebui să ajungeți inevitabil la impunerea fiscală progresivă și, mergând mai departe, veți ajunge direct la acea formă de socialism care se deosebește printr-un caracter deosebit de ascuțit și care inspiră, fără doar și poate, dezgust oponenților d-lui Gladstone. În interpretarea îngustă și interesată pe care școala din Manchester o dă deosebirii dintre venituri permanente și venituri nepermanente ajungem la concluzia ridicolă că venitul celei mai bogate clase din Anglia, al clasei comercianților și industriașilor, nu este decît un venit nepermanent. Sub paravanul filantropiei, manchesterienii caută doar să scape de o parte din povara publică, mutînd-o de pe propriii lor umeri pe umerii proprietarilor funciari și ai deținătorilor de hîrtii de valoare.

În ceea ce privește extinderea asupra bunurilor imobile a impozitului pe succesiuni, partidul proprietarilor funciari îi va opune, fără îndoială, o împotrivire vehementă. Proprietarii funciari doresc, firește, să-și obțină moștenirile ca și înainte, fără a plăti impozit; dar însuși d-l Disraeli, pe vremea cînd a fost ministru de finanțe, a recunoscut inechitatea acestei excepții, și este cert că în această problemă manchesterienii vor vota ca un singur om alături de guvern. În numărul său de ieri, ziarul „Morning Advertiser” a prevenit partidul proprietarilor funciari că dacă va face imprudența de a persevera în poziția pe care a adoptat-o în problema impozitului pe succesiuni, el va trebui să abandoneze orice speranță de a primi sprijin din partea liberalilor. Cred că nu există alt privilegiu căruia burghezia engleză să i se opună cu mai multă îndîrjire, după cum cred că nu există alt exemplu mai caracteristic de legislație oligarhică. În 1796 Pitt a prezentat în parlament două proiecte de lege, din care unul supunea bunurile mobile impozitului pe succesiuni și taxei pentru validarea testamentelor, iar celălalt extindea aceleași impozite asupra bunurilor imobile. Cele două proiecte de lege au fost discutate separat, pentru că Pitt se temea că membrii ambelor Camere vor opune o rezistență încununată de succes proiectului de lege cu privire la extinderea acestor impozite asupra moșiiilor lor. Primul proiect de lege nu a întîmpinat aproape nici o opoziție în parlament. A avut loc o singură votare, și numai 16 membri au votat contra. Al doilea proiect de lege a trecut prin toate sta-

diile, dar cînd s-a ajuns la a treia citire a căzut, întrunind 30 de voturi pentru și 30 contra. Dîndu-și seama că nu are nici o șansă de a obține votarea proiectului în ambele Camere, Pitt a fost nevoit să-l retragă. Dacă bunurile imobile ar fi suportat începînd din 1796 impozitul pe succesiuni și taxa pentru validarea testamentelor, partea covîrșitoare a datoriei publice ar fi putut să fie amortizată. Singura obiecție întemeiată pe care ar putea s-o ridice în prezent partidul proprietarilor funciari este aceea că deținătorii de hîrtii de valoare se bucură de același privilegiu; dar desigur că el nu va voi să-și întărească poziția prin argumente de natură să întărite împotriva sa pe deținătorii de hîrtii de valoare, care vădesc o înclinație deosebită spre privilegiile fiscale.

Nu rămîne, așadar, decît o singură șansă probabilă de succes în lupta împotriva bugetului coaliției, și anume un bloc între partidul proprietarilor funciari și brigada irlandeză. Ce-i drept, d-l Gladstone a căutat să-i determine pe irlandezi să accepte extinderea impozitului pe venit asupra Irlandei, oferindu-le drept cadou o scutire de plată în sumă de patru milioane și jumătate rentă consolidată. Dar irlandezii susțin că trei din aceste patru milioane și jumătate, care fuseseră primite în timpul și din cauza foametei din 1846—1847, nu au fost considerate niciodată ca o datorie publică și n-au fost recunoscute niciodată ca atare de poporul irlandez.

Însuși guvernul nu este, după cît se pare, pe deplin convins că va avea succes, deoarece amenință că, în cazul cînd bugetul nu va fi adoptat în întregime, va proceda la *dizolvarea înainte de termen* a Camerei. Este un avertisment grav pentru marea majoritate a membrilor parlamentului, ale căror „buzunare au avut mult de suferit de pe urma cheltuielilor *legitime* din timpul ultimei campanii electorale”, precum și pentru radicalii care se cramponează cu încăpăținare de vechea definiție a opoziției, și anume că opoziția îndeplinește în mecanismul guvernamental rolul pe care supapa de siguranță îl are la mașina cu abur. Supapa de siguranță nu oprește funcționarea mașinii, ci îi asigură integritatea, eliminînd *aburul* și deschizînd astfel o ieșire energiei care, în caz contrar, ar putea să facă să explodeze întreaga instalație. În același mod, asemenea supapei care elimină aburii de prisos, radicalii deschid o ieșire revendicărilor poporului. Se pare că ei fac propuneri numai pentru a le retrage mai tîrziu sau pentru a găsi o ieșire surplusului lor de elocință.

Dizolvarea Camerei nu ar face decît să scoată la iveală descompunerea vechilor partide. Din momentul formării guvernului de coaliție, brigada irlandeză s-a scindat în două fracțiuni: una guvernamentală, alta independentă. Partidul proprietarilor funciari s-a scindat și el în două tabere: una condusă de Disraeli, cealaltă de sir John Pakington; în prezent însă, în ceasul primejdiei, ambele tabere s-au unit din nou în jurul lui Disraeli. La rîndul lor, radicalii sînt și ei scindați în două grupuri: mayfairienii⁸¹ și manchesterienii. În vechile partide forța de coeziune a dispărut, dar în același timp nu se manifestă nici forța unui antagonism real. Departe de a îndrepta această stare de lucruri, noi alegeri generale nu ar face decît s-o consfințească.

În urma dezvăluirii abuzurilor care au avut loc în cursul alegerilor, autoritatea Camerei comunelor a scăzut la limită. În același timp însă, Camera comunelor a dat în vileag zi de zi putreziciunea propriei sale temelii, corupția generală de care sînt atinși chiar *alegătorii*. Va risca oare guvernul, după toate aceste dezvăluri, să apeleze la acești alegători stigmatizați, să apeleze la țară? Cînd e vorba de întreaga țară, guvernul nu are nimic să-i ofere, deoarece într-o mîină el ține refuzul de a efectua reforma parlamentară, iar în cealaltă un brevet austriac care îl ridică la rangul de informator principal al poliției continentale⁸².

Scris de K. Marx la 22 aprilie 1853

Publicat în ziarul
„New York Daily Tribune“ nr. 3.761
din 6 mai 1853

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba engleză

Semnat: *Karl Marx*

Karl Marx

Săpun pentru popor, un chilipir pentru „Times”. * —
 Bugetul guvernului de coaliție

Oricine știe că un buget este o simplă evaluare a veniturilor și cheltuielilor probabile ale guvernului pe anul în curs, bazată pe experiența financiară, și anume pe bilanțul anului trecut.

De aceea, înainte de orice, d-l Gladstone s-a apucat să facă bilanțul bugetului pe 1852—1853. D-l Disraeli, în calitatea sa de ministru de finanțe, evaluase veniturile probabile pe 1852—1853 la 52.325.000 l. st., iar cheltuielile probabile pe aceeași perioadă la 51.163.000 l. st, prevăzînd deci un excedent de 1.162.000 l. st. D-l Gladstone, calculînd pe baza registrelor bilanțul efectiv, descoperă că în anul care a trecut veniturile reale au însumat 53.089.000 l. st., iar cheltuielile reale numai 50.782.000 l. st. Excedentul efectiv este deci de 2.307.000 l. st. sau, după calculul d-lui Gladstone (de neînțeles pentru noi), de 2.460.000 l. st.

Intrucît lumea, sau mai bine zis parlamentul, s-a obișnuit să vadă în ministrul de finanțe un vrăjitor misterios care prin nu se știe ce tainice șiretlicuri creează întregul venit anual al națiunii, nu este de mirare că acest personaj, oricine ar fi el, are grijă să nu distrugă o iluzie atît de măgulitoare pentru el. Prin urmare, dacă datorită creșterii producției națiunea ar reuși să mărească veniturile din impozite peste suma prevăzută, putem fi siguri că ministrul de finanțe care, mulțumită acestui fapt, va putea să prezinte un excedent de două ori mai mare decît cel promis de predecesorul său va trece fără îndoială drept un om deosebit de priceput în materie de finanțe.

---

* Joc de cuvinte: „soap” — „săpun”; „sop” — „chilipir”, „pomână”.
 — *Nota Red.*

Aceasta a și fost de altfel ideea strălucită a d-lui Gladstone, idee care s-a bucurat de o primire strălucită și de o apreciere corespunzătoare din partea susținătorilor parlamentari ai oligarhiei coalizate.

Un excedent de două milioane patru sute șaiszeci de mii de lire sterline !

Dar Camera nu va aloca pentru popor nici un ban din aceste două milioane. Atunci ce destinație vor primi ele ? D-l Gladstone ne lămurește :

„Oricât de favorabilă ar părea această dare de seamă, Camera nu trebuie să uite că a și alocat în diferite scopuri o parte considerabilă din acest excedent, votând diverse cheltuieli extraordinare pe anul în curs”.

Camera știa încă de la d-l Disraeli că în orice caz va fi un excedent de peste un milion de lire sterline. De aceea Camera, întrunită în ședință în calitate de comitet pentru căutare de mijloace ⁸³, a aprobat cu inimă ușoară următoarele alocații suplimentare, peste prevederile bugetului :

Pentru flota maritimă militară, inclusiv departamentul transporturilor poștale pe mare	617.000 l.st.
Pentru armată și intendență	90.000 „

Afară de aceasta, după cum a anunțat d-l Gladstone, la aceste sume trebuie adăugat :

Pentru războiul cu cafrii (nu va fi pace ?)	270.000 l.st.
Sporul de cheltuieli pentru artilerie	616.000 „
Sporul de cheltuieli pentru miliție	230.000 „
Pentru învățământul public (a se citi : particular)	100.000 „

Total . . . . . 1.923.000 l.st.

La d-l Gladstone însă, totalul acestor cheltuieli este de numai 1.654.000 l.st. (probabil că d-sa omite alocațiile pentru războiul cu cafrii, din cauza caracterului lor incert). Scăzând această sumă din excedentul inițial (pur nominal) de 2.460.000 l.st., rămîne un excedent real de 806.000 l.st. sau, după calculele d-lui Gladstone, de 807.000 l.st. În același timp Camera a fost avertizată că și din această sumă modestă vor trebui scăzute 220.000 l.st., care reprezintă venituri din surse întâmplă-

toare și nu permanente. Prin urmare, suma inițială de două milioane, anunțată cu surle și trâmbițe, se reduce în ultimă analiză la 587.000 l.st., sumă care în nici un caz nu poate fi considerată ca o bază realmente largă chiar și pentru cea mai modestă reformă fiscală. Deoarece însă țării i se spune mereu că are un guvern al reformelor, reforme trebuie să aibă loc, și d-l Gladstone se apucă fără zăbavă să le elaboreze.

Un liber-schimbist de duzină, cum ar fi d-l Hume, de pildă, l-ar sfătui poate pe ministrul de finanțe să dea excedentului său o destinație utilă, desființînd taxele la acele mărfuri străine care, după datele statisticii vamale, aduc tocmai un venit de 587.000 l.st. Dar pentru un alchimist financiar atît de savant și profund ca d-l Gladstone, aceasta n-ar fi decît o propunere banală, ordinară, vulgară ! Este oare de conceput ca omul care își propune nici mai mult, nici mai puțin decît lichidarea întregii datorii publice să-și poată satisface ambițiile printr-o simplă reducere a impozitelor cu 500.000 l.st. ? Este clar că pentru un scop atît de mărunț nu era nevoie ca Sancho Timber * să fie îndepărtat și trimis în Barataria indiană, spre a face loc marelui Don Quijote financiar al coaliției.

Aidoma prăvăliilor din Oxford Street, reforma fiscală a lui Gladstone are pe frontispiciul ei o inscripție mîndră :

„Mare reducere !”

„Economii imediate de cinci milioane și cîteva sute de mii de lire sterline !”

Iată ceva cu care se poate atrage atenția poporului și care poate ispiti pînă și cele mai inaccesibile muieri bătrîne din parlament.

Să intrăm în prăvălie. „D-le Gladstone, lista dv. de prețuri, vă rugăm. Ce aveți în vedere de fapt, sir ? O reducere de cinci milioane lire sterline ?” „Firește, domnule dragă — răspunde d-l Gladstone. — Nu ați dori să aruncați o privire pe aceste cifre ? Iată-le :

---

* Este vorba de Charles Wood, care a deținut postul de ministru al finanțelor în 1846, dar care în 1852, la formarea guvernului de coaliție, a fost numit în postul de președinte al Consiliului de control pentru problemele Indiei ; aluzia se bazează pe un joc de cuvinte : „timber” înseamnă textual chereștea, buștean, iar „wood” înseamnă pădure. — *Nota Red.*

1. Desființarea completă a impozitului pe săpun	1.126.000 l.st.
2. Reducerea impozitului pe asigurările de viață de la 2 șilingi și 6 pence la 6 pence	29.000 „
3. Reducerea taxei de timbru pe chitanțe și stabilirea unei taxe unice de 1 penny	155.000 „
4. Reducerea taxei asupra contractelor de ucenicie de la 20 de șilingi la 2 șilingi și 6 pence	} 50.000 „
5. Reducerea taxelor asupra diplomelor de avocat	
6. Reducerea impozitului pe anunțuri de la 1 șiling și 6 pence la 6 pence	160.000 „
7. Reducerea impozitului pe trăsuri de inchiriat de la 1 șiling și 5 pence la 1 șiling pe zi	26.000 „
8. Reducerea impozitului asupra personalului casnic de sex masculin la 1 l.st. și 1 șiling pentru cei de peste 18 ani și la 10 șilingi și 6 pence pentru cei sub 18 ani	87.000 „
9. Reducerea impozitului pe trăsuri particulare	95.000 „
10. Reducerea impozitului pe cai, ponei și ciini	108.000 „
11. Reducerea impozitului pe cai de poștă, înlocuindu-se taxa pe distanțe cu sistemul patentelor	54.000 „
12. Reducerea tarifelor poștale coloniale (la 6 pence pentru o scrisoare)	40.000 „
13. Reducerea taxei vamale la ceai de la 2 șilingi și 2¼ pence la 1 șiling și 10 pence până la 5 aprilie 1854, la 1 șiling și 6 pence în 1855, la 1 șiling și 3 pence în 1856 și apoi la 1 șiling	3.000.000 „
14. Reducerea taxelor vamale la mere, brânzeturi, cacao, ouă, unt și fructe	262.000 „
15. Reducerea taxelor vamale la 133 de articole de importanță secundară	70.000 „
16. Reducerea taxelor vamale la 123 de articole de importanță secundară	53.000 „
<hr/>	
Total	5.315.000 l.st.“

Reducerea impozitelor cu 5.315.000 l.st. ar fi, indiscutabil, un lucru bun. Dar nu are oare acest buget extrem de liberal nici un cusur? Fără îndoială că are. Altfel, cum ar mai putea fi numit reformă? Se știe doar că, cu toată aparența lor impunătoare, reformele constituționale, ca și prăvăliile de pe Oxford Street, au întotdeauna cusururi foarte serioase.

Nu există șiretlic, oricât de bine ar fi ticluit, căruia oamenii să nu-i afle până la urmă secretul. Avînd în pungă numai o *jumătate de milion*, d-l Gladstone oferă publicului în dar

cinci milioane și jumătate. De unde ia el banii ? Evident că de la același public tras pe sfoară, pe care acum îl zăpăcește cu generozitatea sa. El face publicului un cadou, dar în același timp îl invită să procedeze în același mod. Firește, el nu o face într-o formă directă și provocatoare și nici nu se adresează măcar persoanelor pe care în prezent urmărește să le câștige de partea sa. El intenționează să aibă de-a face cu o clientelă extrem de variată, și scamatorul Russell l-a învățat pe alchimistul Gladstone cum să-și compenseze mîine generozitatea pe care o arată azi.

Gladstone reduce impozitele vechi cu 5.315.000 l.st. Gladstone introduce impozite noi, care însumează 3.139.000 l.st. Aceasta mai lasă totuși aparența că Gladstone ne-ar fericii cu o reducere de impozite de 2.176.000 l.st. Dar ministeriatul lui Gladstone va dura, în cazul cel mai bun, un singur an, iar în anul în curs proiectata reducere de impozite nu va fi decît de 2.568.000 l.st., ceea ce va provoca o scădere a veniturilor cu 1.656.000 l.st., care va fi compensată prin noile venituri fiscale în sumă de 1.344.000 l.st., prevăzută pentru anul în curs. Rămîne deci o diferență de 312.000 l.st., care trebuie să fie acoperită din excedentul real de 807.000 l.st., așa cum rezultă din buget. Și după toate acestea mai rămîne un sold activ de 495.000 l.st.

Acestea sînt principalele caracteristici ale bugetului coaliției. În cele ce urmează vom înfățișa cititorilor noștri prevederile bugetare cu care cabinetul speră să se poată fâli cel mai mult, precum și obiecțiile cele mai probabile pe care le vor face diferitele partide de opoziție din parlament, iar în încheiere vom arăta care este propria noastră părere în această chestiune.

Cu toate strădaniile sale de a face senzație și de a-și crea, printr-o reducere simțitoare de impozite, faima de specialist în finanțe și popularitate în popor, Gladstone s-a văzut nevoit să propună, sub un pretext plauzibil și la prima vedere rațional, mărirea impozitelor cu 3.139.000 l.st. El și-a dat seama că nu va fi lăsat să restructureze întregul sistem fiscal numai și numai pentru satisfacerea deplasată și nejustificată a unor interese personale, dacă nu va da acestei restructurări aparența că ar urmări să apere ceea ce parlamentarii și burghezii numesc „principii” și „echitate”. De aceea el a luat hotărîrea ingenioasă de a atinge ceea ce știa că este coarda cea mai sensibilă a Pecksniff-ilor legislatori, camuflînd cu dibăcie plănuita sporire a poverii publice sub paravanul unor cuvinte

cu rezonanță plăcută, declarînd că ar urmări „extinderea echitabilă a sferei de aplicare a unor impozite, pentru a se ajunge în acest domeniu la o egalizare definitivă și trainică”. În acest scop el a ales următoarele impozite :

- 1) Impozitul pe succesiuni.
- 2) Accizul pe băuturi spirtoase.
- 3) Impozitul pe venit.

Gladstone cere ca impozitul pe succesiuni să fie suportat în aceeași măsură de toate felurile de proprietate. Întrucît proprietatea funciară a fost pînă acum scutită de acest impozit, este de presupus că această propunere va satisface pe industriași și pe comercianți. Accizul pe băuturi spirtoase urmează să fie extins în Scoția și în Irlanda, astfel încît fabricile de spirit de acolo să fie puse într-o situație de egalitate cu cele din Anglia.

În sfîrșit, impozitul pe venit trebuie să fie extins asupra veniturilor cuprinse între 100 și 150 l.st., urmînd a fi introdus totodată și în Irlanda. Desigur, prevederile referitoare la impozitul pe venit nu sînt dintre acelea de la care Gladstone se poate aștepta să-i aducă cine știe ce aplauze. Dar despre aceasta vom vorbi mai tîrziu, cînd ne vom ocupa de obiecțiile împotriva bugetului.

Afară de propunerile referitoare la impozitul pe succesiuni și pe băuturi spirtoase, reducerea taxelor vamale la un mare număr de mărfuri de import, concepută în spirit liber-schimbist, este fără doar și poate considerată de guvern a fi momeala cea mai ispititoare, iar prăvăliașii, gospodinele și în general mica burghezie își vor manifesta probabil zgomotos aprobarea, pînă cînd își vor da seama că, cel puțin în ceea ce privește ceaiul, de pe urma reducerii taxelor vamale consumatorii nu vor avea decît foloase infime, deoarece partea cea mai mare a avantajelor va fi înghițită de profitul marilor firme și al monopolizatorilor producției. În schimb însă va fi desființat în întregime impozitul pe săpun, măsură menită, după cum speră Gladstone, nu numai să ajute poporul să-și lepede înfățișarea murdară, neîngrijită, demnă de milă, și să contribuie ca toate fețele să devină curate, voioase și fericite, ci și să desființeze cu desăvîrșire sclavajul negrilor și să pună capăt suferințelor unui număr imens de „unchi Tom”, dînd un impuls „producției și comerțului legal cu ulei de palmier african”. Sigur de acest lucru, Gladstone face propunerii sale o reclamă atît de deșăntată, încît mai-mai să-l întrecă pe cel mai versat negustor de articole de galanterie și pe șarlatanul

cel mai bun de gură. La aceste perspective atrăgătoare, Gladstone mai adaugă un număr considerabil de daruri mărunte, printre care unul de câteva milioane pentru brigada irlandeză, oferit sub forma scutirii de plata împrumutului acordat în timpul foametei, și unul pentru ziarul „Times”, acest reazem de nădejde al „bunului Aberdeen” și al colegilor săi întru coaliție. Acest din urmă dar constă în desființarea taxei de timbru pe suplimentele de ziar care nu conțin decît anunțuri. După cum se știe, „Times” este singurul ziar care scoate un număr considerabil de suplimente de acest fel.

Trecem acum la obiecțiile probabile pe care opoziția le va face împotriva bugetului. Întrucît dezbaterile care au avut loc luna trecută în Camera comunelor nu au fost decît un prim schimb de focuri, trebuie să încercăm să lămurim pe cît posibil, pe baza presei periodice, intențiile diferitelor partide. Dar această presă ne oferă foarte puține informații. Ziarele „Times”, „Chronicle” și „Post” sînt de fapt legate de guvernul de coaliție, iar „Daily News” cu greu ar putea fi considerat organul școlii din Manchester. În plus, acest ziar are o poziție foarte nehotărîtă și pare a fi tentat de propunerile cu caracter liber-schimbist. Dar dacă răsfoim ziarul „Herald”, organul tory-conservator, vom vedea că acesta și-a spus deja părerea, și a făcut-o chiar cu o francheță cu adevărat neobișnuită :

„Întregul buget al d-lui Gladstone — scrie ziarul — nu este decît un amestec nedemn de corupție și de negustorie”.

Este sigur, prin urmare, că torii vor lua atitudine împotriva proiectului lui Gladstone și că Disraeli nu va ezita să-și revendice laurii furați în domeniul extinderii sferei de aplicare a impozitului pe succesiuni și a impozitului pe venit, al reducerii taxei vamale la ceai, precum și să ceară recunoașterea celorlalte merite ale sale pe care Gladstone și le însușește cu atîta nerușinare. Dacă aristocrația funciară este nevoită să accepte cu resemnare o nouă pierdere de privilegii, ea ține în orice caz să-și rezerve meritul de a renunța de bunăvoie la ele. Întrucît însă ea nu-și poate alege ca punct de sprijin problema impozitului pe succesiuni, d-l Disraeli o va determina să se unească în jurul principiului că trebuie să se facă distincție între venituri permanente și nepermanente. Pe acest teren el va putea să atragă ca aliat în luptă o parte considerabilă din brigada irlandeză. Este evident că irlandezii nu vor putea să recunoască și nu vor recunoaște niciodată o datorie pe care englezii au reușit s-o impună țării lor numai

datorită faptului că i-au ruinat în prealabil populația. Afară de aceasta, din considerente pur practice, scutirea de plata dobânzii la un capital imaginar de 3.000.000 l.st. trebuie să le pară o concesie cu totul neechivalentă în schimbul introducerii accizului pe băuturi spirtoase și a impozitului pe venit. În ceea ce-i privește pe reprezentanții școlii din Manchester, care făgăduiseră solemn alegătorilor lor să obțină cel puțin modificarea impozitului pe venit dacă nu chiar desființarea lui, este de așteptat ca ei să procedeze ca niște oameni de afaceri, adică să nu țină seama de cinstea politică, ci numai de foloase. Iar foloasele de pe urma bugetului d-lui Gladstone, luat „în ansamblu”, nu sînt cîtuși de puțin de lepădat pentru acești gentlemen.

În sfîrșit, în ceea ce privește propria noastră părere în legătură cu această problemă, dorința noastră cea mai fierbinte este de a vedea înfrînt acest guvern, ale cărui tertipurii false și reacționare în politica internă merită tot atîta dispreț ca și atitudinea sa lașă și slugarnică în politica externă. Socotim că avem tot dreptul să acționăm în acest sens, pentru că un asemenea eveniment ar corespunde fără îndoială intereselor poporului. Un lucru este clar: atîta timp cît coaliția aristocratică face ceea ce îi cere clasa industriașilor și comercianților, aceasta din urmă nu va întreprinde nici o acțiune politică și nici nu va permite clasei muncitoare să-și desfășoare propria ei mișcare politică. Dar dacă partidul proprietarilor funciari va ieși încă o dată biruitor, burghezia nu se va putea elibera de el fără a transforma putredul parlament oligarhic, iar în acest caz nu va mai fi în puterea ei să se limiteze la o agitație pentru reforme parțiale, ci va fi nevoită să dea cîmp liber și revendicărilor maselor populare. Desigur, poporul nu poate niciodată să se alăture burgheziei sau să facă apel la ea fără să abandoneze principiile și interesele sale, dar pentru burghezie nu ar fi prima oară cînd s-ar vedea nevoită să se sprijine pe umerii poporului. Iar această eventualitate ar duce la o revoluție foarte hotărîtă în actualul sistem financiar. Încă de pe acum este limpede că însăși societatea burgheză tinde inevitabil să înlocuiască tradiționala olla podrida * fiscală cu un impozit direct unic pe proprietate. Principiul impunerii directe a fost adoptat demult de

* — amestecătură. — *Nota Trad.*

școala din Manchester, el a fost recunoscut de Disraeli și confirmat pînă și de coaliția oligarhică. Dar odată creat și pus la punct mecanismul necesar pentru perceperea unui impozit direct pe proprietate, poporul, după ce va lua în mîinile sale puterea politică, nu va trebui decît să-l pună în mișcare pentru a crea

bugetul clasei muncitoare.

Scris de Marx în jurul datei
de 25 aprilie 1853

Publicat în „The People's Paper”
nr. 52 din 30 aprilie 1853

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba engleză

Karl Marx și Friedrich Engels

Afacerea rachetelor. — Insurecția din Elveția ⁸⁴

Londra, vineri 29 aprilie 1853

Faimosul director de poliție Stieber, însoțit de locotenentul de poliție Goldheim și de consilierul de justiție Nörner au descins acum câteva zile la Londra, venind de la Berlin cu misiunea specială de a stabili o legătură între „conspirația prafului de pușcă” de la Rotherhithe și conspirația „pălăriilor calăbreze” de la Berlin. Din informații particulare am aflat că persoanele amintite s-au întâlnit la Kensington, la locuința lui Fleury, și că fostul funcționar comercial Hirsch a asistat și el la această întâlnire. A doua zi același Hirsch a avut o întrevedere secretă cu d-l Kremer, consulul rus. Dacă cititorii dv. își mai amintesc de articolul meu în legătură cu procesul de la Colonia ⁸⁵, ei își vor da seama imediat că aceleași personaje care au înscenat procesul de la Colonia au intrat din nou în acțiune.

Sîmbătă 23 curent a început în fața d-lui Henry, judecătorul de la comisariatul de poliție de pe Bow Street, procesul intentat d-lui Hale, proprietarul fabricii de rachete din Rotherhithe, pe care guvernul a sechestrat-o. În prima zi dezbaterile s-au purtat numai în jurul chestiunii dacă materialul exploziv confiscat este praf de pușcă sau nu. D-l Henry, care-și amînase pronunțarea pentru ziua de ieri, a declarat acum, contrar opiniei cunoscutului chimist Ure, că acest material este praf de pușcă. În consecință, l-a obligat pe d-l Hale să plătească o amendă de 2 șilingi pentru fiecare livră de explozibil găsit în posesia sa peste cantitatea admisă de lege, surplusul acesta reprezentînd 57 l. st. Apoi W. Hale, fiul său R. Hale și J. Boylin au fost supuși unui interogator în legătură cu acuzația că la diferite intervale, între 13 septembrie 1852 și 13 aprilie 1853, au fabricat sau au primit comenzi pentru fabricarea unor cantități importante de rachete. D-l Bodkin, reprezentantul acuzării, a arătat că d-l W. Hale a făcut guver-

nului britanic de câteva ori, dar fără succes, oferte pentru livrarea unor cantități de rachete produse în fabrica sa, că, începând din octombrie 1852, au lucrat în fabrica sa foarte mulți muncitori, dintre care o parte erau emigranți, că întregul proces de producție era ținut în cel mai strict secret și că scriptele departamentului vămilor înfirmă declarația d-lui Hale că și-ar fi exportat rachetele prin intermediul vamei. În concluzie el a spus :

„Valoarea rachetelor găsite în posesia d-lui Hale a fost evaluată la 1.000—2.000 l.st. De unde provin acești bani ? Cu puțin în urmă d-l Hale era falit, și a scăpat de faliment plătind numai 3 șilingi de fiecare liră datorată.

J. Saunders, sergent al poliției secrete, a declarat că a confiscat „1.543 de rachete încărcate, 3.629 de capete de rachetă, 2.482 de corpuri de rachetă, 1.955 de rachete neîncărcate, 22 de ghiulele de fier, 2 aparate de lansat rachete“. S-a prezentat apoi un martor, d-l Uzner, care a spus că a fost timp de 15 ani ofițer de artilerie în Prusia, iar în timpul războiului din Ungaria a servit, cu gradul de maior, la statul-major. Ca angajat al d-lor Hale el a lucrat la fabricarea rachetelor în întreprinderea lor de la Rotherhithe. Înainte de aceasta a stat vreo cinci, șase luni la închisoarea de la Maidstone pentru furt, la care a fost împins de cea mai neagră mizerie. Mai jos redau textual partea cea mai importantă din depoziția sa :

„Cunoștința cu d-nii Hale am făcut-o prin d-l Kossuth. Pentru prima oară m-am întâlnit cu d-l Kossuth în legătură cu această chestiune vara trecută, după întoarcerea sa din America ; pe la mijlocul lunii septembrie l-am văzut pe d-l Hale senior în tovărășia d-lui Kossuth la locuința acestuia din urmă ; aghiotantul său, un maghiar, era și el de față. D-l Kossuth i-a spus d-lui Hale : «Acest om a servit în armata maghiară, a fost ofițer de artilerie în Prusia și vi-l pot recomanda ca să-l folosiți la fabricarea rachetelor noastre sau ale voastre», nu-mi amintesc exact ce cuvânt a folosit. D-l Kossuth mi-a spus că voi primi 18 șilingi pe săptămână și m-a sfătuit să țin în cel mai strict secret întreaga afacere, adăugând că d-l Hale îmi va explica ce trebuie să fac. D-l Kossuth a vorbit parte în maghiară, parte în engleză ; cred că d-l Hale nu înțelege germana. Cuvântul «secret» mi-a fost spus în germană. Curînd după aceasta, R. Hale m-a trimis la Pimlico ca să mă întâlnesc cu d-l Kossuth ; l-am întâlnit pe d-l Kossuth la Pickering Place ; mai erau de față W. Hale și încă un maghiar. Urma să experimentăm un aparat de lansat rachete ; după ce ne-am adunat cu toții, aparatul a fost instalat și am făcut o încercare cu rachetele. Conversația se desfășura în parte în limba engleză și se învîrtea în special în jurul calității rachetelor etc. Am stat acolo vreo oră și jumătate, și după ce totul s-a terminat d-l Kossuth și

d-l Hale ne-au cerut să ieșim cu băgare de seamă din casă, unul cite unul; d-l Hale ne-a ajuns din urmă la colțul străzii. La această întâlnire d-l Kossuth ne-a repetat de câteva ori să ținem în secret amestecul său în afacerea rachetelor”.

Apoi a fost introdus un alt german, W. Gerlach, care a fost audiat prin interpret. El a lucrat la fabrica d-lui Hale, unde a participat la confecționarea rachetelor. Împreună cu el mai lucrau acolo 3 maghiari. D-lui Hale i-a fost recomandat de către d-l Kossuth, dar niciodată nu i-a văzut împreună.

D-l Henry, care avea latitudinea de a aplica acuzațiilor o pedeapsă disciplinară, amendându-i cu 5 l.st., sau de a-i trimite în fața Curții cu juri, a ales această din urmă soluție, dar a acceptat să-i elibereze pe cauțiune pe d-nii Hale. D-l W. Hale a declarat că refuză să ceară vreunui dintre prietenii săi să garanteze pentru el sau pentru fiul său, astfel încât inculpații au fost transportați la închisoarea Horsemonger-lane.

Este limpede că susarătatele depoziții de martori sînt în vădită contradicție cu scrisoarea d-lui Hale senior, al cărei conținut vi l-am comunicat anterior⁸⁶, precum și cu scrisorile adresate de Kossuth căpitanului Mayne Reid și lordului Dudley Stuart, în care Kossuth afirmă că nu știe nimic nici despre d-l Hale, nici despre rachetele sale. Ar fi totuși nejust să se tragă de aici vreo concluzie atîta timp cît d-l Kossuth nu va da explicații suplimentare. În ceea ce-l privește însă pe d-l Uzner, este într-adevăr rușinos că un talentat compatriot de-al nostru, aflat în exil, un om care e gata să muncească în orice condiții, lucru pe care l-a dovedit acceptînd să se angajeze ca simplu muncitor pentru 18 șilingi pe săptămîină, a ajuns să fure din cauza mizeriei, în timp ce unii emigranți germani, niște pierde-vară notorii, își permit să irosească sumele modeste destinate revoluționarilor, cheltuindu-le pe călătorii de propagandă întreprinse cu de la sine putere, pe comploturi ridicule și pe tot felul de conciliabile de cafea.

Vineri 22 curent a izbucnit din nou o insurecție la Fribourg (Elveția), a cincea de la războiul recent cu Sonderbundul.⁸⁷ Insurecția urma să înceapă concomitent pe întregul teritoriu al cantonului, dar la momentul fixat majoritatea conspiratorilor au lipsit la apel. Trei „coloane” care făgăduiseră să ia parte la acțiune nu s-au prezentat la locul stabilit. Insurgenții efectiv intrați în oraș erau în cea mai mare parte locuitori din districtul Farvagny și din comunele Autigny, Prez, Tornî, Mid și din localitățile învecinate. La ora

4 $\frac{1}{2}$ a.m., un detașament de 400 de țărani, care purtau cu toții culorile Sonderbundului și aveau pe steaguri emblema fecioarei Maria, a pornit spre Fribourg pe drumul care vine de la Lausanne. În fruntea lor se aflau colonelul Perrier și țărănul Carrard, bine cunoscutul conducător al insurecției din 1851, care fusese amnistiat de Marele consiliu. În jurul orei 5, insurgenții au intrat în oraș prin Porte des Étangs, punând stăpânire pe colegiu și pe arsenal, unde au ridicat 150 de puști. Consiliul municipal, întrunit în urma alarmei date, a declarat imediat starea de asediu; maiorul Gerbex a preluat comanda gărzii civile adunate. Ordonând să fie instalate tunuri pe străzile din dosul colegiului, el a trimis în același timp un detașament de pușcași cu misiunea de a executa un atac frontal împotriva insurgenților. Pușcașii au reușit să ocupe cele două scări care duc spre colegiu și foarte curând i-au alungat pe țărani de la ferestrele clădirii. Lupta dura de vreo oră, iar atacanții aveau deja 8 morți și 18 răniți când insurgenții, după ce au încercat zadarnic să fugă prin străzile dosnice, unde fuseseră primiți cu mitralii, au trimis un preot cu un steag alb, declarând că sînt gata să se predea.

Un comitet al gărzii civile a instituit imediat o curte marțială, care l-a condamnat pe colonelul Perrier la 30 de ani închisoare. Ședințele Curții marțiale continuă și acum. Numărul celor arestați se ridică la 200; printre ei se află și d-nii Wuilleret, Weck și Chollet. D-l Charles, președintele vestitului comitet de la Posieux, a fost văzut la porțile Romontului, dar n-a fost prins. În afară de preotul de la Torni-le-Grand, există printre arestați încă 2 preoți. Cît privește pagubele materiale pricinuite, se pare că din acest punct de vedere cantonul nu are motive de îngrijorare: jumătate din averea patricianului Weck este suficientă pentru a le acoperi.

Soris de K. Marx și F. Engels
între 26 și 29 aprilie 1853

Publicat în ziarul
„New York Daily Tribune” nr. 3.768
din 14 mai 1853

Semnăt: *Karl Marx*

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba engleză

Friedrich Engels

Situația politică a Republicii elvețiene ⁸⁸

Londra, 1 mai 1853

Pe vremuri familiile regale obișnuiau să țină la curte băieți „de bătaie”, care aveau cinstea să primească pespina lor plebee loviturile convenite vlăstarelor regale, ori de câte ori acestea se făceau vinovate de încălcarea regulilor buneicuviiște. Actualul sistem politic modern din Europa continuă într-o anumită măsură această tradiție, creînd mici state tampon, care au rolul de țapi ispășitori în toate conflictele mărunte care ar putea să tulbure armonia „echilibrului de forțe”. Și pentru ca aceste state mici să-și poată îndeplini cu demnitatea convenită acest rol de invidiat, ele au fost declarate, cu consimțămîntul general al Europei „întrunite în congres” ⁸⁹ și cu toată solemnitatea de rigoare, state „neutre”. Un asemenea țap ispășitor sau băiat „de bătaie” este Grecia; de asemenea Belgia și Elveția. Singura deosebire este că, în virtutea condițiilor lor anormale de existență, acești țapi ispășitori contemporani arareori capătă bătaie fără a o fi meritat.

Cel mai caracteristic model de stat de acest soi a fost în ultima vreme Elveția.

Quidquid delirant reges, plectuntur... *

elvețieni. Ori de câte ori într-unul din statele europene *poporul* intra în conflict cu cîrmuitorii săi, elvețienii puteau fi siguri că vor avea și ei partea lor de neplăceri, — pînă cînd, în cele din urmă, de la începutul acestui an, Elveția, după ce și-a atras singură disprețul partidului revoluționar, a fost oarecum pusă la index de cîrmuitorii Europei continen-

* — Orice ar face smintîții de regi, suferă... (*Horățiu*: „Epistole”, cartea I, epistola a II-a; la *Horățiu* versul se termină cu cuvîntul: *achivi* — acheenii). — *Nota Red.*

tale. Conflictul cu împăratul Bonaparte în problema emigranților, din cauza cărora Elveția era cît pe-aci să fie tirită într-un război; conflictul cu Prusia din cauza Neuchâtelului; conflictul cu Austria din cauza tessinezilor și a insurecției din Milano⁹⁰; conflictele cu micile state germane în legătură cu problemele care nu interesează pe nimeni; conflicte în toate părțile, note amenințătoare, expulzări, șicane la eliberarea pașapoartelor, blocade, — toate acestea se abat asupra biete Elveții ca grindina în timpul furtunii. Și totuși — așa-i firea omului! — elvețienii sînt fericiți, mulțumiți și, în felul lor, mîndri, simțindu-se mai bine sub această avalanșă de abuzuri și insulte decît sub un cer politic senin și fără nori.

Această situație politică onorabilă a Elveției a fost caracterizată de opinia publică europeană într-o formă, ce-i drept, cam vagă și necioplită, prin dictonul bine cunoscut: Elveția a fost inventată de cîrmuitorii Europei pentru a compromite modul republican de guvernare. Și într-adevăr, Metternich și Guizot au avut deseori prilejul de a exclama: dacă Elveția n-ar fi existat, ar fi trebuit s-o creăm. O vecină ca Elveția a fost pentru ei o adevărată comoară.

Nu ar avea nici un rost să repetăm multiplele acuzații pe care revoluționarii adevărați sau preținșii revoluționari le-au adus în ultima vreme Elveției și instituțiilor ei. Cu mult înainte de mișcarea din 1848, organele partidului comunist revoluționar al Germaniei au analizat această problemă și au arătat de ce Elveția, ca stat independent, trebuie în mod necesar să se tîrască mereu în coada progresului european și de ce această țară, cu tot republicanismul ei de fațadă, va rămîne întotdeauna în fond o țară reacționară⁹¹. Pentru această opinie ele au fost atacate vehement pe vremea aceea de diferiți palavragii democrați și autori de bombastice mîzgăleli clandestine, care proslăveau Elveția ca „republică model” atîta timp cît nu au avut prilejul de a simți pe propria lor piele aceste instituții model. Acum această teză a devenit un adevăr banal; nimeni nu-l mai contestă, și cîteva cuvinte vor fi de ajuns pentru a arăta care este adevărata stare de lucruri.

Marea masă a populației elvețiene se ocupă fie cu creșterea vitelor, fie cu agricultura; cu creșterea vitelor în regiunile alpine, iar cu agricultura acolo unde starea solului o permite. Triburile de păstori — și nu încapе îndoială că le putem numi triburi — constituie una dintre cele mai necivilizate populații ale Europei. Chiar dacă nu taie capete sau urechi, cum fac turcii și muntenegrenii, ei comit acte nu mai

puțin barbare la adunările lor de judecată. De cîtă cruzime și ferocitate bestială sînt ei capabili au dovedit-o îndeajuns mercenarii elvețieni la Neapole și în alte părți. Populația agricolă este la fel de înapoiată ca și cea care se ocupă cu păstoritul ; ea nu are nimic comun cu populația agricolă din Far West-ul american, pentru care schimbările constituie o adevărată sursă de existență și care desțelenește în fiecare an o suprafață de pămînt cu mult mai mare decît întregul teritoriu al Elveției. Țăranul elvețian lucrează același petic de pămînt pe care înaintea sa l-au lucrat tatăl și bunicul său ; el îl lucrează la fel de neîngrijit ca și ei, și scoate de pe el cam tot atîta cit scoteau aceștia ; el trăiește cam așa cum trăiau ei și, în consecință, gîndește aproape la fel cum gîndeau ei. Dacă n-ar fi fost servituțile feudale și dările pe care țăranii elvețieni erau obligați să le plătească fie familiilor aristocratice, fie corporațiilor de patricieni de la orașe, țăranimea elvețiană ar fi rămas în viața politică la fel de înapoiată cum mai sînt și astăzi vecinii lor păstori. Al treilea element component al poporului elvețian, populația industrială, a ajuns, firește, pe drumul civilizației mult mai departe decît cele două clase menționate mai sus, dar și ea trăiește în condiții care o lipsesc într-o mare măsură de uriașa înriurire progresistă pe care sistemul industrial modern a exercitat-o asupra Europei occidentale. Folosirea aburului este aproape necunoscută în Elveția ; fabrici mari există numai în cîteva localități ; ieftinătatea brațelor de muncă, densitatea redusă a populației, abundența micilor rîuri de munte, potrivite pentru așezarea morilor, — toate acestea și multe alte împrejurări contribuie la crearea unei mici industrii împrăștiate, strîns legate de agricultură, ceea ce constituie tipul de viață industrială cel mai potrivit pentru Elveția. Astfel, în unele cantoane e dezvoltată industria ceasornicelor și a panglicilor, producția de obiecte din paie și producția de broderii etc., fără ca aceasta să fi dus la apariția unor orașe noi sau măcar la creșterea celor existente ; Geneva și Basel, orașele cele mai bogate și, împreună cu Zürich, cele mai dezvoltate din punct de vedere industrial, nu s-au extins aproape de loc în ultimele secole. Și dacă în Elveția industria există, așadar, aproape exclusiv în forma în care existase în întreaga Europă înainte de descoperirea mașinii cu aburi, cum ne-am putea aștepta să găsim în mințile populației productive alte idei decît cele corespunzătoare acestui nivel ? Dacă aburul nu a revoluționat producția și

mijloacele de comunicație din Elveția, cum ar fi putut el să răstoarne modul tradițional de a gândi al locuitorilor ei ?

Constituția maghiară prezintă oarecare asemănare cu aceea a Marii Britanii ; această împrejurare a fost folosită de unii oameni politici maghiari pentru a încerca să ne facă să ajungem la concluzia pripită că națiunea maghiară este aproape tot atât de înaintată ca și cea engleză. În realitate, însă, pe micul negustoraș din Buda îl despart de magnatul bumbacului din Lancashire — sau pe căldărarul nomad din pustă * de muncitorul cartist dintr-un centru industrial englez — nu numai multe sute de mile, ci și multe sute de ani. La fel și Elveția ar vrea să apară în ochii noștri ca un fel de State-Unite în miniatură. Dar dacă facem abstracție de asemănările exterioare dintre instituțiile politice, cu greu am putea găsi două țări care să semene atât de puțin între ele ca America, aflată în necontenită dezvoltare și schimbare, țară cu o misiune istorică, de ale cărei proporții oamenii de pe cele două părți ale Atlanticului încep să-și dea seama abia acum, și Elveția stagnantă, pe care nesfârșitele disensiuni mărunte ar condamna-o în cele din urmă să bată mereu pasul pe loc, dacă, împotriva voinței ei, progresul industrial al vecinilor ei nu ar împinge-o înainte.

Cine mai are vreo îndoială în această privință se poate convinge de acest lucru cercetînd istoria căilor ferate elvețiene. Dacă n-ar fi fost căile de tranzit de la sud spre nord, care cuprind Elveția de ambele părți, în această țară nu s-ar fi construit nici măcar o singură linie ferată. Liniile existente au fost construite cu o întârziere de 20 de ani.

Invazia franceză din 1798 și revoluția franceză din 1830 au dat țărănimii posibilitatea de a se elibera de servituțile feudale, iar populației industriale și comerciale posibilitatea de a se izbăvi de apăsătorul control medieval al patricienilor și al breslelor. La acest progres s-a mărginit revoluția în domeniul administrației *cantonale*. Cantoanele mai avansate au obținut constituții corespunzătoare intereselor lor. Această revoluție cantonală a avut o influență și asupra instituțiilor centrale : Dieta federală și puterea executivă. Partidul, învins în diferite cantoane, era încă puternic la centru, și lupta s-a încins din nou. Mișcarea politică generală din perioada 1840—1847, care pretutindeni în Europa a dat naștere unor ciocniri prealabile sau a pregătit terenul pentru bătălii decisive, a creat în toate statele de mîna a doua și a treia — datorită rivali-

* — stepa maghiară. — *Nota Red.*

tății dintre marile puteri — condiții favorabile pentru o opoziție, care poate fi caracterizată ca fiind partidul clasei burgheze. Același lucru s-a întâmplat și în Elveția; sprijinul moral acordat de Anglia, nehotărârea lui Guizot, dificultățile din Italia, care l-au ținut în șah pe Metternich, toate acestea au ajutat pe elvețieni să încheie cu succes războiul cu Sonderbundul. Partidul care în 1830 învinsese în cantoanele liberale a cucerit acum puterea centrală. Revoluțiile din 1848 au dat elvețienilor posibilitatea de a-și reforma constituția feudală și de a o pune în concordanță cu noua organizare politică a majorității cantoanelor; și se poate spune că în prezent Elveția a atins punctul cel mai înalt al dezvoltării politice, de care ea, ca stat independent, este în genere capabilă. Că noua constituție federală corespunde întrutotul nevoilor țării, reiese fără doar și poate din seria reformelor înfăptuite în domeniul sistemului monetar și al mijloacelor de comunicație, precum și din alte măsuri legislative privind viața industrială a țării. Dar, vai, orice alt stat s-ar rușina cu asemenea reforme, înfăptuite în condițiile când mai există atâtea cătușe tradiționale și când starea societății e atât de înapoiață, ceea ce iese la iveală de fiecare dată când se procedează la aplicarea acestor reforme.

În favoarea constituției elvețiene din 1848 se poate spune cel mult că, prin adoptarea ei, partea cea mai civilizată a elvețienilor și-a exprimat năzuința de a trece, în anumite limite, de la rînduielele medievale la societatea modernă. Dar pentru oricine cunoaște cit de cit caracterul țării și a văzut măcar o dată înverșunarea cu care cercurile respectabile, care se bucură de „drepturi străvechi“, se opun celei mai elementare reforme, este foarte îndoielnic dacă ei vor fi vreodată în stare să se descotorosească de breslele și de corporațiile comerciale privilegiate, ca și de celelalte podoabe medievale asemănătoare.

Vedem deci că elvețienii, credincioși felului lor de a fi, își continuă viața liniștită în cercul lor domestic îngust, în timp ce în jurul lor anul 1848 a zdruncinat din temelii întreaga stabilitate de altă dată a Europei continentale. Revoluțiile de la Paris, Viena, Berlin și Milano n-au însemnat pentru ei decît simple prilejuri de intrigi cantonale. Pînă și pe elvețienii radicali, cutremurul european nu-i interesa din alt punct de vedere decît acela că ar putea să pricinuiască neplăceri vecinului lor conservator, spărgîndu-i vesela din casă. În timpul luptei pentru independența Italiei, Sardi-

nia a propus Elveției să încheie cu ea o alianță, și nu încapă îndoială că, dacă la armata Sardiniei s-ar fi adăugat 20.000—30.000 de elvețieni, austriecii ar fi fost foarte curînd alungați din Italia. Din moment ce 15.000 de elvețieni luptau la Neapole împotriva libertății italiene, era de așteptat că, pentru a-și păstra mult lăudata „neutralitate”, Elveția va trimite același număr de oameni în ajutorul italienilor. Și totuși propunerea de a încheia o alianță a fost respinsă, și cauza independenței italiene a fost înmormîntată atît cu ajutorul baionetelor austriece, cît și al celor elvețiene. A urmat apoi înfrîngerea partidului revoluționar și emigrarea în masă din Italia, din Franța și din Germania pe pămîntul *neutru* al Elveției. Aici însă neutralitatea a luat sfîrșit; radicalismul elvețian era pe deplin satisfăcut de rezultatele obținute, și aceiași insurgenți care, imobilizînd forțele tutorilor și ale stăpînitorilor firești ai Elveției — guvernele absolutiste de pe continent —, au dat elvețienilor posibilitatea de a-și îndeplini nestingheriți reformele interne, aceiași insurgenți erau supuși acum în Elveția la tot felul de insulte și expulzați din țară la prima cerere a prigonitorilor lor. A urmat apoi o serie de umiliri și insulte pe care Elveția a trebuit să le îndure din partea guvernelor vecine și care ar fi trebuit să facă să clocească sîngele în inima fiecărui elvețian, dacă naționalitatea elvețiană ar avea vreo bază și dacă independența elvețiană ar exista nu numai în legende și în discursuri sforăitoare.

Nici un alt popor nu a avut de îndurat vreodată tratamentul la care au fost supuși elvețienii din partea Franței, Austriei, Prusiei și a statelor germane de mîna a doua. Niciodată nu i s-au prezentat vreunui stat cereri pe jumătate atît de umilitoare fără să li se răspundă printr-o împotrivire pe viață și pe moarte. Guvernele vecine și-au permis să exercite prin agenții lor funcții polițienești pe teritoriul elvețian, și aceasta nu numai față de emigranți, ci chiar și față de personalul poliției elvețiene. Ele își exprimau nemulțumirea față de activitatea funcționarilor polițienești inferiori, cerînd destituirea lor; ele au mers chiar pînă acolo încît au lăsat să se înțeleagă că ar fi necesare anumite schimbări în constituțiile unora dintre cantoane. Cît privește guvernul elvețian, cu cît cererea era mai insolentă, cu atît răspunsul era mai umil. Iar atunci cînd în cuvintele lui se făcea auzit un fel de protest, puteai fi sigur că în fapt el va căuta să-l atenueze printr-un servilism îndoit. Insultele se

înghițeau una după alta, ordinele se executau unul după altul, pînă ce Elveția a ajuns de ocară Europei, pînă ce a ajuns să fie mai disprețuită chiar decît cele două rivale ale ei întru „neutralitate” : Belgia și Grecia. Și acum, cînd cere-rile principalului ei adversar, Austria, au devenit atît de insolente încît pînă și un om politic de factura d-lui Druey nu poate să le înghită fără a opune măcar de formă o oare-care împotrivire, — acum, în cele mai recente și mai ener-gice note adresate Vienei, Elveția nu face decît să ne arate cît de mult a decăzut.

Luptătorii pentru independența Italiei — oameni care nu numai că sînt departe de a manifesta vreo păcătoasă ten-dință socialistă sau comunistă, dar care consideră, probabil, ca o prea mare îndrăzneală să dorească pentru Italia o con-stituție ca cea în vigoare în Elveția, acești oameni care nu aspiră nici măcar la celebritatea demagogică a unui Mazzini — sînt înfierați, în notele elvețiene, ca asasini, incendiatori, bandiți și distrugători ai oricărei ordini sociale. Față de Mazzini sînt folosite, bineînțeles, expresii și mai tari, deși toată lumea știe că Mazzini, cu toate conspirațiile și răscoa-lele sale, este un apărător la fel de ferm al actualei ordini sociale ca și d-l Druey însuși. Așadar, ca urmare a acestui schimb de note, a devenit limpede un singur lucru, și anume că într-o chestiune de principii elvețienii au cedat în fața austrieilor. Ne mai putem aștepta după aceasta ca ei să nu le cedeze în chestiuni practice ?

Un lucru e sigur : orice guvern insolent și perseverent poate obține de la elvețieni tot ce dorește. Viața izolată pe care o duc cei mai mulți dintre ei i-a lipsit de orice simț al comunității intereselor naționale. Firește, locuitorii din ace-lași sat, din aceeași vale sau din același canton dau dovadă de solidaritate. Dar ei nu vor dori niciodată să se ridice, ca națiune, la luptă pentru un țel comun, oricare ar fi el. Ori de cîte ori s-a produs o invazie, de îndată ce pericolul deve-nea amenințător, cum a fost cazul în 1798, un elvețian îl trăda pe celălalt, un canton îl părăsea pe celălalt. Austrieicii au expulzat 18.000 de tessinezi din Lombardia fără nici un motiv. Elvețienii fac o larmă nemaipomenită în jurul acestui caz și strîng bani pentru nefericii lor concetățeni. Dar dacă Austria se va menține ferm pe poziție și va continua să in-terzică reîntoarcerea acestor tessinezi, vom fi foarte curînd martorii unei uimitoare schimbări în opinia publică a elve-țienilor. Ei se vor sătura să mai strîngă bani și vor declara

că tessinezii s-au amestecat întotdeauna în politica italiană și că și-au meritat soarta, că de altfel nu sînt membrii de nădejde ai Confederației elvețiene (*keine guten Eidgenossen*). Apoi, vor spune ei, tessinezii expulzați se vor stabili în alte cantoane ale Elveției și „vor lua locuitorilor băștinași locurile de muncă”. Căci în Elveția omul nu e elvețian, ci locuitor al unui anumit canton. Și cînd lucrurile vor ajunge pînă aici, îi veți vedea pe bravii noștri confederați cum își dau friu liber indignării, veți vedea cum împotriva victimelor despotismului austriac vor fi urzite tot felul de intrigi, cum elvețienii tessinezi vor deveni la fel de urîți, persecutați și calomniați ca și emigranții străini în timpul șederii lor în Elveția, și atunci Austria va obține tot ce va dori, și încă multe pe deasupra, dacă i-ar veni pofta să facă asemenea cereri.

Cînd națiunile europene vor dobîndi posibilitatea unei activități libere și normale, ele își vor pune problema ce să facă cu aceste mici state „*neutre*”, care au o atitudine servilă față de contrarevoluție în perioada ei de triumf și adoptă o poziție neutră și chiar ostilă față de orice mișcare revoluționară, dîndu-se totuși drept națiuni libere și independente. Dar pînă atunci poate că nu va mai rămîne nici urmă din aceste excrescențe ale unui organism bolnav.

Scris de F. Engels în jurul datei
de 26 aprilie 1853

Publicat în ziarul
„New York Daily Tribune” nr. 3770
din 17 mai 1853

Semnat : *Karl Marx*

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba engleză

Karl Marx

Revoluția din China și din Europa

Un cercetător extrem de profund — deși inclinat spre construcții speculative fanteziste — al principiilor care guvernează dezvoltarea omenirii* afirma întotdeauna că legea unității contrariilor [contact of extremes] este unul din secretele fundamentale ale naturii. Binecunoscutul dicton „extremele se ating” conține, după părerea sa, un adevăr mare și incontestabil în toate sferele vieții, o axiomă pe care filozoful poate s-o ignoreze tot atît de puțin pe cît poate astronomul să ignoreze legile lui Kepler sau marea descoperire a lui Newton.

Drept ilustrare vie a chestiunii dacă „unitatea contrariilor” este sau nu un principiu atît de universal poate servi influența pe care revoluția chineză⁹² o exercită asupra lumii civilizate. Ar putea să pară ciudată și paradoxală afirmația că viitoarea insurecție a popoarelor din Europa și viitoarea etapă a luptei lor pentru libertăți republicane și pentru o formă de guvernămînt mai ieftină vor depinde, probabil, într-o măsură mai mare de ceea ce se întîmplă acum în Imperiul ceresc — diametral opus Europei — decît de orice altă cauză politică existentă astăzi, într-o măsură mai mare chiar decît de amenințările Rusiei și de consecința lor — perspectiva unui război european general. Și totuși afirmația aceasta nu constituie un paradox, lucru de care se poate convinge oricine examinînd cu atenție împrejurările.

Oricare ar fi cauzele sociale care au provocat răscoalele cronice care de 10 ani se țin lanț în China și care s-au transformat acum într-o puternică revoluție, și oricare ar fi forma — religioasă, dinastică sau națională — în care se manifestă aceste cauze, este neîndoielnic că impulsul care a dus la această explozie a fost dat de tunurile engleze, cu ajutorul cărora Anglia a impus Chinei importul stupefiantului cunoscut sub numele de opiu. În fața armelor britanice autoritatea dinastiei manciuriene s-a prăbușit; credinței superstițioase

---

* — Hegel. — *Nota Red.*

în veșnicia Imperiului ceresc i-a fost dată o lovitură mortală; barbara și ermetica izolare de lumea civilizată a fost zdruncinată, și astfel s-au pus bazele pentru acele legături care de atunci au luat o dezvoltare atât de rapidă sub influența puterii de atracție a aurului californian și australian. În același timp, moneda de argint a imperiului — singele lui viu — a început să se scurgă spre Indiile orientale britanice.

Pînă în 1830, atîta timp cît balanța comercială a Chinei era în permanență activă, avea loc în China un import neîntrerupt de argint din India, Anglia și Statele Unite. Dar începînd din 1833, și în special din 1840, exportul de argint din China spre India a luat proporții atât de mari, încît amenința să ducă la secătuirea Imperiului ceresc. Așa se explică decretul sever ale împăratului împotriva comerțului cu opiu, care au provocat o împotrivire și mai mare față de măsurile luate. Paralel cu aceste consecințe economice imediate, corupția legată de contrabanda cu opiu a demoralizat cu totul pe funcționarii de stat chinezi din provinciile sudice. Așa cum împăratul era considerat în mod obișnuit părintele întregii Chine, tot astfel slujbașii săi erau priviți ca purtătorii acestor relații părintești, fiecare în districtul în care fusese numit. Dar această putere patriarhală, singura legătură morală care unea diferitele părți ale vastului aparat de stat, a fost subminată treptat de venalitatea acelor funcționari care s-au îmbogățit favorizînd contrabanda cu opiu. Acest lucru s-a întîmplat mai ales în provinciile sudice în care a început insurecția. Socotim de prisos să mai adăugăm că, pe măsură ce opiuul punea stăpînire pe chinezi, împăratul și suita sa de mandarini pedanți își pierdeau tot mai mult autoritatea. S-ar părea că istoria a trebuit mai întîi să amestească cu droguri un popor întreg pentru ca să devină posibilă trezirea lui din somnul său secular.

Importul de țesături de bumbac englezești, care înainte avusese proporții cu totul neînsemnate, precum și importul de țesături de lînă englezești, care pînă atunci fusese aproape inexistent, au crescut rapid începînd din 1833, după ce monopolul comerțului cu China a trecut de la Compania Indiilor orientale la comercianții particulari. El a crescut și mai mult după 1840, cînd și alte țări, în special Statele Unite, au început să participe la comerțul cu China. Acest import de produse industriale străine a avut asupra industriei chineze efecte similare cu cele produse anterior asupra industriei din Asia Mică, Persia și India. În China, torcătorii și țesătorii au

avut mult de suferit de pe urma acestei concurențe străine, ceea ce a provocat un dezechilibru corespunzător în viața socială.

Contribuția pe care China a trebuit s-o plătească Angliei după războiul nenorocit din 1840⁹³, uriașul consum neproductiv de opiu, scurgerea din țară a metalelor prețioase ca urmare a comerțului cu opiu, influența ruinatoare a concurenței străine asupra producției interne, precum și demoralizarea administrației publice au avut două consecințe: vechile impozite au devenit mai apăsătoare și mai ruinatoare, iar la impozitele vechi s-au adăugat altele noi. Astfel, într-un decret al împăratului *, semnat la Pechin în ziua de 5 ianuarie 1853, găsim dispoziții în care se indică namesnicilor și guvernatorilor din provinciile sudice Ucian și Hanian să reducă ratele impozitelor sau să aprobe amânarea lor și, în special, să nu perceapă în nici un caz mai mult decât suma cuvenită, căci altfel, se spune în decret, „cum ar putea sârmanul popor să îndure povara acestor biruri?”

„În felul acesta — continuă împăratul —, în aceste zile de lipsuri și de sărăcie generală, poporul meu va fi, poate, scutit de calamitatea de a fi urmărit și asuprit de birari”.

Ne amintim de a fi auzit în 1848 un limbaj asemănător din partea Austriei, această Chină germană, și de concesii similare făcute de ea.

Toți acești factori distructivi, acționând simultan asupra finanțelor, moravurilor, industriei și structurii politice a Chinei, au atins o dezvoltare deplină în 1840, datorită tunurilor engleze, care au subminat autoritatea împăratului și au silit Imperiul ceresc să intre în contact cu lumea profană. Izolarea totală constituia prima condiție pentru menținerea vechii Chine. Atunci când, în urma intervenției Angliei, această izolare a fost curmată prin mijloace violente, descompunerea a trebuit să survină într-un mod tot atât de inevitabil, pe cât de inevitabilă este descompunerea unei mumii, păstrată cu grijă într-un sicriu ermetic închis, atunci când vine în contact cu aerul. Dar acum, după ce Anglia a provocat revoluția din China, se pune întrebarea ce influență va avea cu timpul această revoluție asupra Angliei și, prin intermediul Angliei, asupra Europei? La această întrebare nu e greu de dat un răspuns.

---

* — Sian-fin. — *Nota Red.*

Am atras adeseori atenția cititorilor noștri asupra dezvoltării fără seamăn a industriei britanice de la 1850 încoace. În perioada celei mai uimitoare prosperități nu era greu să descoperi simptomele vădite ale unei crize industriale care se apropie. Cu toată descoperirea minelor de aur din California și Australia⁹⁴, cu toată emigrația intensă și fără precedent, dacă nu se va întâmpla ceva neprevăzut, la timpul cuvenit va trebui să survină un moment în care extinderea piețelor nu va putea să țină pasul cu extinderea industriei britanice, și această disproporție va trebui să provoace, tot atât de inevitabil ca în trecut, o nouă criză. Dar dacă se produce o îngustare subită a uneia din piețele mari, izbucnirea crizei este necesarmente accelerată. Or, în momentul de față răscoala din China trebuie să exercite asupra Angliei tocmai o astfel de influență. Necesitatea de a găsi piețe noi sau de a extinde piețele vechi a fost una din cauzele principale care au determinat în Anglia reducerea taxei vamale la ceai, deoarece se considera că, odată cu creșterea importului de ceai, va avea loc o creștere a exportului de produse industriale în China. Înainte de desființarea monopolului comercial al Companiei Indiilor orientale în 1833, valoarea exportului anual al Regatului Unit în China nu trecea de 600.000 de lire sterline; în 1836 ea a atins suma de 1.326.388 l. st., în 1845 s-a ridicat la 2.394.827 l. st., iar în 1852 a trecut de 3.000.000 l. st. Importul de ceai din China nu depășea în 1793 cantitatea de 16.167.331 de pfunzi; dar în 1845 el s-a ridicat la 50.714.657 de pfunzi, în 1846 la 57.584.561 de pfunzi, iar acum trece de 60.000.000 de pfunzi.

Recolta de ceai din acest sezon va fi, după cât se pare, bunicică, ceea ce reiese de pe acum din listele de export de la Șanghai, care arată o creștere de 2.000.000 de pfunzi față de anul trecut. Două împrejurări explică această creștere. Pe de o parte, la sfârșitul anului 1851 se simțea o mare depresiune pe piață, așa încît un mare stoc de marfă nevîndută a rămas să fie realizată în cadrul exportului pe 1852. Pe de altă parte, de îndată ce în China a devenit cunoscută schimbarea legislației britanice cu privire la importul de ceai, toată cantitatea existentă de ceai a fost aruncată pe piață la prețuri considerabil sporite. Dar în ceea ce privește viitoarea recoltă de ceai, lucrurile stau cu totul altfel. Aceasta reiese din următoarele extrase din corespondența unei mari firme de ceai din Londra :

„La Șanghai panica a atins proporții nemaipomenite. Aurul s-a scumplit cu 25%, fiind foarte căutat în vederea tezaurizării; argintul a dispărut într-o asemenea măsură, încît nu poate fi procurat nici în cantitatea necesară pentru plata taxelor vamale portuare pe care trebuie să le plătească vasele britanice în China. Aceasta l-a determinat pe d-l Alcock să accepte să garanteze în fața autorităților chineze plata acestor taxe la primirea polițelor Companiei Indiilor orientale sau a altor hirtii de valoare garantate. Privită din punctul de vedere al necesităților imediate ale comerțului, lipsa de metale prețioase constituie o împrejurare dintre cele mai defavorabile, deoarece survine tocmai într-un moment cînd e mai multă nevoie de ele. Fără metale prețioase cumpărătorii de ceai și de mătase nu se pot duce în interiorul țării pentru a-și face cumpărăturile, la perfectarea cărora ei trebuie să avanseze sume importante în monedă metalică, pentru a da producătorilor posibilitatea de a duce la bun sfîrșit muncile... În această perioadă a anului începe în mod obișnuit încheierea de tranzacții pentru livrări de ceai nou, dar, deoarece în prezent nu se vorbește de altceva decît despre mijloacele pentru ocrotirea persoanelor și a proprietăților, toate afacerile au stagnat... Dacă nu se vor lua măsuri pentru recoltarea frunzei de ceai în aprilie și mai, atunci prima recoltă, care furnizează calitățile cele mai fine de ceai negru și de ceai verde, va fi pierdută asemenea unui lan de grâu nesecerat pînă la crăciun”.

Este cert că escadrele engleze, americane sau franceze staționate în apele chineze nu vor asigura mijloacele necesare pentru recoltarea frunzei de ceai, dar prin intervenția lor ele ar putea cu ușurință să provoace complicații care să ducă la întreruperea oricăror legături de afaceri între regiunile producătoare de ceai din interiorul țării și porturile maritime exportatoare de ceai. De aceea, pentru actuala recoltă este de așteptat ca prețurile să se urce — la Londra specula a și început —, iar pentru recolta viitoare se poate prezice cu certitudine un mare deficit. Dar aceasta nu e totul. Deși, asemenea tuturor oamenilor în perioade de zguduirii revoluționare, chinezii sînt gata să vîndă străinilor toate cantitățile de mărfuri de care dispun, ei vor începe să-și ascundă mătăsurile și ceaiul, așa cum făceau toți locuitorii Orientului atunci cînd se temeau de posibilitatea unor mari schimbări, și nu vor primi în schimbul mărfurilor lor decît bani metalici. De aceea Anglia trebuie să se aștepte la o urcare a prețului uneia dintre principalele ei articole de consum, la un reflux al banilor metalici și la o restrîngere considerabilă a uneia din piețele importante pentru comerțul ei cu produse din bumbac și lînă. Pînă și „Economist”, acest optimist descîntător împotriva a tot ce amenință liniștea spiritelor într-o societate mercantilă, este silit să folosească următorul limbaj:

„Nu trebuie să ne amăgim cu iluzia că pentru exportul nostru vom găsi în China o piață la fel de mare ca până acum.. Este mai probabil că exportul nostru în China va avea de suferit și că cererea de produse din Manchester și Glasgow va fi mai mică”.

Să nu uităm că urcarea prețului unui articol atît de indispensabil cum e ceaiul și restrîngerea unei piețe atît de importantă cum e China vor coincide cu o recoltă deficitară în Europa occidentală și, deci, cu o creștere a prețurilor la carne, la grîu și la toate celelalte produse agricole. De aici va rezulta o îngustare a pieței produselor industriale, pentru că orice urcare a prețurilor la obiectele de primă necesitate este însoțită atît în țară cît și peste hotare de o scădere corespunzătoare a cererii de produse industriale. Din toate colțurile Marii Britanii se aud plîngerii în ceea ce privește starea îngrijorătoare a majorității semănăturilor. În legătură cu aceasta „Economist” scrie :

„În sudul Angliei nu numai că multe ogoare vor rămîne nefîcinate pînă în momentul cînd va fi prea tîrziu pentru a se putea conta pe vreo recoltă, dar chiar o mare parte din cele semănate vor fi invadate de buruieni sau vor ajunge în genere într-o stare prea puțin favorabilă pentru creșterea păioaselor. Pe solurile umede și secătuite, destinate culturilor de grîu, sînt indicii evidente că recolta va fi slabă. Timpul pentru însămînțarea sfeclei de nutreț se poate spune că a trecut, iar pînă acum s-a semănat foarte puțină ; timpul pentru prepararea solului în vederea cultivării napilor trece și el repede, dar pînă în prezent nu s-au luat nici un fel de măsuri pentru ca însămînțarea acestor importante plante să fie terminată... Semănatul ovăzului a întîrziat mult din cauza zăpezii și a ploii. Semănăturile timpurii de ovăz sînt insuficiente, iar ovăzul semănat tîrziu rareori dă o recoltă bună... În multe districte au pierit numeroase vite de rasă”.

Prețurile produselor agricole necerealiere sînt cu 20%, 30% și chiar 50% mai mari decît anul trecut. Pe continent, prețul grînelor a înregistrat urcări relativ mai mari decît în Anglia. În Belgia și Olanda, prețul secarei a crescut cu nu mai puțin de 100%. După ea urmează grîul și celelalte culturi cerealiere.

În aceste împrejurări, ținînd seama de faptul că industria și comerțul britanic au parcurs deja cea mai mare parte a ciclului economic obișnuit, se poate spune cu certitudine că revoluția chineză va arunca scînteia în butoiul de pulbere al actualului sistem industrial și va provoca declanșarea crizei generale, care se coace de multă vreme și care, întinzîndu-se

și peste hotare, va fi urmată imediat de revoluții politice pe continent. Va fi un spectacol interesant: China provoacă zguduiri în lumea occidentală, în timp ce puterile occidentale, cu ajutorul vaselor de război engleze, franceze și americane, restabilesc „ordinea” la Șanhaei, Nanchin și la gurile Marelui canal. Uitat-au oare aceste puteri exportatoare de „ordine”, care încearcă să sprijine șubreda dinastie manciuriană, că una împotriva străinilor și izgonirea lor de pe teritoriul imperiului, care pe vremuri se datorau doar particularităților geografice și etnografice ale Chinei, au devenit un sistem politic numai din momentul cuceririi acestei țări de către manciuro-tătari⁹⁵? Este în afară de orice îndoială că disensiunile violente dintre națiunile europene, care de la sfârșitul secolului al XVII-lea au început să rivalizeze între ele în domeniul comerțului cu China, au constituit un îmbold puternic pentru promovarea politicii de neadmitere a străinilor, adoptată de dinastia manciuriană. Dar într-o măsură și mai mare a contribuit la adoptarea ei teama noii dinastii că străinii vor întreține nemulțumirile de care fusese cuprinsă o mare parte din populația chineză în cursul primilor 50 — sau circa 50 — de ani după subjugarea Chinei de către tătari. Din aceste motive, străinilor le era interzis să întrețină legături cu chinezii altfel decât prin Canton, oraș așezat la mare distanță de Pechin și de regiunile producătoare de ceai, iar comerțul lor a fost limitat la schimbul de mărfuri cu negustorii din Honcong, cărora cîrmuirea le acordase privilegiul special de a face comerț cu străinătatea, pentru a feri astfel pe ceilalți supuși ai săi de orice contact cu odioșii străini. În orice caz, o intervenție din partea guvernelor occidentale în acest moment nu poate decât să imprime revoluției un caracter și mai violent și să prelungească stagnarea comerțului.

În același timp trebuie să menționăm în ceea ce privește India, că o șeptime din veniturile autorităților britanice din această țară provin din vînzarea opiuului în China, în timp ce în India cererea de produse industriale britanice depinde în bună parte de producția acestui opiu indian. Este adevărat că chinezii sînt probabil tot atît de puțin dispuși să renunțe la opiu pe cît sînt germanii să se lase de tutun. Deoarece însă se știe că noul împărat privește în mod favorabil cultivarea macului și prepararea opiuului în China, este evident

că aceasta va da dintr-o dată o lovitură mortală atît producției de opiu în India cît și veniturilor Indiei și resurselor comerciale ale Hindustanului. Deși s-ar putea ca această lovitură să nu fie resimțită imediat de părțile interesate, va veni totuși un timp cînd efectele ei se vor manifesta pe deplin și ea va contribui la agravarea și prelungirea crizei financiare generale, al cărei horoscop l-am întocmit mai sus.

De la începutul secolului al XVIII-lea n-a fost în Europa revoluție serioasă care să nu fi fost precedată de o criză comercială și financiară. Acest lucru este valabil atît pentru revoluția din 1789 cît și pentru cea din 1848. Este drept că pe zi ce trece observăm nu numai simptome tot mai amenințătoare de ciocniri între cirmuitori și supușii lor, între stat și societate, între diferite clase, ci și simptomele conflictului dintre puterile existente, care atinge treptat acel grad de acuitate în care nu mai rămîne decît să se tragă sabia și să se recurgă la ultima ratio * a suveranilor. În capitalele europene sosesc zilnic știri despre iminența unui război general, dezmințite a doua zi de alte știri din care reiese că pacea ar fi asigurată pentru o săptămînă sau două. Cu toate acestea, putem fi siguri că oricît de acut ar deveni conflictul dintre puterile europene, oricît de amenințatori ar fi norii care acoperă orizontul diplomatic, oricare ar fi acțiunile pe care ar încerca să le întreprindă cutare sau cutare fracțiune de entuziaști într-o țară sau alta, furia regilor și mînia popoarelor se vor îmblînzi în egală măsură atunci cînd în aer va adia un suflu de prosperitate. Nici războaiele, nici revoluțiile nu vor fi în stare să zdruncine din temelii Europa, dacă nu se vor produce în urma unei crize comerciale și industriale generale, al cărei semnal, ca întotdeauna, trebuie să fie dat de Anglia, reprezentanta industriei europene pe piața mondială.

Nu este necesar să ne oprim asupra consecințelor politice pe care ar putea să le aibă o asemenea criză în vremurile noastre, cînd are loc o creștere fără precedent a fabricilor în Anglia, iar partidele ei oficiale sînt în plină descompunere, cînd întregul aparat de stat din Franța este transformat într-un imens concern de speculații de bursă, iar Austria se

---

* — ultimul argument. — *Nota Trad.*

află în pragul falimentului, cînd nedreptățile care s-au acumulat pretutindeni trebuie să atragă după sine răzbunarea poporului, cînd interesele puterilor celor mai reacționare se ciocnesc reciproc, iar tendințele de cucerire ale Rusiei se dezvăluie iarăși în fața lumii întregi.

Scris de K. Marx la 20 mai 1853

Publicat ca articol de fond în ziarul
„New York Daily Tribune” nr. 3.794
din 14 iunie 1853

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba engleză

Karl Marx

Situația din Olanda. — Danemarca. — Conversiunea datoriei publice britanice. — India. — Turcia și Rusia ⁹⁶

Londra, marți 24 mai 1853

Alegerile generale din Olanda, devenite necesare în urma recente dizolvări a Statelor generale, au luat acum sfârșit. Rezultatul a fost că guvernul ultraprotestant și regalist are o majoritate de 12 mandate.

În momentul de față Danemarca este inundată de broșuri antiguvernamentale, dintre care cele mai însemnate sînt: broșura d-lui Grundtvig: „*Dizolvarea parlamentului, explicată poporului danez*” și pamfletul anonim intitulat: „*Problema litigioasă a succesiunii la tronul Danemaricii, sau ce trebuie să facă puterile europene*”. Ambele broșuri își propun să demonstreze că abrogarea vechii legi de succesiune la tronul țării, cerută de guvern și prevăzută în protocolul de la Londra, ar duce la pierderea țării, transformînd-o mai întii într-o provincie a ducatului Holstein, iar apoi într-o posesiune vasală a Rusiei.

Astfel se pare că poporul danez a înțeles, în sfârșit, ce consecințe a avut pentru el împotrivirea lui oarbă față de cererea de independență formulată de ducatele Schleswig și Holstein în 1848. Danezii au insistat asupra menținerii uniunii veșnice dintre țara lor și ducatul Holstein, în care scop au declarat război revoluției germane; cîștigînd acest război, ei au păstrat ducatul. Dar pentru această cucerire, poporul danez va trebui să plătească acum cu pierderea propriei sale țări. În 1848—1849 „*Noua gazetă renană*” a atras în nenumărate rînduri atenția democraților danezi asupra consecințelor finale ale atitudinii lor ostile față de revoluția germană ⁹⁷. Ea a prezis cu certitudine că, ajutînd la dezarmarea revoluției peste hotare, Danemarca se leagă pentru totdeauna de o dinastie care, dacă succesiunea la tron va fi legiferată și va primi sancțiunea poporului danez, va sacrifica independența lui națională

ibunului plac al țarului rus. Democrații danezi au refuzat să acționeze în spiritul acestui sfat și acum primesc pentru mioopia și pentru nesocotința lor aceeași răsplată ca și slavii din Boemia*, care, pentru „a ocroti ființa națională a poporului lor împotriva germanilor”, porniseră o acțiune distrugătoare împotriva revoluționarilor vienezi, singurii care ar fi putut să-i elibereze de odiosul despotism german. Nu este oare aceasta o lecție severă pentru amândouă popoarele, care, în urma uneltinilor contrarevoluției, s-au lăsat atrase într-un război de autoexterminare dus împotriva cauzei revoluției?

Acum, după ce planul d-lui Gladstone pentru reducerea datoriei publice a trecut prin parlament și a intrat în faza verificării practice, apologeții săi — și se pare că aproape întreaga presă londoneză a avut o atitudine favorabilă acestui faimos plan — au amuțit dintr-o dată. Cele trei modalități de conversiune benevolă a obligațiunilor de 3%, în sumă totală de 500.000.000 de lire sterline, se dovedesc a fi simple dezi-derate, atât de platonice încît nici una dintre ele nu a găsit încă un număr de acceptanți care să merite să fie relevat. Cît privește conversiunea obligațiunilor Societății Mărilor Sudului, pînă în seara zilei de 19 mai au fost convertite în hîrtii de valoare noi numai 100.000 l. st. din 10.000.000. Potrivit regulii generale, dacă astfel de operații nu se încheie în primele săptămîni, realizarea lor devine pe zi ce trece mai puțin probabilă. În afară de aceasta, rata dobînzii crește încet, dar sigur. De aceea ar fi exagerat să se creadă că vechile hîrtii de valoare în sumă de 10.000.000 l. st. ar putea fi convertite în hîrtii noi în termenul fixat pentru această operație. Dar chiar în cazul acesta, d-l Gladstone va avea de plătit cel puțin 8.000.000 l. st. deținătorilor de titluri ale Societății Mărilor Sudului care nu vor fi de acord să le convertească în hîrtii noi. Singurul fond de care dispune d-sa pentru această eventualitate îl constituie mijloacele bugetare de stat de la Banca Angliei, care se ridică la aproximativ 8.000.000—9.000.000 l. st. Deoarece însă aceste mijloace nu reprezintă un excedent al veniturilor asupra cheltuielilor, ci un depozit făcut la bancă datorită faptului că veniturile statului se încasează cu cîteva luni înainte de momentul cheltuirii lor, d-l Gladstone se va trezi într-o bună zi în fața unor foarte mari dificultăți financiare, care vor provoca concomitent o gravă perturbare în operațiile bănești ale băncii, precum și pe piața

* — Cehia. — *Nota Red.*

banilor în general. În plus, perspectivele unei recolte deficitare vor determina un reflux mai mult sau mai puțin însemnat de aur.

Carta Companiei Indiilor orientale expiră în 1854. Lordul John Russell a declarat în Camera comunelor că la 3 iunie guvernul va face cunoscut, prin intermediul lui sir Charles Wood, punctul său de vedere în problema viitoarei guvernări a Indiei. O serie de ziare guvernamentale au dat de înțeles, confirmând astfel zvonurile demne de crezare care circulă în rîndurile publicului, că guvernul de coaliție a reușit să reducă pînă și uriașa problemă indiană la dimensiuni aproape liliputane. Ziarul „Observer”⁹⁸ pregătește poporul englez pentru o nouă dezamăgire. Citim următoarele în acest organ neoficial al lui Aberdeen :

„În domeniul noii organizări a guvernării imperiului nostru oriental mai rămîne de făcut mult mai puțin decît se crede de obicei”.

Lordul Russell și lordul Aberdeen vor face mult mai puțin chiar în comparație cu ceea ce se plănuiește să se facă.

Esența schimbărilor proiectate se reduce, după cît se pare, la două puncte cu totul lipsite de însemnătate. În primul rînd, Consiliul directorilor va fi „împospătat” prin completarea lui cu cîțiva membri noi, numiți direct de coroană ; dar chiar această transfuzie de sînge nou va fi făcută „la început în mod parcimonios”. Prin urmare, racilele vechiului sistem directorial urmează să fie tratate de așa manieră, încît porția de sînge nou, introdusă cu „mare precauție”, să aibă tot timpul să devină sînge stătut înainte de a se face o nouă transfuzie. În al doilea rînd, nu se va mai admite ca una și aceeași persoană să cumuleze funcția de judecător și cea de inspector fiscal, urmînd ca în posturile de judecători să fie numiți numai oameni cu studii. Nu vi se pare că, auzind asemenea propuneri, vă simțiți transpuși în primele timpuri ale evului mediu, cînd baronii feudali abia începuseră să fie înlocuiți, în posturile de judecători, prin juriști cărora li se cerea să știe cel puțin să scrie și să citească ?

„Sir Charles Wood”, care, în calitate de președinte al Consiliului de control pentru problemele Indiei, va prezenta acest simulacru de reformă, este același individ necioplit [timber] * care în timpul fostului guvern whig a dat dovadă de aptitudini intelectuale atît de puțin obișnuite, încît a pus

* Vezi nota de la pag. 83.

în mare încurcătură coaliția, care nu știa ce să facă cu el, pînă ce i-a venit ideea fericită să-l pună în fruntea Indiei. Richard al III-lea a oferit un regat pentru un cal; guvernul de coaliție oferă un măgar pentru un regat. Într-adevăr, dacă actuala idioție oficială a unui guvern oligarhic denotă ceea ce este în stare să facă acum Anglia, înseamnă că vremea dominației britanice asupra lumii a trecut.

De nenumărate ori am văzut că guvernul de coaliție găsește întotdeauna pretexte convenabile pentru amînarea oricăror măsuri, fie cît de neînsemnate. În momentul de față, politica sa de amînări este sprijinită, în ceea ce privește India, de opinia publică din ambele țări. Poporul englez și poporul indian cer concomitent ca orice măsuri legislative cu privire la India să fie amînate pînă ce va fi auzit glasul populației băștinașe din India, pînă ce materialul necesar va fi strîns, iar anchetele în curs vor fi terminate. La Downing Street au și sosit petiții din partea celor trei prezenții⁹⁹, cuprinzînd obiecții împotriva adoptării pripite a unor noi legi. Școala din Manchester a înființat o „Societate indiană”¹⁰⁰, care va trebui să înceapă imediat organizarea de mitinguri, atît în capitală cît și în întreaga țară, pentru a se protesta împotriva adoptării în actuala sesiune parlamentară a oricăror legi cu privire la India. În afară de aceasta, în momentul de față lucrează două comisii parlamentare care pregătesc un raport asupra stării de lucruri din administrația Indiei. De data aceasta însă guvernul de coaliție este de neînduplecat. El nu vrea să aștepte pînă cînd va fi publicată opinia vreunei comisii. El vrea să emită imediat și nemijlocit legi pentru 150.000.000 de oameni pe nu mai puțin de 20 de ani de aici înainte. Sir Charles Wood vrea cu orice preț să treacă drept un Manu al zilelor noastre. Cum se explică deci această atît de subită grabă și acest atît de neașteptat zel legislativ la niște invalizi politici de obicei atît de „prudenți”?

Ei vor să prelungească vechea cartă a Indiei pentru o nouă perioadă de 20 de ani. În acest scop ei recurg la eternul lor pretext: dorința de a înfăptui o reformă. Și pentru ce fac acest lucru? Oligarhia engleză presimte că zilele ei de glorie se apropie de sfîrșit și de aceea nutrește dorința foarte explicabilă de a încheia cu legislația engleză o tranzacție care să-i permită, chiar în cazul cînd Anglia ar scăpa curînd din mîinile ei slăbănoage și lacome, să păstreze pentru ea și pentru ciraicii ei privilegiul de a jefui India timp de încă 20 de ani.

Sîmbăta trecută au fost primite telegrafic, de la Bruxelles și de la Paris, depeșe cuprinzînd știri de la Constantinopol din 13 mai. Îndată după primirea lor s-a ținut la ministerul afacerilor externe o ședință a consiliului de miniștri care a durat 3 ore și jumătate. În aceeași zi s-a trimis amiralității la Portsmouth un ordin telegrafic ca două fregate cu aburi — fregatele „London” cu 90 de tunuri și „Sanspareil” cu 71 de tunuri — să plece de la Spithead și să se îndrepte spre Marea Mediterană. Fregata cu aburi „Highflyer” cu 21 de tunuri și fregata cu aburi „Oden” cu 16 tunuri au primit de asemenea ordinul de a porni în larg.

Ce conțineau aceste depeșe, care au stîrnit dintr-o dată o activitate atît de vie în rîndurile miniștrilor și au întrerupt somnolența tîhnită a Angliei ?

Se știe că problema locurilor sfinte a fost rezolvată în favoarea Rusiei¹⁰¹; potrivit asigurărilor date de ambasadele ruse de la Paris și Londra, Rusia nu a pretins altceva decît să i se recunoască o parte preponderentă din aceste locuri sfinte. Obiectivele diplomației rusești nu erau deci mai puțin cavaleresti decît cele urmărite de Frederic Barbarossa și de Richard Inimă de Leu. Așa cel puțin ne asigură ziarul „Times”.

„Dar — scrie „Journal des Débats”¹⁰² — la 5 mai a sosit de la Odesa fregata rusă cu aburi «Basarabia», avînd pe bordul ei un colonel rus care aducea depeșe pentru prințul Menșikov; sîmbătă 7 mai prințul a înminat miniștrilor Înaltei Porți un proiect de acord sau de tratat special în care erau formulate noi cereri și pretenții. Acest document este numit ultimatum, deoarece era însoțit de o notă foarte scurtă în care se arăta că ultimul termen pentru acceptarea sau respingerea acestui document de către Divan este ziua de marți 10 mai. Nota se încheia aproximativ cu următoarele cuvinte: «Dacă Înalta Poartă va găsi de cuviință să răspundă printr-un refuz, țarul va fi silit să vadă în acest act o dovadă de totală lipsă de respect atît față de persoana sa cît și față de Rusia, și va primi această știre cu un sentiment de *profund regret*».

Principalul obiectiv urmărit prin acest tratat era de a asigura țarului Rusiei un protectorat asupra tuturor supușilor ortodocși ai Porții. Prin tratatul de la Kuciuc-Kainargi, încheiat la sfîrșitul secolului al XVIII-lea¹⁰³, s-a permis zidirea unei biserici ortodoxe la Constantinopol, acordîndu-se totodată ambasadei ruse dreptul de a interveni în cazul unor conflicte între preoții acestei biserici și turci. Acest privilegiu a fost confirmat prin tratatul de la Adrianopol. Acum însă prințul Menșikov vrea să transforme acest privilegiu într-un protectorat general asupra întregii biserici greco-ortodoxe din Turcia, adică asupra mării majorități a populației Turciei

europene. Pe lângă aceasta, el pretinde ca patriarhii Constantinopolului, Antiohiei, Alexandriei și Ierusalimului, ca și mitropoliții, să fie declarați inamovibili, afară de cazul că se vor dovedi vinovați de înaltă trădare (față de ruși), dar nici atunci să nu poată fi înlocuiți decât cu asentimentul țarului. Cu alte cuvinte, el cere ca sultanul * să renunțe la suveranitatea sa în favoarea Rusiei.

Iată acum știrile telegrafice sosite în ziua de sîmbătă : în primul rînd, prințul Menșikov a prelungit pînă la 14 mai termenul acordat pentru primirea răspunsului la *ultimatumul* său ; apoi, în componența cabinetului turc s-au produs schimbări în sensul că Reșid-pașa, adversarul Rusiei, a fost numit ministru de externe, iar Fuad-efendi a fost reinstalat în postul de ministru ; în sfîrșit, *ultimatumul rus a fost respins*.

Chiar dacă Rusia ar fi repurtat o serie de victorii însemnate, ea nu ar fi putut să aibă față de Turcia pretenții atît de mari. Aceasta arată cel mai bine cu cîtă încăpăținare se cramponează Rusia de ideea ei adînc înrădăcinată că orice perioadă de interregn contrarevoluționar în Europa îi dă dreptul de a smulge concesiile Imperiului otoman. Într-adevăr, de la prima revoluție franceză încoace, orice mișcare retrogradă pe continent a însemnat întotdeauna și o înaintare a Rusiei în răsărit. Dar Rusia se înșală dacă confundă actuala stare de lucruri din Europa cu situația de după congresele de la Laibach și Verona, sau chiar cu aceea de după pacea de la Tilsit. Rusia însăși se teme acum de revoluția care trebuie să urmeze după orice război general pe continent mult mai mult decât sultanul de o agresiune a țarului. Dacă celelalte puteri vor avea o atitudine fermă, Rusia va ceda, fără îndoială, păstrînd o aparență de demnitate. Orice s-ar spune însă, ultimele ei manevre au dat în orice caz un impuls puternic elementelor care dezorganizează Turcia pe dinăuntru. Singura întrebare care se pune este dacă Rusia acționează din propriul ei imbold sau, fără să vrea, nu este decât un sclav inconștient al destinului contemporan — revoluția ? Eu sînt convins de acest din urmă lucru.

Scris de K. Marx la 24 mai 1853

Publicat în ziarul
„New York Daily Tribune” nr. 3.790
din 9 iunie 1853

Semnat : *Karl Marx*

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba engleză

* — Abdul-Medjid. — *Nota Red.*

Karl Marx

Mazzini. — Elveția și Austria. — Problema turcă

Londra, vineri 27 mai 1853

Prezența d-lui Mazzini în Anglia a fost confirmată acum, în sfârșit, printr-un anunț cvasioficial apărut într-un ziar londonez care se află în legătură cu el.

Procesul d-lor Hale, implicați în „conspirația prafului de pușcă”, nu va fi judecat în actuala sesiune a curții cu juri, ci abia în august, deoarece guvernul de coaliție ține foarte mult ca între această „descoperire” și dezbaterile judiciare care vor trebui să arate temeinicia ei să treacă oarecare timp, astfel încât numita „descoperire” să se șteargă din memorie.

Contele Karnicki, însărcinatul cu afaceri al Austriei la Berna, a primit la 21 mai din partea guvernului său dispoziția de a-și părăsi imediat postul și de a se întoarce la Viena, aducând în prealabil la cunoștința președintelui Confederației elvețiene că Austria rupe relațiile diplomatice cu Elveția. Ziarul „Bund” din 23 mai afirmă însă că trimisul austriac căpătase dinainte permisiunea de a părăsi țara oricând va crede de cuviință. Același ziar pretinde că ultimatumul contelui Karnicki constituie răspunsul Austriei la nota din 4 mai a Consiliului federal. Că ultimatumul conține și altceva decît un simplu răspuns se poate deduce din faptul că recent Consiliul federal a cerut cîrmuirii cantonului Fribourg explicații cu privire la măsurile „excepționale” luate de acesta nu de mult împotriva răsculaților înfrinți. Ziarele engleze au publicat următoarea știre primită din Berna și datată 23 mai :

„În urma notificării ruperii relațiilor diplomatice dintre Austria și Elveția, făcută de însărcinatul cu afaceri al Austriei președintelui Confederației elvețiene, Consiliul federal a hotărît să pună capăt imediat activității reprezentantului elvețian la Viena”.

Conținutul acestei știri este însă dezmințit de următorul articol din „La Suisse”, datat 23 mai :

„Ne aflăm aproape în aceeași situație ca Piemontul¹⁰⁴. Tratatивele dintre ambele țări sînt întrerupte... Legația austriacă rămîne la Berna pentru girarea afacerilor curente. Ziarul «Bund» afirmă că rechemarea însărcinatului cu afaceri al Elveției la Viena era de dorit, deoarece sub pretextul că se ocupă de afacerile statului elvețian își vedea în liniște de afacerile sale personale, ocupîndu-se exclusiv de comerțul cu mătase. D-l Steiger este un diplomat de mina a doua și, după cum se știe, se pricepe mult mai bine la viermi de mătase decît în chestiunile care intră în sfera atribuțiilor sale oficiale. De aceea nu a fost necesar să se procedeze la rechemarea unui asemenea diplomat, care se afla întotdeauna la Viena din propria sa inițiativă, fără să fi primit vreodată împuterniciri speciale în acest scop”.

De aceea nimeni nu trebuie să-și închipuie că elvețienii și-ar fi amintit celebra deviză cu care Loustalot și-a împodobit în 1789 ziarul său „Révolutions de Paris”¹⁰⁵ :

Les grands ne sont pas grands,
Que parce que nous sommes à genoux.
— Levons nous !*

Misterul cutezanței elvețiene se explică în suficientă măsură atît prin prezența ducelui de Genua la Paris și a regelui Belgiei ** la Viena, cît și, poate în aceeași măsură, printr-un articol apărut în ziarul francez „Moniteur” din 25 mai :

„Nici o națiune nu trebuie să se amestece în relațiile dintre Franța și Elveția ; orice alte considerente trebuie să cedeze în fața acestei condiții fundamentale”.

Aceasta înseamnă că planurile regelui Prusiei cu privire la realipirea cantonului Neuchâtel nu sînt privite cu mare simpatie. Mai mult chiar, circulă zvonul că s-ar fi format un corp de observație francez la granița cu Elveția. Se înțelege că Ludovic-Napoleon ar fi încîntat dacă i s-ar oferi prilejul de a se răzbuna împotriva împăratului Rusiei și a împăratului Austriei, ca și împotriva regelui Prusiei și a regelui Belgiei, pentru disprețul cu care l-au tratat în ultimele luni¹⁰⁶.

Știrea cu privire la respingerea ultimatumului rus și la formarea unui guvern antirus la Constantinopol, pe care v-am transmis-o în ultimul meu articol ***, s-a confirmat în întregime. În cele mai recente știri din Constantinopol, datate 17 mai, se spune :

* Cei mari ni se par mari numai pentru că noi stăm în genunchi. Să ne ridicăm ! — *Nota Trad.*

** — Leopold I. — *Nota Red.*

*** — Vezi volumul de față, pag. 115—116. — *Nota Red.*

„Luîndu-și postul în primire, Reșid-pașa a cerut prințului Menșikov un răgaz de șase zile. Menșikov a refuzat, declarînd că relațiile diplomatice sînt rupte, și a adăugat că mai rămîne la Constantinopol timp de trei zile pentru a face pregătirile necesare în vederea plecării. El a îndemnat Poarta să reflecteze asupra situației și să profite de timpul scurt cît mai e reținut acolo”.

O altă știre din Constantinopol, datată 19 mai, ne informează :

„La 17 mai a avut loc o ședință a Divanului la care s-a hotărît definitiv că tratatul propus de prințul Menșikov este inacceptabil. Înștiințat despre această hotărîre, prințul Menșikov n-a părăsit totuși Constantinopolul. Dimpotrivă, el a început noi tratative cu Reșid-pașa. Ziua plecării ambasadei ruse nu a mai fost fixată”.

Contrar acestei știri, oficiosul francez, ziarul de seară „La Patrie”¹⁰⁷, declară categoric că, după informații primite de guvern, prințul Menșikov s-a îmbarcat și a pornit spre Odesa și că acest eveniment nu a stîrnit senzație la Constantinopol. Ziarul „Le Pays” confirmă știrea, dar ziarul „La Presse”¹⁰⁸ o dezmente. Girardin adaugă totuși că, chiar dacă aceste știri sînt adevărate, ele pot fi ușor explicate.

„Dacă prințul Menșikov a plecat într-adevăr de la Buiukdere¹⁰⁹ la Odesa, explicația este că, deoarece misiunea lui a eșuat (manqué son effet), nu i-a mai rămas altceva decît să bată în retragere, sub pretextul vizitării unui port după altui”.

Unele ziare afirmă că escadra amiralului Delasusse a trecut prin Dardanele și a ancorat în golful Cornul de Aur, dar această știre este dezmințită de ziarul „Morning Post”. „Triester Zeitung” își asigură cititorii că, înainte de a înmîna prințului Menșikov răspunsul ei, Poarta a întreat atît pe lordul Redcliffe cît și pe d-l de la Cour dacă în caz de nevoie va putea conta pe sprijinul lor. „Times” însă dezmente în mod solemn această știre.

Dau mai jos traducerea textuală a unui pasaj din ziarul parizian „Le Siècle”¹¹⁰ care conține unele amănunte interesante cu privire la negocierile desfășurate la Constantinopol între 5 și 12 mai. Acest pasaj arată în adevărata ei lumină comportarea ridiculă a prințului Menșikov, care în tot cursul acestor tratative a vădit o dezgustătoare îmbinare de barbarie nordică și duplicitate bizantină și a reușit să facă Rusia de risul Europei. Acest „grec du Bas-Empire” * își propusese să

* — „grec din timpul Imperiului roman de răsărit”, bizantin. — Nota Red.

cucerească suveranitatea asupra unui întreg imperiu prin simple efecte teatrale. Rusiei nu-i mai rămîne acum altceva decît să facă pasul de la sublim la ridicol, rușine care nu poate fi ștearsă decît prin sînge. Dar aceste vremuri ale plutocrației speculațiilor de bursă nu sînt vremurile turnirelor cavalerești. Iată ce se spune în articolul apărut în „Le Siècle” :

„Joi 5 mai, în ziua plecării pachebotului francez, Înalta Poartă a transmis d-lui de la Cour și prințului Menșikov copii după firmanul cuprinzînd rezolvarea problemei locurilor sfinte. Ziua a trecut fără ca prințul Menșikov să fi făcut vreo declarație sau vreun demers, și de aceea toți ambasadorii, considerînd că problema a fost reglementată, au profitat de plecarea vaporului francez pentru a comunica guvernelor lor înțorsătura favorabilă pe care au luat-o lucrurile. Dar prințul Menșikov, după ce a primit firmanul cu privire la locurile sfinte, a trimis la miezul nopții ministrului afacerilor externe * cu un simplu *cavas*, adică cu un jandarm, un ultimatum în care se cerea un *sened* (tratat) care să rezolve problema locurilor sfinte și să conțină de asemenea garanții pe viitor în ceea ce privește privilegiile și imunitatea bisericii ortodoxe ; cu alte cuvinte, se cerea instituirea celui mai larg protectorat rus asupra acestei biserici, ceea ce ar echivala cu recunoașterea existenței a doi împărați în Turcia : sultanul pentru mahomedani și țarul pentru creștini. În același timp prințul acorda Porții un termen de numai patru zile înăuntrul cărora urma să i se dea răspuns la ultimatumul său, cerînd ca primirea acestuia să fie imediat confirmată de un funcționar al guvernului. Printr-un așă al său, adică printr-un ofițer inferior de jandarmerie, ministrul afacerilor externe i-a trimis prințului Menșikov o dovadă de primire. În aceeași noapte prințul a trimis un vapor la Odesa. Vineri 6 mai, sultanul, aflînd că ultimatumul a fost prezentat într-un mod atît de neobișnuit, a convocat Divanul și a comunicat oficial lordului Redcliffe și d-lui de la Cour cele întimplate. Cei doi ambasadori s-au înțeles imediat asupra unor acțiuni comune, recomandînd Porții să respingă în termeni cit mai moderați ultimatumul. Pe lîngă aceasta, după cum se spune, d-l de la Cour a declarat în modul cel mai categoric că Franța se va opune oricărui acord care ar încălca drepturile care i-au fost garantate prin tratatul de la 1740 cu privire la locurile sfinte. Între timp, prințul Menșikov s-a retras la Buiukdere” (ca Achile în cortul său). „La 9 mai d-l Canning a cerut prințului o întrevvedere, cu scopul de a-l convinge să adopte o atitudine mai moderată. Cererea i-a fost refuzată. La 10 mai ministrul de război ** și ministrul de externe au fost la marel vizir ***, care-l invitase pe prințul Menșikov să vină la el pentru a încerca să ajungă împreună la un acord acceptabil. A urmat un nou refuz. În același timp însă prințul Menșikov a lăsat să se înțeleagă că e dispus să acorde o nouă aminare de trei zile. La aceasta, sultanul și guvernul său au răspuns că hotărîrile au fost luate și că timpul nu le va schimba. Acest răspuns negativ al Porții a fost trimis pe la miezul nopții de 10 spre 11 mai la Buiukdere, unde se adunase întreaga ambasadă rusă și

* — Rifaat-pașă. — *Nota Red.*

** — Mehmed-Mutergin-pașă. — *Nota Red.*

*** — Mehmed-Ali-pașă. — *Nota Red.*

unde de citeva zile se făceau pregătiri ostentative în vederea unei apropiate plecări. Guvernul turc, care fusese informat despre toate acestea, era aproape gata să cedeze, dar sultanul l-a demis și a format un nou guvern".

În încheierea comunicării mele cu privire la situația din Turcia voi reproduce din ziarul „Le Constitutionnel” extrasul de mai jos, care oglindește comportarea clerului ortodox în tot cursul acestor tratative.

„Clerul greco-ortodox, atît de mult interesat în această problemă, s-a declarat pentru statu-quo, adică în favoarea Porții. El protestează en masse* împotriva protectoratului pe care vrea să i-l impună împăratul Rusiei. În general vorbind, populația ortodoxă dorește sprijinul Rusiei, dar numai cu condiția să nu ajungă sub dominația ei nemijlocită. Îi repugnă în cel mai înalt grad însuși gîndul că biserica de răsărit, care este mama bisericii ruse, ar putea vreodată să-i fie subordonată acesteia din urmă, ceea ce s-ar întîmpla în mod inevitabil dacă proiectele cabinetului de la Petersburg ar fi acceptate”.

Scris de K. Marx la 27 mai 1853

Publicat în ziarul
„New York Daily Tribune” nr. 3.791
din 10 iunie 1853

Semnat : *Karl Marx*

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba engleză

* — în masă. — *Nota Trad.*

Karl Marx

Problema turcă. — „Times”. — Expansiunea Rusiei

Londra, marți 31 mai 1853

Escadra amiralului Corry a fost văzută în golful Biscaia, în drum spre Malta, unde urmează să întărească escadra amiralului Dundas. În legătură cu aceasta, „Morning Herald” remarcă pe bună dreptate :

„Dacă cu câteva săptămîni în urmă i s-ar fi permis amiralului Dundas să se unească cu escadra franceză la Salamina, situația ar fi fost astăzi cu totul alta”.

Dacă, fie și numai pentru a-și păstra în aparență prestigiul, Rusia ar încerca să sprijine prin acțiuni militare efective demonstrațiile ridicole ale lui Menșikov, primele ei acțiuni ar fi, probabil, reocuparea Principatelor dunărene și invadarea provinciei armene Kars și a portului Batum, teritorii pe care a încercat prin toate mijloacele să și le asigure încă prin tratatul de la Adrianopole. Deoarece portul Batum este singurul refugiu de nădejde pentru nave în partea de răsărit a Mării Negre, cucerirea lui ar răpi Turciei ultima bază navală militară din Marea Neagră și ar transforma-o pe aceasta din urmă într-o mare exclusiv rusească. Și dacă, pe lângă Kars — partea cea mai bogată și cea mai bine cultivată a Armeniei —, Rusia ar stăpîni și Batumul, ea ar avea posibilitatea de a întrerupe comerțul dintre Anglia și Persia, care se face prin Trebizonda, și ar putea să-și creeze o bază de operații atît împotriva Angliei cît și împotriva Asiei Mici. Cu toate acestea, dacă Anglia și Franța vor da dovadă de fermitate, Nikolai va fi tot atît de departe de îndeplinirea planurilor sale în această regiune cum a fost, la timpul său, împărăteasa Ecaterina în lupta ei împotriva lui Aga Mohamed, atunci cînd acesta a poruncit sclavilor săi să alunge din Astrabad cu gîrbacele pe ambasadorul rus Voinovici și pe însoțitorii lui și să-i silească să se îmbarce pe corăbiile lor.

Nicăieri aceste știri nu au produs o consternare mai mare ca la Printing-House-square. Prima încercare a ziarului „Times” de a-și reveni după formidabila lovitură primită a fost o diatribă desperată împotriva telegrafului electric, acest aparat „cu totul neobișnuit”. „Din ceea ce comunică acest fir telegrafic mincinos — exclamă el — nu se poate trage nici o concluzie justă”. Punînd astfel pe seama telegrafului electric propriile sale concluzii greșite, ziarul „Times” încearcă, ca să folosim o expresie la care recurg miniștrii în parlament, să se descotorosească de propriile sale premise „juste” anterioare. Ziarul declară :

„Oricare ar fi, în cele din urmă, soarta Imperiului otoman, sau mai bine zis a puterii musulmane care l-a cîrmuit în cursul ultimelor patru secole, părerile tuturor partidelor, atît în Anghia cît și în Europa, concordă într-un singur punct, și anume că progresul treptat al populației creștine a imperiului pe calea civilizației și a unei guvernări independente corespunde intereselor lumii întregi și că în nici un caz nu se poate admite ca aceste popoare să cadă vreodată sub jugul Rusiei și să mărească astfel și mai mult uriașele ei posesiuni. Nutrim speranța sinceră că nu numai Turcia, ci și întreaga Europă va opune împotrivire acestor pretenții ale Rusiei și că este suficient ca această tendință spre anexiuni și expansiune să se arate în adevărata ei lumină, pentru a trezi antipatia generală și o opoziție de neînfrînt, la care supușii greci și slavi ai Turciei sînt gata să participe activ”.

Cum se face că bietul „Times” a crezut în „bunele intenții” ale Rusiei față de Turcia și în „antipatia” ei față de orice expansiune? Bunele intenții ale Rusiei față de Turcia! Încă Petru I plănuia să se înalțe pe ruinele Turciei. Ecaterina a căutat să convingă Austria și a invitat și Franța să participe la dezmembrarea proiectată a Turciei și totodată la întemeierea unui imperiu grec la Constantinopol, în frunte cu nepotul ei *, care în vederea acestui scop primise o educație corespunzătoare și chiar un nume corespunzător. Mai moderat, Nikolai nu pretinde decît să fie recunoscut *protectorul exclusiv* al Turciei. Omenirea n-a uitat că Rusia a fost *protectoarea* Poloniei, *protectoarea* Crimeii, *protectoarea* Kurlandei, *protectoarea* Gruziei, a Mingreliei, a triburilor circasiene și caucaziene. Iat-o acum în rolul de *protectoare* a Turciei! Pentru a ilustra „antipatia” Rusiei față de expansiune citez numai cîteva date din noianul de fapte referitoare la dobîndirile teritoriale obținute de Rusia de pe vremea lui Petru cel Mare și pînă în zilele noastre :

---

* Konstantin. — *Nota Red.*

Granițele Rusiei au înaintat :

Spre Berlin, Dresda și Viena cu aproximativ	700	de	mile
Spre Constantinopol	500	„	„
Spre Stockholm	630	„	„
Spre Teheran	1.000	„	„

Dobândirile teritoriale obținute de Rusia în dauna Suediei reprezintă un teritoriu mai mare decât partea care i-a rămas acestui regat ; în Polonia dobândirile ei teritoriale echivalează cu suprafața întregului Imperiu austriac ; în Turcia europeană ele depășesc teritoriul Prusiei (fără provincia renană) ; în Turcia asiatică întinderea lor echivalează cu teritoriul Germaniei propriu-zise ; în Persia ele echivalează cu întinderea Angliei, iar în Tataria ele cuprind un teritoriu egal cu Turcia europeană, Grecia, Italia și Spania luate laolaltă. Totalitatea dobândirilor teritoriale ale Rusiei în ultimii 60 de ani echivalează, ca întindere și importanță, cu întregul imperiu deținut de ea în Europa înainte de aceasta.

Scris de K. Marx la 31 mai 1853

Publicat în ziarul
„New York Daily Tribune” nr. 3794
din 14 iunie 1853

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba engleză

Semnat : *Karl Marx*

Karl Marx

Înșelătoria rusă. — Eșecul lui Gladstone. — Reformele
lui Charles Wood în Indiile orientale¹¹¹

Londra, marți 7 iunie 1853

Potrivit unei știri din Berna, Consiliul federal a anulat sentința dată de curtea marțială de la Fribourg împotriva participanților la recenta insurecție, dispunând ca procesul lor să fie trimis spre judecare în fața instanțelor ordinare, *dacă nu vor fi grațiați de Consiliul cantoanelor*. Este vorba, deci, de primul dintre actele eroice care însoțesc „ruperea relațiilor dintre Elveția și Austria”, ale cărei consecințe inevitabile le-am examinat într-un articol anterior, consacrat „republicii model” din Europa*.

Transmițându-vă știrea că guvernul prusian a ordonat citorva ofițeri de artilerie aflați în concediu în străinătate să se prezinte de urgență la unitățile lor, am scris din greșală că acești ofițeri erau folosiți ca instructori în armata rusă, când de fapt am vrut să spun că erau folosiți în artileria turcă la aplicații în teren¹¹².

Toți generalii ruși și alți ruși care locuiesc la Paris au primit ordin să se întoarcă neîntârziat în Rusia. D-l Kiselev, ministrul rus la Paris, a adoptat un limbaj destul de amenințător și arată ostentativ scrisori din Petersburg în care problema turcă este tratată ascez cavalièrement**. Aceleași cercuri au lansat zvonul că Rusia cere Persiei cedarea teritoriului din jurul orașului Astrabad împreună cu acest oraș, situat la extremitatea coastei de sud-est a Mării Caspice. În același timp, exportatorii de cereale din Rusia trimit sau — *după cum se spune* — au și trimis instrucțiuni agenților lor de la Londra „să nu se grăbească în momentul de față cu vânzările de grâne, deoarece în fața primejdiei iminente de război este de așteptat ca prețurile să crească”. În sfârșit, tuturor ziarelor li se comunică știri confidentiale în care se

* Vezi volumul de față, pag. 117—118. — *Nota Red.*** — Într-o manieră sfidătoare. — *Nota Trad.*

fac aluzii la faptul că trupele rusești se deplasează spre graniță, că locuitorii orașului Iași se și pregătesc să le întâmpine, că consulul rus din Galați a achiziționat mari cantități de bușteni pentru construirea citorva poduri peste Dunăre, precum și alte știri senzaționale de același soi, pe care le fabrică cu atîta pricepere „Gazeta din Augsburg”¹¹³ și alte publicații proaustriece și proruse.

Toate acestea, ca și o întreagă avalanșă de noutăți, știri etc. similare, nu sînt decît tot atîtea încercări ridicole ale agenților ruși de a băga o spaimă salutară în lumea apuseană și de a o sili să continue aceeași politică de tergiversare, la adăpostul căreia Rusia speră să-și realizeze, ca și pînă acum, planurile referitoare la orient. Cît de sistematică este această mistificare se poate vedea din următoarele :

Săptămîna trecută cîteva ziare franceze, cunoscute ca organe plătite de Rusia, au făcut descoperirea că

„în realitate nu este vorba de un diferend între Rusia și Turcia, cît de un diferend între Petersburg și Moscova, adică între țar și partidul vechii Rusii ; pentru acest autocrat este mult mai puțin periculos să declare război decît să se expună răzbunării acestui partid, care cere insistenț cuceriri și care a arătat nu o dată în trecut cum procedează el cu monarhii care-i displac”.

Prințul Menșikov este, firește, „capul acestui partid”. Ziarul „Times” și majoritatea celorlalte ziare engleze nu au întîrziat să repete această afirmație absurdă, unele dîndu-și seama de adevărata ei semnificație, altele fiind poate victime inconștiente ale acestei înșelătorii. Dar ce concluzie i se sugerează publicului prin această nouă dezvăluire ? Dacă Nikolai va da înapoi sub o avalanșă de ironii și va renunța la atitudinea sa războinică față de Turcia, publicul va deduce că țarul a obținut o victorie asupra belicosului său partid al vechii Rusii ; dacă însă Nikolai va porni într-adevăr războiul, publicul își va spune că el procedează astfel numai din necesitatea de a face concesii acestui partid (mitic). Oricum ar evolua lucrurile, „nu va fi decît ori o victorie a Moscovei asupra Petersburgului, ori a Petersburgului asupra Moscovei”, și deci în nici un caz o victorie a Europei asupra Rusiei.

Cît privește faimosul partid al vechii Rusii, am aflat în-tîmplător de la cîțiva ruși bine informați, care fac parte din aristocrație și cu care am avut contacte frecvente la Paris, că acest partid a dispărut cu desăvîrșire de mult timp și că numai din cînd în cînd e rechemată printre cei vii fantoma lui, atunci cînd țarul are nevoie de o sperietoare pentru a in-

timida apusul Europei și a-l sili să rabde pasiv pretențiile sale nerușinate. De aceea a și fost dezgropat acum Menșikov, pe care l-au înveșmîntat în mod corespunzător în mitice straie vechi rusești. În realitate, țarul nu se teme decît de un singur partid din rîndurile nobilimii ruse, și anume de partidul care urmărește instaurarea unui sistem aristocratic-constituțional după modelul englez.

Pe lîngă diferitele fantome înviate de diplomația rusă pentru a induce în eroare Anglia și Franța, de curînd a fost întreprinsă o altă încercare de a atinge același țel : a fost publicată o lucrare intitulată „*Imperiul rus după Congresul de la Viena*”, de viconte de Beaumont-Vassy¹¹⁴. Pentru caracterizarea acestui opusculum * este suficient să cităm din el o singură frază :

„Se știe că în beciurile fortăreței Petropavlovskaia se păstrează o rezervă de monede și de lingouri de aur și de argint. La 1 ianuarie 1850 această comoară secretă era evaluată oficial la 99.763.361 de ruble de argint”.

S-a gîndit oare cineva, cîndva, să vorbească despre comoara secretă a Băncii Angliei ? „Comoara secretă” a Rusiei nu este altceva decît rezerva de metal care acoperă circulația unei cantități de trei ori mai mari de semne bănești convertibile, fără să mai vorbim de existența unei rezerve „secrete” de hîrtii de valoare neconvertibile, emise de vistieria statului. Poate însă că această comoară merită într-adevăr să fie numită „secretă”, întrucît pînă în prezent nu a văzut-o nimeni, afară de cei cîțiva negustori petersburghezi însărcinați de guvernul țarist să verifice în fiecare an sacii în care se păstrează ea.

Dar principala manevră a Rusiei în sensul celor arătate este un articol publicat în „*Journal des Débats*” sub semnătura bătrînului înțelept orleanist d-l de St.-Marc-Girardin. Citez :

„După părerea noastră, Europa este pîndită de două mari primejdii : *Rusia*, care îi amenință independența, și *revoluția*, care îi amenință *orînduirea socială*. Europa poate să evite una din aceste primejdii numai expunîndu-se pe de-a-ntregul celeilalte... Dacă Europa consideră că cheia independenței sale și îndeosebi a independenței continentului european se află la Constantinopol și că tocmai acolo trebuie să se dea dovadă

* — opuscul. — Nota Trad.

de curaj în rezolvarea problemei, aceasta înseamnă război cu Rusia. În acest război Franța și Anglia ar lupta pentru a asigura independența Europei. Ce va face Germania? Lucrul acesta nu-l știm. Dar știm că în actuala situație a Europei războiul ar însemna revoluția socială*.

Se înțelege de la sine că d-l de St.-Marc-Girardin preferă pacea cu orice preț, pronunțându-se împotriva revoluției sociale. El uită însă că împăratul Rusiei încearcă cel puțin aceeași „groază” față de revoluție ca și el însuși și stăpînul său, d-l Bertin.

Cu toate aceste somnifere pe care diplomația rusă le-a administrat presei engleze și poporului englez, „bătrînul și încăpățînatul” Aberdeen a fost nevoit să ordone amiralului Dundas să se alăture flotei franceze în largul coastelor turcești. Pînă și ziarul „Times”, care în ultimele cîteva luni n-a știut să scrie decît rusește, pare a se fi pătruns de sentimente mai englezești și folosește acum un ton foarte provocator.

Problema daneză (în trecut problema ducatelor Schleswig și Holstein) începe să trezească un viu interes în Anglia de cînd presa engleză a înțeles în sfîrșit și ea că la baza acestei probleme se află aceeași tendință expansionistă a Rusiei care generează și complicațiile din Orient. D-l Urquhart, membru al parlamentului, cunoscut admirator al Turciei și al instituțiilor orientale, a publicat în legătură cu succesiunea la tronul danez o broșură asupra căreia mă voi opri mai amănunțit într-un articol viitor¹¹⁵. Principalul argument expus în această lucrare constă în aceea că Rusia intenționează să rezerve Sundului în nord același rol pe care îl rezervă Dardanelelor în sud, adică intenționează să-l folosească pentru a-și asigura dominația în Marea Baltică, după cum ocuparea Dardanelor este menită să-i consolideze dominația în Pontul Euxin*.

Cu cîtva timp în urmă mi-am exprimat părerea că rata dobînzii va începe să crească în Anglia și că acest fapt va avea un efect defavorabil asupra proiectelor financiare ale d-lui Gladstone**. Și într-adevăr, săptămîna trecută minimul taxei de scont a fost ridicat de Banca Angliei de la 3% la 3½%, iar eșecul pe care l-am prezis planului de conversiune al d-lui Gladstone a devenit un fapt împlinit, ceea ce se poate vedea din următoarele date :

* — denumirea antică a Mării Negre. — Nota Red.

** Vezi volumul de față, pag. 112—113. — Nota Red.

Banca Angliei

Joi 2 iunie 1853

Suma totală a noilor hirtii de valoare realizate pînă astăzi :

	<u>l.st.</u>	<u>șilingi</u>	<u>pence</u>
Hirtii de 3 ¹ / ₂ %	138.082	0	3
Hirtii de 2 ¹ / ₂ %	1.537.100	10	10
Bonuri de tezaur	4.200	0	0
Total	1.679.382	11	1

Compania Mărilor Sudului

Joi 2 iunie 1853

Suma totală a obligațiunilor aducătoare de venit anual, convertite pînă astăzi :

	<u>l.st.</u>	<u>șilingi</u>	<u>pence</u>
În hirtii de 3 ¹ / ₂ %	67.504	12	8
În hirtii de 2 ¹ / ₂ %	986.528	5	7
În bonuri de tezaur	5.270	18	4
Total	1.059.303	16	7

Așadar, din suma totală a obligațiunilor Companiei Mărilor Sudului ce urmau să fie convertite a fost preschimbată numai a opta parte, iar din noile hirtii de valoare în sumă de 20.000.000, emise de d-l Gladstone, a fost plasată numai a douăsprezecea parte. De aceea d-l Gladstone va fi nevoit să contracteze un împrumut într-un moment cînd rata dobînzii a crescut și, după toate probabilitățile, va continua să crească, iar împrumutul va trebui să fie de cel puțin 8.157.811 l. st. Eșec pe toată linia ! La cele 100.000 l. st. care urmau să fie economisite prin efectul conversiunii și care au și fost trecute la partea de venituri a bugetului va trebui deci să se renunțe. În ceea ce privește masa principală a datoriei publice, adică hîrțiile de 3% în sumă de 500.000.000 l. st., unicul rezultat obținut de d-l Gladstone prin experimentul său financiar este că la 10 octombrie 1853 va expira încă un an în cursul căruia d-sa nu va fi reușit să realizeze vreo conversiune. Mai rău decît orice este însă că peste cîteva zile vor trebui plătite 3.116.000 l. st. în numerar deținătorilor de cambii ale trezoreriei care refuză să le preschimbe în condițiile propuse de d-l Gladstone. Acestea sînt succesele financiare ale guvernului „tuturor talentelor”.

În timpul dezbaterilor asupra veniturilor bisericești din Irlanda (Camera comunelor, 31 mai), șir John Russell a declarat următoarele :

„În ultimii ani a devenit evident că clerul catolic — judecînd după comportarea sa în Anglia, judecînd după acțiunile bisericii catolice sub îndrumarea capului ei, care este el însuși un suveran străin — tinde spre putere politică (exclamații: „Just, just!“), ceea ce îmi pare a fi incompatibil cu devotamentul datorat coroanei engleze (exclamații: „Just, just!“), cu devotamentul datorat cauzei generale a libertății, cu devotamentul real de care trebuie să dea dovadă orice supus al statului în îndeplinirea îndatoririlor ce-i revin. Deoarece doresc să fiu la fel de sincer ca și onorabilul gentleman care a vorbit înaintea mea, aș vrea să nu fiu înțeles greșit de Cameră. Departe de mine gîndul de a nega că în incinta acestei Camere și dincolo de zidurile ei, atît în *țara noastră* cît și în Irlanda, există numeroase persoane de religie catolică devotate tronului și libertăților *țării noastre*; afirm doar — și de acest lucru sînt profund convins — că dacă drepturile acordate clerului catolic vor fi lărgite, dacă preoții catolici vor căpăta posibilitatea de a exercita un control mai larg și o influență politică mai mare ca în prezent, ei nu vor folosi această putere în concordanță cu *libertatea generală* care domnește în *țara noastră* (exclamații puternice), și că atît în problemele puterii politice cît și în alte probleme ei nu vor acționa în favoarea acelei *libertăți generale* a discuțiilor și acelei vii și energice activități a minții omenеști care țin de spiritul constituției *țării noastre*. (Aplauze prelungite). Nu cred că în această privință catolicii ar putea fi puși alături de presbiterienii scoțieni (sunete care amintesc cimpoiul), cu adepții *englez* ai lui Wesley¹¹⁶ și cu biserica *anglicană* (întreaga sală aprobă cu entuziasm)... Sînt nevoit deci să conchid — cu cea mai mare părere de rău, dar și cu cea mai mare hotărîre — că sprijinirea religiei catolice în Irlanda, în locul sprijinirii de către stat a bisericii protestante în *această țară*, nu poate fi aprobată și sancționată de parlamentul *țării noastre*”.

Două zile după această cuvîntare, în care lordul John a încercat pentru a nu știu cîta oară să-și demonstreze dragostea față de „libertatea generală”, făcînd prea plecate temenele în fața unor secte protestante bigote, d-nii Sadleir, Keogh și Monsell au înaintat guvernului de coaliție demisia lor, printr-o scrisoare pe care d-l Monsell a adresat-o lordului Aberdeen. În răspunsul său din 3 iunie, lordul Aberdeen a dat acestor gentlemen asigurări că

„considerentele invocate de lordul John Russell și sentimentele exprimate de el, care au stîrnit nemulțumirea dv., nu sînt împărtășite de mine și de mulți dintre colegii mei... Lordul John Russell mă roagă să vă transmit că nu a fost în intenția sa să reproșeze catolicilor că nu ar fi îndeațuns de loiali”.

După aceasta, d-nii Sadleir, Keogh și Monsell și-au retras demisia, și aseară s-au făcut în parlament demersuri în vederea unei reconcilierii generale, „spre cea mai mare satisfacție a lordului John Russell”.

Vechea lege cu privire la India, cea din 1783, a fost fatală guvernului de coaliție al d-lui Fox și al lordului North. Noua lege cu privire la India, din 1853, poate să fie fatală guvernului

lui de coaliție al d-lui Gladstone și al lordului John Russell. Dar dacă primul a căzut din cauza încercării sale de a desființa Consiliul directorilor și Consiliul acționarilor [Courts of Directors and of Proprietors], al doilea este amenințat de aceeași soartă dintr-un motiv diametral opus. La 3 iunie, sir Charles Wood a cerut încuviințarea de a da citire unui proiect de lege cu privire la administrarea Indiei. Sir Charles a început prin a justifica lungimea excesivă a cuvântării pe care urma s-o pronunțe, invocînd „vastitatea problemei” și „cele 150.000.000 de suflete pe care le privește această problemă”. Pentru fiecare 30.000.000 de confrați întru supușenie, sir Charles s-a simțit obligat să jertfească cel puțin o oră din viața sa. Și de ce atîta grabă în reglementarea legislativă a acestei „vaste probleme”, în timp ce luarea de măsuri „chiar și în cele mai neînsemnate chestiuni” se amîină mereu? Pentru că Carta Companiei Indiilor orientale expiră la 30 aprilie 1854. Dar de ce nu se adoptă o lege pentru prelungirea provizorie a Cartei, urmînd să se discute ulterior legiuiri mai stabile? Pentru că, pretinde d-sa, este îndoielnic dacă vom mai avea vreodată „un prilej atît de favorabil pentru o discutare calmă a acestei vaste și importante probleme”, adică pentru a o înmormînta între zidurile parlamentului. Afară de aceasta, susține dînsul, dispunem în prezent de toate informațiile referitoare la această problemă, directorii Companiei Indiilor orientale sînt de părere că problema Indiei trebuie soluționată prin lege încă în actuala sesiune, iar guvernatorul general al Indiei, lordul Dalhousie, a adresat guvernului o scrisoare urgentă, în care cere să se adopte imediat, cu orice preț, o soluție legislativă. Dar argumentul cel mai izbitor pe care îl aduce sir Charles în favoarea adoptării imediate a proiectului său de lege este că, deși d-sa este pregătit, după cît se pare, să vorbească despre o mulțime de probleme „care nu sînt cuprinse în proiectul prezentat”,

„măsurile propuse, atît cît prevede proiectul de lege, nu depășesc anumite limite foarte înguste”.

După această introducere, sir Charles a început să facă apologia administrației Indiei în ultimii douăzeci de ani. „Cînd privim India trebuie să ne străduim s-o vedem cu ochii unor indieni”, și ochii aceștia au darul neobișnuit de a vedea în roz tot ce e englez și în negru tot ce e indian.

„În India aveți de-a face cu un popor care numai cu mare greutate acceptă schimbări și care este încătușat de prejudecăți religioase și de

obiceiuri învechite. Acolo există într-adevăr tot felul de piedici în calea unui progres rapid". (S-ar spune că în India există un partid al coaliției conduse de whigi).

Sir Charles Wood declară :

„Punctele pe care s-a pus cel mai mare accent și care constituie obiectul principal al plîngerilor în petițiile prezentate comisiei privesc administrarea justiției, lipsa de lucrări publice și proprietatea funciară”.

În ceea ce privește lucrările publice, guvernul *intenționează* să întreprindă lucrări „de cea mai mare amploare și importanță”. În ceea ce privește proprietatea funciară, sir Charles demonstrează cu mult succes că cele trei forme de proprietate funciară existente în India — sistemul *zamin-dari*, sistemul *raiatwari* și cel al *comunităților sătești* — nu sînt decît tot atîtea forme de *exploatare* fiscală folosite de Companie, dintre care nici una nu poate și nici nu merită să devină forma general răspîndită. Ideea creării unei alte forme, cu caracter diametral opus, nici nu-i trece prin minte lui sir Charles.

„În ceea ce privește *administrarea justiției* — continuă el —, plîngerile se referă mai ales la dificultățile izvorîte din procedura judiciară engleză, la pretinsa incompetență a judecătorilor englezi și la corupția funcționarilor și judecătorilor autohtoni”.

Și pentru a dovedi cît de dificilă este administrarea justiției în India, sir Charles relatează că încă în 1833 a fost înființată acolo o comisie juridică. Dar, după însăși mărturia lui sir Charles Wood, ce a făcut această comisie? Primul și unicul rezultat al lucrărilor ei a fost un *cod penal*, elaborat sub îndrumarea d-lui Macaulay. Acest cod a fost trimis diferitelor autorități locale din India, care l-au retrimis la Calcuta, de unde a fost expedit în Anglia, iar de aici trimis din nou în India. Aici, după ce d-l Macaulay a fost înlocuit în postul de consilier juridic prin d-l Bethune, codul a fost complet refăcut. Sub acest pretext, guvernatorul general *, care pe atunci nu era de părere că „amînarea este un izvor de slăbiciune și de primejdii”, l-a trimis din nou în Anglia, de unde i-a fost înapoiat cu împuternicirea de a-l aproba în forma pe care o va socoti cea mai bună. Între timp însă moare d-l Bethune și guvernatorul general găsește că cel mai bine este să transmită codul spre definitivare unui al treilea jurist englez, și anume unuia care nu cunoștea de loc obiceiurile și moravurile indie-

* — Dalhousie. — *Nota Red.*

nilor, rezervându-și dreptul de a respinge codul după ce va fi fost ticluit de acest funcționar cu totul lipsit de competență. Acestea sînt peripețiile acestui cod, care nici nu a văzut încă lumina zilei. În ceea ce privește absurditățile procedurii judiciare în India, sir Charles invocă procedura nu mai puțin absurdă a justiției engleze propriu-zise. Afirmînd că judecătorii englezi din India sînt cu desăvîrșire incoruptibili, el este totuși gata să-i sacrifice, schimbînd procedura numirii lor. Pentru a dovedi progresul general al Indiei, sir Charles compară starea actuală a orașului Delhi cu starea sa în timpul invaziei lui Kuli-han. Impozitul pe sare este justificat cu argumente împrumutate de la cei mai cunoscuți economiști, care au fost unanimi în a recomanda înființarea unui impozit pe un obiect de primă necesitate. Sir Charles a evitat însă să arate ce ar spune aceiași economiști dacă ar afla că în răstimp de doi ani, din 1849—1850 pînă în 1851—1852, consumul de sare s-a redus cu 60.000 de butoaie, ceea ce a făcut ca veniturile din impozitul pe sare să scadă cu 415.000 l. st., totalul veniturilor de pe urma acestui impozit fiind de 2.000.000 l. st.

Iată acum măsurile propuse de sir Charles, măsuri „care nu depășesc anumite limite foarte înguste” :

1) Consiliul directorilor trebuie să fie format din 18 membri în loc de 24, 12 membri fiind aleși de acționari, iar 6 nu miți de coroană.

2) Salariul directorilor se mărește de la 300 la 500 l. st. anual ; președintele primește 1.000 l. st.

3) În toate funcțiile din cadrul departamentului civil și în toate funcțiile militare care necesită cunoștințe speciale, numirile se fac în India pe bază de concurs public ; directorii au dreptul de a face numiri în funcțiile ofițerești inferioare din cavaleria armatei.

4) Funcția de guvernator general urmează să fie separată de funcția de guvernator al Bengalului ; puterii supreme i se acordă dreptul de a crea o nouă prezidenție în regiunea Indului.

5) În sfîrșit, toate măsurile enumerate rămîn în vigoare numai atîta timp cît parlamentul nu va fi adoptat alte hotărîri.

Cuvîntarea lui sir Charles Wood și măsurile propuse de el au fost supuse unei critici foarte aspre și satirice de d-l Bright ; se înțelege însă că, zugrăvind tabloul Indiei ruinate de jafal fiscal al Companiei și guvernului, el s-a ferit să-l completeze cu trăsături care să înfățișeze India ruinată de Manchester și de liberul-schimb. Cît privește cuvîntarea rostită aseară de

un vechi cunoscător al problemelor Indiilor orientale, sir J. Hogg, director sau fost director al Companiei Indiilor orientale, mi se pare într-adevăr că am mai citit-o în dările de seamă pe 1701, 1730, 1743, 1769, 1772, 1781, 1783, 1784, 1793, 1813 și pe alți ani. Ca răspuns la panegiricul său directorial, aş vrea să citez numai câteva date din dările de seamă anuale cu privire la India, publicate, după câte îmi amintesc, sub propria lui supraveghere :

Suma totală a venitului net al Indiei :

1849—1850	. . . . .	20.275.831 l. st.	} În trei ani venitul s-a redus cu 348.792 l. st.
1850—1851	. . . . .	20.249.932 " "	
1851—1852	. . . . .	19.927.039 " "	

Suma totală a cheltuielilor :

1849—1850	. . . . .	16.687.382 l. st.	} În trei ani cheltuielile au crescut cu 1.214.284 l. st.
1850—1851	. . . . .	17.170.707 " "	
1851—1852	. . . . .	17.901.666 " "	

Impozitul funciar :

În ultimii patru ani suma încasărilor a oscilat

în Bengal	. . . . .	între 3.500.000 l. st. și 3.560.000 l. st.
în nord-vest	. . . . .	" 4.870.000 " " " 4.900.000 " "
în Madras	. . . . .	" 3.640.000 " " " 3.470.000 " "
în Bombay	. . . . .	" 2.240.000 " " " 2.300.000 " "

	Venitul global în 1851—1852	Cheltuielile pentru lucrări publice în 1851—1852
Bengal	. . . . . 10.000.000 l. st.	87.800 l. st.
Madras	. . . . . 5.000.000 " "	20.000 " "
Bombay	. . . . . 4.800.000 " "	58.500 " "
Total	. . . 19.800.000 l. st.	166.300 l. st.

Așadar, din suma totală a venitului de 19.800.000 l. st. s-au cheltuit pentru construcții de drumuri, canale, poduri și alte lucrări publice necesare numai 166.300 l. st.

Scris de K. Marx la 7 iunie 1853

Publicat în ziarul

„New York Daily Tribune” nr. 3.801
din 22 iunie 1853

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba engleză

Semnat : *Karl Marx*

Karl Marx

Stăpînirea britanică în India ¹¹⁷

Londra, vineri 10 iunie 1853

Știri telegrafice sosite de la Viena anunță că soluționarea pașnică a problemei Turciei, Sardiniei și Elveției este considerată aproape sigură.

Aseară au continuat în Camera comunelor dezbaterile cu privire la India, care s-au desfășurat la nivelul mediocru obișnuit. D-l Blackett a acuzat pe sir Charles Wood și pe sir J. Hogg că declarațiile lor poartă pecetea unui fals optimism. O serie de apărători de profesie ai guvernului și ai Consiliului directorilor au veștejit, pe cît le-a fost cu putință, pe autorul acestei acuzații, iar omniprezentul domn Hume a rezumat dezbaterile, cerînd guvernului să-și retragă proiectul. Dezbaterile au fost amîinate în continuare.

Hindustanul este o Italie de dimensiuni asiatice. Munții Himalaia corespund Alpilor, cîmpia Bengalului corespunde cîmpiei Lombardiei, lanțul muntos Deccan Apeninilor și insula Ceilon Siciliei. Aceeași bogată diversitate a produselor solului și aceeași fărîmițare în structura politică. Și, așa cum în Italia numai sabia cuceritorului unea din timp în timp diferite mase naționale, tot astfel vedem și Hindustanul — atunci cînd nu se află sub jugul mahomedanilor, al mogulilor ori al britanicilor — fărîmițat în tot atîtea state independente unele de altele și învrăjbite între ele cîte orașe sau chiar sate numără. Dar din punct de vedere social Hindustanul nu este Italia, ci Irlanda Orientului. Și această stranie îmbinare de Italie și de Irlandă, acest amestec de lume a voluptății și lume a suferinței, este anticipată în vechile tradiții religioase ale Hindustanului. Această religie este totodată o religie a exuberanței senzuale și a ascetismului care mortifică carnea, este religia Lingamului și a lui Juggernaut, religia călugărului și a baiaderei ¹¹⁸.

Nu împărtășesc părerea acelor care cred într-un veac de aur al Hindustanului, deși în sprijinul părerii mele nu voi invoca, ca sir Charles Wood, comparația cu vremurile lui Kuli-han *. Dar luați, spre exemplu, timpurile lui Aurangzeb, sau epoca în care mogulii au apărut la nord, iar portughezii la sud, sau perioada invaziei mahomedane și a heptarhiei din India de sud ¹¹⁹, sau, dacă vreți să mergeți înapoi în cea mai adâncă antichitate, luați cronologia mitologică a brahmanilor înșiși, potrivit căreia începutul calamităților Indiei se raportează la o epocă mai îndepărtată chiar decît cea în care creștinismul situează facerea lumii.

Nu încape însă nici o îndoială că suferințele pricinuite de britanici Hindustanului sînt cu totul de altă natură și infinit mai adînci decît tot ce a avut de îndurat Hindustanul mai înainte. Nu mă refer aici la despotismul european, pe care Compania britanică a Indiilor orientale l-a cultivat pe terenul despotismului asiatic, ceea ce constituie o îmbinare mai monstruoasă decît oricare din monștrii sfinți care te înspăimîntă în templul din Salsette ¹²⁰. Această îmbinare nu este o trăsătură caracteristică a sistemului englez de administrație colonială, ci o simplă imitație a celui olandez, și aceasta în așa măsură, încît, pentru a caracteriza activitatea Companiei britanice a Indiilor orientale, este de ajuns să repetăm textual cele spuse de sir Stamford Raffles, guvernatorul englez al Iavei, despre vechea Companie olandeză a Indiilor orientale :

„Compania olandeză, care era mînată exclusiv de setea de îmbogățire și care își trata supușii mult mai rău decît își trata pe vremuri un plantator din Indiile de vest gloata de sclavi ce lucrau pe plantația sa — deoarece acesta plătise bani pentru oamenii pe care îi cumpărase și care deveniseră proprietatea sa, pe cînd Compania olandeză nu plătise nimic —, a făcut uz de întregul aparat existent al despotismului pentru a stoarce de la populație ultimul ban sub formă de dări și pentru a o sili să muncească pînă la istovire completă. În felul acesta ea a agravat răul pe care-l pricinuia țării o cîrmuire samavolnică și semi-barbară, îmbinînd în activitatea ei toată iscusința practică a politicianului și tot egoismul monopolizator al negustorului“.

Războaiele civile, invaziile, revoluțiile, cuceririle și anii de foamete — toate aceste calamități succesive, oricît de neșpus de complexe, furtunoase și distrugătoare ar apărea efectele lor asupra Hindustanului, nu l-au atins decît superficial, pe cînd Anglia a distrus însăși baza societății indiene, fără să fi făcut pînă acum vreo încercare de a o transforma pe

* Vezi volumul de față, pag. 133. — *Nota Red.*

aceasta din urmă. Această pierdere a lumii lor vechi, fără dobîndirea unei lumi noi, imprimă suferințelor de astăzi ale locuitorilor Indiei un caracter deosebit de apăsător și face ca Hindustanul stăpînit de Anglia să rămînă fără legătură cu vechile sale tradiții, cu întregul său trecut istoric.

Din timpuri imemorabile au existat în Asia numai trei ramuri de activitate administrativă: departamentul finanțelor, sau departamentul pentru jefuirea propriului popor, departamentul războiului, sau departamentul pentru jefuirea altor popoare, și, în sfîrșit, departamentul lucrărilor publice. Condițiile de climă și specificul solului, în special prezența vas-telor pustiuri, care, începînd din Sahara, se întind de-a curmezișul Arabiei, Persiei, Indiei și Tatariei, pînă la cele mai înalte podișuri din Asia, au făcut ca irigația artificială prin canale și instalații de irigare să constituie baza agriculturii în Orient. Atît în Egipt și în India cît și în Mesopotamia, Persia și în alte țări, inundațiile sînt folosite pentru fertilizarea ogoarelor; nivelul crescut al apei este folosit pentru alimentarea canalelor de irigație. Această necesitate elementară de a folosi în comun și în mod rațional resursele de apă, necesitate care în Occident, de exemplu în Flandra și în Italia, a determinat pe întreprinzătorii particulari să se asocieze de bunăvoie, a reclamat în Orient, unde nivelul de civilizație era prea scăzut și întinderea teritoriului prea vastă pentru a da naștere unor asociații voluntare, intervenția puterii centralizatoare a cîrmuirii. De aici funcția economică care a revenit tuturor cîrmuirilor asiatice, și anume funcția de organizare a lucrărilor publice. Acest sistem de fertilizare artificială a solului, sistem care depindea de o cîrmuire centrală și care se degrada de îndată ce irigația și drenajul erau neglijate, explică faptul, altminteri de neînțeles, că găsim azi sterpe și pustii ținuturi întregi care altădată erau minunat cultivate, ca Palmira și Pêtra, ruinele Iemenului și ținuturi întinse din Egipt, Persia și Hindustan; aceasta explică și faptul că un singur război pustiitor era în stare să depopuleze o țară pentru veacuri și s-o lipsească de toată civilizația ei.

În Indiile orientale britanicii au preluat de la predecesorii lor departamentul finanțelor și departamentul războiului, dar au neglijat cu desăvîrșire departamentul lucrărilor publice. Așa se explică degradarea unei agriculturi care nu se poate dezvolta în conformitate cu principiul englez al liberei concurențe — principiul *laissez faire, laissez aller*¹²¹. În statele asiatice e însă un lucru foarte obișnuit să vezi că agricultura

decade sub o cîrmuire și reinvie sub alta. Aici recoltele depind de o guvernare bună sau rea, după cum în Europa ele depind de starea bună sau rea a timpului. De aceea, oricît de mare ar fi răul pe care-l constituie în sine prejudiciile aduse agriculturii și neglijarea ei, totuși nu s-ar putea considera că tocmai prin aceasta cuceritorul britanic a dat o lovitură de grație societății hinduse, dacă toate acestea n-ar fi fost întovărășite de împrejurări mult mai însemnate, care reprezintă ceva nou în analele întregii lumi asiatice. Oricît de importante au fost schimbările politice în trecutul Indiei, relațiile ei sociale au rămas neschimbate din timpurile cele mai îndepărtate și pînă în primul deceniu al secolului al XIX-lea. Războiul manual de țesut și roata de tors, care au dat naștere unei armate uriașe de torcători și țesători, alcătuiau pivoții structurii societății indiene. Din timpuri imemorabile Europa primea minunatele țesături lucrate în India și trimitea în schimb metale prețioase, furnizînd astfel materialul necesar giuvaergiului, acest membru indispensabil al societății indiene, a cărei predilecție pentru podoabe este atît de mare, încît pînă și oamenii din clasa de jos, care umblă aproape goi, poartă în mod obișnuit cercei de aur și o podoabă de aur în jurul gîtului. Foarte răspîndite erau de asemenea inelele, care se poartă la degetele mîinilor și picioarelor. Femeile, ca și copiii, purtau adesea brățări masive din aur sau din argint pe brațe și în jurul gleznelor, iar printre lucrurile casnice găseai statuete de aur sau de argint reprezentînd diverse zeități. Cuceritorul britanic a fost acela care a distrus în India războiul manual de țesut și a sfărîmat roata de tors. Mai întîi Anglia a alungat de pe piețele europene țesăturile de bumbac de proveniență indiană, apoi a început să trimită în Hindustan fire toarse cu mașina și în cele din urmă a inundat cu produse din bumbac însăși patria țesăturilor de bumbac. Din 1818 pînă în 1836 exportul de fire al Marii Britanii în India a crescut în proporție de 1 la 5.200. În timp ce în 1824 exportul de museline englezești în India nu reprezenta decît 1.000.000 de iarzi, în 1837 el a trecut de 64.000.000 de iarzi. Dar în aceeași perioadă numărul locuitorilor orașului Dacca a scăzut de la 150.000 la 20.000. Această decădere a orașelor indiene, cîndva vestite prin produsele lor, nu poate fi considerată însă ca cea mai gravă consecință a dominației engleze. Aburul britanic și știința britanică au distrus pe întreg teritoriul Hindustanului legătura dintre agricultură și producția meșteșugărească.

French Princess married King Leopold. It seems that Napoleon is even to be a conqueror. King Leopold, who has thrown himself under the protection of Russia and Austria, instead of suing for peace at Paris, as the King of Holland and Sardinia, and the Swiss Republic have done. Spain, too, is now looked at favorably by the Emperor; her royal house is too much allied with the Orleans family, not to be disliked by a Bonaparte. A rising, therefore, would not be supported by French intervention, and such a rising is not altogether impossible in Spain, where royalty has lost its dignity by the personal behaviour of the Queen-Mother and of the Queen.

A. C. O.

The British Rule in India.

Continued from The N. Y. Tribune.

Telegraphic dispatches from Vienna announce that the pacific solution of the Turkish, Sardinian and Swiss questions, is regarded there as a certainty.

Last night the debate on India was continued in the House of Commons, in the usual dull manner. Mr. Herbert charged the statements of Sir Charles Wood and Mr. J. Hegg, with bearing the stamp of opinionist falsehood. A lot of Ministerial and Directorial advice rebuked the charge as well as they could, and the honorable Mr. Hume summed up by calling on Ministers to withdraw their bill. Debate adjourned.

Hindustan is an Italy of Asiatic dimensions, the Himalayas for the Alps, the Plains of Bengal for the Plains of Lombardy, the Deccan for the Apennines, and the Isle of Ceylon for the Island of Sicily. The same rich variety in the products of the soil, and the same diversification in the political configuration, that as Italy has, from time to time, been compressed by the conqueror's sword into different national masses, so do we find Hindustan, when not under the pressure of the Mohammedan, or the Mogul, or the British, dissolved into as many independent and conflicting States as it numbered towns, or even villages. Yet, in a social point of view, Hindustan is not the Italy, but the Ireland of the East. And this strange combination of Italy and of Ireland, of a world of voluptuousness and of a world of woe, is anticipated in the ancient traditions of the religion of Hindostan. That religion is at once a religion of serene exuberance, and a religion of self-mortifying asceticism, a religion of the Lingam and of the Juggernaut; the religion of the Monk, and of the Bya-dere.

I share not the opinion of those who believe in a golden age of Hindustan, without recurring, however, like Sir Charles Wood, for the confirmation of my view, to the authority of Khul-Khan. But take, for example, the first of the Aryan Yajur, or the speech, when the Mogul appeared in the North, and the Portuguese the South; or the age of Mohammedan invasion, and of the Haphtarchy in Southern India; or, if you will, go still more back to antiquity, take the mythological chronology of the Brahmin himself, who places the commencement of Indian misery in an epoch even more remote than the Christian creation of the world.

There cannot, however, remain any doubt but that the misery inflicted by the British on Hindustan is of an essentially different and infinitely more intensive kind than all Hindustan had to suffer before. It is not allied to European despotism, planted upon Asiatic despotism, by the British East India Company, forming a more monstrous combination than that of the divine monarch asserting as in the Temple of Salote. This is no distinctive feature of British Colonial rule, but only an imitation of the Dutch, and so much so, that in order to characterize the working of the British East India Company, it is sufficient to literally repeat what Sir Stamford Raffles, the English Governor of Java, said of the old Dutch East India Company:

"The Dutch Company, extorted solely by the spirit of gain, and viewing their subject, with less regard or consideration than a West India planter formerly viewed a negro upon his estate, because the latter had paid the purchase money of human property, which the other had not employed all the existing machinery of despotism to the last degree of their labor, and thus aggravated the evils of a despotic and semi-despotic government, by working it with all the practised ingenuity of politicians, and all the unscrupulous skill of men of trade."

All the civil, religious, political, commercial, and military, strangely complex, rapid, and destructive, as the successive action in Hindustan may appear, did not go deeper than its surface. England has broken down the entire framework of Indian society, without any attempts of reconstruction yet appearing. This loss of his old world, with no gain of a new one, imparts a particular kind of melancholy to the present misery of the Hindoo, and separates Hindustan, raised by Britain from all its ancient traditions, and from the whole of its past history.

There have been in Asia, generally, from immemorial times, but three departments of Government: that of Finance, or the plunder of the interior; that of War, or the plunder of the exterior; and, finally, the department of Public Works. Climate and territorial conditions, especially the vast tracts of desert, extending from the Sahara, through Arabia, Persia, India, and Tartary, to

personal inducements and social acquaintance with the situation and concerns of the people, render him the best qualified for this charge. The Asiatic ruler, like the best of civilization, and regardless of anything connected with it, the fairer and the taller, the more the force of which consists in gaining information of a man's affairs, and in executing and protecting persons traveling from one village to another, the practice of the most appearing to be more immovably fastened to the village, consisting among other duties, in guarding the crops and watching in winter, the fields, the flocks, and the herds, who preserve the limits of the village, or give evidence respecting them in cases of dispute. The Superintendent of Land and Watercourses distributes the water for the purposes of agriculture. The Brahmin, who performs the village duties, is a village to read and write in the sand. The calendar Brahmin, or astrologer, &c. These officers and servants generally constitute the establishment of a village; but in some parts of the country it is of less extent, some of the duties and functions above described being united in the same person, in others it exceeds the above-mentioned number of individuals. Under this simple form of municipal government, the inhabitants of the country have lived from time immemorial. The boundaries of the villages have been but seldom altered; and though the villages themselves have been sometimes injured, and even destroyed by war, famine or pestilence, the same name, the same limits, the same interests, and even the same families have continued for ages. The inhabitants gave themselves no thought about the treatment of the villages of kingdoms; while the village remains entire, they care not to what power it is transferred, or to what sovereign it devolves; its internal economy remains unaltered. The petty is still the head inhabitant, and still acts as the petty judge or magistrate, and collector or rentor of the village."

These small stereotyped forms of social organization have been the greater part dissolved, and are disappearing, not so much through the brutal interference of the British tax-gatherer and the British soldier, as through the working of English steam and English free trade. These family-communities were based on domestic industry, in that peculiar combination of hand-planting, hard spinning and hand-tilling agriculture which gave them self-supporting power. English interference has placed the spinner in Lancashire and the weaver in Bengal, or swept away both Hindoo spinning and weaver, dissolved these small semi-barbarian, semi-civilized communities, by blowing up their economic basis, and thus produced the greatest, and the most lasting truth, the only social revolution ever heard of in Asia.

Now, reckoning as it must be to human feeling to witness those myriads of industrious patriarchal and defensive social organizations disorganizing, and dissolving into their woe, thrown into a sea of woe, and their individual members losing at the same time their ancient forms of civilization, and their hereditary means of subsistence, we must not forget that these little village communities, inoffensive though they may appear, had always been the solid foundation of Oriental despotism, that they restrained the human mind within the smallest possible compass, making it the unrelenting tool of superstition, enslaving it beneath traditional rules, depriving it of all grandeur and historical energies. We must not forget that the barbarian system which, concentrating on some miserable patch of land, had quietly witnessed the ruin of empires, the perpetration of unspeakable cruelties, the massacre of the population of large towns, with no other consideration bestowed upon them than as natural enemies, itself the helpless prey of any aggressor who deigned to notice it at all. We must not forget that this unedified, stagnant, and regressive life, that this passive sort of existence evoked on the other part, in contradistinction wild, aimless, unbounded forces of destruction and rendered mariner itself a religious rite in Hindustan. We must not forget that these little communities were contaminated by distinctions of caste and by slavery, that they subjugated man to external circumstances instead of elevating man above the sovereignty of circumstances, that they transformed a self-developing social state into never changing natural destiny, and that brought about a hereditary worship of nature, exhibiting its degraded state of Asia? If not, whatever may have been the crimes of England she was the unconscious tool of his history in bringing about that revolution.

Then, whatever witnesses the spectacle of the crumbling of an ancient world may have for our personal feelings, we have the right, in point of history, to eternalize with Goethe:

"Soltes diese Qual nur gelten
Hat nicht als unheilbar betrachtet,
Dann's Herrschall aufgeben?"

KARL MARX.

Aceste două împrejurări, și anume: pe de o parte faptul că locuitorii Indiei, asemenea tuturor popoarelor orientale, lăsau în grija guvernului central marile lucrări publice care constituie o condiție esențială pentru agricultura și comerțul lor, iar pe de altă parte faptul că populația Indiei, împrăștiată pe toată întinderea țării, se concentrează în centre mici datorită legăturii patriarhale dintre agricultură și meșteșug, — aceste două împrejurări au dat naștere din cele mai îndepărtate timpuri unui sistem social specific, așa-numitul *sistem de comunități sătești*, care imprimă fiecăreia din aceste mici unități un caracter de sine stătător și o condamnă la o existență izolată. Trăsăturile specifice ale acestui sistem sînt bine redate în următoarea descriere, extrasă dintr-un vechi raport oficial al Camerei comunelor din Anglia cu privire la problemele Indiei :

„Din punct de vedere geografic, satul este o întindere de cîteva sute sau mii de acri de pămînt cultivat sau pîrloagă; din punct de vedere politic, el seamănă cu o corporație sau cu o comună urbană. Personalul său administrativ se compune de obicei din: *patel*, sau staroste, care în mod obișnuit supraveghează treburile satului, aplanează litigiile dintre locuitori, exercită funcții polițienesti și îndeplinește pe teritoriul satului funcția de birar, pentru care el este persoana cea mai indicată, datorită considerației personale de care se bucură și cunoașterii amănunțite a situației și a ocupațiilor populației. *Karnamul* supraveghează starea cultivării pămîntului și înregistrează tot ce are vreo legătură cu aceasta. Urmează apoi *taliari* și *loti*: sarcina celui dintîi constă în a culege informații în legătură cu crimele și delictele și în a însoți și ocroti persoanele care merg dintr-un sat în altul, în timp ce sfera de activitate a celui din urmă pare a nu depăși limitele satului, constînd, printre altele, în a păzi recoltele și a ajuta la măsurarea lor. *Străjerul* păzește hotarele satului și depune mărturie în privința lor în cazuri de litigiu. Supraveghetorul rezervoarelor și al cursurilor de apă distribuie apa pentru nevoile agriculturii. Brahmanul are în atribuția sa treburile cultului în cadrul comunității. Dascălul învață copiii din sat să citească și să scrie pe nisip. Apoi brahmanul care ține socoteala calendarului, sau astrologul etc. Toți aceștia formează în mod obișnuit administrația satului. În unele părți ale țării numărul lor este mai mic, deoarece unele din funcțiile și atribuțiile descrise mai sus sînt îndeplinite de aceeași persoană; în alte regiuni numărul lor este mai mare. Sub această formă simplă de administrație comunală au trăit locuitorii țării din timpuri imemorabile. Hotarele satelor se modificau arareori și, deși satele sufereau uneori mari prejudicii și erau chiar pustiite de pe urma războaielor, a foametei și molimelor, aceeași denumire, aceleași hotare, aceleași interese și chiar aceleași familii continuau să existe secole de-a rîndul. Locuitorii acestor sate nu se sinchiseau de prăbușirea și împărțirea unor monarhii întregi. Atîta timp cît satul rămîne neatins, le este indiferent cărui stat îi este cedat satul sau cărui suveran îi este subordonat, căci economia lor internă rămîne neschimbată. *Patelul* continuă să fie starostele comunității și își vede de funcția sa de judecător și de birar sau de oțcupciu al dărilor¹²².

Aceste mărunte forme stereotipe de organism social s-au destrămat în cea mai mare parte și sînt pe cale de dispariție, nu atît datorită intervenției brutale a receptorului și soldatului britanic cît datorită efectelor mașinii cu aburi engleze și a comerțului liber englez. Aceste comunități organizate în chip de familie se bazau pe industria casnică, pe acea îmbinare specifică a țesutului manual, a torsului manual cu metodele manuale de cultivare a pămîntului, care le permitea să-și satisfacă singure nevoile. Amestecul englezilor, care a făcut ca torcătorii să se afle în Lancashire, iar țesătorii în Bengal, sau ca atît torcătorii indieni cît și țesătorii indieni să fie în genere măturați de pe fața pămîntului, a dus la destrămarea acestor mici comunități pe jumătate barbare, pe jumătate civilizate, sfărîmînd baza lor economică, și în felul acesta a produs cea mai mare și, la drept vorbind, singura revoluție *socială* prin care a trecut vreodată Asia.

Dar, oricît de tristă ar fi din punctul de vedere al sentimentelor omenești prîveliştea distrugerii acestor nenumărate organizații sociale pașnice, patriarhale, harnice, a destrămării lor în elementele lor componente, oricît de dureros ar fi să le vezi azvirlite într-un noian de calamități, iar pe fiecare dintre membrii lor pierzîndu-și în același timp vechile forme de civilizație, ca și sursele de existență moștenite din moși-strămoși, nu trebuie totuși să uităm că aceste idilice comunități satești, oricît de inofensive ar părea, au constituit dintotdeauna temelia solidă a despotismului oriental, că ele au îngrădit rațiunea omenească în cadrul cel mai strîmt cu putință, transformînd-o într-o unealtă docilă a superstiției, încătușînd-o în lanțurile regulilor tradiționale și răpindu-i orice măreție, orice inițiativă istorică. Nu trebuie să uităm egoismul acestor barbari, care, concentrîndu-și toate interesele pe un mizeretic de pămînt, asistau impasibili la prăbușirea unor întregi imperii, la săvîrșirea unor atrocități fără seamă, la exterminarea populației unor orașe mari, fără a da acestor evenimente mai multă atenție decît fenomenelor naturii, și ajungeau ei înșiși prada neputincioasă a primului cotropitor care binevoia să-i ia în seamă. Nu trebuie să uităm că această viață vegetativă, stagnantă, nedemnă, această formă pasivă de existență trezea, pe de altă parte și în opoziție cu ea, forțe de distrugere sălbatice, oarbe și nestăvilite, și făcea ca în Hindustan pînă și crima să fie un rit religios. Nu trebuie să uităm că aceste mici comunități purtau stigmatul deosebirilor de castă și al sclaviei, că ele îl subordonau pe om împrăjurărilor exterioare în

loc de a face din el stăpînul acestor împrejurări, că ele au transformat într-o fatalitate imuabilă, predestinată de natură, o stare socială ce se autodezvoltă, creînd astfel un cult primitiv al naturii, al cărui caracter degradant își găsește expresia deosebită în faptul că omul, acest stăpîn al naturii, cade în genunchi înaintea maimuței Hanuman și a vacii Sabala.

Este adevărat că, provocînd o revoluție socială în Hindustan, Anglia a fost călăuzită de cele mai josnice scopuri și a dat dovadă de obtuzitate în maniera în care și le-a realizat. Dar nu aceasta importă. Problema este de a ști dacă omenirea își poate îndeplini menirea fără o revoluționare fundamentală a condițiilor sociale din Asia. Dacă nu, atunci, cu toate crimele pe care le-a săvîrșit, Anglia a fost unealta inconștientă a istoriei atunci cînd a provocat această revoluție. Și, în cazul acesta, oricît de dureros ar fi pentru sensibilitatea noastră personală spectacolul prăbușirii unei lumi vechi, din punctul de vedere al istoriei avem dreptul să exclamăm împreună cu Goethe :

„Sollte diese Qual uns quälen
Da sie unsre Lust vermehrt,
Hat nicht Myriaden Seelen
Timur's Herrschaft aufgezehrt ?" *

Scris de K. Marx la 10 iunie 1853
Publicat în ziarul
„New York Daily Tribune” nr. 3804
din 25 iunie 1853

Semnat: *Karl Marx*

Se tipărește după textul
apărut în ziar
Tradus din limba engleză

* — „Chinul oare-n clești ne strînge
Bucuria s-o sporească ;
N-a stors oare mări de sînge
Tamerlan ca să domnească ?”

(Din poezia „Către Zuleica”, ciclul „Divanul Apusului și Răsăritului”).
—Nota Red.

Karl Marx

Prosperitate engleză. — Greve. —
Problema turcă. — India

Londra, vineri 17 iunie 1853

Potrivit datelor oficiale, valoarea exportului britanic

pe luna aprilie 1853 reprezintă	7.578.910 l. st.
pe cînd în aprilie 1852 ea reprezenta	5.268.915 " "
în primele patru luni ale acestui an ea reprezintă	27.970.633 " "
pe cînd în aceleași patru luni ale anului 1852 ea reprezenta	21.844.663 " "

Avem deci în primul caz o creștere de 2.309.995 l. st., sau de peste 40%, iar în cel de-al doilea o creștere de 6.125.970 l. st., sau de aproximativ 28%. Dacă creșterea va continua în același ritm, la sfîrșitul anului 1853 valoarea totală a exportului Marii Britanii va trece de 100.000.000 l. st.

Comunicînd cititorilor săi aceste cifre uluitoare, ziarul „Times” se lansează în adevărate ditirambe și încheie prin cuvintele: „Sîntem cu toții fericiți și uniți!” Abia fusese trîmbitată această descoperire plăcută, cînd pe întregul teritoriu al Angliei, dar mai ales în nordul ei industrial, izbucniră aproape concomitent o serie întreagă de greve, ca un ecou ciudat la imnul pe care „Times” îl închinase armoniei. Aceste greve constituie consecința necesară a unei scăderi relative a surplusului de brațe de muncă, care a coincis cu o scumpire generală a obiectelor de primă necesitate. 5.000 de muncitori au declarat grevă la Liverpool, 35.000 la Stockport etc. Lucrurile au ajuns pînă acolo încît epidemia grevelor a pătruns și în rîndurile poliției: la Manchester și-au dat demisia 250 de polițiști. Aceasta a făcut ca presa burgheză, de pildă ziarul „Globe”¹²³, să-și iasă cu totul din fire și să lase la o parte obișnuitele ei efuziuni filantropice. Ea calomniază, insultă, amenință și cere pe față reprezentanților autorităților locale să intervină — ceea ce dealtfel s-a și întîmplat la Liverpool — în toate cazurile cînd poate fi invocat cel mai mic pretext legal. Acești reprezentanți ai autorităților locale, atunci cînd nu sînt ei înșiși industriași sau comercianți, cum se întîmplă de obicei în Lancashire și Yorkshire, sînt în orice caz strîns

legați de cercurile de afaceri și depind de ele. Mulțumită lor, industriașii au posibilitatea de a eluda dispozițiile legii cu privire la ziua de muncă de 10 ore, de a ocoli legea prin care se interzice retribuirea muncii în mărfuri¹²⁴ și de a încălca, fără teamă de pedeapsă, toate celelalte legi anume adoptate pentru înfrinarea lăcomiei „necamuflate” a fabricantului; în același timp însă legea cu privire la uniuni¹²⁵ este întotdeauna interpretată de ei în modul cel mai prejudiciabil și mai defavorabil pentru muncitori. Aceiași „galanți” adepți ai liberului-schimb, cunoscuți ca adversari neobosiți ai oricărei intervenții din partea guvernului, acești apostoli ai doctrinei burgheze laissez faire, care propovăduiesc jocul liber al intereselor particulare în orice împrejurări, sînt întotdeauna primii care cer intervenția guvernului de îndată ce interesele particulare ale muncitorului intră în conflict cu propriile lor interese de clasă. În asemenea momente de coliziune, ei privesc cu admirație fațășă statele continentale, unde guvernele despotice, deși nu permit burgheziei să vină la putere, în schimb însă îi împiedică pe muncitori să opună vreo rezistență. Asupra felului în care partidul revoluționar intenționează să folosească marea conflict actual dintre patroni și muncitori vă poate informa cel mai bine următoarea scrisoare primită de la Ernest Jones, liderul cartist, în ajunul plecării sale spre Lancashire, unde urmează să deschidă campania :

„*Dragă Marx,*

...Miine plec la Blackstone-Edge, unde va avea loc un miting în aer liber al cartiștilor din Yorkshire și Lancashire, și sînt fencit să te pot informa că în vederea acestui miting se fac în Nord pregătiri intense. Se împlinesc 7 ani de cînd în această localitate, sfințită prin tradițiile mișcării cartiste, a avut loc o adevărată întrunire populară¹²⁶. Scopul actualei întruniri este următorul. Trădările și sciziunile din 1848, destrămarea organizației din acea vreme datorită întemnițării și expulzării a 500 dintre militanții ei de frunte, rărirea rindurilor cartiste din cauza emigrației, slăbirea energiei politice sub influența înviorării industriei și comerțului, — toate acestea au făcut ca mișcarea națională cartistă să degenereze într-o serie de acțiuni izolate, iar organizația cartistă să decadă tocmai într-o vreme cînd cunoștințele sociale au căpătat o largă răspîndire. Dar pe ruinele mișcării pur politice a crescut o mișcare muncitorească, născută din primii pași timizi în domeniul cunoștințelor sociale. Această mișcare muncitorească a luat la început forma unor încercări izolate în direcția creării de cooperative, iar atunci cînd eșecul lor a devenit vădit, forma unei lupte energice pentru ziua de muncă de 10 ore, pentru limitarea timpului de lucru al mașinilor, împotriva reținerilor sistematice din salariu și pentru o nouă interpretare a legii cu privire la uniuni. Lupta pentru înfăptuirea acestor măsuri, în sine utile, absorbea întreaga energie și atenție a clasei muncitoare. Eșuarea încercărilor de a obține garantarea prin lege a înfăptuirii acestor mă-

suri a creat în rindurile muncitorilor britanici o stare de spirit mai revoluționară. În felul acesta au apărut condiții favorabile pentru unirea maselor sub steagul unei adevărate reforme sociale; căci trebuie să fie limpede pentru toată lumea că oricât de bune ar fi sus-menționatele măsuri din punctul de vedere al satisfacerii necesităților de moment, ele nu oferă garanții pentru viitor și nu întruchiează nici un principiu fundamental al dreptului social. Condițiilor prielnice care s-au creat astfel pentru organizarea unei mișcări, precum și posibilităților dezvoltării ei reușite li se adaugă și împrejurările momentului de față, cînd, datorită lipsei relative de brațe de muncă, în comparație cu înviorarea ce are loc în domeniul industriei și comerțului, nemulțumirea poporului este însoțită de o anumită creștere a forței lui. Pretutindeni izbucnesc greve, care în majoritatea lor sînt incununate de succes. Dar este trist să constați că energia care ar putea fi folosită pentru îmbunătățiri radicale este irosită pentru paliative de moment. De aceea încerc, împreună cu numeroși prieteni, să reorganizez mișcarea, profitînd de această ocazie prielnică pentru a uni, pe baza principiilor de neclintit ale revoluției sociale, rindurile răzlețite al cartismului. Am reușit să reorganizez în acest scop grupurile locale inactive sau destrămate și să le pregătesc pentru o demonstrație generală și impunătoare — și sper că ea va fi astfel — în întreaga Anglie. Noua campanie va începe prin mitingul în aer liber care se va ține la Blackstone-Edge și care va fi urmat de mitinguri de masă în toate comitatele industriale; în același timp imputernicirii noastre activează în districtele agricole pentru a uni pe muncitorii agricoli cu restul armatei muncii — sarcină pe care mișcarea noastră a neglijat-o pînă acum. Primul pas pe această cale va fi revendicarea privind adoptarea unei carte, formulată în cadrul acestor mitinguri populare de masă, și încercarea de a sili parlamentul nostru corupt să accepte propunerea cu privire la introducerea cartei ca unicul instrument de reformă socială, recunoscut ca atare în mod expres și explicit. Dintr-un asemenea punct de vedere problema cartei încă nu s-a pus în parlament. Dacă clasa muncitoare va sprijini această mișcare — și ecolul pe care l-a avut apelul meu mă îndreptățește să cred că așa va fi —, rezultatul va fi foarte important; căci în caz de refuz din partea parlamentului, frazeologia pseudo-liberalilor și a filantropilor tory va fi demascată, și ultima lor miză, miza pe credulitatea poporului, va fi pierdută. Dacă însă parlamentul va accepta să ia în discuție această propunere, torentul vijelios va irupe cu toată puterea și nu va mai putea fi oprit prin concesii vremelnice. Ca unul care cunoști îndeaproape viața politică engleză, știi probabil că aristocrația și plutocrația noastră nu mai au nici puterea, nici energia necesară pentru a opune o rezistență cît de cît serioasă unei mișcări populare. Cercurile guvernante nu reprezintă decît un talmeș-balmeș de olici de primă degenerare, care s-au adunat în pripă, așa cum echipajul învrăjbit al unui vas se adună în jurul pompelor atunci cînd e vorba de salvarea vasului ce amenință să se scufunde. Ele sînt complet neputincioase, și chiar dacă vor picura în oceanul democratic cîteva picături de apă din cală, acestea nu vor liniști cîtuși de puțin valurile sale zbuciumate. Iată, prietene, posibilitățile prielnice pe care le văd în momentul de față, iată forțele cu al căror ajutor ele vor fi, sper, folosite și iată primul obiectiv imediat spre care vor fi îndreptate aceste forțe. Despre rezultatele primei demonstrații îți voi scrie aparte.

Al dumatile prieten devotat

Ernest Jones.

Nu cred să mai fie nevoie să demonstrăm pe larg că nu există nici un temei pentru a considera că proiectata petiție cartistă va fi luată în discuție de către parlament. Oricare ar fi fost iluziile ce au existat înainte în această privință, ele trebuie să se destrame acum, după ce parlamentul a respins cu o majoritate de 60 de voturi propunerea d-lui Berkeley cu privire la votul secret, propunere susținută de d-nii Phillimore, Cobden, Bright, de sir Robert Peel etc. Și a respins-o același parlament care a protestat în modul cel mai vehement împotriva presiunilor electorale și a corupției din perioada alegerilor din care ieșise el însuși, același parlament care a neglijat luni de-a rândul toate problemele serioase, preferând să se ocupe cu decimarea propriilor sale rînduri prin anchetarea abuzurilor comise în timpul alegerilor. Singurul remediu pe care virtuosul Johny * l-a găsit pînă acum împotriva venalității, a presiunilor electorale și a corupției este acela de a lipsi circumscripțiile electorale de drepturi electorale sau, ceea ce se întîmplă mai frecvent, de a le micșora proporțiile. Și nu încapе îndoială că, dacă el ar reuși să reducă circumscripțiile electorale la proporțiile neînsemnate ale propriei sale persoane, oligarhia engleză ar putea să-și asigure voturile necesare fără bătaie de cap și fără cheltuieli pentru cumpărarea lor. Rezoluția propusă de d-l Berkeley a fost respinsă prin voturile unite ale torilor și whigilor, pentru că erau în joc interesele lor comune: menținerea influenței lor locale asupra arendașilor dependenți, asupra micilor negustori și asupra celorlalte persoane de sub tutela proprietarilor funciari. „Cine-și plătește arenda trebuie să-și dea totodată și votul” — acesta este un vechi principiu al glorioasei constituții britanice.

Sîmbăta trecută, ziarul „Press”¹²⁷, un nou hebdomadар care apare sub egida d-lui Disraeli, a făcut publicului englez următoarea destăinuire curioasă :

„La începutul primăverii, baronul Brunnov a comunicat lordului Clarendon conținutul cererii pe care împăratul Rusiei intenționa s-o prezinte Porții; baronul a adăugat totodată că această comunicare se face în scopul de a afla care este atitudinea Angliei în această problemă; lordul Clarendon n-a ridicat nici un fel de obiecții și n-a dezaprobat cituși de puțin acțiunea proiectată. Diplomatul moscovit a comunicat împăratului său că Anglia nu este dispusă să adopte o atitudine neîngăduitoare față de planurile lui în ceea ce privește Cornul de Aur”.

Ca răspuns la acuzația gravă a d-lui Disraeli, ziarul „Times” de ieri a publicat un articol oficial, minuțios redactat.

* Aluzie ironică la John Russell. — *Nota Red.*

care emană de la ministerul afacerilor externe și care, după părerea mea, mai curînd confirmă aceste acuzații decît le respinge. „Times” afirmă că la începutul primăverii, încă înainte de sosirea prințului Menșikov la Constantinopol, baronul Brunnov se plînsese lordului John Russell de faptul că Poarta a anulat privilegiile acordate prin tratat clerului ortodox; ziarul arată totodată că lordul John Russell, considerînd că această chestiune privește numai locurile sfinte, și-a dat asentimentul la planurile țarului. În același timp însă „Times” este nevoit să recunoască că după sosirea prințului Menșikov la Constantinopol și după ce lordul John Russell a fost înlocuit de lordul Clarendon la conducerea ministerului afacerilor externe, baronul Brunnov a făcut lordului Clarendon o nouă comunicare „cu scopul de a lămuri sensul instrucțiunilor primite de el, precum și a unora dintre expresiile folosite în scrisorile de acreditare pe care prințul Menșikov le-a înmînat sultanului din partea țarului Rusiei”. În același timp „Times” recunoaște că „lordul Clarendon și-a dat asentimentul la cererile pe care i le comunicase baronul Brunnov”. Se vede că această a doua comunicare conținea ceva în plus față de cea făcută lordului John Russell. Aceasta înseamnă că chestiunea nu poate fi considerată închisă prin declarația publicată în ziarul „Times”. Una din două: ori baronul Brunnow este un coțcar diplomatic, ori lorzii Clarendon și Aberdeen sînt niște trădători. Vom trăi și vom vedea.

S-ar putea ca pe cititorii dv. să-i intereseze următorul document în legătură cu problema orientală, care a fost publicat de curînd într-un ziar londonez. Este vorba de o proclamație lansată de prințul Armeniei, care își are în prezent reședința la Londra, și difuzată în rîndurile populației armene din Turcia:

„Leon, prin grația lui Dumnezeu principe domnitor al Armeniei etc., către armenii din Turcia:

Iubiți frați și compatrioți credincioși! Voința noastră și dorința noastră arzătoare este ca să vă apărați, pînă la ultima picătură de sînge, țara și sultanul împotriva tiranului de la nord. Amintiți-vă, frații mei, că în Turcia nu sînt cnuturi, că turcii nu vă sfișie nările și nu vă biciuiesc femeile nici pe ascuns și nici în public. Sub sceptrul sultanului înfloresc omenia, în timp ce sub domnia tiranului de la nord nu există nimic altceva decît atrocități. Așadar, cu Dumnezeu înainte, luptați vitejește pentru libertatea țării voastre și pentru actualul vostru suveran. Dărîmați-vă casele pentru construirea de baricade, și, dacă nu aveți arme, spărgeți-vă mobilierul și apărați-vă cu el. Fie ca cerul să vă călăuzească pe drumul spre glorie. Singura mea bucurie ar fi să lupt în rîndurile voastre împotriva asupritorului țării voastre și al credinței

voastre. Domnul să înduplece inima sultanului ca acesta să aprobe chemarea mea, căci sub sceptrul lui religia noastră își păstrează puritatea, în timp ce sub domnia tiranului de la nord ea va fi denaturată. Nu uitați, frații mei, că în vinele aceluia care vă scrie aceste cuvinte curge sîngele a douăzeci de regi, sîngele eroilor din dinastia Lusignan, apărătorii ai credinței noastre; și noi vă spunem: să apărăm pînă la ultima picătură de sînge puritatea credinței noastre”.

La 13 iunie lordul Stanley a declarat în Camera comunelor că la a doua citire a legii cu privire la India (care va avea loc la 23 iunie) el va propune următoarea rezoluție :

„După părerea Camerei comunelor sînt necesare informații suplimentare care să dea parlamentului posibilitatea de a adopta măsuri legislative corespunzătoare pentru stabilirea unei guvernări permanente în India. În stadiul final în care se află în prezent sesiunea parlamentară nu este indicat să se ia măsuri care n-ar face decît să tulbure situația existentă, fără însă a putea fi considerate ca o reglementare definitivă a problemei”.

Dar în aprilie 1854 carta Companiei Indiilor orientale expiră, și într-un fel sau altul trebuie făcut ceva în această direcție. Guvernul ar vrea să adopte o lege permanentă, cu alte cuvinte să prelungească carta pe o nouă perioadă de 20 de ani. Școala din Manchester ar vrea să amîne adoptarea oricăror măsuri legislative, prelungindu-se carta cu cel mult încă un an. Guvernul a declarat că o lege permanentă este necesară spre „binele” Indiei. Adepții școlii din Manchester au răspuns că acest lucru este imposibil deoarece lipsesc informațiile necesare. „Binele” Indiei și lipsa de informații sînt două pretexte la fel de false. Oligarhia cîrmuitoare dorea ca încă înainte de întrunirea unei Camere a comunelor reformate să-și asigure pe socoteala Indiei propriul ei „bine” pe 20 de ani înainte. Adepții școlii din Manchester nu doreau să se adopte vreun act legislativ înainte de reformarea parlamentului actual, în care punctul lor de vedere nu are nici o șansă să învingă. Dar prin intermediul lui sir Charles Wood, guvernul de coaliție, în contradicție cu propriile sale declarații anterioare, dar în deplină concordanță cu obișnuitul său sistem de a ocoli dificultățile, a prezentat un fel de proiect de lege. În același timp el n-a îndrăznit să propună prelungirea cartei pentru o anumită perioadă de timp, ci a propus să se adopte în această problemă o „soluție” asupra căreia parlamentul poate să revină oricînd va crede de cuviință. Dacă propunerile guvernului vor fi adoptate, aceasta n-ar însemna o reînnoire a Companiei Indiilor orientale, ci o simplă prelungire a existenței ei. În toate celelalte privințe, proiectul guvernului nu schimbă decît în aparență modul de guvernare a Indiei ; sin-

gura schimbare importantă pe care o introduce acest proiect este numirea câtorva guvernatori noi, deși o experiență îndelungată a dovedit că regiunile indiene administrate de simpli comisari [commissioners] au o situație mult mai bună decât cele binecuvîntate cu guvernatori și consilii, al căror lux este scump plătit de populație. Sistemul inventat de whigi de a ușura soarta unor țări ruinate împovărîndu-le cu noi sinecuri pentru aristocrații scăpătați ne amintește un episod din timpul guvernării anterioare a lui Russell, cînd whigii, impresionați subit de starea de mizerie spirituală în care trăiesc indienii și musulmanii în Orient, au hotărît să vină în ajutorul lor trimițîndu-le încă cîțiva *episcopi*, în timp ce torii, atunci cînd se aflau la putere, considerau întotdeauna că e de ajuns unul singur. De îndată ce această rezoluție a fost adoptată, sir John Hobhouse, președintele whig de atunci al Consiliului de control, a descoperit imediat că are o rudă extrem de potrivită pentru demnitatea de episcop, care a și fost numită într-una din noile episcopii. „În cazurile în care încălțămintea se potrivește foarte bine pe picior — remarcă un scriitor englez —, e greu de spus dacă gheata a fost făcută pentru picior sau piciorul pentru gheată”. Așa și în ceea ce privește născocirea lui Charles Wood: ar fi greu de spus dacă noii guvernatori sînt făcuți pentru provinciile indiene sau provinciile indiene sînt făcute pentru noii guvernatori.

Oricum ar sta lucrurile, guvernul de coaliție a crezut că a satisfăcut pe toată lumea atunci cînd a lăsat parlamentului libertatea de a modifica oricînd proiectul de lege propus de el. Din nefericire, a intervenit lordul Stanley, deputat tory, propunînd o rezoluție care, atunci cînd a fost citită în parlament, a fost aclamată zgomotos de opoziția „radicală”. Cu toate acestea, rezoluția lordului Stanley conține contradicții interne. Pe de o parte, Stanley respinge proiectul guvernului pentru că parlamentul are nevoie de informații suplimentare înainte de a adopta o lege permanentă. Pe de altă parte, îl respinge pentru că nu propune adoptarea unei legi permanente, ci doar o schimbare a situației existente, fără pretenția de a reglementa definitiv problema. Conservatorii sînt, firește, împotriva legii, pentru că ea prevede în genere oarecare schimbări. Radicalii sînt împotriva ei, pentru că în realitate nu schimbă absolut nimic. În aceste vremuri de coaliție lordul Stanley a găsit o formulă în care puncte de vedere contrarii sînt unite și îndreptate împotriva poziției guvernului în această problemă. Guvernul de coaliție simulează o virtuoasă

indignare față de această tactică, iar ziarul „Chronicle”, organul său, exclamă :

„Ca o manifestare de partid, rezoluția de aminare este în cel mai înalt grad un act scizionist și compromițător.. Ea a fost propusă numai pentru că unii partizani ai guvernului s-au angajat să se desolidarizeze în această problemă de cei cu care în mod obișnuit lucrează mină-n mină”.

Îngrijorarea miniștrilor pare a fi într-adevăr serioasă. Revenind la aceeași chestiune, ziarul „Chronicle” de astăzi scrie :

„Votul asupra rezoluției propuse de lordul Stanley va decide probabil soarta proiectului de lege cu privire la India ; de aceea este extrem de important ca cei care își dau seama de *importanța* adoptării imediate a unor măsuri legislative să depună toate eforturile pentru a consolida poziția guvernului”.

Pe de altă parte citim în numărul de azi al ziarului „Times” :

„Soarta proiectului de lege cu privire la India propus de guvern este pe cale de a se lămurii... Pericolul pentru guvern rezidă în faptul că obiecțiile lordului Stanley coincid întru totul cu concluziile opiniei publice. Fiecare silabă din această rezoluție constituie o acuzație adusă guvernului”.

Într-un articol viitor * voi arăta care e poziția diferitelor partide din Marea Britanie în problema Indiei și ce foloase ar putea să tragă sărmanii locuitori ai Indiei din această cirovăială dintre aristocrații, plutocrații și magnații industriali englezi în legătură cu îmbunătățirea soartei lor.

Scrisă de K. Marx la 17 iunie 1853

Publicat în ziarul
„New York Daily Tribune” nr. 3.809
din 1 iulie 1853

Semnat: *Karl Marx*

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba engleză

* Vezi volumul de față, pag. 156—164. — *Nota Red.*

Karl Marx

Turcia și Rusia. — Atitudinea tolerantă a cabinetului
 Aberdeen față de Rusia. —
 Bugetul. — Taxa pe suplimentele de ziar. —
 Corupția parlamentară ¹²⁸

Londra, marți 21 iunie 1853

În 1828, când Rusia a fost lăsată să pornească un război împotriva Turciei și să-l încheie prin tratatul de la Adrianopole, care i-a adus întreaga coastă de răsărit a Mării Negre, de la Anapa în nord și pînă la Poti în sud (cu excepția Cîrcasiei), i-a dat în stăpînire insulele de la gurile Dunării, a despărțit de fapt Moldova și Valahia de Turcia și le-a trecut sub supremația Rusiei, — în vremea aceea ministru de externe al Marii Britanii era lordul Aberdeen. În 1853 îl vedem pe același Aberdeen în funcția de șef al „guvernului de amestecătură” al aceleiași țări. Acest fapt simplu este de ajuns pentru a explica atitudinea sfidătoare a Rusiei în actualul ei conflict cu Turcia și Europa.

În articolul meu precedent am arătat că mă îndoiesc dacă explicațiile cazuistice, întortocheate și false date de „Times” în numărul său de joi vor putea potoli furtuna stîrnită de dezvăluirile ziarului „Press” în legătură cu înțelegerile secrete dintre Aberdeen, Clarendon și baronul Brunnov*. „Times” a fost chiar nevoit să recunoască mai tîrziu într-un articol semi-oficial că lordul Clarendon și-a dat într-adevăr asentimentul la cererile pe care Rusia plănuia să le prezinte Porții. Ziarul afirma însă totodată că cererile comunicate la Londra și cele efectiv prezentate la Constantinopol s-au dovedit a fi cu totul diferite prin caracterul lor, cu toate că documentele pe care baronul Brunnov le-a comunicat ministrului englez au fost date drept „*extrase textuale*” din instrucțiunile trimise prințului Menșikov. Dar în numărul său de sîmbătă, „Times” și-a retras afirmațiile, fără îndoială în urma unor proteste ale ambasadei ruse, dînd totodată baronului Brunnov un certificat de perfectă „bună-credință și onestitate”. Ziarul „Morning

* Vezi volumul de față, pag. 145—146. — Nota Red.

Herald" de ieri se întreabă „dacă nu cumva Rusia a dat instrucțiuni false însuși baronului Brunnov pentru a induce în eroare pe ministrul englez !” Între timp însă au fost dezvăluite noi fapte, pe care presa coruptă le ascundea cu grijă publicului și care exclud cu desăvârșire o astfel de interpretare. Aceste dezvăluiri arată că întreaga răspundere cade pe umerii „guvernului de amestecătură” ; ele sînt arhisuficiente pentru punerea sub urmărire a lorzilor Aberdeen și Clarendon sub acuzația de înaltă trădare, și așa ar proceda orice alt parlament afară de cel actual, care nu este decît progenitura paralitică a unui corp electoral amorțit, trezit artificial la viață printr-o corupție și intimidare fără precedent.

S-a stabilit că lordul Clarendon primise o informație în sensul că problema locurilor sfinte *nu este singura* care-l preocupă pe prințul rus *. În această informație a fost atinsă și problema principală, și anume problema populației ortodoxe din Turcia și a poziției pe care o ocupă față de ea împăratul Rusiei în virtutea unor anumite tratate ; au fost discutate toate aceste puncte și definită în termeni preciși linia pe care Rusia intenționează s-o urmeze, aceeași linie care a fost expusă în proiectata convenție de la 6 mai ¹²⁹. Cu consimțămîntul lordului Aberdeen, lordul Clarendon nu a rostit nici un cuvînt de dezaprobare sau de protest împotriva acestei linii. În timp ce la Londra situația se prezenta în felul acesta, Bonaparte și-a trimis flota la Salamina, opinia publică a exercitat presiuni asupra parlamentului și miniștrii au fost interpelați în ambele Camere, Russell a promis solemn să apere integritatea și independența Turciei, iar prințul Menșikov și-a lepădat masca la Constantinopol. Lorzii Aberdeen și Clarendon s-au văzut puși în fața necesității de a informa și pe ceilalți miniștri asupra evenimentelor în curs, iar coaliția era cît pe ce să se destrame cînd lordul Palmerston, pe care trecutul său îl obliga, a început să insiste asupra adoptării unei politici diametral opuse. Pentru a evita destrămarea cabinetului prezidat de el, lordul Aberdeen a cedat în cele din urmă insistențelor lordului Palmerston și a consimțit la o acțiune comună a flotei engleze și franceze în Dardanele. În același timp însă, pentru a-și îndeplini obligațiile față de Rusia, lordul Aberdeen a informat printr-o depeșă confidențială Petersburgul că ocuparea Principatelor dunărene de către ruși nu va fi considerată de el *casus belli* **, iar „Times” a primit dispoziții să pregătească

* — Menșikov. — *Nota Red.*

** — motiv de război. — *Nota Trad.*

opinia publică pentru această nouă interpretare a tratatelor internaționale. Și am fi nedrepti dacă nu am recunoaște că „Times” a muncit din greu pentru a face alb din negru. Același ziar care a afirmat tot timpul că *protectoratul* rus asupra populației ortodoxe din Turcia nu va avea în genere nici un fel de consecințe politice a început să susțină deodată că Moldova și Valahia se află sub o dublă suzeranitate, că în realitate ele nu formează o parte integrantă a imperiului turc și că de aceea ocuparea lor nu ar fi, „în sensul strict al cuvîntului”, o invadare a teritoriului imperiului turc, deoarece prin tratatele de la București și Adrianopole s-a acordat țarului protectorat asupra coreligionarilor săi din Provinciile dunărene ¹³⁰. Convenția de la Balta-Liman, încheiată la 1 mai 1849 ¹³¹, stabilește cît se poate de limpede :

„1) că ocuparea acestor provincii, dacă ar trebui să aibă loc, nu poate fi efectuată decît în comun de forțele armate rusești și turcești ;
2) că numai grave tulburări în Principatele dunărene ar putea să constituie un temei pentru ocuparea lor”.

Întrucît însă în Principatele dunărene nu au avut loc nici un fel de tulburări și întrucît, pe deasupra, Rusia nu are cîtuși de puțin intenția să le ocupe împreună cu Turcia, ci, dimpotrivă, acționînd tocmai împotriva Turciei, „Times” este de părere că Turcia ar trebui mai întîi să rabde liniștită ocuparea Principatelor exclusiv de către Rusia și apoi să înceapă tratative cu ea. Dacă însă Turcia nu va da dovadă de calmul necesar și va considera că ocuparea Principatelor constituie *casus belli*, Anglia și Franța, socoate „Times”, nu sînt cîtuși de puțin obligate să procedeze în același mod. Și dacă totuși Anglia și Franța vor face la fel, „Times” le recomandă să procedeze cu toate menajamentele și în nici un caz să nu acționeze împotriva Rusiei ca beligeranți, ci să se limiteze să apere Turcia ca aliați ai ei.

Această atitudine lașă și perfidă a ziarului „Times” poate fi stigmatizată cel mai bine, cred, reproducînd pasajul de mai jos din articolul său de fond de astăzi. Acest articol oglindește amestecul de necrezut de contradicții, subterfugii, pretexte false, temeri și lăchetés * care alcătuiesc politica lordului Aberdeen.

„Înainte de a trece la măsuri extreme, Poarta poate să protesteze, dacă găsește de cuviință, împotriva ocupării Principatelor și să ducă mai departe negocieri cu sprijinul tuturor puțerilor europene. În această pro-

* — lasități. — *Nota Trad.*

blemă atît de importantă hotărîrea trebuie să fie luată de guvernul turc, în acord deplin cu ambasadorii celor patru puteri, stabilindu-se îndeosebi dacă ostilitățile au ajuns atît de departe încît sînt de natură să justifice deschiderea Dardanelor pentru vasele de război străine, în conformitate cu prevederile convenției din 1841¹³². Dacă această chestiune va fi rezolvată în sens pozitiv și flotele vor primi ordin să intre în strîmtoare, va mai rămîne de văzut dacă venim acolo ca puteri mediatoare sau ca beligeranți. Căci chiar dacă presupunem că Turcia și Rusia se află în stare de război și că vasele de război străine sînt lăsate să intre, întrucît este vorba de casus foederis * (!), aceasta încă nu înseamnă că ele trebuie să acționeze neapărat ca vase ale unor state beligerante și nu ca vase ale unor puteri mediatoare, ceea ce ar corespunde într-o măsură mult mai mare menirii lor, deoarece sînt trimise nu pentru a duce război, ci pentru a-l preîntîmpina. O asemenea măsură nu trebuie să ne transforme neapărat în protagoniști principali ai luptei".

Toate articolele de fond din ziarul „Times” au rămas fără efect. Nici unul din celelalte ziare nu a călcat pe urmele lui, nici unul nu s-a lăsat prins în plasă, și chiar ziarele guvernamentale — „Morning Chronicle”, „Morning Post”, „Globe” și „Observer” — se situează pe o poziție cu totul diferită, găsind un răsunset puternic dincolo de Canalul Mîneicii, unde numai ziarul legitimist „Assemblée nationale”¹³³ pare să nu vadă în ocuparea Principatelor dunărene un casus belli.

Divergențele din sînul guvernului de coaliție au devenit astfel cunoscute publicului datorită controverselor zgomotoase dintre organele guvernamentale. Palmerston a convins cabinetul să considere ocuparea Moldovei și Valahiei drept o declarație de război, susținut fiind de membrii whigi și pseudo-radicali ai „guvernului de amestecătură”. Lordul Aberdeen, care consimțise la o acțiune comună a flotei franceze și engleze numai în speranța că Rusia nu va acționa în Dardanele, ci în Principatele dunărene, și-a văzut răsturnate toate socotelile. Existența guvernului era din nou pusă sub semnul întrebării. Și iată că deodată, în clipa cînd Palmerston, la insistențele repetate ale lordului Aberdeen, era gata să consimtă împotriva voinței sale la ocuparea arbitrară a Principatelor de către Rusia, sosește pe neașteptate de la Paris o depeșă în care se anunță că Napoleon intenționează să considere acest act ca un casus belli. Deruta a ajuns la culme.

Dacă această prezentare a evenimentelor este justă — și, avînd în vedere trecutul lordului Aberdeen, avem toate motivele să considerăm că așa este —, atunci întregul secret al tragicomедiei ruso-turce care preocupă Europa de cîteva luni

* — textual: „caz de alianță”, adică momentul în care trebuie să intre în vigoare obligațiile de aliat. — *Nota Red.*

iese la lumina zilei. Acum devine explicabil de ce lordul Aberdeen nu a vrut ca flota engleză să părăsească Malta. Acum ne putem explica de ce colonelul Rose a primit o mustrare pentru comportarea sa energică la Constantinopol, de ce prințul Menşikov a avut o atitudine atât de sfidătoare și de ce țarul a dat dovadă de o fermitate atât de eroică. Dându-și seama că demonstrațiile militare ale Angliei nu sînt deoît o simplă farsă, țarul ar fi foarte mulțumit dacă ocuparea nestingherită a Moldovei și Valahiei i-ar permite nu numai să părăsească scena ca stăpîn al situației, ci și să efectueze marile sale manevre anuale pe socoteala supușilor sultanului. Dacă va izbucni totuși un război, după părerea noastră aceasta se va întîmpla numai din cauză că Rusia a mers prea departe pentru a mai putea da înapoi fără a-și știrbi prestigiul, mai mult chiar, noi credem că Rusia a dat dovadă de atîta curaj numai pentru că a contat tot timpul pe o atitudine tolerantă din partea Angliei.

În această privință par a fi deosebit de nimerite rîndurile de mai jos din ultimul articol publicat de „Un englez” în legătură cu guvernul de coaliție :

„Coaliția se olatină la cea mai mică adiere dinspre Dardanele. Frica bunului Aberdeen și ridicola incompetență a lui Clarendon au încurajat Rusia și au provocat criza”.

Ultimele știri din Turcia sînt următoarele : ambasadorul Turciei la Paris a primit prin Zemlin o comunicare telegrafică de la Constantinopol, în care este informat că Poarta, sprijinindu-se pe memoriul trimis marilor puteri, a respins cel mai recent ultimatum al Rusiei¹³⁴. Ziarul „Sémaphore”¹³⁵ din Marsilia anunță că, după știri primite la Smirna, rușii au capturat în Marea Neagră două vase comerciale turcești, dar că, pe de altă parte, triburile din Caucaz au pornit împotriva rușilor o campanie generală, în cursul căreia Șamil a obținut o victorie strălucită, capturînd nu mai puțin de 23 de tunuri.

D-l Gladstone a făcut cunoscut acum în ce sens înțelege el să-și modifice propunerile referitoare la impozitul pe anunțuri. Pentru a-și asigura sprijinul ziarului „Times”, el propusese anterior scutirea de taxă a suplimentelor de ziar care conțin numai anunțuri. Acum, sub presiunea opiniei publice, el propune să fie scutit de taxă numai primul supliment simplu, iar fiecare supliment în plus să suporte o taxă de o jumătate de penny. E lesne de închipuit ce furios este „Times”, care în urma acestei modificări va economisi numai 20.000 l.st.

anual în loc de 40.000 l.st. ; în același timp piața va fi larg deschisă concurențelor săi. Acest ziar atît de consecvent, care apără cu înverșunare impozitele pe cunoștințe, inclusiv impozitul pe anunțuri, se declară acum împotriva oricărei taxe pe suplimente. El se poate consola însă. Dacă, după ce a obținut aprobarea celor mai importante prevederi ale bugetului, guvernul nu mai simte nevoia să facă pe plăcui ziarului „Times”, la rîndul lor manchesterienii, după ce-și vor fi asigurat partea lor din buget, nu vor mai avea nevoie de guvern. Este tocmai ceea ce neliniștește și guvernul, și prin această teamă se explică faptul că dezbaterile în jurul bugetului s-au prelungit pe toată durata sesiunii parlamentare. Pentru spiritul de dreptate al d-lui Gladstone este caracteristic faptul că, în timp ce reduce impozitul pe anunțurile de ziar de la 1 șiling și 6 pence la 1 șiling și 3 pence, el propune ca anunțurile editoriale care se inserează la sfîrșitul majorității cărților și revistelor să suporte un impozit de 6 pence fiecare.

Astă-seară Camera comunelor va examina două cazuri de corupție. În cursul actualei sesiuni au funcționat 47 de comisii în legătură cu alegerile, din care 4 mai funcționează și acum, iar 43 și-au încheiat cercetările, ajungînd la concluzia că majoritatea membrilor Camerei ale căror mandate au fost invalidate s-au făcut vinovați de corupție. Pentru a arăta cît respect poartă opinia publică acestui parlament — vlăstar al corupției și părinte al coaliției — este suficient să cităm următoarele cuvinte din numărul de azi al ziarului „Morning Herald” :

„Dacă lipsa unor țeluri și intenții clare, însoțită chiar de accese de ezitări și oscilații constituie simptome de imbecilitate, atunci trebuie să mărturisim că actualul parlament, acest copil de șase luni, a și ajuns un bătrîn, care a dat în mintea copiilor. El a și început să-și dea sufletul și să se destrame în grupulețe, în clici mărunte, lipsite de orice energie și de orice țeluri”.

Scris de K. Marx la 21 iunie 1853
Publicat în ziarul
„New York Daily Tribune” nr. 3.814
din 8 iulie 1853
Semnat: *Karl Marx*

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba engleză

Karl Marx

Compania Indiilor orientale, istoria și rezultatele activității ei

Londra, vineri 24 iunie 1853

Dezbaterile asupra propunerii lordului Stanley de a amîna adoptarea unor măsuri legislative cu privire la India au fost fixate pentru astăzi-seară. Pentru prima oară din 1783, problema Indiei se pune în Anglia ca o problemă de stat. Cum se explică aceasta ?

Adevăratul început al activității Companiei Indiilor orientale nu poate fi considerat că ar fi avut loc înainte de 1702, cînd mai multe societăți care își disputau monopolul comerțului cu Indiile orientale s-au unit și au format o singură companie. Pînă la acea dată, însăși existența primei Companii a Indiilor orientale a fost de cîteva ori în primejdie ; în perioada protectoratului lui Cromwell, activitatea ei a fost suspendată mai mulți ani de-a rîndul, iar sub domnia lui Wilhelm al III-lea a fost chiar în pericol de a fi desființată prin intervenția parlamentului. Abia sub domnia acestui principe olandez, cînd whigii au devenit concesionarii veniturilor Imperiului britanic, cînd a luat ființă Banca Angliei, cînd în Anglia s-a statornicit definitiv sistemul protecționist, iar echilibrul de forțe s-a stabilit definitiv în Europa, abia atunci existența Companiei Indiilor orientale a fost recunoscută de parlament. Această eră de libertate aparentă a fost în realitate o eră de monopoli, care se creau nu pe baza unor brevete regale, ca pe vremea Elisabetei și a lui Carol I, ci se autorizau și se declarau instituții naționale cu sancțiunea parlamentului. Această epocă din istoria Angliei prezintă în fapt o mare asemănare cu epoca lui Ludovic-Filip în Franța, cînd, după înfrîngerea vechii aristocrații funciare, burghezia se dovedise a nu fi în stare să-i ia locul decît sub steagul plutocrației sau al așa-numitei „haute finance” *. Compania Indiilor orientale a înlăturat pe oamenii de rînd de la comerțul

* — marea finanță. — *Nota Trad.*

cu India, în același timp în care Camera comunelor i-a înlăturat de la reprezentare în parlament. Aici, ca și în alte cazuri, constatăm că prima victorie decisivă a burgheziei asupra aristocrației feudale este însoțită de cea mai fățișă reacțiune împotriva poporului, fenomen care a determinat pe mulți scriitori ai poporului, de pildă pe Cobbett, să caute libertatea poporului mai degrabă în trecut decât în viitor.

Uniunea dintre monarhia constituțională și magnații financieri monopolizatori, dintre Compania Indiilor orientale și „glorioasa” revoluție din 1688 a fost întreținută de aceeași forță care în toate timpurile și în toate țările a unit capitalul liberal și dinastiile liberale, și anume forța corupției, această principală forță motrice a monarhiei constituționale, îngerul păzitor al lui Wilhelm al III-lea și geniul rău al lui Ludovic-Filip. Încă în 1693, după cum au stabilit anchetele parlamentare, suma anuală a cheltuielilor făcute de Compania Indiilor orientale cu titlul de „daruri” pentru reprezentanții puterii, sumă care arareori trecea de 1.200 l.st. înainte de revoluție, a ajuns la 90.000 l.st. Ducele de Leeds a fost acuzat că a luat o mită de 5.000 l.st. și chiar virtuosul rege a fost învinovățit că a primit 10.000 l.st. Pe lângă aceste mituiri directe, Compania Indiilor orientale înlătura companiile concurente acordând guvernului împrumuturi enorme cu cea mai scăzută dobândă posibilă și corupând pe directorii acestor companii.

Influența pe care Compania Indiilor orientale, la fel ca și Banca Angliei, a obținut-o prin mituirea guvernului, ea a trebuit s-o mențină, tot ca și Banca Angliei, prin noi acte de mituire. De fiecare dată când îi expira monopolul, ea nu putea obține o reînnoire a cartei sale decât acordând guvernului noi împrumuturi și oferindu-i noi daruri.

Evenimentele din timpul Războiului de șapte ani au transformat Compania Indiilor orientale dintr-o putere comercială într-una militară și teritorială¹³⁶. Atunci s-au pus bazele actualului Imperiu britanic în Orient. Acțiunile Companiei Indiilor orientale s-au urcat la 263 l.st., iar dividendele reprezentau 12 $\frac{1}{2}$ % . Dar atunci a apărut un nou dușman al Companiei, de data aceasta nu sub forma unor societăți concurente, ci în persoana miniștrilor concurenți și a națiunii concurente. Se arăta că posesiunile teritoriale ale Companiei fuseseră cucerite cu ajutorul flotei și al armatei britanice și că nici un supus britanic nu poate deține, independent de coroană, suveranitatea asupra vreunui teritoriu. Miniștrii și poporul din acea vreme își cereau partea lor din „minunatele

comori" pe care, după cum se credea pe atunci, pusese mîna Compania în urma ultimelor cuceriri. Compania și-a salvat existența numai datorită convenției încheiate în 1767, prin care se obliga să verse anual vistieriei 400.000 l.st.

Dar, în loc să-și respecte angajamentele și să plătească tribut poporului englez, Compania Indiilor orientale, care trecea prin greutăți financiare, a adresat ea însăși parlamentului o cerere de ajutor financiar. Acest demers s-a soldat prin schimbări serioase în cartea Companiei. Deși Companiei i-au fost create noi condiții de activitate, afacerile ei nu s-au îndreptat și, deoarece concomitent cu aceasta națiunea engleză și-a pierdut coloniile din America de Nord, convingerea că Anglia trebuie să recîștige în altă parte un mare imperiu colonial căpăta un caracter tot mai general. Tocmai de aceea vestitul Fox a considerat în 1783 că momentul e propice pentru prezentarea faimosului său proiect de lege cu privire la India, în care se propunea desființarea Consiliului directorilor și a Consiliului acționarilor și trecerea întregii guvernări a Indiei în mîinile a șapte comisari numiți de parlament. Datorită influenței personale a regelui imbecil * asupra Camerei lorzilor, proiectul de lege al d-lui Fox a fost respins și folosit pentru a răsturna guvernul de coaliție al lui Fox și al lordului North și pentru a pune în fruntea guvernului pe faimosul Pitt. În 1784 Pitt a obținut în ambele camere adoptarea unui proiect de lege care prevedea instituirea unui Consiliu de control, compus din șase membri ai Consiliului privat. Consiliul de control urma :

„să verifice, să supravegheze și să controleze toate actele, operațiile și afacerile care într-o măsură sau alta privesc administrația civilă și militară a teritoriilor și posesiunilor Companiei Indiilor orientale, precum și veniturile aduse de ele”.

În legătură cu acestea, istoricul Mill spune :

„Prin promovarea acestei legi se urmăreau două obiective. Pentru a evita acuzația că guvernul ar intenționa să înfăptuiască ceea ce era înfățișat drept odios în proiectul lui Fox, era necesar să se creeze *aparența* că cea mai mare parte a puterii rămîne în mîna directorilor. Interesul guvernului cerea ca în *realitate* să li se ia orice putere. Deosebirea aparentă dintre proiectul d-lui Pitt și cel al rivalului său consta mai ales în faptul că proiectul său de lege lăsa, chipurile, aproape neatinsă puterea directorilor, în timp ce acela al lui Fox le lua orice putere. După legea d-lui Fox, împuternicirile miniștrilor ar fi fost recunoscute în mod deschis. După legea d-lui Pitt, aceste împuterniciri erau exercitate pe ascuns și prin fraudă. Legea d-lui Fox prevedea că puterea deținută de Companie trece în mîinile unor comisari numiți de parlament. Legea d-lui Pitt o transmitea unor comisari numiți de rege”¹³⁷.

* — George al III-lea. — *Nota Red.*

Anii 1783 și 1784 sînt deci primii — și pînă acum singurii — ani în care problema Indiei s-a pus ca o problemă de stat. Proiectul de lege al d-lui Pitt fiind adoptat, cartă Companiei Indiilor orientale a fost reînnoită, iar problema Indiei amînată pentru o perioadă de douăzeci de ani. În 1813 însă războiul antiacobin, iar în 1833 reforma electorală¹³⁸ recent înfăptuită împinseseră pe planul al doilea toate celelalte probleme politice.

Aceasta este principala cauză pentru care problema Indiei nu a devenit o mare problemă politică nici înainte, nici după 1784. Înainte de 1784 Compania Indiilor orientale a trebuit să-și apere existența și influența, iar după 1784 oligarhia a pus mîna pe toate drepturile Companiei pe care și le putea asuma fără a-și lua vreo răspundere; mai tîrziu, în momentele în care cartă urma să fie reînnoită, în 1813 și 1833, poporul englez era în general preocupat de alte chestiuni mai arzătoare.

Să privim acum problema din alt punct de vedere. Compania Indiilor orientale a început prin a înființa reprezentanțe de comerț pentru agenții ei și depozite pentru mărfurile ei. Pentru apărarea acestor reprezentanțe și depozite ea a construit cîteva forturi. Deși încă din 1689 ea a conceput planul de a-și crea în India o posesiune teritorială și de a-și face din veniturile teritoriilor dobîndite o sursă de cîștig, totuși pînă în 1744 ea nu a dobîndit decît cîteva districte neînsemnate în jurul orașelor Bombay, Madras și Calcuta. În urma războiului care a izbucnit mai tîrziu în Carnatic, Compania a devenit în fond, după o serie de ciocniri, stăpîna acestei părți a Indiei. Mult mai importante au fost roadele aduse de războiul din Bengal și de victoriile lui Olive, care s-au soldat cu ocuparea efectivă a Bengalului, Băharei și Orisei. La sfîrșitul secolului al XVIII-lea și în primii ani ai secolului al XIX-lea au intervenit războaiele cu Tippu Sahib, care au dus la întărirea considerabilă a puterii cuceritorilor și la o mare extindere a sistemului subsidiilor¹³⁹. În deceniul al 2-lea al secolului al XIX-lea a fost, în sfîrșit, cucerită pentru prima oară o frontieră convenabilă, și anume zona pustie de la frontiera Indiei. Abia atunci imperiul britanic a atins în Răsărit acele părți ale Asiei care au constituit dintotdeauna sediul oricărei mari puteri centrale în India. Dar punctul cel mai vulnerabil al imperiului, punctul prin care India a fost invadată ori de cîte ori vechii cuceritori erau izgoniți de noi cuceritori, și anume bariera de la frontiera ei de vest, nu se afla încă în mîna bri-

tanicilor. În perioada 1838—1849, în timpul războaielor cu sikhii și afganii, dominația britanică a fost definitiv instaurată în cadrul frontierelor etnografice, politice și militare ale continentului Indiei de răsărit prin anexarea silită a Penjabului și Sindului ¹⁴⁰. Aceste posesiuni erau absolut necesare pentru a putea respinge orice invazie care ar porni din Asia centrală, precum și pentru a putea opri înaintarea Rusiei spre granițele Persiei. În cursul ultimului deceniu, frontierele Indiei britanice au fost lărgite prin alipirea unui teritoriu de 167.000 mile pătrate, cu o populație de 8.572.630 de suflete. Pe plan interior, toate statele autohtone erau înconjurată acum de posesiuni britanice, erau puse sub suzeranitate britanică într-o formă sau alta și, cu excepția Gujaratului și Sindului, erau lipsite de acces la mare. Întrucât privește însă legăturile externe ale Indiei, din acel moment ele au încetat să existe. Abia începând din 1849 înființează marea imperiu anglo-indian unitar.

În felul acesta guvernul britanic a purtat timp de două secole o serie de războaie, camuflându-se sub numele Companiei, pînă ce în cele din urmă a atins hotarele naturale ale Indiei. Înțelegem acum de ce în tot acest răstimp această acțiune a fost în mod tacit încurajată de toate partidele din Anglia, inclusiv cele care hotărîseră să asurzească pe toți cu zarva lor pacifistă ipocrită după ce imperiul britanic din India își va fi rotunjit granițele. Ele trebuiau mai întii, firește, să pună mîna pe India, pentru a o putea transforma apoi într-un obiect al filantropiei lor sîcîitoare. De aici putem înțelege de ce acum, în 1853, problema Indiei se pune altfel decît la toate celelalte date anterioare la care urma să fie reinnoită cartă.

Să examinăm lucrurile și dintr-un alt punct de vedere. Vom înțelege mult mai bine particularitățile crizei prin care trece legislația referitoare la India dacă vom urmări diferitele faze ale evoluției relațiilor comerciale dintre Marea Britanie și India.

La începutul activității Companiei Indiilor orientale, sub domnia Elisabetei, pentru a se crea Companiei posibilitatea desfășurării unui comerț rentabil cu India, i s-a permis să exporte anual argint, aur și monede străine în sumă de 30.000 l.st. Aceasta era o încălcare a tuturor prejudecăților secolului și Thomas Mun a fost nevoit — expunînd, în lucrarea sa „Considerații asupra comerțului dintre Anglia și Indiile orientale” ¹⁴¹, bazele „sistemului mercantilist” și admițînd că metalele prețioase constituie singura avuție reală a unei țări —, să

demonstreze totodată că exportarea lor poate fi aprobată fără grijă dacă *balanța de plăți* este în favoarea națiunii exportatoare. În acest sens el a susținut că mărfurile importate din Indiile orientale se reexportă în cea mai mare parte în alte țări, de la care se obține o cantitate mult mai mare de aur și argint decât cea cheltuită pentru plata respectivelor mărfuri în India. În același spirit a scris și sir Josiah Child un „Tratat în care se demonstrează că, dintre toate genurile de comerț exterior, comerțul cu Indiile orientale este cel mai național”¹⁴². Încetul cu încetul partizanii Companiei Indiilor orientale deveniră din ce în ce mai îndrăzneți, și trebuie să subliniem ca o curiozitate în această ciudată istorie a comerțului cu India, că monopolizatorii din India au fost primii propo-zăduitori ai liberului-schimb în Anglia.

Intervenția parlamentului în treburile Companiei Indiilor orientale a început să fie cerută din nou la sfârșitul secolului al XVII-lea și în decursul celei mai mari părți a secolului al XVIII-lea, dar de data aceasta nu de clasa comercială, ci de clasa industrială. Pe vremea aceea se afirma că importul de țesături de bumbac și de mătase din India ruinează pe bieții industriași britanici. Această părere a fost exprimată de John Pollexfen în lucrarea sa „Incompatibilitatea dintre industria Angliei și a Indiei”, Londra, 1697¹⁴³, lucrare al cărei titlu și-a găsit o stranie confirmare 150 de ani mai târziu, dar într-un sens diametral opus. Atunci a intervenit parlamentul. Prin actul din anii al 11-lea și al 12-lea din timpul domniei lui Wilhelm al III-lea, cap. 10, a fost interzisă folosirea îmbrăcă-mintei confecționate din țesături de mătase sau din stămburi imprimate sau vopsite importate din India, Persia și China, prevăzându-se totodată o amendă de 200 l.st. pentru deținerea sau vânzarea unor asemenea produse. Legi asemănătoare au fost promulgate și mai târziu, în timpul domniei regilor George I, al II-lea și al III-lea, ca urmare a plîngerilor repetate ale industriașilor britanici atît de „luminați”. Și astfel, în cea mai mare parte a secolului al XVIII-lea, produsele industriale indiene se importau de obicei în Anglia numai pentru a fi vîndute pe continent, în timp ce piața engleză propriuzisă le rămînea interzisă.

Pe lîngă amestecul parlamentului în treburile Indiilor orientale, provocat de demersurile nesățioșilor industriași din Anglia ori de cîte ori se punea pe tapet problema reînnoirii cartei, negustorii din Londra, Liverpool și Bristol depuneau toate eforturile pentru a frînge monopolul comercial al Com-

paniei, astfel încît ei înșiși să poată participa la acest comerț, care era considerat o adevărată mină de aur. Datorită acestor cereri insistente, în actul din 1773 prin care cartă Companiei a fost prelungită pînă la 1 martie 1814 a fost introdus un punct care permitea supușilor britanici să exporte din Anglia în India, iar funcționarilor Companiei Indiilor orientale să importe în Anglia aproape toate felurile de mărfuri. Dar această concesie era îngrădită de condiții care anulau efectele ei atunci cînd era vorba de exportul de mărfuri al negustorilor particulari în India britanică. În 1813 Compania n-a mai putut rezista presiunii cercurilor comerciale largi și, dacă monopolul asupra comerțului cu China a fost menținut, comerțul cu India a fost deschis în anumite condiții concurenței particulare. La reînnoirea cartei în 1833 au fost abrogate în cele din urmă și aceste ultime restricții : Companiei i-a fost interzisă în genere orice activitate comercială, caracterul ei comercial a fost suprimat, luîndu-i-se totodată privilegiul de a interzice supușilor britanici șederea pe teritoriul Indiei.

Între timp comerțul cu Indiile orientale a suferit serioase transformări, care au schimbat poziția diferitelor clase din Anglia față de acest comerț. În tot cursul secolului al XVIII-lea, bogățiile care se scurgeau din India în Anglia erau dobîndite nu atît prin intermediul comerțului, care era relativ neînsemnat, cît prin exploatarea directă a acestei țări și prin acapararea unor bogății uriașe, care se trimiteau apoi în Anglia. După ce în 1813 au fost înlăturate obstacolele în calea comerțului cu India, volumul acestuia a crescut de peste trei ori într-un timp foarte scurt. Dar lucrurile nu s-au oprit aici. Întregul caracter al acestui comerț s-a schimbat. Înainte de 1813, India a fost mai ales o țară exportatoare, în timp ce acum ea a devenit o țară importatoare ; și această evoluție a decurs într-un ritm atît de rapid, încît în 1823 cursul schimbului, care în general fusese de 2 șilingi și 6 pence pentru o rupie, a scăzut la 2 șilingi. India, care din vremuri imemorabile a fost marele atelier care aproviziona cu produse de bumbac întreaga lume, a fost inundată acum cu fire și țesături de bumbac din Anglia. După ce propriile ei produse au fost interzise pe piața engleză sau admise doar în condiții dintre cele mai grele, India a fost inundată cu produse industriale engleze, care erau impuse la o taxă foarte mică, mai mult nominală, ceea ce a dus la ruînarea producției autohtone de bumbac, atît de renumită altădată. În 1780 valoarea produselor engleze, inclusiv produsele finite, nu reprezenta decît

386.152 l.st., valoarea aurului și argintului exportat în același an 15.041 l.st., valoarea totală a mărfurilor exportate în tot cursul anului 1780 fiind de 12.648.616 l.st., astfel încît volumul comerțului cu India nu reprezenta decît 1/32 din valoarea totală a comerțului exterior. În 1850 valoarea tuturor mărfurilor exportate din Anglia și Irlanda în India reprezenta 8.024.000 l.st., din care numai mărfurile de bumbac exportate se ridicau la 5.220.000 l.st., reprezentînd peste 1/8 din totalul exportului Marii Britanii și peste 1/4 din valoarea întregului ei export de produse din bumbac. Dar în industria bumbacului lucra acum 1/8 din populația Marii Britanii, și această ramură de producție îi furniza 1/12 din întregul ei venit național. După fiecare criză comercială, comerțul cu Indiile orientale devenea tot mai mult o chestiune de interes primordial pentru fabricanții britanici de bumbac, iar continentul indian este astăzi, fără doar și poate, cea mai bună piață a lor. Pe măsură ce industria bumbacului devenea o ramură de importanță vitală pentru întregul edificiu social al Marii Britanii, Indiile orientale deveneau o piață de importanță vitală pentru industria bumbacului din Marea Britanie.

Pînă la acea dată interesele plutocrației, care transformase India într-o feudă a ei, ale oligarhiei, care o cucerise cu armele ei, și ale magnaților industriali, care o inundaseră cu mărfurile lor, au mers mină în mină. Dar pe măsură ce industria Angliei devenea tot mai dependentă de piața Indiei, industriașii englezi simțeau tot mai mult necesitatea de a crea noi forțe de producție în India, după ce îi ruinaseră industria ei proprie. Nu poți inunda neconținut o țară cu produsele tale industriale dacă nu-i dai posibilitatea să-ți furnizeze în schimb alte produse. Industriașii englezi au constatat că negoțul lor regresează în loc să progreseze. În perioada de patru ani care a expirat în 1846, valoarea mărfurilor engleze importate de India reprezenta 261.000.000 de rupii; în perioada de patru ani care a expirat în 1850, valoarea acestui import numai reprezenta decît 253.000.000 de rupii, în timp ce în prima perioadă exportul se cifra la 274.000.000 de rupii, iar în cea de-a doua la 254.000.000 de rupii. Ei au văzut că în India capacitatea de a cumpăra mărfurile lor a fost redusă la minimum, că, în timp ce în Indiile occidentale valoarea consumului anual al mărfurilor lor reprezenta aproximativ 14 șilingi pe cap de locuitor, în Cile 9 șilingi și 3 pence, în Brazilia 6 șilingi și 5 pence, în Cuba 6 șilingi și 2 pence, în Peru 5 șilingi și 7 pence, în America centrală 10 pence, în

India valoarea acestui consum nu reprezenta decît 9 pence. A urmat apoi recolta proastă de bumbac din Statele Unite, care în 1850 a pricinuit fabricanților de produse de bumbac din Anglia o pierdere de 11.000.000 l.st., și ei au fost exasperați de faptul că trebuiau să depindă de America în loc să primească o cantitate suficientă de bumbac brut din Indiile orientale. În afară de aceasta, ei au văzut că toate încercările lor de a investi capital în India se lovesc de impedimente și șicane din partea autorităților din India. În felul acesta India a ajuns o arenă de luptă între capitalul industrial, de o parte, și plutocrație și oligarhie, de cealaltă parte. Conștienți de influența lor crescîndă în Anglia, fabricanții cer acum suprimarea acestor forțe, ostile lor, în India, distrugerea întregului aparat vechi de guvernare a Indiei și lichidarea definitivă a Companiei Indiilor orientale.

Și, în sfîrșit, al patrulea și ultimul punct de vedere prin prisma căruia trebuie privită problema Indiei. Începînd din 1784 situația financiară a Indiei s-a înrăutățit din ce în ce mai mult. Datoria publică se ridică acum la 50.000.000 de lire, sursele de venituri se restrîng neconținut și în mod corespunzător cresc cheltuielile, deficitul abia dacă poate fi acoperit cu veniturile nesigure de pe urma impozitului pe opiu, venituri care acum amenință să dispară cu totul, datorită faptului că chinezii au început să cultive macul acasă la ei. În afară de aceasta, se prevede sporirea cheltuielilor pentru războiul lipsit de sens cu Birmania ¹⁴⁴.

„Situația este de așa natură — spune d-l Dickinson — că, dacă pierderea imperiului din India amenință să ruineze Anglia, nu-i mai puțin adevărat că necesitatea de a-l păstra înseamnă pentru finanțele noastre un efort care ne-ar duce tot la ruină” ¹⁴⁵.

Am arătat, așadar, de ce problema indiană a devenit, pentru prima oară după 1783, o problemă engleză și o problemă de stat.

Scris de K. Marx la 24 iunie 1853
Publicat în ziarul
„New York Daily Tribune” nr. 3.816
din 11 iulie 1853

Se tipărește după textul
apărut în ziar
Tradus din limba engleză

Semnăt: *Karl Marx*

Karl Marx

Problema Indiei. —
Drepturile arendaşului irlandez ¹⁴⁶

Londra, 28 iunie 1853

Dezbaterile asupra propunerii lordului Stanley de a amîna adoptarea unor măsuri legislative cu privire la India, care, începînd în ziua de 23 iunie, au continuat a doua zi și au fost amînate la 27 iunie, încă nu s-au terminat. Atunci cînd în cele din urmă aceste dezbateri se vor încheia, îmi voi rezuma observațiile făcute pe marginea problemei indiene.

Deoarece guvernul de coaliție depinde de sprijinul partidului irlandez și deoarece toate celelalte partide reprezentate în Camera comunelor se echilibrează în așa măsură unele pe altele încît irlandezii pot în orice moment să incline balanța încotro le convine lor, se intenționează, în sfîrșit, să se facă arendașilor irlandezi unele concesii. „Legea cu privire la drepturile care decurg din arendare” (în Irlanda), votată de Camera comunelor vinerea trecută, are un articol care prevede că, la expirarea contractului său de arendă, arendașul trebuie să primească o compensație în bani pentru lucrările de ameliorare făcute de el, indiferent că sînt sau nu încorporate solului; noul arendaș are dreptul să țină seama de ele la evaluare; cit privește lucrările de ameliorare a solului propriu-zis, compensarea cheltuielilor făcute cu executarea lor trebuie să fie stipulată în contractul dintre proprietarul funciar și arendaș.

După ce arendașul își investește sub o formă sau alta capitalul în pămînt, contribuind astfel la ameliorarea solului, fie direct prin irigații, drenaje sau îngrășăminte, fie indirect prin zidirea unor clădiri de interes agricol, intervine proprietarul funciar și cere o arendă mai mare. Dacă arendașul acceptă, el trebuie să plătească proprietarului funciar dobîndă pentru propriii săi bani. Dacă refuză, este dat afară fără multă vorbă și înlocuit printr-un alt arendaș, care poate să plătească o arendă mai mare, datorită cheltuielilor făcute de predece-

sorii săi ; la rîndul său, noul arendaș efectuează și el lucrări de ameliorare a solului și după aceea este înlocuit în același mod sau trebuie să accepte condiții și mai grele. Datorită acestui procedeu simplu, o clasă de proprietari funciari absenteiști a avut posibilitatea să bage în buzunar nu numai munca unor generații întregi, ci și capitalul lor ; fiecare generație de țărani irlandezi cobora cu o treaptă mai jos pe scara socială, în raport direct cu eforturile și sacrificiile făcute pentru îmbunătățirea situației lor și a situației familiilor lor. Dacă arendașul era harnic și întreprinzător, i se impunea să plătească un impozit suplimentar tocmai pentru că e harnic și întreprinzător. Dacă, dimpotrivă, ajungea nepăsător și neglijent, i se reproșa că are „defectele ereditare ale rasei celtice”. În consecință, el avea de ales între a sărăci prin hărnicie sau a sărăci prin neglijență. Pentru a remedia această stare de lucruri a fost proclamat în Irlanda „dreptul arendașului”, adică nu dreptul arendașului asupra pămîntului, ci dreptul lui asupra ameliorărilor efectuate de el pe acest pămînt pe contul și pe riscul său. Să vedem acum în ce fel încearcă ziarul „Times”, în articolul de fond din numărul său de sîmbătă, să combată acest „drept al arendașului”¹⁴⁷ irlandez :

„Există două sisteme principale de arendare a pămîntului către fermieri. Într-un sistem, arendașul poate să ia pămînt în arendă pe un număr stabilit de ani ; în cel de-al doilea, contractul său poate fi desfăcut în orice moment după un anumit preaviz. În primul caz este evident că el are posibilitatea de a-și propoționa și repartiza investițiile în așa fel încît în toate, sau aproape în toate cazurile să-și realizeze beneficiul încă înainte de expirarea termenului arendării. În cazul al doilea este la fel de limpede că arendașul nu va risca să facă investiții fără garanții normale în ceea ce privește realizarea venitului”.

Acolo unde proprietarii funciari au de-a face cu clasa marilor capitaliști, care pot, după cum le convine, să-și investească capitalul în comerț, în industrie sau în agricultură, este neîndoielnic că acești arendași capitaliști, atît în cazul arendării pe termen lung cît și în cazul arendării cu durată nedeterminată, vor ști să-și asigure un beneficiu „normal” la investițiile lor. Dar în ceea ce privește Irlanda, această presupunere este complet greșită. Aici există, pe de o parte, o clasă restrînsă de proprietari funciari monopoliști, iar pe de altă parte o clasă foarte numeroasă de arendași cu mijloace extrem de modeste, care sînt lipsiți de posibilitatea de a-și alege modul de investire a acestor mijloace, singura ramură

de producție care le este deschisă fiind agricultura. De aceea ei sînt nevoiți să devină arendași fără garanție în ceea ce privește durata arendării (tenants at will). Ca asemenea arendași, ei riscă firește să rămînă fără venituri dacă nu-și investesc micul lor capital; iar dacă îl investesc pentru a-și asigura venitul, riscă să piardă și capitalul.

„Ni s-ar putea obiecta — continuă „Times” — că rareori se întimplă ca la expirarea unui contract de arendă să nu rămînă pe terenul respectiv ceva care să reprezinte, într-o formă sau alta, proprietatea arendașului și că pentru aceasta el trebuie să primească o compensație. Obiecția este întemeiată în parte, dar în cadrul unor condiții sociale normale problema unei asemenea revendicări ar putea fi ușor soluționată între proprietarul funciar și arendaș, deoarece în toate împrejurările în contractul inițial ar putea fi inserată o clauză în acest sens. Noi însă susținem că aceste relații ar trebui să fie reglementate de condițiile sociale, căci, după părerea noastră, nici un act parlamentar nu este în stare să înlocuiască în mod efectiv un astfel de factor”.

Intr-adevăr, în „condiții sociale normale” nu am mai avea nevoie de intervenția parlamentului în relațiile de arendă din Irlanda, tot așa după cum în „condiții sociale normale” nu am avea nevoie de intervenția soldatului, a polițistului sau a călăului. Legislația, justiția și forța armată nu sînt decît roadele condițiilor sociale anormale, care împiedică stabilirea între oameni a unor relații care să facă de prisos intervenția, bazată pe constrîngere, a unei a treia forțe supreme. S-a transformat oare „Times” într-un revoluționar social? Dorește el oare în locul „actelor parlamentare” o revoluție socială, care să reorganizeze „condițiile sociale” și „rînduialile” care rezultă de aici? Anglia a distrus condițiile de viață ale societății irlandeze. La început ea a confiscat pămînturile, apoi printr-o serie de „acte parlamentare” a sugrumat industria și, în cele din urmă, a frînt cu ajutorul forței armate activitatea și energia poporului irlandez. În felul acesta Anglia a creat aceste odioase „condiții sociale” care permit unei caste restrînse de dorzișori hrăpăreți să dicteze poporului irlandez în ce condiții îi este îngăduit să folosească pămîntul și să trăiască pe el. Fiind încă prea slab pentru a răsturna aceste „condiții sociale”, poporul apelează la parlament, cerînd cel puțin ușurarea sau reglementarea lor. Dar „nu — spune „Times” —, dacă nu trăiți în condiții sociale normale, parlamentul nu poate îndrepta această situație”. Dacă însă mîine poporul irlandez, urmînd sfatul ziarului „Times”, ar încerca să îndrepte aceste condiții, „Times” ar fi primul să ceară intervenția baionetelor și ar revărsa un torent

de amenințări singeroase la adresa „rasei celtice cu defectele ei ereditare”, căreia îi lipsesc înclinațiile anglo-saxonilor spre progres pașnic și perfecționare în cadrul legii.

„Dacă un proprietar funciar — continuă ziarul „Times” — va prejudicia cu bună știință pe un arendaș al său, îi va fi foarte greu să găsească un alt arendaș; și, deoarece ocupația sa constă în a da pământ cu arendă, el se va convinge că îi este din ce în ce mai greu să-l arendeze”.

În Irlanda lucrurile stau exact invers. Cu cât mai mare este prejudiciul pe care un proprietar funciar îl pricinuieste arendașului său, cu atât mai ușor îi va fi să oprime pe cel care îi ia locul. Arendașul care intră în folosința pământului nu este decât o unealtă prin care se aduc prejudicii vechiului arendaș, care a fost alungat, pe când acesta din urmă servește ca mijloc pentru înrobirea celui nou. Că după o anumită perioadă de timp, proprietarul funciar, tot prejudiciind pe arendașul său, își va prejudicia propriile sale interese și se va ruina, aceasta este în Irlanda un fapt cert, și nu o probabilitate, ceea ce constituie însă o slabă consolare pentru arendașul ruinat.

„Relațiile dintre proprietarul funciar și arendaș sînt relații între doi comercianți” — spune „Times”.

Teza enunțată aici este tocmai acea *petitio principii* * care străbate întregul articol de fond al ziarului „Times”. Arendașul irlandez nevoiaș depinde în întregime de pământ, iar pământul aparține lordului englez. Cu același drept s-ar putea spune că relația dintre tilharul care scoate pistolul și călătorul care scoate punga este o relație între doi comercianți.

„Dar — spune „Times” — în realitate relațiile dintre proprietarii funciari și arendașii irlandezi vor fi foarte curînd modificate de un factor mai puternic decât legislația. Proprietatea funciară din Irlanda trece cu repeziune în alte mîini, și dacă emigrarea va continua în ritmul actual, cultivarea pământului va trece și ea în alte mîini”.

Aici, în sfîrșit, „Times” a spus adevărul. Parlamentul britanic se abține să intervină într-un moment cînd sistemul vechi, perimat, este pe cale să ruineze atât pe bogatul proprietar funciar cît și pe arendașul neavut. Primul cade sub lovitura ciocanului comisiei *domeniilor ipotecate*, iar cel de-al

---

* Viciu de raționament constînd în a presupune drept adevărată o premisă care abia trebuie dovedită. — *Nota Trad.*

doilea este nevoit să emigreze. Aceasta ne aminteşte vechea poveste a sultanului din Maroc. Oricare ar fi fost litigiul dintre două părţi, el nu cunoştea un „factor mai puternic” pentru soluţionarea lui decît decapitarea ambelor părţi.

„Nimic nu poate crea un haos mai mare — îşi încheie „Times” articolul cu privire la dreptul arendaşului — decît o astfel de repartizare comunistă a proprietăţii. Singurul care posedă vreun drept asupra pămîntului este proprietarul funciar”.

S-ar zice că, asemenea lui Epimenide, „Times” a dormit în tot cursul primei jumătăţi a acestui secol şi că nici nu a auzit vreodată de controversa aprigă în jurul pretenţiilor proprietarilor funciari, purtată de-a lungul întregii acestei perioade nu în rîndurile adeptilor unei reforme sociale sau ale comunistilor, ci în rîndurile economiştilor burgheziei engleze. Ricardo, creatorul economiei politice moderne în Marea Britanie, nu şi-a îndreptat tăişul criticii împotriva „dreptului” proprietarilor funciari, deoarece era pe deplin convins că pretenţiile lor se bazează pe o stare de fapt, şi nu pe o stare de drept, iar economia în general nu se ocupă cu chestiuni de drept. Ricardo a atacat monopolul asupra pămîntului într-un mod mai simplu, dar mai ştiinţific şi deci mai primejdios. El a dovedit că proprietatea privată asupra pămîntului, spre deosebire de revendicările corespunzătoare ale muncitorului agricol şi ale fermierului-arendaş, este o relaţie cu totul superfluă, incompatibilă cu întregul sistem de producţie din zilele noastre; că renta funciară — expresia economică a acestei relaţii — ar putea fi însoţită cu mai mult folos de către stat; că, în sfîrşit, interesele proprietarului funciar sînt opuse intereselor tuturor celorlalte clase ale societăţii moderne. Ar fi obositor să enumerăm toate concluziile pe care le-a tras din aceste premise şcoala lui Ricardo împotriva monopolului asupra pămîntului. Pentru scopul nostru e suficient să cităm trei economişti englezi competenţi din zilele noastre.

Săptămînalul londonez „Economist”, al cărui şef-redactor, d-l J. Wilson, este nu numai un oracol al liber-schimbistilor, ci şi un oracol al whigilor, şi nu numai un reprezentant al whigilor, ci şi un apendice inevitabil al ministerului de finanţe în toate guvernele whigilor sau în cele de coalitîie, a afirmat în diferite articole că, riguros vorbind, nu poate exista un drept care să autorizeze un individ sau un grup de indivizi să revendice proprietatea exclusivă asupra pămîntului unei naţiuni.

În ale sale „Prelegeri de economie politică”, Londra, 1851, scrise cu scopul mărturisit de a combate socialismul, d-l Newman afirmă următoarele :

„Nimeni nu are și nu poate avea un drept natural asupra pământului decît atîta timp cît îl ocupă personal. Dreptul său înseamnă dreptul de a folosi pământul, dar nimic mai mult. Orice alt drept este produsul unor legi făcute de oameni” (sau al unor acte parlamentare, cum ar spune „Times”)... „Dacă la un moment dat pământul va deveni insuficient pentru a putea trăi pe el, dreptul proprietarilor privați de a-l deține va lua sfîrșit”¹⁴⁸.

În Irlanda lucrurile stau tocmai astfel, iar d-l Newman confirmă fără echivoc temeinicia revendicărilor arendașilor irlandezi, deși prelegerile sale erau ținute în fața celui mai select auditoriu de aristocrați britanici.

În încheiere, îngăduiți-mi să citez cîteva pasaje din lucrarea d-lui Herbert Spencer „Statică socială”, Londra, 1851; care-și propune și ea să spulbere definitiv comunismul și care este considerată ca cea mai temeinică expunere a doctrinelor liber-schimbiste din Anglia contemporană.

„Nimeni nu poate să folosească pământul în așa fel încît să împiedice pe ceilalți să-l folosească în mod similar. Așadar, echitatea nu îngăduie proprietatea asupra pământului, căci altfel ceilalți ar trebui să trăiască pe pământ numai cu consimțămîntul proprietarilor. În baza unui asemenea drept, cei fără pământ ar putea să fie în genere izgoniți de pe pământ... Niciodată nu se va putea pretinde că drepturile existente asupra acestui fel de proprietate ar fi legitime. Dacă cineva crede că este așa, n-are decît să consulte cronicile. Primele acte au fost scrise mai curînd cu spada decît cu pana. Nu juriștii, ci soldații au fost primii notari; drept monedă curentă de plată serveau loviturile, iar pentru punerea pecetilor era folosit de preferință singele în loc de ceară. Oare pot fi considerate valabile niște pretenții izvorite din asemenea temeuri? Desigur că nu. Și dacă nu, ce bază pot avea pretențiile tuturor deținătorilor succesivi de proprietăți dobîndite în acest mod? Poate oare vînzarea sau moștenirea să creeze un drept acolo unde acesta nu a existat de la bun început? Și dacă un act de transmisiune nu poate conferi un titlu, îl pot conferi oare mai multe acte de acest fel? Și în baza cărei norme, lipsite de valabilitate căpătau în fiecare an această valabilitate?... Dreptul întregii omeniri asupra suprafeței globului pămîntesc mai este în vigoare, indiferent de documente, cutume și legi. Nu există mijloc prin care pământul să poată deveni proprietate privată... Prin legislația noastră, noi negăm zilnic proprietatea funciară. Dacă trebuie construit un canal, o cale ferată sau o șosea, noi nu ne dăm înapoi să confiscăm atîția acri de pământ cît ne sînt necesari. Nu așteptăm consimțămîntul nimănui... Schimbarea necesară ar fi doar o schimbare a proprietarilor pământului... În loc să fie proprietatea unor indivizi, pământul ar aparține unei mari corporații, societății. În loc să ia în arendă pământul de la un proprietar particular, fermierul l-ar lua în arendă de la națiune. În loc să plătească arenda agentului lui sir John sau luminăției sale, el

o va plăti unui agent sau unui subagent al societăţii. Administratorii de moşii s-ar transforma din funcţionari particulari în funcţionari publici, iar sistemul de arendă într-o simplă formă de folosire a pământului... Duşă pînă la ultima ei consecinţă, pretenţia de posesiune exclusivă asupra pământului implică despotismul proprietarilor funciari" ¹⁴⁹.

Prin urmare, chiar din punctul de vedere al reprezentanţilor economiei politice engleze moderne, dreptul asupra pământului ţării lor aparţine numai arendaşilor şi muncitorilor agricoli irlandezi, şi nicidecum proprietarilor funciari uzurpatori englezi, iar ziarul „Times”, luînd poziţie împotriva revendicărilor poporului irlandez, intră în contradicere directă cu ştiinţa burgheză engleză.

Scris de K. Marx la 28 iunie 1853
Publicat în ziarul
„New York Daily Tribune” nr. 3.816
din 11 iulie 1853

Se tipăreşte după textul
apărut în ziar
Tradus din limba engleză

Semnat : *Karl Marx*

Karl Marx

Politica Rusiei față de Turcia. —
* Mișcarea muncitorească din Anglia ¹⁵⁰

Londra, vineri 1 iulie 1853

Începînd din 1815, marile puteri europene s-au temut, mai mult decît de orice, de o schimbare în statu-quo. Dar orice război între două din aceste puteri implică răsturnarea acestui statu-quo. Acesta este motivul pentru care au fost tolerate cotropirile Rusiei în Răsărit și pentru care nu i s-a cerut nici-odată nimic altceva în schimb decît un pretext, oricît de absurd, care să dea puterilor occidentale posibilitatea de a rămîne neutre și să le scutească de necesitatea de a interveni pentru împiedicarea agresiunilor ruse. În tot acest timp, Rusia a fost ridicată în slavă pentru răbdarea și generozitatea „augustului ei suveran”, care nu numai că a binevoit să acopere servilismul vădit și rușinos al guvernelor occidentale, dar a și avut mărinimia să înghită Turcia bucată cu bucată, în loc s-o înghită dintr-o dată. Diplomația rusă s-a bazat, așadar, pe lașitatea oamenilor de stat occidentali, iar arta ei diplomatică a ajuns treptat în așa măsură o diplomație *șablon*, încît istoria actualelor negocieri poate fi urmărită aproape punct cu punct în analele trecutului.

Lipsa de temeii a noilor pretexte ale Rusiei a devenit evidentă după ce, în noul său firman pe numele patriarhului Constantinopolului, sultanul * a făcut în tot ce privește problemele religioase mai multe concesii decît a cerut însuși țarul. Sau poate că „pacificarea Greciei” ¹⁵¹ constituia un pretext mai serios pentru o intervenție? Atunci cînd d-l de Villèle, în dorința de a risipi temerile sultanului ** și de a-i dovedi bunele intenții ale marilor puteri, a propus ca „înainte de toate aliații să încheie un tratat prin care să fie garantat Imperiului otoman actualul lui statu-quo”, ambasadorul Rusiei

* — Abdul-Medjid. — *Nota Red.*** — Mahmud al II-lea. — *Nota Red.*

la Paris * s-a opus în modul cel mai categoric la această propunere, declarînd că

„Rusia, dînd dovadă de generozitate în relațiile ei cu Poarta și nîtrînd cel mai profund respect față de dorințele aliaților ei, este nevoită totuși să-și rezerve în mod exclusiv dreptul de a rezolva propriile ei divergențe cu Divanul; o garantare generală în ceea ce privește Imperiul otoman, fără a mai vorbi de caracterul neobișnuit și surprinzător al unui asemenea act, ar leza atît *sentimentele suveranului său* cît și *drepturile* dobîndite de Rusia și principiile care stau la baza lor”¹⁵².

În momentul de față Rusia cere să i se dea asentimentul pentru ocuparea Principatelor dunărene, refuzînd totodată Porții dreptul de a considera această acțiune ca un casus belli.

În 1827 Rusia ceruse să i se dea asentimentul pentru „a ocupa Moldova și Valahia în numele celor trei puteri”.

În manifestul său din 2 aprilie 1828 cu privire la declararea războiului, țarul Rusiei spunea următoarele :

„Aliații mei mă vor găsi întotdeauna gata să merg alături de ei în îndeplinirea prevederilor tratatului de la Londra¹⁵³ și totodată nerăbdători de a-i ajuta la realizarea unei acțiuni pe care *religia noastră și sentimentele* care sînt sfînte pentru întreaga omenire o fac obiectul preocupărilor noastre permanente; ei mă vor găsi oricînd gata să folosesc actuala mea poziție *exclusiv* în scopul de a grăbi îndeplinirea prevederilor tratatului din 6 iulie”.

În manifestul rus din 1 octombrie 1829 se proclama :

„Rusia a respins neîncetat orice gînd de cucerire, orice tendință de expansiune”.

În același timp, ambasadorul Rusiei la Paris îi scria conțelului Nesselrode :

„Cînd guvernul imperial a examinat problema oportunității începerii unui război împotriva Porții, unii au avut poate îndoieli asupra necesității imperioase a unui asemenea pas, și anume cei care nu au reflectat îndeajuns asupra *efectelor reformelor* singeroase pe care șeful imperiului otoman le-a introdus nu de mult, făcînd uz de mijloace extrem de violente.

Împăratul a cercetat cu atenție sistemul turcesc și a ajuns la concluzia că acest sistem prezintă germenii unei organizări fizice și morale pe care nu a avut-o pînă acum. Dacă sultanul a fost în stare să ne opună o rezistență mai hotărîtă și mai organizată acum, cînd abia a avut timpul să pregătească bazele pentru noile sale planuri de reforme și îmbunătățiri, cu atît mai de temut ar fi fost el pentru noi dacă ar fi avut timpul necesar pentru a le consolida. Astfel stînd lucrurile, trebuie să ne feli-

* — Pozzo-di-Borgo. — Nota Red.

cităm că i-am atacat înainte ca primejdia să fi sporit, căci orice aminare n-ar fi putut decît să ne înrăutățească situația și să ne creeze dificultăți și mai mari decît cele pe care le întîmpinăm astăzi”.

În momentul de față Rusia intenționează să-și înfăptuiască întîi acțiunea agresivă, iar după aceea să stea de vorbă despre ea. În 1829 prințul Liven îi scria contelui Nesselrode :

„Ne vom mărgini la generalități, căci orice informații amănunțite într-o chestiune atît de delicată ar putea crea o primejdie reală. Dacă vom discuta cîndva cu aliații noștri clauzele unui tratat cu Poarta, îi vom satisface numai în cazul cînd le vom da prilejul să-și închipuie că ne-au impus sacrificii ireparabile. Pacea trebuie semnată numai în tabăra noastră proprie, iar Europa nu trebuie să-i afle condițiile decît după ce va fi fost încheiată. Orice proteste vor fi atunci tardive și Europa va trebui să se împace resemnată cu ceea ce nu va mai fi în stare să împiedice”.

În momentul de față, sub diverse pretexte, Rusia a amînat luni de-a rîndul desfășurarea oricărei acțiuni energice, în dorința de a menține astfel actuala stare de lucruri, care, nefiind nici pace nici război, este acceptabilă pentru Rusia, dar funestă pentru Turcia. Exact în același mod a procedat ea și în perioada la care ne-am referit mai sus. Așa cum spunea Pozzo-di-Borgo :

„Politica noastră urmărește ca în cursul viitoarelor patru luni să nu se întîmple nimic nou, și sper că acest lucru ne va reuși, deoarece în general oamenii preferă expectativa; dar luna a cincea trebuie să fie bogată în evenimente”.

După ce a proferat cele mai grave insulte la adresa guvernului turc și cu toate că în momentul de față amenință să-i smulgă cu forța cele mai umiltoare concesii, țarul își trîmbează zgomotos „prietenia pentru sultanul Abdul-Medjid” și solitudinea sa „pentru menținerea Imperiului otoman”. El aruncă asupra sultanului „răspunderea” pentru faptul că acesta se opune „cererilor sale juste”, continuă „să aducă ofense prieteniei și sentimentelor sale”, respinge „notele” sale și refuză „protecția” sa.

În 1828, cînd Carol al X-lea l-a întreat pe Pozzo-di-Borgo prin ce se explică însuocesa armelor ruse în campania aceluia an, acesta din urmă a răspuns că împăratul, care nu voia să ducă un război à l'outrance * fără să existe o necesitate absolută, sperase că sultanul va profita de *mărinimia* sa, dar această încercare a dat greș.

* — pe viață și pe moarte. — *Nota Trad.*

Scurt timp înainte de a intra în actualul ei conflict cu Poarta, Rusia a încercat să înjghebeze o coaliție generală a puterilor continentale împotriva Angliei în legătură cu problema emigranților politici; atunci când această încercare a eșuat, ea a căutat să încheie o alianță cu Anglia împotriva Franței. În același mod, în perioada 1826—1828 ea a căutat să sperie Austria cu „planurile ambițioase” ale Prusiei, făcând în același timp tot posibilul pentru întărirea Prusiei și sporirea pretențiilor ei, astfel încât aceasta din urmă să poată contrabalansa Austria. În nota ei circulară¹⁵⁴ de acum, Rusia îl prezintă pe Bonaparte drept singurul vinovat de tulburarea păcii prin pretențiile sale asupra locurilor sfinte. Pe vremea aceea însă, prin gura lui Pozzo-di-Borgo ea căuta să dovedească că

„întreaga agitație de care e cuprinsă Europa se datorește uneltirilor prințului Metternich” și încerca „să-l convingă pe ducele de Wellington că atenția pe care el o arată guvernului de la Viena ar putea să dăuneze influenței sale asupra tuturor celorlalte guverne și să dea lucrurilor o astfel de turnură, încât nu Rusia ar mai fi aceea care ar căuta să realizeze o înțelegere între Franța și Marea Britanie, ci însăși Marea Britanie, care pînă acum refuzase o alianță cu Franța pentru a putea realiza o apropiere de guvernul de la Viena”.

Rusia s-ar expune în momentul de față unei mari umiliri dacă ar da înapoi. Ea a fost exact în aceeași situație după prima ei campanie din 1828, care nu fusese încununată de succes. Care era pe atunci principalul ei obiectiv? Să dăm cuvîntul propriului ei diplomat:

„O a doua campanie este absolut necesară pentru a dobîndi superioritatea de care avem nevoie pentru a duce cu succes tratative. În momentul desfășurării acestor tratative va trebui să fim în situația de a putea dicta rapid și energic condițiile noastre... *Avînd mari posibilități de acțiune*, maiestrea sa ar consimți să ceară mai puțin. Dobîndirea acestei superiorități trebuie să constituie, după părerea mea, ținta tuturor eforturilor noastre. *Această superioritate a ajuns acum o condiție a existenței noastre politice*, în forma în care trebuie s-o păstrăm și s-o menținem în fața lumii întregi”.

Dar oare nu se teme Rusia de o acțiune comună a Angliei și Franței? Fără îndoială că da. În memoriile secrete cu privire la mijloacele de care dispune Rusia pentru a torpila alianța dintre Franța și Anglia, memoriile publicate în timpul domniei lui Ludovic-Filip, există următorul pasaj:

„În cazul unui război în care Anglia s-ar alia cu Franța, Rusia nu va avea nici o șansă de succes atîta timp cît această alianță nu va fi desfăcută sau atîta timp cît Anglia nu va consimți să rămînă cel puțin neutră în timpul conflictului de pe continent”.

Se pune întrebarea : crede oare Rusia într-o acțiune comună a Angliei și Franței ? Cităm din nou din telegramele lui Pozzo-di-Borgo :

„Din momentul în care ideea pieirii Imperiului turc a încetat să prevaleze, nu mai este probabil ca guvernul britanic să riște un război general numai pentru a-l scuti pe sultan de necesitatea de a face anumite concesii, mai ales în situația care s-ar crea la începutul viitoarei campanii, oînd totul va fi încă vag și nelămurit. Considerentele de mai sus ne îndreptătesc să credem că nu avem nici un motiv să ne temem de o ruptură fățișă din partea Marii Britanii. Aceasta din urmă se va limita să sfătuiască Poarta să ceară pace, oferindu-și bunele oficii în timpul negocierilor, dacă acestea vor avea loc. Dacă însă sultanul va refuza sau dacă noi vom rămîne fermi pe poziție, Anglia nu va merge mai departe“.

În ceea ce privește părerea lui Nesselrode despre „bunul“ Aberdeen, ministru în 1828 ca și în 1853, ne putem face o idee despre ea din următorul extras dintr-o depeșă a prințului Liven :

„În cursul întrevederii pe care am avut-o cu lordul Aberdeen, acesta m-a asigurat din nou că niciodată Anglia nu a avut intenția să caute motive de ceartă cu Rusia. El se teme că la St. Petersburg poziția guvernului englez nu este deajuns de bine înțeleasă. Personal, el se află într-o situație delicată. Opinia publică este întotdeauna gata să ia atitudine împotriva Rusiei. Guvernul britanic nu poate s-o sfîdeze în permanență ; ar fi de altfel primejdios s-o întărețe în chestiuni de care sînt atît de strîns legate prejudecățile naționale. Pe de altă parte însă, Rusia poate conta cu încredere pe sentimentele de prietenie ale guvernului englez, care luptă împotriva acestor prejudecăți“.

Ceea ce ar trebui să ne mire în legătură cu nota d-lui Nesselrode din 11 iunie nu este „insolentul amestec de declarații dezmințite de fapte și amenințări camuflate prin fraze pompoase“, ci primirea pe care Europa a făcut-o pentru prima oară unei note diplomatice ruse ; în loc de a stîrni în lumea occidentală obișnuita admirație și teamă respectuoasă, această notă a făcut-o să roșească de rușine pentru trecut și să întîmpine cu risete disprețuitoare acest nerușinat amestec de pretenții, de viclenie și de barbarie autentică. Și totuși circularea lui Nesselrode și „supraultimatumul“ din 16 iunie nu sînt cu nimic mai prejos decît capodoperele atît de admirate ale lui Pozzo-di-Borgo și ale prințului Liven. Iar contele Nesselrode era pe vremea lor ceea ce este și astăzi : șeful diplomației ruse.

Se povestește o anecdotă amuzantă despre doi naturaliști persani care examinau o dată un urs. Unul din ei, care nu mai văzuse niciodată un asemenea animal, întrebă dacă face

pui vii sau pune ouă. Celălalt, care era mai bine informat, răspunse: „Acest animal este capabil de orice“. Ursul rus este fără îndoială capabil de orice atîta timp cît știe că celelalte animale cu care are de-a face nu sînt capabile de nimic.

Aș vrea să menționez în treacăt însemnata victorie recent obținută de Rusia în Danemarca, unde mesajul regal a fost aprobat cu o majoritate de 119 voturi contra 28. Textul glăsuiește astfel :

„În conformitate cu § 4 din constituția de la 5 iunie 1849, parlamentul unit aprobă, la rîndul său, aranjamentul hotărît de maiestatea sa în ce privește succesiunea la tronul întregului regat al Danemarckii potrivit mesajului regal din 4 octombrie 1852 referitor la succesiunea la tron, reinnoit la 13 iunie 1853“.

Grevele și uniunile muncitorești se înmulțesc și se extind într-un ritm rapid și în proporții fără precedent. Am în fața mea rapoarte cu privire la grevele declarate de muncitori industriali de cele mai variate profesii din Stockport ; la Manchester sînt în grevă fierarii, torcătorii, țesătorii etc. ; la Kidderminster — țesătorii de covoare ; lângă Bristol — minerii de la minele Ringwood ; la Blackburn și Darwen — țesătorii ; la Boston — tîmplarii de mobilă fină ; la Bolton și în împrejurimi — albitorii, apretorii, vopsitorii și țesătorii care lucrează la războaie mecanice ; la Barnsley — țesătorii ; la Spitalfields — țesătorii din industria mătăsii ; la Nottingham — muncitorii din industria dantelei, iar în districtul Birmingham și în multe alte localități — muncitori de cele mai diferite profesii. Cu fiecare poștă sosesc noi vești referitoare la greve. Încetarea lucrului a căpătat un caracter epidemic. Fiecare grevă mare, ca cele de la Stockport, Liverpool etc., generează inevitabil o serie întreagă de greve mai mici, întrucît o mare parte dintre muncitori nu sînt în stare să lupte cu succes împotriva patronilor fără a cere sprijinul tovarășilor lor muncitori din alte părți ale regatului, iar aceștia din urmă, pentru a veni în ajutorul confrăților lor, formulează și ei cereri de majorare a salariilor. La aceasta se adaugă faptul că pentru fiecare localitate a devenit o chestiune de onoare și de interes general să nu accepte condiții mai proaste, pentru a împiedica astfel izolarea tovarășilor lor muncitori în lupta lor. De aceea grevele dintr-o localitate provoacă greve în localitățile cele mai îndepărtate. În unele cazuri, revendicările cu privire la majorarea salariilor nu reprezintă altceva decît revendicări în ce privește reglementarea vechilor datorii ale patronilor. Așa a fost în timpul mării greve de la Stockport.

În ianuarie 1848, fabricanții de la Stockport au redus cu 10% salariile tuturor categoriilor de muncitori industriali. Această reducere a fost acceptată cu condiția ca la prima înviorare a conjuncturii aceste 10% să fie restabilite. Potrivit cu aceasta, la începutul lunii martie 1853 muncitorii le-au amintit patronilor lor de sporul promis de 10%. Deoarece nu au putut ajunge la un acord cu patronii, muncitorii au declarat grevă; la această grevă au luat parte peste 30.000 de muncitori. În majoritatea cazurilor muncitorii industriali au declarat răspicat că au dreptul *asupra unei părți* din veniturile pe care țara și mai ales patronii le obțin de pe urma prosperității.

Trăsătura caracteristică a grevelor actuale este faptul că au început în păturile de jos ale muncitorilor necalificați (care nu lucrează în fabrici), aflați acum sub influența directă a emigrației, cu alte cuvinte faptul că ele au început în diferitele pături de muncitori nepermanenți și că abia mai târziu au cuprins proletariatul din fabricile situate în marile centre industriale ale Marii Britanii. Înainte însă grevele începeau întotdeauna în păturile de sus ale muncitorilor industriali, printre mecanici, țesători etc., extinzându-se apoi în păturile de jos ale acestui uriaș roi industrial și cuprinzând abia la urmă și pe muncitorii nepermanenți. Acest fenomen trebuie atribuit exclusiv influenței emigrației.

Există o categorie de filantropi și chiar de socialiști care consideră că grevele prejudiciază serios interesele „muncitorilor înșiși” și de aceea ei își propun să găsească un mijloc de a asigura salarii medii permanente. Fără să mai vorbim de faptul că existența ciclurilor industriale, cu diferitele lor faze, exclud posibilitatea unor salarii medii de acest fel, eu sînt, dimpotrivă, convins că creșterea și scăderea alternativă a salariilor și conflictele continue care se nasc pe această bază între patroni și muncitori constituie în actuala organizare a producției un mijloc indispensabil pentru a trezi energia oamenilor muncii, pentru a-i uni într-o singură mare uniune în vederea luptei împotriva abuzurilor clasei guvernante și pentru a-i împiedica să devină niște apatice și obtuze unelte de producție, mai mult sau mai puțin bine hrănite. Acela care într-o societate bazată pe antagonismul dintre clase vrea să împiedice sclavia nu numai în vorbă, ci și în faptă, trebuie să se decidă pentru război. Pentru a putea aprecia în mod just importanța grevelor și a uniunilor muncitorești nu trebuie să ne lăsăm induși în eroare de împrejurarea că rezultatele lor economice par a fi neînsemnate, ci să avem în vedere înainte

de toate consecințele lor morale și politice. Fără fazele alternative prelungite de stagnare, prosperitate, activitate febrilă, criză și profund declin prin care trece industria modernă în ciclurile ei periodice, fără creșterea și reducerea salariilor care rezultă din această alternare a fazelor și fără starea permanentă de război dintre patroni și muncitori, strâns legată de aceste oscilații ale salariilor și profiturilor, clasa muncitoare din Marea Britanie și din întreaga Europă ar fi o masă strivită, intelectualicește înapoiată, pasivă și docilă, a cărei eliberare prin propriile forțe ar fi la fel de imposibilă ca și aceea a sclavilor din Grecia și Roma antică. Nu trebuie să uităm că grevele și uniunile iobagilor au stat la originea comunelor medievale și că aceste comune au fost la rîndul lor leagănul actualei burghezii guvernante.

Într-unul din ultimele mele articole am arătat ce importanță trebuie să capete pentru mișcarea cartistă din Anglia actuala luptă a muncitorilor*. Presupunerile mele au fost confirmate de rezultatele obținute în primele două săptămîni ale campaniei redeschise de liderul cartist Ernest Jones. După cum știți, primul mare miting în aer liber urma să se țină pe colina de la Blackstone-Edge. La 19 ale lunii trecute s-au întrunit acolo delegații grupurilor cartiste din comitatele Lancashire și Yorkshire și au format un consiliu de delegați. Petiția lui Ernest Jones, în care se cere adoptarea unei Carte, a fost aprobată în unanimitate, ca și petițiile prezentate din partea adunărilor care au avut loc în cele două comitate. S-a hotărît ca prezentarea petițiilor comitatelor Lancashire și Yorkshire să fie încredințată d-lui Ansley Pellatt, deputat din partea circumscripției Southwark, care a acceptat să prezinte în parlament toate petițiile cartiste. Cît privește mitingul general, nici cei mai mari optimiști nu și-au putut închipui că va putea avea loc, pentru că era o vreme îngrozitoare, furtuna se înțețea cu fiecare clipă, și de sus turna cu găleata. La început și-au făcut apariția numai mici grupuri răzlețe, care urcau dealul, dar foarte curînd au început să se ivească grupuri mai numeroase, și de pe o colină de unde se deschide o vedere asupra văilor din împrejurimi se zăreau pînă la mari depărtări, atît cît privirea putea să răzbată prin perdeaua deasă de ploaie, șiruri înguste, dar neîntrerupte, de oameni care se îndreptau spre colină, înaintînd de-a lungul drumurilor și cărărilor care, pornind din localitățile învecinate, duc spre Blackstone-Edge. La ora fixată pentru începe-

* Vezi volumul de față, pag. 142—145. — *Nota Red.*

rea mitingului, peste 3.000 de oameni se aflau adunați pe colina de la Blackstone-Edge, la mare depărtare de orice așezări sau clădiri, iar în timpul lungilor discursuri ale oratorilor, participanții la miting au rămas pe loc, în ciuda ploilor torențiale care cădea fără încetare.

Rezoluția prezentată de d-l Edward Hooson, în care se arăta că „relele sociale de care suferă clasa muncitoare din Anglia constituie rezultatul unei legislații de clasă și că singurul remediu împotriva unei asemenea legislații de clasă este adoptarea Cartei poporului”, a fost susținută de d-l Gammage, membru în Comitetul executiv cartist¹⁵⁵, și de d-l Ernest Jones. Dăm mai jos câteva extrase din discursurile acestor oratori.

„Rezoluția propusă — a spus d-l Gammage — arată că relele de care suferă poporul constituie rezultatul unei legislații de clasă. Eu cred că nimeni dintre cei care au urmărit desfășurarea evenimentelor nu va tăgădui justetea acestei afirmații. Așa-numita Camera a comunelor a rămas surdă la toate plingerile poporului, iar atunci când acesta își ridică glasul pentru a-și spune durerile, oamenii care se preîndeau a fi reprezentanții națiunii îl întâmpinau cu ironii și batjocuri; dacă însă printr-o întâmplare vocea poporului pătrundea între zidurile acestui înalt for, ea era întotdeauna înăbușită de strigătele majorității ticăloase a legislatorilor noștri de clasă. (Aplauze puternice). Camera comunelor nu numai că refuza să satisfacă revendicările drepte ale maselor populare, ci refuza chiar să cerceteze situația lor socială. Vă amintiți, desigur, cu toții că acum citva timp d-l Slaney a prezentat în Camera comunelor o propunere cu privire la numirea unei comisii permanente pentru cercetarea condițiilor de viață ale poporului și stabilirea unor măsuri pentru îndreptarea lor; dar Camera era atât de hotărâtă să evite discutarea acestei probleme, încât în momentul prezentării acestei propuneri nu se aflau în bănci decât 26 de deputați și de aceea ședința a fost amînată. (Strigăte puternice: „Rușine, rușine!”). La o nouă prezentare a propunerii, nu numai că d-l Slaney nu a avut succes, dar, după cît își amîntește oratorul (d-l Gammage), din 656 de onorabili gentlemani, numai 19 s-au declarat de acord să ia în discuție această problemă. Cred că dacă vă voi vorbi despre situația reală a poporului, veți fi de acord cu mine că există motive mai mult decât suficiente pentru cercetarea acestei probleme. Economistii afirmă că producția anuală a țării noastre este evaluată la 820.000.000 l. st. Considerînd că în Regatul Unit există 5.000.000 de familii de muncitori și că venitul mediu al fiecăreia din aceste familii este de 15 șilingi pe săptămînă, ceea ce mi se pare a fi de altfel o cifră prea ridicată față de venitul lor real (strigăte: „Chiar mult prea ridicată!”), — luînd totuși drept cifră medie acești 15 șilingi, constatăm că din imensa lor producție anuală muncitorii nu primesc decât suma jalnică de 195.000.000 (strigăte: „Rușine!”), iar tot restul intră în buzunarele paraziților de proprietari funciari, ale cămătarilor și ale clasei capitaliste în general. Mai e nevoie să demonstrăm că acești oameni sînt niște tîlhari? Cei mai mari hoți nu sînt cei care se află închiși între zidurile închisorilor, nu, cei mai

mari și mai abili dintre hoți sînt cei ce jefuiesc poporul cu ajutorul unor legi pe care ei înșiși le-au făcut, și această hoție de mari proporții constituie adevărata cauză a tuturor micilor hoții care se săvîrșesc în țară...¹⁶⁶

Trecînd apoi la analiza componenței Camerei comunelor, d-l Gammage a arătat că, avînd în vedere din care clase fac parte membrii acestui for și ce clase reprezintă ei, este de neconceput ca între ei și milioanele de muncitori să poată exista vreo înțelegere reciprocă cît de slabă. În concluzie, a spus oratorul, poporul trebuie să-și lămurească bine care sînt drepturile sale sociale.

D-l Ernest Jones a spus :

„Proclamăm astăzi revendicarea noastră ca această Cartă să devină lege. (Aplauze puternice). Vă chem să reveniți în rîndurile acestei mari mișcări, pentru că sînt convins că a sosit momentul pentru o asemenea acțiune, că succesul ei depinde acum de voi, și doresc din toată inima să nu pierdeți momentul prielnic. Înviorarea în industrie și în comerț, precum și emigrația vă asigură pentru moment o anumită forță, și de felul cum o veți folosi depinde viitorul vostru. Dacă o veți folosi numai pentru satisfacerea nevoilor voastre curente, vă așteaptă o înfrîngere de îndată ce împrejurările actuale se vor schimba. Dar dacă o veți folosi forța nu numai pentru întărirea pozițiilor voastre actuale, ci și pentru asigurarea celor viitoare, veți triumfa asupra tuturor dușmanilor voștri. Dacă înviorarea industriei și comerțului, precum și emigrația constituie izvorul forței voastre, această forță va trebui să dispară o dată cu sfîrșitul acestei înviorări și cu sistarea emigrației și, dacă nu vă veți consolida pozițiile acum, veți cădea într-o robie mai grea decît oricînd în trecut. (Strigăte : „Așa e! Așa e!”). Mai mult chiar, cauzele care generează forța voastră de astăzi vor deveni foarte curînd izvorul slăbiciunii voastre. Emigrația, care reduce numărul brațelor de muncă, va începe foarte curînd să reducă în și mai mare măsură cererea de brațe de muncă... Se va produce o staagnare în comerț, și eu vă întreb în ce măsură sînteți pregătiți s-o înfrunțați? Voi participați la glorioasa mișcare a muncitorilor pentru reducerea zilei de muncă și pentru mărirea salariilor și ați obținut într-adevăr oște ceva în această direcție. Dar fiți atenți! Nu le-ați obținut prin parlament. Fiți atenți! Planul patronilor este următorul: să le dăm satisfacție făcîndu-le mici concesii, dar să nu le acordăm nici o lege! Să nu admitem ca vreun proiect de lege privitor la salarii să treacă prin parlament, dar să aplicăm în fabrici unele dintre prevederile unei asemenea legi. (Strigăte : „Ascultați!”) Sclavii salariați își vor spune atunci : «Nu avem nevoie de vreo organizație politică care să lupte pentru legiferarea zilei de muncă de 10 ore sau pentru legi privind reglementarea salariilor. Noi am obținut singuri satisfacerea doleanțelor noastre, fără parlament». Da, dar o veți putea păstra cuceririle fără parlament? Cui se datorește victoria voastră? Înviorării în industrie și comerț. Cine o va răpi roadele victoriei? Staagnarea în industrie și comerț. Patronii voștri știu acest lucru. De aceea ei vă reduc ziua de muncă, vă măresc salariile sau vă înapoiază partea pe care au reținut-o, în speranța că veți renunța la crearea unei organizații politice proprii în vederea acestui scop. (Aplauze). Ei reduc

ziua de muncă știind foarte bine că în curînd vor trebui să restrîngă din nou activitatea fabricilor lor, ei vă majorează salariile știind foarte bine că în curînd nu vor mai trebui în genere să plătească salarii la multe mii de muncitori. Dar în același timp ei — și în special fabricanții din comitatele centrale — vă spun că chiar dacă legile care nu le convin ar trece prin parlament, aceasta n-ar face decît să-i determine să caute alte mijloace pentru a vă jefui — iată care este sensul real al declarațiilor lor. Așadar, în primul rînd, nu puteți obține votarea legilor de care aveți nevoie, deoarece nu aveți un parlament al poporului, iar în al doilea rînd, chiar dacă asemenea legi ar fi votate, fabricanții, după cum afirmă ei înșiși, vor ști să le eludeze. (Strigăte puternice: „Așa e!”) Și acum vă întreb: În ce măsură sinteți pregătiți pentru viitor? În ce măsură folosiți uriașa forță pe care o posedați pentru moment? Căci veți fi cu totul neputincioși și veți pierde tot ce ați cîștigat dacă nu vă veți pregăti de pe acum. Și tocmai de aceea ne-am întrunit astăzi aici, pentru a vă arăta în ce mod vă puteți păstra și lărgi cuceririle. Unii cred că o organizație cartistă ar putea să constituie o piedică în calea mișcării muncitorești. Adevărul însă este că numai o astfel de organizație o poate duce la victorie... Salariații nu se pot lipsi de patroni atîta timp cît nu-și pot procura singuri de lucru. Dar ei nu-și pot procura singuri de lucru atîta timp cît nu se află în stăpînirea mijloacelor de muncă: pămîntul, creditul și mașinile. Ei nu vor ajunge niciodată în stăpînirea lor atîta timp cît nu lichidează monopolul asupra pămîntului, asupra banilor și comerțului, ceea ce însă nu pot face fără să fi cucerit puterea de stat. De ce revendicați o lege cu privire la ziua de muncă de 10 ore? Dacă nu e nevoie de putere politică pentru a asigura muncitorilor libertatea, de ce vă adresați în genere parlamentului? De ce nu vă mutați activitatea direct în fabrici? Pentru că voi știți și simțiți, pentru că prin însăși acțiunea voastră confirmați în mod tacit că fără cucerirea puterii politice nu e posibilă eliberarea socială. (Aplauze puternice). De aceea vă atrag atenția asupra temeliei puterii politice, asupra votului universal, asupra Cartei. (Aplauze entuziaste). ...Unii ar putea să spună: «De ce să nu așteptăm ivirea crizei, cînd milioane de oameni ni se vor alătura de la sine?» Pentru că noi dorim o mișcare care să nu fie generată de sentimentul primejdiei și al neliniștii, ci să fie bazată pe convingerea bine cumpănită și pe forța morală. Noi vrem să nu vă lăsați antrenati de o pornire de moment, ci să urmați glasul rațiunii. De aceea vă îndemnăm să refaceți organizația noastră, ca să puteți stăpîni stihiiile, în loc să deveniți o jucărie a lor. Stagnarea în comerț va fi din nou însoțită de o revoluție pe continent, și noi trebuie să înălțăm farul trainic al cartismului, ca să lumineze calea în haosul provocat de furtună. Ca atare, noi proclamăm astăzi renașterea mișcării noastre și, pentru a obține recunoașterea ei oficială, ne-am adresat parlamentului, nu pentru că ne așteptăm că acesta va aproba petiția noastră, ci pentru că vrem să-l folosim ca tribună, și anume ca cea mai potrivită tribună pentru a anunța lumii învierea noastră din morți. Da, aceiași oameni care au vestit nu de mult moartea noastră vor avea plăcerea îndoielnică de a anunța lumii învierea noastră, iar petiția noastră nu este decît actul oficial care anunță lumii a doua noastră naștere». (Aplauze puternice) ¹⁵⁷.

Rezoluția d-lui Hooson și petiția către parlament au fost adoptate în unanimitate și cu mare entuziasm atît în acest

miting cît și la mitingurile următoare care au avut loc în cursul săptămîinii.

La mitingul de la Blackstone-Edge, Ernest Jones a anunțat moartea lui Benjamin Ruston, muncitorul care a prezidat acum 7 ani marele miting cartist ținut în aceeași localitate¹⁵⁸. El a propus ca funeraliile lui Ruston să fie transformate într-o mare demonstrație politică, în legătură cu mitingul cartist de la West Riding pentru adoptarea Cartei. Astfel, a spus Ernest Jones, funeraliile acestui veteran vor fi făcute cu toată cinstirea cuvenită. Și trebuie să remarcăm că analele democrației britanice nu cunosc o demonstrație de proporțiile celei prilejuite de refacerea organizației cartiste la West Riding și de funeraliile lui Benjamin Ruston, care au avut loc duminica trecută; la Halifax se adunaseră peste 200.000 de oameni, cifră care nu a fost atinsă pînă acum nici în vremurile cele mai agitate. Celor care nu cunosc societatea engleză decît sub aparența ei obtuză, apoplectică, le-aș recomanda să asiste la asemenea adunări muncitorești și să arunce o privire în adîncurile unde clocotesc forțele chemate să distrugă această societate.

Guvernul de coaliție a cîștigat bătălia preliminară în problema Indiei: propunerea lordului Stanley cu privire la amînarea adoptării unor măsuri legislative a fost respinsă cu o majoritate de 184 de voturi. Treburi urgente mă obligă să amîn pe altă dată comentariile pe marginea acestui vot.

Scris de K. Marx la 1 iulie 1853

Publicat în ziarul
„New York Daily Tribune” nr. 3.819
din 14 iulie 1853

Semnat: *Karl Marx*

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba engleză

Karl Marx

Problema războiului din Turcia. —
Ziarul „New York Tribune” în Camera comunelor. —
Guvernarea Indiei ¹⁵⁹

Londra, marți 5 iulie 1853

La 24 iunie curierul a adus la Petersburg comunicarea că supraultimatumul rus a fost respins de Reșid-pașa și trei zile mai târziu un curier special ducea prințului Gorceakov ordinul de a trece Prutul și de a ocupa Principatele dunărene.

Guvernul austriac l-a trimis pe contele Gyulay într-o misiune extraordinară pe lângă țarul Rusiei, fără îndoială pentru a-l preveni pe acesta că orice război general în Europa implică pericolul unei revoluții. Răspunsul cabinetului rus în cazul de față poate fi ghicit după răspunsul pe care l-a dat aceleiași puteri, la un demers similar, în 1829. Iată conținutul lui :

„În legătură cu aceasta, cabinetul austriac arată din nou toate motivele de neliniște generate de fierberea care, după părerea sa și potrivit informațiilor de care dispune, domnește nu numai într-o singură țară, precum și progresul pe care l-au înregistrat în ultimul timp tendințele revoluționare. Aceste temeri sînt exprimate deosebit de clar în scrisoarea împăratului Franz” (către Nikolai). „Departate de noi gîndul de a nega primejdiile asupra cărora ne atrage atenția Austria. Întrucît, datorită unor influențe străine, împotrivirea Porții capătă caracterul unei încăpățînări, ceea ce — în pofida dorințelor și speranțelor noastre — întîrzie rezolvarea acestei crize, impunîndu-ne chiar dublarea eforturilor și noi sacrificii, Rusia este nevoită mai mult ca oricînd să-și concentreze atenția asupra intereselor care privesc nemijlocit onoarea ei și bunăstarea supușilor ei. În virtutea acestui fapt, mijloacele pe care ea le-ar putea opune unei izbucniri a spiritului revoluționar în restul Europei vor fi în mod necesar imobilizate în momentul de față. De aceea, dintre toate puterile, Austria este cea mai interesată în încheierea păcii, dar a unei păci care să fie onorabilă pentru împărat și avantajoasă pentru imperiul său. Dacă tratatul pe care ar trebui să-l semnăm nu ar avea un asemenea caracter, greutatea și influența politică a Rusiei ar primi o lovitură fatală; Rusia și-ar pierde prestigiul ca forță de prim rang, iar sprijinul moral pe care, în eventualitatea unor împrejurări neprevăzute, ar putea fi chemată să-l acorde puterilor prietene și aliate ar fi lipsit de vigoare și de eficacitate”. (Mesajul secret al contelui Nesselrode către d-l Tatișcev din 12 februarie 1829, Petersburg) ¹⁶⁰.

În numărul de simbăta trecută, ziarul „Press” a publicat știrea că țarul, iritat de atitudinea Angliei și mai ales a lordului Aberdeen, a dat instrucțiuni d-lui Brunnov să nu mai întrețină nici un fel de relații cu acest bătrîn „de treabă”, ci să se limiteze la raporturile sale oficiale cu ministrul afacerilor externe.

Ziarul „Lloyd”¹⁰¹ din Viena, organul magnaților bancari din Austria, se pronunță foarte hotărît pentru o apropiere între Austria, Anglia și Franța în vederea contracarării politicii agresive a Rusiei.

Vă amintiți, probabil, că la 14 aprilie guvernul de coaliție a suferit o înfrîngere în legătură cu propunerea privitoare la desființarea impozitului pe anunțuri*. La 1 iulie el a înregistrat alte două înfrîngeri în aceeași problemă. În ziua aceea, d-l Gladstone a propus ca impozitul pe anunțuri să fie redus de la un șiling și 6 pence la 6 pence și extins asupra tuturor anunțurilor publicate în reviste, broșuri și orice alte publicații. Amendamentul d-lui Milner Gibson, care prevedea desființarea tuturor impozitelor existente pe anunțuri, a fost respins cu 109 voturi contra 99. Cînd după aceasta partizanii d-lui Gladstone, crezînd că au cîștigat victoria, au părăsit Camera pentru a se duce la dineuri sau la balul de la curte, d-l Bright a luat cuvîntul și a rostit o cuvîntare impresionantă împotriva impozitelor pe cunoștințe în general și în special împotriva taxei de timbru și a impozitului pe anunțuri. Reproduc din această cuvîntare cîteva pasaje care pot prezenta interes pentru dv. :

„El (d-l Bright) a spus că ține în mină un ziar de același format ca și orice alt cotidian londonez fără supliment și că, după părerea sa, acest ziar nu este cu nimic mai prejos de orice ziar care apare la Londra. Este tipărit cu caractere mai frumoase decît orice cotidian londonez. Hîrtia este excelentă și corespunde întru totul cerințelor unui ziar. În privința tiparului, ziarul acesta cu greu ar putea fi întrecut, iar în ceea ce privește conținutul, e mai bogat decît orice ziar londonez de același format. Pagina întîi, a doua și a treia sînt pline de anunțuri. Numărul cuprinde un articol amplu despre cercetările Asociației de artă din America, un articol de fond care trece în revistă ultimele știri din Europa, un articol de fond consacrat dezbaterilor asupra pescuitului, precum și un articol de fond cu care el (d-l Bright) este întru totul de acord și în care se arată că banchetele publice constituie o calamitate publică. (Exclamații: „Just, just!” Rîsete). Oratorul arată că a avut prilejul să citească articole care din punctul de vedere al stilului erau, poate, mai frumos scrise, dar că niciodată nu a întîlnit articole mai folositoare și scrise pe un ton mai corespunzător. Ziarul conține de asemenea articole

* Vezi volumul de față, pag. 61 și 75. — *Nota Red.*

ca : «Trei zile după întoarcerea din Europa», «Sosirea vaporului „Asia”», precum și o prezentare succintă a ultimelor știri din Europa. În ceea ce privește Marea Britanie se publică un articol în care bugetul prezentat de onorabilul gentleman* este supus unei analize amănunțite. Unele dintre prevederile bugetului sînt aprobate în acest articol, altele sînt criticate; cît privește tezele școlii din Manchester, ele nu sînt aprobate de loc¹⁶². (Rîsete). Urmează apoi o dare de seamă asupra vizitei d-nei Stowe la Edinburgh, un articol lung din ziarul londonez «Times» despre situația grea a creditorilor, corespondențe din Grecia, Spania și din alte țări de pe continent, un articol despre alegerile din Athlone și despre alegerea în parlament a consilierului juridic al coroanei cu o majoritate de exact 189 de voturi, împrejurare de un interes îndoielnic pentru cititorul american! Ziarul conține de asemenea cîteva coloane cu știri obișnuite și tabele foarte minuțioase cu privire la situația comerțului și a pieței. Ziarul face o propagandă sistematică împotriva consumului de băuturi alcoolice și împotriva sclavajului, și el [Bright] își îngăduie să afirme că în prezent nu există la Londra un ziar mai bun decît acesta. Denumirea acestui ziar este «New York Tribune»; în fiecare dimineață el apare regulat pe masa fiecărui muncitor din New York care este dispus să cheltuiască 1 penny pentru cumpărarea lui. (Exclamații : „Auziți, auziți !”). Oratorul ar dori să pună guvernului următoarea întrebare : Cum se face și pentru care scop util, pentru care considerente fiscale, se îngăduie ca muncitorul londonez să aibă de plătit 5 pence pentru un ziar de dimineață, în timp ce concurentul său direct de la New York nu cheltuiește pentru cumpărarea ziarului decît 1 penny? În văzul lumii întregi ne întrecem cu Statele Unite; dar dacă muncitorii noștri sînt nevoiți fie să se lipsească cu desăvîrșire de ziar, fie să plătească pentru el 5 pence, fie să se ducă la cîrciumă pentru a-l citi, în timp ce muncitorul din Statele Unite și-l poate cumpăra cu 1 penny, este cu puțință oare în asemenea împrejurări o concurență în condiții de egalitate între muncitorii din cele două țări? Este ca și cum s-ar afirma că un comerciant din Anglia care n-a văzut niciodată o listă de prețuri ar putea să-și conducă afacerile la fel de ușor ca un comerciant care se bucură în fiecare zi de acest avantaj. (Exclamații : „Just, just !”)... Dacă ministrul de finanțe va ridica obiecții împotriva celor spuse, oratorul îi va declara pe loc și fără ezitare că obiecțiile sale izvorăsc din teama ascunsă pe care i-o inspiră libertatea presei; atunci cînd onorabilul gentleman a vorbit despre dificultăți financiare, aceasta, afirmă oratorul, nu a fost decît un paravan pentru camuflarea temerilor sale ascunse că poporul ar putea să dobîndească libertatea presei și izvoare mai ample de informare politică. (Exclamații : „Just !”). Numai teama că presa va deveni liberă a dictat menținerea impozitului de 6 pence pe anunțuri, sub pretextul că ar fi necesar pentru asigurarea veniturilor pe care le aduc taxele de timbru*.

După aceasta, d-l Crawford a propus ca cifra de 6 pence să fie înlocuită cu 0 (zero) pence. D-l Cobden a declarat că sprijină această propunere și, ca răspuns la afirmația d-lui Gladstone că impozitul pe anunțuri nu poate influența în mod

* — Gladstone. — Nota Red.

serios răspîndirea ziarelor ieftine, i-a amintit declarația făcută de d-l Horace Greeley în fața comisiei care a dezbătut această problemă în 1851.

„D-l Greeley a fost unul dintre comisarii mării expoziții și proprietarul ziarului la care s-a referit chiar acum stimatul său prieten, d-l Bright. Întrebat care ar fi efectele introducerii impozitului pe anunțuri în America, el a răspuns că acest impozit ar duce la ruină ziarele americane”.

Atunci a luat cuvîntul lordul John Russell, declarînd pe un ton destul de enervat că nu ar putea fi considerate oneste încercările celor care vor ca, în lipsa unei mari părți dintre membrii Camerei, să se revină asupra unor hotărîri luate anterior. Lordul John uitase, desigur, că în legătură cu aceeași problemă a impozitului pe anunțuri colegii săi fuseseră înfrinți la timpul lor cu o majoritate de 40 de voturi și că acum au avut o majoritate de numai 10 voturi. În pofida poveștelor lordului John în materie de scrupulozitate „constituțională”, propunerea d-lui Gladstone pentru menținerea unui impozit de 6 pence pe fiecare anunț a fost respinsă cu 68 de voturi contra 63, iar amendamentul d-lui Crawford a fost adoptat cu 70 de voturi contra 61. D-l Disraeli și prietenii săi au votat împreună cu reprezentanții școlii din Manchester.

Vrînd parcă să sublinieze uriașa importanță a problemei și vasta ei amploare, Camera comunelor a dat dezbaterilor despre India un caracter neobișnuit de amplu și de prelungit, deși trebuie spus că ele nu au fost cîtuși de puțin profunde și nici nu au prezentat vreun interes deosebit. Votarea, asigurînd ministerului o majoritate de 322 de voturi contra 142, a avut un rezultat diametral opus caracterului dezbaterilor. În timpul acestora, cabinetul nu a cules decît spini, și sir Charles Wood a jucat rolul măgarului însărcinat oficial să-i mănînce. Votarea, dimpotrivă, nu a adus decît roze, iar sir Charles Wood a fost proclamat un al doilea *Manu*. Aceiași oameni care prin argumentele lor au combătut proiectul guvernului l-au aprobat prin voturile lor. Nici unul dintre susținătorii proiectului de lege nu a cutezat să-i justifice fondul; dimpotrivă, susținînd proiectul, toți au căutat să se justifice: unii sub cuvînt că el reprezintă, totuși, o părticică dintr-un ansamblu de măsuri just concepute, alții sub cuvînt că, în fond, el nici nu cuprinde vreo măsură. Primii afirmă că vor retușa legea în cadrul comitetului; ceilalți declară că-i vor smulge toate penele pseudoreformatoare cu care a fost împodobită.

Guvernul a ieșit învingător pentru că mai mult de jumătate din opoziția tory dispăruse din bănci, iar o mare parte dintre cei rămași, în frunte cu Herries și Inglis, trecuse de partea lui Aberdeen. Din cele 142 de voturi contra, 100 aparțin fracțiunii lui Disraeli, iar 42 reprezentanților școlii din Manchester, sprijiniți de câțiva irlandezi nemulțumiți și de câțiva independenți. Opoziția din sinul opoziției a salvat încă o dată guvernul.

Răspunzînd la întrebările comisiei de anchetă, d-l Halliday, unul dintre funcționarii Companiei Indiilor orientale, a declarat :

„Faptul că în cadrul prevederilor Cartei se acordă Companiei Indiilor orientale drepturi de arendă pe timp de 20 de ani este considerat de băștinașii din India ca o dare în arendă a însăși populației țării”.

De data aceasta Carta, cel puțin, nu a fost reînnoită pe o perioadă determinată, ci poate fi revocată oricînd printr-o hotărîre a parlamentului. Prin urmare, Compania, care pînă acum s-a bucurat de situația impunătoare de arendaș ereditar, va trebui să se coboare la situația nesigură a unui arendaș fără garanție în ceea ce privește durata arendării. Populația Indiei nu are decît de cîștigat de pe urma acestui fapt. Guvernul de coaliție a reușit să transforme problema guvernării Indiei, ca și toate celelalte chestiuni, într-o problemă deschisă. Cît privește Camera comunelor, ea și-a dat încă o dată un certificat de paupertate, mărturisind prin același vot atît incapacitatea sa de a elabora o lege cît și nedorința sa de a amîna elaborarea ei.

De pe vremea lui Aristotel, lumea este inundată de nemărate studii, unele ingenioase, altele absurde, care încearcă să răspundă la întrebarea : cine trebuie să dețină puterea de stat ? Dar este pentru prima oară în anele istoriei cînd o adunare de înțelepți legiuitori ai unui popor care domnește asupra altui popor numărînd 156.000.000 de suflete și populînd un teritoriu de 1.368.113 mile pătrate s-a întrunit solemn în ședință publică pentru a rezolva o problemă neobișnuită : cine dintre ei deținea puterea efectivă de a guverna un popor străin de 150.000.000 de suflete ? În adunarea înțelepților britanici nu s-a găsit un Oedip care să poată dezlega această enigmă. Întreaga dezbatere s-a desfășurat exclusiv în jurul ei, dar, cu toate că a avut loc și o votare, nu s-a ajuns la nici o clarificare în problema guvernării Indiei.

Faptul că India suferă de un deficit financiar cronic, că suportă sistematic cheltuieli de război excesive în timp ce pentru lucrări publice nu se alocă nimic, că acolo este în vigoare un sistem fiscal deplorabil și că justiția și legislația se află într-o stare la fel de deplorabilă, faptul că aceste cinci puncte par a constitui cele cinci paragrafe principale ale Cartei Companiei Indiilor orientale, — toate acestea au fost stabilite în mod neîndoios în cursul dezbaterilor din 1853, la fel ca și în dezbaterile din 1833 și în cele din 1813, ca și în genere în toate dezbaterile precedente cu privire la India. Singurul lucru care a rămas nelămurit este următorul: care dintre partide poartă răspunderea acestei situații.

Există, evident, un guvernator general al Indiei, investit cu puterea supremă. Dar, la rândul său, acest guvernator general se află sub tutela unui organ de guvernământ aflat în Anglia [home government]. Cine reprezintă acest organ? Ministrul pentru problemele Indiei, care se ascunde sub titlul modest de președinte al Consiliului de control, sau cei 24 de directori ai Companiei Indiilor orientale? La intrarea în templul religiei indiene găsim o sfântă trinitate; o trinitate similară, dar nu și divină, găsim la intrarea în templul guvernării Indiei.

Dacă lăsăm la o parte, pentru moment, pe guvernatorul general, problema în discuție se rezumă la aceea a *dublei guvernări*, formă familiară mentalității engleze. Guvernul prin proiectul său de lege, iar Camera prin votul ei au arătat că se cramponează de acest dualism.

Cînd compania creată de negustori-aventurieri englezi, cucerind India pentru a stoarce bani din ea, a început să-și extindă reprezentanțele comerciale pentru a le da în cele din urmă proporțiile unui imperiu, cînd concurența dintre ea și negustorii olandezi și francezi particulari a căpătat caracterul unei rivalități între națiuni, guvernul englez a început, bineînțeles, să se amestece în treburile Companiei Indiilor orientale și astfel a apărut, în fapt dacă nu în drept, sistemul dublei guvernări a Indiei. Legea Pitt din 1784, care însemna un compromis cu compania și care a pus-o sub supravegherea Consiliului de control, transformîndu-l totodată pe acesta din urmă într-o anexă a guvernului, a confirmat, a reglementat și a statornicit de drept și de fapt acest sistem, spontan apărut, al dublei guvernări.

Legea din 1833 a întărit Consiliul de control, a transformat pe acționarii Companiei Indiilor orientale în simpli creditori cu creanță ipotecară asupra veniturilor din Indiile orientale, a

obligat Compania să-și vîndă stocurile de mărfuri, a pus capăt existenței ei comerciale și, în măsura în care a menținut-o ca organizație politică, a prefăcut-o într-un simplu agent de încredere al coroanei ; pe scurt, a procedat cu Compania Indiilor orientale așa cum Compania obișnuia să procedeze cu prinții din Indiile orientale : după ce le lua locul, ea continua cîțva timp să guverneze în numele lor. De la 1833 încoace Compania Indiilor orientale nu mai ființează decît cu numele și numai în măsura în care este tolerată. Dacă deci, pe de o parte, lichidarea definitivă a acestei Companii nu pare a prezenta nici o dificultate, pe de altă parte însă este cu totul indiferent dacă națiunea engleză guvernează India în numele personal al reginei Victoria sau sub firma tradițională a unei societăți anonime. Totul pare a se reduce la o chestiune de formă, a cărei importanță este foarte îndoielnică. În realitate însă problema nu este chiar atît de simplă.

În primul rînd, trebuie să arătăm că Consiliul de control guvernamental, care își are sediul pe Cannon Row, este și el o ficțiune, la fel ca și Compania Indiilor orientale, care, după cum se crede, își are sediul pe Leadenhall Street. Membrii Consiliului de control nu sînt decît un paravan sub care se ascunde puterea supremă a președintelui acestui Consiliu. În-suși președintele nu este decît un membru de mîna a doua, deși independent, al cabinetului imperial. În India, mi se pare, se consideră că cel mai bun mijloc de a scăpa de un om care nu e bun de nimic este numirea lui în postul de judecător. În Marea Britanie, cînd un partid vine la putere și nu știe unde să-l căpătuiască pe unul dintre „oamenii săi de stat” de mîna a zecea, se consideră că cel mai bun lucru este să fie numit președinte al Consiliului de control, succesorul Marelui Mogol — teste Carolo Wood*.

Litera legii acordă Consiliului de control, adică de fapt președintelui său,

„toate drepturile și imputernicirile de a conduce, supraveghea și controla toate actele, operațiile și treburile Companiei Indiilor orientale, care au vreo legătură cu guvernarea posesiunilor indiene sau cu veniturile pe care le aduc acestea”.

Directorilor le este interzis

„de a da, fără sancțiunea Consiliului, orice fel de ordine și instrucțiuni, de a expedia orice fel de depeșe, scrisori oficiale sau comunicări în legătură cu India sau cu guvernarea ei”.

* — o dovadă în această privință este Charles Wood. — Nota Red.

Directorii sînt obligați

„să pregătească instrucțiuni sau ordine în orice problemă în termen de două săptămîni de la primirea dispoziției corespunzătoare a Consiliului sau să transmită la destinație ordinele acestuia referitoare la India”.

Consiliul are dreptul de a controla toată corespondența Consiliului acționarilor și a Consiliului directorilor, toate depeșele lor trimise în India și primite din India, precum și de a verifica scriptele lor. În sfîrșit, Consiliul directorilor numește un comitet secret, format din președintele său, vicepreședintele său și membrul său principal, care trebuie să depună jurămint că vor păstra secretul și prin intermediul cărora președintele Consiliului de control poate transmite în India dispozițiile sale personale în toate problemele politice și militare; comitetul este deci un simplu organ de transmitere a ordinelor președintelui. Ordinele privitoare la războaiele împotriva afganilor și Birmaniei și la ocuparea Sindului au fost transmise prin acest comitet secret, Consiliul directorilor fiind tot atît de puțin informat asupra lor ca și publicul în general și ca și parlamentul. Așadar, pînă în prezent președintele Consiliului de control pare să fi fost un adevărat Mare Mogol, păstrînd în orice caz puterea nelimitată de a face rău, de pildă puterea de a dezlănțui războaiele dintre cele mai ruinătoare, acoperindu-se tot timpul cu numele Consiliului directorilor, care e lipsit de răspundere. Pe de altă parte însă, nici Consiliul directorilor nu este complet lipsit de orice putere reală. Întrucît lui îi aparține, de regulă, inițiativa în domeniul măsurilor administrative și întrucît, în comparație cu Consiliul de control, el este un organ mai permanent și mai stabil, cu metode tradiționale de lucru și cu o anumită cunoaștere a amănuntelor, Consiliul directorilor are în mod firesc puterea de a decide în toate problemele interne curente ale administrației. Consiliul directorilor numește, cu aprobarea coroanei, pe reprezentanții puterii supreme în India — guvernatorul general și consilierii lui —, avînd pe lîngă aceasta și dreptul nelimitat de a revoca pe funcționarii superiori și chiar pe însuși guvernatorul general, așa cum a procedat pe vremea lui sir Robert Peel cu lordul Ellenborough. Dar nici acesta nu este privilegiul cel mai important al directorilor. Avînd un salariu anual de numai 300 l. st., ei sînt plătiți în realitate pentru acordare de protecții, propunînd pentru toate funcțiile civile și militare un anumit număr de candidați, din rîndul

căroră guvernatorul general al Indiei și guvernatorii provinciilor sînt obligați să completeze toate posturile la care populația indiană nu are acces. După ce se stabilește numărul de posturi vacante pentru anul respectiv, acest număr se împarte în 28 de părți egale, din care două revin președintelui și vicepreședintelui Consiliului directorilor, două președintelui Consiliului de control și cîte una fiecărui director. Venitul anual de pe urma fiecărei părți din numărul total al posturilor vacante, folosite pentru acordări de protecții, reprezintă arareori mai puțin de 14.000 de lire sterline.

„Toate numirile — spune d-l Campbell — constituie în prezent un fel de feudă rezervată directorilor, între care este împărțită în așa fel încît fiecare dispune de partea sa după bunul său plac”¹⁶³.

Este evident că întreaga administrație superioară a Indiei trebuie să fie pătrunsă de spiritul care animă Consiliul directorilor, căci reprezentanții ei sînt absolvenți ai școlilor de la Addiscombe și Haileybury și sînt numiți exclusiv datorită protecției directorilor. Nu mai puțin evident este că acest Consiliu al directorilor, care împarte an de an printre clasele de sus din Anglia posturi în valoare de aproape 400.000 l. st., nu are a se teme de atacuri serioase și chiar de nici un fel de atacuri din partea opiniei publice dirijate de aceleași clase. Într-unul din articolele viitoare despre situația actuală a Indiei voi arăta care este spiritul ce animă Consiliul directorilor. Pentru moment este de ajuns să spun că, în timpul dezbaterilor care au loc în jurul problemei Indiei, d-l Macaulay a apărat acest consiliu într-o manieră originală, invocînd argumentul că el este incapabil de a săvîrși tot răul pe care ar putea intenționa să-l facă; de pildă, toate îmbunătățirile au fost introduse în pofida lui și în luptă împotriva lui de către diferiți guvernatori care au acționat pe cont propriu. În felul acesta a fost interzis obiceiul sati¹⁶⁴, au fost desființate revoltătoarele taxe de tranzit și a fost introdusă libertatea presei în Indiile orientale.

Prin urmare, președintele Consiliului de control atrage India în războaie ruinătoare, acoperindu-se cu numele Consiliului directorilor, iar Consiliul directorilor dezorganizează administrația Indiei, acoperindu-se cu numele Consiliului de control.

Privind mai îndeaproape structura acestei administrații hidoase, descoperim printre piloanele ei o a treia forță, mai puternică decît Consiliul de control și Consiliul directorilor,

mai iresponsabilă, mai ferită de ochii opiniei publice și inaccesibilă controlului ei. Președintele amovibil al Consiliului de control depinde de funcționarii permanenți ai acestei instituții de pe Cannon Row, iar pentru acești funcționari India nu se află în India, ci pe Leadenhall Street. Dar cine-i stăpîn în Leadenhall Street ?

Două mii de lady vîrstnice și de gentlemen firavi, care posedă acțiuni indiene și pentru care India prezintă interes numai în măsura în care este vorba de încasarea regulată a dividendelor provenite din veniturile indiene, aleg 24 de directori, care nu au alt merit decît acela de a fi posesorii unor acțiuni în sumă de 1.000 l. st. Comercianți, bancheri și directori de la diferite societăți se străduiesc în fel și chip să pătrundă în Consiliul directorilor pentru a-și putea aranja mai bine afacerile lor particulare.

„Un bancher din City — spune d-l Bright — dispune de 300 de voturi în Compania Indiilor orientale și cuvîntul lui este aproape lege la alegerea directorilor“.

Prin urmare, Consiliul directorilor nu este decît un *organ subordonat* al magnaților englezi ai banului. Consiliul astfel ales creează la rîndul său, afară de comitetul secret amintit mai sus, încă trei comitete, și anume: 1) pentru problemele politice și militare, 2) pentru chestiunile financiare și interne, 3) pentru problemele veniturilor, justiției și legislației. În fiecare an membrii acestor comitete își schimbă locurile prin rotație, astfel încît un financiar poate să facă parte într-un an din comitetul pentru problemele justiției, iar în anul următor din comitetul pentru problemele militare, și nimeni nu are posibilitatea să conducă fără întrerupere unul și același departament. Însuși modul de alegere a directorilor face ca aceste posturi să fie ocupate de oameni cu desăvîrșire necorespunzători, iar sistemul schimbului prin rotație anihilează definitiv și acele rămășițe de pricepere practică ce-ar fi putut să se păstreze întîmplător la vreunul dintre ei. Cine guvernează deci de fapt în numele Consiliului directorilor ? Numerosul personal de secretari, revizori și funcționari fără răspundere din India House ¹⁶⁵, dintre care, cum observă d-l Campbell în al său „Proiect pentru organizarea administrației Indiei“ ¹⁶⁶, poate unul singur a fost cîndva în India, și acela dintr-o întîmplare. De aceea, dacă se face abstracție de traficul de influență la numirile de funcționari, nu se poate spune în nici un caz că activitatea Consiliului directorilor ar avea vreo orientare politică sau că s-ar baza pe niște principii, ori că

s-ar caracteriza prin vreun sistem. Adevăratul Consiliu al directorilor, adevăratul organ englez de guvernare a Indiei etc. este *birocrația* permanentă și iresponsabilă — „vlăstarele pupitelor și ale favoritismului” — din Leadenhall Street. Un imperiu uriaș este guvernat, așadar, de o corporație formată nu din patricieni de vază, ca la Veneția, ci din bătrâni conțopiști anchilozăți și din alți indivizi întâmplători de teapa lor.

După toate acestea, nu este de mirare că nici o cîrmuire din lume nu scrie atît de mult și nu face atît de puțin ca aceea a Indiei. Cît timp Compania Indiilor orientale fusese numai o societate comercială, ea cerea, firește, de la conducătorii reprezentanțelor ei comerciale din India rapoarte cît mai amănunțite în fiecare problemă, așa cum cere orice firmă comercială. Dar atunci cînd aceste reprezentanțe s-au extins, formînd un adevărat imperiu, iar rapoartele comerciale s-au transformat în maldăre de scrisori și documente, funcționarii din Leadenhall Street au dobîndit o preponderență atît de mare, încît directorii și Consiliul de control au ajuns să fie dependenți de ei; funcționarii au reușit să transforme cîrmuirea Indiei într-o uriașă mașină de scris. În declarațiile făcute în fața comisiei pentru retribuirea funcționarilor publici, lordul Broton a arătat că o dată a fost expediată o depeșă de 45.000 de pagini.

Pentru a vă da o oarecare idee despre felul cum se omoară timpul în cancelariile din India House, voi cita un fragment din lucrarea d-lui Dickinson.

„Cînd sosește o depeșă din India, ea este predată înainte de toate cancelariei de revizie respective (Examiners' Department); după aceea președinții* o discută cu șeful acestei cancelarii și stabilesc împreună cu el conținutul răspunsului; proiectul de răspuns este trimis apoi ministrului pentru problemele Indiei¹⁶⁷; toate acestea se cheamă în limbajul de serviciu C.P. — comunicare prealabilă [previous communication]. În acest stadiu preliminar numit C.P., președinții depind în întregime de funcționari. Această dependență este atît de mare, încît chiar și în timpul dezbaterilor din Consiliul acționarilor, după considerațiile introductive ale președintelui, se poate observa un spectacol lamentabil: președintele se adresează mereu secretarului care șade lingă el și care îl ajută să conducă ședința, șoptindu-i la ureche, suflindu-i și întrepunindu-l de parcă ar fi o marionetă; într-o situație la fel de delicată se află ministrul, la capătul opus al acestui sistem. Dacă în stadiul C.P. se ivește vreo divergență în legătură cu proiectul, divergența este luată în discuție, și aproape invariabil diferendul se aplanează printr-un schimb prietenesc de păreri între ministru și președinte. În sfîrșit, mi-

* Este vorba de președintele și vicepreședintele Consiliului directorilor al Companiei Indiilor orientale. — *Nota Red.*

nistrul restituie proiectul de răspuns fie aprobându-l, fie modificându-l, după care acesta din urmă, împreună cu toată documentația aferentă, este trimis spre examinare și discutare aceluia dintre comitetele Consiliului directorilor sub al cărui control se află cancelaria respectivă; după ce comitetul îl acceptă sau îl modifică, proiectul este trimis mai departe în ședința plenară a Consiliului directorilor, pentru a fi supus acolo unei proceduri similare. Și numai după aceasta proiectul de răspuns este trimis ministrului pentru prima oară cu titlul de înștiințare oficială, spre a trece apoi prin aceleași instanțe în ordine inversă" ¹⁶⁸.

Campbell scrie :

„Cînd în India se discută o măsură sau alta, știrea că ea a fost suspus Consiliului directorilor este apreciată în sensul că soluționarea problemei respective a fost aminată fără termen" ¹⁶⁹.

Atmosfera stătută, respingătoare, creată de această birocrație ne îndreptățește să stigmatizăm acest sistem cu celebrele cuvinte ale lui Burke :

„Această specie de politicieni triviali face parte din adevărata drojdie a societății omenești. În mîinile lor, activitatea de guvernare degenează și devine o meserie murdară, mecanică. Virtutea le este străină. Ei își ies din fire în fața oricărei fapte dictate numai de conștiință și de cinste. După ei, vederile largi, liberale, clarvăzătoare în tot ce privește interesele statului nu sînt decît idei romantice, iar principiile corespunzătoare acestor vederi — aiureala unei imaginații bolnave. Șocotelele calculatoarelor le anihilează facultatea de a gândi. Zeflemeaua măscăricilor și bufonilor îi face să se rușineze de tot ce e măreț și înălțător. Sărăcia de țeluri și de mijloace apare în ochii lor ca bun simț și luciditate" ¹⁷⁰.

Instituțiile birocratice de pe Leadenhall Street și Cannon Row costă poporul indian o nimica toată : vreo 160.000 l. st. anual. Oligarhia atrage India în războaie pentru a da o ocupație fiilor ei mai mici; plutocrația o vinde la mezat, iar birocrația de rang mai mic paralizează sistemul ei de guvernare și permanentizează abuzurile, ca o condiție absolut necesară a permanentizării propriei sale existențe.

Legea lui sir Charles Wood nu schimbă cu nimic sistemul existent. Ea lărgește împuternicirile cabinetului, fără a-i mări cîtuși de puțin răspunderile.

Soris de K. Marx la 5 iulie 1853

Publicat în ziarul

„New York Daily Tribune" nr. 3.824
din 20 iulie 1853

Semnat: *Karl Marx*

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba engleză

Karl Marx

Interpelarea lui Layard. — Lupta în jurul legii cu privire la ziua de muncă de zece ore

Londra, vineri 8 iulie 1853

Ocuparea efectivă a Principatelor dunărene și apropierea crizei de mult prezise au determinat presa engleză să-și modereze simțitor limbajul războinic ; de aceea a întâmpinat puține obiecții opinia exprimată de „Times” în două articole de fond consecutive, în sensul că, „din moment ce rușii nu-și pot înfrîna tendința spre activitate civilizatoare în țările barbare, Anglia ar face mai bine să-i lase în voia lor și să evite ca pacea să fie tulburată în urma unei încăpăținări zadarnice”.

Străduința guvernului de a evita orice explicații în legătură cu problema turcă, care se află la ordinea zilei, s-a manifestat, într-o formă mai mult decît ridicolă, în cadrul unei farse jucate simultan în ambele camere ale parlamentului. În Camera comunelor, d-l Layard, celebrul restaurator al străvechii Ninive¹⁷¹, a declarat că va cere în astă-seară să se dea Camerei informații complete în legătură cu Turcia și Rusia. În urma acestei declarații a avut loc următoarea scenă în Camera comunelor :

D-l Layard. — S-a anunțat că interpelarea mea va fi făcută mîine. Ieri după-amiază am fost înștiințat că sînt rugat s-o amîn pe luni, 11 curent. N-am avut posibilitatea să răspund pe loc, și de fapt n-am putut s-o fac pînă azi dimineață. Spre marea mea surprindere, aflu că, fără ca eu s-o știu, am participat ieri la lucrările Camerei, deoarece în înștiințările referitoare la propunerile prezentate, tipărite împreună cu rezultatele votării, am citit că d-l Layard și-a amînat pe luni, 11 curent, interpelarea pe care urma s-o facă vineri, 8 curent ! Nu găsesc cuvinte pentru a califica un asemenea mod de a proceda cu un deputat independent.

D-l Gladstone. — Nu știu cine a dispus sau a aprobat publicarea unei asemenea înștiințări în buletinul Camerei. De un lucru însă pot să-l asigur pe onoratul membru al parlamentului, și anume că tot ce s-a făcut a fost făcut în deplină bona fide*.

---

* — bună-credință. — Nota Trad.

.. *D-l Layard.* — Aș vrea să știu cine a introdus în buletin înștiințarea cu privire la amânarea interpelării. Ce v-a determinat s-o amânați pe luni?

D-l Gladstone. — O indispoziție a lordului J. Russell.

D-l Layard declară că acceptă să amâne pe luni dezvoltarea interpelării sale.

D-l Disraeli. — Eu consider că această chestiune necesită lămuriri din partea guvernului, cu atât mai mult cu cât, contrar celor stabilite anterior, proiectul de lege cu privire la India figurează și el pe ordinea de zi de miine.

După pauză sir C. Wood a mărturisit cu modestie că el este autorul ambelor erori, dar, folosind sugestia d-lui Gladstone, a adăugat imediat că, procedînd astfel, a avut *cele mai bune intenții* în ceea ce-l privește pe d-l Layard.

Dedesubturile acestor chestiuni au ieșit la iveală în Camera lorzilor, unde indispoziția bietului Russell în nici un caz nu putea să afecteze discutarea moțiunii marchizului de Clanricarde, asemănătoare cu aceea a d-lui Layard. Prezentarea moțiunii marchizului de Clanricarde fusese și ea anunțată pentru vineri, după ce în repetate rînduri a fost amînată la cererea miniștrilor.

Lordul *Brougham* începe cu asigurarea că el nu a discutat această chestiune cu nici unul dintre membrii guvernului, dar că, după părerea sa, moțiunea lordului *Clanricarde*, anunțată pentru miine, este cît se poate de inoportună în actuala situație. El încheie, declarînd că în această problemă se va adresa ministrului afacerilor externe.

Lordul *Clarendon* arată că nu poate, firește, să afirme că o dezbateră amînuțită a acestei probleme în momentul de față nu va aduce prejudicii sau nu va crea dificultăți. Tratatивele mai sînt în curs; dar, după atîtea amînări, el nu se consideră în drept să ceară din nou distinsului său amic să-și retragă moțiunea. Își rezervă însă dreptul ca în răspunsul său să nu spună nimic mai mult decît îi permite conștiința datoriei sale obștești. Ar vrea totuși să-l întrebe pe distinsul său amic dacă nu ar fi de acord cel puțin să amâne prezentarea moțiunii pentru ziua de luni, deoarece este de dorit ca dezbateră acestor chestiuni să aibă loc simultan în ambele camere, iar lordul J. Russell este foarte suferînd.

Contele *Ellenborough.* — Nobilul marchiz care șade în fața mea ar da dovadă de mare înțelepciune dacă și-ar amîna nu numai pînă luni interpelarea anunțată pentru miine, dar dacă ar amîna-o în general, fără a fixa o dată precisă.

Lordul *Derby* spune că a fost surprins de faptul că nobilul marchiz a pus în discuție această chestiune și că este întru totul de acord cu părerea nobilului conte (*Ellenborough*).

Contele *Grey.* — După declarația lordului *Clarendon*, oportunitatea amînării dezbaterilor trebuie să fie evidentă pentru toată lumea.

În urma acestei discuții, marchizul de *Clanricarde* și-a retras moțiunea.

Contele *Fitzwilliam* vrea să știe dacă textul manifestului rus din 26 iunie, prin care se declară războiul sfînt împotriva Turciei, este autentic?

Contele *Clarendon* răspunde că a primit acest document de la ambasadorul maiestății sale la Petersburg.

Contele *Malmesbury*. — Înalta demnitate a membrilor Camerei lorzilor impune ca guvernul să le dea asigurarea că are intenția să evite, pe cât îi stă în putință, ca o dezbateră de acest fel să aibă loc luni în Camera comunelor.

Contele *Aberdeen* declară că el și colegii săi vor face uz de toată influența lor pentru a evita dezbaterăa acestei probleme.

În rezumat : Mai întâi Camera comunelor este determinată printr-o înșelătorie să amâne dezbaterile ; apoi, sub pretextul că în Camera comunelor discuția a fost amînată, Camera lorzilor este determinată să facă același lucru. După aceea „nobili” lorzi decid să amîne ad infinitum * prezentarea moțiunii ; în sfîrșit, demnitatea „celeii mai nobile adunări din cîte există pe pămînt” impune ca și Camera comunelor să amîne ad infinitum prezentarea moțiunii.

Ca răspuns la o interpelare a d-lui Liddel, lordul Palmerston a declarat următoarele în aceeași ședință a Camerei comunelor :

„Recenta intrerupere a navigației pe brațul Sulina a fost provocată de împrejurarea că apele fluviului s-au revărsat peste maluri, ceea ce a făcut ca forța curentului să scadă, iar depunerea de ml să crească. Trebuie să spun că de mulți ani guvernul are motive să se plîngă de faptul că Rusia, posesoarea teritoriului pe care se află Delta Dunării, își neglijează obligațiile în ceea ce privește întreținerea brațului Sulina în stare navigabilă bună, deși ea însăși a recunoscut întotdeauna că, în virtutea clauzelor tratatului de la Adrianopole, aceasta constituie obligația ei. Pe vremea cînd gurile Dunării făceau parte din teritoriul turcesc, în sectoarele puțin adînci se întreținea o adîncime de 16 picioare, pe cînd acum, din cauza neglijenței autorităților rusești, ea a ajuns acolo la 11 picioare, și nici aceste 11 picioare nu s-au păstrat decît pe o porțiune mică și îngustă, redusă la aceste proporții din cauza aluviunilor, precum și din cauza bancurilor de nisip și a navelor naufragiate și scufundate care nu au fost scoase la suprafață. De aceea, pe vreme rea și fără piloți iscusiți, navigația vaselor este aici foarte dificilă. Toate acestea se datoresc rivalității din partea Odesei, unde există tendința de a împiedica exportul de produse pe Dunăre și de a-l canaliza în așa fel încît să treacă prin Odesa”.

Guvernul englez speră probabil că, atunci cînd Principatele dunărene vor aparține Rusiei, gurile Dunării se vor deschide, deoarece va dispărea rivalitatea din partea Odesei.

Acum cîteva luni am avut ocazia să relev succesul agitației desfășurate în districtele industriale în favoarea zilei de muncă de zece ore¹⁷². Mișcarea a continuat în tot acest răstimp și a avut în cele din urmă un ecou în rîndurile legiuitorilor. În

* — la infinit. — *Nota Trad.*

ziua de 5 iulie, d-l Cobbett, deputat de Oldham, a cerut misiunea să prezinte un proiect de lege pentru limitarea muncii în fabrici la 10 ore în primele cinci zile ale săptămânii și la 7^{1/2} ore sîmbăta. Cererea a fost adoptată. În cursul dezbaterilor preliminare, în focul discuției, lordul Palmerston a lăsat să-i scape declarația vădit amenințătoare că, dacă nu se va găsi nici un alt mijloc pentru ocrotirea femeilor și copiilor care lucrează în fabrici, el va propune limitarea timpului de lucru al mașinilor. N-a apucat imprudentul om de stat să rostească fraza de mai sus, cînd împotriva lui se dezlănțuie o furtună de proteste, nu numai din partea reprezentanților direcți ai magnaților industriei, dar mai ales din partea prietenilor lor și a propriilor săi prieteni whigi, ca, de pildă, sir George Grey, d-l Labouchere și alții. Lordul J. Russell l-a luat atunci pe Palmerston deoparte și, după o jumătate de oră de pertractări între patru ochi, a încercat să facă tot posibilul pentru a potoli furtuna, asigurînd pe deputați „că, după cît i se pare, cuvintele distinsului său amic au fost înțelese tocmai pe dos și că, pronunțîndu-se pentru limitarea timpului de lucru al mașinilor, amicul său a vrut de fapt să se declare împotriva ei”. Asemenea compromisuri puerile reprezintă pîinea de toate zilele a guvernului de coaliție. În toate împrejurările, reprezentanții coaliției au dreptul să spună una și să subînțeleagă altceva. În ceea ce-l privește pe lordul Palmerston personal, să nu uităm că acum cîțiva ani acest bătrîn dandy al liberalismului a izgonit de pe „moșiile” sale cîteva sute de familii de irlandezi, aproximativ în același mod în care ducesa de Sutherland a izgonit pe membrii vechilor clanuri¹⁷³.

D-l Cobbett, care a prezentat sus-menționatul proiect de lege, este fiul renumitului William Cobbett și deputat din partea aceleiași oraș pe care l-a reprezentat și tatăl său. El a moștenit de la tatăl său atît locul în parlament cît și convingerile politice, care de aceea, deși au un caracter independent, corespund prea puțin pozițiilor actualelor partide. William Cobbett a fost cel mai talentat reprezentant al vechiului radicalism englez, mai bine zis întemeietorul lui. El a fost primul care a dezvăluit misterul luptei tradiționale dintre partidul conservator și partidul whigilor, el a smuls de pe fața oligarhiei parazitare a whigilor masca de liberalism aparent, a luptat împotriva landlordismului sub orice formă, a ridiculizat lăcomia ipocrită a bisericii anglicane și a atacat plutocrația prin cele două instituții care o întruchiează în modul cel mai desăvîr-

șit : „bătrîna lady din Threadneedle Street” (Banca Angliei) și „Mr. Muckworm & Co.” (creditorii statului) ¹⁷⁴. El a propus anularea datoriei publice, confiscarea domeniilor bisericii și suprimarea banilor de hîrtie. El a urmărit pas cu pas cum centralizarea politică încalcă drepturile organelor de autogovernare locală, denunțînd aceste încălcări ca o violare a privilegiilor și libertăților supușilor englezi. El n-a înțeles că aceasta este o consecință inevitabilă a centralizării industriale. El a formulat toate revendicările politice care au fost reunite mai tîrziu în Carta poporului. Aceste revendicări aveau însă la el mai curînd caracterul unei carte politice a micii burghezii industriale decît a proletariatului industrial. Plebeu din instinct și prin simpatii, intelectul său arareori depășea cadrul reformelor burgheze. Abia în 1834, scurt timp înaintea morții sale, după promulgarea noii legi pentru asistența săracilor ¹⁷⁵, William Cobbett a început să-și dea seama că magnații industriei sînt la fel de ostili masei poporului ca și proprietarii funciari, bancherii, creditorii statului și clerul bisericii anglicane. Prin urmare, dacă William Cobbett a fost, pe de o parte, un precursor al cartistului modern, el a fost, pe de altă parte, și într-o măsură mult mai mare un John Bull înveterat. El a fost în același timp cel mai conservator și cel mai radical om din Marea Britanie, întruchiparea cea mai pură a vechii Anglii și cel mai îndrăzneț prevestitor al tinerei Anglii. El considera că declinul Angliei a început o dată cu Reforma, iar starea de apatie a poporului englez datează de pe vremea așa-numitei glorioase revoluții din 1688. De aceea, pentru el revoluția nu însemna trecerea la o stare nouă, ci revenirea la starea veche, nu însemna începutul unei ere noi, ci restabilirea „frumoaselor vremuri de altă dată”. El nu-și dădea seama că epoca pretinsului declin al poporului englez coincidea exact cu începutul ascensiunii burgheziei, cu dezvoltarea comerțului și a industriei moderne și că pe măsura dezvoltării lor situația materială a poporului se înrăutățea, iar autogovernarea locală dispărea, făcînd loc centralizării politice. Marile schimbări care au însoțit descompunerea vechii societăți engleze începînd din secolul al XVIII-lea l-au impresionat puternic și i-au umplut sufletul de amărăciune. Dar, deși vedea efectele, el nu înțelegea cauzele : noile forțe sociale care își îndeplineau opera. El nu vedea burghezia modernă, ci numai acea parte a aristocrației care deține monopolul ereditar asupra funcțiilor în stat și care prin legislația ei sancționa toate schimbările dictate de noile nevoi și pre-

tenții ale burgheziei. El vedea mașina, dar nu vedea forța ascunsă care o pune în mișcare. De aceea, în ochii săi răspunderea pentru toate schimbările survenite după 1688 cădea asupra whigilor; ei erau cauza primă a declinului Angliei și a decăderii poporului englez. De aici ura sa fanatică împotriva whigilor și atacurile sale neconținute la adresa oligarhiei whige. În același mod se explică faptul uimitor că William Cobbett, care era apărătorul instinctiv al masei poporului împotriva tentativelor burgheziei, era considerat de toți și se considera chiar el un luptător pentru interesele burgheziei industriale, împotriva nobilimii ereditare. Ca autor el e neîntrecut.

D-l Cobbett din zilele noastre, continuând în împrejurări schimbate politica tatălui său, a coborât, vrînd-nevrînd, în rîndurile conservatorilor liberali.

Ziarul „Times”, în dorința de a-și compensa atitudinea umilă față de țarul Rusiei printr-o insolență sporită față de muncitorii englezi, publică în legătură cu moțiunea d-lui Cobbett un articol de fond care vrea să fie zguduitor, dar care nu reușește să fie decât absurd. Ziarul nu poate tăgădui că limitarea timpului de lucru al mașinilor este singurul mijloc prin care magnații industriei pot fi siliți să se supună legilor în vigoare cu privire la durata zilei de muncă în fabrici. Dar el nu e în stare să priceapă cum un om cu mintea întreagă, care vrea să atingă un anumit țel, poate propune singurul mijloc de natură să asigure atingerea lui. Actuala lege a *zilei de muncă de zece ore și jumătate*¹⁷⁶, ca și toate celelalte legi pentru reglementarea muncii în fabrici, nu reprezintă decât o concesie fictivă făcută muncitorilor de către clasele dominante. Nemulțumiți cu această concesie pur iluzorie, muncitorii insistă ca această concesie să capete un conținut real. „Times” n-a auzit niciodată ceva mai ridicul sau mai extravagant. Dacă parlamentul va interzice patronilor să oblige pe muncitorii lor să lucreze 12, 16 sau mai multe ore pe zi, atunci, spune „Times”, „Anglia va înceta să mai fie o țară de oameni liberi”. Exact așa raționa și acel gentleman din Carolina de sud care, condamnat de un judecător din Londra pentru faptul că și-a biciuit în public negrul pe care și-l adusese de dincolo de Atlantic, a exclamat cu indignare: „Numiți liberă o țară în care omul nu are voie să-și biciu-

iască propriul său negru?" Dacă cineva ajunge să lucreze ca muncitor într-o fabrică și încheie cu patronul un contract prin care se vinde pentru șaisprezece sau optsprezece ore pe zi, pierzând astfel posibilitatea de a dormi atît cît dorm alți muritori, mai favorizați decît el, aceasta se explică, spune „Times”,

„prin acel impuls natural care reglează întotdeauna oferta după cerere și îl determină pe fiecare individ să-și aleagă ocupația cea mai plăcută și mai potrivită pentru el”.

Firește că legislația nu trebuie să intervină în domeniul acestui travail attrayant*. Dacă limitezi timpul de lucru al mașinilor la o anumită parte din zi, să zicem de la ora 6 a.m. pînă la ora 6 p.m., atunci cu același drept, spune „Times”, poți să interzici în genere folosirea mașinilor. Dacă stingi felinarele pe stradă după răsăritul soarelui, trebuie să le stingi și noaptea. „Times” nu admite intervenția legiuitorului în afacerile particulare și de aceea, probabil, preconizează menținerea impozitului pe hîrtie, pe anunțuri și a taxei de timbru la ziare, pentru a prejudicia interesele particulare ale concurenților săi, cerînd în același timp parlamentului să-i ocrotească propriile lui interese prin desființarea taxei pe suplimentele de ziare. El își exprimă oroarea față de orice amestec al parlamentului în sfera intereselor sacre ale magnaților industriei, interese pentru a căror satisfacere sînt puse în joc viața și starea morală a unor generații întregi, dar în același timp nu se dă în lături de la nici un mijloc pentru a determina o intervenție în treburile birjarilor și ale proprietarilor de birje, deși aici nu este în joc decît comoditatea cîtorva afaceriști compolenți din City și, poate, a gentlemenilor de la Printing-house-square¹⁷⁷. Pînă acum economiștii burghezi ne spuneau că principalul folos al mașinilor constă în faptul că ele înlocuiesc și reduc munca fizică și o fac mai puțin obositoare. Acum „Times” mărturisește că în actuala orînduire de clasă mașinile nu scurtează ziua de muncă, ci o prelungesc, că mai întîi răpesc muncii individuale calitatea ei, iar apoi îl obligă pe muncitor să compenseze prin cantitate pierderea calității. În felul acesta durata zilei de muncă crește neconștient, muncii de zi i se adaugă munca de noapte, și acest pro-

* — muncă atrăgătoare. — Nota Trad.

ces nu se întrerupe decît în timpul crizelor industriale, cînd în genere nu i se mai dă muncitorului posibilitatea de a munci și i se închide în nas poarta fabricii, astfel încît poate fie să se bucure în voie de odihnă, fie să se spînzure, dacă așa îi place.

Scris de Marx la 8 iulie 1853

Publicat în ziarul

„New York Daily Tribune” nr. 3.826
din 22 iulie 1853

Semnat: *Karl Marx*

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba engleză

Karl Marx

Complicațiile ruso-turce. —
Șiretlicurile și subterfugiile guvernului britanic. —
Ultima notă a lui Nesselrode. — Problema
Indiilor orientale

Londra, marți 12 iulie 1853

Farsa parlamentară jucată joia trecută a fost continuată și încheiată în ședința de vineri 8 iulie a Camerei comunelor. Lordul Palmerston a cerut d-lui Layard nu numai să amâne pe luni prezentarea moțiunii sale, ci să nu mai pomenească niciodată de ea. „Ziua de luni va avea soarta zilei de vineri”. D-l Bright a profitat de ocazie și l-a felicitat pe lordul Aberdeen pentru politica sa prudentă, asigurându-l totodată de încrederea sa deplină.

„Dacă la cirna țării ar fi stat însăși Asociația păcii¹⁷⁸ — spune „Morning Advertiser” —, ea nu ar fi putut face mai mult decât a făcut bunul Aberdeen pentru a încuraja Rusia, pentru a descuraja Franța, pentru a primejdui situația Turciei și a discredita Anglia. Cuvântarea d-lui Bright a fost un fel de manifest manchesterian în sprijinul fricoșilor din guvern”.

Eforturile depuse de guvern pentru a împiedica interpelarea pe care intenționa s-o facă d-l Layard se datorau temerii justificate că, în cazul unei asemenea interpelări, disensiunile interne ale guvernului nu vor mai putea fi ascunse publicului. Turcia trebuie să se destrame pentru a împiedica destrămarea guvernului de coaliție. Uneltirile Rusiei sînt primate cu bunăvoință nu numai de lordul Aberdeen, ci și de următorii miniștri: ducele de Argyll, lordul Clarendon, lordul Granville, d-l Sidney Herbert, d-l Cardwell și „radicalul” sir William Molesworth. Se spune că lordul Aberdeen a amenințat la un moment dat cu demisia. „Energicul” partid al lui Palmerston (civis romanus sum¹⁷⁹) abia aștepta un asemenea pretext pentru a bate în retragere. S-a hotărît să se trimită curților de la Petersburg și Constantinopol note identice în care să se recomande ca „privilegiile cerute de țar pentru creștinii ortodocși să fie acordate și celorlalți creștini din posesiunile turcești, în cadrul unui tratat de garanție la care să par-

ticipe marile puteri". Dar o propunere identică a mai fost făcută prințului Menșikov în ajunul plecării sale din Constantinopol și, după cum se știe, n-a dat nici un rezultat. De aceea este într-adevăr ridicol să așteptăm vreun rezultat de la o repetare a acestei propuneri, cu atât mai mult cu cât acum este neîndoielnic că tocmai Rusia insistă asupra încheierii unui tratat cu marile puteri, adică cu Austria și Prusia, și că acest proiect al ei nu mai întâmpină nici o rezistență. Conteul Buol, primul ministru al Austriei, este cumnatul baronului Meindorf, ministrul Rusiei, și acționează în perfectă înțelegere cu Rusia. În aceeași zi în care cele două partide ale coaliției, cel somnolent și cel „energic”, luaseră hotărîrea de mai sus, ziarul „Patrie” publicase următoarele :

„Noul internunțiu al Austriei la Constantinopol, d-l von Bruck, și-a început activitatea cerînd Porții o despăgubire de 5.000.000 de piaștri și predarea porturilor Kleck și Sutorina. Această cerere a fost considerată ca un sprijin dat Rusiei.”

Acesta nu este însă singurul sprijin acordat de Austria intereselor Rusiei la Constantinopol. Să ne amintim că, în 1848, ori de cîte ori suveranii aveau nevoie de un pretext pentru a trage asupra poporului lor, ei creau o „neînțelegere”. Aceeași stratagemă este folosită acum împotriva Turciei. Consulul austriac de la Smirna a pus la cale răpirea unui maghiar * într-o cafenea englezească și aducerea lui pe bordul unui vas austriac ; ca răspuns la această provocare, emigranții au ucis un ofițer austriac și au rănit pe altul, după care d-l von Bruck a cerut Porții satisfacție în termen de 24 de ore¹⁸⁰. Publicînd aceste știri, ziarul „Morning Post” arată totodată în numărul său de sîmbătă că circulă zvonuri că austriecii ar fi intrat în Bosnia. Fiind întrebați în ședința de ieri a ambelor camere dacă zvonurile acestea corespund realității, reprezentanții guvernului au răspuns, firește, că „guvernul încă nu a primit informații” ; Russell este singurul care a riscat să emită presupunerea că zvonurile se datoresc probabil faptului că austriecii concentrează trupe la Peterwardein. Astfel se împlinește prezicerea d-lui Tațișev, care a declarat în 1828 că, atunci cînd va sosi momentul unei rezolvări definitive, Austria va lupta din răspuțeri pentru partea ei din pradă.

Într-o telegramă din Constantinopol datată 26 iunie a.c. se spune :

* — Koszta (arestat la ordinul consulului Wekbecker). — *Nota Red.*

„În urma zvonurilor că întreaga flotă rusă a părăsit Sevastopolul și se îndreaptă spre Bosfor, sultanul a întrebat pe ambasadorii Angliei și Franței dacă flota unită este gata să treacă prin Dardanele în cazul când rușii vor face o demonstrație în fața Bosforului? Ambii ambasadori au răspuns afirmativ. Un vas turcesc având la bord ofițeri francezi și englezi a fost trimis chiar acum din Bosfor în Marea Neagră într-o misiune de recunoaștere”.

După ocuparea Principatelor, rușii au interzis în primul rînd publicarea firmanului prin care sultanul confirma privilegiile tuturor creștinilor, indiferent de biserica căreia îi aparțin, și au suprimat un ziar german care apare la București pe motivul că a îndrăznit să publice un articol în legătură cu problema orientală. În același timp ei au cerut guvernului turc plata primei rate a sumei anuale stabilite cu prilejul ocupării anterioare a Moldovei și Valahiei de către trupele ruse în 1848—1849. Începînd din 1828, protectoratul rus a costat Principatele 150.000.000 de piaștri, fără a socoti imensele pagube pricinuite de jafuri și devastări. Anglia a acoperit cheltuielile Rusiei în războiul acesteia cu Franța, Franța a plătit cheltuielile Rusiei în războiul ei cu Persia, Persia — cheltuielile ei în războiul cu Turcia, Turcia și Anglia — cheltuielile ei în războiul cu Polonia; acum Ungaria și Principatele dunărene trebuie să-i plătească cheltuielile în războiul cu Turcia.

Cel mai important eveniment al zilei este noua notă circulară a contelui Nesselrode, datată Petersburg, 20 iunie 1853. În această notă se declară că trupele rusești nu vor fi retrase de pe teritoriul Principatelor atîta timp cît sultanul nu va accepta toate cererile țarului, iar flota franceză și engleză nu vor părăsi apele turcești. Textul notei este o adevărată sfidare la adresa Angliei și Franței. În ea se spune :

„Poziția ocupată de cele două puteri navale este o ocupație maritimă, și aceasta ne îndreptățește să restabilim echilibrul în situația reciprocă a părților, ocupînd anumite poziții militare”.

Trebuie remarcat că golful Besik se află la 150 de mîle de Constantinopol. Țarul își arogă dreptul de a ocupa teritoriul turcești, contestînd totodată Angliei și Franței dreptul de a staționa în apele neutre fără aprobarea lui expresă. Elogiindu-și propria sa mărinimie și îngăduință, el acordă Porții libertatea deplină de a alege forma sub care urmează să renunțe la suveranitatea ei, ea putînd „s-o facă printr-o convenție, printr-un sened sau printr-un alt acord bilateral sau chiar prin semnarea unei simple note”. El este convins că „Europa nepărtinitoare” va înțelege că tratatul de la Kainargi, conferind

Rusiei dreptul de a proteja doar o singură biserică ortodoxă la Stambul¹⁸¹, a proclamat-o eo ipso * Roma Orientului. El regretă că Occidentul nu-și dă seama de caracterul inofensiv al protectoratului religios al Rusiei în țări străine. Pentru a-și dovedi sollicitudinea în ceea ce privește păstrarea integrității Turciei, el invocă fapte istorice : „adevărată moderație de care a dat dovadă în 1829, după victoria sa de la Adrianopole”. Adevărul însă este că ceea ce l-a împiedicat să fie lipsit de moderație a fost starea jalnică a armatei sale și amenințarea amiralului englez că, cu sau fără permisiunea guvernului său, va bombarda fiecare localitate de pe coasta Mării Negre ; tot ce țarul a reușit să obțină pe vremea aceea s-a datorat „îngăduinței” guvernelor occidentale și distrugerii perfide a flotei turcești la Navarino.

„În 1833 el a fost singurul om din Europa care a salvat Turcia de la o dezmembrare inevitabilă”.

În 1833 țarul încheiase cu Turcia, prin faimosul tratat de la Unkiar-Skelessi, o *alianță defensivă* care interzicea flotelor străine să se apropie de Constantinopol¹⁸². Turcia a fost salvată deci de la dezmembrare numai pentru a reveni în întregime Rusiei.

„În 1839 el a avut, împreună cu celelalte puteri, inițiativa unor propuneri a căror realizare l-a scăpat pe sultan de pericolul înlocuirii tronului său printr-un nou imperiu arab”.

Cu alte cuvinte, în 1839 el a determinat celelalte puteri să-și asume inițiativa distrugerii flotei egiptene și să reducă la neputință pe singurul om ** sub a cărui conducere Turcia ar fi putut să devină extrem de primejdioasă pentru Rusia și care ar fi putut să înlocuiască un „turban de paradă” printr-un cap adevărat.

„Principiul fundamental al politicii augustului nostru suveran a fost întotdeauna acela de a menține timp cât mai îndelungat statu-quo în Orient”.

Acest lucru e adevărat. Țarul a avut întotdeauna o grijă deosebită ca destrămarea statului turc să se producă exclusiv sub oblăduirea Rusiei.

Trebuie să recunoaștem că niciodată Răsăritul nu s-a încumetat să arunce în fața puterilor occidentale un document

* — prin aceasta, implicit. — *Nota Trad.*

** — Muhammed-Ali. — *Nota Red.*

mai batjocoritor. Nu degeaba autorul documentului este Nesselrode, al cărui nume înseamnă în același timp urzică și vargă *. Este într-adevăr un document care arată cât de mult a decăzut Europa sub varga contrarevoluției. Revoluționarii nu pot decît să-l felicite pe țar pentru această capodoperă. Dacă Europa bate în retragere, aceasta nu va fi o simplă retragere, o înfrîngere obișnuită, ci o adevărată trecere prin furcae Caudinae ¹⁸³.

În timp ce regina Angliei dă în momentul de față recepții în cinstea unor principese ruse, în timp ce luminata aristocrație și burghezie engleză se prosternează în fața autocratului barbar, proletariatul englez este singurul care protestează împotriva neputinței și degradării claselor conducătoare. La 7 iulie reprezentanții școlii din Manchester au ținut în Odd. Fellows Hall, la Halifax, un mare miting pentru pace. Crossley, deputat de Halifax, și toți ceilalți „reprezentanți de seamă” ai școlii au venit în mod special din „oraș” ** pentru a participa la acest miting. Sala era tixită și multe mii de persoane au rămas pe din afară. Ernest Jones (a cărui agitație în districtele industriale se desfășoară cu mare succes, ceea ce se poate deduce din marea număr de petiții cuprinzînd revendicarea unei Carte care au fost prezentate parlamentului, precum și din atacurile presei burgheze provinciale) se afla pe atunci la Durham. Cartiștii din Halifax, localitate în care candidatura lui Jones a fost de două ori propusă în alegerile pentru Camera comunelor și în care el a fost ales de fiecare dată prin ridicare de mîini ¹⁸⁴, l-au chemat pe acesta telegrafic, și el a sosit la timp pentru a participa la miting. Gentlemenii reprezentanți ai școlii din Manchester erau deja siguri că rezoluția lor va fi adoptată și că la întoarcere vor putea aduce hunului lor Aberdeen sprijinul districtelor industriale, cînd deodată s-a ridicat Ernest Jones și a propus un amendament în care poporul era îndemnat la război și în care se declara că, atîta timp cît libertatea nu va fi instaurată, pacea este o crimă. A urmat o discuție extrem de violentă, dar amendamentul lui Jones a fost adoptat cu o imensă majoritate.

Articolele proiectului de lege cu privire la India sînt votate unul după altul, iar dezbaterile aproape că nu vădesc nimic remarcabil, afară doar de sărăcia de idei a așa-numiților „reformatori ai Indiei”. Iată-l, de pildă, pe lordul Jocelyn,

* Joc de cuvinte: „Nessel” în germană „urzică”, „rod” în engleză „vargă”. — *Nota Trad.*

** — Londra. — *Nota Red.*

membru al parlamentului, care și-a înjghebat un fel de capital politic din demascarea periodică a racilelor existente în India și a proastei ei administrări de către Compania Indiilor orientale. Ce credeți că preconiza amendamentul propus de el? Prelungirea cartei Companiei Indiilor orientale pe termen de 10 ani. Din fericire, această propunere nu l-a compromis decât pe el. Iată un alt „reformator” de profesie, d-l Jos. Hume, care în lunga sa activitate parlamentară a reușit să transforme pînă și opoziția într-un mod special de a sprijini guvernul. El a cerut ca numărul directorilor Companiei Indiilor orientale să nu fie redus de la 24 la 18. Singurul amendament rezonabil, care de altfel a și fost adoptat, a fost acela al d-lui Bright : el a propus ca directorii numiți de guvern să fie exceptați de la condiția de a poseda un anumit număr de acțiuni ale Companiei Indiilor orientale, condiție obligatorie pentru directorii aleși de Consiliul acționarilor. Răsfoiți broșurile publicate de Asociația pentru reforme în Indiile orientale¹⁸⁵ și veți avea impresia că ați citit un lung act de acuzare împotriva lui Bonaparte, întocmit în comun de legitimiști, orleaniști, republicani roșii și albaștri și chiar de bonapartiști dezamăgiți. Pînă acum, singurul merit al acestor broșuri a fost acela că au atras în genere atenția publicului asupra problemelor indiene, dar mai mult decât atîta nici nu li se poate cere, dat fiind actualul caracter eclectic al vederilor opoziționiste pe care le exprimă. De pildă, pe de o parte, ele critică acțiunile aristocrației engleze în India, dar pe de altă parte protestează împotriva distrugerii aristocrației indiene, adică a principilor indieni.

După ce cotropitorii englezi au pus piciorul pe pămîntul Indiei și au luat hotărîrea fermă de a nu o scăpa din mîini, nu le-a mai rămas altă alternativă decât aceea de a frînge puterea principilor indigeni prin forță sau prin intrigi. Fiind față de ei în aceeași situație ca și romanii din antichitate față de aliații lor, ei au mers pe urmele oamenilor politici romani. „Acesta a fost — spune un autor englez — un sistem de a-î îngrășa pe aliați așa cum îngrășăm boii înainte de a-i mânca”. Ademenindu-și aliații după metoda Romei antice, Compania Indiilor orientale s-a răfuit cu ei după sistemul modern utilizat în Change-Alley¹⁸⁶. Pentru a-și îndeplini obligațiile asumate față de Compania Indiilor orientale, principii indigeni erau nevoiți să împrumute de la englezi sume enorme cu o dobîndă cămătărească. Cînd dificultățile lor atingeau punctul culminant, creditorul devenea de neînduplecat, „șurubul se strîn-

gea", iar principilor nu le mai rămânea decît fie să cedeze Companiei „pe cale amiabilă” teritoriile lor, fie să înceapă războiul. În primul caz ei deveneau pensionarii uzurpatorilor lor, în cel de-al doilea erau detronați ca trădători. În momentul de față, statele autohtone ocupă un teritoriu de 699.961 de mile pătrate cu o populație de 52.941.263 de locuitori, dar nu mai sînt aliații guvernului britanic, ci doar vasalii săi, legați de el prin diverse clauze de subordonare, prin diferite sisteme de subsidiere și de protectorat. Trăsătura comună a acestor clauze și sisteme este renunțarea statelor autohtone la dreptul de autoapărare, la relații diplomatice de sine stătătoare și la rezolvarea conflictelor dintre ele fără intervenția guvernatorului general. Toate trebuie să plătească un tribut, fie în numerar, fie întreținînd detașamente înarmate puse sub comanda unor ofițeri britanici. Problema înghițirii sau anexării definitive a acestor state autohtone constituie acum obiectul unei înverșunate controverse între adepții reformelor, care consideră că o astfel de anexare ar fi o crimă, și oamenii de afaceri, care o justifică prin considerente de necesitate.

După părerea mea, problema este pusă într-un mod cu totul greșit. Cît privește *statele* autohtone, ele au încetat să existe în fapt din momentul în care au ajuns să fie legate de Companie prin contracte de acordare de subsidii sau să treacă sub protectoratul ei. Dacă împarți venitul unei țări între două guverne, prejudiciezi inevitabil resursele unuia din ele și administrația amîndurora. În actualul sistem, statele autohtone sînt strivite sub dubla povară a propriei lor administrații și a tributurilor și impozitelor militare extraordinare impuse de Companie. Condițiile în care li se permite să-și păstreze un simulacru de independență sînt în același timp condițiile decadentei lor permanente și a imposibilității lor totale de a se redresa. Slăbiciunea organică este legea fundamentală a existenței lor, ca și în genere a oricărui organism care există doar atîta timp cît este tolerat. Așadar, problema care se pune nu este aceea a menținerii *statelor* autohtone, ci a menținerii *principilor* indigeni și a curților lor. Și nu este oare ciudat că aceiași oameni care condamna „fastul barbar al coroanei și al aristocrației engleze” varsă șiroaie de lacrimi atunci cînd e vorba de ruina nababilor, a rajahilor și a geaghirdarilor indieni¹⁸⁷, dintre care cei mai mulți nici nu se pot lăuda măcar că ar fi aristocrați de viță veche, fiind în general niște uzurpatori de dată foarte recentă, care și-au obținut rangul numai datorită intrigilor engleze! În lumea

întreagă nu există despotism mai ridicul, mai absurd și mai pueril decît despotismul acestor Șahzamani și Șahriari din „O mie și una de nopți”. Ducele de Wellington, sir. J. Malcolm, sir Henry Russell, lordul Ellenborough, generalul Briggs și alte persoane cu autoritate s-au pronunțat în favoarea menținerii statu-quo. Dar pe ce se baza părerea lor ? Pe considerentul că trupele indiene comandate de englezi trebuie antrenate în mici războaie împotriva propriilor lor compatrioți, pentru a le împiedica să întoarcă armele împotriva stăpînitorilor lor europeni ; pe considerentul că existența unor state independente oferă din cînd în cînd posibilitatea de a folosi trupele engleze ; pe considerentul că principii ereditari sînt uneltele cele mai docile ale despotismului englez, constituind totodată un obstacol în calea ascensiunii acelor aventurieri militari temerari care au existat și vor exista întotdeauna în număr mare în India și că teritoriile independente oferă un refugiu tuturor elementelor nemulțumite și întreprinzătoare din rîndurile populației indiene. Lăsînd la o parte toate aceste considerente, a căror esență, cu toată prolixitatea lor, se rezumă la aceea că principii autohtoni constituie sprijinul actualului sistem odios al dominației engleze și cel mai mare obstacol în calea progresului Indiei, trec acum la sir Thomas Munro și la lordul Elphinstone, în orice caz oameni înzestrați cu o inteligență excepțională și animați de simpatii reale pentru poporul indian. Ei sînt de părere că fără o aristocrație autohtonă nici o clasă a societății nu va fi destul de activă și că răsturnarea acestei aristocrații nu va înălța poporul, ci, dimpotrivă, va înjosi întregul popor. Această părere poate fi considerată justă dacă se ține seama de faptul că în regiunile aflate sub dominația directă a englezilor indigenii sînt în mod sistematic excluși de la orice funcții înalte, atît militare cît și civile. Acolo unde oamenii sînt lipsiți de posibilitatea de a ajunge la situații înalte prin propriile lor strădanii, trebuie să existe o categorie de oameni sus-puși prin naștere, pentru ca poporul învins să păstreze măcar o doză de măreție proprie. Dar această înlăturare a indigenilor de la orice funcții înalte pe teritoriile engleze a fost posibilă numai datorită menținerii principilor ereditari în așa-numitele teritorii independente. Și una din aceste două concesii trebuia făcută armatei indiene, pe a cărei forță se sprijină întreaga stăpînire britanică în

India. Eu cred că putem da crezare afirmației d-lui Campbell că aristocrația indiană autohtonă este cea mai puțin în stare să ocupe funcții înalte ; că pentru satisfacerea oricăror necesități noi trebuie creată o clasă nouă și că, „dată fiind agerimea și setea de cunoștințe a claselor de jos, în India acest lucru poate fi realizat mai ușor decât în orice altă țară” ¹⁸⁸.

Principii autohtoni sînt pe cale de a dispărea de pe scenă în urma stingerii dinastiilor lor ; dar de la începutul acestui secol guvernul britanic a adoptat regula de a le îngădui să-și desemneze *moștenitori prin adopțiune* sau de a plasa în locurile lor vacante niște marionete din rîndul creaturilor engleze. Faimosul guvernator general lordul Dalhousie a fost primul care a protestat deschis împotriva acestui sistem. Dacă mersul firesc al lucrurilor n-ar fi fost frînat prin mijloace artificiale, înlăturarea principilor indigeni nu ar fi necesitat nici războaie, nici cheltuieli.

Cît privește *principii care primesc pensii*, cele 2.468.969 l.st. pe care guvernul britanic le-a alocat în acest scop din veniturile indiene constituie o povară deosebit de grea pe umerii unui popor care nu se hrănește decît cu orez și care duce lipsa celor mai elementare obiecte necesare traiului. Dacă acești principii sînt buni la ceva, apoi numai pentru a exhiba puterea monarhică pe ultima treaptă a degradării și a ridicolului. Să-l luăm, de pildă, pe Marele Mogol *, urmașul lui Timur-Tamerlan ¹⁸⁹. El beneficiază de o alocație de 120.000 l.st. pe an. Autoritatea sa nu trece de zidurile palatului său, înăuntrul căruia, lăsați în voia lor, vlăstarii idiotizați ai familiei domnitoare se înmulțesc ca iepurii. Pînă și poliția din Delhi a fost scoasă de englezi de sub controlul lui. Priviți-l cum șade pe tronul său, un bătrînel gălbejit și sfrijit, înveșmîntat într-o mantie teatrală brodată cu aur, care amintește costumul dansatoarelor hinduse. La anumite ocazii oficiale, această păpușă poleită își face apariția în public, pentru a bucura inimile credincioșilor săi supuși. În zilele de recepție, pentru a putea fi primiți, străinii trebuie să plătească o taxă de cîteva guinee, așa cum se plătește pentru intrarea la orice spectacol public dat de un saltimbanc, iar el, la rîndul său, le oferă în dar turbane, diamante etc. Privite mai îndeaproape, diaman-

* — Bahadur—șah al II-lea. — *Nota Red.*

tele regale se dovedesc a fi simple bucăți de stiolă vopsită, imitând foarte grosolan pietrele prețioase și lucrute atît de prost, încît se fărîmă în mînă ca o turtă dulce.

Cămătarii englezi în cărdășie cu aristocrația engleză se pricep — trebuie s-o recunoaștem — în arta de a degrada monarhia, pe care ei au redus-o la o nulitate constituțională în propria lor țară și la o etichetă goală în alte țări. Și iată că acum radicalii se indignează la vederea acestui spectacol!

Scris de K. Marx la 12 iulie 1853

Publicat în ziarul
„New York Daily Tribune” nr. 3.828
din 25 iulie 1853

Semnat: *Karl Marx*

Tipărit după textul
apărut în ziar

Tradus din limba engleză

Karl Marx

Războiul din Birmania. — Problema rusă. —
O corespondență diplomatică ciudată ¹⁹⁰

Londra, vineri 15 iulie 1853

Din știrile aduse de ultimul curier poștal sosit din India pe uscat rezultă că împuterniciții birmani nu au acceptat tratatul propus de generalul Godwin. Generalul le-a mai acordat 24 de ore de gândire, dar birmanii au plecat peste 10 ore. După cât se pare, devine inevitabilă o a treia ediție a războiului interminabil cu Birmania ¹⁹¹.

Din toate expedițiile militare britanice în Orient, nici una n-a fost întreprinsă pe motive mai puțin întemeiate ca aceea din Birmania. Spre deosebire de frontiera de nord-vest, din partea Birmaniei nu există nici un pericol de invazie a Indiei, întrucît Bengalul este separat de Birmania printr-un șir de munți peste care nu pot trece trupele. Pentru a duce un război împotriva Birmaniei, cîrmuitorii Indiei trebuie să folosească calea maritimă. Ipoteza unei posibilități de agresiune dinspre mare din partea Birmaniei este la fel de ridicolă ca și ideea absurdă după care vasele ei de coastă ar putea opune rezistență navelor de război ale Companiei Indiilor orientale. Pretinsa tendință a yankeilor să anexeze Pegu, folosită ca pretext, nu este confirmată de nici un fapt concret. Prin urmare, nici un argument nu rămîne în picioare, în afară de necesitatea de a da o ocupație unei aristocrații pe cale de a se ruina, necesitatea de a crea, după cum a spus un scriitor englez, „un așezămînt de muncă permanent pentru aristocrație, sau ceva asemănător cu Hampton Court ¹⁹² în Orient”. Primul război împotriva Birmaniei (1824—1826), început sub guvernarea donchișotistă a lordului Amherst, deși a durat numai ceva mai mult de doi ani, a mărit cu 13.000.000 l.st. datoriile Indiei. Întreținerea așezărilor din Orient ale coloniștilor — de la Singapore, pe insula Penang și Malacca —, fără a socoti solda trupelor, sporește cheltuielile astfel încît acestea întrec anual veniturile cu 100.000 l.st. Teritoriul care

a fost luat Birmaniei în 1826 a costat mult mai mult, iar teritoriul Pegu a costat și mai mult. Cum se explică însă că Anglia, care în Europa ezită să înceapă un război absolut necesar, cum e războiul împotriva Rusiei, duce an de an războaie din cele mai nesăbuite în Asia? Poziția lașă a Angliei în Europa este determinată de datoria ei publică, pe cînd în Asia cheltuielile necesitate de războaie sînt aruncate în spinarea populației din India. Ne putem însă aștepta că pierderea iminentă a veniturilor care se obțineau de pe urma opiuului din Bengal și cheltuielile cauzate de un nou război împotriva Birmaniei vor provoca o atît de puternică criză financiară în India, încît aceasta va avea drept urmare o transformare mai radicală a Imperiului indian decît toate discursurile și broșurile reformatoilor parlamentari din Anglia.

Ieri, în Camera comunelor, d-l Disraeli a interpelat guvernul dacă după primirea recente note a guvernului rus n-ar fi momentul potrivit ca d-l Layard să propună moțiunea sa. Lordul John Russell a răspuns că, după părerea lui, ar fi mult mai bine ca în momentul de față d-l Layard să nu-și depună moțiunea, deoarece după publicarea acestei note e mai important decît oricînd să se ducă tratative. „Părerea onoratului membru al parlamentului că în momentul de față tratativele au ajuns la un impas este complet greșită”. Profesînd credo-ul lui Aberdeen, lordul John a încercat să salveze prestigiul partidului *civis romanus sum*¹⁹³ prin următoarea declarație :

„Firește că nu puteam presupune că o persoană cu experiența și inteligența contelui Nesselrode își va pune semnătura pe un document în care se declară în mod deschis că guvernul rus condiționează evacuarea Principatelor dunărene de retragerea flotei aliate”.

În cursul dezbaterilor cu privire la problema Indiei care au urmat, d-l Bright a propus ca din clauza a noua, care prevede „ca 6 din directorii Companiei care nu sînt numiți de rege să fie persoane care au stat timp de zece ani în India în serviciul Coroanei sau al Companiei”, cuvintele „în serviciul Coroanei sau al Companiei” să fie șterse. Amendamentul a fost adoptat. Este semnificativ faptul că în tot cursul dezbaterilor cu privire la problema Indiei, nici un amendament, cu excepția celui al d-lui Bright, n-a fost susținut de guvern și respectiv n-a fost adoptat de Cameră. Guvernul păcii face în momentul de față tot ce-i stă în putință pentru a asigura l'entente cordiale* cu partidul păcii — școala din Manches-

* — înțelegere cordială. — Nota Trad.

ter —, care se opune oricărui război, în afara războiului purtat cu baloturile de bumbac și cu buletinele de prețuri.

D-l Drouyn de Lhuys, ministrul afacerilor externe din Franța, în trecut funcționar superior la ministerul afacerilor externe în timpul guvernului Guizot, despre care șeful său spunea că nu prea posedă calitățile necesare pentru a ocupa acest post, se desfată acum în voie, făcînd schimb de note și circulare cu contele Nesselrode. „Moniteur” de ieri publică răspunsul lui Drouyn de Lhuys la ultima (a 2-a) notă a ministrului rus¹⁹⁴, care se termină cu următoarele cuvinte :

„Atitudinea moderată a Franței o scutește de orice răspundere și îi dă dreptul să speră că toate sacrificiile pe care le-a făcut pentru a asigura liniștea în Orient nu au fost zadarnice și că guvernul rus va găsi în cele din urmă o modalitate de a reconcilia pretențiile sale cu prerogativele sultanului pe care i le conferă suveranitatea lui, și că se va găsi o formulă pentru lichidarea, fără a se recurge la forță, a unei probleme în a cărei soluționare sînt interesați atît de mulți*.

Am menționat într-unul din articolele anterioare propunerea pe care a făcut-o la timpul său d-l de Villèle Rusiei cu privire la asigurarea integrității Imperiului otoman printr-un tratat garantat de toate marile puteri*, propunere care a determinat următorul răspuns din partea contelui Pozzodi-Borgo :

„O garantare generală în ceea ce privește Imperiul otoman, fără a mai vorbi de caracterul neobișnuit și surprinzător al unui asemenea act, ar leza drepturile dobîndite de Rusia, precum și principiile care stau la baza lor”.

Și totuși, în 1841 Rusia a acceptat să participe la un asemenea tratat neobișnuit¹⁹⁵, și Nesselrode însuși se referă la acest tratat în nota sa din 20 iunie (2 iulie). De ce, în pofida politicii sale tradiționale, Rusia a acceptat acest lucru ? Pentru că acest tratat nu „constituia” cîtuși de puțin „o garanție în ceea ce privește Imperiul otoman”, ci, dimpotrivă, sacrifică singurul său element vital din vremea aceea — Egiptul, în care domnea Mahomed-Ali —, și pentru că, cel puțin potrivit intenției sale inițiale, era echivalent cu o coaliție împotriva Franței.

Numărul de astăzi al ziarului parizian „La Presse”, care a ajuns chiar acum în mîinile mele, publică o corespondență, care n-a apărut pînă acum, între defunctul general Sébastiani, ambasador francez la Londra, și d-na Adelaida, sora lui Ludo-

* Vezi volumul de față, pag. 172—173. — *Nota Red.*

vic-Filip. Această corespondență aruncă o lumină vie asupra relațiilor diplomatice din perioada aceea. Ea dovedește fără putință de tăgadă că tratatul din 1841 nu a fost conceput inițial de Rusia, așa cum afirmă Nesselrode în nota sa, ci, dimpotrivă, de Franța și Anglia împotriva Rusiei, și că numai ulterior a fost transformat de Rusia într-o armă împotriva Franței. Am tradus numai câteva pasaje din această importantă corespondență, în măsura în care timpul mi-a permis să fac acest lucru.

I

Londra, 12 iunie 1835

„Am avut astăzi o întrevedere de două ore cu lordul Palmerston. Am fost pe deplin satisfăcut de această convorbire. N-am greșit cînd v-am asigurat că este un prieten al regelui Leopold și în primul rînd un mare partizan al alianței cu Franța. Lordul Palmerston a discutat mult timp cu mine despre problemele orientale. El crede că pașa din Egipt e hotărît să-și urmeze planul lui de acțiune. El ar dori ca Anglia și Franța, bazîndu-se pe prezența flotei lor, să facă noi eforturi pentru a-l intimida pe Mahomed-Ali și ca în același timp ambasadorii noștri de la Constantinopol să-l informeze pe sultan că au primit dispozițiile de la curțile lor să-l încredințeze că va primi ajutor împotriva oricăror atacuri din partea pașei din Egipt, cu condiția să nu înceapă el ostilitățile. Cred că aceasta este o politică prudentă și că este recomandabil ca Anglia și Franța să o urmeze. Trebuie să susținem Poarta și să nu admitem ca provinciile Egipt, Siria și Celestiria să fie separate de ea. Rusia abia așteaptă momentul oportun ca să vină în ajutorul sultanului, și acest ajutor ar însemna sfîrșitul Imperiului otoman“.

II

Londra, 21 aprilie 1836

„În Anglia toate partidele consideră în mod unanim că este absolut necesar ca Rusia să fie supravegheată îndeaproape, și am impresia că partidul tory dă dovadă de mai multă hotărîre în această privință decît whigii, sau cel puțin pare să fie mai hotărît, deoarece nu este silit să fie mai moderat“.

III

Londra, 6 iulie 1838

„Poporul englez crede că întreaga Europă va ajunge la o înțelegere în problema orientală. Răspunsul de la Paris este așteptat cu nerăbdare. Cred că nu m-am abătut de la linia de conduită care mi-a fost trasată de rege în cursul celor câteva convorbiri pe care le-a avut cu mine. De în-

dată ce se va ajunge în principiu la un acord, modul de acțiune și poziția pe care trebuie s-o ocupe fiecare putere vor fi reglementate în funcție de împrejurări. Participarea Rusiei se va exprima, firește, prin operații pe mare; același rol va reveni Franței și Angliei, și, pentru a preveni orice pericol care s-ar putea ivi de pe urma unor operații ale flotei în Marea Neagră, trebuie procedat astfel încât Rusia să înțeleagă că trebuie să-și retragă escadra din Marea Baltică pentru a lupta în cadrul flotei aliate”.

IV

Londra, 3 octombrie 1839

„Anglia nu a acceptat propunerile Rusiei¹⁰⁶, iar lordul Palmerston m-a informat în numele guvernului său că refuzul ei este determinat de dorința de a rămâne credincioasă alianței cu Franța. Mînată de aceleași sentimente, ea a acceptat ca Mahomed-Ali să primească, sub formă de posesiune ereditară, Egiptul și o parte din Siria, a cărei graniță va fi precis stabilită, urmînd să treacă de la St. Jean d’Acre pînă la lacul Tiberiada. Am obținut, deși nu fără greutate, consimțămîntul guvernului englez în ceea ce privește aceste propuneri. Nu cred că acest acord va fi respins de Franța sau de Mahomed-Ali. Problema orientală se simplifică, ea va fi lichidată cu ajutorul marilor puteri și pe baza garantării integrității Imperiului otoman. Toate principiile sînt respectate. Normele dreptului internațional european se extind și asupra Înaltei Porți. *Protectoratul exclusiv al Rusiei este anulat*. M-am întrebat de ce partidul republican din Franța are o atitudine atît de binevoitoare față de Mahomed-Ali și de ce a susținut cu atîta căldură interesele lui. N-am fost în stare să descopăr alt motiv decît principiul revoluționar — de a sprijini și a încuraja tot ce ar putea să ducă la răsturnarea guvernelor existente. Cred că în nici un caz nu trebuie să cădem într-o asemenea cursă”.

V

Londra, 30 noiembrie 1839

„Am aflat dintr-o sursă demnă de încredere că în cursul ultimei ședințe a consiliului de miniștri, lordul Palmerston, făcînd o expunere asupra situației din Orient și asupra divergențelor care există între politica Franței și a Angliei, a vorbit pe un ton atît de moderat și a dat dovadă de atîta solicitudine față de alianța dintre cele două țări, încît merită toată recunoștința noastră. El a propus chiar colegilor săi un sistem similar cu acela indicat de mine. În concluzie, el a cedat în ceea ce privește problemele de formă și s-a pronunțat împotriva unei politici de acțiuni hotărîte, politică care ar duce la complicații inevitabile”.

VI

Londra, 12 decembrie 1839

„L-am văzut pe lordul Palmerston, deoarece eram nerăbdător să aflu dacă nu are să-mi comunice ceva în legătură cu informațiile pe care mi

le dăduse nu de mult. El mi-a citit scrisoarea d-lui *Nesselrode* adresată însărcinatului cu afaceri al Rusiei, care corespondea într-un tot cu ceea ce îmi comunicase mie. Sosirea d-lui *Brunnov* ne va dezvălui intențiile secrete ale guvernului de la Petersburg. Lordul Palmerston s-a comportat admirabil atât în ceea ce privește forma cât și în ceea ce privește fondul chestiunii. El este foarte bucuros de reluarea relațiilor prietenești între guvernul Franței și al Angliei și de menținerea alianței. Credeți-mă că nu exagerez cituși de puțin. I-am comunicat în mod confidențial că noua situație era exact aceea pe care Franța a dorit-o dintotdeauna. El a fost nevoit să recunoască acest lucru. Prințul Esterhazy a scris însărcinatului său cu afaceri că a fost extrem de mulțumit de mareșal * și că încearcă în acest moment să readucă guvernul francez la bune relații cu Austria, dar că a constatat că regele nu este de loc *maleabil*. De aceasta sînt pe deplin încredințat. Regele nu se lasă antrenat de asemenea divagații ireale. Aceasta v-o scriu numai d-voastră personal. Sînt într-un tot de părerea Înălțimii-voastre că *Rusia se va încurca în propriile ei mreje*".

VII

Londra, 18 decembrie 1839

„Am primit azi dimineață din partea mareșalului o telegramă mai stranie decît de obicei. Această telegramă e răspunsul la scrisoarea prin care îi comunicam informațiile pe care i le-am dat lordului Palmerston în legătură cu impresia pe care a făcut-o la Paris știrea cu privire la noua misiune a d-lui *Brunnov* și scopul ei. I-am citit lordului Palmerston textual paragraful respectiv din telegrama adresată mie de mareșal. Dar în expunerea pe care i-am făcut-o în legătură cu aceasta am folosit termeni care exprimau aceleași idei, fără a fi identici cu aceia folosiți de mareșal. Încredințîndu-mă cu destulă amabilitate că între cuvintele mele și propriile sale expresii n-a fost nici o diferență, mareșalul mi-a recomandat să fiu mult mai prudent și să mă străduiesc să redau în cursul tratativelor noastre conținutul textual al telegramelor sale. Ar fi o greșală din partea mea să văd în aceasta mai mult decît o querelle allemande **, decît o subtilitate demnă de un grec du Bas-Empire ***... Mareșalul este un novice în cariera diplomatică, și mă tem că concepe arta diplomatică ca un joc abil. În realitate însă, după cum se poate convinge și el, diplomația nu este decît sinceritate și o atitudine francă”.

VIII

Londra, 3 ianuarie 1840

„Ieri lordul Palmerston a luat masa la mine împreună cu întreg corpul diplomatic... El mi-a spus că guvernul are intenția să ceară parlamentului alocații suplimentare pentru forțele armate navale, dar în ace-

* — *Soult*, primul-ministru al Franței (1839—1840). — *Nota Red.*

** — textual: gilceava germană; în sens figurat: o ceartă pentru fleacuri. — *Nota Trad.*

*** — grec din epoca Imperiului roman de Răsărit, bizantin. — *Nota Red.*

lași timp a adăugat că va propune colegilor săi să nu invoce cu acest prilej întărirea flotei franceze, pentru a nu-și leza aliatul nici prin cea mai ușoară aluzie. Eforturile pe care le face lordul Holland și lordul John Russell pentru a menține alianța sînt demne de toată admirația”.

IX

Londra, 20 ianuarie 1840

„Lordul Palmerston mi-a comunicat proiectul unei convenții care va fi prezentat marilor puteri și Porții... Nu este vorba de o convenție între cele cinci mari puteri, ci de o convenție încheiată între aceste puteri de o parte și Poarta de altă parte... *D-l Brunnov obiectează împotriva acestei forme*” (vezi pasajul respectiv din nota lui Nesselrode din 2 iulie, cu privire la inițiativa Rusiei!)... „Această convenție constă dintr-un preambul și opt articole. În preambul se spune foarte precis și aproape textual că integritatea Imperiului otoman fiind absolut necesară pentru menținerea păcii în Europa, cele cinci puteri sînt dispuse să-i acorde sprijinul cerut și să-l integreze în sfera colaborării internaționale europene. Articolele reglementează problema ajutorului...”

P.S. Aflu chiar acum că *Brunnov și Neumann sînt extrem de nemulțumiți de convenția propusă de lordul Palmerston*”.

X

Londra, 21 ianuarie 1840

„După cît mi se pare, proiectul de convenție elaborat de lordul Palmerston va fi respins de împuterniciții ruși și austrieci. *D-l Neumann* se distinge prin violența lui și, îndrăznesc să spun, prin stupiditatea pretențiilor sale. El dezvăluie tainele politicii curții sale. Prințul Metternich, care căuta să mențină în mîna sa echilibrul forțelor, își mărturisește deschis ura pe care o nutrește față de Rusia. El se legăna în speranța că propunerile lui Brunnov vor fi primite fără rezervă, și amîndoi au fost decepționați constatînd că lordul Palmerston este un ministru care dorește în mod sincer o alianță cu Franța și care se străduiește să acționeze în bună înțelegere cu ea”.

XI

Londra, 24 ianuarie 1840

„Astăzi am avut o lungă întrevvedere cu lordul Melbourne, care este un partizan hotărît al alianței cu regele nostru. El mi-a cerut în repetate rînduri să-i arăt un mijloc prin care propunerea franceză ar putea fi îmbinată cu cea engleză.

El are aceeași părere ca și noi despre intențiile Rusiei, iar într-o consfătuire mi-a spus în privința guvernului de la Viena că *nu trebuie avut încredere în acest guvern, căci pînă la urmă se dovedește întotdeauna a fi partizanul devotat al Rusiei*”.

XII

Londra, 27 ianuarie 1840

„Întorsătura pe care a luat-o problema orientală mi se pare alarmantă... Nu încapă nici o îndoială că Rusia împinge lucrurile spre război și că Austria o susține din răzputeri... Ele au reușit să intimideze Anglia cu «planurile Franței în Mediterană». Algerul și Mahomed-Ali sînt mijloacele pe care le folosesc în acest scop... Am făcut tot ce mi-a stat în putință pentru ca propunerile lui Brunnov să fie respinse, și aproape că reușisem, dar ele au aflat acest lucru și acum Austria prezintă propunerile lui Brunnov ca fiind propriile ei propuneri. Aceasta e o minciună vădită. Cu toate acestea a fost convocat consiliul de miniștri pentru a discuta propunerile Austriei. Voturile s-au împărțit. De o parte — lordul Melbourne, lordul Holland și d-l Labouchère; de partea cealaltă — lordul Palmerston, lordul J. Russell și lordul Minto. Ceilalți membri ai guvernului oscilează între aceste două puncte de vedere”.

XIII

Londra, 28 ianuarie 1840

„Pînă acum consiliul de miniștri a examinat numai un singur punct din proiectul lordului Palmerston. El a hotărît că convenția trebuie să fie încheiată între șase” (puteri), „și nu între cinci, așa cum a propus d-l Brunnov, care nu a dat dovadă de lipsă de zel în apărarea intereselor sale particulare” (avînd grijă de Imperiul otoman). „Poarta nu va admite o convenție stabilită fără participarea ei. *Semnînd însă un tratat cu cele cinci mari puteri, ea s-ar pune implicit sub protecția dreptului internațional european*”.

XIV

Londra, 28 ianuarie 1840

„Oare politica și interesele regelui sînt sacrificate capriciilor d-lui Thiers și ziarului său? Sistemul creat cu abîta chin, cu atîtea eforturi și menținut în ciuda atîtor greutăți în decurs de peste zece ani este condamnat la pîiere”.

Scris de K. Marx la 15 iulie 1853

Publicat în ziarul
„New York Daily Tribune” nr. 3.833
din 30 iulie 1853

Semnat: *Karl Marx*

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba engleză

Karl Marx

Problema războiului. — Activitatea parlamentară. —
India

Londra, marți 19 iulie 1853

Țarul nu numai că a început războiul, dar a și terminat prima campanie. Operațiile militare nu se mai desfășoară dincolo de Prut, ci de-a lungul Dunării. Și ce fac între timp puterile occidentale? Ele îl sfătuiesc, adică îl silesc pe sultan să considere războiul drept pace. Ele răspund la acțiunile autocratului nu cu tunuri, ci prin note diplomatice. Împăratul este atacat nu de două flote, ci de nu mai puțin de patru proiecte de tratative. Unul emană de la guvernul englez, celălalt de la guvernul francez, al treilea este prezentat de Austria, iar al patrulea este improvizat de „cumnatul” de la Potsdam *. Se speră că țarul va binevoi să aleagă din acest embarras de richesses ** proiectul care îi convine cel mai bine. În răspunsul său (al doilea) la nota (a doua) a contelui Nesselrode ¹⁹⁷, d-l Drouyn de Lhuys se străduiește din răspuțeri să dovedească că „nu Anglia și Franța au făcut prima demonstrație”. Așa cum se aruncă oase la cîini, Rusia bombardează pe diplomații occidentali cu nenumărate note, pentru a le procura lor o distracție nevinovată și pentru a-și asigura sieși posibilitatea de a cîștiga timp. Anglia și Franța au căzut, firește, în cursă. Nemulțumindu-se cu faptul că înseși aceste note constituie o înjosire destul de mare a acestor țări, ele mai sînt însoțite de comentarii făcute pe un ton foarte pașnic în „Journal de l'Empire” ¹⁹⁸, într-un articol care, deși e semnat de d-l de La Guéronnière, a fost scris după indicații date de împărat și revăzut de el. Acest articol admite capriciul Rusiei „de a negocia pe malul drept, și nu pe malul stîng al Prutului”. El transformă a doua notă a contelui Nesselrode aproape într-o

* — Frederic-Wilhelm al IV-lea. — *Nota Red.*** — abundență, dificultăți create de prea mari posibilități de alegere.
— *Nota Trad.*

„încercare de reconciliere”. Iată modul în care sînt prezentate lucrurile:

„Contele Nesselrode vorbește acum numai de garanții morale și anunță că numai provizoriu ele trebuie să fie înlocuite cu garanții materiale, făcînd astfel un apel direct la tratative. Așa stînd lucrurile, este imposibil să consideri că acțiunile diplomatice au fost folosite pînă la capăt”.

Ziarul „Assemblée nationale”, acest „monitor rusesc” la Paris, felicită ironic „Journal de l'Empire” pentru descoperirea sa întîrziată și își exprimă doar regretul că s-a făcut atîta zgomot pentru nimic.

Presa engleză a pierdut orice stăpînire de sine.

„Țarul nu e în stare să prețuiască curtenia de care puterile occidentale au dat dovadă față de el.. El este incapabil să se poarte politicos atunci cînd negociază cu alte puteri”.

Așa scrie „Morning Advertiser”. „Morning Post”, la rîndul său, este indignat de nepăsarea țarului față de dificultățile interne ale adversarilor săi.

„Faptul de a fi prezentat, dintr-un simplu capriciu insolent, o revendicare care nu este dictată de o necesitate imperioasă și de a fi procedat astfel fără a ține cîtuși de puțin seama de starea actuală a Europei, gata în orice clipă să ia foc, constituie o imprudență aproape de necrezut”.

Autorul articolului cu privire la problemele pieței de bani publicat în revista „Economist” constată

„că oamenii s-au convins acum din propria lor experiență ce inconveniente prezintă faptul că interesele cele mai intime ale lumii” (adică ale bursei) „depînd de capriciile unui singur om”.

Și totuși în 1848 și 1849 bustul împăratului Rusiei putea fi văzut alături de veau d'or*.

Între timp situația sultanului** devine pe zi ce trece tot mai grea și mai complicată. Dificultățile sale financiare cresc tot mai mult, deoarece asupra lui apasă toată povara războiului fără ca el să se bucure de nici unul din avantajele lui. Entuziasmul poporului, nefiind îndreptat împotriva țarului, se întoarce împotriva sultanului însuși. Fanatismul musulmanilor îl amenință cu revoluții de palat, în timp ce fanatismul ortodocșilor îl amenință cu răscoale populare. Ziarele de astăzi conțin știri în legătură cu un complot împotriva sulta-

* — vițelul de aur. — *Nota Trad.*

** — Abdul-Medjid. — *Nota Red.*

nului, organizat de studenții musulmani din vechiul partid turcesc, care vrea să-l aducă pe Abdul-Aziz¹⁹⁹ pe tron.

Ieri, în Camera lorzilor, lordul Clarendon a fost invitat de lordul Beaumont și lordul Malmesbury să declare care sînt intențiile sale, întrucît regele Franței n-a ezitat să și le precizeze pe ale sale. Lordul Clarendon, însă, după ce a comunicat pe scurt că Anglia a fost de acord cu nota d-lui Drouyn de Lhuys, s-a eschivat de la explicații suplimentare sub pretextul că va da în curînd informații amănunțite parlamentului. La întrebarea dacă este adevărat că rușii au pus mîna și pe administrația civilă și pe oficiile poștale din Principatele dunărene, unde au introdus regimul de ocupație militară, lordul Clarendon a preferat, bineînțeles, „să tacă”! „Judecînd după proclamația prințului Gorceakov²⁰⁰, nu-i vine să creadă acest lucru”. La aceasta, lordul Beaumont a răspuns că, după părerea lui, Clarendon este un mare optimist.

La o întrebare a lui sir J. Walmsley în Camera comunelor în legătură cu tulburările care au avut loc în ultima vreme la Smirna*, lordul John Russell a răspuns că a auzit într-adevăr de răpirea unui emigrant maghiar** pusă la cale de consulul Austriei***, dar că nu a auzit nimic în legătură cu o cerere a Austriei de extrădare a tuturor emigranților maghiari și italieni. Lordul John răspunde întotdeauna la interpelări într-un mod glumeț și așa cum îi convine. Întotdeauna reiese că el nu primește comunicări oficiale și că nu citește în ziare ceea ce e de presupus că a putut sau a fost obligat să citească.

„Kölnische Zeitung”²⁰¹ publică o scrisoare din Viena, din 11 iulie, care cuprinde următoarea dare de seamă despre incidentul din Smirna :

„Şekib-efendi a fost trimis la Smirna pentru a proceda la o anchetă în legătură cu autorii tulburărilor, în timpul cărora a pierit Hackelberg. Şekib a primit de asemenea ordinul să extrădeze Austriei pe emigranții de origine austriacă sau toscană. D-l Brown, însărcinatul cu afaceri al Statelor Unite, a avut o convorbire în legătură cu această chestiune cu Reşid-paşa, al cărei rezultat nu este încă cunoscut. Am aflat chiar acum că asasinul baronului Hackelberg a primit din partea consulului american de la Smirna un paşaport care garantează persoanei sale inviolabilitatea față de autoritățile turcești. Acest fapt dovedește că Statele Unite intenționează să intervină în afacerile europene. Este de asemenea sigur că trei vase de război americane se află alături de flota turcească în Bosfor și că fregata americană «Cumberland» a adus guvernului turc 80.000.000 de piaștri”.

* Vezi volumul de față, pag. 205. — Nota Red.

** — Koszta. — Nota Red.

*** — Weckbecker. — Nota Red.

Indiferent dacă aceste știri sau altele similare sînt adevărate, ele dovedesc un lucru precis, și anume: că intervenția americană este așteptată pretutindeni și că este chiar privită în mod favorabil de o parte a opiniei publice engleze. Comportarea căpitanului american * și a consulului american este ridicată în slăvi la mitingurile populare, iar „Englezul” ** a chemat în numărul de ieri al ziarului „Advertiser” vasele sub pavilion american să vină în Mediterană și să facă de rușine „bătrînul steag înămolit al Marii Britanii”, împingîndu-l la acțiune.

Să rezumăm în cîteva cuvinte esența problemei orientale. Țarul, contrariat și nemulțumit că imensul său imperiu trebuie să se mulțumească cu un singur port pentru exportul său și că acest port este situat într-o mare care jumătate de an este impracticabilă pentru navigație, iar în cealaltă jumătate de an poate fi atacată de englezi, încearcă prin toate mijloacele să realizeze planurile strămoșilor săi: să obțină acces la Mediterană. El separă unul după altul cele mai îndepărtate părți din trupul Imperiului otoman pînă ce inima lui — Constantinopolul — va înceta să bată. El repetă în mod periodic invaziile sale ori de cîte ori crede că planurile sale cu privire la Turcia sînt primejduite de aparenta consolidare a guvernului turc sau de tendințele și mai periculoase de eliberare, prin forțe proprii, manifestate în rîndurile slavilor. Speculînd lașitatea și temerile puterilor occidentale, el terorizează Europa exagerîndu-și peste măsură cerințele, pentru ca apoi să apară mărinimos și să se mulțumească cu ceea ce de fapt a vrut inițial.

Pe de altă parte, puterile occidentale, inconsecvente, lașe, suspectîndu-se unele pe altele, încep prin a-l încuraja pe sultan să opună rezistență țarului, de teama cuceririlor Rusiei, și sfîrșesc prin a-l sili pe sultan să cedeze, de teama unui război general, care ar putea da naștere unei revoluții generale. Prea neputincioase și prea fricoase pentru a încerca să transforme Imperiul otoman prin întemeierea unui imperiu grec sau a unei republici federative a statelor slave, singurul lor țel este menținerea statu-quo, adică a stării de descompunere care nu permite sultanului să se elibereze de țar și slavilor să se elibereze de sultan.

Partidul revoluționar nu poate decît să se felicite pentru această stare de lucruri. Înjosirea guvernelor occidentale

* — Ingraham. — *Nota Red.*

** — A. Richards. — *Nota Red.*

reacționare și incapacitatea lor evidentă de a apăra interesele civilizației europene împotriva tentativelor Rusiei nu poate să nu provoace o indignare salutară în rândurile popoarelor care, începând din 1849, au fost condamnate să se supună dominației contrarevoluției. Criza industrială care se apropie va fi și ea agravată și accelerată de aceste complicații semi-orientale în aceeași măsură ca și de complicațiile pur orientale din China. Concomitent cu creșterea prețurilor la cereale și cu stagnarea afacerilor în general, cursul schimbului devine nefavorabil Angliei și aurul începe să se scurgă spre continent. Între 9 iunie și 14 iulie rezerva de aur a Băncii Franței a scăzut cu 2.220.000 l.st., ceea ce depășește întreaga sumă pe care o reprezintă creșterea din ultimele trei luni.

Trecerea proiectului de lege cu privire la India prin comitetul parlamentului prezintă puțin interes. Este semnificativ că guvernul de coaliție, care votează împreună cu torii împotriva propriilor săi aliați din școala din Manchester, caută acum să respingă toate amendamentele.

Cîteva exemple vor ilustra situația actuală din India. Aparatul de administrare a Indiei, care se află în Anglia, înghite 3% din venitul net al Indiei, iar dobînda anuală pentru datoria internă și dividendele acționarilor Companiei se ridică la 14%, deci în total 17%. Fără a socoti aceste sume care se remit anual din India în Anglia, *cheltuielile militare* reprezintă aproape două treimi din totalul cheltuielilor pentru India, sau 66% din venitul ei, în timp ce *cheltuielile pentru lucrările publice* nu reprezintă decît 2³/₄% din venitul total, sau 1% din veniturile locale în Bengal, 7³/₄% în Agra, 1¹/₈% în Penjab, 1¹/₂% în Madras și 1% în Bombay. Acestea sînt cifrele oficiale date de însăși Compania.

Pe de altă parte, aproape trei cincimi din întregul venit net se obține de pe urma *pămîntului*, aproximativ o șeptime de pe urma *opiului* și peste a noua parte de pe urma *sării*. Aceste surse de venit la un loc reprezintă 85% din totalul încasărilor.

Cît privește capitolele venituri și cheltuieli secundare, e suficient să spunem că impozitul *Moturpha*, menținut în prezența Madras, cu care sînt impuse prăvăliile, războaiele de țesut, oile, vitele cornute mari, diferitele profesii etc. se ridică la circa 50.000 l.st., adică la aproximativ atît cît costă banchetele anuale de la East-India-House.

Cea mai mare parte din venituri se obține de pe urma pămîntului. Deoarece diferitele forme ale posesiunii pămînt-

tului din India au fost descrise în ultima vreme în mod amănunțit și într-o formă populară, mă voi limita în această problemă la câteva observații generale asupra sistemelor zamindari (zemîndaree) și raiatvari (ryotwar).

Introducerea sistemelor zamindari și raiatvari a însemnat două revoluții agrare, înfăptuite prin decrete britanice și opuse una alteia prin caracterul lor; una a fost aristocratică, cealaltă democratică; una a fost o caricatură a landlordismului englez, cealaltă a sistemului francez de proprietate țărănească. Dar ambele au fost nefaste și au întrunit cele mai contradictorii trăsături, fiind făcute nu în interesul poporului care cultivă pământul, nici în interesul deținătorului care îl stăpânește, ci în interesul guvernului, care percepe impozite asupra lui.

Prin introducerea sistemului zamindari, poporul din prezidenția Bengal a fost deposedat dintr-o dată de drepturile sale ereditare asupra pământului în favoarea percepților indigeni numiți *zamindari*. Prin introducerea sistemului raiatvari în prezidențiile Madras și Bombay, aristocrația indigenă — mirasdarii, geaghirdarii etc. — care pretindea să stăpânească pământul, a fost redusă, laolaltă cu poporul de jos, la nivelul de deținători de terenuri mici, pe care le cultivau ei înșiși pentru colectorii Companiei Indiilor orientale²⁰². Zamindarul era însă o parodie a proprietarului funciar, deoarece el primea numai o zecime din venit, fiind obligat să plătească celelalte nouă zecimi guvernului. Iar în ceea ce privește raiatul indian, care nu avea nici un drept permanent asupra pământului și plătea dări, care se schimbau în fiecare an în funcție de recoltă, acesta era o parodie a țăranului francez. Clasa originară a zamindarilor, deși a jefuit fără milă și fără control masa deposedată a foștilor proprietari funciari ereditari, a părăsit foarte curînd scena sub presiunea Companiei. Locul acesteia l-au luat negustorii speculanți, cărora le aparțin acum toate pămînturile Bengalului, cu excepția posesiunilor care au trecut în administrația directă a guvernului. Acești speculanți au introdus o variantă a sistemului zamindari numit *patnee*. Nemulțumindu-se cu rolul de intermediari față de guvernul britanic, ei au creat la rîndul lor o clasă de intermediari „ereditari”, numiți *patnidari* [*patnetas*], care au creat și ei niște subpatnidari etc. Astfel a luat naștere o ierarhie perfectă de intermediari, care apasă cu toată greutatea ei asupra nenorociților de cultivatori. Cît privește pe raiatii din Madras și Bombay, sistemul introdus acolo a degenerat curînd

într-un sistem de muncă agricolă forțată, iar pământul a pierdut întreaga sa valoare.

„Pământul — spune d-l Campbell — ar putea fi vândut de colectori în contul impozitelor restante, cum e cazul în Bengal, aceasta nu este însă posibil pentru simplul motiv că nimeni nu-l cumpără”²⁰³.

Astfel în Bengal există o îmbinare între landlordismul englez, sistemul de intermediari din Irlanda, sistemul din Austria, care transformă pe proprietarul funciar în perceptor, și sistemul asiatic, care face din stat adevăratul proprietar al pământului. În Madras și Bombay există un proprietar de tipul țaranului francez, care este în același timp iobag și arendaș-dijmaș [métayer] al statului. Toate inconvenientele acestor sisteme multiple apasă pe umerii țaranului indian, fără ca el să se bucure de vreunul din avantajele lor. La fel ca și țaranul francez, raiatul este victima cămătarului particular, dar, spre deosebire de țaranul francez, el nu are nici un drept permanent, ereditar, asupra pământului său. La fel ca și iobagul, el este constrins să lucreze pământul, dar, spre deosebire de iobag, el nu este asigurat în caz de nevoi extreme. La fel ca arendașul-dijmaș, el trebuie să-și împartă produsul cu statul, dar statul nu e obligat să-i avanseze fondurile și inventarul necesar, așa cum e obligat să facă în cazul métayer-ului. În Bengal, unde e în vigoare sistemul zamindari, ca și în Madras și Bombay, unde e în vigoare sistemul raiatvari, țaranii-raiați, care formează 11/12 din întreaga populație a Indiei, au ajuns într-o stare de sărăcie cumplită; și dacă în fapt ei n-au decăzut atât de jos ca arendașii [cottierii] irlandezi, aceasta se datorește climei din India, deoarece oamenii din sud au mai puține nevoi și mai multă imaginație decât cei din nord.

Pe lângă impozitul asupra pământului trebuie să avem în vedere și impozitul asupra sării. După cum se știe, Compania deține monopolul asupra sării și o vinde la un preț de trei ori mai mare decât prețul pieței, și aceasta într-o țară în care marea, lacurile, munții și chiar pământul furnizează acest produs. Iată cum descrie contele Albemarle practicarea acestui monopol :

„O parte considerabilă din sarea destinată consumului intern este cumpărată de la Companie de mării negustori angroșiți cu mai puțin de 4 rupii maund-ul* ; aceștia o amestecă cu o anumită cantitate de nisip,

* — unitate de măsură în India pentru materii uscate, care nu este cumpărată de la Companie de mării negustori angroșiți cu mai puțin de 4 rupii maund-ul* ; în medie este de aproximativ 12 kg. — Nota Red.

care de obicei este adus dintr-o localitate aflată la câteva mile sud-vest de Dacca, și trimit acest amestec unui al doilea, sau dacă socotim guvernul primul, unui al treilea monopolist la prețul de 5 sau 6 rupii. Acesta din urmă mai adaugă puțin pământ sau cenușe, și astfel, trecind prin mai multe mîini din orașele mari la sate, sarea ajunge la 8—10 rupii, iar proporția de amestec crește de la 25 la 40%. În consecință, populația plătește între 21 l.st. 17 șilingi și 2 pence și 27 l.st. 6 șilingi și 2 pence pentru sarea pe care o consumă, sau, cu alte cuvinte, de 30—36 de ori mai mult decît plătesc oamenii înstăriți din Marea Britanie”²⁰⁴.

Ca exemplu de morală burgheză a englezilor vom cita faptul că d-l Campbell susține monopolul asupra opiului pe motiv că îi împiedică pe chinezi să consume prea mult din acest drog, și susține monopolul asupra rachiului (brevetul de vînzare a băuturilor spirtoase în India) pe motiv că, datorită acestui monopol, a sporit într-o măsură foarte mare consumul de rachiu în India.

Sistemul zamindari și raiatvari și impozitul pe sare împreună cu clima din India formează un mediu prielnic pentru răspîndirea holerei, această calamitate care a pornit din India și s-a năpustit asupra lumii occidentale, unde face ravagii. Un exemplu izbitor și cumplit de solidaritate între calamitățile și relele de care suferă omenirea!

Scris de K. Marx la 19 iulie 1853

Publicat în ziarul
„New York Daily Tribune” nr. 3.838
din 5 august 1853

Semnat: *Karl Marx*

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba engleză

Karl Marx

Rezultatele viitoare ale stăpînirii britanice în India

Londra, vineri 22 iulie 1853

Îmi propun să închei în acest articol observațiile mele cu privire la India.

Cum s-a ajuns la instaurarea stăpînirii engleze în India? Puterea supremă a Marelui Mogol a fost înfrîntă de viceregi săi. Puterea viceregilor a fost înfrîntă de marathi²⁰⁵. Puterea marathilor a fost înfrîntă de afgani și, în timp ce lupta tuturor împotriva tuturor era în toi, britanicul năvăli în țară și avu posibilitatea să-i subjuge pe toți. O țară în care există disensiuni nu numai între mahomedani și hinduși, dar și între trib și trib, între castă și castă, o societate a cărei structură se bazează pe un fel de echilibru determinat de o repulsie reciprocă generală și de exclusivismul organic al tuturor membrilor ei, — o astfel de țară și o astfel de societate nu erau oare predestinate să devină o pradă pentru cuceritor? Chiar dacă n-am cunoaște nimic din trecutul istoric al Indiei, nu ne-ar fi oare suficient numai faptul important și incontestabil că pînă în ziua de astăzi India este ținută în robia engleză cu ajutorul unei armate indiene întreținute pe socoteala Indiei? De aceea India nu s-a putut sustrage soartei de a fi cucerită, și întreaga ei istorie trecută, în măsura în care reprezintă ceva, nu este decît istoria cuceririlor succesive cărora le-a căzut pradă. Societatea indiană n-are în general nici o istorie, cel puțin nici una care să fie cunoscută. Ceea ce noi numim istoria ei nu este altceva decît istoria năvălitorilor succesivi care își întemeiau imperiile pe fundamentul pasiv al acestei societăți inerte, care nu opunea nici o împotrivire. Problema care se pune deci nu este aceea dacă englezii aveau vreun drept să cucerească India, ci dacă am prefera ca India să fi fost cucerită de turci, persani sau ruși, și nu de britanici.

Anglia are de îndeplinit în India o dublă misiune: una distructivă și alta constructivă — nimicirea vechii societăți

asiatice și crearea bazelor materiale ale unei societăți occidentale în Asia.

Arabii, turcii, tătarii, mogolii, care au cotropit unii după alții India, *s-au asimilat* foarte curînd cu populația băstinașă, căci, în virtutea unei legi istorice imuabile, cuceritorii barbari ajung să fie, la rîndul lor, cucerîți de civilizația mai înaltă a popoarelor subjugate de ei. Cuceritorii britanici au fost primii a căror civilizație se afla pe o treaptă mai înaltă, și de aceea au fost inaccesibili influenței civilizației indiene. Ei au distrus-o nimicînd comunitățile indigene, stîrpînd industria autohtonă și nivelînd tot ce era măreț și superior în societatea indiană. Paginile istoriei stăpînirii lor în India abia dacă oglindesc ceva în afară de această distrugere; activitatea lor constructivă este abia vizibilă prîntre mormanele de ruine. Totuși ea a început.

Prima condiție pentru reînvierea Indiei a fost înfăptuirea unității ei politice, astăzi mai cimentată și mai cuprinzătoare decît fusese vreodată pe vremea Marilor Mogoli. Această unitate, impusă de sabia britanică, va căpăta acum trînicie și durabilitate datorită telegrafului electric. Armata indigenă, organizată și muștruluită de sergentul britanic, constituia o condiție sine qua non pentru eliberarea Indiei prin forțele ei proprii și pentru ca pe viitor India să înceteze de a mai fi prada oricărui cotropitor străin. Presa liberă, introdusă pentru prima oară într-o societate asiatică și condusă în special de oameni născuți din căsătorii mixte între indieni și europeni, este un nou și puternic factor de reconstrucție a acestei societăți. Pînă și sistemele zemindari și raiatvari, oricît de odioase ar fi ele, reprezintă totuși două forme distincte de proprietate privată asupra pămîntului, adică tocmai ceea ce dorește cu atîta ardoare societatea asiatică. Dintre locuitorii băstinași instruiți de nevoie, și în număr redus, sub supraveghere engleză la Calcuta se ridică o nouă categorie de oameni, care posedă cunoștințele necesare pentru guvernarea țării și care și-au însușit știința europeană. Puterea aburului a făcut posibile comunicații regulate și rapide între India și Europa, a legat principalele ei porturi cu cele ale mărilor sudului și răsăritului și a scos-o din izolarea care fusese cauza principală a stagnării sale. Nu mai e departe ziua în care, datorită îmbinării căilor ferate și a liniilor de navigație deservite de vapoare, distanța dintre Anglia și India, măsurată în timp, va fi scurtată la 8 zile, astfel încît această țară, cîndva o țară de basm, va fi într-adevăr legată de lumea apuseană.

Pînă acum clasele dominante din Marea Britanie nu au avut decît în mod ocazional, vremelnice și excepțional interesul ca India să progreseze. Aristocrația dorea s-o cucerească, plutocrația voia s-o jefuiască, iar magnații industriali urmăreau s-o subordoneze prin ieftinătatea mărfurilor lor. Dar acum situația s-a schimbat. Magnații industriali au descoperit că interesele lor vitale reclamă transformarea Indiei într-o țară producătoare și că, în vederea acestui scop, este necesar înainte de toate s-o înzestreze cu sisteme de irigație și căi de comunicație interne. Ei intenționează acum să împînzească India cu o rețea de căi ferate. Este o intenție pe care ei o vor pune în aplicare, și aceasta va avea urmări incalculabile.

Se știe că forțele de producție ale Indiei sînt paralizate din cauza lipsei extreme de mijloace necesare pentru transportul și schimbul diferitelor ei produse. Nicăieri nu întîlnim ca în India o mizerie socială atît de mare în mijlocul unei naturi îmbelșugate, și aceasta din cauza lipsei posibilităților de schimb. În 1848, în fața unei comisii a Camerei comunelor din Anglia, s-a arătat că,

„în timp ce la Handeș grînele costau 6 pînă la 8 șilingi cvarterul, la Poona ele se vindeau cu 64 pînă la 70 de șilingi; acolo oamenii mureau de foame în plină stradă fără a putea căpăta alimente din Handeș, deoarece drumurile clisoase erau impracticabile”.

Introducerea căilor ferate poate fi ușor folosită pentru scopurile agriculturii, și anume pentru amenajări de lacuri de acumulare acolo unde e necesară excavarea pămîntului pentru terasamente de cale ferată, precum și pentru aprovizionarea cu apă a localităților situate de-a lungul liniilor de cale ferată. În felul acesta ar putea fi extinsă pe scară largă irigația artificială, această condiție indispensabilă pentru agricultură în răsărit, și ar putea fi evitată repetarea frecventă a foametei cu caracter local, datorată lipsei de apă. Importanța generală a căilor ferate va deveni evidentă din acest punct de vedere dacă ne amintim că chiar în districtele din apropierea lanțului Munților Gați, un teren irigat aduce de trei ori mai multe impozite, oferă de lucru la un număr de oameni de zece sau de douăsprezece ori mai mare și produce de douăsprezece sau de cincisprezece ori mai mult profit decît un teren neirigat cu o suprafață egală.

Căile ferate vor da posibilitatea de a reduce aparatul militar și cheltuielile necesare pentru întreținerea lui. Colonelul Warren, comandantul fortului St. William, a declarat în fața unei comisii speciale a Camerei comunelor :

„Posibilitatea de a primi știri din colțuri îndepărtate ale țării în tot atîtea ore cîte zile și chiar săptămîni sînt necesare acum și de a trimite instrucțiuni, trupe și provizii în timpul cel mai scurt constituie împrejurări a căror importanță nu poate fi apreciată îndeajuns. Garnizoanele ar putea fi instalate la distanțe mai mari și în localități mai sănătoase decît acelea de acum, crușînd astfel numeroase vieți omenești care pier din cauza bolilor. Nu ar mai fi necesar să se facă rezerve de provizii în cantități atît de mari în diferite depozite și de aceea ar putea fi evitate pagubele de pe urma alterării proviziilor sau a stricăciunilor cauzate de climă. Efectivul trupelor ar putea fi redus în aceeași proporție în care ar crește eficiența lor”.

Se știe că organizarea comunală și baza economică a comunităților sătești au fost sfărîmate, dar trăsătura lor cea mai negativă, și anume fărîmîțarea societății în atomi omogeni, nelegați între ei, le-a supraviețuit. Izolarea comunităților sătești a generat lipsa de drumuri în India, iar lipsa de drumuri a perpetuat izolarea comunităților. În aceste condiții, comunitatea a rămas la un standard de viață scăzut, moștenit din moși-strămoși, aproape fără a întreține vreo legătură cu alte comunități, fără a manifesta vreo tendință spre progres social și fără a face eforturile necesare în acest scop. Acum, cînd britanicii au distrus această *inerție* autarhică a comunităților sătești, căile ferate vor crea noi necesități de schimb și de legături.

„Una din consecințele introducerii sistemului feroviar va fi că în fiecare sat pe lîngă care trece, acesta va aduce o astfel de cunoaștere a perfecționărilor și dispozitivelor practice introduse în alte țări și va ușura în așa măsură împrumutarea lor, încît meșteșugarii Indiei, care-și moștenesc ocupația din generație în generație și care sînt plătiți de comunitatea sătească, vor căpăta, în primul rînd, posibilitatea de a da în treaga măsură a capacității lor, iar în al doilea rînd, posibilitatea de a-și remedia lipsurile” (*Chapman*: „Bumbacul și comerțul Indiei” 206).

Știu că în tendința lor de a crea în India o rețea de căi ferate, magnații industriali englezi sînt călăuziți exclusiv de dorința de a ieftini transportarea bumbacului și a altor materii prime de care au nevoie fabricile lor. Dar din moment ce introduci mașina ca mijloc de locomoție într-o țară care posedă fier și cărbune, n-o mai poți împiedica pe aceasta din urmă să producă ea însăși astfel de mașini. Nu poți menține o rețea de căi ferate într-o țară imensă fără a organiza pe teritoriul ei procesele de producție necesare pentru satisfacerea nevoilor imediate și curente ale transportului feroviar, ceea ce însă va atrage după sine folosirea mașinilor și în ramurile industriale care n-au legătură directă cu căile ferate. De aceea căile ferate vor deveni în India adevăratul pre-

cursor al industriei moderne. Acest lucru este cu atât mai cert, cu cât, după cum recunosc chiar autoritățile britanice, locuitorii Indiei posedă o aptitudine specială de a se adapta unor genuri de muncă cu totul noi și de a-și însuși cunoștințele necesare pentru a dirija mașinile. Acest fapt este dovedit cu prisosință de aptitudinile și de iscusința mecanicilor indieni care deservesc de ani de zile mașinile cu aburi de la monetăria din Calcuta, precum și de munca băștinașilor care îngrijesc diferite mașini cu aburi în districtele carbonifere ale Hardwarului, și de alte exemple. Însuși d-l Campbell, oricât ar fi el de contaminat de prejudecățile Companiei Indiilor orientale, este nevoit să constate că

„masele largi ale poporului indian posedă o mare energie industrială, sînt pe deplin capabile să acumuleze capital și se disting printr-o minte matematică limpede, prin aptitudini deosebite pentru calcule și pentru științele exacte”. „Intelectul lor — spune el — este remarcabil”²⁰⁷.

Industria modernă, care va apare datorită introducerii sistemului feroviar, va duce la descompunerea diviziunii ereditare a muncii, pe care se întemeiază castele indiene, acest obstacol principal în calea progresului Indiei și a creșterii puterii ei.

Tot ce burghezia engleză va fi, probabil, nevoită să înfăptuiască în India nu va aduce maselor populare nici libertate, nici vreo îmbunătățire substanțială a situației lor sociale, căci și una și alta depind nu numai de dezvoltarea forțelor de producție, ci și de luarea lor în stăpînire de către popor. Ceea ce este însă cert e că burghezia engleză va crea premisele materiale pentru înfăptuirea amînduror acestor sarcini. A făcut vreodată burghezia mai mult? A realizat ea vreodată un progres fără a sili indivizi și popoare să treacă prin sînge și noroi, prin mizerie și înjosire?

Populația Indiei nu va putea culege roadele coacerii elementelor noii societăți care au fost semănate în țara lor de burghezia engleză atîta timp cît în Marea Britanie însăși clasele guvernante de azi nu vor fi fost alungate de către proletariatul industrial, sau atîta timp cît indienii înșiși nu vor fi devenit destul de puternici pentru a scutura o dată pentru totdeauna jugul englez. În orice caz însă putem avea toată certitudinea că într-un viitor mai mult sau mai puțin îndepărtat vom fi martorii unei renașteri a acestei țări mari și interesante, ai cărei nobili locuitori, chiar cînd aparțin claselor celor mai de jos, sînt, după expresia prințului Saltîkov, „plus

fins et plus adroits que les italiens"*, a acestei țări ai cărei fii compensează printr-o anumită noblețe calmă pînă și supunerea lor și, cu toată încetineala lor înmăscută, îi uimesc pe ofițerii englezi cu curajul lor neînfricat, a acestei țări care este leagănul limbilor noastre, al religiilor noastre, și care în djat ne oferă tipul vechilor germani, iar în brahman²⁰⁹ tipul vechilor greci.

Nu mă pot despărți de tema Indiei fără a face cîteva observații finale.

Profunda ipocrizie a civilizației burgheze și barbaria ei inerentă se dezvăluie limpede înaintea ochilor noștri de îndată ce privim această civilizație nu acasă la ea, unde îmbracă forme respectabile, ci în colonii, unde apare în toată goli-ciunea ei. Burghezia se pretinde a fi apărătoarea proprietății; dar săvîrșit-a oare vreodată un partid revoluționar revoluții agrare ca cele întăptuite în Bengal, Madras și Bombay? N-a recurs oare burghezia în India la metode de șantaj odios, ca să folosim o expresie a lordului Clive, acest tîlhar de mare anvergură, acolo unde simpla corupție nu a fost suficientă pentru a-i satisface rapacitatea? În timp ce în Europa trăn-cănea despre sfințenia inviolabilă a datoriei publice, n-a confiscat ea oare în India dividendele rajahilor care-și investiseră averea particulară chiar în hîrtii de valoare ale companiei? Oare în timp ce lupta împotriva revoluției franceze sub pretextul apărării „sfinței noastre religii”, n-a interzis ea propo-văduirea creștinismului în India și oare n-a transformat ea într-o afacere omorurile și prostituția practicate în templul lui Juggernaut²¹⁰, pentru a putea stoarce bani de la cei care veneau în pelerinaj la templele din Orissa și Bengal? Iată cine sînt apărătorii „proprietății, ordinii, familiei și religiei”!

Efectele pustiitoare pe care industria engleză le-a avut asupra Indiei, țară de mărimea Europei, cu o suprafață de 150.000.000 de acri, sînt vădite și zguduitoare. Dar nu trebuie să uităm că ele nu sînt decît o consecință organică a întregului sistem de producție existent în zilele noastre. La baza acestei producții se află domnia atotputernică a capitalului. Centralizarea capitalului este absolut necesară pentru existența capitalului ca forță de sine stătătoare. Influența distrugătoare a acestei centralizări asupra piețelor din toate țările nu face decît să dea la iveală, în proporții gigantice, legile organice inerente economiei politice, legi care acționează astăzi în orice oraș civilizată. Perioada burgheză a istoriei este

* — „mai fini și mai îndemnatnici decît italienii”.²⁰⁸ — *Nota Red.*

menită să creeze baza materială a unei lumi noi : să dezvolte, pe de o parte, relațiile mondiale bazate pe interdependența întregii omeniri, precum și mijloacele necesare pentru întreținerea acestor relații, iar pe de altă parte să dezvolte forțele de producție ale omului și să asigure transformarea producției materiale într-o dominație a omului asupra forțelor naturii, înfăptuită cu ajutorul științei. Industria burgheză și comerțul burghez creează aceste condiții materiale ale unei lumi noi în același mod în care revoluțiile geologice au creat scoarța pământului. Abia după ce o mare revoluție socială va lua în stăpânire realizările epocii burgheze — piața mondială și forțele de producție moderne — și le va supune controlului comun al celor mai înaintate popoare, abia atunci progresul uman va înceta să fie asemenea aceluși hidos idol păgîn care nu voia să bea nectar decît din țestele celor uciși.

Scris de K. Marx la 22 iulie 1853

Publicat în
„New York Daily Tribune” nr. 3.840
din 8 august 1853

Semnat : *Karl Marx*

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba engleză

Karl Marx

Înfrîngerea guvernului în problema financiară. —
Birzarii. — Irlanda. — Problema rusă ²¹¹

Londra, vineri 29 iulie 1853

În ședința de aseară a Camerei comunelor, d-l Gladstone a prezentat o rezoluție care prevede adoptarea unor măsuri pentru crearea unui fond consolidat de stat în vederea achitării obligațiunilor Companiei Mărilor Sudului, care, în cadrul aplicării planului său financiar, au rămas nepreschimbate. Prin prezentarea acestei rezoluții, d-l Gladstone a recunoscut eșecul deplin al planului său de conversiune. Pe lângă această înfrîngere de proporții mai mici, guvernul a suferit o înfrîngere foarte gravă în legătură cu proiectul său de lege cu privire la India. Sir John Pakington a propus ca în acest proiect să fie inserată o dispoziție care să prevadă suprimarea monopolului pe sare, desființarea oricăror restricții privind producția și vânzarea sării în India, acest articol de consum urmînd a fi supus doar la plata unui acciz și a unei alte taxe. Propunerea a fost adoptată cu 117 voturi contra 107, în ciuda eforturilor desperate pe care sir Charles Wood, lordul John Russell, sir J. Hogg, sir H. Maddock și d-l Lowe (de la „Times”) le-au depus pentru a obține respingerea ei. Oligarhia, după ce a reușit să obțină ridicarea salariului președintelui Consiliului de control la 5.000 l. st., propune acum ca și salariile directorilor fără prihană ai Companiei Indiilor orientale să fie ridicate de la 300 l. st., la 1.000 l. st., iar salariile președintelui și vicepreședintelui Consiliului directorilor la 1.500 l. st. Ea, oligarhia, își închipuie probabil că India posedă puterea miraculoasă pe care locuitorii acestei țări o atribuie frunzelor unui copac legendar care ar crește pe cele mai înalte piscuri ale munților Himalaia, și anume puterea de a transforma în aur tot ce vine în atingere cu ele. Unica deosebire este că, în timp ce credulul indian speră să obțină aur din sucii unor frunze, luminații englezi speră să-l stoarcă din singele populației indiene.

În „O mie și una de nopți” ni se povestește despre un împărat chinez care, sculându-se într-o dimineață și apropiindu-se de fereastră pentru a arunca o privire asupra palatului lui Aladin, rămase mut de uimire nevăzînd nimic altceva decît un loc gol. Porunci să fie chemat marele vizir, pe care, atunci cînd acesta s-a înfățișat înaintea lui, îl întrebă dacă vede palatul. Marele vizir nu putu să vadă nimic și fu tot atît de mirat ca și împăratul, care, mîniindu-se tare, porunci strajei să-l prindă pe Aladin. Publicul londonez, trezindu-se miercuri dimineață, s-a pomenit într-o situație foarte asemănătoare cu aceea a împăratului chinez din poveste. Londra arăta ca și cînd ar fi încetat de a fi un oraș. Acolo unde ne obișnuisem să vedem ceva era, și continuă să fie, un loc pustiu. Și dacă ochiul era surprins de aspectul pustiu al pietelor, urechea era surprinsă de tăcerea de mormînt care domnea peste tot. Dar ce se întimplase la Londra? O *revoluție a birjarilor!* Birjarii și birjele lor dispăruseră ca prin farmec de pe străzi, din stațiile de trăsuri, din piețele de lângă stațiile de cale ferată. Proprietarii de birje și birjarii se răzvrătiseră împotriva noii legi cu privire la birjari, împotriva acestui mare și aproape „unic” act al „guvernului tuturor talentelor”. Ei declaraseră grevă.

S-a observat de repetate ori că din cînd în cînd publicul britanic este apucat de accese de zel moral și că o dată la șase sau șapte ani virtutea sa devine agresivă și se simte obligată să pornească la luptă împotriva viciului. Obiectul unui asemenea acces de zel moral și patriotic îl constituie în prezent *bietul birjar*. Pretențiilor sale exagerate față de femeii lipsite de apărare și față de corpolenții afaceriști din City trebuia să li se pună capăt o dată pentru totdeauna, iar tariful trebuia redus de la 1 șiling la 6 pence pe milă. Morala celor 6 pence a devenit epidemică. Guvernul, reprezentat prin d-l Fitzroy, a elaborat o lege draconică împotriva birjarilor, care stabilește obligațiile lor față de public și care prevede totodată că tariful pentru plata călătoriilor efectuate de birjar, „echipajul său”, caii săi și moralitatea sa vor fi reglementate prin legi votate de parlament. Se pare că se urmărește transformarea forțată a birjarului în prototipul respectabilității britanice. Generația actuală nu putea să nu creeze cel puțin o categorie de cetățeni virtuoși și dezinteresați, și în acest scop au fost aleși birjarii. „Guvernul tuturor talentelor” era atît de nerăbdător să traducă în fapt capodopera sa legislativă, încît, abia votată în parlament, legea a și fost pusă în aplicare,

înainte ca cel puțin o parte din condițiile necesare în acest scop să fi fost gata înlăptuite. Nimeni nu s-a îngrijit să trimită *cadililor* londonezi copii exacte după noile regulamente și tabele de distanțe și prețuri ; în loc de acestea, judecătorii de la secțiile de poliție au primit instrucțiuni sumare să soluționeze toate conflictele dintre birjari și public. Drept urmare, timp de două săptămîni am asistat la variatul și înălțătorul spectacol al unei lupte neîntrerupte desfășurate în fața judecătorilor între o adevărată armată de Hampdeni ²¹² ai celor 6 pence și birjarii cei „fioroși“, primii luptînd pentru virtute, iar cei din urmă pentru bani. Zi de zi birjarii erau muștruluiți, condamnați și băgați la închisoare. În cele din urmă ei s-au convins că în condițiile create prin noul tarif ei nu sînt în stare să plătească proprietarilor de birje vechea chirie. Proprietarii de birje și birjarii s-au retras atunci împreună pe mons sacer ²¹³ al lor, National Hall din Holborn, unde au adoptat hotărîrea teribilă ca timp de trei zile birjele să lipsească de pe străzile Londrei. Ei au și obținut două lucruri : în primul rînd, guvernul, reprezentat prin persoana d-lui Fitzroy, a modificat în așa măsură propria sa lege, încît se poate spune că a anulat-o ; în al doilea rînd, problema orientală, lovitura de stat din Danemarca, recolta proastă și epidemia de holeră care se apropie, — toate acestea au dispărut în fața mării bătălii dintre virtutea publică, adeptă hotărîtă a tarifului de 6 pence pe milă, și interesul privat care pretinde 12 pence.

„Grevă“ este la ordinea zilei. Săptămîna aceasta au declarat grevă 5.000 de mineri din districtele carbonifere din nord ; 400 sau 500 de muncitori zilieri care prelucrează pluta ; vreo 2.000 de muncitori care lucrează la diferiți proprietari de atrepozite de pe cheiurile Tamisei ; au declarat grevă și poliștii din Hull, încercări similare au făcut și poliștii din City și din întreaga capitală ; în sfîrșit, în apropierea imediată a parlamentului au declarat grevă zidarii care lucrează la biserica Sf. Ștefan.

„Lumea devine un adevărat rai pentru muncitori, oamenii încep să aibă preț!“ — exclamă „Times“. În anii 1849, 1850, 1851 și 1852, cînd comerțul era în plină dezvoltare, cînd avîntul industriei lua proporții nemaiauzite, iar profiturile creșteau neconținut, salariile rămăseseră în general pe loc, iar în majoritatea cazurilor au fost chiar menținute la nivelul mai scăzut la care fuseseră stabilite în urma crizei din 1847. După ce emigrația a redus numărul populației, iar urcarea prețurilor la obiectele de primă necesitate a contribuit serios la creșterea

poftii de mîncare a poporului, au izbucnit greve, datorită căroro salariile au crescut. Și iată că în ochii ziarului „Times” lumea a ajuns un rai pentru muncitori. Pentru a reduce condițiile de paradis la condiții pămîntești, lorzii industriali din Lancashire au înființat o asociație de ajutor și sprijin reciproc în lupta împotriva revendicărilor maselor poporului. Dar burghezia nu se limitează să opună uniunii muncitorilor propria ei uniune, ci amenință să recurgă la intervenția legii, — a legii pe care tot ea a dictat-o. În ce măsură va fi făcut acest lucru se poate deduce din următoarele ieșiri furibunde ale ziarului „Morning Post”, organul amabilului și liberalului lord Palmerston.

„Dacă printre manifestările imoralității există ceva care merită în mod deosebit să fie *pedepsit cu o mină de fier*, acesta este sistemul grevelor... Este necesară o pedepsire aspră și promptă a conducătorilor și căpeteniilor acestor asociații. Libertatea vînzării muncii n-ar fi cituși de puțin încălcată dacă *acești indivizi ar fi biciuiți cu vergile*... Ar fi absurd să se afirme că aceasta ar însemna o încălcare a libertății vînzării muncii. Atîta timp cît cei care aprovizionează piața muncii se abțin de la acțiuni primejdioase pentru interesele țării, *ei pot fi lăsați să se înțeleagă cu patronii lor asupra condițiilor angajării lor la muncă*”.

În cadrul unor limite bine stabilite, determinate de împrejurări, oamenilor muncii li se va da posibilitatea să-și închiuie că sînt agenți liberi ai producției și că contractele cu patronii lor sînt încheiate printr-un acord mutual. De îndată însă ce vor trece de aceste limite, ei vor fi constrînși în mod fățiș să lucreze în condițiile prescrise de parlament, acest comitet unit permanent al claselor guvernante împotriva poporului. Gîndirea profundă și filozofică a ziarului lui Palmerston ni se dezvăluie în mod curios în descoperirea sa, făcută în numărul de ieri, că „dintre toate clasele acestei țări, cel mai greu o duc oamenii săraci *din cercurile înalte*”, aristocrații scăpătați, care sînt nevoiți să se deplaseze în birje, și nu în „carete” proprii.

Ni se spune că, asemenea lumii întregi, Irlanda este și ea pe cale de a deveni un rai pentru muncitori, datorită foamei și exodului populației. Dar dacă în Irlanda salariile sînt într-adevăr atît de ridicate, cum se explică faptul că oamenii muncii irlandezi vin în masă în Anglia și se stabilesc definitiv de această parte a „iazului”²¹⁴, pe cînd înainte ei obișnuiau să se întoarcă acasă după terminarea muncilor agricole? Dacă condițiile sociale în care se află poporul irlandez s-au îmbunătățit atît de mult, cum se explică pe de altă parte faptul că bolile mintale fac în Irlanda ravagii atît de mari începînd din

1847 și mai ales în perioada de după 1851 ? Priviți următoarele date extrase din „Al șaselea raport al ospiciilor districtuale penale și particulare din Irlanda” :

	Numărul total al celor primiți în ospicii	Dintre care :	
		bărbați	femei
1851	2.584	1.301	1.283
1852	2.662	1.276	1.386
1853, martie	2.870	1.447	1.423

Și aceasta se întâmplă în țara în care celebrul Swift, întemeietorul primului ospiciu din Irlanda²¹⁵, se îndoia că se vor găsi în total 90 de nebuni !

Agitația cartistă redeschisă de Ernest Jones face progrese rapide ; la 30 ale acestei luni va avea loc în aer liber un mare miting al cartiștilor londonezi la Kenington-Common, adică acolo unde a avut loc marea întrunire din 10 aprilie 1848²¹⁶.

D-l Cobbett și-a retras proiectul de lege cu privire la ziua de muncă în fabrici, lăsînd să se înțeleagă că intenționează să-l prezinte din nou la începutul sesiunii viitoare.

Cît privește perspectivele finanțelor engleze și perspectivele Angliei în general, în articolul său de fond din 27 iulie „Manchester Guardian” confirmă întru totul previziunile mele anterioare, pronunțîndu-se în felul următor :

„Se poate spune că arareori în trecut atmosfera noastră comercială a fost atît de îmbată de elemente de nesigurantă, de natură să trezească *neliniștea*. Folosim cu bună știință acest termen moderat. În orice perioadă dinainte de abrogarea legilor cerealelor și de adoptarea generală a politicii liber-schimbiste am fi folosit un termen mai tare spunînd : *alarmă serioasă*. Aceste elemente sînt, în primul rînd, perspectivele de recoltă deficitară, în al doilea rînd, refluxul permanent de aur din pivnițele Băncii Angliei și, în al treilea rînd, marea probabilitate a izbucnirii unui război”.

Ultima dintre constituțiile anului 1848 a fost distrusă acum prin lovitura de stat a regelui Danemaricii. O constituție în spirit rus a fost acordată acestei țări, care în urma suprimării așa-numitei Lex Regia a fost condamnată să devină o provincie rusă²¹⁷. Într-unul din articolele mele viitoare voi expune starea de lucruri din această țară. *

„Politica noastră urmărește ca în cursul viitoarelor patru luni să nu se întîmple nimic nou și sper că acest lucru ne va reuși, deoarece, în general, oamenii preferă *expectativa*, dar luna a cincea trebuie să fie bogată în evenimente.”

* Vezi volumul de față, pag. 252—254. — *Nota Red.*

Iată ce scria contele Pozzo-di-Borgo contelui Nesselrode la 28 noiembrie 1828, iar contele Nesselrode acționează acum potrivit aceleiași reguli. Completînd ocuparea militară a Principatelor dunărene cu acapararea administrației lor civile, trimițînd mereu noi trupe în Basarabia și în Crimeea, Rusia a șoptit totodată la ureche Austriei că mediația ei ar putea fi acceptată, iar lui Bonaparte i-a dat să înțeleagă că propunerile sale ar putea fi primite în mod favorabil de țar. Miniștrilor de la Paris și Londra le-a fost zugrăvită perspectiva plăcută ca Nikolai să binevoiască, în sfîrșit, să accepte scuzele lor. Toate curțile din Europa, asemenea unor sultane, așteptau cu sufletul la gură căreia dintre ele îi va arunca batista mărinosul stăpîn al tuturor drept-credincioșilor. După ce i-a ținut astfel, în această stare de încordată așteptare, timp de cîteva săptămîni sau chiar cîteva luni, Nikolai declară pe neașteptate acum că nici Anglia, nici Franța, nici Austria și nici Prusia n-au dreptul să se amestece în conflictul său cu Turcia și că negocierile cu această țară pot fi duse numai de el. Probabil că tocmai pentru înlesnirea acestor negocieri și-a rechemat țarul ambasada de la Constantinopol. Dar în timp ce, pe de o parte, el declară că puterile nu au dreptul să se amestece în treburile Rusiei, pe de altă parte aflăm că reprezentanții Franței, Angliei, Austriei și Prusiei își omoară timpul la Viena în cadrul unei conferințe care își propune să elaboreze proiecte pentru soluționarea problemei orientale fără ca ambasadorul Turciei sau Rusiei să participe la acest simulacru de negocieri. La 8 iulie sultanul a numit un guvern format din partizani ai războiului, pentru a scăpa de starea de armistițiu armat, dar lordul Redcliffe l-a determinat să-l demită în aceeași seară. Sultanul și-a pierdut cumpătul în așa măsură, încît intenționează să trimită la Petersburg un curier austriac cu misiunea de a-l întreba pe țar dacă n-ar fi dispus să reia negocierile directe. De întoarcerea acestui curier și de răspunsul pe care îl va aduce depinde plecarea lui Reșid-pașa la Petersburg, de unde el urmează să trimită la Constantinopol proiectele unor noi note diplomatice; aceste noi note se vor întoarce înapoi la Petersburg, și nimic nu va fi hotărît înainte ca ultimul răspuns să fi sosit dîn nou de la Petersburg la Constantinopol. Între timp va fi sosit luna a cincea, și nici o flotă nu va mai putea intra în Marea Neagră. Țarul va ierna liniștit în Principatele dunărene, unde își plătește cheltuielile cu aceleași obligațiuni care mai circulă acolo de pe vremea ocupațiilor sale anterioare, începînd din 1820.

Știți, desigur, că ministrul sîrb Garașanin a fost demis la cererea Rusiei. Încurajată de această primă victorie, Rusia insistă acum ca toți ofițerii cu tendințe antiruse să fie demși din posturile lor. Această măsură urmează să fie aplicată și principelui domnitor Alexandru, pentru a-l înlocui prin principele Mihail Obrenovici, unealta supusă a Rusiei și a intereselor ruse. În dorința de a evita această nenorocire și în parte acționînd astfel la insistențele Austriei, principele Alexandru a luat atitudine împotriva sultanului, declarînd că va păstra o neutralitate strictă. Ziarul parizian „La Presse” descrie în felul următor intrigile Rusiei în Serbia :

„Toată lumea știe că consulatul rus de la Orșova — un sat nenorocit în care nu locuiește nici un supus rus, dar care este situat în mijlocul unei compacte populații sîrbești — duce o existență precară, dar că în prezent a devenit un focar de propagandă moscovită. Pe cale judiciară a fost stabilit amestecul Rusiei în afacerea de la Brăila din 1840 ca și în afacerea Ioan Lutzó din 1850, precum și în recenta arestare a celor 14 ofițeri ruși, care a provocat demisia guvernului Garașanin. Se știe de asemenea că în timpul șederii sale la Constantinopol, prințul Menșikov a pus la cale, prin intermediul agenților săi, intrigi similare la Brussa și la Smirna, ca și la Salonic, în Albania și în Grecia”.

Nu există trăsătură mai frapantă în politica Rusiei decît această tradițională statornicie nu numai în țelurile ei, ci și în mijloacele folosite pentru realizarea lor. În actuala problemă orientală nu există nici o complicație, nici un fel de tratative, nici o notă oficială care să nu poarte pecetea repetării unor pagini de istorie cunoscute.

În actualele ei pretenții față de sultan, Rusia nu poate invoca decît tratatul de la Kuciuc-Kainargi, deși acest tratat, departe de a fi acordat țarului protectoratul asupra coreligionarilor săi, i-a dat doar dreptul de a zidi o biserică la Stambul și de a solicita clemența sultanului pentru supușii săi creștini, așa cum foarte just a obiectat Reșid-pașa țarului în nota sa din 14 crt. Dar încă în 1774, în momentul semnării acestui tratat, Rusia avea intenția să-l interpreteze mai devreme sau mai tîrziu în sensul în care a fost interpretat în 1853. Baronul Thugut, care la data aceea era internunțitul Austriei la Poarta otomană, scria în 1774 curții sale :

„De aici înainte, ori de cîte ori va considera momentul prielnic și fără a face în prealabil pregătiri speciale, Rusia va fi întotdeauna în stare, folosind porturile ei din Marea Neagră, să trimită împotriva Constantinopolului trupe de debarcare. În cazul acesta am asista, desigur, la înfăptuirea unui complot dinainte pregătit în înțelegere cu capiș bisericii ortodoxe, iar

la prima știre despre apropierea rușilor, sultanului nu i-ar mai rămâne decît să-și părăsească palatul și să se refugieze în interiorul Asiei, lăsînd tronul Turciei europene unui stăpînitor mai puțcut. După ce capitala va fi fost cucerită, teroarea și sprijinul zelos al creștinilor ortodocși vor asigura, fără îndoială, cu ușurință trecerea sub sceptrul Rusiei a întregului arhipelag, a litoralului Asiei Mici și a întregii Grecii pînă la țărmlul Adriaticii. Posesiunea acestor țări, pe care natura le-a înzestrat atît de darnic și cu care nici o altă parte a lumii nu se poate compara în privința fertilității și bogăției solului, va asigura Rusiei o putere uriașă, în fața căreia vor păli toate minunile relatate de istorie despre marea monarhiilor din vechime."

Încă în 1774, la fel ca și acum, Rusia a încercat să trezească ambițiile Austriei, momind-o cu perspectiva anexării Bosniei, Serbiei și Albaniei. În legătură cu aceasta, același baron Thugut scrie următoarele :

„O astfel de extindere a frontierelor Austriei nu ar stîrni invidia Rusiei. Aceasta se explică prin faptul că anexarea Bosniei, Serbiei etc. de către Austria, anexare care în alte împrejurări ar însemna foarte mult pentru Rusia, i-ar fi cît se poate de indiferentă după ce în minile ei va fi căzut restul imperiului otoman. Într-adevăr, aceste provincii sînt locuite aproape exclusiv de musulmani și de creștini ortodocși : cei dinții nu ar fi tolerați aici ca locuitori permanenți, iar cei din urmă, ținînd seama de imediata vecinătate a Imperiului rus de răsărit, nu ar întîrzia să emigreze acolo ; de altfel, chiar dacă ar rămîne, infidelitatea lor față de Austria ar fi cauza unor tulburări permanente. Prin urmare, o extindere de teritoriu fără o întărire internă, departe de a spori puterea împăratului Austriei, nu ar duce decît la slăbirea ei."

Atunci cînd vor să ilustreze politica tradițională a Rusiei în general și planurile ei cu privire la Constantinopol în special, oamenii politici se referă de obicei la testamentul lui Petru I²¹⁸. Dar ei ar putea să meargă și mai mult înapoi. Cu mai bine de opt secole în urmă, Sveatoslav, pe atunci încă marele cneaz păgîn al Rusiei, a declarat în fața unei adunări a boierilor săi că „nu numai Bulgaria, ci și Imperiul grec din Europa împreună cu Boemia și Ungaria trebuie să treacă sub stăpînirea Rusiei". Sveatoslav a cucerit Silistra și a amenințat Constantinopolul în anul 968, așa cum Nikolai a făcut-o în 1828. Scurt timp după întemeierea Imperiului rus, dinastia Riurik și-a mutat capitala de la Novgorod la Kiev, pentru a fi mai aproape de Bizanț. În secolul al XI-lea Kievul imita în toate privințele Constantinopolul, fiind numit *al doilea Constantinopol* ; în această denumire și-au găsit expresia aspirațiile seculare ale Rusiei. Religia și civilizația Rusiei sînt de origine bizantină, iar tendința ei de a subjugă Imperiul bizan-

tin, care pe vremea aceea se afla în aceeași stare de decădere ca și Imperiul otoman astăzi, era mult mai firească decît tendința împăraților germani de a cuceri Roma și Italia. De aceea permanența Țelurilor politicii ruse este determinată de trecutul ei istoric, de situația ei geografică și de necesitatea de a avea porturi deschise în Arhipelag ca și în Marea Baltică, dacă vrea să-și păstreze supremația în Europa. Dar metodele tradiționale cu ajutorul cărora Rusia vrea să-și atingă obiectivele nu merită nici pe departe admirația pe care le-o arată oamenii politici europeni. Dacă succesul acestei politici tradiționale dovedește slăbiciunea puterilor occidentale, caracterul ei stereotip dovedește barbaria dinăuntrul Rusiei. Cine n-ar rîde de ideea că politica franceză ar trebui să se călăuzească după testamentul lui Richelieu sau după capitularele lui Carol cel Mare ? ²¹⁹ Răsfoiți cele mai celebre documente ale diplomației ruse și veți descoperi că, oricît de subtilă, ingenioasă, iscusită și abilă s-a dovedit ea în descoperirea părților slabe ale monarhiilor, miniștrilor și curților europene, ea intră în impas, cu toată înțelepciunea ei, ori de cîte ori este vorba de a înțelege mișcările istorice ale popoarelor occidentale înseși. Prințul Livén a dat dovadă de o foarte bună cunoaștere a caracterului bunului Aberdeen atunci cînd a contat pe atitudinea lui concesivă față de țară, dar a apreciat într-un mod cu totul greșit poporul englez atunci cînd în preajma mișcării pentru reformă, în 1831, a prezis că regimul tory va rămîne în continuare la putere. Conte Pozzo-di-Borgo a avut o părere foarte justă despre Carol al X-lea, dar a greșit profund în aprecierea stării de spirit a poporului francez atunci cînd, în ajunul alungării lui Carol al X-lea din Franța, îl îndemna pe „augustul său suveran” să trateze cu acest rege împărțirea Europei. Politica Rusiei, cu tradiționalele ei intrigi, viclesuguri și subterfugii, poate să impună desigur curților europene, care nu sînt nici ele decît niște rămășițe ale trecutului, dar se dovedește cu totul neputincioasă în fața popoarelor revoluționare.

La Beirut americanii au smuls încă un emigrant maghiar din ghearele vulturului austriac. Este plăcut să constați că amestecul american în treburile europene începe tocmai cu problema orientală. Pe lângă importanța comercială și militară pe care o are Constantinopolul în virtutea poziției sale, există și o serie de alte considerente de natură istorică care

fac ca problema stăpînirii acestui oraş să constituie obiectul unor aprige și permanente litigii între Orient și Occident, iar America este cel mai tînăr și cel mai viguros reprezentant al Occidentului.

Constantinopolul este cetatea eternă, este Roma Orientului. Sub domnia împăraților greci din vechime, civilizația occidentală s-a împletit aici în așa măsură cu barbaria orientală, iar sub turci barbaria orientală s-a împletit în așa măsură cu civilizația occidentală, încît acest centru al unui imperiu teocratic a devenit o stăvilă serioasă în calea progresului european. Cînd împărații greci au fost izgoniți de sultanii din Iconiu ²²⁰, spiritul vechiului Imperiu bizantin a supraviețuit acestei schimbări de dinastii, și dacă sultanul va fi cîndva înlocuit prin țar, le Bas-Empire* va renaște; el va exercita atunci o influență și mai demoralizantă decît pe vremea împăraților din vechime și va deveni o forță mai agresivă decît sub domnia sultanului. Țarul ar da civilizației bizantine sprijinul pe care aventurierii ruși l-au dat secole de-a rîndul împăraților Imperiului roman de răsărit, constituind trupele de gardă ale forțelor lor armate. Lupta dintre Europa occidentală și Rusia pentru stăpînirea Constantinopolului va decide dacă bizantinismul va fi înfrînt de civilizația occidentală sau dacă antagonismul dintre ele va renaște într-o formă mai cumplită și mai violentă decît oricînd în trecut. Constantinopolul este podul de aur care leagă Occidentul de Orient, iar civilizația occidentală, asemenea soarelui, nu poate face ocolul pămîntului fără a trece peste acest pod, ceea ce nu este posibil fără o luptă cu Rusia. În mîinile sultanului Constantinopolul nu este decît un gaj ce i-a fost remis în posesiune vremelnică și pe care va trebui să-l restituie la cererea revoluției, iar actualii stăpînitori nominali ai Europei occidentale, care la rîndul lor văd pe malurile Nevei ultimul bastion al „ordinii” lor, nu pot face altceva decît să țină chestiunea în suspensie pînă în ziua în care Rusia se va trezi în fața adevăratului ei adversar — revoluția. Revoluția care va răsturna Roma Occidentului va birui și influențele demonice ale Romei Orientului.

Cititorii care cunosc articolele mele despre revoluția și contrarevoluția în Germania, scrise acum vreo doi ani pentru

* — Imperiul roman de răsărit, Bizanțul. — *Nota Red.*

ziarul „Tribune”²²¹, și care doresc să aibă imaginea exactă a acestei revoluții ar trebui să vadă tabloul pe care d-l *Hasenclever* l-a expus acum la Crystal Palace din New York și care înfățișează un grup de muncitori prezentînd o petiție autorităților municipale din Düsseldorf în 1848. Ceea ce autorul articolelor a putut numai să supună unei analize a fost redat de eminentul pictor cu tot dramatismul și dinamismul situației.

Scris de K. Marx la 29 iulie 1853

Publicat în ziarul
„New York Daily Tribune” nr. 3.844
din 12 august 1853

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba engleză

Semnat: *Karl Marx*

Karl Marx

În Camera comunelor. — Presa despre problemele orientale. — Manifestul țarului. — Danemarca

Londra, marți 2 august 1853

Pe străzile Londrei au reapărut birjele. Simbătă birjarii au renunțat la sistemul lor de rezistență pasivă. Între timp parlamentul continuă să anuleze marea lege a sesiunii actuale, înălăturînd pas cu pas orice casus belli între birjari și Camera comunelor*.

Vineri a avut loc în Camera comunelor ultima citire a proiectului de lege cu privire la India, după ce propunerile guvernului cu privire la majorarea salariilor membrilor, ale președintelui și vicepreședintelui Consiliului directorilor au fost respinse, hotărîndu-se, dimpotrivă, ca salariile directorilor să fie reduse la 900 l. st., iar cele ale președintelui și vicepreședintelui la 1.000 l. st. Ședința specială a Consiliului acționarilor Companiei Indiilor orientale, care a avut loc vineri, oferea un spectacol dintre cele mai triste. Exclamațiile și discursurile deprimante trădau limpede temerile acestor respectabili acționari, care simt că bunele vremuri cînd imperiul indian era proprietatea lor au dispărut pentru totdeauna. Un onorabil gentleman a făcut cunoscută intenția sa de a prezenta în Camera comunelor o rezoluție în care să se ceară respingerea actualului proiect de lege și să se declare, în numele acționarilor și directorilor, că ei refuză să accepte rolul care le-a fost fixat prin această măsură a guvernului. O grevă a respectabililor acționari și directori ai Companiei Indiilor orientale! Ce spectacol uimitor! Desființînd monopolul sării, deținut de această Companie, Camera comunelor din Anglia a făcut primul pas pe linia măsurilor menite să aducă sub administrarea ei finanțele Indiei.

În ședința de ieri a comitetului parlamentar a fost adoptat proiectul de lege cu privire la crearea unui corp de marinari

* Vezi volumul de față, pag. 238—239. — *Nota Red.*

voluntari pentru serviciul de coastă. Scopul acestei măsuri este de a forma un corp cu un efectiv de 10.000 de oameni, care să fie instruiți timp de patru săptămâni în fiecare an pentru a-i pregăti în vederea apărării coastelor britanice. Ca și cei care-și fac serviciul în cadrul miliției, ei urmează să primească o retribuție specială de 6 l.st. Durata serviciului lor va fi de cinci ani în vremuri de pace și de șase ani în perioade de pericol de război. În timpul oînd se vor afla sub arme, vor primi aceeași soldă ca și marinarii de cat. I, iar în cursul ultimului an — un adaus de doi pence pe zi. În vremuri de pace, ei nu pot fi trimiși la o distanță mai mare de 50 de leghe de coastă, iar în perioade de pericol de război la 100 de leghe.

În ședința de aseară a avut loc de asemenea a treia citire a proiectului de lege cu privire la relațiile dintre proprietarii funciari și arendașii irlandezi. A fost adăugat un amendament important în favoarea arendașilor, în sensul că se interzice proprietarilor funciari să ridice și să vîndă recolta arendașilor atîta timp cît n-a fost culeasă de pe cîmp.

D-l Cobden a publicat o broșură despre originea războiului din Birmania ²²².

Teama de o recoltă deficitară în Franța este atît de mare încît guvernul lui Ludovic Bonaparte s-a înțeles cu sindicatul brutarilor parizieni asupra unei ușoare reduceri a prețului piînii în prima jumătate a lunii august, cu toate că la Halle aux blés * prețul făinii crește neîncetat. Brutarii urmează să fie despăgubiți ulterior printr-o majorare de prețuri.

„Acesta — scrie „Economist” — este un complot al guvernului francez în scopul de a înșela poporul și de a-l face să creadă că recolta e mai puțin proastă decît în realitate”.

Zi de zi apar în coloanele ziarelor numeroase știri contradictorii cu privire la situația din Orient, fabricate la Viena și Berlin, în parte de agenții Rusiei cu scopul de a induce în eroare publicul francez și britanic în ceea ce privește acțiunile Rusiei, în parte după comenzi speciale de la Paris, făcute în vederea unor speculații de bursă. O declarație apărută în numărul de azi al ziarului „Morning Post” ar merita însă toată atenția, dacă acest organ al lui Palmerston n-ar fi abuzat atît de frecvent de asemenea amenințări, pe care le proferă azi pentru a le retracta a doua zi.

* — piața de cereale (la Paris). — Nota Trad.

„Dacă pînă la 10 august întreaga problemă nu va fi rezolvată pe cale pașnică, escadrelle unite vor primi ordin să plece spre Bosfor sau poate și în Marea Neagră. Acțiuni energice vor lua locul tratativelor duse cu răbdare, iar teama de pericol nu va mai împiedica folosirea acelor măsuri eficiente care ar putea să devină necesare pentru garantarea securității. Dacă țarul acceptă propunerea care i s-a făcut acum, prima condiție va fi evacuarea *imediată* a Principatelor dunărene“.

În continuare „Morning Post“ afirmă că la 24 iulie reprezentanții Angliei, Franței, Austriei și Prusiei * au căzut de acord asupra termenilor unui *ultimatum*, care a fost trimis imediat la Petersburg ²²³. Această afirmație contrazice însă recentele declarații ale lordului Clarendon și ale lordului John Russell, în care se vorbește numai de o notă comună trimisă de Franța și de Anglia; în plus, ea este cu totul trecută sub tăcere de presa franceză. În orice caz însă, ea indică cel puțin că în sinul guvernului partidul lui Palmerston a prezentat bunului Aberdeen un ultimatum, la care acesta trebuie să răspundă la 10 august.

Ca și cum Conferințele de la Viena și Constantinopol n-ar fi de ajuns, aflăm din „National-Zeitung“ ²²⁴ că în curînd se va întruni la Berlin o altă conferință. Pentru a furniza acestei conferințe „materialul“ de discuție necesar, împăratul Rusiei a binevoit să declare că, deși e gata să renunțe la ocuparea Principatelor dunărene ca garanție materială care asigură interesele coreligionarilor săi, el este nevoit acum să păstreze Principatele ca garanție că va fi despăgubit pentru actualele sale cheltuieli de ocupație. În timp ce priințul Gorceakov a anunțat în proclamațiile sale că Rusia se obligă să se abțină de la orice amestec în prerogativele autorităților constituite ale Principatelor, țarul emite un ucuz prin care interzice domnitorilor Moldovei și Valahiei să plătească tribut guvernului turc sau să întrețină legături cu el. La primirea acestui ucuz, domnitorul Valahiei l-a informat pe consulul rus de la București că a și trimis sultanului banii conveniți ca tribut. La aceasta consulul a răspuns: c'est de l'argent perdu ** ; aceasta înseamnă că domnitorul va trebui să plătească din nou aceeași sumă Rusiei.

În numărul său de ieri, ziarul „La Patrie“ publică știrea că trei dintre cei mai influenți boieri din Moldova au părăsit Iașul, plecînd spre Petersburg cu permisiunea specială a domnitorului, pentru a protesta în fața țarului împotriva comportării soldaților ruși, care, încălcînd promisiunea solemnă dată

* — Westmorland, Bourquenev, Buol-Schauenstein și Arnim. — *Nota Red.*

** — sint bani pierduți. — *Nota Trad.*

Porții, tratează provinciile dunărene ca pe o țară cucerită și comit nenumărate abuzuri. Într-adevăr, rușii nu pot fi acuzați că ar urmări niscăiva țeluri propagandistice în Principate pentru a-și câștiga popularitate în rîndurile populației de acolo.

Rusia continuă să se înarmeze cu aceeași ostentație ca și pînă acum. Ziarul „Hamburger Nachrichten”²²⁵ publică următorul manifest al împăratului, dat la Petersburg în ziua de 23 iulie :

„Prin grația lui Dumnezeu, noi Nikolai I, ca urmare la manifestul nostru din 1 (13) august 1834, prin care am statornicit recrutări anuale parțiale în diferitele zone ale imperiului, dispunem :

1. Pentru completarea trupelor de uscat și a flotei se va efectua a zecea recrutare parțială în guberniile din zona răsăriteană a imperiului, luîndu-se cîte 7 recruți de fiecare 1.000 de suflete, așa cum s-a făcut la recrutarea din 1852 în guberniile din zona apuseană.

2. Separat de aceasta se vor lua în guberniile din zona răsăriteană a imperiului cîte 3 recruți la 1.000 de suflete pentru a acoperi minusul de 6 oameni la 1.000 care s-a creat la recrutările anterioare în aceste gubernii în comparație cu cele din zona apuseană.

3. În guberniile Pskov, Vitebsk și Moghilev, care prin manifestele noastre din 31 octombrie 1845 și 26 septembrie 1846 au fost scutite, din cauza recoltei proaste, de obligația de a da recruți, se vor lua în 1853 cîte 3 recruți la 1.000 de suflete. Dintre evreii care locuiesc în guberniile Vitebsk și Moghilev se vor lua, așa cum s-au luat dintre evreii din celelalte gubernii, cîte 10 recruți la 1.000 de suflete.

4. Recrutarea va începe la 1 noiembrie și va fi încheiată la 1 decembrie.

Dat la Petersburg

Nikolai I”.

Manifestul este completat prin două ucazuri care stabilesc modalitățile efectuării acestei noi și extraordinare recrutări. Potrivit ucazului al doilea, în afară de guberniile menționate mai sus se vor face recrutări și printre odnodvoții²²⁶ și orășenii din guberniile Kiev, Podolia, Volînina, Minsk, Grodno, Vilna și Kovno.

Correspondentul ziarului „Hamburger” relatează :

„Înarmarea înăuntrul imperiului continuă fără întrerupere. Batalioanele de rezervă ale corpului 4 infanterie se concentrează lingă Tula. Dintr-un ordin de zi dat pe una din aceste unități aflăm că garda și grenadierii continuă să se afle în taberele de la Krasnoe Selo și de lingă Pudost, nu departe de Gacina. Manevrelor acestor două corpuri, al căror efectiv se ridică la 100.000 de oameni, continuă”.

În numărul său din 16 iulie, ziarul „Post Zeitung” din Stockholm anunță că împăratul Rusiei a dat ordin ca flota

din Baltică, compusă din 20 de vase de linie și 15 fregate, să fie înarmată și aprovizionată cu muniții. „Kölnische Zeitung” din 29 iulie scrie :

„Reîntorcerea flotei danezo-suedeze înainte de termenul stabilit pentru încheierea manevrelor ei se explică prin faptul că comandantul flotei a primit ordin să readucă imediat navele în Marea Baltică”.

Atît ziarele franceze cît și „Morning Chronicle” publică astăzi o știre telegrafică trimisă din Viena la 3 iulie, în care se afirmă că America a oferit Porții bani și sprijin activ.

Impresia pe care o produce asupra opiniei publice de pe continent poziția amenințătoare a Rusiei, precum și perspectivele alarmante ale unei recolte proaste, se oglindesc în mod semnificativ în următoarele cuvinte ale revistei „Economist” :

„Țarul a trezit din nou la viață tendințele și speranțele revoluționare în Europa ; citim despre comploturi în Austria, despre comploturi în Italia, despre comploturi în Franța. Aici, teama că ar putea izbucni noi tulburări revoluționare începe să fie mai mare decît teama că guvernele ar putea declara război”.

Un danez bine informat, sosit de curînd la Londra de teama holerei care bîntuie la Copenhaga cu o furie atît de mare încît 4.000 de persoane au și fost contaminate și nu mai puțin de 15.000 au făcut cereri de pașaport pentru a părăsi capitala Danemaricii, mi-a comunicat că rescriptul regal cu privire la succesiunea la tron a fost adoptat în primul rînd datorită abținerii de la vot a majorității eydermenilor²²⁷, care au sperat că prin atitudinea lor pasivă vor evita o criză. Criza de care s-au temut s-a abătut totuși asupra lor sub forma constituției care le-a fost acordată și care este îndreptată în special împotriva „prietenilor țărănimii”²²⁸, partid cu al cărui sprijin coroana daneză a obținut în trecut mari succese în problema succesiunii la tron. Întrucît intenționez să revin asupra acestei teme într-un articol special*, mă voi mărgini să remarc aici doar faptul că guvernul danez a prezentat Dieței unite (Landsting-ul și Folketing-ul reunite în ședință comună) schimbul de note cu marile puteri în legătură cu propunerile sale.

Dintre aceste documente, prezintă un interes deosebit, în special în momentul de față, nota Angliei și nota Rusiei. „Tacticurnul” Clarendon nu numai că aprobă rescriptul regal, dar dă să înțeleagă destul de limpede guvernului danez că nu ar

* Vezi volumul de față, pag. 257—258 — *Nota Red.*

mai putea continua să guverneze cu vechea constituție democratică, cu votul universal și fără o instituție în genul Camerei lorzilor. De aceea taciturnul Clarendon și-a asumat inițiativa de a încuraja și provoca în Danemarca, în interesul Rusiei, un coup d'état*. Nota rusă, adresată de contele Nesselrode baronului Ungern-Sternberg, după ce trece în revistă clauzele tratatului de la Londra din 8 mai 1852²²⁹, se încheie cu următoarele cuvinte :

„Tratatul din 8 mai nu prevede în mod formal ca Lex Regia să fie anulată ; o astfel de clauză nu ar fi posibilă într-un tratat încheiat între state independente. Ea ar fi contrară uzanțelor diplomatice și, mai mult chiar, ar fi contrară respectului convenit suveranității și demnității coroanei daneze. Dar, dându-și asentimentul la o restituire de teritorii către coroana daneză în schimbul renunțării la prevederile cuprinse în Lex Regia, în cazul când o asemenea renunțare ar deveni necesară, și promițând sprijinul lor, puterile au fost, firește, obligate să lase maiestății-sale regelui Danemaricii alegerea mijloacelor celor mai potrivite pentru realizarea acestui scop pe cale legislativă. Făcînd uz de prerogativele sale regale, maiestatea-sa și-a manifestat intenția de a statornici în așa fel ordinea de succesiune la tron, pentru toate teritoriile de sub sceptrul său, încît, în lipsă de descendenți în linie bărbătească ai lui Frederic al III-lea, toate pretențiile care decurg din articolele 27 și 40 din Lex Regia vor fi considerate nule și neavenite. pe tron urmînd să fie chemat prințul Christian de Glücksburg, Coroana Danemaricii îi va reveni lui și descendenților săi în linie bărbătească din căsătoria sa cu principesa Luiza de Hessa. Acestea sînt prevederile rescriptului regal din 4 octombrie 1852. Ele exprimă vederi care, cel puțin pentru guvernul imperial, au servit ca bază a negocierilor actuale. După părerea guvernului imperial, ele constituie un tot întreg și nu pot fi scindate, căci, după cum ni se pare, abrogarea articolelor 27 și 40 din Lex Regia este o consecință firească și o condiție indispensabilă nu numai a rînduiei în virtutea căreia principele Christian de Glücksburg și descendenții săi sînt chemați pe tronul Danemaricii, ci și a principiilor stabilite în preambulul tratatului, și anume că mijlocul cel mai sigur de a păstra integritatea monarhiei daneze este respectarea regulei că pe toate teritoriile aflate astăzi sub suveranitatea Danemaricii succesiunea tronului să revină numai descendenților în linie bărbătească... În articolul II al tratatului puterile declară că recunosc pentru totdeauna principiul integrității monarhiei daneze... Ele și-au afirmat în mod categoric intenția de a preîntîmpina prin eforturi unite repetarea complicațiilor care s-au produs într-un chip atît de nefericit anul trecut... Stingerea descendenței în linie bărbătească a principelui Christian de Glücksburg ar restabili în mod indiscutabil eventualele drepturi la care maiestatea-sa împăratul a renunțat la timpul său în favoarea acestui principe. Dar inițiativa rezervată în mod expres regelui Danemaricii, precum și cooperarea celor trei mari puteri în cazul menționat mai sus, dacă va fi realizată, oferă de azi înainte patrioților danezi o garanție împotriva oricăror intenții și planuri ambițioase, care în momentul de față nu există decît cel mult în propria lor imaginație”.

* — o lovitură de stat. — *Nota Trad.*

Prin aceasta Rusia lasă să se înțeleagă că abrogarea temporară a dispozițiilor din Lex Regia, abrogare prevăzută prin protocolul din 8 mai, trebuie să fie interpretată ca o abrogare pe vecie, iar renunțarea pe veci a împăratului Rusiei la drepturile sale nu este decît o renunțare temporară, și că patrioții danezi se pot bizui de aici înainte pe apărarea integrității țării lor de către puterile europene. Nu văd ei oare cu proprii lor ochi cum este apărată integritatea Turciei după semnarea tratatului din 1841 ?

Scris de K. Marx la 2 august 1853

Publicat în ziarul
„New York Daily Tribune” nr. 3.847
din 16 august 1853

Semnat: *Karl Marx*

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba engleză

Karl Marx

Impozitul pe anunțuri. — Manevrele Rusiei. —
Danemarca. — Statele Unite în Europa ²³⁰

Londra, vineri 5 august 1853

Legea cu privire la anularea impozitului pe anunțuri a fost sancționată ieri seară de către regină și intră în vigoare astăzi. Mai multe ziare de dimineață au și publicat tarifele reduse pentru anunțuri de tot felul.

Docherii din Londra au declarat grevă. Compania se străduiește să găsească noi lucrători. Există temerea că va izbucni un conflict între muncitorii nou angajați și cei vechi.

Împăratul Rusiei a descoperit noi motive pentru a menține sub ocupație Principatele dunărene. El nu mai are nevoie de ele ca să-i servească drept garanție materială pentru aspirațiile sale spirituale, sau ca să-i compenseze cheltuielile de ocupație, ci el trebuie să le mențină sub ocupație din cauza „tulburărilor interne” în conformitate cu prevederile tratatului de la Balta-Liman ²³¹. Și întrucît rușii au creat într-adevăr un haos desăvârșit în Principate, existența unor astfel de tulburări nu poate fi tăgăduită. În ședința Camerei lorzilor din 2 august, lordul Clarendon a confirmat cele scrise de mine în ultimul meu articol în legătură cu faptul că li s-a interzis domnitorilor să trimită la Constantinopol tributul pe care îl datorau Porții și să mai întrețină de aici înainte relații cu turcii *. Foarte solemn și cu o mină gravă, lordul Clarendon a declarat că

„va da instrucțiuni lui sir Hamilton Seymour, prin curierul care părăsește azi noapte Londra, să ceară guvernului rus *explicațiile* care se cuvin de drept Angliei”.

În timp ce Clarendon trimite curieri la Petersburg pentru a cere *explicații* Rusiei, ziarul „Patrie” de azi publică următoarele știri din Iași cu data de 20 crt.: rușii fortifică Bucu-

* Vezi volumul de față, pag. 250. — *Nota Red.*

reștiul și Iașul; domnitorii Moldovei și Valahiei au fost puși sub supravegherea unui organ de control rusec compus din trei membri; populația trebuie să plătească o contribuție în natură și mai mulți boieri refractari au fost încorporați în regimente rusești. Aceasta este „explicația” proclamației publicate de prințul Gorceakov, în care afirmă că

„augustul său suveran nu are intenția să schimbe instituțiile din țară și că prezența trupelor sale nu va avea ca urmare noi contribuții și noi sarcini pentru popor”.

În ședința Camerei comunelor din aceeași zi, lordul John Russell, răspunzând unei întrebări a lordului Dudley Stuart, a declarat că la Viena cele patru puteri au căzut de acord asupra unei propuneri comune care să fie prezentată țarului, propunere „acceptabilă” atât pentru Rusia cât și pentru Turcia și care a și fost trimisă la Petersburg. Răspunzând d-lui Disraeli, el a spus:

„Propunerea a fost de fapt opera *Austriei*, deși inițial a pornit de la guvernul francez”.

Această propunere de origine franceză, dar naturalizată în Austria, pare destul de suspectă, și „*Neue Preussische Zeitung*”²³², într-o scrisoare din Viena, dă în legătură cu ea următoarea explicație:

„Guvernele rus și austriac au hotărât de comun acord să nu permită predominarea influenței engleze în Orient”.

„În legătură cu *explicațiile* guvernului de coaliție, «Un englez» * observă că acesta este măreț în umilința sa, puternic în neputința sa și cit se poate de elocvent în tăcerea sa”.

Moldova și Valahia odată rusificate, Galiția, Ungaria și Transilvania ar fi transformate în niște „enclaves” ** rusești.

Într-unul din articolele anterioare am scris despre „tezaurul ascuns” al Băncii din Petersburg, care constituie rezerva de metal ce asigură circulația unei cantități de semne bănești de trei ori mai mare***. Acum ministrul de război din Rusia**** a intervenit pentru ca o parte din această rezervă să fie transferată la departamentul militar. Deoarece ministrul de finanțe***** s-a opus acestei măsuri, împăratul

* — A. Richards. — *Nota Red.*

** — posesiuni disiminate pe teritorii străine. — *Nota Red.*

*** Vezi volumul de față, pag. 127. — *Nota Red.*

**** — Dolgorukov. — *Nota Red.*

***** — Brok. — *Nota Red.*

s-a adresat Înaltului Sinod, păstrătorul proprietății bisericești, cerându-i un împrumut de 60.000.000 de ruble. În timp ce țarul suferă din cauza lipsei de bani, trupele sale suferă din cauză că sănătatea le e amenințată. Dintr-o sursă demnă de încredere se comunică că trupele de ocupație din Principate au suferit foarte mult din cauza căldurilor în timpul marșurilor, că numărul bolnavilor este extrem de mare și că multe case particulare din Iași și din București au fost transformate în spitale.

„Times” de ieri a atacat planurile ambițioase ale Rusiei în ceea ce privește Turcia, dar în același timp a încercat să camufleze intrigile ei în Danemarca. Ziarul „Times” lucrează pentru augustul său stăpîn chiar atunci cînd se ceartă în mod ostentativ cu el.

„Nu credem — spune „Times” — în temeinicia afirmației că guvernul rus a reușit să impună curții de la Copenhaga punctul său de vedere; de asemenea este cu totul greșită părerea că guvernul danez a hotărît, sub influența Rusiei, să anuleze sau să modifice constituția din 1849. E drept că guvernul danez a publicat un proiect sau un anteproiect de lege, care conține unele modificări ale constituției în vigoare, dar acest proiect de lege va fi supus Camerelor pentru a fi discutat și votat atunci cînd acestea se vor întruni; în nici un caz el nu va fi promulgat pe bază de prerogative regale”.

Dezmembrarea Adunării legislative în patru diete feudale provinciale separate, abrogarea dreptului de a rezolva problema impunerilor, suprimarea dreptului de vot universal, desființarea libertății presei, înlocuirea liberei concurențe prin învierea breslelor închistate, privarea tuturor funcționarilor, adică a întregii clase culte din Danemarca, de dreptul de a fi aleși, cu excepția cazurilor cînd au permisiunea regelui, — toate acestea le numiți „unele modificări ale constituției”! Cu același temei s-ar putea spune că sclavia este o neînsemnată modificare a libertății. E drept că regele Danemaricii n-a îndrăznit să promulge această nouă „lege fundamentală” ca lege. El n-a făcut decît să trimită, după sistemul sultanilor din Orient, un ștreang de mătase Camerelor, cu ordinul de a se strangula ele însele. O asemenea propunere implică amenințarea că cei care nu o vor accepta de bunăvoie, vor fi constrînși să i se supună. Așa stau lucrurile în ceea ce privește cele „cîteva modificări ale constituției”. Și acum să revenim la „influența Rusiei”.

Cum a izbucnit conflictul dintre regele Danemaricii și Camerele daneze? Regele a propus abrogarea așa-numitei Lex Regia, adică a legii în vigoare cu privire la succesiunea la tronul Danemaricii. Cine l-a împins pe rege să facă acest pas? Rusia, după cum v-ați putut da seama din nota contelui Nesselrode din 11 mai 1853 și reprodusă în ultimul meu articol. Cine va avea de câștigat dacă Lex Regia va fi abrogată? ²³³ Nimemi altcineva decât Rusia. Lex Regia permite ca succesiunea la tron să fie deferită reprezentanților familiei domnitoare și în linie femeiască. Prin abrogarea ei, rudele în linie bărbătească ale familiei domnitoare pot să înlăture toate pretențiile la succesiunea la tron din partea rudelor în linie femeiască care pînă acum au stat în calea lor. Știți, desigur, că regatul Danemaricii cuprinde, pe lîngă Danemarca propriu-zisă — adică insulele și Iutlanda —, și ducatele Schleswig și Holstein. Succesiunea la tronul Danemaricii propriu-zise, ca și la tronul ducatului Schleswig, este reglementată de Lex Regia, în timp ce în ducatul Holstein, care este o feudă germană, succesiunea se transmite în linie bărbătească, în conformitate cu Lex Salica ²³⁴. În cazul abrogării acestei Lex Regia, ordinea de succesiune la tronul Danemaricii și al Schleswigului ar deveni identică cu cea în vigoare în ducatul german Holstein, și împăratul Rusiei, care, ca reprezentant al dinastiei Holstein-Gottorp ²³⁵, poate să-și revendice drepturile asupra Holsteinului, ar putea, în calitate sa de cea mai apropiată rudă în linie bărbătească, să se prezinte ca pretendent direct la tronul Danemaricii. În 1848—1850, Danemarca, cu sprijinul notelor și flotei Rusiei, a dus un război împotriva Germaniei pentru a menține Lex Regia, care interzicea unirea Schleswigului cu Holsteinul și desprinderea ducatului de Danemarca. După ce a învins revoluția germană sub pretextul că apără Lex Regia, țarul, prin abrogarea aceleiași legi, pune mîna pe Danemarca democratică. Astfel scandinavii și germanii au învățat din experiență că nu trebuie să-și întemeieze revendicările lor naționale pe legile feudale ale succesiunii la tron. Într-o măsură și mai mare experiența le-a dovedit că, certîndu-se în loc să fie aliați, germanii și scandinavii, care aparțin aceleiași rase mari, netezesc doar calea dușmanilor lor tradiționali — slavii.

Cel mai mare eveniment al zilei îl constituie apariția politiciii americane pe orizontul european. Salutat cu bucurie de unii și întîmpinat cu dușmănie de alții, faptul este recunoscut de toți.

„Austria trebuie să susțină dezmembrarea Imperiului turc ca o compensație pentru pierderea provinciilor ei în Italia; această perspectivă nu a devenit cu nimic mai puțin probabilă după conflictul pe care a avut nechibzuința să-l provoace cu unchiul Sam. Prezența unei escadre americane în Adriatică ar însemna o complicație serioasă în cazul unei insurecții în Italia, și am putea avea această surpriză, căci spiritul anglo-saxon este încă viu în Occident“.

Aceasta scrie „Morning Herald“, vechiul organ al aristocrației engleze.

„Afacerea Koszta — scrie ziarul parizian „Presse“ — este departe de a fi încheiată. Sintem informați că guvernul de la Viena a cerut guvernului de la Washington satisfacție, pe care, fără îndoială, nu o va primi. Decamdată Koszta rămâne sub protecția consulului francez“.

„Trebuie să ne ferim din calea yankeului care este pe jumătate pirat, pe jumătate troglodit, dar în nici un caz un gentleman“ —

bombănește ziarul „Presse“ din Viena.

Ziarele germane mormăie ceva în legătură cu un tratat secret care ar fi fost încheiat între Statele Unite și Turcia, potrivit căruia Turcia ar primi bani și sprijin maritim, iar Statele Unite portul Enos în Rumelia, port care ar constitui pentru republica americană o bază comercială și militară sigură și convenabilă în Mediterană.

„La timpul său — scrie ziarul „Emancipation“ din Bruxelles — conflictul de la Smirna între guvernul american și cel austriac, care a izbucnit din cauza arestării emigranțului Koszta, va fi considerat ca unul din principalele evenimente din 1853. În comparație cu acest fapt, ocuparea Principatelor dunărene și manevrele diplomației occidentale, ca și ale flotei aliate de la Constantinopol, pot fi considerate ca evenimente de importanță secundară. Incidentul de la Smirna marchează începutul unei noi ere istorice, în timp ce evenimentele de la Constantinopol nu sînt decît o soluționare a unei vechi probleme pe cale de a deveni inexistentă“.

Un ziar italian „Il Parlamento“²³⁰ publică un articol de fond sub titlul „Politica americană în Europa“, din care traduc textual următoarele pasaje:

„Este bine știut — scrie „Parlamento“ — că Statele Unite au încercat demult să obțină baze navale în Mediterana și în Italia, mai ales în perioadele cînd se iveau complicații în Orient. Astfel, de pildă, în 1840, cînd s-a ridicat marea problemă a Egiptului și cînd St. Jean d'Acre a fost atacat, guvernul Statelor Unite a cerut în zadar regelui celor două Sicilii * să-i cedeze temporar marea port Siracuză. În momentul de față tendința politicii americane de a interveni în treburile europene trebuie în mod inevitabil să devină tot mai puternică și mai tenace. Nu incăpe

* — Ferdinand al II-lea. — *Nota Red.*

nici o îndoială că actualul guvern democratic al Uniunii își exprimă foarte zgomotos simpatiile față de victimele revoluției italiene și maghiare, că nu-i pasă cîtuși de puțin de o rupere a relațiilor diplomatice cu Austria și că la Smirna el a adus în sprijinul politicii sale amenințarea că va face uz de tunuri. Ar fi nedrept să-ți exprimi indignarea față de aspirațiile marii națiuni de dincolo de ocean sau de a te considera nepotrivite sau ridicole. Americanii nu au, desigur, intenția să cucerească Orientul și să înceapă un război pe uscat cu Rusia. Dar dacă Anglia și Franța fac uz de cele mai bune forțe navale ale lor, de ce n-ar proceda și americanii la fel, mai ales dacă vor obține o bază navală — un loc de retragere și de „aprovizionare” în Mediterană? Pentru ei sînt în joc interese importante, elementul republican fiind diametral opus celui cazăc. Comerțul și navigația au lărgit într-o asemenea măsură relațiile și legăturile legitime dintre toate popoarele lumii, încît nici unul nu se poate considera străin în nici o mare din vechiul sau noul continent, sau străin de vreo problemă importantă asemenea aceleia a destinului Imperiului otoman. Comerțul american și rezidenții care se ocupă cu acest comerț pe litoralul mărilor noastre au nevoie de protecția steagului american; și pentru ca această protecție să devină permanentă și puternică în toate anotimpurile, ei au nevoie de un port pentru marina lor militară, care ocupă de pe acum locul al treilea printre flotele puterilor maritime ale lumii. Dacă Anglia și Franța intervin direct în tot ce privește istmul de Panama, dacă prima dintre aceste țări merge atît de departe încît inventează un rege al mosquiților pentru a opune acțiunilor Statelor Unite drepturi teritoriale, dacă aceste puteri au ajuns în cele din urmă să se înțeleagă asupra principiului ca trecerea din Atlantic în Pacific să fie deschisă tuturor popoarelor și să se afle în mina unui stat neutru, nu este oare evident că în cazul acesta și Statele Unite au dreptul să fie la fel de vigilenți în ceea ce privește libertatea și neutralitatea istmului de Suez, urmărind cu toată atenția destrămarea Imperiului otoman, care poate să ducă la trecerea completă sau parțială a Egiptului și Libiei sub dominația unei puteri de rangul întîi? Istmul de Suez și istmul de Panama sînt cele două porți spre Orient care pînă acum au fost închise și care în viitor își vor face concurență. Cel mai bun mijloc pentru a-și asigura ascendența în problema transatlantică este participarea la soluționarea problemei mediteraniene. Sîntem siguri că vasele de război americane care navighează în vecinătatea Dardanelelor nu vor renunța la pretenția de a intra în această strîmtoare atunci cînd vor crede de cuviință, deoarece nu sînt supuse restricțiilor stabilite de marile puteri prin convenția din 1841, și aceasta pentru motivul de necontestat că guvernul american nu a participat la această convenție. Europa este uimită de această îndrăzneală, deoarece de la tratatul de pace din 1783 ea este obișnuită să privească Statele Unite la fel ca și cantoanele elvețiene după pacea vestfalică, adică ca o țară a cărei existență este recunoscută din punct de vedere juridic, dar care în nici un caz nu poate fi admisă în cercul aristocratic al vechilor puteri și căreia nu i se poate permite să-și spună cuvîntul în problemele de politică generală. Dar rasa anglo-saxonă de dincolo de ocean care a atins cel mai înalt grad de boagăție, de civilizație și de putere nu mai poate accepta situația umilă care i-a fost rezervată în trecut. Presiunea exercitată de Uniunea americană asupra areopagului celor cinci mari puteri, care pînă acum au hotărît destinele globului pămîntesc, reprezintă o nouă forță menită să contribuie la prăbușirea sistemului exclusiv stabilit prin tratatele de la Viena. Pînă ce republica Statelor Unite va reuși să cucerească drepturi

pozitive și un loc oficial la congresele care hotărăsc asupra problemelor politice generale, ea traduce în viață cu o mare larghețe de vederi și cu o deosebită demnitate normele cele mai umane ale dreptului natural și ale jus gentium*. Steagul ei ocrotește victimele războaielor civile indiferent de apartenența lor de partid, iar în timpul mării conflagrații din 1848—1849 ospitalitatea flotei americane n-a avut niciodată un caracter umilitor sau dezonorant*.

Scris de K. Marx la 5 august 1853

Publicat în ziarul
„New York Daily Tribune” nr. 3.850
din 19 august 1853

Semnat: *Karl Marx*

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba engleză

---

* — ale dreptului internațional. — *Nota Trad.*

Karl Marx

Problema războiului. — Populația Angliei și date
cu privire la comerț. — Activitatea parlamentară ²³⁷

Londra, vineri 12 august 1853

După cum aflăm din numărul de azi al ziarului „Moniteur”, Bonaparte reduce prețul tutunului pentru marinari ca o compensație pentru situația umilitoare în care se află flota franceză de război în golful Besik. El și-a cîștigat tronul cu ajutorul cîrnaților ²³⁸. De ce n-ar încerca să-l păstreze cu ajutorul tutunului? În orice caz complicațiile în Orient au dus la démonétisation * a prestigiului lui Ludovic Bonaparte în ochii țaranilor francezi și ai armatei. Ei au înțeles că pierderea libertății în țară nu poate fi compensată prin gloria peste hotare. „Imperiul tuturor triumfurilor” a decăzut sub nivelul „guvernului tuturor talentelor”.

Din ziarele sosite chiar acum din Constantinopol aflăm că manifestul adresat de sultan supușilor săi a apărut la 1 august, iar consulul rus de la Adrianopol a primit ordin din Petersburg să părăsească Turcia, că ceilalți consuli ruși așteaptă ordine similare și că ziarele din Constantinopol au fost interzise în Principatele dunărene. Ziarul „Impartial”, care apare la Smirna, a publicat la 1 august următoarea știre în legătură cu Persia :

„După ce, la cererea sa, șahul Persiei a fost informat asupra schimbului de note dintre Poartă și guvernul rus în legătură cu actualul conflict, el a declarat în mod oficial că dreptatea este întru totul de partea Porții și că, în caz de război, o va sprijini din toate puterile. Această știre a produs o impresie puternică asupra ambasadorului Rusiei la Teheran, care, după cum se afirmă, intenționează să ceară să fie rechemat”.

Conținutul propunerilor făcute Rusiei și acceptate de țar, conform telegramei misterioase trimise din Petersburg, formează obiectul discuțiilor întregii prese europene. „Morning Post”, ziarul lui Palmerston, afirmă următoarele :

---

* — scăderea. — *Nota Trad.*

„La 25 iulie d-l Meindorf a trimis împăratului său nu chiar propunerile oficiale“ (acceptate la Conferința de la Viena), „ci o dare de seamă asupra modului cum a decurs conferința din 24 crt. Credem că nu vom greși dacă vom afirma în mod categoric că problema a fost rezolvată astfel încît independența și integritatea Imperiului otoman să fie păstrate intacte. Chestiunea va fi reglementată în modul următor: Reșid-pașa va remite contelui Nesselrode o notă în care vor fi incluse și firmele prin care se acordă supușilor sultanului de religie ortodoxă privilegiu mai mari decît a cerut chiar Rusia. El va adresa țarului o mulțime de amabilități și-l va încredința de sentimentele cele mai bune ale sultanului față de supușii săi, cărora le-a acordat cutare și cutare drepturi. Această notă va fi remisă de ambasadorul turc, și chestiunea va fi lichidată. La 10 septembrie ultimul soldat rus va fi trecut Prutul!“

Pe de altă parte, scrisori particulare din Viena care vorbesc de apariția unor vase de război rusești mai sus de confluența Prutului cu Dunărea confirmă părerea exprimată în ultimul meu articol, după care propunerile trimise la Petersburg nu prevăd cîtuși de puțin retragerea trupelor rusești din Principatele dunărene, că aceste propuneri emană de la guvernul austriac, la a cărui intervenție a apelat ambasadorul britanic la Viena, acest „adept înfocat al armoniei“, după ce propunerile franceze și engleze au fost respinse de țar; aceste propuneri ale Austriei oferă Rusiei posibilitatea dorită de a prelungi negocierile la infinit. Potrivit celor apărute în „Ober-Postamts-Zeitung“²³⁹, ziarul semioficial din Frankfurt, Rusia a permis Austriei numai să informeze Turcia în ceea ce privește propriile ei interese.

Datele oficiale cu privire la populație, publicate recent, dovedesc scăderea lentă, dar neconținută a populației din Marea Britanie. În al doilea trimestru al anului 1853,

numărul deceselor era de	107.861
în timp ce numărul nașterilor era de	158.718
Creșterea naturală a populației	
în districtele în care s-a făcut ancheta	50.857
In Regatul Unit în ansamblu,	
excedentul nașterilor față de decese	79.800
Numărul emigranților în aceeași perioadă	115.959
Excedentul numărului emigranților față de	
creșterea naturală a populației	36.159

Ultimul raport arată că excedentul numărului emigranților față de creșterea naturală a populației este de numai 30.000.

Scăderea populației provocată de emigrație coincide cu o creștere fără precedent a forțelor de producție și a capitalului. Dacă ne amintim de preotul Malthus, care a contestat faptul că emigrația poate avea vreo influență de acest fel și care și-a închipuit că a dovedit, pe baza unor calcule riguroase, că toate vapoarele lumii la un loc nu ar ajunge pentru a transporta un număr atât de mare de emigranți încît să înrîurească cît de cît asupra creșterii excesive a populației, ni se dezvăluie întregul mister al economiei politice moderne. El constă pur și simplu în transformarea relațiilor sociale trecătoare, care sînt proprii unei anumite epoci istorice și corespund unui nivel dat al producției materiale, în legi eterne, generale, de neclintit, sau, cum le numesc economiștii, în legi naturale. Transformarea radicală a relațiilor sociale, determinată de revoluțiile și evoluțiile procesului de producție materială, este considerată de economiști ca o simplă utopie. Ei nu văd mai departe de limitele economice ale epocii respective, neînțelegînd că înseși aceste limite au un caracter limitat în timp și vor dispărea în cursul dezvoltării istoriei tot atît de inevitabil cum au fost create de această dezvoltare.

Datele cu privire la comerț și navigație pe primul semestru al anului 1853, pînă la 5 iulie, publicate de ministerul comerțului, arată în general o creștere foarte mare în comparație cu exportul, importul și navigația din perioada respectivă a anului 1852. Importul de boi, tauri, vaci, viței, oi și miei a crescut în mod considerabil.

Totalul importului de cereale în semestrul I al anului 1852, pînă la 5 iulie	2.604.201	cuarteri
iar în perioada respectivă a anului 1853	3.984.374	"
Totalul importului de făină de calitate superioară și inferioară în primul semestru al anului 1852	1.931.363	"
iar în perioada respectivă a anului 1853	2.577.340	"
Totalul importului de cafea în 1852	19.397.185	pfunzi
" " " " 1853	21.908.954	"
Totalul importului de vin în 1852	2.850.862	gal.
" " " " 1853	4.581.300	"
Totalul importului de ouă în 1852	64.418.591	buc.
" " " " 1853	67.631.380	"
Totalul importului de cartofi în 1852	189.410	chintale
" " " " 1853	713.941	"
Totalul importului de in în 1852	410.876	"
" " " " 1853	627.173	"

Totalul importului de mătase brută în 1852	2.354.690	pfunzi
" " " " " " " " 1853	2.909.733	"
Totalul importului de bumbac în 1852	4.935.317	chintale
" " " " " " " " 1853	5.134.680	"
Totalul importului de lină (de oi și miei) în 1852	26.916.002	pfunzi
Totalul importului de lină (de oi și miei) în 1853	40.189.398	pfunzi
Totalul importului de piei (tăbăcite) în 1852	1.075.207	"
" " " " " " " " 1853	3.604.769	"

S-a redus importul de cacao, guano, zahăr nerafinat, ceai etc. Cit privește exportul, datele arată că :

Valoarea articolelor de bumbac exportate	
s-a ridicat în primul semestru al	
anului 1852 la	11.386.491 l. st.
în perioada respectivă a anului 1853	13.155.679 "

În ceea ce privește firele de bumbac — și același lucru este valabil și pentru firele de in și de mătase — constatăm că, deși din *punct de vedere cantitativ* exportul a scăzut, el a crescut considerabil sub raportul *valorii* declarate. Valoarea exportului a reprezentat la :

Exportul de pinză de in în prima jumătate

a anului 1852	2.006.951	l. st.
În perioada respectivă a anului 1853	2.251.260	"
Exportul de articole de mătase în 1852	467.838	"
" " " " " " " " 1853	806.419	"
Exportul de articole de lină în 1852	3.894.506	"
" " " " " " " " 1853	4.941.357	"
Exportul de articole de ceramică în 1852	590.663	"
" " " " " " " " 1853	627.218	"
Exportul de articole de sticlă în 1852	187.470	"
" " " " " " " " 1853	236.797	"
Exportul de articole de galanterie și articole de modă în 1852	884.324	"
Aceleași articole în 1853	1.806.007	"
Exportul de articole de fierărie și de cuțite în 1852	1.246.639	"
Exportul de articole de fierărie și de cuțite în 1853	1.663.302	"
Exportul de mașini în 1852	476.078	"
" " " " " " " " 1853	760.288	"
Exportul de bare de fier, șuruburi, vergele de fier în 1852	1.455.952	"
Aceleași articole în 1853	2.730.479	"
Exportul de fier forjat în 1852	696.089	"
" " " " " " " " 1853	1.187.059	"
Exportul de sirmă în 1852	42.979	"
" " " " " " " " 1853	106.610	"

În ceea ce privește importul de articole industriale, cel mai mult a crescut importul de ghete, cizme și mănuși, și cel mai mult s-a redus importul de articole de sticlărie, ceasornice, stofe de lână și mătăsuri indiene. În ceea ce privește exportul, cel mai mult a crescut exportul de articole de pânză de in, de mătase, de lână și de metal. Cît privește importul de produse alimentare, fără a socoti cerealele și vitele, creșterea importului la aproape toate articolele dovedește că consumul claselor de sus și al claselor mijlocii crește în Anglia într-o proporție mult mai mare decît acela al clasei muncitoare. De pildă, în timp ce consumul de vin s-a dublat, consumul de cacao, zahăr nerafinat și ceai a scăzut în mod vădit.

Din 260 de rapoarte cu privire la recolta de grîu în întreg Regatul Unit, numai 25 apreciază recolta ca fiind bună și abundentă, 30 ca o recoltă medie și peste 200 de rapoarte afirmă că e nesatisfăcătoare sau proastă. Se prevede că recolta de ovăz, orz și fasole va fi satisfăcătoare, deoarece umezeala a fost favorabilă acestor culturi; dar cartofii nu s-au făcut de loc în toată țara. D-nii J. C. Sturge & Co constată în ultimul lor buletin cu privire la recolta de grîu :

„Recolta de grîu în ansamblu va fi, probabil, cea mai slabă de la 1816 încoace. Și dacă recolta din 1854 nu va fi foarte timpurie, vom fi nevoiți să importăm cereale și făină de toate sorturile într-o cantitate mai mare chiar decît în 1847 — probabil nu mai puțin de 15.000.000 de quarteri. De altfel, actualele noastre prețuri sînt suficient de ridicate pentru a permite un import de asemenea proporții, afară de cazul că Franța nu ne va face concurență pe piețele țărilor producătoare”.

Pare-se că nu există temeiuri deosebite pentru a conta pe o recoltă foarte timpurie în 1854, întrucît experiența arată că recoltele proaste se succed, în general, la fel ca și cele bune, iar seria de recolte bune care a început în 1848 a fost neobișnuit de lungă. Este neîndoielnic că Anglia va obține o cantitate suficientă de cereale din alte țări, dar nu este de presupus că exportul ei de mărfuri industriale va ține pasul cu importul de cereale, așa cum speră liber-schimbiștii. În afară de aceasta, excedentul probabil al importului asupra exportului va fi însoțit de o scădere a consumului intern de produse industriale. Chiar acum rezerva de aur a Băncii Angliei scade săptămînal, ajungînd la suma de 17.739.107 l. st.

Camera lorzilor, în ședința de vineri, a respins proiectul de lege cu privire la asociațiile muncitorești, care fusese adoptat de Camera comunelor. Acest proiect de lege a fost doar o nouă interpretare a vechii legi cu privire la asociații

din 1825²⁴⁰. El urmărea ca prin eliminarea terminologiei greoaie și echivoce a vechii legi să-i pună pe muncitori într-o măsură mai mare în situație de egalitate cu patronii în ceea ce privește recunoașterea legalității asociațiilor lor. Lorzii sentimentali, care se complac în a trata pe muncitori ca pe slugile lor prea plecate, se înfurie de fiecare dată când această plebe pretinde drepturi în loc de compătimire. Așazisele ziare radicale s-au grăbit, firește, să profite de ocazie pentru a-i înfiera pe lorzi ca pe „dușmani inveterați” ai proletariatului. Departe de mine intenția să contest acest lucru. Dar să privim ceva mai îndeaproape pe acești radicali, acești „prieteni firești” ai muncitorilor. Într-unul din articolele mele anterioare v-am comunicat că patronii atelierelor de torcătorie și fabricanții din Manchester au pus bazele unei asociații pentru a contracara revendicările muncitorilor lor*. Această organizație se numește „Asociația pentru sprijinirea industriei în scopul lichidării frământărilor în rândurile muncitorilor din districtul industrial Manchester”. Crearea acestei asociații urmărește următoarele obiective :

„1. Stabilirea unor tarife de salarizare pentru diferite operații în torcătorii și țesătorii corespunzătoare cu cele existente în celelalte districte ale industriei de bumbac.

2. Sprijinirea reciprocă a membrilor asociației în vederea introducerii acestor tarife în cazul cînd muncitorii care lucrează în vreuna din întreprinderile lor ar opune rezistență.

3. Asigurarea în interesul muncitorilor înșiși a stabilirii unifoime a tarifelor corespunzătoare în toate orașele și în împrejurimile lor”.

Pentru atingerea acestor obiective s-a hotărît să se creeze o organizație vastă, prin înființarea unor asociații locale ale patronilor atelierelor de torcătorie și ale fabricanților, în frunte cu un comitet central.

„Membrii acestor asociații se vor opune tuturor revendicărilor formulate de *grupurile unite* ale muncitorilor industriali, întrucît orice concesie făcută acestora ar dăuna intereselor patronilor, muncitorilor și ale industriei în general”.

Ei nu vor să admită ca organizației înființate de ei în propriul lor interes să i se opună o organizație similară creată de muncitorii lor. Ei vor să întărească monopolul capitalului prin monopolizarea dreptului de asociere. Ei vor dicta condițiile lor ca un grup unit, pe cînd muncitorii își vor revendica drepturile numai în mod individual. Ei vor ataca

* Vezi volumul de față, pag. 239—240. — *Nota Red.*

în rînduri strîns unite, dar vor ca adversarii lor să li se opună numai ca indivizi izolați. În limbajul radicalilor și freetraderilor model de la Manchester, aceasta se numește „*concurență loială*”.

În ședința din 9 august Camera lorzilor a trebuit să hotărască asupra soartei a trei proiecte de lege cu privire la Irlanda care fuseseră adoptate în Camera comunelor în urma unor dezbateri care au durat zece luni, și anume: *proiectul de lege cu privire la proprietarii funciari și arendași*, care anulează legile privitoare la ipoteci, legi care în momentul de față constituie o piedică de neînvinc pentru vânzarea legală a moșiilor mici care nu se încadrează în prevederile *actului cu privire la moșiile ipotecate*; *proiectul de lege cu privire la contractele de arendă*, care modifică și sintetizează peste șaiszeci de acte parlamentare ce interzic încheierea unor contracte de arendă pe termen de 21 de ani și care relementează totodată problema compensării arendașului pentru ameliorările efectuate în toate cazurile în care există un contract corespunzător și interzice sistemul de subarendare; în sfîrșit, *proiectul de lege cu privire la compensație prevede compensarea arendașului* pentru îmbunătățirile efectuate și în cazurile cînd nu există un contract corespunzător cu proprietarul funciar și conține și o clauză cu privire la caracterul retroactiv al acestei legi. Camera lorzilor n-a putut, firește, să se opună amestecului parlamentului în relațiile dintre proprietarii funciari și arendași, deoarece din vremea lui Eduard al IV-lea și pînă în zilele noastre ea n-a încetat să încarce colecția de statute cu acte legislative și deoarece însăși existența ei este bazată pe legi care se referă la proprietatea funciară, ca, de pildă, *legea cu privire la succesiune*. De data aceasta, nobilii lorzi, în calitate de judecători ai propriei lor cauze, și-au permis să-și exprime indignarea cu o împetuozitate de-a dreptul surprinzătoare în acest azil de invalizi.

„Un astfel de proiect de lege — a exclamat contele de Clanricarde — cum este proiectul de lege cu privire la compensarea arendașului, o asemenea încălcare și desconsiderare a tuturor contractelor, după cît știu, n-a fost niciodată supus pînă acum spre aprobare parlamentului; de asemenea, n-am auzit niciodată ca un guvern să fi îndrăznit să propună o asemenea măsură ca aceea cuprinsă în clauza cu privire la caracterul retroactiv al acestei legi”.

Lorzii au mers atît de departe, încît au amenințat coroana cu refuzul de a mai depune jurămîntul de credință feudal²⁴¹

și cu perspectiva unei rebeliuni a proprietarilor funciari din Irlanda.

„E vorba — a spus același nobil domn — de aproape întreaga problemă a loialității proprietarilor funciari din Irlanda față de guvernul acestei țări și a încrederii în el. Dacă ei vor vedea că proprietatea funciară din Irlanda este astfel tratată, aș vrea să știu ce ar putea *garanta devotamentul lor față de coroană și supunerea lor față de puterea ei supremă?*”

Calm, milord, calm! Cine ar putea garanta supunerea lor față de puterea supremă a coroanei? Un judecător și doi polițiști. O rebeliune a proprietarilor funciari în Marea Britanie! S-a auzit vreodată de un anacronism mai monstruos? Dar bieții lorzi trăiesc demult numai din anacronisme. Firește, pentru a se împotrivi Camerei comunelor și opiniei publice, ei trebuie să se încurajeze. Bătrînul lord St.-Leonards a spus :

„Înălțimile-voastre să nu adopte asemenea măsuri imperfecte numai pentru a evita o așa-zisă *ciocnire* cu cealaltă Cameră, sau de dragul popularității, sau din cauza unei presiuni din afară”.

Contele de Roden a exclamat :

„Eu nu fac parte din nici un partid, dar sînt în cel mai înalt grad interesat în bunăstarea Irlandei”.

Cu alte cuvinte, Înălțimea-sa presupune că Irlanda este în cel mai înalt grad interesată în bunăstarea contelui de Roden. „Aceasta nu e o chestiune de partide, ci o chestiune care-i privește pe lorzi” — a fost exclamația unanimă a Camerei lorzilor ; și așa a și fost în realitate. Între cele două partide, între lorzii whigi și lorzii tory, între lorzii din coaliție și lorzii din opoziție a existat de la început o înțelegere secretă, și anume aceea de a respinge proiectele de lege, iar discuția aprinsă nu a fost decît o farsă jucată anume pentru reporterii de ziare.

Acest lucru reiese foarte limpede dacă ne amintim că autorul proiectelor de lege care au format obiectul unor debateri atît de vii nu a fost guvernul de coaliție, ci d-l Napier, procuror general în Irlanda în guvernul Derby, și că în timpul ultimelor alegeri din Irlanda torii au invocat aceste proiecte de lege propuse de ei. Singurul amendament important adus de Camera comunelor proiectului guvernului tory a fost interzicerea de a se lua arendașului pentru restanțe de impozite recolta neculeasă. „Proiectele de lege nu sînt aceleași” — a exclamat contele de Malmesbury, întrebîndu-l apoi pe

ducele de Newcastle dacă dă crezare spuselor sale. „Firește că nu” — a răspuns ducele. „Dar ale cui afirmații le-ați crede?” „Ale d-lui Napier” — a răspuns ducele. „În cazul acesta — a spus contele — iată o scrisoare a d-lui Napier în care afirmă că proiectele de lege nu sînt aceleași”. La aceasta ducele a răspuns: „Iată o altă scrisoare a d-lui Napier în care afirmă că proiectele de lege sînt aceleași”.

Dacă torii ar fi rămas la putere, lorzii care fac parte din coaliție s-ar fi opus proiectelor de lege cu privire la Irlanda. Întrucît însă la putere este un guvern de coaliție, le-a revenit torilor sarcina de a se opune propriilor lor propuneri. Guvernul de coaliție, care moștenise în guvernul său reprezentanți ai partidului irlandez, nu putea, firește, să voteze împotriva proiectelor în Camera comunelor; el era însă sigur că vor fi respinse în Camera lorzilor. Ducele de Newcastle a opus o slabă rezistență, dar lordul Aberdeen s-a declarat de acord ca proiectele să treacă printr-o a doua citire, ceea ce însemna de fapt amînarea acestei chestiuni pentru viitoarea sesiune. Așa s-a și întîmplat. Lordul Derby, șeful fostului guvern, și lordul Lansdowne, președintele nominal al actualului guvern și totodată unul dintre cei mai mari proprietari funciari din Irlanda, au avut prudența să nu fie prezenți din cauza unei indispoziții.

În aceeași zi, Camera comunelor a adoptat în a treia citire *proiectul de lege cu privire la impozitul asupra birjelor*, restabilind reglementarea oficială a tarifelor care era în vigoare în secolul al XIV-lea, adoptînd totodată și clauza propusă de d-l F. Scully potrivit căreia proprietarii de birje care declară grevă sînt supuși rigorilor legii. Nu ne vom ocupa acum de problema amestecului statului în afacerile particulare. Subliniem numai că acest lucru s-a întîmplat într-o Cameră liber-schimbistă. E drept că ea susține că, în ceea ce privește transportul cu birjele, el constituie un monopol, și deci nu poate fi vorba de liberă concurență. Ce logică ciudată! Mai întîi o profesiune particulară este impusă la un impozit sub formă de licență și supusă anumitor reguli polițienești și apoi se afirmă că tocmai în virtutea acestor poveri această profesiune își pierde caracterul de profesiune liberă și se transformă într-un monopol de stat.

Proiectul de lege cu privire la deportări a fost de asemenea adoptat de comitet. Cu excepția unui număr mic dintre cei condamnați la ocnă, care vor fi deportați și de aici îna-

inte în Australia de vest, pedeapsa cu deportarea a fost desființată prin această lege. După ce vor fi executat o anumită parte din pedeapsă, infractorii vor fi eliberați condiționat înainte de termen, cu dreptul de domiciliere în Marea Britanie, și vor fi folosiți pentru executarea de lucrări publice, fiind plătiți conform unor tarife stabilite de guvern. Hotărîrea de eliberare poate fi oricînd revocată. Scopul filantropic al ultimei clauze este crearea unui surplus artificial de forță de muncă pe piață prin concurența dintre munca forțată și munca liberă; aceiași filantropi interzic pauperilor din casele de muncă să participe la vreo muncă productivă de teamă că ar putea să concureze capitalul privat.

Aflată sub influența d-lui Disraeli, gazeta „Press”, care apare săptămînal la Londra și care în mod cert este cea mai bine informată în ceea ce privește tainele guvernamentale, a publicat sîmbăta trecută, deci înaintea sosirii telegramei din Petersburg, următoarea declarație curioasă :

„Sîntem informați că, în cercurile neoficiale care se bucură de încrederea miniștrilor, aceștia declară în mod confidențial nu numai că acum nu există vreun pericol de război, ci și dacă acesta a existat vreodată, el a fost demult înlăturat. Se pare că propunerea prezentată în mod oficial la Petersburg a fost în prealabil aprobată de împărat; în timp ce în declarațiile sale publice guvernul britanic folosește un ton care exercită asupra vieții economice a țării o influență nefastă, în declarațiile neoficiale el prezintă panica ca un rezultat al mistificării, ironizează ideea că vreo putere a intenționat vreodată în mod serios să dezlănțuie un război și asigură că neînțelegerea care a avut loc a «fost definitiv rezolvată în ultimele trei săptămîni». Cum se explică aceasta, care este misterul acestei comportări? Propunerile care se află acum la Petersburg și care au fost aprobate de împărat încă înainte de a-i fi transmise se reduc la aceea că Turcia trebuie să cedeze în mod total în fața acelor revendicări ale Rusiei a căror respingere a provocat actualul război între cele două țări. Urmînd sfaturile Angliei și Franței și fiind direct instigată de ele, Poarta a respins aceste revendicări. Tot în urma sfaturilor și instigațiilor directe ale Angliei și Franței, ea trebuie, potrivit acestei propuneri, să accepte acum aceste revendicări. Este o oarecare schimbare de formă, în fond însă nimic nu s-a schimbat. Împăratul Rusiei, care de fapt își stabilește protectoratul asupra majorității populației din Turcia europeană, urmează să declare că prin aceasta el nu intenționează să împiețeze asupra drepturilor suverane ale sultanului. Ce mărînimie!»

Regalitatea este considerată în Marea Britanie ca o putere pur nominală: așa se explică că toate partidele se împacă cu ea. Dacă veți întreba pe un radical de ce partidul său se abține de a ataca prerogativele coroanei, el vă va răspunde că ea nu este decît un simplu ornament al statului, care nu ne interesează. El vă va spune că regina Victoria s-a

încumetat o singură dată să-și impună voința, și anume pe vremea conflictului în legătură cu doamnele de onoare, care a făcut o mare vilvă și a avut un deznodământ dramatic pentru ea: regina a vrut cu orice preț să-și păstreze anturajul de doamne de onoare din rîndurile whigilor, dar a fost silită să cedeze în fața lui sir Robert Peel și să se despartă de ele. Diferite împrejurări în legătură cu problema orientală — politica inexplicabilă a guvernului, acuzațiile formulate în presa străină și vizitele succesive ale principilor și principeselor ruse într-un moment cînd Anglia părea să se afle în ajunul unui război cu autocratul rus — au confirmat zvonurile, destul de răspîndite, că în tot cursul crizei din Răsărit curtea regală din Anglia a conspirat cu Rusia, menținîndu-l pe bunul Aberdeen în postul de prim-ministru, paralizînd alianța cu Franța, atît de ostentativ afișată, și contracarînd măsurile oficial luate împotriva acțiunilor Rusiei. Se fac aluzii că flota engleză a susținut contrarevoluția portugheză exclusiv în interesul dinastiei Coburg²⁴². Se afirmă cu insistență că îndepărtarea lordului Palmerston din ministerul de externe se datorește unor intrigi ale curții regale. Se face aluzie și la prietenia notorie dintre regina Victoria și ducesa de Orléans. Se amintește că prințul consort este un Coburg*, că unchiul reginei este de asemenea un Coburg**, care în calitate de rege al Belgiei și în calitate de ginere al lui Ludovic-Filip este interesat într-o foarte mare măsură în căderea lui Bonaparte și care face parte în mod oficial din Sfînta Alianță prin căsătoria fiului său cu o arhiducesă austriacă. În sfîrșit, se fac comparații între primirea de care s-au bucurat oaspeții ruși în Anglia și arestările și șicanele la care sînt supuși în ultima vreme călătorii englezi în Rusia.

Acum cîteva săptămîni gazeta pariziană „Le Siècle” a luat atitudine împotriva curții engleze. Un ziar german a consacrat un articol conspiratorilor coburg-orléaniști, care de dragul intereselor dinastice au impus guvernului englez, prin intermediul regelui Leopold și prințului Albert, o politică primejdioasă pentru națiunile occidentale și de încurajare a intențiilor secrete ale Rusiei. Ziarul „Nation”²⁴³ din Bruxelles publică o expunere amănunțită asupra ședinței consiliului de miniștri care s-a ținut la Londra și în cadrul căreia regina a declarat oficial că Bonaparte cu pretențiile sale în ceea ce privește locurile sfînte constituie unica cauză a complica-

* — prințul Albert. — *Nota Red.*

** — Leopold I. — *Nota Red.*

țiilor actuale, că împăratul Rusiei dorește în mai mică măsură să umilească Turcia decât rivalul său din Franța și că ea nu-și va da niciodată consimțământul ei regal pentru un război împotriva Rusiei de dragul intereselor unui Bonaparte.

Ziarul „Morning Advertiser” se referă cu multă delicatețe la aceste zvonuri, care au avut un mare ecou în rîndurile opiniei publice și au fost comentate cu prudență de presa săptămînală.

„Nu dorim să mergem prea departe cu presupunerile — scrie „Leader”²⁴⁴ —, vom constata numai faptele”. Princesesa Olga a sosit la Londra cu soțul ei și cu sora ei, ducesa de Leuchtenberg, cea mai mare diplomată dintre fiicele împăratului. Ea a fost întîmpinată de baronul Brunov și i s-a făcut o primire cordială la curte, unde a fost înconjurată de reprezentanții societății înalte din Anghia, *printre care și lordul Aberdeen*.”

Pînă și „Examiner”²⁴⁵, cel mai de seamă dintre săptămînalele londoneze de primul rang, anunță sosirea acestor oaspeți sub titlul laconic: „*Alți ruși*”. Într-unul din articolele sale de fond se scrie:

„Nu există nici un motiv pentru ca Asociația pentru pace să nu apară pe scenă sub forma cea mai autorizată, și anume *sub patronajul altei sale regale princelele Albert*”.

Un ziar ca „Examiner” nu-și poate permite o aluzie mai directă. El își încheie articolul din care am citat pasajul de mai sus făcînd o comparație între monarhia engleză și republica de peste Atlantic.

„Dacă americanii vor tinde să ocupe locul pe care-l dețineam noi altădată în Europa, aceasta nu ne privește. Să-i lăsăm să culeagă onorurile și, în ultima instanță, avantajele de pe urma faptului că întăresc dreptul internațional și să-și cîștige respect ca protectori ai celor slabi împotriva celor puternici. Anghia este mulțumită dacă titlurile ei de rentă consolidată își păstrează valoarea nominală și dacă coastele ei sînt asigurate împotriva unui atac imediat din partea vreunei armate străine”.

În legătură cu votul în problema alocării sumei de 5.820 l. st. pe anul în curs, care ia sfîrșit la 31 martie 1854, pentru a acoperi cheltuielile necesare pentru lucrări de construcție, reparații, mobilier etc. la ambasada britanică de la Paris, d-l Wise a întrebât ce s-a întîmplat cu cele 1.100 l. st. pe an alocate în ultimii treizeci de ani în vederea menținerii în bună stare a reședinței ambasadorului britanic la Paris. Sir William Molesworth a fost nevoit să recunoască că banii publici au fost irosiți și că, potrivit celor comunicate de arhitectul Albano, trimis de guvern la Paris, reședința ambasadorului bri-

tanic este extrem de deteriorată. Veranda din jurul casei s-a surpat; zidurile sînt pe cale de a se năruî; casa n-a mai fost zugrăvită de ani de zile; scările nu mai sînt sigure; canalele de scurgere exală un miros extrem de neplăcut; odăile sînt pline de insecte, care umblă pe toate mesele; mobila și perdelele sînt pline de larve, iar covoarele sînt pătate de murdăria ciinilor și a pisicilor.

Proiectul de lege cu privire la măsurile de luptă împotriva efectelor dăunătoare ale fumului, prezentat de lordul Palmerston, a trecut prin a doua citire. Dacă acest proiect va fi adoptat, capitala Angliei va căpăta o altă înfățișare, nu va mai rămîne nici o casă murdară la Londra, în afară de Camera lorzilor și Camera comunelor.

Scris de K. Marx la 12 august 1853

Publicat în ziarul
„New York Daily Tribune” nr. 3.854
din 24 august 1853

Semnat: *Karl Marx*

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba engleză

Karl Marx

Urquhart. — Bem. — Problema turcă
în Camera lorzilor

Londra, marți 16 august 1853

În legătură cu problema orientală, David Urquhart a publicat patru articole²⁴⁶ cu scopul de a spulbera patru erori: prima, cu privire la identitatea dintre biserica răsăriteană și cea rusă; a doua, în ceea ce privește existența unui conflict diplomatic între Anglia și Rusia; a treia, cu privire la probabilitatea izbucnirii unui război între Anglia și Rusia; și, în sfârșit, aceea referitoare la o pretinsă alianță între Anglia și Franța. Deoarece intenționez să revin altă dată mai pe larg asupra acestor articole²⁴⁷, pentru moment mă limitez să vă redau mai jos conținutul scrisorii adresate de Bem lui Reșidpașa, scrisoare publicată pentru prima oară de d-l Urquhart.

„Excelență! Neprimind ordinul de a mă prezenta la Constantinopol, consider de datoria mea să comunic Excelenței-voastre anumite observații care nu suferă întârziere. Înainte de toate țin să vă spun că trupele turcești pe care le-am văzut — cavaleria, infanteria și artileria de câmp — se prezintă admirabil. Ținuta, instrucția, disciplina militară sînt cum nu se poate mai bune. Trupele călări sînt superioare oricărei cavalerii europene. De o importanță inapreciabilă este dorința tuturor ofițerilor și tuturor soldaților de a se bate cu rușii. Cu asemenea trupe m-aș încumeta să atac forțe militare rusești cu un efectiv de două ori mai mare, și cu siguranță că aș ieși victorios. Și întrucît Imperiul otoman poate trimite împotriva Rusiei mai multe trupe decît îi poate opune această putere, este limpede că sultanul va putea avea satisfacția să vadă unite din nou sub sceptrul său toate provinciile răpite în mod perfid strămoșilor săi de către țarii de la Moscova... Bem”.

Ministrul de externe * al Austriei a trimis tuturor curților europene o notă cu privire la comportarea fregatei americane „St. Louis” în afacerea Koszta; în această notă el ataca politica americană în general. Austria consideră că are dreptul să răpească străini de pe teritoriul unei puteri neutre, negînd dreptul Statelor Unite de a lua măsuri cu caracter militar pentru apărarea acestora.

* — Buol-Schauenstein. — *Nota Red.*

Vineri, în Camera lorzilor, în interpelarea sa, contele Malmesbury nu s-a interesat de tainele Conferinței de la Viena sau de propunerile făcute țarului de către aceasta și nici n-a întrebat în ce stadiu se află actualmente negocierile. Curiozitatea sa a fost mai curînd o curiozitate de istoric, de anticar. El nu dorea altceva decît „simpla traducere” a celor două adrese trimise de împărat în mai și iunie agenților săi diplomați și publicate în „S-Petersburgskie vedomosti”²⁴⁸; de asemenea s-a interesat de răspunsul „pe care guvernul maiestății sale a trebuit să-l dea afirmațiilor cuprinse în aceste documente”. Contele Malmesbury nu este un cetățean al Romei antice. Nimic nu putea să-l lezeze în mai mare măsură în sentimentele sale decît obiceiul roman de a-i audia în mod deschis, în fața patres conscripti*, pe ambasadorii străini. Totodată el constată că

„cele două circulare ale Rusiei au fost publicate deschis de împăratul Rusiei în limba sa maternă, în fața întregii Europe, și că au apărut și în limbile engleză și franceză în presă”.

La ce ar folosi deci traducerea lor din limba ziariștilor în limba funcționarilor de la ministerul afacerilor externe?

„Guvernul francez a răspuns imediat și cu multă abilitate la aceste circulare... Englezii au răspuns, după cum sintem informați, scurt timp după guvernul francez”.

Contele Malmesbury era nerăbdător să știe cum va suna proza banală a d-lui Drouyn de Lhuys cînd va fi tradusă în proza nobilă a contelui de Clarendon.

El s-a simțit obligat să reamintească „distinsului său amic care șade în fața lui „că după treizeci de ani de pace, de practică comercială și de îndeletniciri industriale, John Bull a devenit „cam nervos” cînd e vorba de război și că, începînd din luna martie a anului trecut, această nervozitate „a sporit din cauză că de mult timp guvernul învăluie în permanență acțiunile și tratativele sale într-o taină de nepătruns”. Așadar, în interesul păcii interpelează lordul Malmesbury, și tot în interesul păcii păstrează guvernul tăcerea.

Nimeni n-a fost mai neplăcut impresionat de primul semn de agresiune din partea Rusiei împotriva Turciei europene decît însuși nobilul conte. Niciodată n-ar fi bănuît că Rusia nutrește asemenea intenții cu privire la Turcia. Nu-i venea

* — părinții aleși (titlu de onoare dat senatorilor din vechea Romă).
— *Nota Red.*

să-și creadă ochilor. Pentru el exista în primul rînd „onoarea împăratului Rusiei”. Dar putea oare mărirea imperiului să prejudicieze vreodată onoarea împăratului? Apoi exista „politica conservatoare dusă de țar cu atîta perseverență în timpul revoluțiilor din 1848”. Într-adevăr, autocratul nu a avut nimic comun cu aceste revoluții imorale. Mai ales în 1852, cînd nobilul conte era ministru de externe,

„nici un suveran n-a dat atîtea asigurări și n-a arătat un interes mai sincer pentru menținerea tratatelor prin care este angajată Europa și pentru menținerea înțelegerilor teritoriale care au existat atîția ani de-a rîndul spre fericirea Europei”.

Într-adevăr, cînd baronul Brunnov l-a convins pe contele Malmesbury să semneze tratatul din 8 mai 1852 cu privire la succesiunea la tronul Danemaricii, el a reușit să-l momească, dîndu-i asigurări repetate că augustul său stăpîn are o slăbiciune pentru tratatele în vigoare; și cînd l-a convins pe conte, care tocmai salutasese cu entuziasm uzurparea lui Bonaparte, să încheie o alianță secretă cu Rusia, Prusia și Austria împotriva aceluiași Bonaparte, el a dat cea mai bună dovadă de sincera sa strădanie de menținere a înțelegerilor teritoriale existente.

Pentru a explica schimbarea subită și neașteptată care a survenit în atitudinea împăratului Rusiei, contele Malmesbury recurge la o analiză psihologică, examinînd „starea de spirit care a influențat modul de a gîndi al împăratului Rusiei”. El merge pînă acolo încît afirmă că „sentimentele împăratului au fost lezate de atitudinea guvernului francez în legătură cu locurile sfinte din Palestina”. E drept că pentru a liniști aceste sentimente lezate, Bonaparte a trimis la Constantinopol pe d-l de la Cour, „un om cu un caracter deosebit de blind și de conciliant”. „Dar — continuă contele — se pare că cele întîmplate nu s-au șters din mintea împăratului” și că i-a rămas un oarecare sentiment de amărăciune față de Franța. Trebuie să recunoaștem că d-l de la Cour a rezolvat chestiunea în mod definitiv și satisfăcător înainte de sosirea prințului Menșikov la Constantinopol. „Totuși starea de spirit a împăratului Rusiei a rămas neschimbată”. Această stare de spirit și reprezentările greșite care au rezultat din ea au fost atît de puternice, „încît împăratul tot mai suspectează guvernul turc că vrea să impună Rusiei condiții pe care nu are dreptul să i le impună”. Contele Malmesbury recunoaște că nu numai „o ființă omenească oarecare”, dar nici chiar un

lord englez „nu poate să citească gândurile unui om”; totuși „el crede că își poate explica aceste ciudate stări de spirit care influențează modul de a gândi al împăratului Rusiei”. A sosit momentul, a spus el, pe care poporul rus a fost deprins de generații să-l aștepte „ca epocă predestinată pentru cucerirea Constantinopolului și pentru restaurarea Imperiului bizantin”. El presupune că și „actualul împărat” împărtășește „aceste sentimente”. La început înțeleptul conte voia să explice lucrurile prin aceea că împăratul suspectează cu încăpăținare guvernul turc de intenția de a-i încălca drepturile sale, iar acum afirmă că împăratul suspectează Turcia numai pentru că socoate că a sosit momentul propice pentru a o înghiți. Ajuns la acest punct, nobilul conte a fost nevoit să schimbe cursul deducțiilor sale logice. În loc să explice noile stări de spirit care influențează modul de a gândi al împăratului Rusiei și care au dus la schimbarea vechilor condiții, el invocă acum condițiile care au înfrinat cîva timp planurile ambițioase și vechile sentimente tradiționale ale țarului și l-au împiedicat „să cedeze ispitei”. Aceste condiții se reduceau la un singur fapt important, și anume: într-o anumită perioadă contele Malmesbury „era în guvern”, iar în cealaltă perioadă „nu era în guvern”.

Cînd „era în guvern”, el a fost primul care nu numai că l-a recunoscut pe Boustrapa²⁴⁹, dar chiar a justificat sperjururile, asasinatele și uzurpările acestuia. Dar apoi

„ziarele din vremea aceea atacau necontenit ceea ce ele numeau politica servilă și plecată față de împăratul Franței”.

A venit la putere guvernul de coalțiție, și o dată cu el sir J. Graham și sir Charles Wood,

„care înfierau în cadrul mitingurilor publice politica și caracterul împăratului francez și totodată poporul francez pentru că a ales pe acest prinț ca suveran al țării lor”.

Apoi a urmat chestiunea Muntenegrului²⁵⁰, iar guvernul de coalțiție

„a permis Austriei să stăruie pe lângă sultan ca acesta să renunțe de a mai lua măsuri violente împotriva rebelilor din Muntenegru și n-a asigurat armatei turcești măcar posibilitatea unei retrageri ferite de primejdii și liniștite, din care cauză Turcia a pierdut 1.500—2.000 de oameni.”

După aceea a urmat rechemarea colonelului Rose de la Constantinopol și refuzul guvernului britanic de a trimite

flota engleză simultan cu cea a Franței în golful Besik sau la Smirna. Toate aceste împrejurări la un loc au dat naștere unei anumite stări de spirit a împăratului Rusiei, care a ajuns la concluzia că poporul și guvernul Angliei sînt ostili împăratului Franței și că nu este posibilă o alianță adevărată între cele două țări.

După ce a prezentat, cu o subtilitate demnă de un romanțier care analizează sentimentele nestatornice ale eroinei sale, succesiunea de împrejurări care au influențat mințea atît de impresionabilă a împăratului Rusiei și l-au făcut să se abată de pe calea virtuții, contele Malmesbury se laudă că, prin strînsa sa alianță cu opresorul poporului francez, a dărîmat zidul de prejudecăți și antipatii care a despărțit secole de-a rîndul poporul francez de cel englez. Contele felicită actualul guvern că a moștenit de la el alianța strînsă cu țarul apusean, culegînd ceea ce au semănat torii. El uită să adauge că tocmai sub auspiciile acestei alianțe strînse, sultanul a fost sacrificat Rusiei, guvernul de coaliție fiind susținut de împăratul Franței; în același timp, Soulouque-ul francez se străduiește din răsputeri ca, săltîndu-se pe umerii musulmanilor, să poată ajunge la un congres de tipul celui de la Viena și să devină astfel un personaj respectabil. După ce felicită guvernul pentru strînsa sa alianță cu Bonaparte, contele începe de îndată să ponegrească politica promovată ca rod al acestei *mésalliance* *.

Nu vom urmări toate perorațiile contelui în care expune pe larg importanța menținerii integrității Turciei, neagă decăderea ei, refuză să recunoască protectoratul religios al Rusiei, și nici nu vom reproduce imputările făcute guvernului pentru faptul că nu a considerat invadarea Principatelor un *casus belli* și că nu a trimis flota sa ca răspuns la trecerea Prutului de către ruși. El nu a adus nimic nou, în afară de următoarea scrisoare adresată lui Reșid-pașa de prințul Menșikov în ajunul plecării sale din Constantinopol și „a cărei insolență întrece orice măsură”.

„Bujukdere, 9 (21) mai

În momentul plecării mele din Constantinopol, subsemnatul ambasador al Rusiei am aflat că Înalta Poartă a declarat că intenționează să acorde clerului bisericii de răsărit garanții cu privire la exercitarea drepturilor sale spirituale, ceea ce de fapt face să apară ca îndoielnică păstrarea celorlalte privilegii de care se bucură această biserică. Oricare ar fi cauzele care au dus la adoptarea acestei hotărîri, subsemnatul mă

* Joc de cuvinte: „close alliance” — „strînsă alianță”, „*mésalliance*” — „căsătorie cu o persoană de un rang inferior”. — *Nota Red.*

văd nevoit să informez pe excelența-sa, ministrul de externe, că o declarație sau orice alt act care, deși ar menține integritatea pur spirituală a drepturilor bisericii ortodoxe de răsărit, ar avea ca scop să anuleze celelalte drepturi, privilegiile și imunități acordate religiei și clerului ei din vremuri străvechi și de care se bucură și în momentul de față, va fi considerat de guvernul imperial ca un act ostil față de Rusia și religia ei.

Vă rog să primiți etc.

Menșikov".

Contelui Malmesbury „îi vine greu să creadă că împăratul Rusiei a încuviințat atitudinea prințului Menșikov sau modul în care a acționat acesta". Notele lui Nesselrode care au urmat plecării lui Menșikov și armata rusă care a urmat notelor lui Nesselrode au dovedit „temeinicia" acestei îndoieli.

„Taciturnul" Clarendon, „oricât îi-ar fi fost de neplăcut acest lucru", a fost nevoit „să dea mereu același răspuns", cu alte cuvinte să nu dea nici un răspuns. El considera „că este datoria sa față de societate să nu spună nici un cuvânt" pe care încă nu l-a spus pînă acum și să declare „că nu poate face nici un fel de comunicare și nu poate prezenta nici o telegramă specială". Așadar, nobilul lord nu a adăugat nimic la cele ce știam. Principalul său scop a fost să stabilească că în tot timpul cît guvernul austriac și cel rus au dus politica lor agresivă, el a fost „în contact permanent cu ele". Astfel el a fost în contact permanent cu guvernul Austriei atunci cînd acesta l-a trimis pe prințul Leiningen la Constantinopol²⁵¹ și trupele austriece la frontieră, „deoarece Austria se temea să nu izbucnească o răscoală a propriilor ei supuși în regiunile de graniță", cel puțin așa suna, după cum afirmă inocentul Clarendon, „motivul invocat". După ce sultanul a cedat în fața Austriei retrăgîndu-și trupele, energicul Clarendon „a intrat din nou în contact cu Austria pentru a asigura respectarea întocmai a tratatului".

„Presupun — continuă credulul lord — că tratatul a fost respectat, pentru că așa ne-a asigurat guvernul austriac".

Admirabil, milord ! Cît privește entente cordiale cu Franța, ea există încă din 1815 ! Iar cît privește hotărîrea guvernelor francez și englez „de a trimite flota lor", de asemenea n-a fost „nici urmă de neînțelegere". Bonaparte a dat ordin flotei sale să plece la Salamina,

„presupunînd că pericolul este iminent", și, „deși el (Clarendon) i-a spus că primejdia nu este atît de iminentă și că pentru moment nu este necesar ca flota franceză să părăsească porturile franceze", Bonaparte

„a dat totuși flotei franceze ordin să plece; dar această împrejurare nu a dus nici la cea mai mică divergență, deoarece era mai bine și mai comod ca o flotă să fie la Salamina și cealaltă la Malta, decît ca una să fie la Malta și cealaltă la Toulon”.

Lordul Clarendon declară mai departe că în timpul cît prințul Menșikov exercita presiunile sale insolente asupra Porții,

„flota — fapt îmbucurător — n-a primit ordin să pornească în larg, astfel încît nimeni nu va putea spune că noi am dictat acțiunile guvernului turc”.

După toate cele întîmplate apare într-adevăr ca foarte probabil că sultanul ar fi trebuit să se retragă dacă flota ar fi primit ordin să iasă în larg. „Scrisoarea de bun rămas” a lui Menșikov, Clarendon o consideră corectă, „dar el crede că în cadrul tratativilor diplomatice cu alte guverne un asemenea limbaj este din fericire rar folosit, și speră că așa va fi încă multă vreme de aici înainte”. În ceea ce privește, în sfîrșit, invadarea Principatelor dunărene, guvernele englez și francez

„sfătuiesc pe sultan să renunțe deocamdată la dreptul său incontestabil de a considera ocuparea Principatelor un casus belli”.

Despre negocierile în curs, el poate spune numai :

„Azi dimineată s-a primit o comunicare oficială din partea lui sir Hamilton Seymour, și anume comunicarea că propunerile asupra cărora au căzut de acord ambasadorii la Viena vor fi acceptate la Petersburg, dacă vor fi *intrucitva modificate*”.

Dar el ar accepta mai curînd să moară decît să spună un cuvînt despre termenii acordului.

Nobilului lord i-au răspuns lordul Beaumont, contele Hardwicke, marchizul de Clanricarde și contele Ellenborough. Nu s-a auzit nici un glas care să felicite guvernul maiestății-sale pentru linia adoptată în cursul acestor negocieri. Din toate părțile se exprimau temeri că politica guvernului a fost greșită, că el a acționat ca un mijlocitor în favoarea Rusiei în loc să fie un apărător al Turciei și că ar fi fost într-o situație mai bună decît cea în care se află astăzi dacă Anglia și Franța ar fi dat mai de mult dovadă de o atitudine fermă. Bătrînul încăpăținat Aberdeen le-a răspuns că „este ușor să ghicești ce se poate întîmpla după ce evenimentele s-au produs și să discuți despre ce ar fi putut să se întîmple dacă s-ar fi acționat altfel”. Dar cea mai surprinzătoare și mai importantă declarație a fost următoarea :

„Stimații lorzi nu trebuie să uite că nu sînt legați prin nici un fel de tratat. Eu neg că Anglia ar fi obligată prin stipulațiile vreunui tratat oarecare să sprijine Imperiul turc în cazul unor acțiuni cu caracter militar”.

Cînd Anglia și Franța și-au exprimat pentru prima oară intenția de a interveni în problema turcă, care se afla pe atunci la ordinea zilei, împăratul Rusiei a respins categoric obligațiile care decurgeau din tratatul din 1841 în ceea ce privește propriile sale relații cu Poarta și dreptul puterilor occidentale de a interveni, drept stipulat de acest tratat. Totodată, în virtutea aceluiași tratat din 1841, el a insistat să se interzică vaselor de război ale celorlalte puteri să între în Dardanele. Iar acum lordul Aberdeen aprobă într-o ședință publică solemnă a parlamentului această interpretare însoțită a tratatului pe care autocratul rus consimte să-l recunoască numai cînd e vorba să izgonească Marea Britanie din Pontul Euxin.

Scris de K. Marx la 16 august 1853

Publicat în ziarul
„New York Daily Tribune” nr. 3.862
din 2 septembrie 1853

Semnat: *Karl Marx*

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba engleză

Karl Marx

Problema turcă în Camera comunelor

Londra, vineri 19 august 1853

Lordul John Russell, care și-a tot amînat explicațiile cu privire la problema turcă pînă cînd, în sfîrșit, spre norocul lui, a sosit ultima săptămină a sesiunii parlamentare, a anunțat deodată, luna trecută, că marți va face mult amînata sa declarație. Lucrurile se explică prin aceea că nobilul lord aflate că d-l Disraeli a părăsit Londra luni dimineța. La fel a procedat și sir Charles Wood ; cînd a aflat că sir J. Pakington și adepții lui lipsesc de la Cameră a prezentat pe neașteptate proiectul său de lege cu privire la India cu amendamentele făcute în Camera lorzilor și, profitînd de faptul că numai un număr mic de deputați erau prezenți, a reușit să obțină cu unanimitate de voturi reînființarea monopolului pe sare. Asemenea subterfugii mărunte și meschine sînt resorturile tacticii parlamentare a whigilor.

Discutarea problemei orientale în Camera comunelor a oferit un spectacol deosebit de interesant. Lordul Russell a deschis reprezentația pe tonul cel mai adecvat rolului pe care trebuia să-l joace. Acest minuscul gnom, socotit ultimul reprezentant al tribului whigilor, altădată atît de puternic, a vorbit plicticos, cu o voce scăzută, aspră, într-o manieră monotonă și plată, nu ca un ministru, ci ca un reporter de la rubrica polițistă care atenuează impresia produsă de ororile descrise de el prin stilul trivial, comun și profesional în care relatează faptele. Discursul lui n-a fost o „pledoarie”, ci o spovedanie. Ceea ce a salvat acest discurs a fost caracterul lui rigid ; părea că acest omuleț caută să ascundă anumite impresii penibile de care era stăpînit. Însăși inevitabila frază despre „independența și inviolabilitatea Imperiului otoman” suna ca o reminiscență de demult, strecurată din nebăgare de seamă într-un discurs funebru ținut acestui imperiu. Ce impresie a produs acest discurs, care urmărea să prezinte com-

plicațiile din răsărit ca fiind rezolvate, se poate vedea din faptul că, de îndată ce conținutul lui a fost transmis prin telegraf la Paris, lira a scăzut imediat.

Lordul John a avut dreptate cind a afirmat că guvernul n-a avut nevoie să fie apărat, deoarece nimeni nu l-a atacat; dimpotrivă, Camera comunelor s-a arătat dispusă să lase tratativele în seama puterii executive. Într-adevăr, nici un membru al parlamentului n-a prezentat vreo moțiune care să determine miniștrii să ia parte la discuții, și în afara Camerei comunelor nu s-a ținut nici o adunare care să determine pe vreun membru al parlamentului să prezinte o asemenea moțiune. Dacă guvernul a dus o politică de mistere și mistificare, el a dus-o cu consimțământul tacit al parlamentului și al publicului. Cît privește faptul că documentele nu au fost publicate în timp ce negocierile erau în curs, lordul John a spus că aceasta este o lege eternă stabilită prin tradiția parlamentară. Ar fi obositor să-l urmărim pe lordul John în înșirarea unor evenimente cunoscute de toată lumea, care în expunerea lui nu capătă mai multă viață, întrucît el nu face o relatare propriu-zisă a acestor evenimente, ci se mulțumește numai să le înșire. Există totuși cîteva puncte importante pe care lordul John a fost primul care le-a confirmat în mod oficial.

Înainte ca prințul Menșikov să fi ajuns la Constantinopol, ambasadorul rus l-a informat pe lordul John că țarul intenționează să trimită la Constantinopol o misiune specială care să facă propuneri privind exclusiv sfînta cruce și privilegiile bisericii greco-ortodoxe legate de aceasta. Ambasadorul britanic la Petersburg și guvernul britanic din metropolă nu au suspectat Rusia că ar avea alte intenții. Abia la începutul lunii martie, ministrul Turciei l-a anunțat pe lordul Stratford (deși d-l Layard afirmă că colonelul Rose și multe alte persoane din Constantinopol erau mai de mult inițiate în acest secret) că prințul Menșikov a propus Turciei un tratat secret²⁵², incompatibil cu independența ei, declarînd totodată că Rusia va considera ca un act direct de ostilitate împotriva ei dacă Franța sau Anglia vor fi puse în curent cu această propunere. Totodată se știa — și nu numai din zvonuri, ci din surse sigure — că Rusia concentrează un mare număr de trupe la granița cu Turcia și la Odesa.

Cît privește nota trimisă țarului de la Conferința de la Viena și acceptată de acesta, ea a fost inițial elaborată de d-l Drouyn de Lhuys, care a luat drept bază răspunsul lui

Reșid-pașa la ultima notă rusă²⁵³. După cîtva timp ea a fost adoptată de Austria, care a modificat-o și a prezentat-o la 24 iulie ca o propunere proprie, iar la 31 iulie nota a primit forma ei definitivă. Încă înainte de aceasta, ministrul Austriei o transmisese ambasadorului rus de la Viena, care la 24 iulie, deci înainte de redactarea ei definitivă, o trimisese la Petersburg, și abia la 2 august, după ce țarul s-a declarat de acord cu ea, a fost trimisă la Constantinopol. Așadar, în fond, ea este o notă rusă adresată sultanului prin intermediul celor patru puteri, și nu o notă a celor patru puteri adresată Rusiei și Turciei. Lordul John Russell ne asigură că această notă „nu coincide întocmai, din punctul de vedere al formei, cu nota prințului Menșikov”, recunoscînd prin aceasta că din punct de vedere al conținutului corespunde întocmai. Pentru ca în această privință să nu mai existe nici o îndoială, el adaugă :

„Împăratul consideră că țelurile pe care le urmărește vor fi atinse”.

Proiectul nu conține nici măcar o aluzie la evacuarea Principatelor.

„Chiar dacă Rusia și Turcia ar accepta pînă la urmă nota — spune lordul John —, mai rămîne totuși marea problemă a evacuării Principatelor”.

El adaugă totodată că guvernul britanic „consideră că această evacuare este cît se poate de importantă”, dar cere permisiunea să nu spună nimic despre modul în care acest obiectiv va fi atins. El dă totuși să se înțeleagă destul de limpede că s-ar putea ca flota Angliei și a Franței să fie nevoite să părăsească golful Besik înainte de a se fi retras cazacii din Principate.

„Nu trebuie să aderăm la nici o convenție care ar stipula că o înaintare a flotelor în apropierea Dardanelor echivalează cu o invazie efectivă a teritoriului turcesc. Dar e de la sine înțeles că atunci cînd lucrurile se vor aranja și pacea va fi asigurată, golful Besik va înceta să mai fie o bază avantajoasă pentru Anglia și Franța.”

Așadar, întrucît nici unui om cu mintea întregă nu i-ar fi trecut vreodată prin cap că flota franceză și engleză vor rămîne pe vecie în golful Besik sau că Franța și Anglia vor încheia o convenție formală care să le interzică să înainteze în apele neutre din apropierea Dardanelor, singurul înțeles pe care-l pot avea aceste fraze echivoce și confuze, dacă în genere au vreun înțeles, este că flotele se vor retrage de

îndată ce sultanul va accepta nota și cazacii vor fi promisi că vor evacua Principatele.

„Cînd guvernul rus a ocupat Principatele — spune lordul John —, Austria a declarat că, potrivit spiritului tratatului din 1841, era absolut necesară convocarea unei conferințe în cadrul căreia reprezentanții puterilor să se străduiască să găsească pe cale amiabilă o soluție în această situație grea creată, care în caz contrar ar putea constitui o primejdie pentru pacea Europei”.

În opoziție cu cele de mai sus, lordul Aberdeen a declarat acum cîteva zile în Camera lorzilor — și, după cum sîntem informați din alte surse, într-o notă oficială trimisă guvernelor de la Petersburg și Constantinopol în cursul lunii iunie — că

„tratatul din 1841 nu obligă cîtuși de puțin puterile semnatare să acorde un sprijin efectiv Porții” (în schimb le obligă să renunțe cîtva timp de a intra în Dardanele!) „și că guvernul maiestății-sale britanice își păstrează libertatea absolută de a acționa sau de a se abține de la orice acțiune în conformitate cu propriile sale interese”.

Lordul Aberdeen se dezice de orice obligații față de Turcia numai pentru a nu avea dreptul să ia atitudine împotriva Rusiei.

În încheiere, lordul John Russell vorbește despre „*minutata perspectivă*” ca tratativele să se apropie cu succes de sfîrșit. Acesta este un fel prea optimist de a vedea lucrurile într-un moment cînd nota Rusiei, întocmită la Viena și pe care Turcia urmează s-o prezinte țarului, încă nu a fost acceptată de sultan, și cînd condiția sine qua non a puterilor occidentale, și anume evacuarea Principatelor, încă nu a fost împusă țarului.

D-l Layard, primul vorbitor care a răspuns lordului John, a rostit, fără îndoială, cea mai bună și cea mai energică cuvîntare din cîte s-au ținut — îndrăzneată, concisă, plină de miez și bogată în fapte; ea a dovedit că ilustrul om de știință este tot atît de documentat cu privire la Nikolai ca și cu privire la Sardanapal, și cunoaște tot atît de bine imtrigile actuale din Orient ca și misterioasele legende din trecutul acestuia.

D-l Layard și-a exprimat regretul că lordul Aberdeen „a declarat în diferite ocazii și în diferite locuri că politica sa este în esență o politică de pace”. Dacă Anglia refuză să-și apere onoarea și interesele pe calea războiului, ea încurajează pretențiile unei puteri atît de nesățioase cum este Rusia, pretenții care mai devreme sau mai tîrziu vor duce inevitabil la

război. Actuala comportare a Rusiei nu trebuie considerată ca un fenomen întâmplător și vremelnic, ci ca o parte integrantă dintr-un vast plan politic.

Cît privește „concesiile” făcute Franței și „intrigile” d-lui de Lavalette, Rusia nu le-a putut invoca nici măcar ca pretext, întrucît

„încă cu cîteva zile sau chiar cîteva săptămîni înainte de publicarea firmanului care cuprinde concesiile care au provocat nemulțumirea Rusiei, Poarta a prezentat d-lui Titov un proiect al acestui firman, al cărui text n-a întîmpinat atunci nici un fel de obiecții”.

Nu era greu de ghicit care erau planurile Rusiei în ceea ce privește Serbia, Moldova și Valahia și populația creștină din Turcia. Îndată după sosirea sa oficială la Constantinopol, prințul Menșikov a cerut demiterea d-lui Garașanin din postul de ministru al Serbiei. Cererea a fost satisfăcută în pofida protestului sinodului sîrb. D-l Garașanin era unul din oamenii politici promovați de insurecția din 1842, de această mișcare națională care lupta împotriva influenței ruse și care a dus la izgonirea prințului Mihail, pe atunci domnitorul Serbiei; acest prinț și familia lui erau simple unelte în mîinile Rusiei. În 1843 guvernul Rusiei a revendicat dreptul de a întervenii în afacerile interne ale Serbiei. Fără a avea nici un fel de împuterniciri în virtutea vreunui tratat, Rusia a primit împuterniciri din partea lordului Aberdeen, pe atunci ministru de externe, care a declarat că „Rusia are dreptul să interpreteze cum crede de cuviință propriile ei tratate”.

„Prin succesul obținut în această chestiune — spune d-l Layard —, Rusia a dovedit că este stăpîna Serbiei și că poate zădărnici lupta oricărei națiuni pentru independență”.

Cît privește Principatele dunărene, Rusia a profitat mai întîi de mișcarea națională din 1848 din aceste provincii pentru a determina Poarta să expulzeze din Principate orice om cu idei liberale și independente. Apoi a impus sultanului tratatul de la Balta-Liman, prin care se statornicește dreptul Rusiei de a intervenii în toate afacerile interne ale Principatelor, „și actuala ocupație a dovedit că Moldova și Valahia au devenit în fapt provincii rusești”.

Mai rămîn grecii din Turcia și slavii din Bulgaria de religie creștină.

„În rîndurile grecilor se trezise spiritul critic și de independență, împrejurare care, ca și relațiile lor comerciale cu statele libere ale Europei, a alarmat în cel mai înalt grad guvernul rus. Alarma a mai fost

provocată și de o altă cauză, și anume răspindirea religiei protestante printre creștinii din răsărit, mai ales datorită influenței misionarilor americani care propovăduiau această credință, căci în Turcia aproape că nu există oraș mai mult sau mai puțin important în care să nu fi luat naștere nucleul unei comunități protestante". (Încă un motiv pentru o intervenție americană). „Clerul ortodox, sprijinit de misiunea rusă, a făcut tot ce i-a stat în putință pentru a stinjeni această mișcare, și cînd toate persecuțiile s-au dovedit ineficace, prințul Menșikov și-a făcut apariția la Constantinopol. Pentru Rusia era extrem de important să stîrpească spiritul de independență religioasă și politică care începuse să se manifeste în ultimii ani printre supușii creștini ai Porții”.

În ceea ce privește întemeierea așa-zisului *Imperiu grec cu centrul la Constantinopol*, d-l Layard a constatat că numărul grecilor — el nu s-a referit, desigur, la ortodocși, ci la greci ca naționalitate, în opoziție cu slavii — se ridică la cel mult 1.750.000 ; că slavii și bulgarii au luptat ani de-a rîndul pentru a rupe orice legătură cu ei, refuzînd să accepte recrutarea clerului și a episcopilor lor din rîndurile națiunii grecești ; că sîrbii și-au instituit un patriarhat propriu în locul celui de la Constantinopol și că a permite grecilor să se întărească la Constantinopol înseamnă a da întreağa Turcie pe mîna Rusiei.

Răspunzînd membrilor Camerei comunelor care susțineau că n-are nici o importanță dacă Constantinopolul se află în mîinile Rusiei sau nu, d-l Layard a afirmat că, o dată cucerit Constantinopolul, toate marile provincii care fac parte din Turcia, ca, de pildă, Asia Mică, Siria și Mesopotamia, vor ajunge într-o stare de haos și anarhie. Puterea în mîinile căreia ar cădea aceste provincii ar ajunge și stăpîna Indiei. Puterea care stăpînește Constantinopolul ar fi întotdeauna considerată în Orient ca stăpînă a lumii.

Rusia, de altfel, s-a convins că nici un stat european nu i-ar permite în momentul de față să pună stăpînire pe Constantinopol. Deocamdată

„ea se străduiește să facă imposibilă existența oricărei naționalități independente în această țară, să slăbească încet, dar sigur, puterea turcilor și să arate tuturor nu numai că este inutil să se împotrivescă planurilor ei, dar că, împotrivindu-se, n-ar face decît să-și atragă răzbuarea Rusiei ; într-un cuvînt, să facă orice altă guvernare, în afară de a ei proprie, imposibilă în Turcia. *De data aceasta planurile ei au reușit pe deplin.*”

D-l Layard a arătat că după ce prințul Menșikov a cerut încheierea unui tratat secret și după ce Rusia a făcut mari pregătiri militare la frontiere și la Odesa, guvernul s-a mulțumit cu explicațiile și asigurările ce i-au fost date la Peters-

burg, lăsînd să-i scape prilejul de a declara că Anglia și Franța vor considera trecerea Prutului ca un casus belli ; de asemenea guvernul nu a declarat că el nu va admite ca Rusia să încheie vreun tratat sau vreo înțelegere cu Turcia fără participarea Angliei.

„Dacă am fi făcut acest lucru, Rusia n-ar fi îndrăznit niciodată să treacă Prutul”.

D-l Layard a arătat apoi că Principatele dunărene independente unite cu Basarabia și sprijinite de Ungaria ar putea deveni în cele din urmă singurul mijloc pentru a apăra Constantinopolul împotriva rușilor și pentru a împărți marea rasă slavă în două părți. El este de părere că Rusia va evacua Principatele.

„Rusia va ajunge la concluzia că nu merită să se angajeze într-un război cu marile puteri europene de dragul acestor provincii, care în fapt îi aparțin de pe acum. Rusia a cîștigat fără să tragă un singur foc de armă ceea ce ar fi obținut numai printr-o campanie sîngeroasă și costisitoare ; ea și-a consolidat puterea în răsărit ; ea a umilit Turcia ; a silit-o să suporte toate cheltuielile de război și i-a secătuit toate resursele ; dar în afară de aceasta — ceea ce e mult mai grav —, ea a umilit Anglia și Franța în ochii propriilor lor supuși și în ochii popoarelor din răsărit”.

Nota elaborată de Conferința de la Viena va avea, după părerea d-lui Layard, următorul rezultat :

„Dacă Poarta refuză s-o accepte, Rusia va întoarce, ca să ne constrîngă, tășul notei împotriva noastră și va face din noi aliații ei împotriva Turciei, pentru a o sili pe aceasta să accepte o propunere nedreaptă. Dacă Poarta o acceptă, înseamnă că Anglia a sancționat direct dreptul Rusiei de a interveni în probleme care privesc douăsprezece milioane de creștini supuși ai Porții... Din orice punct de vedere am privi această problemă, un lucru este limpede : aici noi am avut rolul unei puteri de mîna a doua, iar locul întii l-am cedat Rusiei... Noi am pierdut ocazia, care poate că nu se va mai ivi vreodată, de a rezolva marea problemă orientală într-un mod adecvat... Astfel Rusia a avut posibilitatea de a da Turciei o lovitură de pe urma căreia aceasta nu-și va mai reveni niciodată... Consecințele politicii duse de țara noastră nu se vor opri aici... Suedia, Danemarca și toate statele slabe din Europa care se bazează pînă acum pe un ajutor din partea țării noastre își vor da seama că de acum înainte este inutil să lupte împotriva abuzurilor Rusiei”.

După d-l Layard, sir John Pakington a făcut cîteva observații importante, întrucît oglindeau punctul de vedere al opoziției tory. El și-a exprimat regretul că lordul John Russell nu poate prezenta în fața Camerei și a țării date mai satisfăcătoare. El a asigurat guvernul că hotărîrea sa de a considera

evacuarea Principatelor ca o condiție sine qua non „se va bucura nu numai de sprijinul opiniei Camerei, ci și de cel al opiniei aproape unanime a poporului englez”. Atîta timp cît nu vor fi publicate documentele, el se va abține să facă aprecieri asupra unei politici în virtutea căreia Turcia a fost sfătuită să nu considere ocuparea Principatelor un cazus belli, guvernele interesate nu au acționat de la început cu mai multă energie și hotărîre și, tărăgănînd tratativele timp de șase luni, s-a creat o stare de nesiguranță, iar interesele și comerțul Turciei și Marii Britanii au fost lezate.

Lordul Dudley Stuart a rostit unul din obișnuitele sale discursuri declamatorii, binevoitor-democratice, care produc mult mai multă satisfacție oratorului decît auditoriului. Dacă comprimi un balon umflat sau niște fraze bombastice, nu-ți rămîne nimic în mîină, nici măcar aerul care le făcea să pară că ar conține ceva. Dudley Stuart a repetat fraza, adeseori repetată, despre reformele introduse în Turcia și despre guvernarea sultanului, mult mai liberală în ceea ce privește religia și comerțul decît guvernarea țarului Rusiei. El a observat pe drept cuvînt că nu are rost să vorbești de pace atîta timp cît nefericiții locuitori ai Principatelor dunărene îndură de fapt ororile războiului. El a cerut ca Europa să apere pe locuitorii acestor provincii împotriva îngrozitoarei asuprii la care sînt supuși în prezent. Invocînd fapte din istoria parlamentară, el a demonstrat că membrii Camerei au dreptul să facă interpelări chiar în timp ce tratativele sînt în curs. Într-un cuvînt, nu a omis aproape nimic din tot ceea ce știe prea bine orice cititor fidel și permanent al ziarului „Daily News”. Discursul său a cuprins totuși următoarele două „poante” :

„Deși explicațiile nobilului lord” (J. Russell) „nu au fost prea bogate în conținut, deoarece el n-a comunicat Camerei decît lucruri pe care ea le știa dinainte, din păcate, din ceea ce el a trecut sub tăcere, se poate trage concluzia că nobilul lord a făcut un lucru de care trebuie să se rușineze”.

În ceea ce-l privește pe contele Aberdeen :

„Deși el ne-a declarat că pacea a fost asigurată pe treizeci de ani de acum înainte, ceea ce va fi de mare folos pentru prosperitatea și libertatea Europei, eu” (Dudley Stuart) „contest că libertatea Europei a avut ceva de cîștigat de pe urma păcii. Vă întreb, în ce situație se află Polonia ? Italia ? Ungaria ? dar Germania ?”.

Dus de torentul propriei sale elocințe — această înclinație funestă a oratorilor de mîina a doua —, lordul democrat

nu a putut încheia fără a trece de la despoții de pe continent la monarhul din propria sa țară, „care tronează în inimile supușilor săi”.

D-l M. Milnes, unul dintre partizanii guvernului pe a cărui frunte stă scris :

„Deci de dinsul să nu vorbim decît ca de o unealtă” *

nu a îndrăznit să rostească un discurs net guvernamental. Cuvîntarea lui era alcătuită din „pe de o parte” și „pe de altă parte”. Pe de o parte, el a fost de părere că miniștrii „au acționat foarte înțelept și prudent” necomunicînd Camerei documentele, pe de altă parte le-a dat să înțeleagă că ar fi acționat mai energic și mai ferm dacă ar fi procedat altfel. Pe de o parte, el crede că guvernul a procedat just acceptînd cererile Rusiei, dar pe de altă parte îl încearcă îndoiala dacă nu cumva guvernul a încurajat într-o oarecare măsură Turcia să ducă o anumită politică pe care nu era pregătit s-o sprijine etc. etc. În cele din urmă el a declarat că, „cu cît se gîndește mai mult la aceste probleme, cu atît le găsește mai dificile”, și cu cît le înțelege mai puțin, cu atît înțelege mai bine politica de temporizare a guvernului.

După toate eschivările, tertipurile și toată confuzia din mintea d-lui Monchton Milnes, sîntem reconfortați de sinceritatea brutală a d-lui Muntz, deputat de Birmingham și unul dintre matadorii Camerei din 1831 care a luptat pentru reformă.

„Cînd ambasadorul olandez i-a făcut cîndva lui Carol al II-lea o propunere foarte discutabilă, regele a exclamat : «Sfinte dumnezeule ! Lui Oliver Cromwell nu i-ai fi făcut niciodată o asemenea propunere». — «Desigur că nu — a răspuns ambasadorul —, dar dv. nu sînteți Oliver Cromwell». Dacă țara noastră ar fi avut în clipa de față un om ca Oliver Cromwell, am fi avut alți miniștri și un cu totul alt guvern, iar Rusia n-ar fi încălcat niciodată Provinciile dunărene. Împăratul Rusiei știa că nimic nu va putea împinge țara noastră la război ; o dovedește exemplul Poloniei și al Ungariei. Anglia culege acum roadele comportării ei față de aceste țări. Eu consider că situația Angliei, în măsura în care e vorba de politica ei externă, este extrem de vulnerabilă și nesatisfăcătoare. Cred de asemenea că poporul englez simte că prestigiul său a suferit foarte mult și că guvernul a pierdut orice simț al onoarei, intrucît nu-l mai interesează decît lirele, șilingii și pencele. Guvernul nu se gîndește acum decît la cheltuielile pe care le-ar provoca un război și dacă ar fi avantajos pentru diferiții oameni de afaceri din țară”.

Birminghamul fiind un centru al producției de armament și al comerțului cu arme de foc, reprezentanții acestui oraș

* Shakespeare : „Iuliu Cezar”, actul al IV-lea, scena 1. — *Nota Red.*

își bat joc, firește, de frăția iubitoare de pace din industria de bumbac din Manchester.

D-l Blackett, deputat de Newcastle-on-Tyne, a spus că el nu crede că rușii vor evacua Principatele. El a atras atenția guvernului „să nu se lase influențat nici de simpatii și nici de antipatii dinastice”.

Atacați din toate părțile de reprezentanții tuturor nuanțelor politice, miniștrii ședeau posomorâți, deprimați, abătuți, complet demoralizați; cînd, deodată, se urcă la tribună Richard Cobden, care, cu toată deosebita ingeniozitate și convingerea sinceră a maniacului, cu toate contradicțiile ideologului și cu toată lașitatea calculată a tarabagiului, îi felicită pentru faptul că au adoptat politica lui de pace și au aplicat-o în cazul de față. El a propovăduit ceea ce miniștrii au înfăptuit fățiș, ceea ce parlamentul a aprobat pe tăcute și ceea ce clasele dominante au permis guvernului să facă și parlamentului să accepte. Teama de război i-a inspirat pentru prima oară ceva de genul unor idei istorice. El a dezvăluit tainele politicii burgheze, și de aceea a și fost privit ca un trădător. El a silit Anglia burgheză să se vadă ca în oglindă și, deoarece imaginea nu era cîtuși de puțin măgulitoare, a fost huiduit fără milă. El a fost inconsecvent, dar tocmai această inconsecvență a sa a fost consecventă. Era el oare vinovat dacă tradiționalele fraze vehemente moștenite dintr-un trecut aristocratic nu mai armonizau cu faptele nevolnice ale prezentului dominat de speculațiile de bursă?

El a început prin a declara că, în ceea ce privește fondul problemei, nu există divergențe de păreri.

„Totuși problema turcă a creat, se pare, o mare neliniște”.

Cărui fapt se datora aceasta? În ultimii douăzeci de ani a căpătat tot mai mult teren convingerea că turcii sînt niște intruși în Europa, niște venetici, că patria lor nu este Europa, ci Asia; că mahomedanismul nu poate exista în statele civilizate; că noi nu putem apăra independența unei țări care nu e în stare să și-o apere ea însăși și că acum se știe că în Turcia europeană există trei creștini de fiecare turc.

„Noi nu putem promova o politică care ar asigura Turciei europene o situație de putere independentă față de Rusia decît dacă marea majoritate a populației ar împărtăși dorința noastră de a împiedica o altă putere să pună stăpînire pe această țară... Fără îndoială că noi am fi putut trimite flota noastră în golful Besik și împiedica pe ruși să acționeze, întrucît Rusia nu dorește să intre în conflict cu o putere maritimă;

dar prin aceasta nu am face decât să contribuim la sporirea înarmărilor, fără a rezolva problema orientală... Se pune întrebarea : ce se va întâmpla cu Turcia și cu populația ei creștină ? Mahomedanismul nu poate fi menținut și ne-ar părea rău să vedem țara noastră în postura de luptător pentru mahomedanism în Europa”.

Lordul Dudley Stuart a spus că Turcia trebuie ajutată în interesul comerțului. El (Cobden) n-ar duce niciodată război pentru tarife. El are prea multă încredere în principiile libertății comerțului pentru a crede că e nevoie să fie introduse cu ajutorul războiului. Mulți exagerează proporțiile exportului în Turcia. Numai o parte foarte mică din acest export este consumată în țările de sub dominația turcilor.

„Tot comerțul nostru pe Marea Neagră îl datorăm înaintării Rusiei pe coasta turcă. Grânele și inul nu le primim acum din Turcia, ci din Rusia. Și oare nu ar continua Rusia să ne trimită bucuroasă și grăsimă, cîneșă și grîu, indiferent de agresiunile ei împotriva Turciei ? Am făcut comerț cu Rusia și pe Marea Baltică... Ce perspective ne-ar deschide comerțul cu Turcia, o țară fără drumuri ? Rușii sînt mult mai buni comercianți. Uitați-vă la Petersburg, cu cheiurile, debarcaderele și depozitele sale de mărfuri... Ce fel de alianță națională am putea încheia noi cu o țară ca Turcia ?... S-a mai vorbit și despre echilibrul de forțe. Acesta este aspectul politic al problemei. S-a vorbit foarte mult despre puterea Rusiei și despre pericolul care s-ar crea pentru Anglia în cazul cînd Rusia ar ocupa teritoriile din apropierea Bosforului. Ce absurditate să afirmi că Rusia ar putea să invadeze Anglia ! Rusia nu este în stare să-și deplaseze trupele dincolo de propria ei graniță fără a cere un împrumut din Europa apuseană... O țară care, în comparație cu Anglia, este atât de săracă și care, la drept vorbind, nu este decât un conglomerat de sate, lipsită de capital și de resurse, niciodată nu ne-ar putea aduce prejudicii nouă sau unor țări cum sînt America, Franța.. Anglia este de zece ori mai puternică decât a fost vreodată și cu atât mai mult în stare să facă față unei agresiuni din partea unei țări ca Rusia”.

Apoi Cobden a arătat că în actualele împrejurări războiul prezintă pentru Anglia un pericol mult mai mare decît în trecut. Populația industrială a crescut foarte mult. Englezii depind acum în mai mare măsură de exportul mărfurilor lor și de importul de materii prime. Ei nu mai dețin monopolul industrial. Abrogarea legilor cu privire la navigație²⁵⁴ a expus Anglia concurenței mondiale nu numai în domeniul navigației, ci și în toate celelalte domenii.

„Îl rog pe d-l Blackett să se gîndească că nici un port nu ar avea mai mult de suferit decît cel pe care îl reprezintă el în această Cameră. Guvernul a procedat în mod chibzuit cînd nu a ținut seama de larma stîrnită de niște oameni fără judecată... Eu nu blamez guvernul pentru acțiunile sale în vederea menținerii integrității Imperiului turc, deoa-

rece aceasta este o politică tradițională preluată de la înaintașii lui... Actualul guvern și-a câștigat încrederea pentru că a dat dovadă de tendințe pacifiste în limita în care poporul i-a permis acest lucru”.

Richard Cobden a fost un adevărat erou dramatic și, ca atare, a împărtășit soarta tuturor eroilor adevărați, care nu poate fi decît tragică. După el a urmat un pseudoerou, omul care patronează înșelătorii de tot felul, maestrul minciunii elegante și al promisiunilor amabile, crainicul tuturor vorbelor mari care se rostesc de obicei înainte de a o lua la sănătoasa, într-un cuvînt a urmat lordul Palmerston. Acest bătrîn polemist viclean și încercat și-a dat seama de la prima vedere că criminalul ar putea scăpa de condamnare dacă s-ar dezice de avocatul său. El a înțeles că guvernul, asediat din toate părțile, ar putea schimba radical situația dacă l-ar ataca cu toată vehemența pe singurul om care a avut curajul să-i ia apărarea și dacă ar repudia singurele argumente care ar fi putut constitui o justificare a politicii sale. Nimic mai ușor decît să găsești o serie de contradicții în discursul d-lui Cobden. D-l Cobden, a arătat d-l Palmerston, a fost la început întru totul de acord cu oratorii dinaintea lui, dar pînă la urmă a ajuns în divergență cu ei în toate punctele. El s-a pronunțat pentru apărarea integrității Turciei, iar apoi a făcut totul pentru a demonstra că ea nu merită să fie apărată. El, apostolul păcii, a căutat să justifice actele de agresiune ale Rusiei. Rusia, a afirmat el, este slabă, dar un război împotriva ei ar ruina în mod inevitabil Anglia. Rusia nu-i decît un conglomerat de sate, dar Petersburgul fiind un oraș mai frumos decît Constantinopolul, Rusia are dreptul să le stăpînească pe amîndouă. Deși d-l Cobden este un adept al libertății comerțului, el preferă sistemul protecționist din Rusia sistemului liber-schimbist din Turcia. Oare Angliei îi poate fi indiferent dacă Turcia însăși consumă mărfurile pe care le importă, sau ea este un simplu canal prin care aceste mărfuri se scurg spre celelalte părți ale Asiei și deci dacă Turcia rămîne un canal de tranzit liber sau nu? D-l Cobden, care este un mare apărător al principiilor non-intervenționiste, ar dori acum să hotărască prin acte parlamentare soarta mahomedanilor, a grecilor, a slavilor și a altor popoare care trăiesc în Imperiul turc. Aci lordul Palmerston a început să preamărească progresul făcut de Turcia și forțele de care dispune ea în prezent. „E drept că Turcia nu are nici Polonia, nici Circasia”. Și deoarece Turcia este atît de puternică, lordul Palmerston vrea s-o silească să accepte ca rușii să invadeze cîteva din provinciile ei. Un

imperiu puternic poate să suporte orice. Lordul Palmerston i-a dovedit lui Richard Cobden că politica promovată de lordul Palmerston și de colegii săi este lipsită de orice temei rațional. Întrerupt după fiecare frază de aplauze entuziaste, bătrînul cabotin și-a reluat locul, după ce în încheiere a pronunțat următoarea frază insolentă și contradictorie :

„Sînt mulțumit că Turcia poartă în sine elemente de viață și prosperitate, și cred că politica adoptată de guvernul maiestății-sale este o politică sănătoasă, care merită aprobarea țării și pe care fiecare guvern englez este dator s-o urmeze și de acum înainte”. (Aplauze).

Palmerston a fost mare în „vitejia fricii”, ca să folosim cuvintele lui Shakespeare *. El a dat dovadă, așa cum spune Sidney, „de un curaj timid, îndrăznind să facă numai ceea ce știe sigur că nu știe cum să facă”.

Scris de K. Marx la 19 august 1853

Publicat în ziarul
„New York Daily Tribune” nr. 3862
din 2 septembrie 1853

Semnat : *Karl Marx*

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba engleză

---

* „Iuliu Cezar”, actul al V-lea, scena 1. — *Nota Red.*

Karl Marx

Situația pe continent și în Anglia ²⁵⁵

Londra, marți 23 august 1853

Pe baza unor știri telegrafice din 13 crt. primite de la Constantinopol, ziarele germane și belgiene afirmă că Poarta a acceptat propunerile Conferinței de la Viena. Dar ziarele franceze, care au primit telegrame trimise la aceeași dată din Constantinopol, anunță numai că Divanul s-a arătat dispus să accepte aceste propuneri. Este greu de presupus că răspunsul definitiv ar putea să ajungă la Viena înainte de 20 august. Rămîne deschisă o problemă foarte importantă, și anume dacă Poarta va trimite ambasadori la Petersburg înainte sau după retragerea trupelor rusești din Principatele dunărene.

Potrivit ultimelor știri, în regiunea Mării Negre a început să sufle vîntul de nord-est, perturbînd navigația. Mai multe vase ancorate la Penderekli și în alte puncte de pe țărm au fost silite să ridice ancora pentru a nu fi aruncate pe coastă.

Știți, desigur, că, după evenimentele din Moldova și Valahia, sultanul * a dat ordin domnitorilor ** acestor țări să părăsească Principatele și să vină la Constantinopol, dar domnitorii au refuzat să se supună ordinului suzeranului lor. Sultanul a destituit acum pe domnitorul Valahiei pe motiv că a făcut o primire binevoitoare trupelor rusești și le-a acordat sprijin. La 9 august firmanul cu privire la destituire a fost citit în fața Adunării boierilor, care au hotărît să ceară domnitorului să nu plece de la cirna țării în aceste momente critice. Prințul așa a și făcut. Manu, ministrul de externe, și Ivandis, ministrul de interne, au fost de asemenea chemați la Constantinopol, dar și ei au refuzat să se ducă, pretextînd că plecarea lor ar putea provoca tulburări ale ordinii publice. În urma acestui fapt, consulul francez și consulul britanic au rupt imediat relațiile cu guvernul rebel.

* — Abdul-Medjid. — *Nota Red.*** — Ghica (Moldova) și Știrbei (Valahia). — *Nota Red.*

Situatia din Serbia s-a complicat. In numarul sau de vineri, „Constitutionnel” din Paris, a publicat o stire primita din Constantinopol potrivit careia Austria, profitand de impasul in care se afla sultanul, i-a prezentat o serie de revendicari.

Un consul general al Austriei, care a facut de curind o calatorie de inspectie prin Bosnia si Serbia, a declarat lui Alexandru, prințul Serbiei, că Austria este gata să trimită trupe pentru a ocupa Serbia, în scopul de a înăbuși orice mișcare periculoasă care s-ar ivi în rîndurile populației. Prințul a respins propunerea consulului general și a trimis imediat un curier special la Constantinopol pentru a comunica această propunere a Austriei. Reșid-pașa s-a adresat baronului de Bruck, cerîndu-i explicații. Acesta a răspuns că consulul general a avut în prealabil o convorbire cu prințul în legătură cu faptul că Austria se teme ca supușii ei de la granița cu Serbia să nu fie atrași în anumite tulburări care ar putea izbucni în aceste provincii. Reșid-pașa a răspuns că orice ocupare a Serbiei de către trupele austriece va fi considerată de Poartă ca un act de ostilitate și că numai Poarta răspunde de asigurarea ordinii în aceste provincii; pe lângă aceasta, pașa a promis că va trimite de îndată un curier special în Serbia însărcinat să studieze situația de acolo și să raporteze cele constatate.

A doua zi a apărut în mai multe ziare londoneze știrea cu privire la intrarea trupelor austriece în Serbia, știre care s-a dovedit însă neîntemeiată. Ieni aceleași ziare au anunțat izbucnirea unei contrarevoluții în Serbia, dar nici această știre nu era mai întemeiată, ea datorîndu-se unei greșite traduceri a cuvîntului german Auflauf *, în realitate fiind vorba numai de o mică rebeliune locală. Astăzi ziarele germane au publicat știri trimise din Constantinopol la 9 august potrivit cărora au avut loc mai multe ședințe ale Divanului în legătură cu problema Serbiei. Comportarea prințului Alexandru a fost pe deplin încuviințată, luîndu-se hotărîrea că, dacă trupele austriece vor încerca să ocupe Serbia, la nevoie ele vor fi alungate cu forța. O divizie a și fost trimisă la granița Bosniei. Scrisori particulare sosite la Constantinopol la 8 august au adus știrea că, în urma conflictului său cu consulul Austriei, prințul Alexandru a cerut avizul consulilor Franței și Angliei și a părăsit temporar Belgradul. După cite se spune, a plecat la Nișa, unde va aștepta dispozițiile Porții.

* — aglomerare de oameni. — Nota Trad.

Într-un articol publicat astăzi în ziarul „Morning Advertiser”, în legătură cu complicațiile din Serbia, d-l Urquhart scrie :

„În momentul de față Rusia nu se gîndește la un război cu Turcia, deoarece, colaborînd cu Austria, ea și-ar pierde aliații ei ortodocși ; în schimb, ea atrage Austria în conflictul care se coace și care va aduce Serbia într-o situație asemănătoare cu aceea a Principatelor dunărene. Aceasta va constitui preluđuul unui război religios între catolici și ortodocși... Printr-o schimbare bruscă de decor, Rusia ar putea face ocuparea Principatelor acceptabilă pentru Turcia, prezentînd-o ca pe o măsură de apărare împotriva ocupării Serbiei de către Austria, și în felul acesta ea ar putea atrage și Austria și Turcia în planurile ei de dezmembrare atît a uneia cit și a celeilalte, acordîndu-le sprijinul ei în această direcție.”

Domnitorul Moldovei are intenția să contracteze un împrumut la bancherii ruși pentru a face față cheltuielilor extraordinare legate de ocuparea Principatelor.

Lipsa de alimente în fortărețele bulgare este atît de mare, încît este nevoie să se facă economii foarte severe, din care cauză garnizoanele au foarte mult de suferit.

„Journal de Constantinople”²⁵⁶ relatează din Alep :

„De curînd a fost descoperită o bandă de turci de rea-credință care pregăteau un atac, de felul celui din 1850, împotriva populației creștine a orașului. Dar, mulțumită vigilenței deosebite de care a dat dovadă pașagvernator și Ali Asmi-pașa, comandantul-șef al trupelor din Alep, planurile lor au fost zădărnice și ordinea publică a fost menținută. Cu această ocazie, Demetri, patriarhul bisericii greco-catolice, și Vasili, patriarhul bisericii armenе, au adresat, în numele comunităților lor, lui Reșid-pașa o scrisoare comună de mulțumire pentru protecția acordată creștinilor de guvernul sultanului”.

Într-un articol de fond în legătură cu problema orientală, ziarul german „Gazeta din Petersburg”²⁵⁷ scrie următoarele :

„Dacă la începutul lunii iulie prietenii păcii puteau avea numai speranțe, în ultimele zile ei au căpătat certitudinea. Austria a luat acum în mod definitiv în mîinile ei mediația între Rusia și Turcia. La Viena se va găsi o rezolvare a problemei orientale, care în ultimul timp a produs o perturbare pe tot teritoriul dintre Marea Neagră și Oceanul Atlantic, împiedicînd diplomații europeni să se bucure de obișnuitul lor concediu”.

Observați cu cită insistență se subliniază aici că nu cele patru puteri, ci numai Austria este mediator și cum starea de neliniște a popoarelor este pusă aici — în stil autentic rusesc — pe aceeași treaptă cu faptul că diplomații au trebuit să-și întrerupă concediile.

„National-Zeitung” din Berlin publică o scrisoare din Gruzia cu data de 15 iulie, în care se afirmă că Rusia intenționează să pornească la sfârșitul lunii o nouă campanie împotriva caucazienilor și că flota din Marea de Azov este pregătită să sprijine operațiunile armatei de uscat.

Sesiunea parlamentară a anului 1853 s-a încheiat sîmbătă — parlamentul a luat vacanță pînă la 27 octombrie. Comisia a dat citire unui discurs foarte incolor și lipsit de conținut, care trebuia să reprezinte mesajul reginei. Răspunzînd d-lui Milnes, lordul Palmerston a asigurat parlamentul că își poate încheia sesiunea fără să-și facă griji în legătură cu evacuarea Principatelor dunărene, dar nu a dat nici o altă garanție în afară de „încrederea în onoarea și însușirile personale ale împăratului Rusiei”, care-l va determina pe acesta să-și retragă de bunăvoie trupele din Principate. Astfel guvernul de coaliție și-a luat revanșa pentru discursul rostit de lordul Palmerston împotriva d-lui Cobden *, silindu-l pe Palmerston să declare în mod solemn că el are „încredere în onoarea și însușirile personale” ale țarului. Același Palmerston a primit în aceeași zi o delegație din partea fracțiunii aristocrate a emigranților polonezi de la Paris și a filialei ei din Londra ²⁵⁸, care a înmînat excelenței-sale o adresă și medalioane de aur, argint și bronz cu portretul prințului Adam Czartoryski, probabil ca semn de recunoștință pentru faptul că lordul a permis confiscarea Cracoviei în 1846 ²⁵⁹ și pentru alte manifestări ale simpatiei lui pentru Polonia. Omniprezentul lord Dudley Stuart, patronul filialei din Londra a asociației de la Paris, a îndeplinit, firește, rolul de maestru de ceremonii. Lordul Palmerston i-a asigurat pe năvingii care l-au vizitat „de interesul său profund pentru istoria Poloniei, istorie atît de dureroasă”. Totodată nobilul lord n-a uitat să le amintească că nu-i primește ca membru al guvernului, ci numai ca persoană particulară care se interesează de această problemă.

În prima jumătate a actualei sesiuni, care s-a prelungit atît de mult, am asistat la agonia guvernului Derby, la formarea și victoria definitivă a guvernului de coaliție, apoi a urmat vacanța de paști a parlamentului. În ceea ce privește conținutul real, caracteristica cea mai importantă a sesiunii a fost descompunerea tuturor vechilor partide politice, corupția membrilor parlamentului și starea de amorțeală a tuturor celor care se bucură de privilegiul electoral. Toate acestea au dezvăluit

* Vezi volumul de față, pag. 294—295. — Nota Red.

caracterul curios al activității guvernului, în care au intrat toate nuanțele diferitelor curente politice, toate talentele lumii oficiale și care a proclamat tergiversarea ca metodă de rezolvare a tuturor problemelor, a ocolit toate dificultățile prin jumătăți de măsură, a amăgit cu promisiuni, declarând oă „a le înfăptui ar fi un fel de executare a unor porunci sau a unui testament care dovedește mărginirea celui ce ar face acest lucru“, a retractat, a modificat și a abrogat propriile sale acte legislative imediat după ce le-a emis, a trăit din moștenirea predecesorilor lui, pe care i-a atacat cu învenșurare, a lăsat inițiativa pentru propriile sale măsuri pe seama parlamentului, pe care ar fi trebuit să-l conducă, și a înregistrat în mod inevitabil eșecuri cu puținele acte a căror paternitate nu-i putea fi contestată. Astfel, reforma parlamentară, reforma învățămîntului public și reforma legislativă (ca să nu mai vorbim de diferite mărunțișuri) au fost amânate. Proiectul de lege cu privire la deportarea în coloniile de deținuți, proiectul de lege cu privire la navigație etc. au fost moștenite de la guvernul Derby. Proiectul de lege cu privire la fondul de rezervă bisericesc din Canada a fost îngrozitor mutilat de însuși guvernul la câteva zile după ce a fost prezentat. Cît privește bugetul, legea cu privire la impozitul pe succesiuni a fost propusă de ministrul de finanțe după ce el însuși votase împotriva acestui impozit, iar legea cu privire la impozitul pe anunțuri, cancelarul a reușit s-o treacă prin parlament numai după ce Camera votase de două ori împotriva propunerii lui. Noul regulament cu privire la sistemul brevetelor, după ce a trecut printr-o serie de transformări, a fost pînă la urmă abandonat. Acest regulament, pe care d-l Gladstone l-a propus cu pretenții de plan grandios, demn de buget în întregul lui, apare în forma în care a fost adoptat de parlament, ca o cîmpăceală jalnică, ca un simplu conglomerat de puncte neînsemnate, pe cît de înțimplătoare, pe atît de incoerente și contradictorii. Singurul punct important al proiectului de lege cu privire la India — neprelungirea Cartei Companiei Indiilor orientale — a fost propus numai după ce guvernul a anunțat că aceasta va fi prelungită cu 20 de ani. Singurele două legi al căror autor este în mod neîndoielnic și exclusiv „guvernul tuturor talentelor“ — legea cu privire la birjari și legea conversiunii datoriei publice — nici nu au trecut bine pragul parlamentului și au și fost huiduite de public, care le-a pecetluit astfel căderea. Politica externă a „celui mai puternic guvern pe care l-a văzut

vreodată Anglia" este, după cum recunosc propriii lui partizani, nec plus ultra * neputinței, inconsecvenței și slăbiciunii. Alianța încheiată la Chesham Place între birocrații lui Peel, oligarhii whigi și pseudoradicali ²⁶⁰ s-a întărit și mai mult sub influența situației externe amenințătoare și a simptomelor și mai amenințătoare ale nemulțumirii poporului în țară, nemulțumire exprimată printr-o mișcare grevistă fără precedent în ceea ce privește intensitatea și proporțiile ei, ca și prin reînvierea agitației cartiste. În aprecierea politicii externe a claselor dominante și a guvernului nu trebuie să pierdem din vedere faptul că un război cu Rusia ar putea aduce după sine o explozie revoluționară generală pe continent, care în momentul de față ar putea ușor să trezească un ecou inevitabil în rîndurile maselor populare din Marea Britanie.

În ceea ce privește Camera lorzilor, activitatea ei poate fi rezumată în cîteva cuvinte. Ea și-a manifestat bigotismul respingînd proiectul de lege pentru emanciparea evreilor, ostilitatea față de clasele muncitoare înlăturînd proiectul de lege cu privire la uniunile muncitorești, ura sa interesată față de poporul irlandez înmormîntînd proiectele de lege cu privire la proprietatea funciară din Irlanda și înclinația sa stupidă pentru abuzuri în India reînființînd monopolul asupra sării. În tot acest răstimp ea a acționat în înțelegere secretă cu guvernul, în sensul zădărnirii de către luminații lorzi a oricărei măsuri progresiste care ar fi trecut prin Camera comunelor.

Printre documentele prezentate în parlament înainte de prorogarea lui se găsește o corespondență voluminoasă între guvernul britanic și guvernul rus cu privire la suspendarea navigației pe brațul Sulina. Corespondența începe la 9 februarie 1849 și se încheie în iulie 1853 fără nici un fel de rezultate practice. Lucrurile au ajuns pînă acolo încît chiar guvernul austriac a fost nevoit să anunțe că gurile Dunării au devenit inaccesibile navigației și că de aici înainte corespondența lui cu Constantinopolul va fi trimisă prin Triest. Toate aceste dificultăți sînt un rezultat al îngăduinței englezilor față de toate abuzurile moscoviților. În 1836 guvernul englez a consimțit tacit la uzurparea gurilor Dunării de către Rusia, deși înainte de aceasta indicase unei firme comerciale să se opună amestecului funcționarilor guvernului rus.

* — culmea. — *Nota Trad.*

Aşa-numitul tratat de pace cu Birmania, anunţat în proclamaţia din 30 iunie 1853 a guvernatorului general al Indiei, cu prilejul căruia regina a felicitat parlamentul, nu este în realitate decât un armistiţiu. Regele Avei *, nevoit din pricina foametei să se supună, şi-a exprimat dorinţa de a pune capăt ostilităţilor, a eliberat prizonierii britanici, a cerut să se ridice blocada fluviului şi a interzis trupelor sale să atace teritoriile Mekadei şi Tungao, unde guvernul britanic îşi instalase garnizoanele, întocmai aşa cum guvernul turc a interzis trupelor sale să atace armatele ruseşti din Principatele dunărene. Dar regele Avei refuză să recunoască pretenţiile Angliei asupra teritoriului Pegu sau asupra oricărei alte părţi a Imperiului birman. Singurul lucru pe care l-a câştigat Anglia în războiul împotriva Birmaniei este o graniţă expusă primejdiilor şi controversată, în locul unei graniţe sigure şi recunoscute. Ea a trecut dincolo de graniţele etnografice, geografice şi politice ale posesiunilor ei din India, şi acum nici chiar Imperiul ceresc nu mai constituie o barieră naturală în calea forţei ei de cucerire. Anglia şi-a pierdut centrul de gravitate în Asia, ea a fost împinsă spre cuceriri nelimitate. Ea nu mai este stăpînă pe propriile ei mişcări şi nu se va mai opri decât acolo unde se termină pămîntul şi începe marea. Aşadar, după cît se vede, Angliei îi este dat să deschidă Occidentului perspectiva unor relaţii cu ţările Orientului celui mai îndepărtat, dar nu-i este dat să se bucure de ele şi nici să le stăpînească.

Marea grevă a minerilor din South Wales nu numai că continuă, dar a provocat şi alte greve printre muncitorii care lucrează la zăcămintele de fier. Se aşteaptă o grevă generală a marinarilor englezi în momentul cînd va intra în vigoare legea cu privire la marina comercială, care, după cum spun ei, permite angajarea străinilor în echipajele vaselor numai în scopul de a reduce salariul marinarilor englezi. Importanţa actualelor greve, asupra căreia am atras în repetate rînduri atenţia cititorilor dv., începe acum să fie înţeleasă chiar şi de presa burgheză din Londra. Astfel ziarul „Weekly Times”²⁰¹ de sîmbătă scrie :

„Relaţiile dintre patroni şi muncitori au devenit extrem de încordate. În tot cuprinsul ţării munca se ridică cu curaj împotriva capitalului, şi

* — Mendon. — *Nota Red.*

putem afirma cu toată siguranța că lupta care s-a stîrnit e abia la început. Clasa muncitoare este ferm hotărîtă să-și încerce puterile. În momentul de față agitația se mărginește la o serie de mici ciocniri răzlețe, dar, judecînd după unele indicii, nu e departe ziua cînd aceste lupte răzlețe se vor transforma într-o campanie sistematică, generală și unită împotriva capitalului”.

Scris de K. Marx la 23 august 1853

Publicat în ziarul
„New York Daily Tribune” nr. 3.864
din 5 septembrie 1853

Semnat: *Karl Marx*

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba engleză

Karl Marx

Mihail Bakunin

CĂTRE REDACTORUL ZIARULUI „MORNING ADVERTISER“

Stimate domn !

D-nii Herțen și Golovin au vrut să implice „Noua gazetă renană”, care a apărut între 1848 și 1849 sub redacția mea, în polemica lor cu „F. M.” * în legătură cu Bakunin²⁶². Ei spun publicului englez că defăimarea lui Bakunin a pornit din coloanele acestui ziar, care ar fi avut chiar îndrăzneala să invoce mărturia lui George Sand. Pe mine insinuările d-lor Herțen și Golovin mă lasă rece. Dar, cum cred că cele ce urmează ar putea contribui la lămurirea disputei nscate în jurul numelui lui Mihail Bakunin, îmi permit să arăt cum s-au desfășurat în realitate lucrurile.

La 5 iulie 1848 „Noua gazetă renană” a primit din Paris două scrisori: una dintre ele era o corespondență originală din partea agenției Havas, cealaltă o corespondență particulară din partea unui emigrant polonez care n-avea nici un fel de legături cu această agenție. În ambele scrisori se afirma că George Sand se află în posesia unor documente compromițătoare pentru Bakunin, care în ultima vreme ar fi stabilit legături cu guvernul rus.

La 6 iulie „Noua gazetă renană” a publicat o scrisoare a corespondentului ei din Paris **.

La rîndul său, Bakunin a declarat în „Neue Oder-Zeitung”²⁶³ (ziar care apare la Breslau) că, încă înainte de apariția acestei corespondențe din Paris în „Noua gazetă renană”, la Breslau s-au răspîdit pe ascuns zvonuri similare, că ele provin de la ambasadele ruse și că cel mai bun mijloc de a le infirma este să apeleze la George Sand. Scrisoarea sa către George Sand a fost publicată o dată cu declarația sa. Atît

* — Francis Marx. — Nota Red.

** — Ewerbeck. — Nota Red.

declarația cît și scrisoarea au fost imediat reproduse de „Noua gazetă renană” (vezi numărul din 16 iulie 1848). La 3 august 1848 „Noua gazetă renană” a primit din partea lui Bakunin, prin intermediul d-lui Kościelski, o scrisoare adresată de George Sand redactorului „Noii gazete renane” și care a fost publicată în aceeași zi cu următoarele cuvinte introductive :

„În nr. 36 al acestui ziar am comunicat că la Paris circulă zvonul că George Sand ar fi în posesia unor documente care-l prezentau pe emigrantul rus Bakunin ca agent al împăratului Nikolai. Am relatat acest zvon așa cum ne-a parvenit de la doi corespondenți care nu se cunoșteau între ei. Procedînd astfel, noi nu ne-am făcut decît datoria care revine presei de a da dovadă de cea mai ascuțită vigență față de militanții pe tărîm social. Totodată i-am dat d-lui Bakunin prilejul să risipească suspiciunile pe care le nutreau față de el anumite cercuri din Paris. Noi am reprodus chiar din «Neue Oder-Zeitung», fără a aștepta ca el să ne ceară acest lucru, declarația d-lui Bakunin, precum și scrisoarea adresată de el d-nei George Sand. Acum publicăm traducerea textuală a scrisorii adresate de George Sand redacției «Noii gazete renane», menită să lichideze complet acest incident” (vezi „Noua gazetă renană” din 3 august 1848).

În ultimele zile ale lunii august 1848, trecînd prin Berlin, m-am văzut cu Bakunin și am reînnoit strînsa prietenie care ne-a legat înainte de revoluția din februarie.

În numărul său din 13 octombrie 1848, „Noua gazetă renană” a atacat guvernul prusian pentru că l-a expulzat pe Bakunin și l-a amenințat că va fi extrădat Rusiei dacă va mai îndrăzni vreodată să calce pe pămîntul Prusiei.

În numărul său din 15 februarie 1849, „Noua gazetă renană” a publicat un articol de fond în legătură cu broșura lui Bakunin „Apel către slavi”, articol care începea cu cuvintele : „*Bakunin este prietenul nostru*. Dar asta nu ne împiedică să supunem broșura sa unei critici severe”²⁶⁴.

În articolele mele pe tema „Revoluția și contrarevoluția în Germania”, publicate în „New York Daily Tribune”, am fost, după cîte știu, primul publicist german care am recunoscut meritul lui Bakunin de a fi participat la mișcarea noastră, mai ales la insurecția de la Dresda²⁶⁵, și totodată am învinuit presa germană și poporul german că au dat dovadă de o lașitate fără seamăn extrădîndu-l pe Bakunin dușmanilor lui și ai lor.

În ceea ce-l privește pe „F. M.”, întrucît el pornește de la ideea fixă că revoluțiile pe continent favorizează planurile secrete ale Rusiei, trebuie, dacă vrea să fie cît de cît consecvent, să-l acuze nu numai pe Bakunin, dar și pe oricare revoluționar de pe continent că este un agent al Rusiei. În ochii săi, revoluția însăși este un agent al Rusiei. Și atunci de ce nu și Bakunin ?

Karl Marx

Londra, 30 august 1853

Publicat în ziarul
„The Morning Advertiser”
din 2 septembrie 1853

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba engleză

Karl Marx

Urcarea prețului grâului. — Holera. — Greve. —
Mișcare în rîndurile marinarilor ²⁰⁶

Londra, marți 30 august 1853

„Breslauer Zeitung” ²⁶⁷ anunță că exportul de grâu din Valahia a fost definitiv interzis.

În momentul de față a devenit actuală o problemă într-un anumit sens mai importantă decît cea orientală, și anume problema alimentară. Prețul grâului a crescut la Königsberg, Stettin, Danzig, Rostock, Colonia, Hamburg, Rotterdam, Anvers și, bineînțeles, pe toate piețele importatoare. Pe principalele piețe provinciale din Anglia, prețul grâului a crescut de la 4 la 6 șilingi cvarterul. Creșterea continuă a prețului la grâu și secară în Belgia și Franța și scumpirea, în consecință, a pîinii provoacă mare neliniște. Guvernul francez cumpără grîne în Anglia, la Odesa și în regiunea Balticii. Datele definitive cu privire la recolta din Anglia nu vor apărea înainte de săptămîna viitoare. Boala cartofilor a căpătat în Anglia un caracter mai general decît în Irlanda. Exportul de grîne a fost interzis de toate guvernele italiene, inclusiv cel al Lombardiei.

În cursul săptămîinii trecute s-au declarat la Londra cîteva cazuri certe de holeră asiatică. De asemenea am auzit că și Berlinul a fost atins de holeră.

Lupta dintre muncă și capital, dintre salariu și profit continuă. La Londra au izbucnit noi greve printre încărcătorii de cărbuni, bărbieri, croitori, cizmari de damă, printre muncitorii umbrelari, printre muncitorii care confecționează cămăși și lenjuri în general, precum și printre lucrătorii de la magazinele de confecții și de la marile firme exportatoare. Ieri s-a anunțat că au declarat grevă un număr mare de zidari, precum și muncitorii de pe șlepurile care încarcă și descarcă mărfurile de pe vapoarele de pe Tamisa. Grevele minerilor și metalurgiștilor din South Wales continuă. La

această listă mai trebuie să adăugăm noua grevă a minerilor din Resolven etc. etc.

Ar fi obositor să înșir în toate articolele mele diferitele greve despre care aflu în fiecare săptămână. De aceea voi menționa numai de la caz la caz acele greve care prezintă un interes deosebit; printre acestea merită să fie amintit, deși nu e vorba de o grevă propriu-zisă, conflictul în curs dintre polițiști și șeful lor, sir Richard Mayne. În circulara sa, adresată diferitelor unități ale forțelor polițienesti din metropolă, sir Richard Mayne a interzis polițiștilor să țină mitinguri sau să formeze asociații și totodată a declarat că e gata să primească el însuși orice plângere individuală. Polițiștii i-au răspuns că ei consideră dreptul de întrunire un drept inalienabil al englezilor. Sir Richard Mayne le-a reamintit că lefurile lor au fost fixate într-un moment când alimentele erau mult mai scumpe decât acum. Ei au răspuns că la baza „revendicărilor lor nu stă numai prețul alimentelor, ci convingerea că oamenii nu mai sînt atît de ieftini cum erau înainte”.

Cel mai remarcabil eveniment din toată această istorie a grevelor este declarația „Asociației amicale unite a marinarilor”, pe care au intitulat-o declarația drepturilor marinarilor anglo-saxoni. Această declarație se referă la legea cu privire la marina comercială, care anulează articolul din legea navigației potrivit căruia proprietarii de vase englezi erau obligați să angajeze în echipajul vaselor lor supuși britanici în proporție de cel puțin trei pătrimi; această lege permite marinarilor străini să navigheze de-a lungul coastei chiar și acolo unde vasele străine nu au acces. Autorii declarației susțin că aceasta nu e o lege a marinarilor, ci o lege a proprietarilor de vase. La introducerea ei n-au fost consultați decât aceștia din urmă. Articolul cu privire la recrutarea echipajelor vaselor a acționat ca o frînă asupra proprietarilor, obligîndu-i să se poarte mai bine cu echipajul și să aibă mai multă grijă de întreținerea lui. Noua lege îi lasă pe marinari cu totul la discreția oricărui ofițer hain. Această lege pornește de la principiul „că toți cei 17.000 de patroni sînt oameni cumsecade, generoși, plini de bunăvoință și amabilitate, și că toți marinarii sînt nechibzuți, răi din fire și nu te poți înțelege cu ei”. Marinarii declară că în timp ce proprietarul își poate trimite vasul oriunde i s-ar năzări, ei nu au dreptul să muncească decât înăuntrul granițelor proprii

lor țări, întrucît guvernul a abrogat legea navigației fără a stipula în prealabil și dreptul lor de a se angaja pe vasele altor națiuni.

„Deoarece parlamentul i-a sacrificat pe marinari proprietarilor de vase, noi, ca clasă, trebuie să ne unim și să luăm măsuri de autoapărare”.

Aceste măsuri constau mai ales în hotărîrea marinarilor de a susține acele prevederi ale *articolului cu privire la recrutarea echipajelor de pe vase, care se referă la ei*. Totodată ei declară că

„marinarii din Statele Unite ale Americii trebuie să fie considerați englezi ; se proiectează să li se adreseze chemarea de a sprijini uniunea noastră. Ținînd însă seama că după 1 octombrie, cînd va intra în vigoare legea de mai sus, a naviga în calitate de englez nu va mai prezenta nici un avantaj, ci, dimpotrivă, serviciul pe vasele britanice în timp de pace și în calitate de străin garantează dreptul de a nu fi recrutat și de a nu servi în timp de război în cadrul flotei de război a maiestății-sale, și ținînd seama că libertățile americane acordă o mai mare protecție în timp de pace, marinarii își vor procura certificate de cetățeni ai Statelor Unite de îndată ce vor sosi într-unul din porturile acestei republici”²⁶³.

Scris de K. Marx la 30 august 1853

Publicat în ziarul
„New York Daily Tribune” nr. 3873
din 15 septembrie 1853

Semnat: *Karl Marx*

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba engleză

Karl Marx

Către redactorul ziarului „People's Paper” 269

Stimate domn !

Ziarul „Morning Advertiser” din 3 ort. a publicat articolul „Cum trebuie să se scrie istoria (de la un corespondent din străinătate)”, pe care vi-l anexăm, și a refuzat totodată să publice răspunsul meu către „corespondentul din străinătate”. Vă voi rămîne îndatorat dacă veți publica în „People's Paper” ambele articole — atît articolul din Rusia oît și răspunsul meu.

Al dv. sincer,
dr. *Karl Marx*

Londra, 7 septembrie

„CUM TREBUIE SĂ SE SCRIE ISTORIA
(De la un corespondent din străinătate)

Bakunin este un agent rus — Bakunin nu este un agent rus. Bakunin a murit în fortăreața Schlüsselburg în urma regimului extrem de aspru la care a fost supus — Bakunin nu a murit, el mai trăiește. El a fost făcut soldat și trimis în Caucaz — nu, el nu a fost făcut soldat, ci este încă deținut în fortăreața Petru și Pavel. Acestea sînt știrile contradictorii publicate rînd pe rînd în presă cu privire la Mihail Bakunin.

În zilele noastre, cînd în jurul oricărui lucru se face o largă publicitate, noi ajungem la adevăr numai afirmînd ceea ce este fals. Dar s-a dovedit oare pînă la urmă că Bakunin nu se află în solda departamentului militar rus ?

Există oameni care nu știu că umanitatea îi face pe oameni să depindă unii de alții, că, eliberînd Germania de sub influența pe care o exercită Rusia asupra ei, exercităm o influență inversă asupra acesteia din urmă, aruncînd-o din nou în brațele despotismului, pînă ce va deveni vulnerabilă pentru revoluție. În zadar am încerca să convingem asemenea oameni că Bakunin este unul dintre cei mai puri și mai generoși reprezentanți ai cosmopolitismului progresist.

«Calomniati, calomniati — glăsuiește un proverb francez —, ceva rămâne întotdeauna». Calomniile împotriva lui Bakunin, sprijinite în 1848 de unul dintre prietenii lui, sînt din nou puse în circulație în 1853 de un necunoscut.

«Trădarea vine întotdeauna de la ai tăi — spune un alt proverb —, și mai bine să ai de-a face cu un dușman deștept decît cu un prieten prost». Nu ziarele conservatoare au răspîndit calomniile împotriva lui Bakunin, de acest lucru s-a îngrijit un ziar prieten.

Oamenii care pot uita, fie și numai pentru un moment — așa cum a uitat d-l Marx —, că Bakunin nu este făcut din aluatul din care se fac spionii poliției au, desigur, un simț revoluționar foarte slab dezvoltat. De ce nu a procedat el barem așa cum procedează de obicei ziarele engleze și nu a publicat scrisoarea emigrantului polonez care aducea învinuirei lui Bakunin? El nu ar fi avut prilejul să regrete că numele lui este legat de o acuzație falsă!

DESPRE CORESPONDENTUL DIN STRĂINĂTATE CARE A SCRIS ÎN NUMĂRUL DE SÎMBĂTĂ AL ZIARULUI „MORNING ADVERTISER“

„Mai bine să ai de-a face cu un dușman deștept decît cu un prieten prost“. Foarte just.

Nu este oare un „prieten prost“ acela care se miră cînd descoperă că o controversă presupune păreri opuse și că adevărul istoric nu poate fi dedus decît din afirmații contradictorii?

Nu este oare un „prieten prost“ acela care găsește necesar să atace în 1853 explicații de care Bakunin însuși s-a declarat satisfăcut în 1848, acela care „aruncă din nou Rusia în brațele despotismului“, de care ea nu s-a eliberat niciodată, și care dă drept proverb francez o banală zicală latină?

Nu este oare un „prieten prost“ acela care afirmă că un ziar care publică o relatare a unui corespondent din străinătate fără nici un comentariu din partea redactorului său „sprijină“ această relatare?

Nu este oare un „prieten prost“ acela care prezintă „ziarele conservatoare“ drept pilde de „simț revoluționar“, atunci cînd acest simț, în momentele de supremă încordare, a inventat lois des suspects* și a bănuit chiar pe oameni ca Danton, Camille Desmoulins și Anacharsis Cloots că ar fi făcuți din „aluat“ de trădători? acela care îndrăznește să atace o terță

* -- legea suspectilor. — *Nota Trad.*

persoană în numele lui Bakunin, dar nu îndrăznește să-l apere pe acesta în numele său propriu ?

În încheiere, fie-mi îngăduit să-i declar amatorului de proverbe răsuflete că prin prezenta închei polemica cu el și cu toți ceilalți prieteni de o seamă cu el ai lui Bakunin.

Londra, 4 septembrie 1853

Karl Marx

Publicat în ziarul
The „People's Paper” nr. 71
din 10 septembrie 1853

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba engleză

Karl Marx

* Nota de la Viena. — S.U.A. și Europa. —
Scrisoarea de la Șumla. — Legea bancară a lui Peel

Londra, vineri 9 septembrie 1853

Cînd v-am comunicat în articolul meu din 30 august²⁷⁰ că nota de la Viena a fost în fond respinsă de Poartă, deoarece modificările propuse de aceasta din urmă și condiția unei evacuări prealabile imediate²⁷¹ nu pot fi considerate decît ca un refuz de a satisface pretențiile Rusiei, am fost în dezacord cu întreaga presă, care afirmă că modificările propuse erau neînsemnate, că nici nu merită să se vorbească despre ele și că întreaga chestiune poate fi considerată ca rezolvată. Cîteva zile mai tîrziu, „Morning Chronicle” i-a uimit pe credulii speculanți de bursă cu știrea că schimbările propuse de Poartă sînt foarte serioase și că nu va fi chiar atît de ușor să se ajungă la un acord. În momentul de față există o singură părere, și anume că întreaga problemă orientală a revenit la punctul ei de plecare, și această impresie nu a slăbit cîtuși de puțin în urma publicării în ziarele de ieri a textului integral al notei oficiale pe care Reșid-pașa a adresat-o la 19 august 1853 reprezentanților Austriei, Franței, Marii Britanii și Prusiei.

Nu încapе nici o îndoială că împăratul Rusiei va respinge „modificările” propuse de Turcia. Ziarul „Assemblée Nationale”, acest „Moniteur” parizian al împăratului Rusiei, ne informează de pe acum că,

„potrivit unor știri primite azi la Paris, prima impresie produsă asupra guvernului de la Petersburg nu este cîtuși de puțin favorabilă schimbărilor propuse de Poartă. Oricare ar fi hotărîrea acestui guvern, trebuie să fim dinainte pregătiți s-o primim cu sînge rece și să ne stăpînim temerile. Trebuie să avem în vedere că, chiar dacă guvernul rus va refuza să accepte schimbările în nota de la Viena, propuse de Poartă, mai rămîne totuși posibilitatea unor noi tratative la Constantinopol”.

Aluzia, cuprinsă în rîndurile de mai sus, că Rusia va încerca o nouă amînare a soluționării conflictului este confirmată de ziarul berlinez „Litographic Correspondence”.

„Guvernul austriac a prezentat împăratului Nikolai un memoriu conținând noi propuneri de modificări, iar în prezent întreprinde demersuri pentru a pune capăt crizei pe o cale cu totul diferită de cea urmată în încercările de până acum”.

Ziarul vienez „Wanderer”²⁷² publică o scrisoare din Odesa, cu data de 26 august, în care se afirmă că „soluționarea problemei orientale nu este chiar atât de aproape cum își închipuiau unii”. „Satellite” din Kronstadt afirmă în mod categoric că trupele ruse se pregătesc să ierneze în Principatele dunărene.

Este îndoielnic dacă o notă primită din Washington ar fi produs în Europa o senzație mai mare decât observațiile dv. redacționale în legătură cu căpitanul Ingraham²⁷³. Ele au fost reproduse, cu sau fără comentarii, de aproape toate periodicele săptămânale din Londra, de numeroase ziare franceze, de „Nation” din Bruxelles, de „Parlamento” din Torino, de „Basler Zeitung” și de toate ziarele liberale din Germania. Deoarece o serie de ziare germane au reprodus totodată și articolul dv. cu privire la o alianță helveto-americană, puteți considera că următorul pasaj dintr-un articol apărut în „Lithographic Correspondence” din Berlin vă este în parte adresat și dv.

„În ultimul timp presa a avut diferite prilejuri de a se pronunța asupra teoriei americane a intervenției. De curînd, controversese au fost reluate în legătură cu afacerea Koszta de la Smirna. Acest incident încă nu a fost aplanat, iar ziarele străine, ca și cele din țară, examinează posibilitatea unei intervenții a Statelor Unite de partea Elveției, în cazul cînd aceasta din urmă ar fi amenințată de un atac. Astăzi am primit știrea că unele puteri intenționează să publice o declarație colectivă de protest împotriva doctrinei de drept internațional susținută de Statele Unite și că se poate conta că aceste guverne vor ajunge la un acord deplin. Dacă teoria americană a intervenției nu va fi respinsă cu toată hotărîrea, *stîrpirea spiritului revoluționar în Europa se va lavi de un obstacol de nebiruit*. La această știre putem adăuga faptul important că printre puterile care sînt gata să semneze acest protest figurează și Franța”.

În numărul său de marți, ziarul „Constitutionnel” a avut grijă să nu lase nici o îndoială cu privire la acest din urmă punct :

„Trebuie să spunem lucrurilor pe nume. Reprezentanții republicii americane îl apără pe Koszta împotriva Austriei nu în calitate de cetățean al Statelor Unite, ci în calitate de revoluționar. Dar nici o putere europeană nu va admite ca principiu de drept internațional teza că guvernul Statelor Unite are dreptul să apere prin forța armelor revoluția în Europa. În nici un caz nu este admisibil ca un guvern să fie împiedicat în exercițiul jurisdicției sale, sub pretextul ridicul că infractorul

a renunțat la supușenia lui, iar în realitate pentru motivul că luptă împotriva orînduirii politice a țării sale. Flota americană nu va reuși întotdeauna să obțină asemenea victorii ușoare, și atitudini samavolnice ca aceea a căpitanului vasului St. Louis ar putea avea altă dată consecințe foarte grave”.

Ziarul „Impartial” din Smirna, primit astăzi, publică următoarele scrisori interesante din Șumla :

„Șumla, 8 august 1853

Comandantul suprem, Omer-pașa, și-a împărțit cu atîta dibăcie trupele, încît la prima necesitate el poate concentra în decurs de 24 de ore, în orice punct al Dunării, trupe de infanterie și cavalerie cu un efectiv de 65.000 de oameni, precum și 180 de piese de artilerie. Potrivit unei scrisori primite din Valahia, tifosul face acolo mari ravagii în rîndurile armatei ruse, care de la începutul campaniei a pierdut nu mai puțin de 13.000 de oameni. S-au luat măsuri ca morții să fie îngropați noaptea. Mortalitatea printre cai este foarte mare. În armata noastră nu bîntuie nici o boală. Detașamente rusești cu un efectiv de 30 pînă la 60 de soldați, îmbrăcați în uniforme moldovenești, își fac din cînd în cînd apariția pe malul celălalt al Dunării. Generalul nostru cunoaște toate mișcărilor lor. Ieri au sosit 1.000 de albanezi catolici. Ei formează avangarda unui corp de 13.000 de oameni, care este așteptat să sosească de la o zi la alta. Ei sînt cu toții trăgători de elită. Ieri au sosit de asemenea 3.000 de cavaleriști, toți oșteni vechi, admirabil înarmați și echipați. Numărul trupelor noastre crește cu fiecare zi. Ahmet-pașa a plecat ieri la Varna, unde va aștepta sosirea trupelor egiptene, pentru a le îndrepta spre pozițiile pe care urmează să le ocupe.

Șumla, vineri 12 august 1853

La 9 august două regimente de infanterie și o baterie de artilerie ușoară din trupele de gardă ale armatei turce au plecat în direcția Razgrad. La 10 august am primit știrea că 5.600 de ruși și-au instalat tabăra pe malul Dunării, lîngă portul Turtucaia, ceea ce face ca avanposturile celor două armate să se afle la o distanță ce nu depășește bătaia puștii. Viteazul colonel Iskander-bei a plecat în această direcție împreună cu un grup de ofițeri. Omer-pașa a stabilit legături telegrafice, pentru a asigura cartierului general posibilitatea de a fi informat la orice oră din zi sau din noapte despre ceea ce se întîmplă în orice sector al fluviului.

Deși în ultimele zile a plouat fără încetare, lucrările de fortificație au continuat într-un ritm intens. De două ori pe zi, la răsăritul și la apusul soarelui, se trage o salvă de artilerie în semn de salut. De pe malul celălalt al fluviului nu se aude nimic asemănător.

Trupele egiptene, după ce vor face carantină la Constantinopol, se vor imbarca în direcția Varna, de unde vor fi trimise la Babadag. Acolo le așteaptă generalul de brigadă Izet-pașa. În districtul Dobrogea-Ovassi s-au concentrat 20.000 de tătari, care vor lua parte la război împotriva Rusiei. În majoritatea lor, ei sînt foști emigranți, care au părăsit Crimeea în timpul cuceririi ei de către Rusia. Armata otomană, care din zi în zi crește numericeste datorită sosirii de noi trupe, regulate și neregulate, s-a săturat de inactivitate și este nerăbdătoare să înceapă operațiile mili-

tare. Nu este exclus ca zilele acestea să aibă loc o trecere a Dunării fără ordin de sus, mai ales acum cînd apariția rușilor pe malul opus ațîță și mai mult spiritele. Acum cîteva zile, un grup de medici musulmani și creștini a plecat să organizeze spitale militare de tip european la Plevna, Razgrad, Vidin și Silistra. La 11 august au sosit de la Varna doi ofițeri superiori englezi. Ei au avut o convorbire lungă cu Omer-pașa. Însoțiți de un grup de ofițeri turci, ei au inspectat fortificațiile și au găsit că sînt bine pregătite pentru apărare, înzestrate cu suficiente pulberării, brutării, rezerve de apă proaspătă etc. Toate fortificațiile sînt foarte solid construite. În rindurile trupelor noastre domnește cea mai severă disciplină.

Sumla, luni 15 august 1853

La 13 august a sosit de la Constantinopol generalul englez O'Donnell. El a avut o întvedere de două ore cu Omer-pașa, iar a doua zi, însoțit de un aghiotant al comandantului suprem, a plecat să inspecteze fortificațiile. Ieri au sosit de la Varna trei baterii și mari cantități de muniții. Miine vor pleca la Rasova întăriri și anume: o baterie, două batalioane de infanterie și 1.000 de cavaleriști. Trupele de geniu lucrează aici la refacerea fortificațiilor distruse de ruși în 1828. Turcia poate fi absolut sigură de armata ei“.

Joia trecută, contele de Fitzwilliam a adresat adunării producătorilor de cuțite din Sheffield o scrisoare în care protestează împotriva declarației monstruoase făcute de viteazul Palmerston la închiderea sesiunii parlamentare, în sensul că trebuie „să ne bizuim pe onoarea și pe însușirile personale ale împăratului Rusiei“.

La 14 ale acestei luni, d-l Disraeli se va întîlni cu alegătorii săi la Aylesbury. În numărul său de ieri, „Daily News“ a publicat un articol lung și plicticos în care încearcă să combată declarațiile probabile pe care, după cum presupune ziarul, d-l Disraeli le va face în fața alegătorilor săi. Cred că „Daily News“ ar face mult mai bine să lase asemenea performanțe pe seama venerabilului său strămoș — revista londoneză „Punch“²⁷⁴.

Acum cîteva zile Banca Angliei a ridicat din nou scontul, pentru a patra oară cu începere din ianuarie a.c. La 4 septembrie el a fost fixat la 4⁰/. Gazeta londoneză „Sun“²⁷⁵ exclamă în legătură cu aceasta :

„S-a făcut încă o încercare de a reduce mijloacele de circulație ale țării, încă un efort pentru a stăvili creșterea prosperității naționale“.

Pe de altă parte, ziarul se consolează cu gîndul că în urma legii bancare din 1844, adoptată din inițiativa lui Peel, Banca Angliei a pierdut o mare parte din puterea ei nefastă.

„Sun” se înșală atît în temerile cît și în speranțele sale. Banca Angliei este tot atît de puțin capabilă să mărească sau să restrîngă circulația bănească a țării, ca și oricare altă bancă. Cît privește adevărata putere nefastă pe care o posedă această bancă, departe de a fi fost slăbită, ea a fost, dimpotrivă, sporită prin efectul legii Peel din 1844.

Deoarece legea bancară din 1844 este în general greșit înțeleasă și deoarece în condițiile crizei care se apropie efectele ei vor avea o importanță foarte mare nu numai pentru Anglia, ci și pentru întreaga lume comercială, voi expune pe scurt trăsăturile esențiale ale acestei legi.

Legea Peel din 1844 pornește de la presupunerea că unica circulație bănească nominală este circulația banilor de metal; că prețurile sînt reglate de cantitatea de bani aflată în circulație; că în cazul cînd în circulație se află exclusiv bani de metal, cantitatea de bani aflată în circulație crește în cazul unui curs de schimb favorabil și a unui aflux de aur și descrește în cazul unui curs de schimb defavorabil și a unui reflux de aur; că o circulație de bancnote trebuie să copieze fidel circulația banilor de metal; că de aceea trebuie să existe o anumită concordanță între variațiile cantității de aur din subsolurile Băncii Angliei și variațiile cantității de bancnote emise de ea și care circulă în rîndurile populației; că emisiunea de bancnote trebuie să crească în cazul unui curs de schimb favorabil și să descrească în cazul unui curs de schimb defavorabil; în sfîrșit, că Banca Angliei poate controla cantitatea bancnotelor ei aflate în circulație.

Printre aceste premise nu există nici una care să nu fie complet falsă și care să nu fie contrazisă de fapte. Chiar în cazul cînd în circulație se află exclusiv bani de metal cantitatea de bani aflată în circulație n-ar putea determina prețurile, după cum n-ar putea determina nici numărul tranzacțiilor comerciale și industriale; dimpotrivă, prețurile ar determina cantitatea de bani aflată în circulație. Un curs de schimb defavorabil și un reflux de aur nu ar duce la descreșterea circulației bănești nici în cazul cînd în circulație se află exclusiv bani de metal, deoarece nu ar influența cantitatea de bani aflată în circulație, ci numai cantitatea de bani aflată în rezervă, fiind depusă la bănci sau tezurizată de particulari. Pe de altă parte, un curs de schimb favorabil și afluxul de aur care-l însoțește nu ar spori banii aflați în circulație, ci banii depuși la bănci sau tezurizați de particulari. De aceea legea lui Peel, pomînd de la o concepție greșită despre circulația

banilor exclusiv de metal, ajunge în mod firesc la o copiere greșită a acestei concepții în domeniul circulației banilor de hîrtie. Însăși ideea că o bancă de emisiune poate controla cantitatea de bancnote puse de ea în circulație este complet absurdă. O bancă care emite bancnote convertibile în aur, sau în general bancnote avansate pe bază de garanții comerciale, nu are posibilitatea să extindă proporțiile fi-rești ale circulației sau să le reducă măcar cu o singură bancnotă. O bancă poate, ce-i drept, să emită orice cantitate de bancnote în măsura în care clienții ei le acceptă; dar dacă acestea nu sînt necesare în circulație, ele vor reveni la bancă sub formă de depuneri, sau pentru plata unor datorii, sau pentru a fi schimbate în bani metalici. Pe de altă parte, dacă banca ar intenționa să reducă în mod forțat emisiunea de bancnote, depunerile făcute la ea ar fi retrase în măsura necesară pentru a umple golul ivit în circulație. Așadar, banca nu are nici o putere asupra cantității de bani aflate în circulație, oricare ar fi posibilitățile ei de a abuza de capitalul altor persoane. Așa, de pildă, deși în Scoția activitatea băncilor nu cunoscuse de fapt nici un fel de restricții înainte de 1845, iar numărul băncilor crescuse considerabil începînd din 1825, circulația bănească scăzuse totuși, astfel încît pe cap de locuitor revenea numai 1 l. st. (în bani de hîrtie), în timp ce în Anglia reveneau pe cap de locuitor 2 l.st., și aceasta în ciuda faptului că în Anglia întreaga circulație a unităților monetare sub 5 l. st. era în bani metalici, în timp ce în Scoția era în bani de hîrtie.

Este greșită ideea că cuantumul banilor aflați în circulație trebuie să corespundă proporțiilor rezervei de aur. Dacă rezerva de aur din pivnițele unei bănci crește, această bancă va încerca desigur prin toate mijloacele să sporească circulația bancnotelor ei, dar, după cum știm din experiență, eforturile ei vor fi zadarnice. Între 1841 și 1843 rezerva de aur a Băncii Angliei a crescut de la 3.965.000 l.st. la 11.054.000 l.st., dar suma totală a bancnotelor ei aflate în circulație a scăzut de la 35.660.000 l.st. la 34.094.000 l.st. La 25 martie 1845, Banca Franței avea în circulație bancnote în sumă de 256.000.000 fr., la o rezervă de aur de 234.000.000 fr., pe cînd la 25 martie 1846 ea avea în circulație bancnote în sumă de 249.404.000 fr., la o rezervă de aur de numai 9.535.000 fr.

Nu mai puțin eronată este și presupunerea că circulația bănească internă trebuie să descrească în cazul unui reflux

de aur. În momentul de față, de pildă, în timp ce refluxul de aur continuă, la monetăria statului au fost aduse 3.000.000 de dolari pentru a fi adăugați la circulația bănească a țării.

Dar cea mai mare eroare este aceea care se bazează pe presupunerea că cererea de împrumuturi bănești, adică de împrumuturi de capital, trebuie să însemne totodată o cerere de mijloace suplimentare de circulație bănească, ca și cum majoritatea covârșitoare a tranzacțiilor comerciale nu s-ar efectua prin cambii, cecuri, acreditive, operații de cliring și alte forme de credit, care nu au nici o legătură cu așa-zisa circulație. Cel mai bun criteriu pentru aprecierea creditului de care se bucură o bancă este mărimea taxei de scont pe piață, iar mijlocul cel mai eficient pentru stabilirea cuantumului operațiilor efectuate de o bancă este circulația polițelor care urmează să fie scontate. Să folosim acest dublu criteriu de apreciere. Între martie și septembrie 1845, când, o dată cu febra speculațiilor, capitalul fictiv atinsese punctul culminant și țara fusese literalmente inundată cu tot felul de operații de mari proporții, taxa scontului era de aproximativ $2\frac{1}{2}\%$, iar circulația bancnotelor aproape staționară, în timp ce mai târziu, în 1847, când taxa scontului a ajuns la $4\frac{1}{2}\%$, când prețul acțiunilor a scăzut la minimum, iar lipsa de credit a luat pretutindeni o amploare neobișnuită, circulația bancnotelor a atins nivelul ei maxim.

La 17 aprilie 1847 circulația bancnotelor Băncii Angliei a fost de 21.152.853 l.st., la 15 mai 1847 de 19.998.227 l.st. și la 21 august 1847 de 18.943.079 l.st., dar, în timp ce s-a produs această reducere a circulației, taxa scontului pe piață a scăzut de la 7% și 8% la 5%. Între 21 august și 23 octombrie 1847 circulația banilor a crescut de la 18.943.079 l.st. la 21.265.188 l.st. În același timp taxa scontului pe piață a crescut de la 5% la 8%. La 30 octombrie circulația bancnotelor era de 21.764.085 l.st., iar dobînda care se plătea pe Lombard Street se ridicase la 10%. Să luăm un alt exemplu :

BANCA ANGLIEI

	Polițe prezentate la scont	Bancnote în circulație
--	----------------------------	------------------------

La 18 septembrie 1846	12.323.816 l. st.	20.922.232 l. st.
La 5 aprilie 1847	18.627.116 „ „	20.815.234 „ „

Prin urmare, în aprilie 1847 împrumuturile bancare erau cu 6.000.000 l.st. mai mari decât în septembrie 1846, dar au fost realizate cu o cantitate mai mică de bancnote în circulație.

După ce am expus principiile generale ale legii Peel, trec acum la detaliile ei practice. Această lege pornește de la premisa că o cantitate de bancnote în sumă de 14.000.000 l.st. constituie minimumul necesar al circulației banilor. Toate bancnotele emise de Banca Angliei peste această sumă trebuie să aibă drept acoperire o rezervă corespunzătoare de aur. Sir Robert Peel și-a închipuit că a descoperit în domeniul emisiunii bancnotelor un principiu automat care determină cu o precizie mecanică cantitatea banilor aflați în circulație și care o mărește sau o restrânge exact în măsura în care rezerva de aur crește sau scade. Pentru a aplica în practică acest principiu, banca a fost împărțită în două departamente: departamentul de emisiune și departamentul bancar. Primul este pur și simplu o fabrică de bancnote, iar cel de-al doilea reprezintă banca propriu-zisă, care primește depunerile statului și ale publicului, plătește dividende, scontează polițe, acordă împrumuturi și efectuează în general operații cu clientela, ca orice altă instituție bancară. Departamentul de emisiune transmite bancnotele sale departamentului bancar pînă la concurența sumei de 14.000.000 l.st. plus valoarea rezervei de aur din pivnițele băncii. Departamentul bancar pune în circulație bancnotele în rîndurile publicului. Rezerva de aur necesară pentru acoperirea bancnotelor emise peste suma de 14.000.000 l.st. rămîne la departamentul de emisiune, restul fiind predat departamentului bancar. În cazul cînd rezerva de aur scade în așa măsură încît nu mai acoperă bancnotele aflate în circulație care depășesc suma de 14.000.000 l.st., bancnotele care se întorc la departamentul bancar în cadrul achitării împrumuturilor sau sub formă de depuneri nu se mai emit din nou și nici nu se înlocuiesc, ci se anulează. De pildă, dacă s-ar afla în circulație bancnote în sumă de 20.000.000 l.st., iar rezerva metalică nu ar fi decît de 7.000.000 l.st., și dacă în aceste condiții s-ar produce un reflux de 1.000.000 l.st., toată rezerva de aur ar trebui să treacă la departamentul de emisiune, iar în departamentul bancar nu ar mai rămîne nici o monedă de aur.

Aici se vede limpede că tot acest mecanism are, pe de o parte, un caracter iluzoriu, iar pe de altă parte, un caracter extrem de nefast.

Să luăm, de pildă, rapoartele Băncii Angliei din buletinul de vinerea trecută. La rubrica „Departamentul de emisiune” se arată că bancnotele aflate în circulație însumează 30.531.650 l.st., adică 14.000.000 l.st. plus 16.962.918 l.st., ul-

tima cifră corespunzând rezervei de aur din ultima săptămână. Dar dacă veți cerceta rubrica „Departamentului bancar”, veți descoperi în activul său bancnote în sumă de 7.755.345 l.st. Aceasta este partea din totalul de 30.531.650 l.st. pe care publicul n-a acceptat-o. Așadar, acțiunea principiului automat se rezumă la transferarea sumei de 30.531.650 l.st. în bancnote de la departamentul de emisiune la departamentul bancar. Dar acolo ele rămân nemișcate. De îndată ce departamentul bancar vine în contact cu publicul, cantitatea banilor în circulație este reglementată nu de Legea Peel, ci de nevoile vieții economice. De aceea acțiunea principiului automat nu depășește cadrul subsolurilor băncii.

Pe de altă parte, există momente în care Banca Angliei, datorită poziției sale excepționale, exercită o influență reală nu numai asupra comerțului englez, ci și asupra celui mondial. Aceasta se întâmplă în perioadele în care domnește o lipsă generală de credit. În asemenea perioade, urcînd — în conformitate cu dispozițiile legii Peel — minimumul taxei de scont în funcție de refluxul de aur și refuzînd să acorde împrumuturi, banca poate deprecia efectele de stat, poate provoca scăderea prețurilor tuturor mărfurilor și poate agrava într-o măsură foarte mare consecințele dezastruoase ale unei crize comerciale. Intervenind pentru a opri refluxul de aur și a schimba cursul schimbului, ea poate transforma orice stagnare comercială într-un pericol pentru circulația banilor. În felul acesta a procedat Banca Angliei în 1847 și a fost obligată să procedeze astfel în virtutea legii Peel.

Dar asta încă nu e totul. În orice instituție bancară, dificultatea cea mai mare nu o constituie cantitatea de bancnote aflată în circulație, ci cantitatea de bancnote și de monedă metalică deținută cu titlul de depuneri. Băncile olandeze, de pildă, aveau înainte de 1845 — după cum a declarat d-l Anderson în fața unei comisii a Camerei comunelor — depuneri în sumă de 30.000.000 l.st. și numai 3.000.000 l.st. în circulație.

„În toate crizele comerciale — spune d-l A. Baring —, de pildă în timpul crizei din 1825, cererile cele mai amenințătoare veneau de la depunători, și nu de la deținătorii de bancnote”.

În prezent, cînd legea Peel reglementează cantitatea de aur care trebuie ținută în rezervă pentru preschimbarea bancnotelor în aur, directorii au dreptul să dispună de depuneri cum cred ei de cuviință. Ba mai mult: înseși dispozițiile acestei legi, așa cum am arătat, pot sili departamentul bancar

să suspende restituirea depunerilor și plata dividendelor, în timp ce o anumită cantitate de aur va zace în subsolurile departamentului de emisiune. Așa s-a și întâmplat efectiv în 1847. Departamentul de emisiune dispunea de o rezervă de 61.000.000 l.st. în aur într-un moment când departamentul bancar a fost salvat de la faliment numai datorită intervenției guvernului, care la 25 octombrie 1847 suspendase pe propria sa răspundere aplicarea legii Peel.

Astfel, rezultatul legii Peel a fost acela că în timpul crizei din 1847 Banca Angliei a schimbat de treisprezece ori taxa de scont, pe când în cursul crizei din 1825 a schimbat-o numai de două ori ; aceleiași legi i se datorește apoi și faptul că în toată criza Banca Angliei a provocat o serie de panici financiare în aprilie și în octombrie 1847, precum și faptul că departamentul bancar ar fi fost nevoit să-și înceteze activitatea dacă aplicarea acestei legi nu ar fi fost suspendată. De aceea putem afirma cu toată certitudinea că legea Peel va agrava vicisitudinile și acuitatea crizei care se apropie.

Scris de K. Marx la 9 septembrie 1853

Publicat în ziarul

„New York Daily Tribune” nr. 3.881
din 24 septembrie 1853

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba engleză

Karl Marx

Evenimentele politice. —
Lipsa de pîine din Europa

Londra, marti 13 septembrie 1853

În ultimul său număr, ziarul „Sunday Times”²⁷⁶ a publicat o depeșă a lordului Clarendon către sir H. Seymour, prin care se dă răspuns la nota din 2 iulie a contelui Nesselrode. Depeșă este datată 16 iulie și nu reprezintă decît o simplă „doublière” * a răspunsului d-lui Drouyn de Lhuys. Autorul unei corespondențe publicate sîmbăta trecută în „Leader” se exprimă în următoarea manieră curajoasă despre „antagonismul” dintre lordul Aberdeen și lordul Palmerston :

„Lordul Aberdeen n-a fost niciodată în stare să priceapă prefăcătoria lordului Palmerston ; el nu-și dă seama că, datorită acestei prefăcătorii, lordul Palmerston a reușit întotdeauna să promoveze nestîljenit politica prorusă, mai bine chiar decît însuși lordul Aberdeen... Lordul Palmerston își ascunde cinismul sub masca *inclinației spre compromis*... Lordul Aberdeen, spre deosebire de lordul Palmerston, își exprimă convingerile deschis... Lordul Palmerston își dă seama de avantajele pe care le oferă discuțiile despre intervenție fără o intervenție efectivă, pe cînd lordul Aberdeen nu-și dă seama de acest lucru... Cunoscînd îndeaproape clasele guvernante, lordul Aberdeen știe cum se obțin locuri și cum se cumpără voturi, și de aceea nu vede în constituția engleză cea mai perfectă dintre instituțiile umane ; socotind că populația Europei continentale nu este mai prietenoasă și mai cinstită decît populația Marii Britanii, el nu insistă pe lîngă guvernele de pe continent ca ele să desfîințeze despotismul părintesc în favoarea auto guvernării claselor diriguitoare... Lordul Aberdeen știe că puterea Marii Britanii se bazează pe subjugarea altor naționalități și privește cu dispreț o politică externă care se prefacă a nutri simpatii pentru naționalitățile care luptă. Lordul Aberdeen nu vede de ce Anglia, care a cucerit și a jefuit India și care o asuprește chiar spre binele locuitorilor ei, ar trebui să-l urască pe țarul Nikolai, care este un despot bun pentru Rusia și care asuprește Polonia spre binele evident al locuitorilor ei. Lordul Aberdeen nu înțelege de ce Anglia, care a innăbușit o serie de răscoale în Irlanda, ar trebui să urască fanatic Austria pentru că ține sub jugul ei Ungaria, și știind că Anglia impune Irlandei cu forța o biserică străină, el înțelege dorința fierbinte a papii de a-l înscăuna pe cardinalul Wiseman la Westminster. El știe că noi am purtat război cu cafrii și nu consideră că Nikolai

* — „duplicat”, „copie”. — Nota Trad.

ar fi un ticălos pentru că își decimează armata în războaiele cu caucazienii; el știe că noi trimitem periodic rebeli ca Mitchell și O'Brien în țara lui Van Diemen și nu se îngrozește din cauză că Ludovic Napoleon a înființat o ocnă la Cayenne. Când trebuie să scrie guvernului napolitan despre problemele Siciliei, el nu cade în liberalism extatic, deoarece ține minte că Marea Britanie are un proconsul la Corfu... Ce bine sînt orînduite toate în acest guvern de coaliție, care îl are și pe lordul Aberdeen pentru *acțiuni* prorusse, și pe lordul Palmerston pentru *cuvîntări* în spiritul *politicii* bermondseene”.

Ca dovadă că nu am subapreciat eroismul Elveției *, pot cita o scrisoare adresată de Consiliul ei federal autorităților cantonului Tessin, în care se arată că

„afacerea capucinilor²⁷⁷ este o chestiune pur cantonală și că, în consecință, cantonul Tessin trebuie să hotărască el însuși dacă preferă să reziste și să se expună în continuare măsurilor aspre ale Austriei sau să ceară guvernului reluarea tratativelor”.

Aceasta însoamnă deci că Consiliul federal elvețian încearcă să reducă diferendul său cu Austria la proporțiile unei simple chestiuni cantonale. Același Consiliu a dispus recent expulzarea italienilor Clementi, Cassola și Grillenzoni, cu toate că jurații de la Chur i-au achitat de acuzația că ar fi ajutat pe răsculații de la Milano²⁷⁸ transportînd arme peste granița cantonului Tessin.

Se pare că sprijinul pe care englezii îl acordă templului lui Juÿgernaut încă nu a fost sistat complet. La 5 mai 1852 Consiliul directorilor a trimis guvernatorului Indiei următoarea depeșă :

„Ne menținem părerea că ar fi de dorit ca guvernul englez să fie scutit de orice legături cu acest templu și vă împuternicim să luați măsurile corespunzătoare pentru atingerea acestui țel prin sistarea oricărui ajutor bănesc periodic în folosul templului, plătiind în schimb compensații definitive tuturor persoanelor care ar putea avea dreptul la asemenea despăgubiri în virtutea unor obligații sau înțelegeri din trecut, interpretate într-un sens larg”.

Dar pînă la 11 aprilie 1853 autoritățile din India nu făcuseră nimic în această direcție, chestiunea rămînînd în suspensie.

O săptămîină întregă a durat ancheta ordonată de guvern pentru cercetarea actelor de cruzime comise împotriva deținuților de la închisoarea din Birmingham și care i-au dus pe unii dintre ei la sinucidere, iar pe alții la încercări de sinucidere. Zguduți de atrocitățile descoperite, care nu sînt cu nimic mai

* Vezi volumul de față, pag. 117—118. — *Nota Red.*

prejos de ceea ce se petrece într-un carcere duro * austriac sau napolitan, sîntem, pe de altă parte, surprinși de încrederea oarbă cu care magistrații care au vizitat închisoarea au primit depozitiile părții interesate și de extrema lor indiferență față de victimele cruzimilor. În solitudinea lor pentru temnicerul barbar, ei au mers atît de departe, încît îi anunțau cu regularitate data vizitei lor. Vinovatul principal, locotenentul Austin, este unul dintre aceia pe care, în lucrarea sa „Inchisori model”²⁷⁹, Carlyle i-a numit adevărate căpetenii de vagabonzi și de criminali.

Una dintre problemele la ordinea zilei este aceea a *moralei societăților feroviare*. Pe biletele de călătorie pe care le pune în vînzare, consiliul de administrație al căii ferate Yorkshire-Lancashire anunță în mod expres că el

„nu poartă nici o răspundere juridică pentru accidentele de orice fel care s-ar putea produce din propria sa lipsă de prevedere sau din neglijența angajaților săi”.

În același timp, membrii consiliului de administrație al căii ferate Birmingham-Shrewsbury au compărut sîmbătă în fața tribunalului vicecancelarului sub acuzația de a fi înșelat pe propriii lor acționari. Între căile ferate Great-Western și North-Western are loc o luptă pentru înghițirea căii ferate menționate mai sus. Întrucît majoritatea acționarilor se pronunță în favoarea fuziunii cu calea ferată North-Western, în timp ce membrii consiliului de administrație sînt pentru înglobarea în Great-Western, aceștia din urmă s-au gîndit să folosească un număr de acțiuni ale societății, care le fuseseră date în custodie, pentru a-și procura voturi fictive. În acest scop, acțiunile au fost trecute pe numele unor deținători nominali — în cîteva cazuri fără știrea persoanelor de ale căror nume s-a făcut uz, printre acestea figurînd chiar și un copil de nouă ani —, și acești deținători, fără a achita contravaloarea acțiunilor, le-au predat din nou membrilor consiliului de administrație, eliberîndu-le totodată, ca acționari nominali, mandate de votare care să le asigure o majoritate în favoarea fuziunii cu calea ferată Great-Western. Preaînțeleptul judecător a constatat că „ar fi greu de imaginat o înșelătorie mai revoltătoare și mai grosolană, iar felul cum a fost pus în aplicare planul este și mai grosolan”. Făcînd această reflecție, el a pus în libertate pe autorii înșelătoriei, cum se întîmplă de obicei

* — temniță. — *Nota Trad.*

cînd infractorii fac parte din rîndurile burgheziei, în timp ce un proletar sărac ar fi fost trimis cu siguranță la ocnă dacă ar fi săvîrșit un furt de peste cinci lire sterline.

Este interesant de observat cum indignarea publicului englez se manifestă cînd împotriva moralei magnaților industriali, cînd împotriva celei a proprietarilor de mine, cînd împotriva moralei micilor negustori de narcotice falsificate, cînd împotriva celei a proprietarilor de căi ferate, care au luat locul tîlharilor la drumul mare, azi ieșiți din modă, într-un cuvînt împotriva moralei diferitelor grupuri de capitaliști. Dacă privim însă toată clasa în ansamblu, capitalul are pe-se-mne o morală proprie, un fel de lege supremă dictată de *raison d'état**, în timp ce morala obișnuită este considerată a fi bună numai pentru săraci.

Reformatorii parlamentari din rîndurile adepților școlii din Manchester par să se afle într-o situație extrem de delicată. Dezvăluirile făcute în cursul ultimei sesiuni parlamentare s-au referit aproape exclusiv la abuzurile electorale săvîrșite în circumscripțiile electorale orășenești, și chiar în orașe mari ca Hull, Liverpool, Cambridge și Canterbury. Misitul electoral liberal Coppock a mărturisit într-un acces de sinceritate: „Cum a fost St. Alban, așa sînt toate celelalte circumscripții electorale orășenești“. Acum oligarhia se gîndește să folosească aceste dezvăluiri pentru a efectua o reformă în avantajul comitatelor și în dauna circumscripțiilor electorale orășenești. Reformatorii manchesterieni, care ar dori o extindere a dreptului de vot nu pentru toată lumea, ci numai în limitele circumscripțiilor electorale orășenești, trebuie, desigur, să amuțească în fața unei asemenea propuneri. Te cuprinde mila cînd vezi cum organul lor, „Daily News“, depune eforturi pentru a ieși din această încurcătură.

La 14 ianuarie 1846 taxa de scont a Băncii Angliei a fost majorată la 3¹/₂%, la 21 ianuarie 1846 la 4% și abia în aprilie 1847 a ajuns la 5%. Se știe însă că, în ultimele trei săptămîni din aprilie 1847, au fost sistate aproape toate operațiile de credit. În 1853 majorarea taxei de scont a Băncii Angliei a avut un ritm mult mai rapid. De la 2%, cît era la 24 aprilie 1852, ea s-a ridicat la 2¹/₂% la 8 ianuarie 1853, la 3% la 22 ale aceleiași luni, la 3¹/₂% la 4 iunie, la 4% la 1 septembrie, și în prezent au și început să circule în oraș zvonuri că în curînd va fi majorată la 5%. În noiembrie 1846 prețul mediu

* — rațiunea de stat. — *Nota Trad.*

al grîului a fost de 56 de şilingi şi 9 pence cuarterul ; în ultimele săptămîni din august 1853, el a ajuns la 65—66 de şilingi. Cam în aceeaşi perioadă a anului trecut, în subsolurile Băncii Angliei

se aflau	21.852.000 l. st.
acum se află	16.500.068 „ „
diferenţa fiind de	5.351.932 l. st.

Acum două săptămîni, rezerva de aur a scăzut cu 208.875 l.st., iar săptămîna trecută cu 462.852 l.st. Efectul asupra preţurilor la bursa de efecte a fost imediat, cursurile tuturor hîrtilor de valoare scad. În cronica financiară a ziarului „Times” de miercurea trecută citim :

„În ciuda depresiunii, pe piaţa hîrtilor de valoare cambiile emise de tezaur continuă să fie scontate cu 2%, cu o primă de 1%, dar s-a creat impresia că, pentru a le menţine preţul, ministrul de finanţe a dispus achiziţionarea lor pe socoteala guvernului şi, dată fiind lipsa oricărui fonduri imediat disponibile pentru acest scop, vînzarea concomitentă de hîrtii de valoare de 3% în dauna caselor de economii”.

Aceasta ar fi într-adevăr o lovitură de maestru a d-lui Gladstone ! Să vîndă rente consolidate la un preţ scăzut, să cumpere la un preţ ridicat cambii emise de tezaur şi să piardă jumătate din venitul de pe urma hîrtilor de 3%, preschimbindu-le pe cambii emise de tezaur care nu aduc decît ceva mai mult de 1¹/₂%.

Cum se explică faptul că situaţia defavorabilă a cursului de schimb şi reducerea rezervei de aur coincid cu o creştere fără precedent a exportului englez, care pînă la sfîrşitul anului va depăşi cu 16.000.000 l.st. chiar şi exportul din 1852 ?

„Întrucît la exportarea mărfurilor noastre acordăm credite lumii întregi, iar pentru mărfurile importate plătim cu bani peşin, lărgirea considerabilă a comerţului nostru trebuie în mod inevitabil să creeze la un moment dat o balanţă de plăţi foarte defavorabilă pentru noi ; dar toate aceste sume se vor întoarce la noi atunci cînd va expira termenul creditelor pe care le-am acordat în cadrul exportului nostru şi cînd pentru achitarea mărfurilor exportate ni se vor face respectivele remiteri de bani”.

Aşa scrie „Economist”. Potrivit acestei teorii, dacă exportul din 1854 îl va depăşi pe acela din 1853, cursul schimbului va trebui să rămînă defavorabil Angliei, şi o criză comercială va fi singurul mijloc de reglare. „Economist” consideră că nu poate fi vorba de crahuri ca acela din 1847, deoarece, spre deosebire de ceea ce a fost atunci, în prezent nu se investeşte în căi ferate etc. o parte considerabilă din capital. El uită că

se investesc capitaluri în fabrici, mașini, vapoare etc. Pe de altă parte, „Observer” se plînge că se fac „investiții nehibzuite în *căi ferate străine* și în alte întreprinderi de natură foarte îndoielnică și suspectă”. „Economist” crede că, în măsura în care este vorba de Europa, prețurile ridicate la cereale ar putea să exercite asupra extinderii operațiilor comerciale o *binefăcătoare acțiune de frînare*, dar că piețele din *America și din Australia* etc. sînt *sigure*. În același timp „Times” dă asigurări că încordarea de pe piața financiară de la New York va duce la o *frînare binefăcătoare* a tranzacțiilor cu America. „Leader” exclamă :

„Nu trebuie să contăm pe același volum de comenzi din Statele Unite ca cel de pînă acum”.

Rămîne Australia. Aici intervine „Observer” :

„Exportul a fost extins dincolo de orice limite rezonabile. În legătură cu cele 74.000 de tone de mărfuri sosite în prezent la Londra spre a fi expediate în coloniile din sud, știrile defavorabile primite de noi de la Adelaide, Melbourne etc. se confirmă. Nu se poate nega că perspectivele actuale nu sînt promițătoare”.

Cît privește piața chineză, toate relatările sînt unanime în a constata că acolo există o puternică tendință de a vinde, dar o tot atît de puternică tendință de a se abține de la orice cumpărări, întrucît metalele prețioase sînt tezurizate ; și nu poate fi vorba de vreo schimbare a acestei stări de lucruri atîta timp cît mișcarea revoluționară din acest uriaș imperiu nu-și va fi atins țelul.

Dar piața internă ?

„La Manchester și în împrejurimile sale, un mare număr de țesători care lucrează la războaie mecanice au urmat exemplul celor din Stockport și au declarat grevă pentru a obține un spor de salariu de 10%... Căpeteniile din fabrici vor descoperi probabil, încă înainte de sfîrșitul iernii, că problema care se va pune nu va fi aceea a acceptării unui spor de 10%, ci aceea dacă fabricanții vor consimți la reluarea lucrului cu menținerea nivelului actual al salariilor”.

În asemenea termeni fără echivoc, „Morning Chronicle” face aluzie la restrîngerea iminentă a pieței interne.

Am scris în repetate rînduri despre uriașa extindere a vechilor fabrici și despre ritmul fără precedent în care se construiesc noi fabrici. V-am relatat despre unele întreprinderi nou construite care formează acum, așa-zicînd, întregi orașe industriale. Am arătat că niciodată în trecut nu s-au

investit nemijlocit în producția industrială atâtea capitaluri disponibile, acumulate în perioada de prosperitate²⁸⁰. Confrunțați acum aceste fapte, pe de o parte, cu simptomele de suprasaturare a piețelor interne și externe, pe de altă parte, fără a uita în același timp că un curs de schimb defavorabil este mijlocul cel mai sigur de a provoca un prea mare surplus de mărfuri exportate pe piețele străine.

Dar ceea ce va face să izbucnească marea criză comercială și industrială ale cărei elemente se acumulează de mult timp este, înainte de toate, recolta proastă. La orice alt produs, scumpirea duce la o scădere a cererii; la cereale însă urcarea prețurilor nu face decât să provoace o creștere și mai mare a cererii și o scădere a prețurilor tuturor celorlalte mărfuri. Popoarele cele mai civilizate, ca și cei mai înapoiți sălbatici, trebuie să-și asigure hrana înainte de a se putea gândi să-și procure orice alte lucruri; creșterea avuției și progresul civilizației au loc de obicei în aceeași proporție în care se reduc munca și cheltuielile de producție necesare pentru obținerea hranei. O recoltă proastă generală constituie în sine o cauză de restrângere generală a piețelor interne și externe. Or, anul acesta, în sudul Europei, în Italia, în Franța, în Belgia, în Prusia renană recolta este cel puțin tot atât de nesatisfăcătoare ca și cea din 1846—1847; nici în nord-vest și nord-est ea nu este citusi de puțin promițătoare. Cît privește Anglia, iată ce scrie „Mark-Lane Express”²⁸¹, acest „Moniteur” al bursei de cereale din Londra, în numărul său de săptămîna trecută :

„Nu incapa nici o indoială că în Regatul Unit recolta de griu va fi cea mai mică de mulți ani încoace. Aproape în toate regiunile regatului, recolta va fi mult sub nivelul mijlociu; afară de aceasta nu trebuie uitat că, din cauza timpului nefavorabil din perioada însămînțărilor, anul acesta suprafața însămînțată este cel puțin cu un sfert mai redusă decât de obicei”.

Această situație nu poate fi ușurată prin iluzia că *liberul-schimb* ar înlătura dintr-o dată perturbarea comerțului, supra-producția industrială și efectele recoltei proaste. Dimpotrivă.

„Fermierii — scrie același „Mark-Lane Express” — încă nu se pot obișnui cu ideea lipsei de piine în condițiile liberului-schimb. De aceea numai puțini s-au arătat dispuși să facă rezerve mari. Dacă nevoile ne vor sili să importăm cantități însemnate de cereale, e probabil că va trebui să le plătim *scump*”.

În numărul său de ieri, „Mark-Lane Express“ adaugă :

„În străinătate, stringerea recoltei de cereale este atât de departe de a fi fost terminată, încît starea timpului în săptămînile următoare va exercita o mare influență asupra comerțului. Calitatea cerealelor ne-strinse a și avut de suferit din cauza ultimelor ploii, și, dacă timpul se va menține ploios, aceasta poate să producă prejudicii imense.. Rezultatul definitiv al recoltei amenință să fie și mai puțin satisfăcător decît s-a putut crede acum o săptămînă sau două... Știrile primite de noi în ultimele cîteva zile despre starea *cartoiiilor* sînt mai puțin favorabile decît cele primite anterior... Cu toate cantitățile enorme aduse din străinătate în cursul săptămînii trecute (88.833 de cuarteri), influența lor asupra prețurilor a fost neînsemnată, scăderea față de punctul cel mai înalt nefiind decît de 1—2 șilingi la cuarter. ...În țările baltice, bilanțul probabil al recoltei este în ansamblu nesatisfăcător... Potrivit ultimelor date, griul se vindea cu 60 de șilingi franco bordul vasului la Danzig, cu 56 de șilingi și 9 pence la Königsberg, cu 54 de șilingi la Stettin, cu 58 de șilingi la Rostock”.

Ca și în 1847, consecințele scumpetei au început să se manifeste și în domeniul politic. La Neapole, autoritățile orașului nu dispun de mijloacele necesare pentru executarea lucrărilor publice, iar trezoreria nu are cu ce să plătească salariile funcționarilor statului. În statul papal, la Tolentino, Terni, Ravenna și Trastevere, au avut loc răscoale pricinuite de lipsa de pîine, pe care arestările recente, invazia austrie-cilor și amenințarea cu bastonada nu le-au putut potoli cituși de puțin. În Lombardia, contele Strassoldo nu va putea pre-întîmpina consecințele politice ale scumpetei și ale stagnării industriale prin introducerea unui impozit suplimentar de 6½ creițari la fiorin, pe care urmează să-l achite pînă la 20 septembrie și 10 octombrie anul acesta toți contribuabilii care plătesc impozite directe, inclusiv impozitul pe venit și impozitul pe salarii. Cît de dezastruoasă este situația generală din Austria ne-o arată încetineala cu care se realizează noul împrumut, lansat pe piață cu obișnuita asigurare că statul are nevoie de bani numai pentru a acoperi cheltuielile legate de reducerea efectivelor armatei. Îngrijorarea febrilă a guvernului francez se poate vedea din rapoartele false cu privire la recoltă, din faptul că la Paris a fost fixat un preț maximal la pîine și că se fac mari cumpărări de cereale pe toate piețele. Provincia este nemulțumită pentru că Bonaparte hrănește Parisul pe seama ei ; burghezia este nemulțumită pentru că el se amestecă în viața economică în numele proletarilor : proletarii sînt nemulțumiți pentru că el dă soldaților pîine albă în loc de pîine neagră într-un moment cînd țărani și muncitorii sînt amenințați să rămînă cu totul fără pîine ; în sfîrșit, soldații

sînt nemulțumiți de poziția umilitoare, antinațională a Franței în problema orientală. În Belgia au izbucnit o serie de tulburări în legătură cu lipsa de produse alimentare, ca răspuns la festivitățile pompoase și deplasate organizate de casa de Coburg în cinstea arhiducesei austriece. În Prusia, frica guvernului este atât de mare, încît de ochii lumii au fost arestați mai mulți comercianți de cereale, iar ceilalți au fost chemați la șeful poliției care le-a „cerut” să vîndă cerealele la prețuri „echitabile”.

Închei exprimîndu-mi încă o dată părerea că nici declamațiile demagogilor, nici flecăreala diplomaților nu vor duce la criză; dezastrele economice și zguduirile sociale care se apropie — iată prevestitorii siguri ai revoluției europene. Din 1849 prosperitatea comercială și industrială a fost culcușul pe care s-a odihnit netulburată contrarevoluția.

Scriș de K. Marx
la 13 septembrie 1853

Publicat în ziarul
„New York Daily Tribune” nr. 3.886
din 30 septembrie 1853

Semnat: *Karl Marx*

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba engleză

Karl Marx

* Puterile occidentale și Turcia. — Criza economică iminentă. — Construirea de căi ferate în India ²⁸²

Londra, marți 20 septembrie 1853

În articolul meu din 19 iulie scriam :

„Puterile occidentale încep prin a-l încuraja pe sultan să opună rezistență țarului, de teama cuceririlor Rusiei, și sfirșesc prin a-l sili pe sultan să cedeze, de teama unui război general, care ar putea da naștere unei revoluții generale” *.

În momentul de față există intenția de a folosi în interesul Rusiei și împotriva Turciei forța escadrelor unite. Chiar dacă escadra anglo-franceză va intra în Dardanele, ea nu o va face cu intenția de a bombarda Sevastopolul, ci pentru a reduce la tăcere pe musulmanii care ar putea să-l împiedice pe sultan să accepte fără condiții nota de la Viena.

„La 13 septembrie — spune d-l Urquhart — cei patru miniștri de externe ** s-au întrunit la Downing Street și au hotărît să trimită instrucțiuni la Constantinopol în sensul ca să se facă presiuni asupra Porții pentru a o determina să renunțe la modificările acceptate de conferința europeană. Mai mult chiar, în eventualitatea că sultanul n-ar fi în stare să reziste indignării poporului său, ei au dat ordin escadrei lor să se îndrepte spre Bosfor pentru a acorda sprijin sultanului împotriva supușilor săi. Și pentru a pune virf la toate, i-au trimis lui Omer-pașa o dispoziție prin care îi interzic să se deplaseze dintr-o provincie într-alta în posesiunile suveranului său. Ei se așteptau deci că în urma cererilor lor va izbucni o răscoală și s-au îngrijit de mijloacele necesare pentru a o înăbuși. Aceste mijloace sînt escadra aliată” ²⁸³.

Publicul englez a aflat această știre din numărul de duminică al ziarului „Journal des Débats”, care relata totodată că d-l Reeve, care părăsise Londra la 13 septembrie cu instrucțiuni pentru lordul Stratford de Redcliffe, a sosit la Paris în dimineața zilei de 14 septembrie și a plecat în seara aceleiași zile, după ce a informat guvernul francez asupra conținutului instrucțiunilor sale. Potrivit acestor instrucțiuni, ambasadorul

* Vezi volumul de față, pag. 225. — Nota Red.

** — ministrul de externe al Angliei în acea perioadă, Clarendon, și foștii miniștri de externe Aberdeen, Palmerston și Russell. — Nota Red.

englez urmează să ceară Porții acceptarea integrală a propunerilor de la Viena și renunțarea la modificările cerute de Poartă la 19 august, avertizînd-o totodată că cele patru puteri îi vor retrage sprijinul în cazul unui război care ar izbucni în urma refuzului ei de a face concesii și oferindu-i ajutorul flotei franceze și a celei engleze pentru înăbușirea oricărei răscoale care ar izbucni la Constantinopol dacă Poarta va accepta nota de la Viena, precum și împotriva lui Omer-pașa dacă acesta s-ar încumeta să acționeze în pofida ordinelor Porții. Înainte de sosirea numărului de duminică al ziarului „Journal des Débats” am fost informați că, primind răspunsul negativ al împăratului, conferința de la Viena a transmis sultanului propunerea să revie asupra hotărîrii luate, să semneze nota pe care refuzase s-o semneze și să se mulțumească cu asigurarea că nota va fi interpretată de conferință în așa fel încît să fie acceptabilă pentru sultanul însuși. „Times” se ferește să vorbească despre revelațiile compromițătoare făcute de „Journal des Débats”. La fel procedează și „Morning Chronicle”, „Morning Post” și întreaga presă londoneză guvernamentală. În același timp „Morning Post” înfierează fanatismul plebei de la Constantinopol. „Morning Chronicle” excită imaginația cititorilor săi apatici cu descrierea romantică a sălbaticelor și nedisciplinatele hoarde asiatice care inundă Turcia europeană, îngroșînd rîndurile armatei comandate de Omer-pașa ; viteazul „Globe” publică zi de zi extrase alese cu grijă din presa școlii din Manchester, presă care speculează asupra păcii, și în felul acesta la momentul convenit clasele respectabile din Anglia vor fi pe deplin pregătite pentru „a stîrpi păgînismul” și a striga împreună cu prințul Gorceakov : „Trăiască țarul ! Trăiască dumnezeul pravoslavnicilor !”

În numărul său de azi, ziarul „Times” face descoperirea că „problema turcă a devenit o problemă pur verbală”. Concluzia care urmează din aceste premise este aceea că, dacă sultanul e gata să riște pacea lumii pentru niște vorbe goale, este necesar ca oamenii cu judecată mai sănătoasă, cum sînt Palmerston și Aberdeen, să-l silească să-și bage mințile în cap. Țarul — ne spune „Times” — a prezentat sultanului cereri nedrepte, pe care sultanul le-a respins ; atunci țarul a ocupat Principatele dunărene ; Anglia și Franța și-au trimis escadrele în gol-

ful Besik, iar reprezentanții acestor două puteri s-au întâlnit la Viena cu reprezentanții Austriei și Prusiei.

Dar în ce scop s-au întâlnit ei la Viena? *În interesul Turciei* — spune „Times”.

„Ei nu numai că n-au avut vreo dorință de a constrînge guvernul otoman, dar nici n-au avut vreun motiv pentru a proceda astfel”.

Prin urmare, dacă cele patru puteri au acum dorința de a constrînge guvernul otoman, aceasta se datorește pur și simplu faptului că „ele au acum” un motiv „pentru a proceda astfel”. Și atunci ar fi oare greșit să presupunem că unicul și principalul scop al Conferinței de la Viena și al intervenției lui Palmerston și Aberdeen a fost acela de a crea un motiv care să le dea posibilitatea să opună Rusiei un simulacru de rezistență, pentru a avea un pretext de a sili Turcia să se supună cererilor Rusiei?

„Celelalte mari puteri — continuă „Times” — au considerat că cererile Rusiei sînt nedrepte și incompatibile cu drepturile suverane ale sultanului”, și de aceea, va să zică, au elaborat o notă pe care sultanul urma s-o trimită țarului și în care se sancționau toate cererile acestuia, și chiar ceva în plus.

„Termenii în care fusese întocmit acest document — scrie „Times” — puteau da loc la interpretări greșite; două puncte însă fuseseră formulate cu o precizie impecabilă: întii, că cele patru puteri intenționează să mențină drepturile teritoriale și administrative ale Porții, și al doilea, că în cazul unui conflict ele s-ar considera obligate prin aceste intenții ale lor”.

De ce să nu subscrie sultanul o notă care-i știrbește drepturile suverane și care dă autocratului rus protectoratul asupra a douăsprezece milioane de supuși ai săi, din moment ce se poate bizui pe bunele „intenții” ale celor patru puteri și pe faptul că în caz de conflict acestea se consideră obligate prin aceste misterioase „intenții bune”? Așa cum sultanul a mai avut posibilitatea să se convingă, cele patru puteri nu se consideră obligate nici prin normele dreptului internațional, nici prin clauzele explicite ale unor tratate în virtutea cărora ele sînt datoare să-l apere în cazul unui conflict cu Rusia; de ce, așadar, să nu se bizuie pe curajul lor în cazul unui conflict izbucnit în urma unei note care acordă Rusiei drepturi evidente, iar Turciei „intenții misterioase”?

„Să luăm — spune „Times” — cazul extrem, și anume să presupunem că, după acceptarea necondiționată a notei inițiale de la Viena, țarul se va prevala de posibilitățile pe care, după cum se crede, i le acordă această notă”.

Ce s-ar întâmpla atunci ?

„Sultanul ar protesta, iar conflictul ar izbucni pe terenul aplicării acordului din 1853”.

Ca și când nu ar fi izbucnit nici un fel de conflicte pe terenul aplicării acordurilor din 1840 și 1841, pe terenul aplicării Convenției de la Balta-Liman²⁸⁴, precum și pe terenul acelei violări a dreptului internațional pe care însuși lordul Clarendon a calificat-o drept un „act de piraterie” !

„Ambiguitatea — spune „Times” — n-ar face decît să-l inducă în eroare pe împăratul Rusiei”.

Exact așa cum „l-a indus în eroare” tratatul din 1841, pe care l-a invocat pentru a împiedica escadrele unite să intre în Dardanele, în timp ce el însuși a ocupat Principatele dunărene.

Sultanul este însă foarte dîrz. El a refuzat să accepte o notă ai cărei autori nu au știut să-și manifeste bunele intenții față de Turcia decît dînd-o pe mîinile Rusiei. Sultanul a propus să se facă unele modificări în această notă, și, după cum afirmă „Times”, „prin acceptarea modificărilor propuse de Turcia, cele patru puteri au arătat că le consideră ca fiind conforme cu propriile lor propuneri”. Deoarece însă împăratul Rusiei este de părere contrarie și deoarece „Times” consideră ca fiind în afară de orice îndoială că „atitudinea țarului în acest conflict nu poate avea *nici un fel de justificare*”, „Times” ajunge la concluzia că, dacă Rusia nu va dori să accepte condițiile rezonabile propuse de Turcia, aceasta din urmă va trebui să accepte condițiile nerezonabile propuse de Rusia și că

„un stat care, datorită propriei sale neputințe, este nevoit să ceară protecție Europei ori de cîte ori este amenințat de o agresiune din afară sau de o răscoală în interior *trebuie să-și ispășească starea de slăbiciune, acceptînd cel puțin ca ajutorul absolut indispensabil pentru existența lui să-i fie acordat în condițiile cele mai puțin împovărătoare pentru apărătorii săi*”.

Cele patru puteri trebuie, firește, să se situeze de partea Rusiei, împotriva Turciei, pentru că aceasta din urmă are în

mod evident nevoie de ajutorul lor ca să poată rezista Rusiei, iar Turcia trebuie „să-și ispășească starea de slăbiciune”, din moment ce a cerut ajutor celor patru mari puteri, la care este obligată să apeleze în virtutea tratatelor existente.

„Una din două: ori legile Angliei trebuie aplicate cu toată asprimea pentru pedepsirea celor patru trădători” (Aberdeen, Clarendon, Palmerston și Russell), „ori țarul Rusiei este stăpînul lumii”.

Tirade de felul acesteia, apărută în „Morning Advertiser” sub semnătura d-lui Urquhart, nu au nici un sens. Cine să-i judece pe cei patru trădători? Parlamentul. Dar din cine e format parlamentul? Din reprezentanți ai speculanților de bursă, ai magnaților industriali și ai aristocraților. Ce fel de politică externă promovează acești reprezentanți? Politica formulată în cuvintele: *paix partout et toujours**. Și cine pune în practică programul lor de politică externă? Aceleași patru persoane pe care ei ar trebui să le condamne ca trădători, după părerea prea naivului „Morning Advertiser”. Un lucru cel puțin trebuie să fie limpede, și anume că cei care dau Europa pe mîna Rusiei sînt speculanții de bursă și burghezia ce speculează asupra păcii, pe care îi reprezintă în guvern oligarhia, și că pentru a putea da o ripostă tentativelor țarului trebuie mai întîi să doborîm rușinoasa domnie a acestor infami, josnici și servili adoratori ai vițelului de aur.

Îndată după ce nota de la Viena a fost primită la Constantinopol, Poarta a chemat sub arme 80.000 de oameni din redif²⁸⁵. Potrivit unei știri telegrafice sosite de la Constantinopol și datate 5 septembrie, după o consfătuire care a avut loc la locuința marelui vizir**, guvernul turc a hotărît să-și mențină ultima sa notă chiar cu riscul unui război. Entuziasmul populației musulmane a atins punctul culminant. La trecerea în revistă a trupelor egiptene, sultanul a fost întîmpinat cu aclamații furtunoase, iar apoi mulțimea l-a ridicat de pe calul său și l-a purtat în triumf pe străzile Stambulului. El a trimis din nou domnitorilor Moldovei și Valahiei porunca de a menține liniștea în Principate. Reșid-pașa a dat consului rus un avertisment în legătură cu activitatea unor supuși ruși domiciliați la Constantinopol care se făcuseră vinovați de uneltiri împotriva guvernului turc. Un ziar din Constantinopol publică știrea că, pentru a contribui la acoperirea cheltuielilor

* — pace cu orice preț. — Nota Trad.

** — Mustafa-pașa. — Nota Red.

prilejuite de pregătirile militare ale imperiului, comunitatea evreilor din Constantinopol a oferit sultanului un milion de piaștri. Se comunică de asemenea că evreii din Smirna au luat o hotărîre similară. O corespondență apărută în ziarul vienez „Presse” ne informează că la Galați au fost arestați cîțiva boieri sub învinuirea de a fi întreținut o corespondență secretă cu Omer-pașa, pe care îl informau în modul cel mai amănunțit asupra stării trupelor ruse din Principatele dunărene. S-a găsit o scrisoare a lui Omer-pașa în care acesta recomandă sus-menționaților boieri să înroleze în armată cît mai mulți străini.

Prințul Menșikov a sosit la Viena în ziua de 13 septembrie, însoțit de un secretar. El a adus o nouă declarație pe care împăratul Nikolai a adresat-o puterilor europene și în care explică motivele pentru care a respins modificările propuse de Turcia. Împăratul însuși va sosi la Olmütz în ziua de 21 curent, însoțit de contele Nesselrode și de baronul Meien-dorf. Regele Prusiei, pe care țarul îl chemase prin intermediul baronului Liven să participe la conferința de la Olmütz, a refuzat să vină, declarînd că în actualele împrejurări un asemenea pas ar stîrni o vîlvă prea mare. Un corp de armată rus cu un efectiv de 30.000 de oameni se află cantonat în prezent la Craiova, în apropiere de granița Bulgariei. Pînă acum au existat în Imperiul rus numai opt direcții de intendență. Acum a fost înființată la București încă o direcție de intendență, a noua la număr, ceea ce constituie un indiciu sigur că rușii nici nu se gîndesc să evacueze Principatele dunărene.

La 15 septembrie, Banca Angliei a ridicat la $4\frac{1}{2}\%$ taxa de scont. Articolul privitor la problema financiară, apărut în ziarul „Times” din aceeași zi, arată că „această măsură a produs o satisfacție generală”. În același articol însă se spune că

„în jurul orei 2 p.m. operațiile la bursa de efecte încetaseră aproape cu desăvîrșire, și cînd, scurt timp după aceea, s-a anunțat că taxa de scont a fost ridicată la $4\frac{1}{2}\%$, cursurile hîrtilor de valoare au scăzut la 95% în vânzările pe bani și la $95\frac{1}{8}\%$ și $95\frac{1}{4}\%$ în vânzările în care plata se făcea cu titluri scadente la 13 octombrie. Părerea generală este că, dacă taxa de scont ar fi fost ridicată la 5% în loc de $4\frac{1}{2}\%$, efectul asupra pieței ar fi fost mai puțin defavorabil, deoarece publicul ar fi considerat că nu va mai urma nici o altă măsură de acest fel. Vânzările de acțiuni ale societăților de căi ferate au suferit o scădere simțitoare după închiderea ședinței consiliului de administrație al băncii, iar cursurile tuturor celorlalte acțiuni au fost extrem de instabile în tot restul zilei”.

Autorul acestui articol felicită pe directorii băncii pentru că în politica lor au urmat linia trasată prin legea Peel.

„Corespuzător cu scăderea circulației banilor în urma refluxului aurului, directorii au cerut prețuri mai mari pentru realizarea a ceea ce a rămas, asigurând astfel legii lui sir R. Peel cu privire la Carta Băncii Angliei acea *liberă aplicare* care este singura de natură a dovedi justetea acestei legi și care în 1847 a fost împiedicată de acțiunea nesocotită a directorilor”.

Într-unul din articolele mele precedente am arătat că în 1847 acțiunea nesocotită a directorilor a constat tocmai în respectarea strictă a legii Peel, a cărei „liberă aplicare” a trebuit să fie întreruptă de guvern pentru a salva departamentul bancar de necesitatea de a înceta plățile*. În ziarul „Globe” citim :

„Este foarte puțin probabil că factorii care au determinat actuala noastră prosperitate vor continua să acționeze cu aceeași intensitate. O serie de urmări negative s-au și produs la Manchester, unde unele firme mari au fost nevoite să reducă volumul producției „La toate secțiile bursei de efecte se menține aceeași stare de depresiune accentuată. Posesorii de acțiuni ale societăților de căi ferate sînt cuprinși de panică... Scurgerea de aur spre continent continuă, iar peste o zi sau două aproape o jumătate de milion va fi trimisă pe mare la Petersburg... Unul din motivele pentru care Banca Angliei își economisește rezerva de bani metalici este probabil dorința de a acorda ministrului de finanțe un ajutor în sumă de șapte sau opt milioane, de care va avea nevoie pentru a satisface pretențiile deținătorilor de obligațiuni ale Campaniei Mărilor Sudului, precum și pretențiile altor nemulțumiți”.

„Morning Post” din 13 septembrie comunică din Manchester :

„Piața de țesături și fire staagnează, iar prețurile tuturor produselor industriale se mențin cu greu la nivelul de pînă acum. Lipsa de cerere pe aproape toate piețele străine și iminenta jenă financiară în interiorul țării sînt principalii factori care au creat o stare de lucruri cu totul anormală, dacă o comparăm cu știrile referitoare la prosperitate, care se răspîndesc pretutindeni”.

În numărul său din 15 septembrie, același ziar își încheie în felul următor articolul de fond cu privire la acumularea elementelor crizei ce se apropie :

„Atragem atenția cercurilor comerciale că ne aflăm într-o fază în care se impune o grijă și o precauție permanentă la înființarea de întreprinderi și la conducerea lor. În afară de aceasta, situația finanțelor noastre este, socotim noi, plină de primejdii mai grave și mai greu de evitat decît situația comerțului nostru”.

* Vezi volumul de față, pag. 321—322. — Nota Red.

Din aceste pasaje, pe care le-am reprodus din ziarul „Globe” și „Morning Post” și care se completează reciproc, reiese că în timp ce pe de o parte cererea scade, pe de altă parte ea depășește oferta. Industriașii vor încerca să-și acopere retragerea, ascuțind conflictul dintre ei și muncitori. Reporterul pentru problemele industriei și comerțului al ziarului „Morning Chronicle” scrie din Manchester în numărul de ieri al acestui ziar :

„Industriașii încep să privească cu cea mai mare indiferență încheierea unui acord, deoarece sînt convinși că o mare parte din fabrici, dacă nu chiar toate, vor trebui să-și închidă porțile înainte ca problema salariilor să poată fi reglementată. În diferite părți ale districtelor industriale au avut loc în ultimele zile consfătuiri ale patronilor în legătură cu această chestiune. Este evident că pretențiile exagerate ale muncitorilor, precum și încercările lor nesăbuite de a-și impune voința cu de-a sila, îi obligă pe fabricanți să se gîndească la crearea unei asociații generale de autoapărare”.

Într-un articol cu privire la problema financiară, apărut în „Times”, citim :

„Patronii organizează asociații de autoapărare în toate districtele. Numai în ultimele cinci zile, la Ashton, Stalybridge, Hyde și Glossop, circa 100 de firme și-au pus semnătura pe actul de constituire al unei asemenea asociații. La Preston fabricanții și-au luat un angajament grav : să opună rezistență muncitorilor, închizîndu-și fabricile pe timp de trei luni”

O telegramă din Marsilia anunță că prețul grîului a crescut din nou cu 2 franci și 25 de centime la hectolitru. Sporirea dobînzii la bonurile de tezaur, anunțată de „Moniteur”, a produs o impresie extrem de defavorabilă la bursă, această măsură fiind considerată în general ca un indiciu că guvernul duce lipsă de bani. Se vorbește de un împrumut pe care guvernul va fi obligat să-l contracteze. Ministrul de finanțe* a trimis unui număr mare de proprietari funciari o circulară în care li se cere să-și plătească impozitele pe șase luni înainte, în semn de recunoștință pentru marile înlesniri pe care li le-a acordat actualul guvern și pentru faptul că el a ridicat valoarea proprietății lor funciare. „Acesta — remarcă ziarul „Observer” — este începutul sfîrșitului”.

Deoarece într-unul din articolele mele precedente am vorbit despre importanța vitală pe care o au pentru India** căile ferate, cred că este cazul să vă comunic ultimele știri

* — Bineau. — *Nota Red.*

** Vezi volumul de față, pag. 232—234. — *Nota Red.*

apărute în presă în legătură cu dezvoltarea rețelei de căi ferate de acolo și cu perspectivele extinderii ei. Prima cale ferată din India este linia Bombay—Thana, actualmente în funcțiune. O nouă linie, în lungime de 180 de mile, va fi construită acum de la Calcuta la Rajmajal pe Gange; ea va continua apoi de-a lungul malului drept al fluviului pînă la Patna, Benares și Allahabad. De la Allahabad va trece prin Doab la Agra și de aici la Delhi, străbătînd astfel o distanță de 1.100 de mile. Pe Son și pe Tunona vor fi instalate bacuri acționate de forța aburului, pentru a permite astfel ca linia Calcuta să fie prelungită de la Delhi la Lahore. La Madras va începe zilele acestea construirea unei linii ferate, care, după ce va înainta 70 de mile direct spre vest, se va bifurca după cum urmează: o ramificație va merge de-a lungul munților Gați și se va termina la Calicut, iar cealaltă va trece prin Bellary și Poona și se va termina la Bombay. Veriga care va încheia această schemă a viitoarei rețele de căi ferate va fi calea ferată Bombay — Baroda — India centrală, în vederea construirii căreia se și efectuează în prezent lucrări geodezice preliminare cu sancțiunea Consiliului directorilor. Pornind de la Bombay, această linie va trece prin Baroda și va merge pînă la Agra, unde se va întîlni cu linia principală de cale ferată Calcuta — Delhi, și astfel orașul Bombay, capitala Indiei de vest și totodată cel mai bun port de legătură între întregul Hindustan și Europa, va fi legat pe de o parte cu Calcuta, iar pe de altă parte cu Penjabul și cu provinciile de nord-vest. Inițiatorii acestui plan intenționează de asemenea să construiască ramificații care să lege de această rețea marile regiuni producătoare de bumbac din interiorul țării. În același timp se iau măsuri pentru a extinde rețeaua telegrafică în întreaga peninsulă indiană.

Scris de K. Marx la 20 septembrie 1853

Publicat în ziarul
„New York Daily Tribune” nr. 3.889
din 4 octombrie 1853

Semnat: *Karl Marx*

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba engleză

Karl Marx

* Puterile occidentale și Turcia. —
Simptomele crizei economice

Londra, vineri 23 septembrie 1853

În numărul său din 20 septembrie, ziarul „Globe” neagă autenticitatea afirmațiilor apărute în „Journal des Débats” cu privire la misiunea d-lui Reeve, iar „Times” de miercuri reproduce articolul din „Globe” sub titlul „Gobemoucherie” *, acuzînd presa franceză că răspîndește gogoși. Dar oare articolul de fond din „Times”, pe care l-am analizat în ultimul meu articol **, nu confirmă pe deplin cele publicate în „Journal des Débats” ? A apărut oare vreo dezmințire în ziarul parizian „Moniteur” ? Și în aceeași zi în care „Globe” a acuzat de minciuni ziarul „Débats” n-a repetat oare „Assemblée nationale” că

„lordul Redcliffe va comunica sultanului că dacă nu-și retrage modificările propuse, flota engleză va intra în Dardanele, iar flota franceză nu va întîrzia s-o urmeze” ?

Oare „Times”, reproducînd din „Globe” dezmințirea versiunii franceze, n-a declarat categoric în același număr că

„Anglia și Franța pot interveni în conflictul ruso-turc numai în condițiile propuse de cele patru puteri aliate și acceptate de Rusia, indiferent dacă ele sînt pe placul trufașei Turcii sau nu” ?

Oare n-am citit în „Morning Post”, încă înainte ca „Journal des Débats” să fi sosit la Londra, că,

„primind răspunsul împăratului Rusiei la propunerea cu privire la modificările notei de la Viena, conferința reprezentanților marilor puteri s-a întrunit imediat și la 4 crt. a trimis un curier la Constantinopol pentru a transmite Divanului din partea conferinței anumite comunicări care se poate spera că vor determina Poarta să accepte nota de la Viena” ?

* — „Pentru nătăfleți”. — *Nota Trad.*

** Vezi volumul de față, pag. 332—335. — *Nota Red.*

În sfârșit, în unul din ziarele de dimineață citim astăzi că

„d-l Reeve a plecat la Constantinopol cu o misiune din partea lordului Clarendon către lordul Stratford de Redcliffe; între Reeve și ministerul de externe există o legătură foarte strinsă, întrucât el este veriga de unire între Downing Street și Printing-house-Square”.

E drept că de la ultimele dezvăluiri făcute de presa franceză, problema orientală a luat o întorsătură cu totul nouă și că rușinoasele hotărâri ale guvernului englez pot fi răsturnate de evenimente în ciuda tuturor calculelor și speranțelor sale.

Austria a refuzat să ia parte la o acțiune comună cu pseudoaliații ei, iar Conferința de la Viena s-a destrămat, cel puțin pentru moment. Rusia a lepădat masca, pe care n-o mai consideră necesară, și guvernul englez a fost izgonit de pe ultima sa poziție fortificată.

„Lordul Aberdeen — remarcă pe bună dreptate „Liverpool Courier” — a recomandat ca sultanul să recurgă la o înșelătorie pe cât de josnică, pe atât de evidentă; ca participanții la Conferința de la Viena să facă o rezervă mentală în ceea ce privește nota; ca sultanul să interpreteze această notă pe dos, nota ca atare fiind redactată în termeni clari și preciși și, în sfârșit, a recomandat puterilor ca, în cazul când împăratul Rusiei refuză categoric să accepte modificările propuse de sultan, ele să fie gata să acționeze în așa fel, ca și cum modificările ar fi fost acceptate”.

D-l Drouyn de Lhuys a propus Conferinței de la Viena să trimită Porții o notă explicativă concepută în acest spirit ipocrit, dar contele Buol a respins această propunere declarând că „ea are un caracter exagerat de prietenos față de Poartă, că vremea acțiunilor comune a trecut și că fiecare putere este liberă să procedeze cum crede de cuviință”. Așadar guvernul englez nu mai are posibilitatea să se ascundă în dosul hotărârilor comune ale Areopagului european, această societate pe acțiuni care la un singur cuvânt al guvernului austriac dispăre, după cum a fost adusă la viață ca prin farmec tot de acesta. La început, înainte ca Rusia să fi trecut Prutul, Austria în genere n-a avut nevoie de vreo conferință. După ce Rusia a înaintat spre Dunăre, Austria cu atât mai mult n-a avut nevoie de conferință, în orice caz nu de o conferință în condițiile anterioare. Pe de altă parte, contele Nesselrode a publicat două circulare care nu mai permit justificarea notei inițiale de la Viena prin „bune intenții” ascunse și nici interpretarea ei în alt sens decât cel textual.

Days Train

- 16 August
 1 Sunday House of Commons
 2 Sunday 19 August
 (Palmerston and
 Wilson)
 3 Sunday 23 August
 Resolutions of Parliament
 4 Sunday 30 August
 5 Sunday 9 September
 British India Peel acts
 etc. Thurnbald
 6 Sunday 13 September
 Journal of the
 etc.
 7 Sunday 20 September
 covering Turkey
 rain protest at
 Warsaw
 8 Sunday 23 September
 Appendix (Vine Alexandre)
 9 Sunday 27 September
 Supplement
 Turkey strikes
 10 Sunday 30 September
 many of the English
 Milner
 11 Sunday 4 Oct. Fremont
 12 Sunday 7 Oct. Disraeli
 England hands over
 13 Sunday 14 October
 II Palmerston

Pagină din agenda lui Jenny Marx cu însemnări în
 legătură cu trimiterea articolelor lui Marx și Engels la
 „New York Daily Tribune”

(Parte din însemnări sînt făcute de K. Marx)

Modificările propuse de Poartă au redus întreaga problemă la „o problemă pur verbală” — exclamă întreaga presă guvernamentală.

Nicidecum, spune Nesselrode. Țarul interpretează textul inițial al notei la fel ca și sultanul. Nota inițială nu a fost și nu a pretins niciodată că este altceva decît o a doua ediție a notei lui Menșikov, și noi susținem cu tărie acest text, întregul text, nimic altceva decît textul. Ziarul guvernamental „Globe” este, firește, surprins să descopere că atît țarul cît și sultanul consideră că sensul notei inițiale este „recunoașterea definitivă a revendicărilor prezentate de Rusia și respinse de Turcia și pe care cele patru puteri nu aveau intenția (?) să le susțină”, și că „Rusia insistă ca pretențiile formulate de ea de la început să fie *necondiționat satisfăcute*”. Și de ce n-ar insista? Dacă a avut îndrăzneala să le prezinte cu patru luni în urmă, de ce ar renunța la ele acum, după ce a cîștigat prima campanie?

Același „Globe”, care în urmă cu cîteva zile pretindea că modificările propuse de Turcia nu sînt decît *chițibușerii* scolastice și subtilități *inutile*, este nevoit acum să recunoască că „interpretarea rușilor dovedește că erau *necesare*”.

Prima telegramă a lui Nesselrode încă nu a fost publicată, dar, după cum ne asigură „Morning Post”, în ea se afirmă că „nota de la Viena nu este nici mai mult nici mai puțin decît echivalentul notei lui Menșikov”, iar „Globe” adaugă că, în conformitate cu această telegramă,

„împăratul consideră că nota de la Viena îi asigură recunoașterea revendicărilor sale față de Turcia și influența asupra guvernului turc, pe care Poarta, susținută de cele patru puteri, i le-a refuzat și pentru contracararea cărora ea s-a adresat mediației lor; de asemenea împăratul n-a avut niciodată intenția să renunțe la dreptul său de a trata direct cu Turcia, fără amestecul mediatorilor, pe care i-a recunoscut numai de formă”.

Niciodată, nici măcar de formă, împăratul rus nu a recunoscut cele patru puteri ca mediatori. El a permis ca trei dintre ele să fie la remorca Austriei, iar Austriei însăși i-a permis să se prezinte în fața Rusiei în calitate de solicitatoare umilă.

În cea de-a doua telegramă trimisă din Petersburg la 7 septembrie, publicată de ziarul „Zeit” din Berlin la 18 septembrie și adresată baronului Meiendorf la Viena, Nesselrode susține pe bună dreptate că nota inițială i-a fost prezentată de ambasadorul Austriei ca un „*ultimatum*”, la care

Rusia s-a obligat să-și dea consimțământul numai cu condiția expresă ca Poarta să accepte nota *fără nici un fel de modificări*. „Ar putea oare interpreta cineva această atitudine altfel decât ca o dovadă de loialitate din partea împăratului?” E drept că el a comis un mic „act pirateresc” față de Principatele dunărene, că le-a invadat, le-a ocupat, le-a silît să plătească biruri, le conduce, le-a jefuit, și le-a însușit, se poate chiar spune că le-a înghițit, în ciuda proclamației lui Gorciakov. Dar ce importanță au toate acestea? Pe de altă parte, „nu și-a dat el telegrafic consimțământul de îndată ce a primit primul proiect al notei fără a aștepta să i se *comunică dacă a fost acceptată la Londra și la Paris?*” Într-adevăr, putea el face mai mult decât să comunice telegrafic că o notă dictată de un ministru rus la Viena nu va fi respinsă de un ministru rus la Petersburg? Putea el face mai mult pentru Londra și Paris decât să accepte nota fără să aștepte aprobarea lor? Și totuși a făcut mai mult. Proiectul notei, a cărei aprobare a consimțit s-o comunice telegrafic, a fost „*modificat*” la Paris și la Londra. Ei și? „Și-a retras el oare consimțământul sau a făcut el greutăți, fie cât de mici?” E drept că, după cum afirmă chiar el, nota „în forma ei definitivă” este nici mai mult nici mai puțin decât „*echivalentul* notei lui Menșikov”, dar nota echivalentă este totuși „*diferită*” de nota originală. Și oare „nu a pus el condiția ca nota lui Menșikov să fie acceptată *fără nici un fel de modificări*”? N-ar fi putut el „chiar și numai pentru acest motiv să refuze s-o ia în considerație”? Dar el n-a făcut acest lucru. „Putea el oare da dovadă de un spirit mai conciliant?” *Ultimatumul* Conferinței de la Viena nu-l privea nicidecum; asta era treaba conferinței. „*Era treaba ei să ia în considerație întârzierile care vor rezulta*” din refuzul sultanului de a primi ultimatumul. El personal nu are nimic împotriva să mai rămână câteva luni în Principatele dunărene, unde trupele sale sînt echipate și hrănite pe gratis.

Odesa nu suferea de pe urma faptului că gurile Dunării erau blocate, și dacă ocuparea Principatelor dunărene contribuie la urcarea prețului grîului la Mark-lane²⁸⁶ din Londra, aceasta nu va face decât să înlesnească întoarcerea imperiilor profani în sfînta Rusie. Așadar, Austria și celelalte puteri trebuie

„să declare Porții direct și hotărît că după ce au încercat în zadar să-i deschidă singura cale care ar fi putut restabili imediat relațiile ei cu noi, *ele se spală pe miini*”.

Puterile au făcut destul pentru sultan deschizînd țarului calea spre Dunăre și barînd calea escadrelor aliate spre Marea Neagră. Apoi „augustul stăpîn” al lui Nesselrode înfierează „tendințele războinice de care, după cum se vede, sînt animați sultanul și majoritatea miniștrilor lui”. În ceea ce-l privește, el ar fi preferat, firește, ca sultanul să nu-și piardă singele rece și să opună canonierelor propuneri de pace, iar cazacilor — vorbe frumoase. „El a epuizat toate concesiile posibile, în timp ce Poarta n-a făcut nici o concesie. Maiestatea sa nu poate merge mai departe pe această cale”. Desigur, țarul nu poate merge mai departe fără să treacă Dunărea. Nesselrode sintetizează întreaga sa argumentație într-o dilemă iscusită, din care nu există ieșire : ori modificările propuse de Poartă nu au nici o importanță, ori au o oarecare importanță. Dacă nu au nici o importanță, de ce stăruie Poarta asupra lor ? Iar dacă au o oarecare importanță, „este clar că refuzăm să le acceptăm”.

„Evacuarea Principatelor dunărene — a arătat lordul Clarendon — este o condiție preliminară sine qua non pentru orice înțelegere”. Tocmai dimpotrivă — răspunde Nesselrode. „Înțelegerea”, adică sosirea ambasadorului Turciei, care să aducă nota Austriei fără nici un fel de modificări „este o condiție preliminară sine qua non pentru evacuarea Principatelor dunărene”.

Într-un cuvînt, mărinimosul țar e gata să pună capăt palavragelilor Conferinței de la Viena, întrucît nu mai are nevoie de ea pentru a termina prima sa campanie ; dar cu atît mai multă strășnicie va ține în mîinile sale Principatele dunărene, întrucît are nevoie de ele pentru a începe cea de-a doua campanie.

Dacă, așa cum sîntem astăzi informați pe cale telegrafică, este adevărat că conferința și-a reînceput lucrările, puterile îi vor cînta lui Nikolai cîntecul cu care mulțimea de la Paris l-a întîmpinat pe Alexandru.

Vive Alexandre,
Vive le roi des rois,
Sans rien prétendre
Il nous donne des lois*

De altfel țarul însuși nu mai e stăpîn, ca pînă acum, pe complicațiile din Orient. Sultanul s-a văzut nevoit să tre-

* — Trăiască Alexandru,
Rege între regi,
Fără a ne cere nimic,
El nouă ne dă legi. — Nota Trad.

zească vechiul fanatism și să împingă la o nouă invazie în Europa brutalele triburi războinice ale Asiei, care nu pot fi domolite nici cu note diplomatice și nici cu mînciuni convenționale ; și chiar și în nota insolentă a Moscovei se simte ca un fel de teamă în fața „spiritului războinic” de care este cuprins Istanbulul. În manifestul său adresat musulmanilor, sultanul a declarat că nu va mai face nici un fel de concesiuni Rusiei și, după cît se spune, o delegație de ulemale²⁸⁷ a cerut sultanului să abdice sau să declare război fără întirziere. Divergențele din sînul Divanului s-au înăsprit la maximum și influența pacifistă exercitată asupra Divanului de Reșid-pașa și Mustafa-pașa începe să cedeze locul influenței seraschierului * Mehmed-Ali.

Așa-numita presă radicală londoneză dă dovadă de o nemaipomenită prostie. După ce acum cîteva zile ne-a declarat că „legile Angliei trebuie aplicate cu toată asprimea pentru pedepsirea celor patru trădători” (Aberdeen, Clarendon, Palmerston și Russell), „Morning Advertiser” de ieri își încheie unul din articolele sale de fond cu următoarele cuvinte :

„De aceea lordul Aberdeen trebuie să cedeze locul succesorului său. Este oare nevoie să-l numim pe acest succesori ? Există un singur om asupra căruia țara își îndreaptă privirile în acest moment crucial, întrucît este singura persoană vrednică să preia în mîinile sale frinela conducerii. Acest om este lordul Palmerston”.

Dacă redactorii ziarului „Morning Advertiser” nu sînt în stare să urmărească evenimentele și faptele, ei ar trebui cel puțin să urmărească articolele d-lui Urquhart, publicate zi de zi în propriul lor ziar.

Martî seara, la cererea adresată de locuitorii orașului Sheffield primarului acestui oraș, a fost convocat un miting în scopul „de a discuta actuala situație nereglementată și nesatisfăcătoare a problemei orientale, ca și oportunitatea de a prezenta o petiție guvernului în legătură cu această chestiune”. Un miting similar urmează să se țină la Stafford. Se fac multe alte încercări de a se organiza demonstrații publice împotriva Rusiei și guvernului „tuturor talentelor”. Dar, în general, atenția publicului este deocamdată absorbită de rata scontului, de prețul grîului, de greve, de pronosticurile comerciale nefavorabile și, încă mai mult, de *holera* care face ravagii la Newcastle și care este combătută cu circulare de

* — ministrul de război. — *Nota Red.*

lămurire trimise de Consiliul pentru ocrotirea sănătății din Londra. Consiliul intim a emis în numele reginei o ordonanță cu privire la intrarea în vigoare în următoarele șase luni, pe tot cuprinsul regatului, a prevederilor *legii cu privire la epidemii*; la Londra, ca și în alte orașe mari, se fac pregătiri grabnice pentru luarea măsurilor necesare în vederea preîntâmpinării acestui flagel. Dacă aș împărtăși părerile d-lui Urquhart, aș spune că holera a fost trimisă în Anglia de țar, cu „*misiunea secretă*” de a distruge ultimele rămășițe a ceea ce se numește spiritul anglo-saxon.

În ultimele patru săptămâni s-a produs o schimbare uimitoare în districtele industriale. În iulie și la începutul lunii august se vedea la orizont numai o prosperitate generală, adumbrată doar de un nor îndepărtat — problema orientală, și, probabil, în mai mare măsură de teama ca nu cumva lipsa de mină de lucru să împiedice pe lorzii bumbacului de la noi să exploateze pînă la capăt izvorul nesecat de afaceri rentabile care li se profilau în fața ochilor. Conflictul din Orient părea rezolvat și, chiar dacă recolta n-ar fi fost întru totul satisfăcătoare, exista libertatea comerțului ca să mențină prețurile scăzute cu ajutorul rezervelor inepuizabile din America, Marea Neagră și regiunea baltică. Din zi în zi cererea de mărfuri industriale creștea. California și Australia fecundau industria britanică cu șuvoiul aurului lor. „*Times*”, uitînd de Malthus și de propriile sale perorații din trecut cu privire la suprapopulație, dezbătea cu toată seriozitatea problema dacă insuficiența mîinii de lucru și creșterea salariilor provocată de aceasta nu va duce la creșterea, într-o anumită proporție, a cheltuielilor de producție din industria engleză și nu va pune astfel capăt prosperității industriei și comerțului, în afară de cazul că ar veni de pe continent muncitori-coloniști. Clasa muncitoare trăia, după cum spuneau patronii, *prea bine*, atît de bine, încît revendicările ei depășeau orice limită și „*nerușinarea*” ei devenea pe zi ce trece mai insuportabilă. Dar chiar acest lucru era o dovadă că țara trece printr-o perioadă de imensă, de nemaipomenită prosperitate; și care putea fi cauza acestei prosperități dacă nu libertatea comerțului? Dar mai important decît toate era certitudinea că prodigioasa activitate comercială și industrială are o bază *sănătoasă*, că nu e un joc de bursă sau o speculație deșănțată. Așa afirmau într-un singur glas industriașii englezi și acționau în consecință: au construit sute de fabrici, au comandat mașini cu aburi de mii de cai putere, au comandat mii de

războaie de țesut mecanice, sute de mii de fusuri. Niciînd construcția de unelte și mașini n-a fost o afacere mai rentabilă decît în 1853. Întreprinderi care suferiseră pagube imense din cauza mării greve din 1851 ²⁸⁸ s-au refăcut, ba chiar și-au îmbunătățit situația ; și aș putea cita nenumărate firme constructoare de mașini, firme renumite și de prim rang care nu și-ar fi revenit niciodată de pe urma loviturii primite din partea muncitorilor constructori de mașini în timpul mării greve dacă n-ar fi cunoscut această perioadă de înflorire fără precedent a afacerilor.

Trebuie însă să constatăm că pe acest cer senin al prosperității au apărut nori sumbri. Fără îndoială că la acest lucru a contribuit într-o anumită măsură întorsătura pe care a luat-o conflictul oriental, dar el nu influențează decît prea puțin comerțul intern, comerțul cu America și cu coloniile. Urcarea taxei de scont nu este cauza, ci mai curînd un simptom că „ceva în țara Danemarcului-i putred” *. Recolta insuficientă și creșterea prețului la produsele alimentare sînt, fără îndoială, cauzele care au redus și vor reduce și mai mult cererea de mărfuri industriale pe piețele supuse acțiunii acestor cauze, și în primul rînd pe piața internă, baza industriei britanice. Dar creșterea prețurilor la produsele alimentare în majoritatea districtelor din Anglia și Scoția este aproape complet sau chiar complet compensată de creșterea salariilor, astfel că nu cred că se poate spune că *s-a și produs* o scădere simțitoare a puterii de cumpărare a consumatorilor. Urcarea salariilor a dus la creșterea cheltuielilor de producție în ramurile industriei în care predomină munca manuală ; dar, datorită creșterii cererii, pînă în august prețurile la aproape toate mărfurile industriale au depășit cu mult cheltuielile de producție. Toate cauzele enumerate au creat o stare de stagnare a afacerilor ; dar numai aceste cauze nu sînt suficiente pentru a justifica neliniștea generală care a cuprins sfera oamenilor de afaceri din districtele industriale.

Este un fapt că vraja iluziilor cu privire la libertatea comerțului este pe cale să se destrame, și îndrăzneții aventurieri industriali încep să-și dea vag seama că într-o țară a libertății comerțului perturbări economice, crize comerciale și repetarea fenomenelor de supraproducție nu sînt chiar atît de imposibile, cum au visat ei. Și supraproducție a existat, există și trebuie să existe, deoarece „*stocurile de mărfuri*” —

* Shakespeare : „Hamlet”, actul I, scena a 4-a. — Nota Red.

această gogoriță a ziarului „Manchester Guardian” — continuă să existe și chiar să crească. Cererea de mărfuri scade în mod vădit, în timp ce oferta crește pe zi ce trece. Din întreprinderile industriale nou construite, cele mai importante din punct de vedere al mărimii și al numărului de muncitori abia acum încep să intre treptat în funcțiune. Lipsa de mână de lucru, grevele din construcții, imposibilitatea de a furniza cantitatea enormă de mașini comandate au provocat numeroase întârzieri neprevăzute și au amânat pentru un timp apariția simptomelor de pleroră industrială care altminteri s-ar fi făcut simțite mai de mult. Astfel, fabrica d-lui T. Salt de lângă Bradford, cea mai mare întreprindere industrială din lume, urmează să înceapă să funcționeze abia săptămîna aceasta, și va mai trece destul timp pînă ce întreaga capacitate de producție a acestei fabrici se va face simțită pe piață. Astfel, multe din noile întreprinderi mari din Lancashire nu-și vor putea începe activitatea înainte de venirea iernii, și abia la primăvară, sau poate chiar mai târziu, piața va resimți din plin efectele acestei noi și uriașe sporiri a forțelor productive. Potrivit ultimelor știri sosite din Melbourne și Sidney, pe piețele de import se observă o stagnare simțitoare, expedierea multor mărfuri fiind amînată pe termen nelimitat. Cît privește speculația deșănțată [over-speculation], vom mai auzi adesea vorbindu-se despre ea cînd se vor încheia bilanțurile. În ultima vreme speculația a cuprins un număr atît de mare de mărfuri dintre cele mai diferite, încît acum sare mai puțin în ochi decît înainte, deși se practică pe scară mare.

Scris de K. Marx
la 23 septembrie 1853

Publicat în ziarul
„New York Daily Tribune” nr. 3.892
din 7 octombrie 1853

Semnat: Karl Marx

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba engleză

Karl Marx

* Panică la bursa din Londra. — Greve²⁸⁹

Londra, marți 27 septembrie 1853

Știrea că escadrelle unite au trecut Dardanelele, îmbinată cu zvonuri despre o remaniere a cabinetului și despre dificultățile pe care le întâmpină comerțul, au stîrnit sîmbătă o adevărată panică la bursa de efecte din Londra.

„Nu ne-ar fi de loc ușor să arătăm care este situația hîrtilor de valoare engleze sau să descriem tabloul pe care-l prezintă bursa de efecte. Arareori s-a putut observa o asemenea agitație și este bine că nu se produce des... Poate nu este exagerat să se spună că *speculația à la baisse* a luat în prezent proporții aproape tot atît de mari ca în timpul revoluției franceze... Săptămîna aceasta hîrtille de valoare s-au negociat la cursul de 91 $\frac{1}{2}$ %, cel mai scăzut curs înregistrat din 1849... Acțiunile societăților de căi ferate scad neconținut*.

Așa scrie ziarul guvernamental „Observer”. Acțiunile tuturor marilor societăți de căi ferate se vînd cu 68—80 de șilingi mai ieftin decît săptămîna trecută. Cît privește inundarea subită a pieței cu oferte de acțiuni, privit în sine, acest fenomen nu ar avea cine știe ce semnificație, deoarece chiar și numai speculanții care își bazează operațiile pe evoluția cursurilor curente pot să alarmeze la un moment dat bursa și să sperie pe deținătorii bona fide* de acțiuni. Dar întrucît fluctuația puternică a cursului hîrtilor de valoare, chiar dacă are caracter pur speculativ, coincide cu simptomele generale ale unei crize comerciale, ea va avea consecințe dintre cele mai grave. În tot cazul, această panică pe piața bănească condamnă la eșec orice împrumuturi de stat proiectate pentru viitor, îndeosebi cele austriece. În plus, capitaliștii își aduc aminte că în 1811 Austria a plătit la obligațiunile ei un dividend de numai 1 șiling și 7 $\frac{1}{4}$ pence la liră; că, în ciuda sporirii veniturilor Austriei de la 12.000.000 la 18.000.000 l.st., obținută printr-o uriașă mărire a poverii fiscale în Ungaria și Lombardia după 1849, defi-

* — cinstiți, de bună-credință. — Nota Trad.

citul ei anual reprezintă, în medie, peste un sfert din întregul ei venit; că din 1846 datoria publică a Austriei a crescut cu 50.000.000 l. st. și că ea a fost salvată de la un nou faliment numai datorită îngăduinței interesate a fiilor lui Izrael, care tot mai nădăjduiesc să se descotorosească de maldărele de hîrtii austriece adunate în casele lor de bani.

„Comerțul a depășit în oarecare măsură limitele posibilităților sale — scrie „The Observer” —, iar obligațiile noastre comerciale sint, în parte, mai mari decît mijloacele noastre”.

Ziarul „Morning Post” exclamă :

„Este inutil să ocolim problema, căci, deși criza care se apropie se va distinge prin unele particularități favorabile care nu au existat în 1847, nici unui observator atent care urmărește evoluția evenimentelor actuale nu poate să-i scape că mersul afacerilor a luat în prezent o întorsătură foarte neplăcută, pentru a nu spune mai mult”.

Rezerva de aur a Băncii Angliei s-a micșorat din nou cu 338.954 l.st., iar rezerva ei de bancnote, adică fondul disponibil pentru operațiile de scont, nu este decît de 7.000.000, sumă de care are nevoie în întregime ministrul de finanțe pentru a plăti pe refractarii deținători de obligațiuni ale Companiei Mărilor Sudului. Cît privește starea pieței cerealelor, aflăm din ultimul număr al ziarului „Mark-Lane Express” următoarele :

„De ani de zile, în cazul recoltelor mijlocii, noi consumăm în fiecare an cîteva milioane de cuarteri de grîu importat. Ce cantitate de grîu ne va trebui, așadar, în condițiile actuale ? Recolta de grîu din anul acesta va reprezenta, în cazul cel mai bun, maximum trei sferturi dintr-o recoltă mijlocie ; în plus, nici una din celelalte culturi nu a dat un surplus de recoltă. Cartofii au avut mult de suferit de pe urma manei și, neputînd fi păstrați timp îndelungat, se consumă atît de rapid, încît în scurt timp se va simți lipsa acestui aliment. Consumul nostru a devenit atît de imens, încît, deși în perioada de opt luni care s-a încheiat la 5 septembrie s-au importat 3.304.025 de cuarteri de grîu și 3.337.206 chintale de făină de grîu, stocurile de grîu sint departe de a fi mari... Nu este în intenția noastră să exagerăm dificultățile pe care le poate întîmpina țara, dar a nega existența acestor dificultăți ar fi o prostie... Rapoartele arată că recolta de grîu este cu totul nesatisfăcătoare ; în multe cazuri, acolo unde s-au făcut treiere de probă, s-a constatat că cantitatea de grîne abia depășește jumătate din recolta scontată”.

În timp ce cerul senin al propășirii comerciale și industriale se acoperă astfel de norii unor perspective sumbre, grevele continuă să reprezinte și vor mai reprezenta un timp destul de îndelungat o trăsătură importantă a dezvoltării noastre industriale ; caracterul grevelor a început însă să se schimbe potri-

vit schimbărilor care au loc în prezent în situația generală a țării.

La Bury, muncitorii filatori au cerut un nou spor de 2 pence la mia de sculuri. Deoarece patronii au refuzat să acorde sporul, filatorii au încetat lucrul; exemplul lor va fi urmat de țesători de îndată ce aceștia vor fi prelucrat firele pe care le au acum. La Preston, unde țesătorii, sprijiniți de muncitorii din districtele învecinate, continuă să ceară un spor de 10%, șase proprietari de întreprinderi și-au închis fabricile și, după toate probabilitățile, ceilalți vor urma exemplul lor. Două mii de muncitori au și rămas astfel fără lucru. La Blackburn continuă să fie în grevă mecanicii de la turnătoria de fontă a d-lui Dickinson. La o fabrică din Wigan au intrat în grevă bobinatorii, care cer un spor de 1 penny la 20 de iarzi, iar la o altă fabrică filatorii au refuzat să înceapă lucrul dacă nu li se mărește salariul. Ambele fabrici au fost închise. În aceeași localitate are loc o grevă a minerilor la care participă vreo 5.000 de muncitori. Miercuri seara, contele Crawford și alți mari proprietari de mine din împrejurimi și-au concediat toți muncitorii. După aceasta a fost convocat la Scales Orchard un mare miting al minerilor. La Manchester continuă să fie imobilizate 5.000 de războaie de țesut, fără a socoti grevele mărunte care continuă: greva boiangiilor de barhet, a boiangiilor de fire, a pîslarilor care confecționează pălării de fetru etc. La Bolton filatorii de bumbac țin mitinguri, cerînd mărirea salariilor. La Trentham, Bridgewater și în alte localități sînt în grevă cizmarii, la Glasgow birjarii, la Kilmarnock zidarii, la Oldham amenință să intre în grevă poliția etc. La Birmingham muncitorii din fabricile de cuie cer un spor de 10%; dulgherii din Wolverhampton cer un spor de 6 pence pe zi, cei din Londra un spor asemănător etc. În același timp, în principalele centre industriale din Lancashire, Cheshire, Derbyshire și din alte comitate, muncitorii organizează mitinguri publice și iau măsuri pentru ajutarea fraților lor aflați în suferință. Patronii, pe de altă parte, sînt ferm hotărîți să închidă pe timp nelimitat întreprinderile, pentru a-i înfometa pe muncitori și a-i sili astfel să se supună.

„Vedem — scrie „Sunday Times” — că în general sporul de salariu cerut de muncitori nu depășește 6 pence pe zi; și, dacă se ține seama de prețurile actuale ale produselor alimentare, cu greu s-ar putea spune că această revendicare este exagerată. Noi știm că există o părere potrivit căreia unul dintre țelurile actualilor greviști este de a obține un fel de *participare comunistă* la profiturile reale sau presupuse ale întreprinzătorului; dar comparația dintre *sporul de salariu cerut și scumpirea obiectelor de primă necesitate* infirmă întru totul această acuzație”.

Cînd muncitorii cer mai mult decît costă „obiectele de primă necesitate”, cînd revendică o „participare” la profiturile create prin propria lor muncă, ei sînt învinuiți de tendințe *comuniste*. Ce au de-a face prețurile produselor alimentare cu „legea veșnică și supremă a cererii și ofertei” ? În 1839, 1840, 1841 și 1842, adică într-o perioadă în care prețurile produselor alimentare au crescut neconținut, salariile au scăzut pînă au ajuns la nivelul unor salarii de foame. „Salariul — spuneau pe vremea aceea fabricanții — nu depinde de prețurile produselor alimentare, ci de legea veșnică a cererii și ofertei”. „Sunday Times” afirmă :

„Cererile muncitorilor pot fi satisfăcute dacă sînt prezentate într-o formă *respectuoasă*”.

Dar ce are de-a face *respectul* cu „legea veșnică a cererii și ofertei” ? S-a mai auzit vreodată ca la Mincing Lane²⁰⁰ prețul cafelei să fi crescut datorită faptului că o cerere în acest sens a fost „prezentată într-o formă *respectuoasă*” ? În comerțul cu carne și sînge de om se practică aceleași metode ca și în comerțul cu orice altă marfă ; acordați-i cel puțin aceleași condiții ca oricărui alt comerț.

Mișcarea pentru mărirea salariilor a început acum șase luni. Să încercăm să-i aplicăm criteriul recunoscut chiar de proprietarii de întreprinderi, adică „legea veșnică a cererii și ofertei”. Sau trebuie, poate, să considerăm că legile veșnice ale economiei politice au a fi interpretate în același fel ca veșnicele tratate de pace încheiate de Rusia cu Turcia ?

Acum șase luni, muncitorii — chiar dacă pe atunci încă nu și-au dat seama că, datorită cererii sporite de brațe de muncă și uriașei, neîntreruptei emigrații spre exploatarea aurifere și în America, pozițiile lor s-au întărit — au trebuit să se convingă că profiturile industriașilor au crescut, judecînd fie și numai după zarva pe care întreaga presă burgheză o făcea în jurul prosperității, ridicînd în slavă efectele binefăcătoare ale liberului-schimb. Muncitorii au cerut, firește, partea lor din această prosperitate atît de zgomotos trîmbițată, dar patronii le-au opus un refuz încăpățînat. Atunci muncitorii s-au asociat, au amenințat să declare grevă și, pe un ton mai mult sau mai puțin pașnic, au insistat să li se satisfacă revendicările. Oriunde are loc o grevă, întreprinzătorii și acoliții lor de pe amvon, de pe tribunele întrunirilor și din presă încep să defăimeze cu furie pe cei care fac „ *asemenea încercări de a dicta condiții*”, calificîndu-i drept „*obraznici și proști*”. Dar ce altceva au dove-

dit grevele dacă nu faptul că muncitorii preferă să verifice raportul dintre cerere și ofertă prin propriile lor metode decât să se încreadă în asigurările interesate ale patronilor lor? În anumite împrejurări, singurul mijloc prin care muncitorul se poate încredința dacă primește într-adevăr valoarea de pe piață a muncii sale ²⁹¹ este greva sau amenințarea de a recurge la grevă. În 1852 diferența dintre prețul materiilor prime și prețul mărfii finite — de pildă diferența dintre prețul bumbacului brut și prețul firelor, dintre prețul firelor și prețul țesăturilor de bumbac — a fost, în medie, mai mare și deci profiturile proprietarilor de filaturi și, în genere, ale întreprinzătorilor industriali au fost și ele fără îndoială mai mari decât în 1853. Și pînă în ultimul timp nici prețul firelor, nici prețul mărfurilor finite nu a crescut în aceeași măsură ca prețul bumbacului. Atunci de ce întreprinzătorii nu au mărit salariile imediat în 1852? Raportul dintre cerere și ofertă, afirmă ei, nu îndreptățește o asemenea mărire a salariilor în 1852. Așa să fie oare? Acum un an erau într-adevăr mai mulți muncitori neocupați decât în prezent, dar această diferență este cu totul neproportională cu mărirea bruscă și repetată a salariilor pe care întreprinzătorii au fost nevoiți s-o acorde între timp în virtutea legii cererii și ofertei, al cărei tîlc le-a fost explicat cu ajutorul grevelor. Desigur, în prezent funcționează mai multe fabrici decât anul trecut și mulți muncitori calificați au emigrat între timp; dar, pe de altă parte, „stupurile noastre industriale” nu au mai văzut niciodată un asemenea aflus de muncitori de fabrică veniți din rîndurile celor ocupați în trecut în agricultură sau în alte ramuri ca cel care a avut loc în ultimele 12 luni.

Adevărul este că, așa cum se întîmplă întotdeauna, „brațele de muncă” și-au dat seama prea tîrziu că valoarea muncii lor crescuse cu 30% încă cu multe luni în urmă, și abia atunci — nu mai devreme ca în vara acestui an — au început să facă greve, cerînd mai întîi un spor de 10%, apoi un alt spor de 10% și așa mai departe, bineînțeles în limitele a ceea ce puteau să obțină. Succesul constant al acestor greve, contribuind la răspîndirea lor în întreaga țară, a fost cea mai bună dovadă că ele erau legitime, iar repetarea frecventă a grevelor în aceeași ramură industrială, declarată de către aceleași „brațe de muncă” care cereau mereu sporuri noi, a dovedit pe deplin că potrivit legii cererii și ofertei muncitorii avuseseră demult dreptul la un salariu mai mare și că nu-l primiseră numai pentru că întreprinzătorii profitau de faptul că muncitorii nu cunoșteau situația de pe piața muncii. Atunci

cînd muncitorii și-au dat seama, în cele din urmă, care este situația, întreprinzătorii, care propovăduiseră tot timpul „legea veșnică a cererii și ofertei”, au revenit la doctrina „despotismului luminat” și au cerut să li se recunoască dreptul de a proceda cu proprietatea lor după cum vor găsi de cuviință ; într-un *ultimatum* furibund, ei au declarat că muncitorii nu-și cunosc interesele.

Schimbarea perspectivelor economice generale trebuie să ducă și la o schimbare a poziției relative a muncitorilor și întreprinzătorilor. Ivirea bruscă a acestei schimbări a coincis cu numeroase greve în curs și cu un număr și mai mare de greve în pregătire. În ciuda depresiunii, grevele se vor înmulți fără îndoială și se vor desfășura sub aceeași lozincă a măririi salariilor, căci, drept răspuns la afirmația întreprinzătorului că nu poate mări salariile, muncitorii vor invoca scumpirea alimentelor, și ambele argumente sînt la fel de puternice. Dacă însă, așa cum presupun, depresiunea se va prelungi, muncitorii vor avea cel mai mult de suferit de pe urma ei și de data aceasta vor trebui să lupte, fără șanse de succes, împotriva *reducerii* salariilor. Dar atunci activitatea lor va trece rapid în *domeniul politicii*, și *noua organizație cucerită în cursul grevelor — trade-unionurile — va dobîndi o însemnătate uriașă pentru ei.*

Scris de K. Marx
la 27 septembrie 1853

Publicat în ziarul
„New York Daily Tribune” nr. 3.900
din 17 octombrie 1853

Semnat : *Karl Marx*

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba engleză

Friedrich Engels

Rușii în Turcia

Deoarece războiul este inevitabil și fiecare vas care sosește din Europa poate să aducă știri cu privire la deplasările armatelor și la rezultatele bătăliilor, astăzi este mai necesar ca oricând să cunoaștem cu exactitate pozițiile și forțele adversarilor, precum și diferitele împrejurări care vor determina mersul campaniei. Această necesitate ne obligă să facem o analiză succintă a posibilităților de ofensivă și defensivă de care dispune fiecare din cele două părți, precum și a principiilor considerente strategice care vor influența, probabil, hotărârile comandamentelor celor două părți beligerante.

Trupele rusești care ocupă Principatele dunărene cuprindeau la început două corpuri de infanterie cu cavaleria și artileria de rezervă corespunzătoare. Un corp de infanterie rusă cuprinde trei divizii, adică șase brigăzi de infanterie, câteva regimente de cavalerie ușoară și o brigadă de artilerie, în total vreo 55.000 de oameni și aproximativ 100 de tunuri. La fiecare două corpuri de infanterie există „un corp de cavalerie de rezervă” și o anumită cantitate de artilerie de rezervă, inclusiv artileria grea de asediu. Așadar, inițial, armata de ocupație a avut un efectiv nominal de aproximativ 125.000 de oameni. În prezent un al treilea corp de infanterie a început să treacă Prutul; de aceea, făcînd toate scăzămintele de rigoare, putem evalua la 140.000—150.000 de ostași efectivul forțelor rusești concentrate la Dunăre. Cîți dintre ei vor fi în stare să ocupe un loc în front atunci cînd va fi nevoie, aceasta depinde de starea sanitară a regiunii, de promptitudinea mai mare sau mai mică a serviciilor de intendență ale rușilor și de alte împrejurări de aceeași natură, care nu pot fi apreciate decît la fața locului.

După toate informațiile de care dispunem, armata turcească aflată în fața rușilor pe malul celălalt al Dunării

numără cel mult 110.000—120.000 de oameni. După aprecieri unanime, înainte de sosirea contingentului egiptean, efectivul ei nu depășea 90.000 de oameni. Prin urmare, după câte ne putem da seama, din punct de vedere numeric turcii sînt într-o vădită inferioritate față de ruși. Cît privește valoarea reală și capacitatea de luptă a fiecăreia dintre cele două armate, trebuie să recunoaștem că și în această privință superioritatea este de partea rușilor. Este drept că artileria turcească, creată de ofițeri francezi și prusieni bine pregătiți, se bucură de o faimă bună, în timp ce artileriștii ruși sînt reputați ca țintași slabi; în schimb, cu toate îmbunătățirile din ultima vreme, infanteria turcească nu poate fi comparată cu gremadierii ruși, iar cavaleria turcească nu posedă încă disciplina și tenacitatea în luptă care permit să se întreprindă o a doua și o a treia șarjă după ce prima a fost respinsă.

Generalii, de o parte și de alta, sînt oameni relativ noi. Am mai avut ocazia să semnalăm cititorilor noștri meritele militare ale prințului Gorceakov, comandantul rus, precum și motivele pentru care împăratul l-a numit în acest post²⁹². Este un om cinstit și un adept înfocat al „menirii deosebite” a Rusiei; rămîne totuși de văzut dacă va fi în stare să conducă o campanie de amploarea celei care începe acum. Omerpașa, comandantul suprem al armatei turcești, este o figură mai cunoscută, și ceea ce știm despre el este în genere în favoarea lui. Expediția sa în Kurdistan a fost încununată de succes, în ciuda condițiilor grele; cea din Muntenegru, admirabil concepută, s-ar fi încheiat cu o victorie și aproape fără vărsare de sînge dacă nu ar fi intervenit diplomații²⁹³. Prin urmare, principalul atu al turcilor va fi, poate, acela al conducerii militare; aproape în toate celelalte privințe superioritatea este de partea rușilor.

Deși războiul a fost declarat de turci și deși ei sînt probabil mai nerăbdători să dea prima lovitură, este totuși evident că, fiind partea mai slabă, le va fi mai avantajos să se limiteze la acțiuni defensive, lăsînd rușilor acțiunile ofensive. Firește, spunînd acestea, facem abstracție de șansele de succes care s-ar putea ivi datorită greșelilor grave pe care le-ar săvîrși în acțiunile sale un comandant sau altul. Dacă turcii ar fi destul de puternici pentru a trece la ofensivă, tactica lor ar fi simplă. Ei ar trebui să-i inducă în eroare pe ruși prin manevre false în partea de sus a Dunării, să-și concentreze neîntîrziat forțele între Silistra și Hirșova, să treacă Dunărea

în partea de jos și să atace inamicul acolo unde poziția sa este cea mai slabă, și anume pe fișia îngustă de pământ care constituie granița dintre Valahia și Moldova, iar apoi, după ce vor fi tăiat în două trupele rusești din Principate, să respingă printr-o lovitură masivă corpul de armată aflat în Moldova și să zdrobească celălalt corp, care s-ar găsi izolat și rupt de restul armatei în Valahia. Deoarece însă turcii nu au în ofensivă nici o șansă de succes, ei ar putea întreprinde o asemenea operație numai în cazul unei gafe vădite din partea comandantului rus.

Dacă rușii se vor decide să folosească posibilitatea unor acțiuni ofensive, ei vor trebui să învingă două obstacole naturale înainte de a putea pătrunde în inima imperiului turc: întâi Dunărea, apoi Balcanii. Trecerea unui fluviu mare, chiar sub ochii inamicului, este o acțiune militară atât de des executată în timpul războaielor revoluționare și napoleoniene, încât în zilele noastre orice locotenent își poate spune cum trebuie efectuată. Câteva false deplasări pentru a induce în eroare inamicul, un parc de pontoane bine înzestrat, câteva baterii pentru acoperirea podurilor, măsuri bine chibzuite pentru asigurarea retragerii și o avangardă vitează, — iată cam care ar fi condițiile necesare în acest scop. Dar trecerea unui lanț de munți înalți, mai ales a lanțului Munților Balcani, în care există atât de puține trecători și drumuri practicabile, este o operație mult mai dificilă. Și oînd acest lanț de munți se întinde paralel cu un fluviu și la o distanță de cel mult 40—60 de mile, ca aceea care desparte Balcanii de Dunăre, lucrurile se complică și mai mult, deoarece printr-o urmărire energică trupele înfrînte în munți ar putea fi împiedicate să ajungă la podurile lor și aruncate în fluviu înainte de a putea primi vreun ajutor; o armată înfrîntă în modul acesta într-o mare bătălie ar fi iremediabil pierdută. Tocmai această apropiere dintre Dunăre și Balcani și faptul că fluviul și lanțul munților formează două linii paralele constituie forța militară naturală a Turciei. Lanțul Munților Balcani, de la frontiera sîrbo-macedoneană și pînă la Marea Neagră, adică Balcanii propriu-ziși, „Veliki Balkan” *, are cinci trecători, dintre care două sînt așezate pe tracturi mari, sau, mai bine zis, pe drumuri care în Turcia poartă acest nume. Acestea sînt: trecătoarea Ihtiman, pe drumul care duce de la Belgrad la Constantinopol, trecînd prin Sofia, Filipopol și Adrianopole, și trecătoarea Dobral, pe drumul Silistra-Șumla. Celelalte trei,

* — „Balcanii Mari”. — *Nota Trad.*

dintre care două se află între cele de mai sus, iar cea de-a treia în apropierea Mării Negre, pot fi considerate ca impracticabile pentru o armată de mari proporții, însoțită de convoaie militare. Ele ar putea permite trecerea unor detașamente militare mai mici, poate chiar a artileriei ușoare de cîmp, dar nu pot fi folosite ca linii de comunicație sau de operații pentru grosul armatei de invazie.

În 1828 și 1829 trupele rusești au operat pe linia Silistra—trecătoarea Dobral—Adrianopole—Ainagic. Aceasta fiind calea cea mai scurtă și cea mai directă dintre frontiera Rusiei și capitala Turciei, ea se impune în mod firesc oricărei armate rusești care, venind din nord și fiind sprijinită de o flotă care domină nestingherit în Marea Neagră, își propune să termine repede campania printr-un marș victorios asupra Constantinopolului. Pentru a merge pe această cale, armata rusă, după ce a trecut Dunărea, trebuie să cucerească o poziție puternică, flancată de două fortărețe — Șumla și Varna —, să blocheze sau să cucerească ambele fortărețe și apoi să treacă Balcanii. În 1828 turcii și-au riscat pe această poziție principalele forțe. Ei au fost înfrinți la Kulevcia ; Varna și Șumla au fost cucerite, apărarea Balcanilor a fost slabă, iar rușii au ajuns la Adrianopole, ce-i drept, foarte slăbiți, dar fără să mai fi întâmpinat vreă rezistență, deoarece armata turcească se descompusese cu desăvîrșire și nu mai avea nici măcar o brigadă în stare să apere Constantinopolul. În acest caz turcii au comis o greșeală gravă. Orice ofițer trebuie să înțeleagă că un lanț de munți nu poate fi apărat pe o poziție defensivă situată în fața acestuia și nici fărîmițînd armata de apărare pentru a bloca toate trecătorile ; dimpotrivă, trebuie ocupată o poziție centrală în spaatele acestui lanț, ținînd sub supraveghere toate trecătorile, și, după ce intențiile inamicului se vor fi conturat limpede, trebuie date cu forțe concentrate lovituri puternice împotriva coloanelor din fruntea armatei la ieșirea lor din văile înguste care străbat lanțul muntos. Existența unei poziții puternice de-a curmezisul liniei de operații a rușilor între Varna și Șumla i-a determinat pe turci să dea lupta decisivă tocmai în acest loc, în timp ce ar fi trebuit s-o dea în cîmpia Adrianopolului, concentrîndu-și și mai mult forțele și avînd de-a face cu un inamic necesarmente slăbit din cauza bolilor și a rămînerii în urmă a unora dintre unitățile lui.

Vedem deci că la apărarea liniei Silistra—Adrianopole trecerea peste Dunăre trebuie apărată fără a se angaja vreă bătălie decisivă. A doua linie de rezistență ar trebui stabilită

în *spatele* Şumlei și Varnei, nu *între* ele, fără a se da bătălia decisivă decît în cazul cînd șansele de victorie sînt *deosebit de mari*. Apoi trebuie să urmeze retragerea dincolo de Balcani, lăsîndu-se pentru paza trecătorilor detașamente care să poată opune rezistență inamicului atîta timp cît acest lucru va fi posibil, fără a se angaja într-o încleștare hotărîtoare. Între timp rușii își vor irosi forțele la asediul fortărețelor și, dacă vor folosi aceeași tactică pe care au folosit-o și în trecut, ei le vor lua din nou cu asalt, ceea ce înseamnă că vor avea mari pierderi la aceste asedii, căci armatei ruse îi este caracteristic următorul fapt semnificativ : pînă în prezent ea *n-a fost niciodată în stare să execute, fără ajutor din afară, un asediu sistematic*. Lipsa de ingineri și artileriști experimentați, imposibilitatea de a crea într-o țară barbară mari depozite militare și mijloacele de asediu necesare, sau de a transporta, învingînd distanțe uriașe, materialul existent, — toate acestea i-au silit dintotdeauna pe ruși să ia cu asalt orice fortăreață după o canoadă scurtă și puternică, dar arareori îndeajuns de eficace. În felul acesta a cucerit Suvorov Ismailul și Ocaikovul²⁹⁴ ; în același mod rușii au luat cu asalt în 1828 și 1829 fortărețele turcești din Europa și Asia și tot astfel au cucerit ei Varșovia în 1831. În oricare din aceste cazuri, armata rusă va ajunge slăbită la trecătorile Balcanilor, în timp ce turcii vor fi avut suficient timp pentru a-și concentra trupele. Dacă invadatorul nu va fi respins printr-o lovitură dată de întreaga armată turcească în momentul cînd va încerca să treacă Balcanii, bătălia decisivă va putea avea loc sub zidurile Adrianopolului, și, dacă și în acest caz turcii vor fi înfrinți, se va putea constata cel puțin că au făcut tot ce le-a stat în putință.

Dar în actualele împrejurări o victorie a rușilor la Adrianopole n-ar putea fi în nici un caz decisivă. Flota britanică și franceză se află la Constantinopol, și în prezența unei asemenea forțe nici un general rus nu va putea să pornească împotriva capitalei. Oprîți în fața Adrianopolului, lipsiți de sprijinul flotei lor, care s-ar afla ea însăși sub amenințare, rușii ar începe curînd să aibă pierderi mari, pentru că mii de oameni ar muri din cauza bolilor, și ar fi nevoiți să se retragă dincolo de Balcani. Așadar, chiar victorioși, ei ar suferi un eșec în ceea ce privește realizarea principalului lor scop în acest război. Există însă o altă linie de operații, mai avantajoasă poate, pe care ei ar putea s-o aleagă. Este drumul care, pornind de la Vidin și Nicopole, trece prin Sofia și merge pînă la Adrianopole. Dacă se lasă la o parte conside-

rentele politice, nici unui general rus cu judecată sănătoasă nu îi va trece prin minte să meargă pe această cale. Dar atîta timp cît Rusia se poate bizui pe Austria, atîta timp cît apariția armatei rusești în apropierea frontierei sîrbe, imbinată cu intrigile Rusiei în Serbia, poate provoca o mișcare insurecțională în această țară, precum și în Muntenegru și în rîndurile populației greco-slave predominante în Bosnia, Macedonia și Bulgaria, atîta timp cît din cauza prezenței flotei europene la Constantinopol nici vorbă nu poate să fie de operația finală a unei campanii pur militare, adică de cucerirea acestui oraș, — atîta timp acest plan de campanie va fi singurul pe care rușii îl vor putea adopta cu multe șanse de succes, fără a obliga Anglia și Franța să întreprindă acțiunile militare hotărîte pe care le-ar putea provoca un marș prea direct asupra Constantinopolului.

Și, într-adevăr, actualul dispozitiv al trupelor rusești pare a vădi existența unui plan asemănător. Aripa lor dreaptă s-a întins pînă la Craiova, aproape de frontiera de vest a Valahiei, iar întregul lor dispozitiv de luptă s-a deplasat în susul Dunării. Deoarece această manevră exclude cu desăvîrșire ipoteza că linia de operații va trece prin Silistra și Șumla, scopul ei nu poate fi decît stabilirea unei legături între ruși și Serbia, acest centru al naționalității slave și al religiei ortodoxe în Turcia. Menținerea unei poziții defensive pe cursul inferior al Dunării combinată cu o înaintare spre Sofia prin regiuni situate în susul Dunării ar fi o acțiune pe deplin asigurată, cu condiția să fie sprijinită de Austria și însoțită totodată de o mișcare a slavilor din Turcia pentru cucerirea independenței naționale; și mijlocul cel mai sigur pentru a provoca o asemenea mișcare ar fi înaintarea armatei ruse spre centrul regiunilor slave din Turcia. În felul acesta țarul va obține mai ușor și printr-o acțiune mai puțin sfidătoare ceea ce a pretins în tot timpul conflictului, și anume organizarea tuturor slavilor din Turcia în cadrul unor principate separate, cum sînt astăzi Moldova, Valahia și Serbia. Dacă Bulgaria, Muntenegru și Macedonia s-ar afla sub suveranitatea nominală a sultanului și sub protectoratul real al țarului, posesiunile europene ale Turciei s-ar reduce la împrejurimile Constantinopolului, iar Turcia și-ar pierde pepiniera de soldați — Albania. Acesta ar fi pentru Rusia un rezultat mult

mai bun decât dacă ar obține o victorie decisivă la Adrianopole, după care armata ei ar fi nevoită să bată pasul pe loc. După toate aparențele, ea vrea să încerce să ajungă la un asemenea rezultat. E greu de spus dacă Rusia se înșală bizuindu-se pe slavii din Turcia, deși n-ar fi surprinzător dacă aceștia s-ar declara cu toții împotriva ei.

Scris de F. Engels
la 29 septembrie 1853

Publicat ca articol de fond în ziarul
„New York Daily Tribune” nr. 3 900
din 17 octombrie 1853

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba engleză

KARL MARX
Lordul Palmerston²⁶⁶

*Scris de K. Marx în octombrie-
inceputul lunii decembrie 1853*

*Publicat în ziarul „The People's Paper”
nr. 77, 78, 79, 80, 81, 84, 85 și 86 din 22
și 29 octombrie, 5, 12 și 19 noiembrie, 10,
17 și 24 decembrie 1853, sub semnătura :*

*D r. M a r x ; publicat incomplet, ca articole
de fond, în ziarul „New York Daily Tribune”
nr. 3.902, 3.916, 3.930 și 3.973 din 19 octombrie,
4 și 21 noiembrie 1853 și 11 ianuarie 1854,
precum și în diferite broșuri
apărute la Londra în 1853—1854*

*Se tipărește după textul apărut
în ziarul „The People's Paper”,
confruntat cu textul apărut
în ziarul „New York Daily Tribune”
și cu textele broșurilor respective*

Tradus din limba engleză

THE PEOPLE'S PAPER.

LORD PALMERSTON.

Written for the "New York Tribune," by Dr. MARX, and communicated by him to us.

FIRST ARTICLE.

RUSSIANO is again and again fascinated by the false charms of Aloise, which he knows to disguise an old witch—

Some teeth, some eyes, some taste, and some wit, and the knight-errant cannot withstand falling in love with her anew whom he knows to have transmuted all her former admirers into asses and other beasts. The English public is another Fuggiero, and Palmerston is another Aloise. Although a septuagenarian, and since 1847 occupying the public stage, almost without interruption, he contrives to remain a novelty, and to evoke all the hopes that used to centre on an untired and promising youth. With one foot in the grave, he is supposed not yet to have begun his true career. If he were to die to-morrow, all England would be surprised at learning that he has been a Secretary of State half this century.

If not a good statesman of all work, he is at least a good actor of all work. He succeeds in the comic as in the heroic—in pathos as in familiarity—in the tragedy as in the farce: although the latter may be more congenial to his feelings. He is no first class orator, but he is an accomplished debater. Possessed of a wonderful memory, of great experience, of a consummate tact, of a never-failing presence of spirit, of a gentlemanlike versatility, of the most minute knowledge of parliamentary tricks, intrigues, parties, and men, he handles difficult cases in an admirable manner and with a pleasant volubility, striking to the prejudices and susceptibilities of his public, secured from any surprise by his cynical impudence, from any self-conceit by his own dexterity, from raising into a passion by his profound frivolity, his perfect indifference, and his aristocratic contempt. Being an exceedingly happy joker, he ingratiates himself with everybody. Never losing his temper, he appears on an impetuous antagonist. When unable to master a subject, he knows how to play with it. If wanting of general views, he is always ready to discuss elegant generalities.

Endowed with a restless and indefatigable spirit, he abhors inactivity, and pines for agitation, if not for action. A country like England allows him, of course, to busy himself in every corner of the north. What he aims at is not the substance, but the mere appearance of success.

If he can do nothing, he will devise something. Where he dares not interfere, he intermeddles. Not able to vie with a stronger enemy, he improvises a weak one.

Being so man of deep designs, pondering on no combinations of long standing, pursuing no great object, he embarks in difficulties with a view to disentangle himself in a shrewd manner. He wants complications to feed his activity, and when he finds them not ready, he will create them. He resorts in show-conflicts, show-battles, show enemies, diplomatic notes to be exchanged, ships to be ordered to sail, the whole movement

the sort of piracy, while admitting that Denmark had evidenced no hostility whatever towards Great Britain, he contended that they were right in bombarding its capital and seizing its fleet, because they had to prevent Danish neutrality from being, perhaps, converted into open hostility by the compulsion of France. This was the new law of nations, proclaimed by my lord Palmerston.

When again specifying, we find that English minister *par excellence*, engaged in the defence of foreign troops, called over from the continent to England, with the express avowal of maintaining forcibly the oligarchic rule, to establish which William had, in 1688, come over from Holland, with his Dutch troops. Palmerston answered to the well-founded "apprehensions for the liberties of the country," originating from the presence of the King's German Legion, in a very flippant manner. Why would we not have 15,000 of those foreigners at home; while you know, that we employ "a far larger proportion of foreigners abroad." (House of Commons, March 10, 1812.)

When similar apprehensions for the constitution arose from the large standing army, maintained since 1815, he found "a sufficient protection of the constitution in the very constitution of our army," a large proportion of its officers being "men of property and accommodations." (House of Commons, March 8, 1816.)

When the large standing army was attacked from a financial point of view, he made the curious discovery that "much of our financial embarrassments had been caused by our former low peace establishments." (House of Commons, March 2, 1818.)

When the "borders of the country," and the "misery of the people" were contrasted with the lavish military expenditures, he reminded parliament that these burdens and that misery "were the price which we (viz. the English oligarchy) agreed to pay for our freedom and independence." (House of Commons, May 18, 1826.)

In his eyes, military despotism was not to be apprehended from the exertions of "those self-called, but misled Reformers, who demand that sort of reform in the country which, according to every first principle of government, must end, if it were accorded to, in a military despotism." (House of Commons, June 14, 1820.)

While large standing armies were thus his panacea for maintaining the constitution of the country, flugging was his panacea for maintaining the constitution of the army. He defended it in the debates on the Mutiny Bill, on the 5th of March, 1824, he declared it to be "absolutely indispensable" on March 11, 1825, he recommended it again on March 10, 1828, he stood by it in the debates of April, 1833, and he proved an amateur of flugging on every subsequent occasion.

There existed no show in the army, he did not find plausible reasons for, if it happened to foster the interests of aristocratic parasites. Thus, for instance, in the debates on the Sale of Commissions. (House of Commons, March 12, 1828.)

O parte din pagina ziarului „People's Paper”
cu primul articol al lui K. Marx
din seria „Lordul Palmerston”

Primul articol *

Rugiero este din nou fascinat de farmecul amăgitor al Alcinei, sub chipul căreia se ascunde, așa cum știe și el, o bătrână vrăjitoare —

„Fără ochi, fără dinți, fără gust, fără nimic, nimic” **.

Cavalerul rătăcitor nu se poate opri să nu se îndrăgostească din nou de ea, deși pe toți foștii ei adoratori știe că i-a transformat în măgari și în alte animale. Publicul englez este un nou Rugiero, iar Palmerston — o nouă Alcina. Deși Palmerston are aproape 70 de ani și din 1807 activează aproape fără întreruperi pe arena politică, el reușește totuși să aibă întotdeauna farmecul noutății și să trezească mereu aceleași speranțe, care se pun de obicei în tineri neexperimentați și promițători. Și cu toate că e cu un picior în groapă, toată lumea consideră că adevărata lui carieră de-abia va urma. Dacă ar muri mâine, întreaga Anglie ar fi foarte mirată când ar afla că a fost ministru timp de o jumătate de secol.

Dacă Palmerston ca bărbat de stat nu este potrivit pentru orice problemă, în schimb ca actor este potrivit pentru orice

---

* În „New York Daily Tribune” din 19 octombrie 1853, articolul acesta începea cu următoarele cuvinte care lipseau din textul apărut în „People’s Paper” : „Complicațiile din Orient au provocat în Anglia mari schimbări dacă nu în situația partidelor, cel puțin în situația persoanelor care se află în fruntea partidelor. Lordul Palmerston a devenit din nou favoritul publicului. Numele lui este pe buzele tuturor ; el este, zice-se, singurul om capabil să salveze Anglia ; el este declarat în mod oficial premierul indispensabil al guvernului remaniat, pe care îl reclamă cu insistență și whigii, și torii, și falșii patrioți, și presa, precum și întreaga opinie publică.

Mania palmerstoniană este un fenomen atît de neobișnuit, încît uneori te bate gîndul că totul nu este decît o ficțiune pusă în circulație nu pentru uz intern, ci ca marfă de export destinată străinătății. Totuși acest gînd este greșit”. — *Nota Red.*

** *Shakespeare* : „Cum vă place”, actul al II-lea, scena a 7-a. — *Nota Red.*

rol. Este la fel de reușit și în stilul comic, ca și în stilul eroic, îl prinde atît tonul patetic cît și cel familiar, atît tragedia cît și farsa, de altfel farsa este poate cea care se potrivește cel mai bine facturii lui sufletești. Nu e un orator de prim rang, dar e un polemist desăvirșit. Înzestrat cu o memorie uimitoare, avînd o mare experiență, un tact neîntrecut, présence d'esprit *, care nu-l trădează niciodată, și suplețea omului de lume, cunoscînd în cele mai mici amănunte toate mașinațiile parlamentare, toate intrigile partidelor și ale oamenilor politici, el acționează cu o mare pricepere și cu o dezinvoltură agreabilă în împrejurări complicate, adaptîndu-se judecăților și speculînd caracterul impresionabil al publicului său. Totodată insolența lui cinică îi servește drept pavază împotriva oricăror surprize, egoismul și abilitatea lui îl feresc de orice confesiuni făcute într-un moment de sinceritate; extrema lui frivolitate, totala lui indiferență, disprețul lui aristocratic îl opresc de la ieșiri violente. Prin glumele sale extrem de reușite, el știe să-și cîștige simpatia unanimă. Fără să-și piardă vreodată stăpînirea de sine, el face întotdeauna ca adversarul său, spumegînd de furie, să apară într-o postură ridicolă. Chiar dacă nu e stăpîn pe o temă oarecare, el reușește totuși să jongleze cu ea și, dacă e lipsit de o concepție generală, în schimb e întotdeauna gata să înșire cu eleganță generalități.

Avînd un spirit neastîmpărat și neobosit, el nu se împacă cu inactivitatea și e veșnic în goană dacă nu după activitate, cel puțin după agitație. O țară ca Anglia îi oferă, firește, posibilitatea de a acționa în orice colț al globului. Lucrul spre care tinde el nu este chiar succesul, ci numai o aparență a acestuia.

Dacă nu poate face nimic, atunci născocoște ceva. Cînd nu îndrăznește să se amestece, joacă rolul de mediator. Dacă nu e în stare să-și măsoare forțele cu un adversar puternic, se face adversarul celui slab.

Întrucît nu este omul planurilor vaste, al combinațiilor de perspectivă, întrucît nu urmărește țeluri mărețe, el își creează situații grele numai pentru ca să iasă apoi din ele producînd efect. El are nevoie de complicații, deoarece ele îi dau posibilitatea să-și desfășoare activitatea, și atunci cînd acestea nu există, le creează el singur. Îl desfată conflictele imaginare, luptele imaginare împotriva unor adversari imaginari, schimbul de note diplomatice, ordinele de plecare date vase-

* — prezență de spirit. — *Nota Trad.*

lor, în sfârșit toată agitația care se termină pentru el cu furtunoase dezbateri parlamentare, de pe urma cărora va culege cu siguranță un succes de moment, permanentul și singurul scop al străduințelor sale. În conflictele internaționale se comportă ca un actor, ducînd lucrurile pînă la un anumit punct, retrăgîndu-se cînd situația devine periculoasă, dar realizînd în toate împrejurările acea tensiune dramatică pe care o urmărește. În închipuirea lui, însăși dezvoltarea istorică nu este altceva decît o distracție, născocită anume pentru plăcerea personală a nobilului viconte Palmerston of Palmerston*.

Influenței străine, căreia îi face concesii în fapte, i se împotrivesc în vorbe. El a moștenit de la Canning doctrina cu privire la misiunea Angliei de a răspîndi constituționalismul pe continent, și de aceea găsește întotdeauna motive suficiente pentru a suscita prejudecățile naționale și pentru a se opune revoluțiilor din celelalte țări, ținînd în același timp trează suspiciunea puterilor străine. După ce a reușit într-un mod atît de comod să devină la bête noire** a tuturor curțiilor de pe continent, și-a creat fără multă greutate la el în țară faima unui ministru cu adevărat englez. Deși la început a fost un tory, s-a priceput să introducă în conducerea afacerilor externe toată prefăcătoria și caracterul contradictoriu, care constituie esența whigismului. El știe să îmbine frazeologia democratică cu concepțiile oligarhice, să camufleze politica burgheziei, care speculează pacea, cu tiradele trufașe ale vechii Anglii aristocratice; el știe să dea impresia că atacă atunci cînd în realitate trece cu vederea, că apără atunci cînd în realitate trădează; știe să facă pe plac unui dușman aparent și să ducă la desperare pe un pretins aliat; într-un conflict el știe să treacă în momentul oportun de partea celui puternic, împotriva celui slab și e iscusit în a profera cuvinte îndrăznețe atunci cînd dă bir cu fugiții.

Unii îl acuză că este în solda Rusiei, alții îl suspectează de carbonarism. În 1848 el a fost nevoit să se apere, întrucît, în urma acuzației de a fi acționat ca ministru al țarului Nikolai, era amenințat să fie deferit justiției; în schimb, în 1850, spre marea lui satisfacție, el s-a văzut obiectul persecuțiilor am-

*În „New York Daily Tribune” din 19 octombrie 1853, după aceste cuvinte urmează fraza: „El este prototipul acelei categorii de oameni pe care Thomas Carlyle a denumit-o categoria falșilor conducători ai lumii”. — *Nota Red.*

** — sperietoare, un obiect care inspiră teamă și ură (literal: „fiara neagră”). — *Nota Red.*

basadorilor străini ; aceștia au pus la cale un complot împotriva lui, care a avut succes în Camera lorzilor, dar a suferit un eșec în Camera comunelor ²⁹⁶. Dacă a trădat popoare străine, a făcut-o într-un mod cât se poate de politic, deoarece politețea este o monedă mărunță cu care dracul plătește singele năvingilor pe care-i înșală. Dacă asupra lor au putut întotdeauna conta pe ajutorul lui real, asupra lor n-au fost niciodată lipsiți de generozitatea lui oratorică. Perioada când el se afla la putere a coincis întotdeauna cu reprimarea polonezilor, italienilor, ungarilor și germanilor, dar despoții care se răfuiu cu aceștia îl suspectau întotdeauna pe Palmerston că pe ascuns întreține relații cu victimele pe care ei le persecutau cu îngăduința lui. Până în prezent, dacă îl aveai ca adversar, puteai în orice împrejurări să contezi pe un eventual succes, dar, dacă-l aveai ca prieten, oricând te puteai aștepta la o înfrângere sigură. Iar dacă această măiestrie diplomatică n-a dus la rezultate cât de cât strălucite în tratativele lui cu statele străine, cu atât mai strălucit a ieșit ea la iveală în priceperea lui de a impune poporului englez o anumită interpretare a acestor rezultate, determinându-l să considere frazele drept fapte, fantezia drept realitate și să nu vadă că sub paravanul unor pretexte mărețe se ascund motive josnice.

În 1807, când s-a format guvernul ducelui de Portland, Henry John Temple, viconte Palmerston, care și-a moștenit titlul de la un pair irlandez, a fost numit lord al amiralității. În 1809 el a devenit secretar de stat pentru chestiunile militare și a rămas în acest post până în mai 1828. În 1830 el a trecut cu multă abilitate la whigi, care l-au făcut ministrul lor permanent de externe. Abstracție făcând de răstimpul când la putere erau torii, adică din noiembrie 1834 până în aprilie 1835 și din 1841 până în 1846, el poartă răspunderea pentru întreaga politică externă a Angliei de la revoluția din 1830 până în decembrie 1851.

Nu pare oare destul de ciudat la prima vedere să-l găsești pe acest Don Quijote al „instituțiilor libere”, pe acest Pindar al „slăvitului sistem constituțional” în calitate de permanent și eminent membru al guvernelor torii al d-lui Perceval, al conțelui Liverpool, al d-lui Canning, al lordului Goderich și al ducelui de Wellington ? Și anume în îndelungata perioadă când s-a purtat războiul antiacobin, când datoria publică a ajuns la proporții monstruoase, când au fost promulgate legile cerealelor ²⁹⁷, când mercenari străini se aflau pe pământul Angliei ²⁹⁸, când din când în când poporului — ca să folosim

expresia lordului Sidmouth, colegul d-lui Palmerston — „i se lua sînge”, cînd presei i s-a pus căluș în gură, cînd întrunirile au fost interzise, iar masele populare au fost dezarmate, cînd a fost suprimată libertatea individului și procedura judiciară normală și cînd întreaga țară s-a aflat de fapt în stare de asediu, într-un cuvînt în cea mai rușinoasă și reacționară epocă din istoria Angliei !

Foarte caracteristic este debutul lui Palmerston în viața parlamentară. La 3 februarie 1808 el a luat cuvîntul. În apărarea cui ? În apărarea secretului tratativilor diplomatice și a celui mai rușinos act de violență săvîrșit vreodată de o națiune împotriva alteia, și anume bombardarea orașului Copenhaga și capturarea flotei daneze tocmai în momentul cînd Anglia declara în mod deschis și oficial că se află în stare de pace indestructibilă cu Danemarca ²⁹⁹. În prima problemă el a declarat :

„În acest caz special miniștrii maiestății-sale sînt obligați” (cine i-a obligat ?) „să păstreze secretul”.

Dar el a mers și mai departe :

„Și în general sînt împotriva ca activitatea diplomatică să devină publică, deoarece dezvăluirea secretului în acest domeniu se soldează de obicei cu pierderea surselor de informare”.

Vidocq ar fi susținut această cauză cu aceleași cuvinte. În ceea ce privește atacul pirateresc împotriva Danemaricii, Palmerston, deși a recunoscut că Danemarca n-a manifestat nici un fel de ostilitate față de Marea Britanie, a afirmat totuși că englezii aveau dreptul să bombardeze capitala Danemaricii și să-i captureze flota, acest lucru fiind necesar pentru preîntîmpinarea unei eventuale transformări — sub presiunea Franței — a neutralității daneze într-o ostilitate fățișă. Așa arăta noul drept internațional proclamat de lordul Palmerston.

Următoarea operă oratorică a acestui ministru englez par excellence * a fost o pledoarie în favoarea prezenței în Anglia a trupelor străine, aduse de pe continent cu scopul vădit de a menține regimul oligarhic, pentru instaurarea căruia Wilhelm a venit în 1688 din Olanda cu trupele sale olandeze. La „temerile” pe deplin întemeiate, în ceea ce privește „libertățile țării”, inspirate de prezența legiunii regale germane, Palmerston a dat un răspuns foarte provocator : de ce n-am

* — prin excelență, în adevăratul sens al cuvîntului. — *Nota Trad.*

avea la noi în țară 16.000 de străini, dacă, după cum se știe, „întreținem un număr mult mai mare de trupe străine în alte țări?” (Camera comunelor, 10 martie 1812).

Atunci când s-au exprimat temeri similare în ceea ce privește inviolabilitatea regimului constituțional, temeri inspirate de menținerea, după 1815, a unei mari armate permanente, Palmerston a considerat că însăși „organizarea armatei noastre”, ai cărei ofițeri sînt în majoritatea cazurilor „oameni cu stare și relații”, „constituie o garanție suficientă a organizării constituționale”. (Camera comunelor, 8 martie 1816).

Atunci când împotriva menținerii unei mari armate permanente s-au ridicat obiecții de ordin financiar, Palmerston a făcut interesanta descoperire că „multe din dificultățile noastre de ordin financiar au fost determinate de neînsemnatul contingent de pace pe care armata noastră l-a avut în trecut”. (Camera comunelor, 25 aprilie 1816).

Atunci cînd i s-a arătat contrastul dintre „povara fiscală a țării” și „mizeria poporului”, pe de o parte, și excesivele cheltuieli militare, pe de altă parte, el a amintit parlamentului că această povară fiscală și mizerie reprezintă „prețul pe care noi” (adică oligarhia engleză) „am consimțit să-l plătim pentru libertatea și independența noastră”. (Camera comunelor, 16 mai 1820).

După părerea lui, pericolul despotismului militar există numai ca urmare a strădaniilor

„persoanelor induse în eroare, ce-și spun partizani ai reformelor și cer pentru țară reforme care, potrivit celor mai elementare norme ale activității de stat, ar duce inevitabil, în caz că ar fi îndeplinite, la despotism militar”. (Camera comunelor, 14 iunie 1820).

Dacă în existența unei mari armate permanente el vedea un panaceu universal pentru menținerea ordinii în țară, în pedepsele corporale el vedea un panaceu universal pentru menținerea ordinii în armată. La 5 martie 1824, cu prilejul discutării legii cu privire la răzvrătiri³⁰⁰, el s-a pronunțat pentru pedepsele corporale, pe care le-a declarat „absolut necesare” la 11 martie 1825, le-a recomandat din nou la 10 martie 1828 și le-a apărat în timpul dezbaterilor din aprilie 1833, și ulterior, cu fiecare prilej, s-a dovedit un partizan înfocat al acestei măsuri.

N-a fost abuz în armată pe care el să nu-l fi justificat prin argumente temeinice, dacă se dovedea că în aceste abuzuri sînt interesați paraziții aristocrați. Ca exemplu se pot cita

dezbaterile cu privire la vânzarea patentelor pentru gradul de ofițer. (Camera comunelor, 12 martie 1828).

Lordului Palmerston îi place să pozeze în luptător neobosit pentru libertatea conștiinței. Totuși a votat împotriva moțiunii lordului Russell referitoare la abrogarea legii cu privire la jurământ și la corporații³⁰¹. Și de ce? Pentru că, „în calitate de prieten zelos și înfocat al libertății conștiinței“, nu putea admite ca disenterii³⁰² „să fie scutiți de persecuții imaginare, în timp ce catolicii suferă de pe urma unor abuzuri reale“. (Camera comunelor, 26 februarie 1828).

Pentru a dovedi năzuința sa neostoită spre libertatea conștiinței, el spune că „il întristează creșterea numărului disenterilor și că dorește ca biserica de stat să fie pe deplin precumpănitoare în Anglia“. El dorește de asemenea ca „biserica de stat să fie întreținută de oameni de altă credință“. Glumeț, nobilul lord se plînge că disenterii bogați întrețin biserici speciale pentru săraci, în timp ce

„în biserica anglicană numai săracii suferă de pe urma insuficienței locurilor... Ar fi absurd să susții că săracii trebuie să aloce fonduri pentru biserici din veniturile lor reduce“. (Camera comunelor, 9 aprilie 1824).

Ar fi, desigur, și mai absurd să susții că bogații care aparțin bisericii de stat trebuie să aloce fonduri pentru biserici din veniturile lor grase.

Să vedem acum în ce mod a luptat lordul Palmerston pentru emanciparea catolicilor³⁰³, unul dintre motivele pe care-și fundamentează el „pretențiile“ la recunoștința poporului irlandez. Nu voi insista asupra faptului că, declarîndu-se adept al emancipării catolicilor în calitate de membru al guvernului Canning, el a intrat totuși în guvernul lui Wellington, care avea o atitudine net ostilă față de această emancipare. Poate că lordul Palmerston consideră că libertatea conștiinței este unul din drepturile omului în care legislația nu trebuie să se amestece? Să-l lăsăm pe lordul Palmerston să răspundă:

„Deși doresc ca revendicările catolicilor să fie luate în considerație, nu voi admite însă niciodată că aceste revendicări se bazează pe un drept... Dacă aș fi considerat că catolicii își apără un drept, aș fi refuzat să intru în comitet“. (Camera comunelor, 1 martie 1813).

Dar de ce era el împotriva ca credincioșii catolici să-și apere dreptul?

„Pentru că puterea legislativă a unei țări este îndrituită să priveze orice clasă socială de un drept politic sau altul atunci cînd consideră

că acest lucru este necesar pentru securitatea și binele întregii societăți... Este unul din principiile fundamentale pe care se bazează o guvernare civilizată". (Camera comunelor, 1 martie 1813).

Aveți în fața dv. cea mai cinică mărturisire din câte s-au făcut vreodată, mărturisirea că masa poporului în general nu are nici un fel de drepturi, că ea se poate bucura de anumite libertăți numai în măsura în care puterea legislativă sau, cu alte cuvinte, clasa dominantă va crede de cuviință să le acorde poporului. În consecință, lordul Palmerston declară fără ocol că „emanciparea catolicilor este o chestiune de bunăvoință și de favoare”. (Camera comunelor, 10 februarie 1829).

Prin urmare, numai din considerente de oportunitate a binevoit el să pună capăt îngerării drepturilor catolicilor. Dar ce se ascundea sub această oportunitate ?

Palmerston este unul dintre cei mai mari latifundiaari ai Irlandei, și de aceea el vrea să mențină iluzia că împotriva tuturor rețelilor din Irlanda nu există un alt remediu decât emanciparea catolicilor, ca și cum această emancipare ar izbăvi Irlanda de nenorocirile ce-i sînt pricinuite de proprietari funciari care nu trăiesc în țară și ar înlocui legile cu privire la săraci. (Camera comunelor, 18 martie 1829).

Marele filantrop, care ulterior „a curățat” domeniile sale din Irlanda de irlandezii băștinași, nu putea să admită ca mizeria irlandezilor să întunece, fie și pentru o clipă, cu norii ei rău prevestitori cerul senin al latifundiarilor și magnaților financiari *.

„Este adevărat — spune el — că țărănimea din Irlanda nu se bucură de toate binefacerile de care se bucură întreaga țărănime engleză” (și cînd te gîndești de ce binefaceri se bucură o familie cu un venit de 7 șilingi pe săptămîină !). „Totuși — continuă el —, și țăranul irlandez se bucură de unele binefaceri... El este bine asigurat cu combustibil și numai rareori” (doar 4 zile din 6 !) „nu are de mîncare”.

Ce binefacere ! Dar asta încă nu-i tot ce are țăranul irlandez. „El are o fire mult mai veselă decît tovarășul său de suferință englez”. (Camera comunelor, 7 mai 1829).

Despre exploatarea din partea proprietarilor funciari irlandezi, Palmerston vorbește pe același ton glumeț ca și despre binefacerile de care se bucură țărănimea irlandeză.

* În „New York Daily Tribune” din 19 octombrie 1852, în locul cuvintelor „cerul senin al latifundiarilor și magnaților financiari”, a apărut: „cerul senin de deasupra parlamentului latifundiarilor și magnaților financiari”. — *Nota Red.*

„Se spune că proprietarii funciari irlandezi caută să obțină cea mai mare arendă care este cu putință. Dar, stimate domn, cred că aceasta nu e ceva special; în Anglia proprietarii funciari procedează cu siguranță la fel”. (Camera comunelor, 7 martie 1829).

Mai este de mirare după toate acestea că un om atât de profund atașat misterelor „slăvitei constituții engleze” și „binefacerilor instituțiilor libere engleze” caută să le răspîndească pe întregul continent ?

Articolul al doilea

Cînd mișcarea în favoarea reformei ³⁰⁴ a devenit de nebiruit, lordul Palmerston i-a părăsit pe torii și a trecut în tabăra whigilor. Deși el considera că primejdia despotismului militar nu rezultă din prezența legiunilor regale germane pe pămîntul englez și nici din menținerea unei mari armate permanente, ci se datorește exclusiv acelor „care-și spun partizanii reformei”, totuși încă din 1828 el a susținut extinderea dreptului electoral asupra unor orașe industriale mari cum sînt Birmingham, Leeds și Manchester. Și de ce ?

„Nu pentru că în principiu sînt un prieten al reformei, ci pentru că sînt adversarul ei hotărît”.

El s-a convins că anumite concesii făcute la timp capitalului industrial care se dezvoltă tumultuos ar putea fi mijlocul cel mai sigur pentru a preîntîmpina o „reformă generală”. (Camera comunelor, 27 iunie 1828). Odată aliat cu whigi, el a încetat brusc de a mai pretinde că scopul legii cu privire la reforma electorală a fost să sfărîme cadrul îngust al constituției venețiene; dimpotrivă, reforma trebuia să-i dea forță și trăinicie, separînd burghezia de opoziția poporului.

„Starea de spirit a burgheziei se va schimba și nemulțumirea pe care i-o provoacă constituția se va transforma într-un atașament față de aceasta, ceea ce va duce la întărirea și consolidarea în mare măsură a constituției”.

El i-a consolată pe pairi, asigurîndu-i că intrarea în vigoare a legii cu privire la reforma electorală nu amenință în realitate „influența Camerei lorzilor” și dreptul ei „de a se amesteca în alegeri”. El a spus aristocraților că constituția nu-și va pierde caracterul ei feudal, deoarece „proprietatea funciară este fundamentul solid pe care se sprijină întregul edi-

ficiu social și instituțiile țării". El le-a alungat temerile zvîrlind la întîmplare aluzii ironice: „am fost acuzați că nu am dori în mod sincer și cu toată seriozitatea să dăm poporului o adevărată reprezentanță", sau: „se spune că noi nu vrem decît să dăm aristocrației și proprietarilor funciari posibilitatea de a-și exercita influența sub o altă formă". El a mers atît de departe, încît a recunoscut că, pe lîngă concesiile inevitabile care trebuie făcute burgheziei, „principiul de bază și totodată principiul conducător al legii cu privire la reforma electorală" este „desființarea privilegiilor electorale", adică desființarea privilegiilor electorale ale vechilor „fiefuri putrede" ale torii-lor în favoarea noilor fiefuri ale whigilor. (Camera comunelor, 24 martie 1831 și 14 martie 1832).

Și acum e momentul să revenim la performanțele nobilului lord în domeniul politicii externe:

În 1823, cînd, în conformitate cu hotărîrile Congresului de la Verona, o armată franceză a intrat în Spania pentru a desființa constituția țării și a lăsa poporul la discreția răzbunării necruțătoare a Bourbonului * idiot și a suitei sale de călugări fanatici, lordul Palmerston a respins ideea „unei cruciade donchișotești în numele unor principii abstracte", ca și a oricărei intervenții „în favoarea poporului", datorită rezistenței eroice a căruia Anglia nu a căzut sub stăpînirea lui Napoleon. Cuvintele adresate cu această ocazie adversarilor săi whigi sînt o reflectare vie și fidelă a propriei sale politici externe din momentul cînd a devenit ministru de externe permanent al oponenților săi de pe atunci. El a spus:

„Unii ar fi vrut ca în timpul tratativelor să recurgem la amenințări, fără a fi pregătiți pentru război în cazul cînd tratativele ar fi eșuat. Dacă am fi vorbit de război gîndindu-ne în realitate la neutralitate, dacă am fi amenințat cu armata și apoi ne-am fi ascuns în dosul unui document oficial, dacă am fi zăngănit amenințător armele în momentul în care se discuta problema și am fi sfîrșit prin aceea că în ceasul bătăliei ne-am fi apucat să scriem teancuri de proteste, am fi procedat ca niște lași lăudăroși, ne-am fi atras disprețul întregii Europe și am fi ajuns un obiect de batjocură în ochii ei". (Camera comunelor, 30 aprilie 1823).

Ajungem, în sfîrșit, la dezbaterile în legătură cu problema greco-turcă, dezbateri care i-au oferit pentru prima oară lordului Palmerston posibilitatea de a-și etala inegalabilul său talent de apărător neclintit și neobosit al intereselor Rusiei atît în guvern cît și în Camera comunelor. El a repetat una după alta toate frazele stereotipe lansate de Rusia cu privire

* — Ferdinand al VII-lea. — *Nota Red.*

la atrocitățile săvârșite de turci, la civilizația greacă, la libertatea de conștiință, la creștinism etc. În primul rînd, îl vedem respingînd, în calitatea sa de ministru, orice încercare de a condamna „comportarea demnă de laudă a amiralului Codrington”, care a provocat distrugerea flotei turcești la Navarino, deși admite că „această bătălie s-a dat împotriva unei țări cu care nu ne aflăm în stare de război” și că a fost „un eveniment regretabil”. (Camera comunelor, 31 ianuarie 1828).

După ce s-a retras din postul său a pornit o serie întreagă de atacuri împotriva lordului Aberdeen, reproșîndu-i că nu s-a arătat suficient de zelos în executarea ordinelor Rusiei.

„Am dat noi oare dovadă de energie și promptitudine în respectarea angajamentelor noastre față de Grecia? Se apropie iulie 1829 și tratatul din iulie 1827 încă n-a fost aplicat... E drept că turcii au fost izgoniți din Morea... dar de ce au fost oprite operațiile militare ale francezilor în istmul de Corint? Politica lipsită de perspectivă a Angliei a intervenit și a împiedicat înaintarea lor... Și de ce nu procedează aliații în ceea ce privește teritoriul de la nord de istm așa cum au procedat în ceea ce privește teritoriul de la sud de acest istm, de ce nu ocupă imediat întregul teritoriu care trebuie atribuit Greciei? Părerea mea este că aliații au dus destule negocieri cu Turcia în legătură cu Grecia”. (Camera comunelor, 1 iunie 1829).

Toată lumea știe că pe atunci prințul Metternich se împotriva abuzurilor Rusiei și că, datorită acestui fapt, agenții diplomatici ai Rusiei au fost însărcinați — vă amintim telegramele lui Pozzo-di-Borgo și ale prințului Liven — să prezinte Austria ca marele inamic al eliberării Greciei și al civilizației europene, eliberare al cărei succes era, așa pretindeau, țelul exclusiv al diplomației ruse. Nobilul lord merge, firește, mai departe pe acest drum bătătorit.

„Datorită îngustimii ei de vederi și prejudecăților nenorocite care domină în politica ei, Austria a decăzut aproape la rangul unei puteri de mîna a doua”.

Datorită însă politicii de temporizare dusă de Aberdeen, Anglia este prezentată drept

„cheia de boltă a edificiului ale cărei părți componente sînt Miguel, Spania, Austria și Mahmud... În amînarea aplicării tratatului din iulie, poporul vede nu atît teama de împotrîvire a turcilor, cît o aversiune de neînvingătoare față de libertatea Greciei”. (Camera comunelor, 1 iunie 1829)

Iar și iar îl atacă pe Aberdeen pentru caracterul antirus al diplomației sale* :

„În ce mă privește, eu nu mă mulțumesc cu cele câteva telegrame ale guvernului englez, deși, fără îndoială, ele fac o impresie bună prin forma lor cizelată și apără, în general, ideea utilității reconcilierii cu Rusia ; dar ele conțin totodată exprimarea într-o formă, poate exagerată, a sentimentelor pe care Anglia le nutrește față de Turcia și, dacă vor fi citite de partea interesată, aceasta ar putea avea impresia că ele spun mai mult decît era în intenția autorilor... Aș vrea ca Anglia să ia hotărîrea fermă — și aceasta este aproape singura linie pe care poate s-o adopte — ca sub nici un motiv și în nici un caz să nu se situeze în acest război de partea Turciei și să declare acest fapt fățiș și sincer Turciei... Există trei lucruri care nu iartă : timpul, focul și sultanul”. (Camera comunelor, 16 februarie 1830).

Ajuns la acest punct, trebuie să amintesc cîteva fapte istorice pentru a spulbera orice îndoială în ceea ce privește sentimentele filo-elene ale nobilului lord.

Rusia a ocupat Gogcea, o fâșie îngustă de pămînt de-a lungul lacului Sevan, care era o posesiune indiscutabilă a Persiei, și a cerut ca, în schimbul evacuării acestui teritoriu, Persia să renunțe la pretențiile ei asupra unei alte părți din teritoriul ei, asupra Kapanului. Deoarece Persia n-a vrut să cedeze, Rusia a pornit război împotriva ei, a învins-o și a silit-o, în februarie 1828, să semneze tratatul de la Turkmançai. În conformitate cu acest tratat, Persia trebuia să plătească Rusiei două milioane de lire sterline drept despăgubiri și să cedeze provinciile Erivan și Nahicevan, inclusiv fortărețele Erivan și Abbasabad, scopul exclusiv al acestui tratat fiind, așa cum a arătat Nikolai, să stabilească granița comună de-a lungul Araxului, care, după cum spunea el, era singurul mijloc de a evita viitoare conflicte între cele două state, dar totodată țarul a refuzat să retrocedeze Talișul și Moganul, situate pe malul persan al Araxului. În sfîrșit, Persia s-a angajat să-și retragă flota din Marea Caspică. Acestea au fost originea și rezultatele războiului ruso-persan.

* În „New York Daily Tribune” din 19 octombrie 1853, în locul cuvintelor : „Iar și iar îl atacă pe Aberdeen pentru caracterul antirus al diplomației sale”, a apărut : „Timp de o jumătate de veac refrenul că integritatea imperiului turc e necesară pentru menținerea echilibrului de forțe constituia singura barieră în calea înaintării rușilor spre Constantinopol. «Protestez» — a declarat Palmerston la 5 februarie 1830 — «împotriva politicii care ridică integritatea posesiunilor Turciei în Europa la rangul de principiu de necesitate vitală pentru interesele Europei creștine și civilizate». Și pornește iar și iar să-l critice pe Aberdeen”. — *Nota Red.*

Cît privește religia și libertatea Greciei, Rusiei îi păsa pe atunci tot atît de puțin de ele pe cît de puțin îi pasă astăzi dumnezeului pravoslavnicilor de cheile „sfințului mormînt” sau de faimoasa „cupolă”³⁰⁵. Dintotdeauna Rusia a dus o politică de ațîtare a grecilor la răscoală, lăsîndu-i apoi la discreția răzbunării sultanului. Atît de profundă era simpatia Rusiei pentru renașterea Eladei, încît la Congresul de la Verona i-a tratat pe greci ca pe niște rebeli și i-a recunoscut sultanului dreptul de a respinge orice amestec străin în relațiile dintre el și supușii săi creștini. Ba mai mult, țarul a oferit „Porții ajutorul său în acțiunea de reprimare a rebelilor”, propunere care a fost, firește, respinsă. După ce această încercare a eșuat, el s-a adresat marilor puteri, propunîndu-le exact contrarul: „Să trimită o armată în Turcia care să dicteze pacea sub zidurile Seraiului”. Pentru a lega mîinile țarului printr-un fel de acțiune comună, la 6 iulie 1827 celelalte mari puteri au încheiat cu el un tratat la Londra³⁰⁶ prin care se angajau reciproc ca la nevoie să aplaneze diferendele dintre sultan și greci prin forța armelor. Cîteva luni înainte de semnarea acestui tratat, Rusia a încheiat un tratat cu Turcia — convenția de la Akkerman³⁰⁷ — prin care se angaja să renunțe la orice amestec în problema greacă. Înainte de încheierea acestui tratat, Rusia îl îmboldise pe moștenitorul la tronul Persiei să atace imperiul otoman și împroușcase Poarta cu cele mai grave injurii pentru a provoca o ruptură. După toate acestea, ambasadorul Angliei a prezentat Porții în numele Rusiei și al celorlalte puteri condițiile tratatului de la Londra din 6 iulie 1827. Complicațiile provocate de aceste minciuni și înșelăciuni au servit în cele din urmă Rusiei drept pretext pentru a începe războiul din 1828—1829. Acest război s-a terminat prin tratatul de la Adrianopole, al cărui conținut este rezumat în următorul fragment din celebra broșură a lui McNeill despre „Înaintarea Rusiei în Orient” :

„Prin tratatul de la Adrianopole, țarul a cîpătat Anapa și Poti și un teritoriu vast de-a lungul coastei Mării Negre, o parte din pašalicul Ahaltîh împreună cu fortărețele Ahalkalakî și Ahaltîh, precum și ostroavele de la gurile Dunării; el a pus condiția ca fortăreața turcească Giurgiu să fie distrusă și turcii să evacueze malul drept al Dunării pe o distanță de mai multe mii de la fluviu... Multe mii de familii de armeni s-au evacuat, parte în mod forțat, parte sub influența preoților, de pe teritoriul turcesc din Asia și s-au stabilit pe teritoriul țarului... Țarul a obținut pentru supușii săi aflați în Turcia un regim care să-i absolve de orice răspundere față de autoritățile locale și a împus Porții o imensă contribuție sub pretextul compensării cheltuielilor de război și a daunelor comerciale, în sfîrșit, a reținut Moldova, Valahia și Silistra ca o garanție

pentru achitarea acestor sume.. După ce prin acest tratat a silit Turcia să recunoască protocolul din 22 martie, care asigura sultanului dreptul de suzeranitate asupra Greciei și un tribut anual din această țară, Rusia a uzat de toată influența ei pentru a obține independența Greciei. Grecia a devenit un stat independent, iar contele Capo d'Istria, fost ministru al Rusiei, a fost numit președinte³⁰⁸.

Acestea sînt faptele. Să vedem cum s-au reflectat ele în tabloul zugrăvit de mîna lordului Palmerston :

„Nu poate fi pus la îndoială că războiul ruso-turc a izbucnit din cauza atentatelor Turciei împotriva comerțului și drepturilor Rusiei, ca și a violării tratatelor de către Turcia”. (Camera comunelor, 16 februarie 1830).

Cînd Palmerston a devenit încarnarea whigismului la Ministerul afacerilor externe, el și-a desăvîrșit acest punct de vedere :

„Respectabilul și bravul membru al parlamentului” (col. Evans) „a prezentat comportarea rușilor, începînd din 1815 pînă în zilele noastre, ca o permanentă agresiune împotriva altor state. El s-a referit mai ales la războaiele Rusiei împotriva Persiei și Turciei. În nici unul din aceste cazuri Rusia nu a fost agresorul, și, dacă în urma războiului cu Persia puterea Rusiei a sporit, nu se poate spune că ea a urmărit acest lucru... Nici în războiul cu Turcia Rusia nu a fost agresorul. Nu vreau să obosesc Camera înșirînd toate provocările pe care și le-a permis Turcia față de Rusia ; cred însă că nu se poate nega că Turcia a expulzat supuși ruși de pe teritoriul ei, că a sechestrat vase rusești, că a violat toate clauzele convenției de la Akkerman și că la toate cererile care i-au fost adresate a răspuns prin refuzul de a acorda vreo compensație pentru pagubele pricinuite. Așadar, dacă în general există motive îndreptățite pentru a declara război, Rusia a avut asemenea motive în războiul împotriva Turciei. Cu toate acestea, ea nu și-a însușit nici un teritoriu nou — cel puțin nu în Europa. Știu că unele puncte au fost ocupate o perioadă îndelungată” (Moldova și Valahia nu sînt decît niște puncte, iar gurile Dunării niște fleacuri) „și că s-au făcut unele achiziții suplimentare pe țărmul asiatic al Mării Negre; există însă un acord între Rusia și celelalte puteri europene potrivit căruia victoria în acest război nu trebuie să ducă la extinderea teritoriului Rusiei în Europa” (Camera comunelor, 7 august 1832).

Cititorii dv. vor înțelege acum de ce sir Robert Peel i-a spus nobilului lord într-o ședință publică a Camerei comunelor „că pentru el nu e lîmpede pe cine reprezintă Palmerston”³⁰⁹.

Articolul al treilea *

Nobilul viconte este cunoscut în general ca protectorul cavaleresc al polonezilor. Cît îl îndurerează soarta Poloniei, el nu a pierdut nici o ocazie să exprime în fața delegației pe care i-o aduce în fiecare an „bunul, teribil de plicticosul” Dudley Stuart **,

„acest bărbat vrednic, care rostește cuvintări, obține adoptarea rezoluțiilor, pune la vot mesaje, însoțește delegații, nutrește oricînd o cantitate necesară de încredere în persoana necesară și poate oricînd este nevoie să strige de trei ori «ura» în cinstea reginei”.

Cînd lordul Palmerston și-a luat în primire postul său de ministru, în noiembrie 1830, trecuse aproape o lună de cînd polonezii puseseră mîna pe arme. Iar la 8 august 1831 d-l Hunt prezentase deja Camerei comunelor o petiție a Uniunii din Westminster în favoarea polonezilor în care cereau „înlătu-

---

* În „New York Daily Tribune” din 4 noiembrie 1853 și în broșura „Palmerston și Rusia”, editată la Londra în 1853, articolul începea cu următoarele cuvinte: „Recent, la Londra, la un miting de protest împotriva acțiunilor guvernului englez în actualul conflict dintre Rusia și Turcia, un domn care a cutezat să ia cuvîntul special pentru a-l critica pe lordul Palmerston a fost zgomotos huiduit și silit să tacă de către auditoriul indignat. Participanții la miting considerau, după cum se vede, că, dacă Rusia are vreun prieten în guvern, nu nobilul viconte este acela; fără îndoială că ei ar fi ovaționat furtunos dacă cineva ar fi fost în măsură să anunțe că nobilul lord a devenit prim-ministru. Această uimitoare încredere într-un om atît de fățarnic, atît de ipocrit arată încă o dată cît de ușor poate fi mistificat publicul cu ajutorul unor aparente talente strălucite și dovedește încă o dată necesitatea de a-i smulge masca acestui dușman perfid al oricărui progres al libertății umane. De aceea avem intenția ca, sprijinindu-ne pe istoria ultimilor 25 de ani a dezbaterilor parlamentare, să continuăm dezvăluirea adevăratului rol pe care l-a jucat în drama europeană contemporană acest actor abil”.

** Joc de cuvinte: „dear, dully deadly” „Dudley”. — *Nota Red.*

rarea lordului Palmerston din guvernul maiestății-sale". D-l Hume a afirmat în aceeași zi că din tăcerea nobilului lord el trage concluzia că guvernul „nu intenționează să facă nimic pentru polonezi și vrea să lase soarta lor la cheremul Rusiei”. La aceasta lordul Palmerston a replicat că „toate obligațiile pe care ni le impun tratatele existente se vor bucura întotdeauna de atenția guvernului”. Și în ce constau, după părerea lui, obligațiile impuse Angliei de tratatele existente? La această întrebare ne răspunde el însuși:

„Pretențiile Rusiei de a stăpîni Polonia poartă data tratatului de la Viena”. (Camera comunelor, 9 iulie 1833).

Acest tratat pune însă stăpînirea Poloniei în funcție de menținerea constituției poloneze de către țar. Dar

„simplul fapt al participării Angliei la tratatul de la Viena încă nu înseamnă că noi garantăm că Rusia nu va viola acest tratat”. (Camera comunelor, 25 martie 1834).

Așadar, dacă garantezi un tratat nu înseamnă nicidecum că garantezi respectarea lui. Toomai așa au răspuns milanezii împăratului Frederic Barbarossa: „Jurămîntul nostru îl aveți, dar țineți minte că n-am jurat să-l respectăm”³¹⁰.

De altfel într-o privință tratatul de la Viena era bun. El acorda guvernului englez, ca uneia dintre părțile contractante,

„dreptul de a avea o părere și de a-și exprima părerea despre orice acțiune care duce la încălcarea acestui tratat... Puterile participante la tratatul de la Viena aveau dreptul să ceară inviolabilitatea constituției poloneze și n-am ascuns guvernului rus această părere a mea. Încă înainte de ocuparea Varșoviei și înainte de a se cunoaște rezultatul acțiunilor militare am comunicat *din prevedere* această părere guvernului rus. Am mai comunicat-o o dată după căderea Varșoviei. Totuși guvernul rus a adoptat un alt punct de vedere în această privință”. (Camera comunelor, 9 iulie 1833).

Prin urmare, el a prevăzut calm prăbușirea Poloniei și a așteptat acest prilej favorabil pentru a-și exprima și explica părerea cu privire la unele articole ale tratatului de la Viena, fiind convins că mărinimosul țar se străduiește să înfrîngă poporul polonez prin forța armată numai pentru a respecta apoi o constituție pe care o călcase în picioare atunci cînd poporul încă mai dispunea de numeroase mijloace de împotrîvire. Totodată nobilul lord acuză pe polonezi că, „detro-nîndu-l pe împărat, au făcut un pas deplasat și, după părerea lui, *nejustificat*”. (Camera comunelor, 9 iulie 1833).

„Aș mai putea spune că polonezii au fost partea agresoare, deoarece ei au început lupta”. (Camera comunelor, 7 august 1832).

Cînd temerile că Polonia va fi definitiv distrusă au devenit îngrijorătoare, el a declarat că

„a extermina Polonia atît *din punct de vedere moral cît și politic* este ceva atît de irealizabil, încît consider nemotivată orice temere cu privire la posibilitatea unei asemenea încercări”. (Camera comunelor, 28 iunie 1832).

Cînd i s-a amintit ulterior de presupunerile sale ciudate, el a început să dea asigurări că a fost greșit înțeles, că n-a folosit aceste cuvinte într-un sens politic, ci în sensul lor comun, și anume că împăratul Rusiei nu este în stare

„să extermine *nici nominal, nici real* milioanele de polonezi care trăiesc în regatul polonez dezmembrat”. (Camera comunelor, 20 aprilie 1836).

Cînd, în timpul campaniei în favoarea polonezilor, Camera a cerut ca Anglia să încerce să intervină, Palmerston a invocat răspunderea pe care o are ca ministru. Și cînd temerile s-au adeverit, el a declarat cu răceală că

„nici un fel de vot al Camerei nu poate determina cîtusi de puțin Rusia să-și schimbe hotărîrea”. (Camera comunelor, 9 iulie 1833).

Cînd, după căderea Varșoviei, au ieșit la iveală atrocitățile comise de ruși, Palmerston a recomandat Camerei să fie cît mai blîndă față de împăratul Rusiei, declarînd că

„nimeni nu regretă mai mult decît el, Palmerston, expresiile care au fost folosite în timpul dezbaterilor” (Camera comunelor, 28 iunie 1832); că „actualul împărat al Rusiei este un om cu sentimente înalte și generoase”; că „dacă au fost cazuri în care guvernul rus s-a comportat față de polonezi cu o severitate excesivă, le putem socoti ca o dovadă că puterea împăratului Rusiei a fost practic ignorată și putem afirma cu toată convingerea că în aceste cazuri împăratul s-a lăsat mai degrabă influențat de alții decît că a acționat sub imperiul unor porniri de moment”. (Camera comunelor, 9 iulie 1833).

Cînd, pe de o parte, soarta Poloniei fusese deja pecetluită și, pe de altă parte, destrămarea imperiului turc devenise iminentă ca urmare a rebeliunii lui Mahomed-Ali, Palmerston a asigurat Camera că „în general evenimentele se desfășoară cît se poate de satisfăcător”. (Camera comunelor, 26 ianuarie 1832).

Fiind propusă o rezoluție pentru acordarea de subsidii refugiaților polonezi, i-a fost

„extrem de penibil să se împotrivescă acordării de ajutoare bănești acestor persoane, deși un sentiment firesc și spontan dictează oricărui om generos să consimtă la aceasta; ar fi însă incompatibil cu datoria sa să propună acordarea de ajutoare bănești acestor oameni nefericiți”. (Camera comunelor, 25 martie 1834).

După cum vom vedea curînd, acest om cu inima atît de simțitoare a plătit o bună parte din cheltuielile pentru subjugarea Poloniei din buzunarul poporului englez.

Nobilul lord a făcut tot ce i-a stat în putință ca să ascundă parlamentului toate documentele oficiale în legătură cu catastrofa poloneză. Dar declarațiile pe care le-a făcut în Camera comunelor, și pe care niciodată nu a încercat să le retracteze, nu permit nici o îndoială în ceea ce privește rolul jucat de el în această perioadă funestă.

După izbucnirea revoluției poloneze, consulul austriac nu a părăsit Varșovia, iar guvernul austriac a mers atît de departe încît a trimis la Paris un agent polonez, d-l Walewski, cu misiunea de a negocia cu guvernul englez și francez restaurarea unui regat polonez. Curtea de la Tuileries a declarat că „este gata să se alăture Angliei în cazul cînd ea aprobă acest plan”. Lordul Palmerston a respins propunerea. În 1831 d-l Talleyrand, ambasadorul Franței pe lângă curtea de la St. James, a propus un plan de acțiune comună a Franței și Angliei, dar a întîmpinat un refuz net și a primit o notă din partea nobilului lord în care se spunea că

„o mediație prietenească în problema poloneză ar fi respinsă de Rusia. Puterile au respins recent o ofertă similară a Franței. În cazul unui refuz din partea Rusiei, intervenția celor două curți, franceză și engleză, ar putea avea numai un caracter violent, iar relațiile cordiale și întru totul satisfăcătoare dintre cabinetul de la St. James și cabinetul din Petersburg nu i-ar înghădui maiestății-sale regelui Angliei o intervenție de asemenea natură. *Încă nu a sosit momentul pentru a întreprinde cu șanse de succes asemenea acțiuni împotriva voinței unui suveran, ale cărui drepturi sînt incontestabile*”.

Dar asta încă nu e totul. La 23 februarie 1848 d-l Anstey a făcut următoarea declarație în Camera comunelor :

„Suedia și-a mobilizat flota pentru a face o diversiune în favoarea Poloniei și pentru a-și recîștiga provinciile baltice, care i-au fost smulse pe nedrept în timpul ultimului război. Ambasadorul nostru pe lângă curtea din Stockholm a primit de la nobilul lord instrucțiuni într-un sens opus acestor planuri și Suedia și-a încetat pregătirile de război. În același

scop, curtea Persiei a trimis sub comanda prințului moștenitor o armată, care timp de trei zile a înaintat spre granița rusească. Secretarul de legație pe lângă curtea din Teheran, sir John MacNeill, a plecat după prinț și, cu toate că se găsea la o distanță de trei zile de drum de cartierul general al acestuia, l-a ajuns; în conformitate cu instrucțiunile nobilului lord, a amenințat, în numele Angliei, Persia cu război dacă prințul mai face un singur pas spre granița Rusiei. Aceleași mijloace le-a folosit nobilul lord și pentru a împiedica Turcia să reînceapă războiul*.

Obiectînd împotriva cererii colonelului Evans de a se prezenta documentele referitoare la încălcarea de către Prusia a pretenției ei de neutralitate în războiul ruso-polon, nobilul lord a declarat că

„ministrii Marii Britanii nu pot privi această luptă fără a încerca cel mai profund regret și ar fi cît se poate de bucuroși s-o vadă terminată” (Camera comunelor, 16 august 1831).

Bineînțeles, el dorea s-o vadă terminată cît mai curînd, și Prusia împărțea acest sentiment.

Ulterior, cu o altă ocazie, d-l H. Halley Knight a rezumat întreaga comportare a nobilului lord față de insurecția poloneză în următoarele cuvinte :

„De îndată ce este vorba de Rusia, în comportarea nobilului lord intervine o *ciudată inconsecvență*... În problema Poloniei, nobilul lord ne-a dezamăgit tot timpul. Ne amintim că, atunci cînd i s-a cerut nobilului lord să facă uz de influența sa personală în favoarea Poloniei, el a recunoscut justetea cauzei ei și a doleanțelor noastre, dar ne-a spus : vă rog numai să fiți mai reținuți în momentul de față, întrucît chiar acum urmează să plece un ambasador cunoscut pentru vederile sale liberale și puteți fi convingși că vom face totul așa cum se cuvine; nu veți face decît să-i îngreuiati tratativele dacă întăriți puterea cu care el urmează să trateze; de aceea urmați-mi sfatul și păstrați-vă calmul acum; fiți siguri că în felul acesta se vor realiza multe. Noi am dat crezare acestor asigurări; ambasadorul liberal a plecat, dar dacă a dus sau nu tratative n-am aflat. Singurul lucru cu care ne-am ales au fost frazele frumoase ale nobilului lord și nimic mai mult”. (Camera comunelor, 13 iulie 1840).

După ce așa-numitul regat al Poloniei a dispărut de pe harta Europei, a mai rămas o urmă iluzorie de independență națională a Poloniei sub forma orașului liber Cracovia. În timpul anarhiei generale care a urmat după căderea imperiului francez, țarul Alexandru nu a cucerit, ci pur și simplu a confiscat ducatul Varșoviei, și năzuia, bineînțeles, să-l păstreze împreună cu Cracovia, pe care Bonaparte o inclusese în ducat. Austria, care stăpînise cîndva acest oraș, voia să-l recupereze. Țarul, văzînd că nu-l poate obține și întrucît nu voia să-l cedeze Austriei, a propus să fie transformat într-un oraș

liber. În consecință, articolul VI al tratatului de la Viena prevedea :

„Orașul Cracovia împreună cu teritoriul care ține de el este declarat pe veci oraș liber, independent și strict neutru, sub protecția Austriei, Rusiei și Prusiei”.

În conformitate cu articolul IX al tratatului de la Viena,

„curtea Rusiei, Austriei și Prusiei se obligă să respecte ele însele și să ceară și altora să respecte întotdeauna neutralitatea orașului liber Cracovia și a teritoriului care ține de el. *Nici o forță armată nu poate fi niciodată și sub nici un pretext introdusă pe acest teritoriu*”.

Imediat după terminarea insurecției poloneze din 1830—1831, trupele rusești au intrat prin surprindere în Cracovia și au ținut-o sub ocupație timp de două luni. Această măsură a fost însă considerată ca o necesitate temporară impusă de război și în tumultul acelor vremi a fost repede dată uitării.

În 1836, sub pretextul necesității de a sili autoritățile cracoviene să predea persoanele implicate în revoluția poloneză care a avut loc cu cinci ani în urmă, Cracovia a fost din nou ocupată de trupele Austriei, Rusiei și Prusiei. Constituția Cracoviei a fost abrogată, consulii celor trei țări, aflați acolo, au pus mâna pe puterea supremă, poliția a fost încredințată unor spioni austrieci, senatul a fost înlăturat, tribunalele — desființate, universitatea din Cracovia — condamnată la inactivitate, întrucît studenții din provinciile înconjurătoare au fost opriți s-o mai frecventeze, iar comerțul orașului liber cu țările vecine a fost interzis*.

La 18 martie 1836, cînd a fost interpelat în legătură cu ocupația Cracoviei, nobilul viconte a declarat că această ocupație are numai un caracter temporar. Interpretarea dată de el acțiunilor celor trei aliați nordici a fost atît de condescendentă și apologetică, încît el însuși a simțit nevoia de a se opri brusc, întrerupînd cursivitatea cuvîntării sale pentru a face următoarea declarație solemnă :

---

* În „New York Daily Tribune” din 4 noiembrie 1853 și în broșura „Palmerston și Rusia”, editată la Londra în 1853, în locul frazei care începe cu cuvintele „Constituția Cracoviei a fost abrogată...” a apărut : „Nobilul lord a refuzat să formuleze vreun protest în această privință pe motiv că, așa cum a afirmat în 1836 și 1840, «este greu să dăm protestelor noastre o forță eficientă». Dar atunci cînd Austria a confiscat definitiv Cracovia el a socotit că un simplu protest este «singurul mijloc eficient».”
— *Nota Red.*

„Nu mă aflu aici pentru a apăra o măsură pe care eu, dimpotrivă, trebuie s-o reprob și s-o condamn. Am amintit aceste fapte, deoarece, chiar dacă ele nu scuză ocuparea prin forță a Cracoviei, ar putea totuși constitui o justificare etc.”.

El a recunoscut că prin tratatul de la Viena cele trei puteri erau obligate să nu întreprindă nici o acțiune fără consimțământul prealabil al Angliei. Dar

„putem spune cu deplin temei că ele au adus *lără voia lor* un omagiu echității și corectitudinii țării noastre, presupunind că nu vom aproba niciodată o asemenea comportare”.

D-l Patrick Stewart a considerat însă că pentru salvagardarea Cracoviei există un mijloc mai bun decât „abținerea de la orice protest”, și la 20 aprilie 1836 a propus guvernului să trimită în orașul liber Cracovia un reprezentant în calitate de consul, întrucât acolo se află deja trei consuli ai celor trei puteri nordice. Sosirea concomitentă la Cracovia a unui consul francez și a unui consul englez ar constitui un eveniment important*. Văzînd că majoritatea Camerei privește favorabil această propunere, el l-a determinat pe d-l Stewart s-o retragă, aducînd asigurări solemne Camerei că guvernul are „intenția să trimită la Cracovia un agent consular”. La 22 martie 1837, cînd lordul Dudley Stuart i-a amintit de promisiunea făcută, nobilul lord a răspuns că „a renunțat la intenția sa de a trimite un agent consular la Cracovia și că nici în prezent nu are această intenție”. Atunci lordul Dudley Stuart a declarat că va face o propunere de a se prezenta documente care să elucideze această declarație ciudată; dar nobilul lord a împiedicat adoptarea propunerii, lipsind pur și simplu de la Cameră și silind-o să-și amîne ședința din lipsa quorum-ului**.

* În „New York Daily Tribune” din 4 noiembrie 1853 și în broșura „Palmerston și Rusia”, editată la Londra în 1853, după cuvintele „eveniment important” a apărut: „și l-ar lipsi în orice caz pe nobilul lord de posibilitatea de a declara ulterior că nici nu a bănuit intrigile urzite de Austria, Rusia și Prusia la Cracovia”. — *Nota Red.*

** În „New York Daily Tribune” din 4 noiembrie 1853 și în broșura „Palmerston și Rusia”, editată la Londra în 1853, după cuvintele: „din lipsa quorum-ului” a apărut: „el n-a mai explicat niciodată pentru ce și din ce considerente nu și-a îndeplinit promisiunea, și a reușit să împiedice orice încercare de a i se smulge vreun document referitor la această chestiune”. — *Nota Red.*

În 1840 ocupația „temporară” tot mai continua. Din această cauză populația Cracoviei a adresat guvernelor Franței și Angliei un memorandum în care, printre altele, se spunea :

„Nenorocirile care s-au abătut asupra orașului liber Cracovia și a locuitorilor săi sînt atît de mari, încît singura speranță care a rămas subsemnaților și concetățenilor lor este protecția puternică și luminată a guvernelor Franței și Angliei. Situația în care se află le dă dreptul să ceară intervenția oricăreia dintre puterile care au semnat tratatul de la Viena”.

Fiind interpelat, la 13 iulie 1840, în legătură cu această petiție a Cracoviei, nobilul viconte a declarat :

„Pentru Austria și pentru guvernul englez problema evacuării Cracoviei nu este decît o problemă de timp”.

În ceea ce privește încălcarea tratatului de la Viena, după spusele lui,

„nu exista nici o posibilitate de a impune punctul de vedere al Angliei, chiar dacă ea ar fi fost gata să pună mina pe arme, deoarece este evident că Cracovia nu este un loc unde Anglia să poată întreprinde o acțiune”.

Trebuie să menționăm că, două zile după această declarație, nobilul lord a încheiat cu Rusia, Austria și Prusia un tratat care încheia Marea Neagră pentru flota militară engleză³¹¹, probabil pentru ca nici aici Anglia să nu poată întreprinde vreo acțiune. Aceasta s-a întîmplat tocmai în momentul cînd nobilul lord a reînnoit Sfînta Alianță dintre Anglia și aceste puteri, împotriva Franței. Referindu-se la pierderile suferite de comerțul englez în urma ocupării Cracoviei, nobilul lord a susținut că „valoarea totală a exportului în Germania nu s-a redus”, argument care, după cum a remarcat, pe bună dreptate, sir Robert Peel, nu avea nici o legătură cu Cracovia. În ceea ce privește intențiile sale în această chestiune, cit și în legătură cu trimiterea unui agent consular la Cracovia, Palmerston a declarat că

„modul în care onorații membri ai opoziției au folosit nefericita sa declarație cu privire la intenția de a numi un consul britanic la Cracovia” (declarație făcută de nobilul lord în 1836 pentru a evita dezaprobarea unei Camere ostile lui) „constituie o tristă experiență, care îi dă dreptul să refuze categoric să dea vreun răspuns la întrebări ce l-ar expune din nou unor asemenea atacuri nejustificate”.

La 17 august 1846 el a declarat că

„respectarea și executarea tratatului de la Viena de către marile puteri ale Europei nu depind nicidecum de prezența la Cracovia a unui agent consular britanic”.

La 28 ianuarie 1847, când i s-a cerut din nou să prezinte documente referitoare la cauzele *renunțării de a numi* un consul britanic la Cracovia, el a declarat că

„între această problemă și discuțiile referitoare la anexarea Cracoviei nu există o *legătură necesară*, și nu vede ce folos ar aduce reluarea unor dezbateri violente pe marginea unui subiect care nu prezintă *decît un interes de moment*”.

El a rămas, așadar, credincios punctului de vedere expus de el la 7 martie 1837 în *legătură* cu prezentarea în fața parlamentului a unor documente de stat :

„Dacă documentele se referă la probleme aflate încă în studiu, prezentarea lor este primejdioasă ; dacă ele se referă la probleme care țin de domeniul trecutului, e evident că ele nu vor aduce nici un folos”.

Guvernul britanic era foarte bine informat de importanța pe care o are Cracovia nu numai din punct de vedere politic, dar și comercial. Consulul englez la Varșovia, colonelul Duplat, i-a comunicat :

„De cînd Cracovia a fost ridicată la rangul de stat independent, ea a servit în permanență ca depozit pentru o cantitate considerabilă de mărfuri engleze care veneau aici prin Marea Neagră, Moldova și Galiția și chiar prin Triest, iar apoi luau calea țărilor din jur. În decursul anilor, Cracovia a fost legată prin linii de cale ferată cu magistralele feroviare din Boemia, Prusia și Austria... Ea este de asemenea punctul central al importantei căi ferate dintre Marea Adriatică și Marea Baltică. Între Cracovia și Varșovia se va stabili o *legătură feroviară directă*... Întrucît se poate prevedea aproape cu certitudine că fiecare punct important din Levant și chiar din India și China va fi legat de Marea Adriatică, nu se poate nega că și pentru Anglia ar fi extrem de important sub raport comercial să aibă în centrul mării rețele de căi ferate care unește continentul apusean de cel răsăritean un punct cum este Cracovia”.

Chiar și lordul Palmerston a fost nevoit să recunoască în fața Camerei că insurecția care a avut loc la Cracovia în 1846³¹² a fost provocată cu bună știință de cele trei puteri.

„Cred că inițial trupele austriece au pătruns pe teritoriul Cracoviei la cererea guvernului Cracoviei. Ulterior însă aceste trupe austriece s-au retras. Pînă în prezent *cauzele* retragerii lor încă nu au fost lămurite. Împreună cu ele s-au retras și guvernul și autoritățile din Cracovia și,

consecința *imediată*, sau în orice caz apropiată, a acestei retrageri a fost constituirea guvernului provizoriu din Cracovia". (Camera comunelor, 17 august 1846).

La 22 februarie 1846 armata austriacă, iar apoi cea rusă și cea prusiană au ocupat Cracovia. La 26 ale aceleiași luni, prefectul Tarnovului a lansat o proclamație în care chema pe țărani să-i ucidă pe moșieri, promițându-le „o bună recompensă în bani”. Această proclamație a fost urmată de atrocitățile din Galiția și de masacrarea a aproximativ 2.000 de moșieri. La 12 martie a fost lansată proclamația austriacă adresată „credincioșilor supuși galițieni, care s-au ridicat în apărarea ordinii și a legii și au nimicit pe dușmanii ordinii”. În organul oficial „Gazette”³¹³ din 28 aprilie, prințul Friedrich von Schwarzenberg a declarat că „evenimentele petrecute au fost sancționate de guvernul austriac”, care, fără îndoială, a acționat potrivit unui plan comun cu Rusia și cu lacheul țarului — Prusia. După toate mirșăviile care au avut loc, lordul Palmerston a găsit cu cale să facă în Camera comunelor următoarea declarație :

„Am o părere prea bună despre sentimentul de echitate și de respect pentru adevăr de care sînt animate guvernele Austriei, Rusiei și Prusiei pentru a presupune că ele ar inclina sau ar intenționa să procedeze față de Cracovia altfel decît are dreptul aceasta să se aștepte pe baza obligațiilor stipulate în tratate”. (Camera comunelor, 17 august 1846).

Nobilul lord a avut atunci o singură preocupare : să scape de parlament, întrucît sesiunea tot se apropia de sfîrșit. El a încredințat Camera comunelor că, „în ceea ce-l privește, guvernul englez va face totul pentru a asigura respectarea întocmai a prevederilor tratatului de la Viena”. Dar atunci cînd d-l Hume și-a exprimat îndoiala că lordul Palmerston ar avea „intenția de a cere retragerea trupelor austriece și rusești din Cracovia”, nobilul lord a cerut Camerei să nu dea crezare spuselor d-lui Hume, deoarece el dispune de informații mult mai bune și este convins că ocuparea Cracoviei este „temporară”. De parlamentul din 1846 el s-a descotorosit prin aceleași mijloace pe care le-a folosit ulterior față de parlamentul din 1853, dar a apărut deodată proclamația austriacă din 11 noiembrie 1846 prin care Cracovia era inclusă printre posesiunile austriece. Cînd la 19 ianuarie 1847 parlamentul s-a întrunit din nou, a aflat din mesajul tronului că Cracovia a încetat să existe, dar că în locul ei există un protest al bravului Palmerston. Pentru a priva însă acest protest

chiar și de o umbră de însemnătate, nobilul lord a izbutit în aceeași perioadă să atragă Anglia într-un conflict cu Franța din pricina căsătoriilor din Spania³¹⁴, conflict care era cît pe ce să ducă la o ciocnire între cele două țări. Această politică a fost criticată fără cruțare de d-l Smith O'Brien. Guvernul francez a făcut lui Palmerston propunerea de a participa la un protest comun împotriva cuceririi Cracoviei. Potrivit instrucțiunilor primite de la nobilul viconte, lordul Normanby a răspuns că delictul comis de Austria prin anexarea Cracoviei nu era mai mare decît cel comis de Franța prin punerea la cale a căsătoriei dintre ducele de Montpensier și infanta Spaniei, în primul caz fiind vorba de violarea tratatului de la Viena, iar în al doilea caz — de violarea tratatului de la Utrecht³¹⁵. Or, tratatul de la Utrecht, deși reînnoit în 1782, a fost definitiv anulat de războiul antiacobin, și de aceea, începînd din 1792, el încetase de a mai fi în vigoare. Nimeni nu știa acest lucru mai bine în parlament decît nobilul lord, care, cu prilejul dezbaterilor în legătură cu blocada Mexicului și a Buenos Airesului³¹⁶, a comunicat parlamentului că

„prevederile tratatului de la Utrecht au fost demult desființate de vicisitudinile războiului, cu excepția unei singure clauze cu privire la granițele Braziliei și ale Guanei franceze, întrucît această clauză a fost inclusă în mod expres în tratatul de la Viena”.

N-am epuizat încă enumerarea eforturilor depuse de nobilul lord pentru contracararea abuzurilor săvîrșite de Rusia în Polonia.

Între Anglia, Olanda și Rusia exista o convenție stranie: așa-numitul *împrumut ruso-olandez*. În timpul războiului antiacobin, țarul Alexandru a contractat un împrumut la d-nii Hope & Co. din Amsterdam. După căderea lui Bonaparte, regele Olandei*, „dorind să recompenseze cum se cuvine puterile aliate pentru eliberarea țării sale” și pentru că l-au lăsat să anexeze Belgia, asupra căreia nu avea nici cel mai mic drept, a propus Rusiei — celelalte puteri renunțînd la pretențiile lor în favoarea Rusiei, care era în mare lipsă de bani — să încheie cu ea o convenție prin care se obliga să achite în rate succesive d-lor Hope & Co. datoria de 25.000.000 de guldeni a Rusiei. Cu scopul de a compensa Olanda pentru că a jefuit-o, răpindu-i coloniile — Capul Bunei Speranțe, Demerara, Essequibo și Berbice —, Anglia s-a alăturat convenției, obligîndu-se să plătească o anumită parte din subsidiile fixate

* — Wilhelm I. — *Nota Red.*

Rusiei. Această convenție a fost inclusă în tratatul de la Viena, dar *s-a stipulat în mod expres* că „plata va înceta dacă uniunea dintre Olanda și Belgia se desface înainte ca datoria să fi fost lichidată”. Când Belgia, în urma revoluției, s-a separat de Olanda³¹⁷, aceasta, bineînțeles, a refuzat să mai plătească Rusiei partea ei *. Nu există însă nici un temei pe baza căruia, după cum a constatat d-l Herries, „Rusia să poată formula fie și cea mai mică pretenție ca Anglia să continue să plătească datoria”. (Camera comunelor, 26 ianuarie 1832).

Lordul Palmerston a considerat însă foarte firesc că

„Rusia într-un caz primește răsplată pentru că sprijină uniunea dintre Belgia și Olanda, iar în celălalt caz pentru că sprijină separarea celor două țări”. (Camera comunelor, 16 iulie 1832).

Pe un ton tragic, el a chemat să se respecte cu onestitate tratatele, și în primul rând tratatul de la Viena. El s-a străduit să semneze o nouă convenție cu Rusia, din 16 noiembrie 1831, în al cărei preambul se spunea de-a dreptul că această convenție a fost încheiată „pe baza hotărârilor generale ale Congresului de la Viena, care rămân întru totul în vigoare”.

Când convenția cu privire la împrumutul ruso-olandez a fost inclusă în tratatul de la Viena, ducele de Wellington a exclamat: „Aceasta este capodopera diplomatică a lordului Castlereagh, deoarece acum obligațiile pecuniare vor sili Rusia să respecte tratatul de la Viena”. Când, după aceasta, Rusia a ocupat Cracovia, refuzând să mai respecte tratatul de la Viena, d-l Hume a propus să se înceteze plățile către Rusia din vistieria britanică. Dar nobilul viconte a considerat că, deși Rusia a avut dreptul să încalce tratatul de la Viena în ceea ce privește Polonia, Anglia trebuie totuși să se socoată legată prin tratat față de Rusia.

Dar acest fapt nu este cel mai uluitor în comportarea nobilului lord. După ce a izbucnit revoluția în Belgia, și încă înainte ca parlamentul să fi ratificat noul împrumut acordat Rusiei, Palmerston luase deja asupra lui cheltuielile Rusiei în războiul împotriva Poloniei, sub falsul pretext de a plăti o veche datorie, contractată de Anglia în 1815. Și el a procedat astfel cu toate că, potrivit declarației autorizate a celui mai

---

* În „New York Daily Tribune” din 4 noiembrie 1853 și în broșura „Palmerston și Rusia”, editată la Londra în 1853, după cuvintele: „să mai plătească Rusiei partea ei” urma: „pe motiv că convenția cu privire la împrumut prevedea păstrarea provinciilor belgiene în stăpînirea indivizibilă a Olandei, iar acum aceasta nu se mai bucură de suveranitate asupra lor”. — *Nota Red.*

mare jurist englez, sir E. Sugden, în prezent lord St. Leonard's, „în această problemă nu exista nici un punct litigios și guvernul nu avea nici cel mai mic drept de a plăti fie și numai un șiling”. (Camera comunelor, 26 ianuarie 1832). Ne putem de asemenea referi la o altă persoană cu autoritate, sir Robert Peel, care a declarat că „nobilul lord nu avea *imputernicirile legale* pentru a da acești bani”. (Camera comunelor, 12 iulie 1832).

Așadar, acum înțelegem de ce nobilul lord repetă cu orice prilej că „pentru un om care gîndește cum se cuvine nimic nu e mai penibil decît dezbaterile în legătură cu Polonia” *.

---

* În „New York Daily Tribune” din 4 noiembrie 1853 și în broșura „Palmerston și Rusia”, editată la Londra în 1853, textul acestui articol se încheia cu următoarea frază: „Puteți acum aprecia la justa ei valoare seriozitatea riposteii pe care el este, pasămite, gata să o dea tentativelor de cotropire făcute de țările ale căror interese le-a apărât cu atîta consecvență”. — *Nota Red.*

Articolul al patrulea *

Pentru nobilul viconte serviciile aduse de el cauzei libertății constituționale pe întregul continent constituie o permanentă și inepuizabilă temă de autoglorificare. Într-adevăr, omenirea îi datorește inventarea a trei regate „constituționale”: Portugalia, Spania și Grecia — trei fantome politice care pot fi comparate numai cu homunculul doctorului Wagner din „Faust”. Portugalia, aflată sub jugul unui munte de cărnuri, Donna Maria da Gloria, în spatele căreia se ascunde un Coburg **,

„trebuie considerată drept una dintre puterile *independente* ale Europei”. (Camera comunelor, 10 martie 1837).

* În „New York Daily Tribune” din 21 noiembrie 1853 articolul începea cu următoarele cuvinte: „Mulți se așteaptă ca, în cursul războiului care a izbucnit acum între Turcia și Rusia, guvernul englez să abandoneze în sfârșit sistemul său de jumătăți de măsură și de tratative infructuoase și să întreprindă acțiuni energice și eficiente pentru a sili pe cotropitorii moscoviți să renunțe la prada lor și la pretențiile de dominație mondială — visul lor. Asemenea așteptări pot fi în oarecare măsură justificate din punctul de vedere al unor posibilități abstracte și al unei politici abstracte. Dar cât de puține temeiuri reale în favoarea acestor așteptări va găsi oricine chibzuieste serios la faptele expuse mai jos, referitoare la comportarea din trecut a aceluiași ministru englez, care este socotit cel mai hotărât adversar al ofensivei despotismului rusesc asupra Europei. Într-adevăr, câți oameni din Anglia, nemulțumiți de politica dusă de guvernul englez în conflictul ruso-turc, nu sînt profund convinși că lucrurile ar fi luat o cu totul altă întorsătură dacă la cîrmă s-ar fi aflat lordul Palmerston. Îi rugăm pe acești oameni să ne dea posibilitatea ca, cercetînd biografia nobilului viconte, să examinăm mai amănunțit perioada 1832—1847, care este foarte bogată în evenimente, și vom folosi această posibilitate pentru a-i edifica”. — *Nota Red.*

** — Ferdinand-August. — *Nota Red.*

Chiar în momentul cînd nobilul viconte rostea aceste vorbe, șase vase de linie englezești aruncau ancora la Lisabona, pentru a apăra pe fiica „independentă” a lui Don Pedro de poporul portughez și pentru a-i ajuta să abroge constituția pe care jurase s-o apere. Spania, dată pe mîna unei alte Marii *, care, deși este o păcătoasă notorie, nu va ajunge niciodată o Magdalenă,

„ni se prezintă printre statele europene ca o putere minunată, înfloritoare și chiar de temut”. (Cuvîntare rostită de lordul Palmerston în Camera comunelor la 10 martie 1837).

De temut, se-nțelege, pentru deținătorii de hîrtii de valoare spaniole. Nobilul lord găsește argumente suficiente chiar și pentru a explica de ce a pus țara lui Pericle și Sofocle sub stăpînirea nominală a unui băietandru bavarez cretin.

„Regele Othon este originar dintr-o țară unde există o constituție liberă”. (Camera comunelor, 8 august 1832).

O constituție liberă în Bavaria, această Bastilie germană ! E ceva care întrece chiar și licenția poetică ** din bombasticele fraze retorice de genul celor cu privire la „speranțele legitime” legate de Spania și la „puterea independentă” a Portugaliei. Cît privește Belgia, tot ceea ce a făcut lordul Palmerston pentru ea a fost că a împovărat-o cu o parte a datoriei olandeze, că i-a luat provincia Luxemburg și i-a dat dinastia Coburg. În privința antantei cordiale cu Franța, trebuie să spunem că ea s-a redus la zero din momentul în care lordul Palmerston, pretinzînd că o desăvîrșește, a întemeiat în 1834 cvadrupla înțelegere³¹⁸. Am văzut cît de fructuos a știut nobilul lord să folosească această înțelegere în problema poloneză, și vom vedea din cele ce urmează ce a ajuns ea în mîinile lui.

Un fapt căruia contemporanii nu i-au dat prea mare atenție, dar care marchează precis hotarul dintre două epoci istorice, a fost ocuparea militară a Constantinopolului de către ruși în 1833.

În sfîrșit s-a realizat visul de veacuri al Rusiei. Barbarul de pe malurile înghețate ale Nevei ținea într-o strînsă îmbrățișare sumptuosul Bizanț și țărmurile scăldate în soare ale Bosforului. Moștenitorul impostor al împăraților bizantini stăpînea acum — fie și numai temporar — Roma Orientului.

* — Maria Cristina. — *Nota Red.*

** — licențele poetice. — *Nota Trad.*

„Ocuparea Constantinopolului de către trupele rusești a fost hotărâtoare pentru soarta Turciei ca putere independentă. Insuși faptul că Rusia a ocupat Constantinopolul, chiar dacă a făcut-o pentru a-l apăra (?), a constituit pentru independența Turciei o lovitură atât de decisivă, de parcă steagul rusesc ar și flutura deasupra Seraiului”. (Cuvîntare rostită de Sir Robert Peel în Camera comunelor la 17 martie 1834).

În urma nefericitului război din 1828—1829, Poarta și-a pierdut prestigiul în ochii propriilor ei supuși. Și, așa cum se întîmplă de obicei în imperiile orientale atunci cînd puterea supremă slăbește, au izbucnit răscoale victorioase ale pașalelor. Încă în octombrie 1831 a început conflictul dintre sultan * și Mahomed-Ali, pașă al Egiptului, care sprijinise Poarta în timpul insurecției din Grecia. În primăvara anului 1832, fiul lui Mahomed-Ali, Ibrahim-pașa, a pătruns cu armata sa în Siria, a cucerit această provincie după bătălia de la Homs, a trecut munții Taurus, a zdrobit în bătălia de la Konya ultima armată turcească și a pornit-o de-a dreptul spre Sтамbul. La 2 februarie 1833 sultanul s-a văzut nevoit să ceară ajutor la Petersburg. La 17 februarie a sosit la Constantinopol amiralul francez Roussin, care după două zile a făcut Porții o propunere, angajîndu-se ca în anumite condiții, inclusiv renunțarea la ajutorul rusesc, să obțină retragerea pașei. Dar cum pe Roussin nu l-a sprijinit nimeni, firește că nu s-a putut măsura cu Rusia. „M-ai chemat și am venit” **. La 20 februarie o escadră rusească a pornit din Sevastopol, a debarcat numeroase trupe rusești pe țărmurile Bosforului și a început să asedieze capitala. Rusia era atât de dornică să apere Turcia, încît a trimis un ofițer rus și la pașa din Erzerum și la cel din Trebizonda pentru a-i anunța că ambele localități vor fi imediat luate sub protecția unei armate rusești, dacă trupele lui Ibrahim vor înainta spre Erzerum. La sfîrșitul lunii mai 1833 a sosit din Petersburg contele Orlov, care i-a comunicat sultanului că a adus cu sine un petec de hîrtie pe care sultanul trebuia să-l semneze fără a se mai consulta cu ministrii săi și fără știrea reprezentanților diplomațiici acreditați pe lângă Poartă. Așa a apărut faimosul tratat de la Unkiar Skelessi, încheiat pe o perioadă de opt ani. Conform stipulațiilor acestui tratat, Poarta încheia cu Rusia o alianță ofensivă și defensivă, renunța la dreptul de a încheia orice noi tratate cu alte puteri fără consimțămîntul Rusiei și confirma precedentele tratate

* — Mahmud al II-lea. — *Nota Red.*

** Cuvînte rostite de statuia comandorului în opera „Don Juan” de Mozart. — *Nota Red.*

ruso-turce, în special pe cel de la Adrianopole. Într-un articol secret anexat la tratat, Poarta se obliga

„să închidă, în folosul curții imperiale a Rusiei, strimtoarea Dardanelor, adică să nu permită sub nici un motiv intrarea vreunei nave militare străine în această strimtoare”.

Cui îi datora țarul faptul că a putut ocupa Constantinopolul cu trupele sale și că, în virtutea tratatului de la Unkiar Skelessi, a mutat tronul Imperiului otoman de la Constantinopol la Petersburg? Nimănui altcuiva decît onorabilului viconte Henry John Palmerston, baron Temple, pair al Irlandei, membru al înaltului consiliu intim al maiestății-sale, cavaler al Marii cruce al înaltului ordin al Băii, membru al parlamentului și prim-secretar de stat al maiestății-sale pentru afacerile externe.

Tratatul de la Unkiar Skelessi a fost încheiat la 8 iulie 1833. La 11 iulie 1833 d-l H. L. Bulwer a propus să se prezinte Camerei documentele în legătură cu chestiunea turco-siriană. Nobilul lord s-a pronunțat împotriva acestei propuneri,

„deoarece chestiunea la care se referă documentele cerute nu s-a încheiat încă, iar întregul ei caracter depinde de modul în care se va încheia. Rezultatele nefiind încă cunoscute, propunerea este prematură”. (Camera comunelor, 11 iulie 1833).

Învinuit de d-l Bulwer că nu a intervenit pentru a lua apărarea sultanului împotriva lui Mahomed-Ali și în felul acesta nu a împiedicat înaintarea armatei rusești, nobilul lord a inaugurat acel ciudat sistem de justificări și mărturisiri pe care l-a dezvoltat ulterior. Aș dori acum să adun laolaltă membra disjecta * ale acestui sistem.

„Nu pot nega că în a doua jumătate a anului trecut sultanul s-a adresat Angliei cerindu-i ajutor”. (Camera comunelor, 11 iulie 1833). „Poarta a cerut formal ajutor în cursul lunii august”. (Camera comunelor, 24 august 1833).

Ba nu, nu în august.

„Cererea de a fi ajutată cu forțe navale a fost formulată de Poartă în luna octombrie 1832”. (Camera comunelor, 28 august 1833).

Ba nu, nu în octombrie.

„Poarta a cerut ajutor în noiembrie 1832”. (Camera comunelor, 17 martie 1834).

* — membrele risipite, părțile izolate. — *Nota Trad.*

Nobilul lord schimbă data la care Poarta i s-a adresat rugându-l să-i dea ajutor cu aceeași ușurință cu care schimba Falstaff numărul pușlamalelor îmbrăcate ba în anterior de cînepă, ba în vestoane de stofă verde de Kendal, care l-au atacat pe la spate*. E drept, el *nu poate* nega că ajutorul armat oferit de Rusia a fost respins de Poartă și că aceasta i-a cerut lui ajutor. El a refuzat să satisfacă cererea Porții. Atunci Poarta s-a adresat din nou nobilului lord. Ea a trimis la Londra întii pe d-l Mavrogheni, iar apoi pe Namik-pașa, care a implorat să se trimită în ajutorul Turciei o escadră navală. Condițiile oferite erau următoarele : sultanul se obliga să suporte toate cheltuielile de întreținere a acestei escadre și se angaja ca, drept recompensă pentru ajutorul primit, să acorde pe viitor noi privilegii și avantaje *comerciale* supușilor britanici din Turcia. Rusia era atît de sigură că nobilul lord va refuza, încît s-a alăturat împuternicitului turc, implorîndu-l și ea pe nobilul lord să acorde ajutorul cerut. El însuși ne spune aceasta :

„Simțul echității mă silește să constat că Rusia nu a manifestat nici cea mai mică invidie în legătură cu acordarea unui ajutor Turciei de către guvernul englez ; ambasadorul rus mi s-a adresat oficial în momentul cînd cererea mai era în studiu, comunicîndu-mi că el cunoaște cererea Turciei și că, dacă miniștrii ar considera posibilă îndeplinirea ei, Rusia, interesată în sprijinirea și menținerea Imperiului turc, ar primi cu satisfacție rezolvarea favorabilă a acestei cereri”. (Camera comunelor, 28 august 1833).

Nobilul lord a rămas totuși neînduplecat la toate rugămintele Porții, deși aceasta era sprijinită în mod dezinteresat de Rusia însăși. După aceea, desigur, Poarta și-a dat seama cum stau lucrurile. Ea a înțeles că era silită să-și ia pe lup drept păstor. Dar tot mai șovăia, și abia peste trei luni s-a hotărît să accepte ajutorul rusesc.

„Marea Britanie — a spus nobilul lord — nu și-a exprimat niciodată nemulțumirea că Rusia a acordat acest ajutor ; dimpotrivă, ea a fost bucurasă ca Turcia să primească un ajutor efectiv, indiferent de unde ar fi venit”. (Camera comunelor, 17 martie 1834).

Dar oricare ar fi fost data la care Poarta s-a adresat lordului Palmerston cerîndu-i ajutor, el trebuie să recunoască următoarele :

---

* Vezi *Shakespeare*. „Henric al IV-lea. Partea I”, actul al II-lea, scena a 4-a. — *Nota Red.*

„Nu încapе indoială că dacă Anglia ar fi considerat posibil să intervină, înaintarea armatei invadatoare ar fi fost oprită și trupele rusești n-ar fi fost chemate în țară”. (Camera comunelor, 11 iulie 1833).

Dar de ce n-a „considerat” el „posibil” să intervină și să împiedice intrarea rușilor ?

În primul rînd el învoca lipsa de timp. Dar, conform propriei sale declarații, conflictul dintre Poartă și Mahomed-Ali începuse încă în octombrie 1831, or, bătălia decisivă de la Konya a avut loc abia la 21 decembrie 1832. Oare n-a avut timp în toată această perioadă ? Ibrahim-pașa a cîștigat o mare bătălie în iulie 1832³¹⁹, și din iulie pînă în decembrie lordul Palmerston iar n-a găsit timp. Dar în toată această perioadă el a așteptat din partea Porții o cerere formală, care, conform ultimei sale versiuni, a fost prezentată abia la 3 noiembrie.

„Era el oare — întreabă sir Robert Peel — atît de neinformaț în ceea ce privește evenimentele care aveau loc în Levant încît a trebuit să aștepte o cerere formală ?” (Camera comunelor, 17 martie 1834).

Dar chiar și din noiembrie, cînd a fost prezentată cererea formală, și pînă la sfîrșitul lunii februarie — Rusia a intervenit abia la 20 februarie 1833 — s-au scurs patru luni întregi. De ce nu a întreprins nimic în acest răstimp ?

El are însă o rezervă și justificări mai bune.

Pașa din Egipt nu este decît un supus răzvrătit, iar sultanul este un monarh suveran.

„Întrucît a fost un război purtat de un supus împotriva monarhului său, iar acest monarh este aliatul regelui Angliei, stabilirea vreunei legături, de orice fel, cu pașa ar fi fost incompatibilă cu normele bunei-cuviințe”. (Camera comunelor, 28 august 1833).

Prin urmare, ceea ce l-a împiedicat pe nobilul lord să oprească armatele lui Ibrahim a fost eticheta. Și tot eticheta i-a interzis să dea consulului său din Alexandria instrucțiuni de a face uz de influența pe care o are asupra lui Mahomed-Ali. Ca un grande d'Espagne, nobilul lord mai de grabă ar lăsa regina să ardă decît să încalce eticheta atingîndu-i fusta ! Dar, din întîmplare, a ieșit la iveală că nobilul viconte, fără să aibă consimțămîntul sultanului, a acreditat încă în 1832 consuli și trimiși diplomatici pe lîngă „supusul” sultanului, și că încheiase cu el tratate care anulau regulile și convențiile existente cu privire la comerț și impozite, înlocuindu-le cu altele noi. Și toate astea le-a făcut fără a cere consimțămîntul prealabil al sultanului sau încuviințarea lui ulterioară. (Camera comunelor, 23 februarie 1848).

În această privință contele Grey, care pe atunci era șeful nobilului viconte, ne informează că

„în acel moment Anglia întreținea cu Mahomed-Ali vaste legături comerciale, pe care nu ar fi fost în interesul ei să le rupă”. (Camera lorzilor, 4 februarie 1834).

Cum așa, legături comerciale cu „supusul răzvrătit” ? !
Și apoi flota nobilului viconte era pe atunci ocupată pe Duero și pe Tago, ea trebuia să blocheze riul Schelda, și, în calitate de moașă, să ușureze durerile nașterii regatelor constituționale Portugalia, Spania și Belgia. De aceea nobilul lord n-a putut atunci să trimită nici măcar un vas. (Camera comunelor, 11 iulie 1833 și 17 martie 1834).

Or, sultanul a insistat tot timpul să fie ajutat tocmai cu forțe navale. Admițând argumentele nobilului lord, să presupunem că el într-adevăr nu dispunea de nici un vas. Dar oameni cu mare autoritate ne asigură că nobilului lord nu i s-a cerut nici un vas, i s-a cerut numai un singur cuvânt*. Dintre acești oameni cu autoritate face parte și amiralul Codrington, care a distrus flota turcă la Navarino.

„Mahomed-Ali — declară el — și-a dat seama demult ce greutate au vederile noastre, încă de când s-a pus problema evacuării Moreii. El primise atunci de la Poartă ordinul de a se împotrivi oricăror cereri de a evacua Moreea, răspunzând cu capul pentru aceasta. Și el a și opus o împotrivire corespunzătoare, dar pînă la urmă, procedînd cu prudență, a evacuat Moreea”. (Camera comunelor, 20 aprilie 1836).

Mai departe, conform declarației ducelui de Wellington,

„dacă în timpul sesiunilor din 1832 sau 1833 i s-ar fi spus răspicat lui Mahomed-Ali că nu trebuie să ducă lupte în Siria și în Asia Mică, prin aceasta s-ar fi pus capăt războiului și n-am mai fi riscat ca împăratul Rusiei să capete posibilitatea de a trimite o flotă și o armată la Constantinopol”. (Camera lorzilor, 4 februarie 1834).

Dar există un om cu și mai mare autoritate. Acesta este însuși nobilul lord. El a afirmat:

„Deși guvernul maiestății-sale nu a satisfăcut rugămintea sultanului de a i se trimite în ajutor forțe navale, Anglia i-a acordat totuși sprijinul ei moral. Declarațiile pe care guvernul englez le-a adresat pașei Egiptu-

* În „New York Daily Tribune” din 21 noiembrie 1853, după: „I s-a cerut numai un singur cuvânt”, a apărut: „pentru a înfrîna orgoliul lui Mahomed-Ali și a opri înaintarea armatei lui Ibrahim-pașa. Acest lucru îl aflăm de la amiralul Mahon, care, în momentul cînd a făcut această afirmație, ocupa tocmai postul de ministru de externe în guvernul lui sir Robert Peel”. — *Nota Red.*

lui și lui Ibrahim-pașa, care comanda trupele lui în Asia Mică, au constituit o contribuție esențială la realizarea convenției" (de la Kütahya) „dintre sultan și pașă, ceea ce a dus la încetarea războiului". (Camera comunelor, 17 martie 1834).

În sfârșit, lordul Derby, pe atunci încă d-l Stanley și coleg cu Palmerston în guvern, a declarat că el poate

„afirma sus și tare că înaintarea lui Mahomed-Ali a fost oprită numai datorită declarației neechivoce a Franței și Angliei că nu vor îngădui ca trupele acestuia să ocupe Constantinopolul". (Camera comunelor, 17 martie 1834).

Așadar, după cum spune lordul Derby și însuși lordul Palmerston, nu escadra rusă și armata rusă aflate la Constantinopol, ci *declarația neechivocă* a consulului britanic din Alexandria a oprit înaintarea victorioasă a lui Ibrahim-pașa spre Constantinopol și a dus la realizarea convenției de la Kütahya, prin care Mahomed-Ali a obținut, pe lângă Egipt, și pašalicul Siriei, Adanei și alte teritorii. Dar nobilul lord a socotit că poate permite consulului său din Alexandria să facă această declarație neechivocă abia după ce armata turcă a fost zdrobită, după ce Constantinopolul a fost împinșit de cazaci și după ce tratatul de la Unkiar-Skelessi, semnat de sultan, se afla în buzunarul țarului.

Dacă lipsa de timp și de nave de război l-a împiedicat pe nobilul lord să acorde ajutor sultanului, iar respectarea exagerată a etichetei nu i-a permis să-l oprească pe pașă, a folosit el cel puțin pe ambasadorul său la Constantinopol pentru a contracara influența excesivă a Rusiei și a o limita la un cadru mai restrâns? Dimpotrivă. Pentru a nu stînjeni libertatea de acțiune a Rusiei, nobilul lord a avut grijă ca în perioada cea mai acută a crizei să nu aibă un ambasador la Constantinopol.

„În nici o țară prezența și autoritatea unui ambasador nu ar fi fost atât de utilă și în nici o perioadă această prezență și această autoritate n-ar fi putut fi folosite cu atita succes ca în Turcia în decursul celor șase luni care s-au încheiat cu ziua de 8 iulie". (Cuvintare rostită de lordul Mahon în Camera comunelor la 20 aprilie 1836).

Lordul Palmerston ne informează că ambasadorul britanic, sir Stratford Canning, a părăsit Constantinopolul în septembrie 1832, că lordul Ponsonby, care pe atunci era ambasador la Neapole, a fost numit în locul acestuia în noiembrie, că „în timpul pregătirilor necesare în vederea călătoriei s-au ivit greutăți" și, deși îl aștepta un vas de război, „timpul nefavo-

rabil l-a împiedicat să ajungă la Constantinopol înainte de sfârșitul lunii mai 1833". (Camera comunelor, 17 martie 1834).

Deoarece rușii încă nu sosiseră, lordului Ponsorby i s-a ordonat ca, de la Neapole la Constantinopol, călătoria să dureze șase luni*.

Și de ce ar fi împiedicat nobilul lord pe ruși să ocupe Constantinopolul?

„În ceea ce mă privește, aveam mari îndoieli că *în general* în politica guvernului rus ar exista *cît de cît* intenția de a împărți Imperiul otoman". (Camera comunelor, 11 iulie 1833).

Sigur că nu! Rusia nu dorea împărțirea imperiului, ea prefera să-l păstreze întreg pentru sine. În afară de convingerea pe care lordul Palmerston și-o forma din această *îndoială*, o altă convingere îi era dată de „*îndoiala* că politica rusă ar urmări chiar *în prezent* realizarea acestui țel", iar o a treia „convingere" o găsea în a treia „*îndoială*", și anume:

„Este îndoielnic că *națiunea rusă*" (i-auziți: *națiunea rusă!*) „este pregătită pentru transferarea forțelor sale, a centrelor de reședință și a autorităților în provinciile de sud, lucru care ar deveni necesar în urma ocupării Constantinopolului de către Rusia". (Camera comunelor, 11 iulie 1833).

În afară de aceste argumente negative, nobilul lord mai dispune și de unul pozitiv:

„Dacă membrii guvernului maiestății-sale au privit cu calm ocuparea temporară a capitalei Turciei de către forțele armatei rusești, aceasta s-a datorat deplinei lor încrederi în onoarea și corectitudinea Rusiei... Oferind sultanului ajutorul său, guvernul rus i-a garantat cu onoarea sa, și în această garanție am o încredere nelimitată**". (Camera comunelor, 11 iulie 1833).

* În „New York Daily Tribune" din 21 noiembrie 1853, în locul propoziției care începe cu cuvintele: „Deoarece rușii încă nu sosiseră", a apărut: „Sir Stratford Canning a fost rechemat în septembrie, iar lordul Ponsorby a primit numirea în noiembrie. Dar intrucît Ibrahim-pașa încă nu trecuse munții Taurus, intrucît el încă nu dăduse bătălia de la Konya, iar rușii încă nu cotropiseră Țarigradul, lordului Ponsorby i s-a ordonat ca, de la Neapole la Constantinopol, călătoria să dureze șase luni". — *Nota Red.*

** În „New York Daily Tribune" din 21 noiembrie 1853, după citat au apărut următoarele cuvinte: „Bazat pe aceeași încredere în Rusia, el a presupus că ea nu va desființa constituția și existența națională a Poloniei. Dar țarul le-a anulat atît pe una cît și pe cealaltă, promulgînd statutul organic din 1832. Și totuși încrederea nelimitată a nobilului lord nu s-a clintit nici cu o iotă". — *Nota Red.*

Încrederea nobilului lord era atît de inaccesibilă, indestructibilă, integrală, imperisabilă, invincibilă, îndescriptibilă, incomensurabilă și iremediabilă, atît de nemărginită, neînfrîcată și neegalabilă, încît pînă și la 17 martie 1834, cînd tratatul de la Unkiar Skelessi devenise un fait accompli *, el tot mai afirma că „miniștrii nu au fost înșelați în *încrederea lor*”. Într-adevăr, nu e vina lui dacã natura i-a dezvoltat bossa încrederii pînă la proporții anormale.

---

* — fapt indeplinit. — *Nota Trad.*

Articolul al cincilea

Cuprinsul tratatului de la Unkiar-Skelessi a fost publicat în „Morning Herald” din 21 august 1833. La 24 august sir Robert Inglis l-a întrebat în Camera comunelor pe lordul Palmerston

„dacă într-adevăr Rusia și Turcia au încheiat un tratat ofensiv-defensiv? Sper că nobilul lord va fi gata, încă înainte de prorogarea lucrărilor parlamentului, să prezinte Camerei nu numai textul tratatelor încheiate, ci și toate informațiile privitoare la încheierea acestor tratate între Turcia și Rusia”.

Lordul Palmerston a răspuns că

„atunci când guvernul britanic va fi sigur că tratatul menționat există realmente și va fi în posesia textului acestui tratat, *atunci* va trebui să stabilească ce linie politică să urmeze... Guvernul nu trebuie să fie blamat dacă uneori ziarele i-o iau înainte”. (Camera comunelor, 24 august 1833).

Șapte luni mai târziu el a asigurat parlamentul că lui

„îi era imposibil să cunoască în mod oficial, încă din august, tratatul de la Unkiar-Skelessi, care a fost ratificat la Constantinopol abia în septembrie”. (Camera comunelor, 17 martie 1834).

E drept, el cunoștea tratatul, dar nu în mod oficial.

„Guvernul britanic a fost surprins când a aflat că trupele rusești au părăsit Bosforul având în mină acest tratat”. (Cuvîntare rostită de lordul Palmerston în Camera comunelor la 1 martie 1848).

Da, nobilul lord era în posesia tratatului încă înainte ca acesta să fi fost semnat.

„De îndată ce Poarta l-a primit” (proiectul tratatului de la Unkiar-Skelessi), „ea a predat textul tratatului ambasadei britanice de la Con-

stantinopol cu rugămintea ca Anglia să-i acorde protecție atât împotriva lui Ibrahim-pașa cât și a lui Nikolai. Cererea a fost respinsă, dar lucrurile nu s-au oprit aici. Cu o perfidie diabolică, faptul a fost adus la cunoștința ambasadorului rus. A doua zi aceeași copie a tratatului pe care Poarta o transmisese ambasadei britanice i-a fost înapoiată de ambasadorul rus, care cu acest prilej i-a dat sfatul ironic ca altă dată Poarta să-și aleagă mai bine confidenții". (Camera comunelor, 8 februarie 1848)³²⁰.

Nobilul viconte obținuse însă tot ceea ce dorise. El fusese interpelat în legătură cu tratatul de la Unkiar-Skelessi la 24 august 1833, când încă nu era sigur de existența acestui tratat. La 29 august au fost prorogate lucrările parlamentului, care, în mesajul tronului, a primit asigurarea liniștitoare că

„ostilitățile care au tulburat pacea Turciei au luat sfârșit și deputații pot fi convinși că regele va urmări cu deosebită atenție orice evenimente care ar putea dăuna actualei situații a imperiului turc sau independenței lui viitoare”.

Aici, așadar, este cheia faimoaselor tratate din iulie ale Rusiei. Ele au fost încheiate în iulie, iar în august unele date în legătură cu ele au ajuns la cunoștința publicului prin intermediul presei. Lordul Palmerston este interpelat în această privință în Camera comunelor. El, bineînțeles, nu știe nimic. Sesiunea parlamentară ia sfârșit, iar când parlamentul se întrunește din nou, tratatul devenise o chestiune de domeniu trecutului, sau, ca și în 1841, intrase deja în vigoare, în pofida opiniei publice.

Sesiunea parlamentară a luat sfârșit la 29 august 1833, iar la 5 februarie 1834 parlamentul s-a întrunit din nou. În perioada dintre sfârșitul unei sesiuni și începutul celeilalte au avut loc două evenimente strâns legate între ele. În primul rând, o escadră unită a Franței și Angliei a pătruns în Dardanele și, după ce a făcut să fluture acolo în mod demonstrativ pavilionul tricolor și pavilionul național al Angliei, s-a îndreptat către Smirna, de unde s-a înapoiat la Malta. În al doilea rând, Rusia și Turcia au încheiat la 29 ianuarie 1834 un nou tratat, tratatul de la Petersburg³²¹. Imediat după semnarea acestui tratat, escadra unită a și făcut cale-ntoarsă.

Această manevră comună a fost întreprinsă cu scopul de a prosti poporul englez și Europa, făcându-le să creadă că demonstrația ostilă din apele și din apropierea coastelor turcești a fost îndreptată împotriva Porții în legătură cu încheierea tratatului de la Unkiar-Skelessi și că a determinat Rusia să semneze noul tratat de la Petersburg. Promițind evacuarea Principatelor dunărene și reducând contribuția pe care trebuia

s-o plătească Turcia la o treime din suma stabilită anterior, acest tratat părea să elibereze Poarta de unele obligații impuse ei prin tratatul de la Adrianopole. În toate celelalte puncte, el nu constituia decît o ratificare a tratatului de la Adrianopole, nu avea nimic de-a face cu tratatul de la Unkiar-Skelessi și nu pomenea nici un cuvînt despre trecerea prin Dardanele. Dimpotrivă, înlesnirile pe care le aducea Turciei erau o compensație pentru că, prin tratatul de la Unkiar-Skelessi, Dardanelele rămîneau închise Europei.

„În aceeași zi în care a avut loc demonstrația” (flotei britanice), „nobilul lord l-a asigurat pe ambasadorul rus pe lângă curtea Angliei că această mișcare comună a escadrelor n-a fost întreprinsă în nici un caz cu vreo intenție dușmănoasă față de Rusia și nu trebuie privită ca o demonstrație ostilă Rusiei, ea neavînd de fapt nici o semnificație. Afirm aceasta în baza mărturiei autorizate a colegului nobilului lord, lordul Ponsonby, ambasador la Constantinopol”. (Cuvîntare rostită de d-l Anstey în Camera comunelor la 23 februarie 1848).

După ratificarea tratatului de la Petersburg, nobilul lord și-a exprimat satisfacția în ceea ce privește caracterul moderat al condițiilor impuse de Rusia.

După ce parlamentul s-a întrunit din nou, ziarul „Globe” — organul ministerului de externe — a publicat o notă în care se afirma că tratatul de la Petersburg este

„o dovadă fie a moderației și a atitudinii raționale a Rusiei, fie a înfluenței exercitate în cercurile înalte din Petersburg de alianța dintre Anglia și Franța și de faptul că cele două puteri folosesc un limbaj comun și ferm”. („Globe” din 24 februarie 1834).

În felul acesta trebuia abătută atenția opiniei publice de la tratatul de la Unkiar-Skelessi și atenuată animozitatea față de Rusia, căreia i-a dat naștere în Europa acest tratat*.

Dar oricît de abil a fost acest tertip, tot nu a reușit. La 17 martie 1834, d-l Sheil a prezentat propunerea ca

---

* În broșura „Palmerston și tratatul de la Unkiar-Skelessi”, publicată în 1854, acest paragraf a apărut în următoarea formă: „În felul acesta, pe de o parte, tratatul de la Adrianopole, împotriva căruia au protestat lordul Aberdeen și ducele de Wellington, a fost ulterior recunoscut în numele Angliei de către lordul Palmerston; acesta și-a exprimat în mod oficial satisfacția în legătură cu convenția de la Petersburg, care nu reprezenta altceva decît ratificarea acestui tratat. Pe de altă parte, trebuia abătută atenția opiniei publice de la tratatul de la Unkiar-Skelessi și atenuată animozitatea față de Rusia, căreia i-a dat naștere în Europa acest tratat”. — *Nota Red.*

„să se prezinte Camerei copii după tratatele dintre Turcia și Rusia și după întreaga corespondență purtată între guvernele englez, rus și turc cu privire la aceste tratate”.

Nobilul lord s-a împotrivit din răspuțeri acestei propuneri și a reușit s-o facă să cadă, încredințind Camera că „pacea poate fi asigurată numai în cazul cînd Camera are încredere deplină în guvern” și respinge propunerea prezentată. Dar motivele pe care le-a invocat pentru a nu prezenta documentele au fost atît de absurde și de stîngace, încît sir Robert Peel l-a numit în limbajul său parlamentar „un orator care recurge la argumente cu totul lipsite de logică”, și chiar unul dintre ai lui, colonelul Evans, nu s-a putut reține să nu exclame că,

„dintre toate cuvîntările nobilului lord pe care l-a fost dat să le audă, aceasta i se pare cea mai nesatisfăcătoare”.

Lordul Palmerston a căutat să convingă Camera că, potrivit *asigurărilor* date de Rusia, tratatul de la Unkiar-Skelessi trebuie considerat „un tratat bazat pe reciprocitate”. Reciprocitatea ar consta în aceea că, dacă în caz de război Dardanelele vor fi închise pentru Anglia, ele vor fi închise și pentru Rusia. Această afirmație este pe de-a-ntregul falsă; dar chiar dacă am presupune că ea este adevărată, această reciprocitate ar fi, desigur, la fel cu reciprocitatea anglo-irlandeză, adică toate avantajele le-ar avea una dintre părți, întrucît trecerea prin Dardanele nu constituie pentru Rusia calea de a intra în Marea Neagră, ci, dimpotrivă, de a ieși din ea.

Nefiind în stare să respingă afirmația d-lui Sheil că „tratatul de la Unkiar-Skelessi ar avea urmări echivalente cu cedarea Dardanelelor de către Poartă Rusiei”, lordul Palmerston a recunoscut că tratatul a închis Dardanelele pentru vasele de război britanice și că, „potrivit clauzelor tratatului, s-ar putea de fapt ca în practică chiar și *vaselor comerciale* să le fie interzisă intrarea în Marea Neagră” în eventualitatea unui război între Anglia și Rusia. Dar dacă guvernul nu-și va pierde „cumpătul”, dacă „nu va manifesta suspiciuni inutile”, cu alte cuvinte dacă va consimți tacit la toate cotropirile viitoare ale Rusiei, el

„înclină să creadă că s-ar putea să nici nu se ivească prilejul ca acest tratat să intre în vigoare și astfel să rămînă de fapt literă moartă”. (Camera comunelor, 17 martie 1834).

În afară de aceasta, spune el, „asigurările și explicațiile” primite de guvernul britanic de la părțile contractante l-au determinat în mare măsură să renunțe la obiecțiile sale împotriva tratatului. Prin urmare, după părerea lui Palmerston, trebuie să ții seama nu de clauzele tratatului de la Unkiar-Skelessi, ci de asigurările date de Rusia în legătură cu aceste clauze, nu de faptele Rusiei, ci de vorbele ei. Dar când în aceeași zi i s-a atras atenția asupra protestului formulat de însărcinatul cu afaceri al Franței, d-l Lagrené, împotriva tratatului de la Unkiar-Skelessi și asupra limbajului jignitor și insolent folosit de contele Nesselrode în răspunsul pe care l-a dat în „Journal de St. Pétersbourg”³²², și anume că „împăratul rus va proceda ca și când declarația cuprinsă în nota d-lui Lagrené n-ar fi existat”, nobilul lord, trecînd cu buretele peste propriile lui cuvinte, a început să dezvolte doctrina opusă, declarînd că

„guvernul englez este obligat ca în toate împrejurările să țină în primul rînd seama de faptele puterilor străine, și nu de vorbele folosite de ele în diferite ocazii cu privire la o chestiune sau alta”;

Așadar, el ba cere să se ia în considerație vorbele Rusiei fără a se ține seama de faptele ei, ba cere să se ia în considerație faptele Rusiei fără a se ține seama de vorbele ei.

În 1837 el tot mai aducea Camerei asigurări că

„tratatul de la Unkiar-Skelessi este un tratat între două puteri independente”. (Camera comunelor, 14 decembrie 1837).

Iar 10 ani mai tîrziu, cînd tratatul încetase demult să mai fie în vigoare și cînd nobilul lord tocmai se pregătea să joace rolul unui adevărat ministru englez și să se manifeste ca „civis romanus sum”³²³, el a declarat Camerei de-a dreptul că

„într-o anumită măsură tratatul de la Unkiar-Skelessi a fost, fără îndoială, impus Turciei de către contele Orlov, imputernicitul rus, în împrejurări” (create chiar de nobilul lord) „care făceau dificilă pentru Turcia respingerea acestui tratat... Practic, tratatul i-a dat guvernului rus posibilitatea să intervină în treburile Turciei și să-i dicteze condiții, ceea ce era incompatibil cu independența acestui stat”. (Camera comunelor, 1 martie 1848).

Tot timpul cît au durat dezbaterile cu privire la tratatul de la Unkiar-Skelessi, nobilul lord, ca un bufon într-o comedie, avea pregătit un răspuns universal care putea satisface orice cerință și se potrivea la orice întrebare. Acest răspuns

era : alianța anglo-franceză. Când din toate părțile i se aruncă ironii că era de convență cu Rusia, el replica pe un ton foarte serios :

„Dacă aceste ironii au ca țintă relațiile stabilite în prezent între Anglia și Franța, țin să spun că rolul pe care l-am avut la realizarea acestei bune înțelegeri îmi dă un sentiment de mândrie și de satisfacție”. (Camera comunelor, 11 iulie 1833).

Când i s-a cerut să prezinte documentele referitoare la tratatul de la Unkiar-Skelessi, el a răspuns :

„În prezent, prietenia dintre Anglia și Franța s-a cimentat, legându-le și mai strâns”. (Camera comunelor, 17 martie 1834).

Luînd cuvîntul, sir Robert Peel a spus :

„Vreau numai să remarc că, ori de cîte ori nobilul lord se află într-o situație dificilă din pricina vreunei probleme a politicii noastre în Europa, el recurge imediat la același expedient, pregătit dinainte, și anume felicită Camera pentru strînsa alianță dintre Anglia și Franța”.

Totodată nobilul lord dădea adversarilor săi, torii, din din ce în ce mai multe motive de a suspecta că „Anglia a fost silită să îngăduie ca împotriva Turciei să se săvîrșească o agresiune, pe care Franța o încuraja direct”.

Alianța cu Franța, expusă pe atunci în mod ostentativ, trebuia să ascundă tainica dependență față de Rusia, întocmai așa cum ruptura cu Franța, care a avut loc în 1840 și a făcut atîta zarvă, trebuia să ascundă alianța oficială cu Rusia.

Nobilului lord, care a obosit lumea cu voluminoasele tomuri în folio cuprinzînd documente despre tratativele referitoare la problemele regatului constituțional al Belgiei și cu amplele explicații verbale și pe bază de documente referitoare la Portugalia ca „putere independentă”, a fost imposibil să i se smulgă pînă acum vreun document cu privire la primul război siriano-turc sau la tratatul de la Unkiar-Skelessi. Când, la 11 iulie 1833, i s-a cerut pentru prima oară să prezinte documentele existente în această problemă, a reieșit că „propunerea este prematură, negocierile încă nu s-au terminat și rezultatele încă nu sînt cunoscute”. La 24 august 1833 el a declarat că „tratatul n-a fost încă semnat în mod oficial și că nu dispune încă de textul tratatului”. La 17 martie 1834 a susținut că „tot mai au loc tratative..., discuțiile, dacă pot fi numite astfel, încă nu s-au terminat”. Chiar și în 1848, cînd d-l Anstey i-a spus că cere documentele întrucît este convins că va găsi în ele dovada unei înțelegeri secrete între nobilul lord

și țar, cavalerescul ministru a preferat să ucidă timpul cu o cuvîntare de cinci ore decît să ucidă suspiciunile cu documente care ar fi vorbit de la sine. Și, fără să țină seama de toate acestea, el l-a mai asigurat cu insolență cinică la 14 decembrie 1837 * pe d-l T. Attwood că „documentele în legătură cu tratatul de la Unkiar-Skelessi au fost prezentate Camerei cu trei ani în urmă”, adică în 1834, cînd declarase că „pacea poate fi asigurată numai în cazul cînd” documentele nu vor fi prezentate Camerei. În aceeași zi el a afirmat d-lui Attwood că

„acest tratat este acum de domeniul trecutului; el a fost încheiat numai pe un termen limitat și acest termen a expirat. Onorabilul membru al parlamentului a pus deci tratatul în discuție în mod cu totul inutil și absolut deplasat”.

Conform primei sale clauze, tratatul de la Unkiar-Skelessi trebuia să expire la 8 iulie 1841. La 14 decembrie 1837 lordul Palmerston a declarat d-lui Attwood că acest termen expirase deja.

„Ce viclenie, ce șmecherie ai să scornești, pe unde ai să-ți scoți cămașa ca să ieși din rușinea asta atît de vădită? Haide, Jack, să te auzim; ce-ai să mai născocești?” **

---

* În „New York Daily Tribune” din 21 noiembrie 1853, începutul acestei fraze a apărut în următoarea formă: „Sistemul său de minciuni, subterfugii, îngrămădire de contradicții, trucuri, afirmații scornite a ajuns la punctul culminant la 14 decembrie 1837, cînd s-a pronunțat împotriva rezoluției d-lui T. Attwood cu privire la prezentarea documentelor, pe motiv că...” — *Nota Red.*

** *Shakespeare*: „Henric al IV-lea. Partea I”, actul al II-lea, scena a 4-a (cuvintele sînt adresate lui Falstaff).

În „New York Daily Tribune” din 21 noiembrie 1853, în locul citatului din *Shakespeare* articolul se încheia cu următoarele cuvinte: „Acesta este mirșavul sistem de înșelăciuni la care recurge, ca la un ultim refugiu, ministrul englez care a deschis porțile Constantinopolului pentru armata rusă și a închis Dardanelele pentru flota engleză și care i-a ajutat țarului să fie pentru cîteva luni stăpînul Constantinopolului și să-și statornicească, pentru un număr mare de ani, controlul asupra Turciei. Și cît de absurd ar fi să presupunem că a-um ar fi capabil să facă o întoarcere de 180 de grade și să se ridice împotriva prietenului său pe care l-a slujit un timp atît de îndelungat și cu atîta devotament”.

— *Nota Red.*

Articolul al șaselea

În vocabularul limbii ruse nu există cuvîntul „onoare”. Însăși această noțiune este considerată o iluzie franceză. „Cito takoe honneur ? Eto — franțuzkaia chimère” * — spune o zicală rusească. Descoperirea onoarei ruse lumea o datorează exclusiv lordului Palmerston, care timp de un pătrar de veac, ori de cîte ori se ivea un moment critic, lua în modul cel mai hotărît pe chezășia sa „onoarea” țarului. Așa a procedat în 1853 la închiderea sesiunii parlamentare, după cum tot astfel procedase la închiderea sesiunii din 1833.

Dar s-a întîmplat ca, tocmai în momentul cînd nobilul lord își exprima „încrederea nelimitată în onoarea și corectitudinea țarului”, să intre în posesia unor documente ținute în secret față de restul omenirii și care nu mai lăsau nici o îndoială, dacă ar fi existat vreuna, cu privire la natura onoarei și corectitudinii Rusiei. Nobilul lord nu mai avea nevoie să-l zgîrie pe moscovit pentru a da de tătăr. El l-a prins pe tătăr ** în nuda lui hidoșenie. El a avut la dispoziția sa destăinuirile principalilor miniștri și diplomați ruși, care, aruncîndu-și masca, și-au dezvăluit cele mai intime gînduri, și-au dat în vileag, fără nici o rezervă, planurile lor de cucerire și de subjugare, și-au bătut joc cu dispreț de credulitatea prostească a curților și miniștrilor din Europa, și-au ris de-alde Villèle, Metternich, Aberdeen, Canning și Wellington. Cu cinismul brutal al barbarului, dublat de ironia crudă a curteanului, s-au înteles între ei cum să semene la Paris neîncredere față de

* „Ce este onoarea ? Este o himeră franceză”. Cuvintele „cito takoe” și „eto franțuzkaia” sînt scrise în original în limba rusă cu litere latine — *Nota Red.*

** Joc de cuvinte : „to catch a Tartar” (a prinde un tătăr) înseamnă în limba engleză în sens figurat : „și-a găsit nașul”. — *Nota Red.*

Anglia, la Londra față de Austria, la Viena față de Londra, cum să-i asmută pe toți, unul împotriva celuilalt, și să-i transforme în simple unelte ale Rusiei.

În timpul insurecției din Varșovia, arhivele namesnicilor, care erau păstrate în palatul marelui-duce Konstantin și care conțineau corespondența secretă a miniștrilor și ambasadurilor ruși de la începutul secolului și pînă în 1830, au căzut în mâinile polonezilor victorioși. Emigranți polonezi au adus aceste documente întii în Franța, iar ulterior contele Zamojski, nepotul prințului Czartoryski, le-a predat lordului Palmerston, care, ca un bun creștin, le-a dat uitării. Cu aceste documente în buzunar, nobilul viconte era și mai zelos în a proclama în fața senatului britanic și lumii întregi „încrederea sa nelimitată în onoarea și corectitudinea împăratului Rusiei”.

Nu este vina nobilului lord că aceste documente incendiare au fost, în cele din urmă, publicate la sfîrșitul anului 1835 în faimosul „Portfolio”. Oricum o fi fost regele Wilhelm al IV-lea în alte privințe, în orice caz el era dușmanul cel mai hotărît al Rusiei. Secretarul său particular, sir Herbert Taylor, era un cunoscut apropiat al lui David Urquhart și l-a prezentat pe acest domn regelui. Din acest moment maiestatea-sa regele a început să conspire cu cei doi prieteni împotriva politicii ministrului „cu adevărat englez”.

„Wilhelm al IV-lea i-a ordonat nobilului lord să predea documentele sus-menționate. După ce au fost predate, la castelul Windsor s-a început de îndată studierea lor și s-a considerat că este nimerit ca ele să fie tipărite și date publicității. Cu toată energia împotrivire a nobilului lord, regele l-a silit să dea acestei publicații încuviințarea ministerului de externe, astfel încît editorul căruia i s-a încredințat pregătirea documentelor pentru tipar nu a publicat nici un cuvint care să nu fi fost confirmat prin semnătura sau inițialele lordului. Am văzut eu însumi inițialele nobilului lord pe unul dintre documente, deși nobilul lord neagă aceste fapte. Lordul Palmerston a fost nevoit să predea documentele în chestiune d-lui Urquhart pentru a fi publicate. Acesta a și fost adevăratul editor al «Portfolio»-ului”. (Cuvintare rostită de d-l Anstey în Camera comunelor la 23 februarie 1848).

După moartea regelui, lordul Palmerston a refuzat să plătească proprietarului tipografiei pentru tipărirea „Portfolio»-ului, tăgăduind în mod public și solemn orice amestec al ministerului de externe la această publicație și silindu-l, nu se știe cum, pe d-l Backhouse, adjunctul său, să-și pună semnătura pe această dezmințire. În numărul din 26 ianuarie 1839 al ziarului „Times” au apărut următoarele :

„Nu putem ști ce simte lordul Palmerston, dar știm foarte bine ce ar simți orice alt om care trece drept un gentleman și ocupă un post de ministru după ce în numărul de ieri al ziarului «Times» a fost dată publicității corespondența dintre d-l Urquhart, pe care lordul Palmerston l-a demis din funcția sa, și d-l Backhouse, pe care nobilul viconte l-a menținut în funcție. După cum se poate vedea, această corespondență este cea mai bună confirmare că toată seria de documente oficiale cuprinse în cunoscuta publicație apărută sub denumirea de «Portfolio» a fost tipărită și difuzată cu incuviințarea lordului Palmerston și că excelența sa lordul poartă răspunderea pentru publicarea acestor documente atât ca om de stat, în fața cercurilor politice din Anglia și din celelalte țări, cât și ca persoană care a angajat tipografi și editori, față de care are obligații bănești”.

Ca urmare a sleirii finanțelor turcești în timpul nefericitului război din 1828—1829 și ca urmare a plăților pe care era dator să le facă Rusiei în conformitate cu tratatul de la Adrianopole, Turcia a fost nevoită să extindă și mai mult odiosul sistem al monopolurilor, prin care aproape toate mărfurile puteau fi vândute numai de către cei care cumpăraseră licențe de la guvern. Din această cauză, o mână de cămătari a reușit să pună stăpânire pe întregul comerț al țării. D-l Urquhart a propus regelui Wilhelm al IV-lea să încheie cu sultanul un tratat comercial, care ar fi garantat comerțului englez mari avantaje și totodată ar fi contribuit la dezvoltarea forțelor productive ale Turciei, la asanarea finanțelor ei și, în felul acesta, ar fi eliberat-o de sub jugul rusc. Nu se poate reda mai bine ciudata poveste a acestui tratat decât prin cuvintele d-lui Anstey :

„Întreaga luptă dintre lordul Palmerston și d-l Urquhart s-a dus în jurul acestui tratat comercial. La 3 octombrie 1835 d-l Urquhart a primit numirea în postul de secretar de legație la Constantinopol; numirea lui în această funcție avea ca singur scop să asigure, fiind acolo, acceptarea de către Turcia a tratatului comercial. El și-a amînat însă plecarea pînă în iunie sau chiar iulie 1836. Lordul Palmerston îl zorea să plece. Dar la numeroasele insistențe de a-și urgenta plecarea, el răspundea invariabil: voi pleca numai atunci cînd acest tratat comercial va fi aprobat definitiv și de ministerul comerțului, și de ministerul de externe; îl voi duce personal și voi obține acceptarea lui de către Poartă... În cele din urmă lordul Palmerston a aprobat tratatul și l-a trimis lordului Ponsonby, ambasador la Constantinopol”. (Totodată lordul Palmerston a dat lordului Ponsonby instrucțiuni să-l înlăture pe d-l Urquhart de la negocierii și să le ducă el singur, fapt care contravenea înțelegerii avute cu d-l Urquhart). „Dar de îndată ce d-l Urquhart a fost îndepărtat din Constantinopol, în urma intrigilor nobilului lord, tratatul a și fost aruncat peste bord. Doi ani mai tirziu, nobilul lord a revenit asupra acestui tratat și chiar l-a copleșit pe d-l Urquhart cu complimente, numindu-l în parlament autor al tratatului și contestîndu-și orice merit personal în această chestiune. Nobilul lord însă a denaturat tratatul, l-a falsificat în toate punctele sale, transformîndu-l într-un tratat funest pentru comerț.

Tratatul inițial, al d-lui Urquhart, punea pe supușii Marii Britanii din Turcia într-o situație de egalitate cu cetățenii națiunii celei mai privilegiate, adică rușii. „Tratatul modificat de lordul Palmerston punea pe supușii Marii Britanii pe același plan cu supușii asupriți și împovărați de impozite ai Porții. Tratatul d-lui Urquhart prevedea desființarea tuturor taxelor vamale de tranzit, a monopolurilor, a impozitelor și, în general, a oricăror taxe vamale, în afară de cele prevăzute în tratatul însuși. Tratatul falsificat de lordul Palmerston cuprindea o clauză specială care recunoștea Înaltei Porți dreptul absolut de a stabili după bunul ei plac orice reglementări și restricții cu privire la comerț. În tratatul d-lui Urquhart taxa de import era, ca și mai înainte, de 3% ; în tratatul nobilului lord taxa era majorată de la 3% la 5%. Tratatul d-lui Urquhart reglementa taxa vamală ad valorem* în felul următor : atunci când era vorba de articole de comerț care se produc exclusiv în Turcia și care pot fi lesne vândute în porturile străine la prețurile obișnuite în condiții de monopol, taxa de export stabilită de doi împuțerniciți, unul turc și unul englez, poate fi destul de mare, pentru ca, fără să prejudicieze profitul, să constituie și un venit pentru vistieria statului ; atunci însă când era vorba de mărfuri care se produc și în afara Turciei și care nu pot obține în porturile străine prețuri destul de ridicate pentru a acoperi taxe vamale mari, se pot fixa taxe vamale mai mici. Tratatul lordului Palmerston prevedea o singură taxă ad valorem de 12% pentru orice fel de mărfuri, indiferent dacă puteau suporta sau nu această taxă. Textul inițial al tratatului extindea asupra vaselor și mărfurilor turcești avantajele libertății comerțului ; în această privință, textul care i-a fost substituit nu conținea în genere nici un fel de stipulații... Il acuz pe nobilul lord că a comis această falsificare, îl acuză că a ascuns acest lucru și îl acuză, în sfârșit, că a înșelat Camera declarând că acest tratat este cel elaborat de d-l Urquhart”. (Cuvîntare rostită de d-l Anstey în Camera Comunelor la 23 februarie 1848).

Tratatul modificat de nobilul lord s-a dovedit a fi atît de avantajos pentru Rusia și atît de dăunător pentru Marea Britanie, încît unii negustori englezi din țările Levantului s-au hotărît de atunci să-și continue comerțul sub protecția firmelor rusești, iar alții, după cum declară d-l Urquhart, au fost reținuți numai de un fel de mîndrie națională să procedeze la fel.

Cu privire la relațiile secrete dintre nobilul lord și regele Wilhelm al IV-lea, d-l Anstey a relatat Camerei comunelor următoarele :

„Regele i-a cerut nobilului lord să-și îndrepte atenția asupra intensificării abuzurilor săvîrșite de Rusia în Turcia... Pot aduce dovezi că în această problemă nobilul lord a fost nevoit să primească directive de la secretarul particular al defunctului rege și că rămînerea lui în postul de ministru a fost în funcție de concesiile făcute de el dorințelor monarhului... Nobilul lord a încercat uneori, sub un pretext sau altul, să se împotrivescă, atît cît îi permitea curajul, dar fiecare încercare de acest fel era invariabil urmată de exprimarea umilă a căinței și servilismului

* — la valoarea declarată. — *Nota Trad.*

său. N-aş putea afirma că într-adevăr nobilul lord a fost demis pentru o zi, două, dar pot spune cu toată certitudinea că nobilul lord s-a aflat cu această ocazie în primejdia de a fi alungat din postul său fără nici un fel de ceremonii. Mă refer la descoperirea făcută de defunctul rege că, la numirea ambasadorilor englezi pe lângă curtea din Petersburg, nobilul lord se conducea după sentimentele guvernului rus şi că sir Stratford Canning, care fusese desemnat iniţial pentru acest post, a fost înlăturat pentru a ceda locul de ambasador defunctului conte de Durham, care era mai pe placul ţarului". (Camera comunelor, 23 februarie 1848).

Unul dintre faptele cele mai uluitoare este că, în timp ce regele lupta zadarnic împotriva politicii filoruse a nobilului lord, acesta, împreună cu colegii săi whigi, a ştiut să menţină în rindurile publicului suspiciunea că regele — cunoscut ca partizan al toriilor — ar paraliza eforturile antiruse ale ministrului „cu adevărat englez”. Pretinsa predilecţie toristă a monarhului pentru principiile despotice ale curţii ruse trebuia, desigur, să servească drept explicaţie pentru politica lordului Palmerston, care altfel era cu totul inexplicabilă. Oligarhii-whigi au zîmbit misterios cînd H. L. Bulwer a informat Camera că

„nu mai departe decît anul trecut de crăciun, contele Apponyi, ambasadorul austriac la Paris, a declarat, referindu-se la problemele Orientului, că curtea engleză se teme mai mult de principiile franceze decît de ambiţia rusă”. (Camera comunelor, 11 iulie 1833).

Şi au zîmbit din nou cînd d-l T. Attwood l-a întrebat pe nobilul lord :

„ce primire i s-a făcut contelui Orlov la curtea maiestăţii-sale cînd a venit în Anglia după încheierea tratatului de la Unkiar Skelessi ?” (Camera comunelor, 28 august 1833).

Cînd vor fi publicate documentele pe care regele muri-bund şi secretarul său, defunctul sir Herbert Taylor, le-au încredinţat d-lui Urquhart „pentru a reabilita, la momentul potrivit, memoria lui Wilhelm al IV-lea”, ele vor arunca o lumină nouă asupra activităţii din trecut a nobilului lord şi a oligarhiei whigilor, activitate pe care publicul o cunoaşte, de regulă, numai din istoria pretenţiilor lor, a frazelor lor şi a aşa-ziselor lor principii, într-un cuvînt după latura lor teatrală şi amăgitoare, după masca lor.

Aici este cazul să-i recunoaştem d-lui David Urquhart, care de douăzeci de ani este duşmanul neîmpăcat al lordului Palmerston ceea ce-i al său. El s-a dovedit a fi singurul adversar autentic al acestuia, el nu s-a lăsat intimidat şi nu a tăcut, nu s-a lăsat mituit şi nu a făcut concesii, nu s-a trans-

format într-un admirator lăsându-se pradă vrăjilor, și aceasta în timp ce ba prin lingușire, ba prin corupere Alcine-Palmerston a reușit să-i prostească pe toți ceilalți dușmani ai săi. Nu demult am auzit acuzațiile furibunde aduse de d-l Anstey nobilului lord ; or, iată ce spune Urquhart :

„Este foarte semnificativ că ministrul învinuit a căutat să și-l apropie pe acest membru al parlamentului” — d-l Anstey — „și s-a arătat gata să colaboreze și să lege o prietenie personală cu el, fără a-i cere nici un fel de retractări sau scuze formale. Recenta numire oficială a d-lui Anstey de către actualul guvern vorbește de la sine”. (D. Urquhart. „Inaintarea Rusiei” ³²⁴).

Or, la 8 februarie 1848 același domn Anstey îl comparase pe nobilul viconte cu

„ministrul de externe al lui Wilhelm al III-lea, *infamul* marchiz de Carmarthen, pe care țarul Petru I a reușit, în timpul vizitei sale la curtea engleză, să-l cumpere cu ajutorul aurului neguțătorilor englezi”. (Camera comunelor, 8 februarie 1848).

Cine l-a apărat în această împrejurare pe lordul Palmerston de învinuirile aduse de d-l Anstey ? D-l Sheil, același domn Sheil care în 1833, la încheierea tratatului de la Unkiar Skelessi, a jucat același rol de acuzator al nobilului lord pe care l-a jucat d-l Anstey în 1848. D-l Roebuck, care a fost cândva dușman înverșunat al lui Palmerston, în 1850 a luptat pentru a face Camera să acorde lordului vot de încredere. Sir Stratford Canning, care timp de un deceniu a denunțat îngăduința nobilului lord față de țar, a fost bucuros atunci când, pentru a scăpa de el, Palmerston l-a trimis ca ambasador la Constantinopol. Chiar și Dudley Stuart, atît de drag nobilului lord, a fost ținut departe de parlament timp de cîtiva ani ca urmare a intrigilor nobilului lord pentru că a îndrăznit să-i facă opoziție. Iar cînd a revenit în parlament, a devenit âme damnée * a „ministrului cu adevărat englez”. Kossuth, care ar fi putut să știe din Cărțile albastre că Ungaria a fost trădată de nobilul viconte, cînd a sosit la Southampton l-a numit „scumpul și sincerul meu prieten”.

* — umbra inseparabilă. — *Nota Trad.*

Articolul al șaptelea ³²⁵

Dacă aruncăm o privire asupra hartei Europei, vom vedea pe țărmul apusean al Mării Negre gurile Dunării, singurul fluviu care, izvorînd din însăși inima Europei, constituie, se poate spune, o cale naturală spre Asia. Exact în fața lui, pe țărmul de răsărit al Mării Negre, la sud de riul Cuban, începe lanțul munților Caucaz, care se întind de la Marea Neagră la Marea Caspică în direcția sud-est, pe o distanță de 700 de mile, despărțind Europa de Asia.

Cine ține în mîinile sale gurile Dunării e stăpîn pe Dunăre — această cale spre Asia — și implicit pe o mare parte din comerțul Elveției, Germaniei, Ungariei, Turciei și mai ales al Moldovei și Valahiei. Dacă pe lîngă aceasta stăpînește și Caucazul, Marea Neagră devine proprietatea sa și nu are nevoie decît de Constantinopol și de Dardanele pentru a închide intrarea în această mare. Posesiunea munților Caucaz îl face stăpîn pe Trebizonda, și, întrucît acești munți domină Marea Caspică, el este stăpîn și pe țărmul persan al acestei mări.

Rusia și-a îndreptat de la bun început privirile lacome și asupra gurilor Dunării, și asupra munților Caucaz. În prima regiune, ea trebuia de-abia să-și cucerească supremația, în cealaltă — s-o păstreze. Lanțul munților Caucaz separă Rusia de sud de provinciile bogate ale Gruziei, Mingreliei, Imereției și Guriei, răpîte de moscoviți de la musulmani. Astfel picioarele acestui gigantic imperiu sînt tăiate de trupul său. Singura șosea militară care merită această denumire șerpuieste între Mozdok și Tiflis, trecînd prin defileul Darial. Această șosea, apărată de o linie neîntreruptă de fortificații, este expusă de ambele părți atacurilor neîncetate ale triburilor caucaziene. Dacă toate aceste triburi din Caucaz s-ar uni

sub comanda unui singur conducător militar, ele ar putea chiar constitui o primejdie pentru provinciile învecinate ale cazacilor. „Te apucă groaza când te gîndești ce consecințe teribile ar putea avea pentru sudul Rusiei unirea triburilor dușmane ale circasienilor sub conducerea unei singure căpetenii” — exclama d-l Kupfer, un german care a prezidat comisia științifică care în 1829 a însoțit expediția generalului Emmanuel la Elbrus³²⁶.

În momentul de față atenția noastră se îndreaptă plină de îngrijorare spre malurile Dunării, unde Rusia a pus mîna pe cele două grînare ale Europei, și spre Caucaz, unde Rusia este amenințată să piardă Gruzia.

Tratatul de la Adrianopole a pregătit ocuparea Moldovei și a Valahiei de către Rusia și a recunoscut drepturile acesteia asupra Caucazului.

Articolul IV al acestui tratat stabilește că :

„Toate teritoriile situate la nord și est de linia de demarcație dintre cele două imperii” (Rusia și Turcia) „în direcția Gruziei, Imeretiei și Guriei, precum și tot țărmul Mării Negre de la gurile râului Cuban și pînă la portul Sf. Nikolai inclusiv vor fi în stăpînirea Rusiei”.

În ceea ce privește Dunărea, tratatul stipulează următoarele :

„Hotarul va trece de-a lungul Dunării pînă la gurile brațului Sf. Gheorghe, așa încît toate ostroavele formate de diferitele brațe ale fluviului vor aparține Rusiei. Malul drept va rămîne și mai departe în posesiunea Porții. S-a hotărît însă ca acest mal drept, începînd din punctul unde brațul Sf. Gheorghe se desparte de brațul Sulina, pe o distanță de două ceasuri” (șase mile) „de la fluviu, să rămînă nepopulat și să nu se ridice acolo nici un fel de construcții. Aceasta este valabil și pentru ostroavele care rămîn în posesiunea coroanei Rusiei. În afară de stațiile de carantină, care se vor construi acolo, nici un fel de stabilimente sau fortificații nu pot fi clădite pe aceste ostroave”.

Asigurînd Rusiei „extinderea teritoriului și privilegii comerciale excepționale”, amîndouă aceste paragrafe încalcă fățiș protocolul din 4 aprilie 1826 semnat la Petersburg de ducele de Wellington, precum și tratatul din 6 iulie 1827 încheiat la Londra între Rusia și celelalte mari puteri³²⁷. De aceea guvernul englez a refuzat să recunoască tratatul de la Adrianopole. Ducele de Wellington a protestat împotriva acestui tratat. (Cuvîntare rostită de lordul Dudley Stuart în Camera comunelor la 17 martie 1837).

După cum comunică lordul Mahon, lordul Aberdeen a protestat și el împotriva tratatului.

„În telegrama adresată la 31 octombrie 1829 lordului Hatesbury, el s-a arătat foarte nemulțumit de numeroase capitole ale tratatului de la Adrianopole, dînd o deosebită atenție condițiilor privitoare la ostroavele Dunării. El neagă că la baza acestei păci” (de la Adrianopole) „ar sta respectarea drepturilor teritoriale suverane ale Porții și a situației și intereselor tuturor țărilor maritime de pe Marea Mediterană”. (Cuvîntare rostită de lordul Mahon în Camera comunelor la 20 aprilie 1836).

Lordul Aberdeen, potrivit afirmațiilor contelui Grey, a declarat că

„independența Porții va fi sacrificată și pacea Europei va fi amenințată dacă acest tratat va fi sancționat”. (Cuvîntare rostită de contele Grey în Camera lorzilor la 4 februarie 1834).

Însuși lordul Palmerston ne comunică următoarele :

„În ceea ce privește extinderea granițelor Rusiei în regiunea gurilor Dunării, în Caucazul de sud și pe țărmul Mării Negre, fără îndoială că aceasta nu este în concordanță cu declarația solemnă făcută de Rusia în fața întregii Europe înainte de începerea războiului cu Turcia”. (Camera comunelor, 17 martie 1837).

Rusia putea să spere că-și va realiza pretențiile, deocamdată nominale, asupra regiunilor de nord-vest ale Caucazului numai dacă ar reuși să blocheze țărmul de est al Mării Negre și să împiedice aducerea armelor și a munițiilor în aceste regiuni. Dar țărmul Mării Negre, ca și gurile Dunării, nu reprezintă în nici un caz un loc unde „Anglia să poată întreprinde o acțiune”, cum se plîngea nobilul lord cînd era vorba de Cracovia. Atunci prin ce subterfugii tainice au reușit moscoviții să blocheze Dunărea și țărmul Mării Negre și să silească Marea Britanie să consimtă nu numai la tratatul de la Adrianopole, dar și la încălcările aceluiași tratat de către Rusia ?

Aceste întrebări au fost puse nobilului lord în Camera comunelor la 20 aprilie 1836, după ce Camera comunelor fusese asaltată cu petiții de negustorii din Londra, din Glasgow și din alte orașe comerciale, care protestau împotriva măsurilor fiscale instituite de Rusia cu privire la Marea Neagră, precum și împotriva normelor și restricțiilor introduse de ea, prin care urmărea crearea unor piedici în calea comerțului englez de pe Dunăre. La 7 februarie 1836 a apărut ucazul rus cu privire la amenajarea — în conformitate cu tratatul de la Adrianopole — a unei stații de carantină pe unul dintre ostroavele de la gurile Dunării. Pentru a pune în aplicare aici regulile de carantină, Rusia cerea dreptul de a vizita și de a inspecta vasele care se îndreptau în susul Dunării, de

asemenea dreptul de a le obliga să plătească taxe și de a reține și a trimite la Odesa vasele care nu se vor supune. Încă înainte de a amenaja stația de carantină sau, mai precis, înainte ca, sub falsul pretext al amenajării acestei stații, să construiască vama și fortul, guvernul rus a căutat să sondeze terenul pentru a-și da seama cât de departe poate merge în comportarea sa provocatoare față de guvernul englez. Conformându-se instrucțiunilor primite din Anglia, lordul Durham a prezentat guvernului rus un protest în legătură cu piedicile care se puneau comerțului englez.

„I s-a indicat să se adreseze contelui Nesselrode. Conte Nesselrode l-a trimis la guvernatorul Novorosiei, guvernatorul Novorosiei i-a recomandat, la rîndul său, să se adreseze consulului de la Galați; acesta din urmă a intrat în legătură cu consulul britanic din Brăila, propunându-i să trimită la gurile Dunării pe căpitanii de la care se percepuseră taxe, adică să-i trimită acolo unde li se făcuse această nedreptate, pentru a se face o anchetă, deși se știa prea bine că acești căpitani se aflau deja în Anglia”. (Camera comunelor, 20 aprilie 1836)³²⁸.

Ucazul oficial din 7 februarie 1836 a atras atenția generală a cercurilor comerciale britanice.

„Căpitanii multor vase care au plecat în larg sau care se pregătesc să plece au primit ordin să nu recunoască dreptul revendicat de Rusia de a vizita și a inspecta vasele. Nu e greu de prevăzut ce soartă vor avea aceste nave dacă parlamentul nu-și va spune în mod hotărît cuvîntul. În cazul cînd nu va face acest lucru, vase britanice cu un tonaj de cel puțin 5.000 de tone vor fi reținute și trimise la Odesa, unde vor rămîne pînă ce pretențiile insolente ale Rusiei vor fi acceptate”. (Cuvîntare rostită de d-l Patrick Stewart în Camera comunelor la 20 aprilie 1836).

Rusia revendica ostroavele mlăștinoase de la gurile Dunării în virtutea unui articol al tratatului de la Adrianopole care era el însuși o încălcare a tratatului încheiat între Rusia, Anglia și celelalte puteri în 1827. Construirea de fortificații la porțile Dunării și înzestrarea lor cu tunuri a fost o violare a însuși tratatului de la Adrianopole, care interzice în mod expres asemenea lucrări de fortificații pe o distanță de șase mile de la fluviu. Perceperea de taxe și blocarea navigației pe Dunăre constituiau o încălcare a tratatului de la Viena, care stipula că navigația pe fluvii va fi absolut liberă pe tot cursul lor, începînd din punctul în care aceste fluvii devin navigabile și pînă la gurile lor, că „taxele vamale nu vor fi în nici un caz mai mari decît cele actualmente în vigoare”, adică în 1815, și că „ele nu vor fi majorate decît cu asentimentul tuturor statelor care stăpînesc malurile fluviu-

lui". Așadar, singurul argument pe care l-ar putea invoca Rusia pentru a se justifica ar fi încălcarea tratatului din 1827 de către tratatul de la Adrianopole, încălcat la rîndul său de către însăși Rusia, și toate la un loc se bazau pe încălcarea tratatului de la Viena.

A fost absolut imposibil să i se smulgă lordului Palmerston declarația dacă recunoaște sau nu tratatul de la Adrianopole. Cit privește încălcarea tratatului de la Viena, nobilul lord

„nu a primit nici o informație oficială că ar fi intervenit vreun eveniment care să contravină acestui tratat. Dacă părțile semnatare vor face o asemenea declarație, se vor întreprinde acțiunile pe care consilierii juridici ai coroanei le vor considera necesare din punctul de vedere al drepturilor supușilor englezi". (Cuvîntare rostită de lordul Palmerston în Camera comunelor la 20 aprilie 1836).

În articolul V al tratatului de la Adrianopole, Rusia garantează deplina „libertate a comerțului" și „prosperitatea" Principatelor dunărene. D-l Stewart a căutat însă să demonstreze că Principatele Moldova și Valahia constituie obiectul poftelor nestăpînite ale Rusiei, deoarece, începînd din 1834, comerțul lor a luat o dezvoltare atît de neașteptată, încît concurează însăși Rusia în ramurile tradiționale ale producției ei, iar Galați a devenit cel mai mare depozit al comerțului de grîne pe Dunăre, înlăturînd Odesa din această ramură a comerțului. La aceasta nobilul lord a răspuns :

„Dacă stimatul meu prieten ar putea dovedi că acum cîțiva ani am avut un comerț intens și important cu Turcia și că acest comerț s-a redus la proporții minime din cauza agresiunii altor state sau din cauza neglijenței guvernului nostru, atunci ar fi avut într-adevăr un motiv să apeleze la parlament". Dar, în loc de aceasta, „stimatul meu prieten a dovedit că în cursul ultimilor ani comerțul cu Turcia s-a dezvoltat într-o măsură foarte mare, în timp ce înainte era aproape inexistent".

Rusia împiedică navigația pe Dunăre, deoarece comerțul Principatelor devine din ce în ce mai important, spune d-l Stewart. Dar — obiectează lordul Palmerston — ea n-a făcut acest lucru atunci cînd acest comerț era aproape inexistent. Nu ați făcut nimic pentru a riposta la recente abuzuri săvîrșite de Rusia pe Dunăre — spune d-l Stewart. Dar noi nu am făcut acest lucru nici atunci cînd Rusia nu-și permitea aceste abuzuri — răspunde nobilul lord. De fapt despre ce „împrejurări" este vorba „în care guvernul nu ar fi luat măsuri de prevedere dacă nu l-ar fi silit la aceasta intervenția directă a Camerei comunelor"? Palmerston a reușit să împiedice Camera comunelor să adopte o rezoluție, asigurînd-o că

„guvernul maiestății-sale nu e cituși de puțin dispus să tolereze agresiunile vreunei puteri, oricare ar fi ea și oricît de puternică ar fi”.

El a prevenit totodată Camera că

„trebuie să dea dovadă de prudență și să se abțină de la orice acțiune care ar putea fi interpretată, *pe drept cuvînt*, de alte puteri ca o provocare din partea Angliei”.

O săptămîină după ce aceste dezbateri au avut loc în Camera comunelor, un negustor englez a adresat o scrisoare ministerului de externe cu privire la ucuzul rus amîntit. Subsecretarul ministerului de externe a răspuns :

„Sînt însărcinat de viconte Palmerston să vă aduc la cunoștință că excelența sa a apelat la consilierul juridic al coroanei, cerîndu-i părerea în ceea ce privește normele prevăzute în ucuzul din 7 februarie 1836. Lordul Palmerston mă însărcinează, de asemenea, să vă comunic în legătură cu ultima parte a scrisorii dv. că guvernul maiestății-sale consideră că autoritățile ruse nu au dreptul să perceapă nici o taxă vamală la gurile Dunării și că ați procedat just dînd instrucțiuni agenților dv. să refuze plata acestei taxe”.

Negustorul s-a conformat acestor indicații, iar nobilul lord l-a lăsat la cheremul Rusiei ; după cum spune d-l Urquhart, consulii ruși de la Londra și Liverpool percep acum o taxă de la fiecare vas englez care pornește spre porturile tuncești de pe Dunăre, iar „pe insula Letea tot mai continuă să existe stația de carantină”.

Rusia nu și-a limitat însă invazia pe Dunăre la amenajarea unei stații de carantină, la construirea de fortificații și la perceperea unor taxe. Prin tratatul de la Adrianopole, ea a obținut brațul Sulina, singurul braț al Dunării care mai era navigabil. Cît timp acesta a fost în stăpînirea turcilor, adîncimea canalului era menținută la paisprezece pînă la șaisprezece picioare. De cînd aparține Rusiei, apa a scăzut la opt picioare, adică o adîncime cu totul insuficientă pentru navigarea vaselor folosite în comerțul cu grîne. Și doar Rusia era participantă a tratatului de la Viena, iar art. 113 al acestui tratat stabilește că

„fiecare stat este obligat să întretină în bunăstare și pe socoteala lui calele de halaj și să facă lucrările necesare pentru ca navigația să nu întîmpine nici un fel de dificultăți”.

Pentru a menține canalurile în stare navigabilă, Rusia a găsit că cel mai bun mijloc este de a face să scadă treptat nivelul apei, îngrămădind pe fundul canalului epave de vase

și provocând formarea de bancuri de nisip prin acumularea de nisip și ml. La această încălcare sistematică și îndelungată a tratatului de la Viena, Rusia a adăugat și încălcarea tratatului de la Adrianopole, care interzice orice fel de construcții pe brațul Sulina, afară de cele necesare pentru carantină și faruri. Or, la ordinul ei a apărut un mic fort rusesc care trăiește de pe urma taxelor impuse vaselor pentru întirzierii silite și a cheltuielilor ocazionate de încărcarea și descărcarea cu ajutorul barcazelor, operații devenite inevitabile în urma blocării canalelor.

„Cum principia negante non est disputandum *. La ce bun să discuți despre principii abstracte cu guverne despotice, care, după cum se știe, iau forța drept unitate de măsură a dreptului și care în acțiunile lor urmăresc avantajul, și nu echitatea?” (Cuvîntare rostită de lordul Palmerston la 30 aprilie 1823).

Și iată că, în perfectă concordanță cu propria lui doctrină, nobilul viconte se mulțumește să insiste asupra principiilor abstracte în fața guvernului despotice al Rusiei. Ba el a mers chiar mai departe. În timp ce la 6 iulie 1840 încredința Camera comunelor că libertatea navigației pe Dunăre „era asigurată prin tratatul de la Viena”, în timp ce la 13 iulie 1840 se lamenta că, deși ocuparea Cracoviei este o violare a tratatului de la Viena, „nu exista nici o posibilitate de a impune punctul de vedere al Angliei, deoarece este evident că Cracovia nu reprezintă un loc unde Anglia să poată întreprinde o acțiune”, două zile mai târziu el a încheiat cu Rusia un tratat prin care intrarea în strîmtoarea Dardanele era închisă pentru Anglia ** „în timp de pace cu Turcia”. Așadar Anglia era privată de singurul mijloc de „a impune” tratatul de la Viena, și Pontul Euxin s-a transformat într-adevăr într-un loc unde Anglia nu poate întreprinde vreo acțiune.

După ce acest punct a fost obținut, nobilul lord a găsit cu cale să facă o concesie formală opiniei publice și de aceea a început să bombardeze cu hîrtii în care amintea în termeni moralizatori și sentimentali „guvernului despotice care ia forța drept unitate de măsură a dreptului și care în acțiunile lui urmărește avantajul, și nu echitatea” că,

* — Cu oamenii care neagă principiile nu se discută. — *Nota Trad.*

** În „New York Daily Tribune” din 11 ianuarie 1854, în locul cuvîntelor: „pentru Anglia” a apărut: „pentru vasele engleze de război”. — *Nota Red.*

„silind Turcia să-i cedeze gurile marelui fluviu european care constituie principala cale pentru schimburi comerciale între multe națiuni, Rusia și-a luat față de celelalte state obligații și răspunderi a căror respectare este o chestiune de onoare pentru ea”.

Răspunsul invariabil al contelui Nesselrode la această subliniere insistentă a unor principii abstracte a fost: „problema va fi examinată cu atenție”. În afară de aceasta, el exprima din timp în timp „sentimentul de regret al guvernului imperial față de neîncrederea cu care sînt întîmpinate intențiile sale”.

Așadar, prin grija nobilului lord, lucrurile au ajuns pînă acolo încît în 1853 navigația pe Dunăre a fost declarată imposibilă și grîul putrezește pe brațul Sulina, în timp ce Anglia, Franța și sudul Europei sînt amenințate de foamete. Astfel, Rusia, după cum spune „Times”, „a adăugat la celelalte posesiuni importante ale sale și porțile de fier dintre Dunăre și Pontul Euxin”. Rusia a căpătat acum o cheie la Dunăre, un zăvor la depozitele de grîne, de care ea se poate folosi de cîte ori politica Europei apusene merită o pedeapsă*.

---

* În „New York Daily Tribune” din 11 ianuarie 1854, articolul se încheia cu următoarele cuvinte: „Totuși înțelegerea secretă dintre Palmerston și Rusia referitoare la planurile acesteia în ceea ce privește Dunărea n-a fost dată la iveală decît în cursul dezbaterilor cu privire la Circasia. Atunci, la 23 februarie 1848, d-l Anstey a arătat că «primul act al nobilului viconte cînd și-a luat postul în primire» (de ministru de externe) «a fost recunoașterea tratatului de la Adrianopole» — același tratat împotriva căruia au protestat ducele de Wellington și lordul Aberdeen.

Cum s-a făcut aceasta și cum a dat lordul Palmerston Circasia Rusiei, în măsura în care depindea de el, — toate acestea vor constitui poate obiectul unui articol separat³²⁹. — *Nota Red.*

Articolul al optulea

Petițiile prezentate în Camera comunelor la 20 aprilie 1836 și rezoluția propusă de d-l Patrick Stewart în legătură cu acestea nu se referă numai la Dunăre, ci și la Circasia, deoarece în cercurile comerciale circula zvonul că, sub pretextul blocadei coastei circasiene, guvernul rus ar avea intenția să interzică vaselor engleze să descarce mărfuri etc. în anumite porturi de pe litoralul răsăritean al Mării Negre. Cu această ocazie lordul Palmerston a declarat în mod solemn :

„Dacă parlamentul ne va acorda încrederea sa, dacă va lăsa în seama noastră conducerea relațiilor externe ale țării, vom putea apăra interesele și salvarea onoarei țării fără să fim siliți să recurgem la război”. (Camera comunelor, 20 aprilie 1836).

Cîteva luni mai târziu, la 29 octombrie 1836, vasul comercial „Vixen”, proprietatea d-lui George Bell, a plecat cu o încărcătură de sare de la Londra direct spre Circasia. La 25 noiembrie el a fost capturat de un vas de război rusesc în golful circasian Sugiuc-Kale pe motiv că „a fost folosit pentru a stabili legătura cu o coastă supusă blocadei”. (Scrisoarea din 24 decembrie 1836 a amiralului rus Lazarev către consulul englez d-l Childs). Vasul, împreună cu încărcătura și echipajul, a fost trimis în portul Sevastopol, unde, la 27 ianuarie 1837, rușii au pronunțat o sentință de condamnare. De data aceasta n-a mai fost vorba de blocadă, ci vasul „Vixen” a fost pur și simplu declarat o captură legală, deoarece „s-a făcut vinovat de contrabandă”, întrucît importul de sare este interzis, iar golful Sugiuc-Kale, port rusesc, nu are vamă. Sentința a fost executată într-o formă extrem de umilitoare și jignitoare. Rușilor care au capturat vasul, drept recompensă,

li s-au înmînat în mod public decorații. Pavilionul britanic a fost mai întii înălțat, apoi coborît, iar în locul lui a fost înălțat cel rusec. Căpitanul și echipajul au fost luați prizonieri pe bordul lui „Ajax”, vasul care i-a capturat, și apoi trimiși de la Sevastopol la Odesa și de la Odesa la Constantinopol, de unde li s-a permis să se întoarcă în Anglia. Cît privește vaporul britanic, un călător german care a vizitat Sevastopolul cîțiva ani după această întîmplare a scris în „Augsburger Zeitung” următoarele :

„Dintre toate vasele de linie rusești pe care le-am vizitat, nici unul nu mi-a trezit în așa măsură curiozitatea ca «Sugiuc-Kale», fostul «Vixen», care în prezent navighează sub pavilion rusec. El și-a schimbat cu desăvîrșire înfățișarea. Această mică navă este acum cel mai bun vas cu pînze al flotei rusești și este folosit mai ales pentru transportul între Sevastopol și coasta Circasiei”.

Capturarea vasului „Vixen” i-a oferit, fără îndoială, lordului Palmerston o ocazie binevenită pentru a-și ține făgăduiala „de a apăra interesele și a salvarda onoarea țării”. Dar în afară de onoarea drapelului britanic și de interesele comerțului britanic mai era ceva în joc : *independența Circasiei*. La început, pentru a justifica sechestrarea vasului „Vixen”, Rusia a invocat pretextul că acest vas ar fi încălcat blocada instituită de ea ; dar vasul a fost condamnat pe cu totul alt motiv, și anume pe motivul că ar fi contravenit legilor vamale rusești. Prin proclamarea blocadei, Rusia a proclamat Circasia o țară străină dușmană, și atunci se pune întrebarea : a recunoscut vreodată guvernul britanic această blocadă ? Dimpotrivă, prin extinderea legilor vamale rusești asupra Circasiei, aceasta era considerată o posesiune a Rusiei și întrebarea care se pune acum este : a recunoscut vreodată Anglia pretențiile Rusiei asupra Circasiei ?

Dar mai întii aș vrea să amintesc că la acea dată Rusia era departe de a fi terminat lucrările de fortificații de la Sevastopol.

Orice pretenție a Rusiei asupra Circasiei se putea baza numai pe tratatul de la Adrianopole, așa cum am arătat într-un articol precedent. Dar tratatul din 6 iulie 1827 obliga Rusia să nu facă nici o încercare de extindere teritorială și să nu caute să obțină nici un fel de privilegii comerciale excepționale de pe urma războiului cu Turcia. Prin urmare, orice extindere a granițelor Rusiei pe baza tratatului de la Adrianopole ar fi constituit o încălcare fățișă a tratatului din 1827 și, așa cum reiese din protestele lui Wellington și Aber-

deen, nu putea fi recunoscută de Marea Britanie. Așadar, Rusia nu avea dreptul să primească Circasia de la Turcia. Pe de altă parte, nici Turcia nu putea ceda Rusiei ceva ce nu-i aparține, iar Circasia a fost dintotdeauna atât de independentă față de Poartă, încît pe vremea cînd la Anapa își mai avea reședința un pașă turcesc, Rusia a încheiat unele acorduri cu conducătorii circasieni privind comerțul de coastă, dat fiind că comerțul turcesc în mod oficial se limita exclusiv la portul Anapa. Și de vreme ce Circasia era o țară independentă, regulamentele locale, sanitare și vamale pe care moscoviții se considerau în drept să le furnizeze acestei țări erau pentru ea tot atât de obligatorii ca și legile Rusiei pentru portul Tampico.

Iar dacă Circasia era o țară străină, dușmană Rusiei, aceasta din urmă avea dreptul să proclame blocada numai dacă nu era vorba de o simplă blocadă pe hîrtie, adică dacă Rusia ar fi dispus de o escadră capabilă să înfăptuiască cu forța blocada, dacă ar fi dominat într-adevăr coasta. Or, de-a lungul unei coaste de 200 de mile, Rusia nu avea decît trei forturi izolate; tot restul teritoriului Circasiei se afla în mîinile triburilor circasiene. Nu exista nici un port rusesc în golful Sugiuc-Kale. O blocadă efectivă nu exista, deoarece nu se afla acolo nici o forță maritimă care s-o înfăptuiască. Echipajul a două vase britanice — echipajul de pe „Vixen” și cel de pe un alt vas care a vizitat golful în septembrie 1834 — au fost gata să depună mărturie că nu exista nici un fel de ocupație rusească pe coastă, fapt confirmat ulterior în declarațiile publice făcute de doi călători britanici care au vizitat portul în 1837 și 1838. („Portfolio”, VIII, 1 martie 1844).

Cînd „Vixen” a intrat în portul Sugiuc-Kale

„nici în port și nici în larg nu se zărea vreun vas de război rusesc... Abia 36 de ore după ce «Vixen» aruncase ancora, în timp ce proprietarul vasului englez și o parte dintre ofițeri se aflau pe țarm și discutau cu autoritățile circasiene despre taxele pe care acestea le reclamau drept vamă la valoarea încărcăturii, a intrat în port un vas rusesc... Vasul de război nu naviga de-a lungul coastei, ci venea din larg”. (Discursul rostit de d-l Anstey în Camera comunelor la 23 februarie 1848).

Mai este oare nevoie de alte dovezi cînd însuși guvernul de la Petersburg a dispus ca „Vixen” să fie sechestrat sub pretext că a încălcat blocada, pentru a-l confisca apoi sub pretext că a încălcat regulamentele vamale?

S-ar fi părut că accidentul acesta este foarte avantajos pentru circasieni, deoarece problema independenței lor coin-

cidea cu problema libertății navigației pe Marea Neagră, cu problema protecției comerțului britanic și cu problema pe care o suscită insolentul act pirateresc comis de Rusia împotriva unui vapor comercial britanic. Șansele lor de a fi luați sub protecția stăpînilor mărilor păreau cu atît mai sigure cu cît

„cu puțin timp înainte, după o matură chibzuință și după o corespondență cu diferite departamente care a durat cîteva săptămîni, a apărut într-un periodic („The Portfolio”) „care aparținea ministerului de externe declarația cu privire la independența Circasiei, și pe o hartă văzută și de lordul Palmerston Circasia era menționată ca țară independentă”. (Discursul rostit de d-l Stanley în Camera comunelor la 21 iunie 1838).

Cine ar fi putut crede că nobilul și bravul viconte va ști să folosească cu atîta dibăcie acest caz încît însuși actul pirateresc comis de Rusia împotriva proprietății britanice să-i furnizeze mult așteptata ocazie pentru a recunoaște în mod formal tratatul de la Adrianopole și pentru a da o lovitură mortală independenței Circasiei ?

La 17 martie 1837, d-l Roebuck, referindu-se la confiscarea vasului „Vixen”, a propus să se prezinte Camerei

„o copie după întreaga corespondență dintre guvernul Angliei și guvernele Rusiei și Turciei cu privire la tratatul de la Adrianopole, precum și dări de seamă asupra tuturor tranzacțiilor și negocierilor în legătură cu ocuparea de către Rusia, după încheierea tratatului de la Adrianopole, a porturilor și teritoriilor de pe țărmul Mării Negre”.

Temîndu-se să nu fie suspectat că ar avea tendințe umanitariste sau că ar apăra Circasia pornind de la principii abstracte, d-l Roebuck a declarat fățiș :

„Rusia poate să încerce să cucerească lumea întreagă, pe mine eforturile ei mă lasă rece ; dar de îndată ce ea aduce prejudicii comerțului nostru, voi cere guvernului țării noastre” (țară care, după cum se vede, există dincolo de „lumea întreagă” !) „să pedepsească agresiunea”.

De aceea el vrea să știe „dacă guvernul britanic a recunoscut tratatul de la Adrianopole”.

Nobilul lord, deși strîns cu ușa din toate părțile, a avut destulă prezență de spirit ca să țină un lung discurs și apoi

„să-și reia locul, fără a spune Camerei cine este de fapt stăpîn pe coasta Circasiei în momentul de față, dacă aceasta aparține într-adevăr Rusiei, dacă vasul «Vixen» a fost confiscat din cauză că a încălcat normele fiscale sau din cauză că într-adevăr există o blocadă, în sfîrșit, dacă recunoaște sau nu tratatul de la Adrianopole”. (Discursul rostit de d-l Hume în Camera comunelor la 17 martie 1837).

D-l Roebuck a afirmat că înainte de a consimți ca vasul „Vixen” să plece spre Circasia, d-l Bell s-a adresat nobilului lord pentru a se asigura dacă un vas care transportă mărfuri în vreun punct al Circasiei ar putea avea neplăceri sau ar fi amenințat de vreo primejdie și că ministerul de externe a dat un răspuns negativ. Astfel, lordul Palmerston s-a văzut obligat să citească în fața Camerei comunelor corespondența sa cu d-l Bell. Ascultînd lectura acestor scrisori, ai fi putut crede că ascuți mai curînd comedia spaniolă „Mantaua și sabia”, și nu o corespondență oficială între un ministru și un negustor. Cînd a auzit conținutul scrisorilor cu privire la confiscarea lui „Vixen”, citite de nobilul lord, Daniel O'Connell a exclamat: „Îmi vine, fără să vreau, în minte expresia lui Talleyrand că limba i-a fost dată omului pentru a-și ascunde gîndurile!”

Așa, bunăoară, d-l Bell a întrebat: „există cumva restricții recunoscute de guvernul maiestății-sale în ceea ce privește comerțul în apele menționate mai sus? Dacă nu, el ar vrea să trimită acolo un vas cu o încărcătură de sare”. „Mă întrebați — a răspuns lordul Palmerston — dacă speculația cu sare ar fi rentabilă pentru dv.”, arătîndu-i în continuare „că firmele comerciale trebuie să aprecieze singure dacă face sau nu să se angajeze într-o speculație oarecare”. „Nu v-am întrebat nicidecum acest lucru” — a răspuns d-l Bell; „tot ce vreau să știu este dacă guvernul maiestății-sale recunoaște sau nu blocada rusească din Marea Neagră la sud de riul Cuban”. „Citiți «London Gazette»³³⁰ — a răspuns nobilul lord —, în care se publică toate comunicatele de felul celor la care vă referiți dv.” Într-adevăr, pentru un negustor englez, „London Gazette” era o sursă de informații mai indicată decît ucazurile împăratului Rusiei. Și cum d-l Bell nu a găsit în „London Gazette” nici un fel de indicații cu privire la recunoașterea blocadei sau la alte restricții comerciale, el a lăsat vasul său să plece. Rezultatul a fost că după cîtva timp a ajuns el însuși în „London Gazette”.

„I-am indicat d-lui Bell — a spus lordul Palmerston — să citească «Gazette» ca să se convingă că guvernul rus nu a comunicat nimic țării noastre în legătură cu declararea unei blocade, deci nu poate fi vorba de o recunoaștere.”

Indicînd d-lui Bell să citească „Gazette”, lordul Palmerston nu numai că a negat că Marea Britanie recunoaște blocada rusească, dar a confirmat totodată că, după părerea sa,

coasta Circasiei *nu face parte* din teritoriul Rusiei, deoarece „Gazette” *nu publică* comunicate cu privire la blocade instituite de către state străine asupra unei părți din propriul lor teritoriu, cum ar fi, de pildă, în cazul luptei împotriva propriilor supuși răsculați. Întrucît Circasia nu face parte din teritoriul rus, asupra ei nu puteau fi, firește, extinse regulamentele vamale rusești. Așadar, după cum recunoaște însuși lordul Palmerston în scrisorile sale către d-l Bell, el a negat dreptul Rusiei de a bloca coasta circasiană sau de a o supune vreunor restricții comerciale. E drept că din cele spuse de el reieșea dorința de a determina Camera să tragă concluzia că Circasia aparține Rusiei. Dar pe de altă parte el a declarat răspicat :

„În ceea ce privește extinderea granițelor rusești în regiunea gurilor Dunării, la sud de Caucaz și pe coasta Mării Negre, este neîndoios că ea nu este în concordanță cu declarația solemnă făcută de Rusia în fața întregii Europe înainte de începerea războiului împotriva Turciei”.

Cînd, în încheierea discursului său, înainte de a-și relua locul, s-a angajat „să apere interesele și să salvgardeze onoarea țării”, se părea mai degrabă că e copleșit de povara nenorocirilor care s-au acumulat datorită politicii sale din trecut decît că făurește noi planuri de trădare pentru viitor. În aceeași zi a trebuit să audă următoarea imputare aspră :

„Lipsa de energie și de zel în apărarea onoarei țării de care nobilul lord a dat dovadă a fost în cel mai înalt grad condamnată ; nici unul dintre miniștrii din trecut nu a avut o atitudine atît de nehotărîtă, de șovăitoare, de puțin fermă, atît de lasă atunci cînd s-au adus jigniri supușilor britanici. Cît va mai permite nobilul lord Rusiei să insulte Marea Britanie și să aducă prejudicii comerțului britanic ? Nobilul lord a înjosit Anglia, atribuindu-i rolul unui îngîmfat plin de pretenții, arrogant și tiranic față de cei slabi și umil și supus față de cei puternici”.

Cine este cel care și-a permis să înfiereze atît de necruțător pe ministrul „cu adevărat englez” ? Nimeni altul decît lordul Dudley Stuart.

La 25 noiembrie 1836 a fost confiscat vasul „Vixen”. Dezbaterile furtunoase din Camera comunelor menționate mai sus au avut loc la 17 martie 1837. Dar abia la 19 aprilie 1837 nobilul lord a cerut guvernului rus

„să arate pe ce temei s-a considerat în drept să confişte în timp de pace un vas comercial aparținînd unui supus britanic”.

La 17 mai 1837 nobilul lord a primit următoarea telegramă din partea contelui Durham, ambasadorul britanic la Petersburg :

„My lord! Referitor la ocupația militară de facto a Sugiuc-Kale-ului trebuie să comunic Excelenței-voastre că în golf se află un fort care poartă numele împărătesei (Aleksandrovski) și este ocupat de o garnizoană rusă permanentă.

Primiți, vă rog, etc.

Durham*.

Cred că nu mai e nevoie să arătăm că fortul Aleksandrovski este încă și mai puțin real decât erau satele de carton pe care Potemkin i le-a arătat împărătesei Ecaterina a II-a cu ocazia vizitei ei în Crimeea. Cinci zile după primirea acestei telegrame, lordul Palmerston a trimis la Petersburg următorul răspuns :

„Avînd în vedere că Sugiuc-Kale, recunoscut de Rusia ca posesiune turcească prin tratatul din 1783, în prezent — așa cum afirmă contele Nesselrode — aparține Rusiei în virtutea tratatului de la Adrianopole, guvernul maiestății-sale consideră că nu are suficiente temeiuri pentru a contesta dreptul Rusiei de a sechestra și confisca vasul «Vixen»”.

Există însă unele împrejurări foarte ciudate legate de aceste negocieri. Lordul Palmerston a avut nevoie de nu mai puțin de șase luni pentru a pregăti și a începe negocierile și numai de o lună și ceva pentru a le încheia. Prin ultima sa telegramă din 23 mai 1837 negocierile sînt brusc și pe neașteptate întrerupte. În această telegramă data încheierii tratatului de la Kuciuc-Kainargi este menționată nu după calendarul gregorian, ci după cel iulian.

După cum remarcă sir Robert Peel :

„între 19 aprilie și 23 mai a intervenit o schimbare neașteptată : de la un protest oficial s-a ajuns la exprimarea satisfacției. După cum se vede, guvernul a fost convins de asigurările primite din partea contelui Nesselrode că prin tratatul de la Adrianopole Turcia a cedat Rusiei coasta despre care este vorba. De ce nu a protestat el împotriva acestui ucaz ?” (Camera comunelor, 21 iunie 1838).

Cum se explică toate acestea ? Foarte simplu. Regele Wilhelm al IV-lea l-a îndemnat în taină pe d-l Bell să trimită vasul „Vixen” spre coasta Circasiei. Cînd nobilul lord a amînat mereu negocierile, regele mai era perfect sănătos. Cînd le-a întrerupt atît de brusc, Wilhelm al IV-lea era în agonie, iar lordul Palmerston dispunea în mod atît de absolut de ministerul de externe, ca și cum ar fi fost el însuși autocratul Marii Britanii. N-a fost oare o lovitură de maestru a excelenței sale, spiritualul lord, să recunoască în mod oficial, printr-o singură trăsătură de condei, tratatul de la Adrianopole, posesiunea Rusiei asupra Circasiei și confiscarea vasului „Vixen”, și toate acestea în numele regelui muribund care

trimisese pe cutezătorul „Vixen” cu intenția vădită de a-l leza pe țar, de a demonstra că nu vrea să ia în considerație tratatul de la Adrianopole și de a afirma independența Circasiei ?

D-l Bell, așa cum am arătat, a ajuns în „Gazette”, iar d-l Urquhart, pe vremea aceea prim-secretar de ambasadă la Constantinopol, a fost rechemat pentru că „l-a convins pe d-l Bell că vasul «Vixen» poate să întreprindă expediția”.

Cît timp a trăit regele Wilhelm al IV-lea, lordul Palmerston n-a îndrăznit să se împotrivească fățiș acestei expediții, așa cum reiese din declarația publicată în „Portfolio” cu privire la independența Circasiei, din harta Circasiei văzută de însuși excelența-sa lordul Palmerston, apoi din corespondența sa echivocă cu d-l Bell, din declarațiile sale vagi în Camera comunelor, în sfîrșit din faptul că fratele d-lui Bell, super-cargo * pe vasul „Vixen”, a primit la plecarea din partea ministerului de externe o misivă pentru a o transmite ambasadei din Constantinopol, iar lordul Ponsonby, ambasadorul britanic la Înalta Poartă, a încurajat direct această expediție.

La începutul domniei reginei Victoria, preponderența whigilor părea mai sigură ca oricînd, și subit limbajul bravului viconte se schimbă în mod corespunzător. Din deferent și lingușitor, el deveni dintr-o dată arogant și disprețuitor. Cînd d-l T. H. Attwood l-a interpelat la 14 decembrie 1837 în legătură cu vasul „Vixen” și Circasia, nobilul lord a răspuns :

„În ceea ce privește vasul «Vixen», Rusia a dat în legătură cu comportarea ei explicații care sînt de natură să satisfacă guvernul Angliei. Acest vas nu a fost confiscat din cauză că a violat blocada, ci pentru că persoanele care dispuneau de el au încălcat regulamentele locale și vamale rusești”.

Cît privește temerile exprimate de d-l Attwood față de abuzurile Rusiei, lordul a spus :

„Eu cred că Rusia oferă lumii tot atitea garanții pentru menținerea păcii ca și Anglia”. (Discursul rostit de lordul Palmerston în Camera comunelor la 14 decembrie 1837).

La închiderea sesiunii parlamentare, nobilul lord a prezentat Camerei comunelor corespondența sa cu guvernul rus, din care am citat două dintre cele mai importante documente.

În 1838 situația partidelor s-a schimbat din nou, iar torii

---

* — funcționar avînd în grijă sa mărfurile de pe un vas comercial.
— *Nota Trad.*

și-au recuștigat influența. La 21 iunie ei au pornit un atac concentric împotriva lordului Palmerston. Sir Stratford Canning, actualul ambasador la Constantinopol, a propus ca o comisie specială să cerceteze acuzațiile aduse nobilului lord de d-l George Bell și pretențiile de despăgubire ale acestuia. La început excelența-sa s-a arătat foarte surprins că propunerea lui sir Stratford „se ocupă de o chestiune atît de neînsemnată”.

„Sînteți primul ministru englez — a exclamat sir Robert Peel — care își permite să califice protecția proprietății și a comerțului britanic o problemă neînsemnată”.

La aceasta lordul Palmerston a răspuns :

„Nici un negustor nu este îndreptățit să ceară guvernului maiestății-sale să se pronunțe în probleme cum este dreptul de suveranitate al Rusiei asupra Circasiei, sau dreptul ei de a stabili regulamente vamale și sanitare a căror respectare o impune prin forța armelor”.

D-l Hume a întrebat :

„Dacă aceasta nu e datoria dv., atunci care e în genere rostul ministerului de externe ?”

În continuare, nobilul lord a spus :

„S-a afirmat aici că, prin răspunsul pe care i l-am dat, l-am atras pe d-l Bell, pe acest nevinovat domn Bell, într-o cursă. Realitatea este că dacă în genere a existat o cursă, ea nu a fost întinsă d-lui Bell, ci a fost întinsă de d-l Bell”.

Este vorba de întrebările puse „nevinovatului” lord Palmerston.

În cursul acestor dezbateri (21 iunie 1838), marea taină a ieșit, în sfîrșit, la iveală. Chiar dacă nobilul lord ar fi vrut să se opună în 1836 pretențiilor Rusiei, n-ar fi putut face acest lucru pentru simplul motiv că încă în 1831 primul său act, după ce și-a luat postul în primire, a fost să recunoască cotropirea Caucazului de către Rusia, deci, pe cale ocolită, și tratatul de la Adrianopole. La 8 august 1831 — după cum a arătat lordul Stanley (în prezent lord Derby) — guvernul rus a comunicat trimisului său la Constantinopol intențiile sale

„de a supune unor regulamente sanitare relațiile libere care există între locuitorii Caucazului și provinciile turcești învecinate” și că „trebuie aduse la cunoștința misiunilor străine de la Constantinopol cît și guvernului otoman regulamentele menționate mai sus”.

Permițînd Rusiei să introducă pe coasta Circasiei așa-zisele regulamente sanitare și vamale, care de altfel, există numai în documentul de mai sus, înseamnă că pretențiile Rusiei asupra Caucazului au fost recunoscute și, implicit, și tratatul de la Adrianopole pe care se bazau ele.

„Aceste instrucțiuni — a spus lordul Stanley — au fost comunicate în mod oficial d-lui Manderville” (secretar de ambasadă) „la Constantinopol anume pentru a fi aduse la cunoștința negustorilor britanici și totodată au fost transmise nobilului lord Palmerston”.

Dar, spre deosebire de „practica altor guverne”, el n-a comunicat și n-a îndrăznit să comunice „Comitetului Lloyd»³³¹ că o asemenea notificare a fost primită”. Nobilul lord s-a făcut vinovat de o „tăinuire de șase ani” — a exclamat sir Robert Peel.

În ziua aceea excelența-sa spiritualul lord a scăpat de o dezavuare publică numai datorită unei majorități de 16 voturi: 184 de voturi fiind contra lui, iar 200 pentru el. Aceste 16 voturi nu vor înnăbuși însă glasul istoriei și nu vor reduce la tăcere pe muntenii din Caucaz, al căror zăngănit de arme dovedește lumii că Caucazul nu „aparține Rusiei, așa cum afirmă contele Nesselrode” și cum îi ține isonul lordul Palmerston!

Karl Marx

Problema războiului. — Chestiuni financiare. —
Greve³³²

Londra, vineri 7 octombrie 1853

Vinerea trecută, ziarul „Morning Chronicle” a publicat în cea de-a patra ediție a sa o știre telegrafică potrivit căreia sultanul * ar fi declarat război Rusiei. Într-o notă semioficială, ziarul parizian „La Patrie” a anunțat aseară că veștile primite din Orient nu confirmă știrea apărută în „Morning Chronicle”. Potrivit unui alt ziar guvernamental, ziarul „Le Constitutionnel”, la insistențele repetate ale d-lui de Bruck, internunțiu austriac, Divanul s-a întrunit la 25 septembrie pentru a lua în discuție nota de la Viena, și după aceea s-a anunțat că Turcia se menține ferm pe poziția adoptată în ultima notă a lui Reșid-pașa³³³. A doua zi a fost convocat Marele consiliu. Acest consiliu, format din 120 de mari dregători: miniștri, sfetnici, pași și reprezentanți ai înaltului cler, a hotărât că

„ar fi o încălcare a demnității sultanului și o știrbire a puterii lui suverane să accepte nota de la Viena fără modificările propuse de Divan; întrucât însă țarul a declarat că aceste modificări sînt cu desăvîrșire inacceptabile și a insistat ca Imperiul otoman să ia asupra lui obligații care i-ar știrbi independența, Consiliului nu i-a rămas decît să recomande sultanului să ia de îndată măsurile necesare pentru apărarea imperiului său și să-și elibereze teritoriile de cotoptorii care le-au invadat.”

Cît privește declararea *oficială* a războiului, nici o știre demnă de crezare nu a confirmat-o pînă în prezent. De data aceasta, în sfîrșit, Poarta i-a tras pe sfoară pe diplomații apusenii. Guvernele englez și francez, ezitînd să-și recheme escadrele, dar în același timp nemaiputînd să-și mențină poziția ridicolă în golful Besik și nedorind ca ele să treacă prin strîmtoare, ceea ce ar constitui o sfidare fățișă la adresa țarului, au cerut Porții să solicite trimiterea unor nave din golful Besik sub pretextul că creștinii din Constantinopol s-ar afla în primejdie în timpul sărbătorilor bairamului. Poarta a

* Abdul-Medjid. — *Nota Red.*

respins această propunere, arătînd că un asemenea pericol nu există și că, chiar dacă ar exista, ea însăși i-ar ocroti pe creștini fără ajutor străin; ea a declarat totodată că nu va chema navele decît după sărbători. Dar de îndată ce avangarda escadrelor unite a trecut prin strîmtoare, Poarta, după ce și-a pus aliații șovăielnici și perfizi într-o situație delicată, s-a declarat pentru război. Cît privește războiul propriu-zis, el a început de fapt încă acum trei luni, în ziua în care trupele rusești au trecut Prutul. Prima campanie a fost încheiată în fond atunci cînd legiunile ruse au atins malul Dunării. Singura schimbare care ar putea interveni acum este aceea ca războiul să nu mai fie unilateral.

Nu numai beiful Tunisiei *, ci — în pofida intrigilor Rusiei — și șahul Pensiei ** au pus la dispoziția sultanului 60.000 de oameni din trupele lor de elită. Se poate spune deci pe bună dreptate că armata turcă reunește toate forțele militare musulmane existente în Europa, Africa și Asia apuseană. Oștile celor două religii care își dispută de multă vreme supremația în Orient — religia ortodoxă și cea musulmană — stau acum față în față: una împinsă de voința despotică a unui singur om, cealaltă de forța fatală a împrejurărilor, ceea ce corespunde în ambele cazuri credinței respective, deoarece biserica ortodoxă respinge dogma predestinării, în timp ce miezul mahomedanismului este fatalismul.

Astăzi urmează să se țină la Londra două adunări: una pe Downing Street, cealaltă la „London Tavern”; la cea dinții vor participa miniștrii, cea de-a doua va fi îndreptată împotriva lor; una e convocată în sprijinul țarului, cealaltă în sprijinul sultanului.

Dacă în genere mai putea fi vreo îndoială în ceea ce privește intențiile coaliției, articolele de fond ale ziarelor „Times” și „Morning Chronicle” arată cu prisosință că ea se va strădui din răsputeri să preîntîmpine războiul, să reia tratativele, să tergiverseze lucrurile, să paralizeze armata sultanului și să-l sprijine pe țar în Principatele dunărene.

„Țarul s-a pronunțat pentru pace”, anunță fericit ziarul „Times” dintr-o sursă demnă de încredere. La Olmütz ³³⁴, țarul și-a exprimat „*personal* sentimentele pașnice care-l animă”. Este adevărat că nu va accepta modificările propuse de Poartă și că va insista asupra textului inițial al notei de la Viena, dar el va îngădui conferinței de la Viena să interpreteze nota

* — Ahmed. — *Nota Red.*

** — Nasr-ed-din. — *Nota Red.*

într-un sens cu totul impropriu, diametral opus interpretării date de propriul său ministru, adică de Nesselrode. El va îngădui puterilor occidentale să țină conferințe, dacă ele, la rîndul lor, îi vor permite să țină între timp sub ocupație Principatele dunărene.

Într-un acces de pacifism, ziarul „Times” compară pe împărații Rusiei și Austriei cu două căpetenii de sălbatici din inima Africii, pentru a ajunge în cele din urmă la concluzia de mai jos.

„În definitiv, ce-i pasă lumii de împăratul Rusiei, de ce să se vire ea într-un război din cauza gafelor lui politice?”

Băncile din Torino, Paris, Berlin și Varșovia și-au mărit taxa de scont. Potrivit dării de seamă pe săptămîna trecută, rezerva de aur a Băncii Angliei a scăzut din nou cu 189.615 l. st., reprezentînd în prezent numai 15.680.783 l. st. Totalul bancnotelor aflate în circulație activă s-a micșorat cu aproape 500.000 l. st., în timp ce volumul operațiilor de scont a crescut cu 400.000 l. st., coincidență care confirmă părerea mea că totalul bancnotelor aflate în circulație nu crește și nu scade proporțional cu volumul operațiilor bancare efectuate, părere exprimată în articolul despre legea Peel*.

D-l Dornbeck își încheie buletinul comercial lunar în felul următor :

„Evenimentele politice din ultima săptămîna au contribuit în mare măsură la o creștere exorbitantă a prețurilor în comerțul de cereale, provocată de știrile tot mai insistente despre recolta proastă de grâu, despre răspîndirea bolii cartofilor și insuficiența tonajului flotei comerciale. Prețul făinei s-a urcat la oraș la 70 de șilingi pentru 280 de livre, cel al grîului din recolta nouă la 80 de șilingi, în timp ce taxa de scont, în creștere și ea, se apropie de 5%. În comerțul cu cereale domnește în prezent o mare agitație. Probabilitatea unui război în Orient, interzicerea exportului de grîne din Egipt, repetatele recolte deficitare de grâu din Anglia, răspîndirea bolii cartofilor, restrîngerea importului (mai ales din Europa de sud), creșterea continuă a cererii în Franța, Belgia și Olanda — iată principalele cauze datorită cărora prețurile la grâu au înregistrat o nouă creștere, urcîndu-se săptămîna trecută cu 1—6 șilingi la cuarter pe principalele piețe din provincie... De obicei, în perioada de după strînsul recoltei și pînă la crăciun, prețurile au tendința să scadă. Anul acesta însă s-a observat o tendință contrară... Prețurile cresc de cîteva luni. În prezent nu există încă o lipsă reală de cereale în nici o regiune din partea noastră a globului; multe silozuri, hambare și șure sînt pline pînă la refuz, iar în unele porturi maritime magaziele au devenit neîncăpătoare. Așadar, creșterea prețurilor din ultimul timp nu a fost provocată de o lipsă de cereale care ar exista în momentul de față, ci de o presupusă

* Vezi volumul de față, pag. 316—322. — *Nota Red.*

lipsă de cereale în viitor, datorită faptului că, după cum se crede, recolta este proastă; se crede că efectele ei se vor face simțite pe măsura înaintării sezonului. Iarna care vine va aduce, după toate probabilitățile, mari lipsuri și privațiuni... Predomină părerea că prețurile vor continua să crească și, întrucât majoritatea speculanților «cumpără și depozitează» mereu, tendința de creștere se va menține, probabil, până în primăvara viitoare... Nivelul urcat al prețurilor care se va păstra, după cât se pare, în cursul acestei ierni va constitui probabil la primăvară un puternic stimul pentru un import sporit de cereale din țările îndepărtate, care în vremuri obișnuite sînt inaccesibile din cauza distanțelor mari și a costului ridicat al transportului. Primăvara viitoare vom asista, probabil, la o creștere a importului din toate părțile accesibile ale globului, și aceeași cauză care în prezent contribuie la urcarea prețurilor ca urmare a tendinței de a se abține de la vînzarea stocurilor va contribui, atunci cînd va începe mișcarea descendentă a prețurilor, la scăderea prețului cerealelor în aceeași măsură în care deținătorii de stocuri vor tinde să se descotorosească de ele. Regula de azi glăsuiește: cumpără; miine cuvîntul de ordine va fi: vinde. *Anul viitor poate să aducă aceleași primejdii și calamități ca și anul 1847*.*

Depresiunea generală de pe piața din Manchester continuă. Pe măsură ce știrile din Australia și China, ca și cele privitoare la complicațiile din Orient, devin tot mai sumbre, crește și neliniștea printre proprietarii de filaturi de bumbac, printre fabricanți și comercianți. În prezent, scăderea de prețuri la firele de calitate și dimensiuni obișnuite oscilează între $\frac{7}{8}$ și 1 penny la livră față de cele mai ridicate prețuri de acum două luni, adică este aproape de două ori mai mare decît scăderea de prețuri la bumbacul de calitate corespunzătoare, la care nu a depășit $\frac{1}{2}$ pînă la $\frac{5}{8}$ de penny. Dar chiar și în cazul cînd se acordă reducerea maximă de 1 penny, vînzarea este dificilă, iar stocurile — această gogoriță a sensibilei noastre școli de economiști — continuă să crească. Firește, nu e de așteptat ca această acumulare de stocuri să sporească foarte repede. În momentul de față, cu toate că multe piețe sînt supraaglomerate, atît comercianții cît și fabricanții mai au totuși posibilitatea de a-și desface mărfurile dîndu-le în consignație spre a fi vîndute pe alte piețe, și tocmai acum ei folosesc pe scara cea mai largă această posibilitate. Dar a arunca pe cîteva piețe cu o capacitate mai mult sau mai puțin limitată întreaga producție exportabilă a industriei engleze, producție care e îndeajuns de mare pentru a putea inunda, la intervale regulate, lumea întreagă, înseamnă a provoca în mod inevitabil pe piețele care mai sînt socotite sănătoase aceeași supraaglomerare, precum și zguduirile pe care aceasta le aduce cu sine. Astfel, știrile despre o ușoară îmbunătățire a situației din India, știri care încă nu arată posibilitatea unui

export rentabil în această țară, ci îndreptătesc doar speranța unei micșorări a pierderilor în cazul continuării exportului, au determinat o creștere destul de însemnată a operațiilor de export spre această țară, efectuate în parte de firmele care în mod obișnuit fac comerț cu India, iar în parte de înșiși proprietarii de filaturi și de fabricanții din Manchester, care au preferat să se aghate de șansa infimă a unei desfaceri mai avantajoase a mărfurilor lor printr-un export de speculă în India decît să accepte pierderile inerente vînzării pe o piață care se îngustează. Aici se poate adăuga că, începînd din 1847, proprietarii de filaturi și fabricanții din Manchester expediază mereu pe cont propriu mari transporturi de mărfuri în India și în alte țări, cumpărînd cu banii astfel obținuți mărfuri coloniale pe care le vînd apoi, tot pe cont propriu, fie în posesiunile engleze din America de Nord, fie în porturi europene. Aceste speculații nu intră, desigur, în sfera activității legitime a fabricanților în calitatea lor de întreprinzători, care prin firea lucrurilor nu cunosc nici pe jumătate atît de bine situația piețelor cum o cunosc comercianții din porturi ; dar ele sînt pe placul proprietarilor de filaturi britanice, pentru că, întreprinzînd asemenea operații în țări îndepărtate, ei își închipuie că în felul acesta se împlinește visul lor de totdeauna de a deveni un fel de conducători și diriguitori supremi ai destinelor industriale și comerciale ale lumii. Și nu încapе îndoială că, dacă aceste speculații nu ar sustrage de la destinație pe timp de un an sau optsprezece luni o parte considerabilă din capitalul industrial disponibil, numărul fabricilor din Anglia ar fi crescut în ultimii cinci ani într-un ritm mult mai rapid.

Pe piața mărfurilor textile, produsele autohtone au cel mai mult de suferit de pe urma depresiunii ; stocurile continuă să crească, deși un mare număr de războaie de țesut au fost oprite. Nu se poate spune însă că în privința celorlalte mărfuri situația ar fi mai bună.

O stagnare similară se observă la Leeds și la Bradford, la Leicester și la Nottingham. În acest din urmă oraș, în producția de dantele timpul de muncă a fost redus la 10 și chiar la 8 ore. Întreprinderile de tricotaje trec și ele printr-o stare de depresiune încă din iunie anul trecut, cînd la Nottingham producția a scăzut dintr-o dată cu o treime. Singura ramură care pare să cunoască deocamdată o prosperitate neîntreruptă este producția de articole de fierărie din Birmingham și din împrejurimi.

La Londra încep să se înmulțească falimentele printre micii negustori.

În articolul meu din 12 august arătam că proprietarii de ateliere de filat și fabricanții au întemeiat o „Asociație pentru sprijinirea industriei în scopul lichidării frământărilor în rândurile muncitorilor din districtul industrial Manchester”, că această Asociație urmează să fie alcătuită din asociații locale avînd în frunte un comitet central și că este hotărîtă „să se opună tuturor revendicărilor formulate de *grupurile unite* ale muncitorilor industriali, să întărească monopolul capitalului prin monopolizarea dreptului de asociere și să-și dicteze condițiile ca un grup unit” *.

Dar nu este oare cît se poate de ciudat faptul că pînă în prezent proiectul acesta, despre care v-am scris cu aproximativ două luni în urmă, nu a fost pomenit nici măcar o singură dată în ziarele londoneze, cu toate că între timp a și fost înfăptuit cu discreția convenită și a și început să fie aplicat în practică la Preston, Bolton și Manchester? După cît se pare, presa din Londra a ascuns cu grijă publicului faptul că magnații industriei își pregătesc sistematic clasa în vederea unui război împotriva clasei muncitoare și că măsurile lor succesive, departe de a fi rezultatul spontan al unor împrejurări întîmplătoare, au fost dinainte hotărîte în vederea înfăptuirii țelurilor unei conspirații secrete, urzite de o ligă antimuncitorească organizată! Această ligă capitalistă engleză din secolul al XIX-lea abia urmează să-și găsească istoricul, după cum Liga catolică din Franța și-a găsit istoricii în persoana autorilor „Satirei menippee” de la sfîrșitul secolului al XVI-lea ³³⁵.

Luptînd pentru satisfacerea revendicărilor lor, muncitorii trebuie, firește, să procedeze în așa fel încît, în timp ce o parte din ei se află în grevă, ceilalți să muncească pînă în momentul cînd primii vor fi obținut victoria. Acolo unde muncitorii acționează în felul acesta, fabricanții s-au înțeles între ei să închidă *toate* întreprinderile lor și să-i arunce astfel pe muncitorii lor în cea mai neagră mizerie. Fabricanții din Preston urmau, după cum știți, să pună primii în aplicare acest procedeu **. Treisprezece fabrici au și fost închise, iar pînă la sfîrșitul săptămîinii viitoare urmează să-și închidă porțile toate fabricile, astfel încît peste 24.000 de oameni vor fi aruncați în stradă. Țesătorii au prezentat patronilor o petiție în care

* Vezi volumul de față, pag. 267. — *Nota Red.*

** Vezi volumul de față, pag. 339. — *Nota Red.*

cer ca cele două părți să înceapă tratative sau să supună conflictul lor unei comisii de arbitraj, dar cererea le-a fost respinsă. Cum țesătorii din Preston sînt sprijiniți prin colecte de cîte un penny printre muncitorii din districtele vecine — Stalybridge, Oldham, Stockport, Bury, Withnell, Blackburn, Church-Parish, Acton, Irwell-Vale, Enfield, Burnley, Colne, Bacup etc. —, muncitorii s-au convins că singurul mijloc de a rezista puterii nemăsurate a capitalului este unirea propriilor lor rînduri. La rîndul lor, magnații industriali din Preston au trimis emisari secreți cu sarcina de a zădărnici acțiunea de ajutorare a greviștilor și de a-i determina pe fabricanții din Burnley, Colne, Bacup etc. să-și închidă întreprinderile și să provoace astfel o sistare generală a lucrului. În unele locuri, de pildă la Enfield, supraveghetorii au fost obligați să comunice patronilor numele inițiatorilor mișcării de ajutor reciproc ; drept urmare, mulți dintre organizatorii colectei au fost concediați. În timp ce pe muncitorii din Preston populația muncitoare din împrejurimi îi îndeamnă să rămînă fermi și uniți, patronii din Preston sînt întîmpinați cu aplauze furtunoase de ceilalți fabricanți, care îi preamăresc ca pe niște adevărați eroi ai secolului.

La Bury, lucrurile au luat aceeași întorsătură ca la Preston. La Bolton, muncitorii plăpumari au tras la sorti pentru a stabili care dintre ei să înceapă greva ; aflînd acest lucru, toți patronii din această ramură și-au închis imediat întreprinderile.

Afară de închiderea concomitentă a fabricilor, fabricanții folosesc și alte măsuri comune. La Keighley, de exemplu, țesătorii de la fabrica d-lui Lund au declarat grevă, cerînd mărirea salariilor ; cauza principală a încetării lucrului era faptul că acest fabricant plătea muncitorilor mai puțin decît primeau țesătorii de la fabrica d-lui Anderton din Bingley. O delegație a țesătorilor a cerut să fie primită de d-l Lund, dar, atunci cînd s-a prezentat la locuința acestuia, ușa i-a fost trîntită politicos în nas. O săptămîină mai tîrziu, muncitorii d-lui Anderton au fost încunoștiințați printr-un avis că salariile lor au fost reduse, și anume salariul țesătorilor cu 3 pence la bucată, iar cel al dărăcitorilor de lînă cu 1 farthing la livră, aceasta pentru că între timp d-l Lund și d-l Anderton încheiaseră o alianță ofensivă și defensivă cu scopul de a se răfui cu țesătorii care lucrează la unul dintre ei prin reducerea salariilor țesătorilor care lucrează la celălalt. În felul acesta, se crede, ori țesătorii d-lui Lund vor fi nevoiți să cedeze, ori

țesătorii d-lui Anderton vor trebui să declare grevă ; în cazul din urmă, povara suplimentară a unei noi greve va răpi greviștilor orice șansă de sprijin și în felul acesta muncitorii de la ambele întreprinderi vor fi nevoiți să accepte reducerea generală a salariilor.

În alte cazuri, patronii caută să-și asigure sprijinul neguștorilor în lupta împotriva muncitorilor. Astfel, atunci când în urma unei reduceri de salarii au intrat în grevă muncitorii d-lui Horsfall, regele cărbunelui din Derby și stăpînul celei mai mari mine din această localitate, el a vizitat pe toți măcelarii, brutarii și băcanii din împrejurimi de la care se aprovizionau minerii și a căutat să-i convingă să nu vîndă nimic pe credit muncitorilor lui.

În toate localitățile în care există o asociație „în scopul lichidării frămîntărilor în rîndurile muncitorilor”, patronii grupați în cadrul ei au stabilit amenzi mari pentru membrii asociației care ar încălca statutul legii lor sau care ar ceda în fața revendicărilor „brațelor de muncă”. Astfel, la Manchester, aceste amenzi ajung la 5.000 l. st., la Preston — la 3.000 l. st., la Bolton — la 2.000 l. st. etc.

Conflictul actual se caracterizează printr-o trăsătură care, mai mult ca oricare alta, îl deosebește de conflictele din trecut. În perioadele premergătoare, de pildă în 1832, 1839, 1840 și 1842, ideea unei așa-zise *sărbători generale* [*general holiday*], adică a unei încetări generale și simultane a lucrului în întregul regat, a fost o idee preferată a muncitorilor și a constituit marea țel spre care ei năzuiau. De data aceasta, capitalul este acela care amenință cu o concediere generală. Acum patronii sînt aceia care încearcă să provoace închiderea generală a fabricilor. Nu credeți oare că în caz de succes aceasta ar putea să devină o experiență foarte primejdioasă ? Nu cumva intenționează ei să împingă poporul englez la o insurecție de felul celei din iunie ³³⁶ pentru a frînge spiritul său crescînd de luptă și a-l îngenunchea pentru mulți ani de aici înainte ?

Cu toate acestea însă sîntem lipsiți de posibilitatea de a urmări mai îndeaproape simptomele războiului civil care se coace în Anglia, mai ales pentru că presa londoneză închide intenționat ochii în fața acestor fapte importante și abate atenția cititorilor săi cu tot felul de fleacuri, ca, de pildă, banchetul pe care d-l Titus Salt, unul dintre prinții industriei din Yorkshire, l-a dat cu ocazia inaugurării palatului-fabrică ce-i aparține și la care au fost ospătați regește nu numai aristo-

crății din localitate, ci și muncitorii săi. El a ridicat paharul „pentru prosperitatea, sănătatea și fericirea clasei muncitoare”, după cum relatează presa din capitală cititorilor ei. Ceea ce nu li se spune însă este că, după câteva zile, țesătorii lui, care fabrică țesături de semilână, au fost înștiințați despre o nouă reducere a salariilor lor, și anume de la 2 șilingi și 3 pence la 2 șilingi și 1 penny. „Dacă aceasta înseamnă sănătate sau prosperitate pentru țesători — scrie una dintre victimele lui în ziarul „People's Paper” — eu unul nu le doresc”.

Ați citit poate în „Times” că o oarecare d-nă MacDonnell din Knoydart, Glengarry, urmînd exemplul ducesei de Sutherland, a început „să-și curețe” moșiile pentru a înlocui oamenii cu oi. Ziarul „People's Paper”, înștiințat de un corespondent local, face următoarea descriere plastică a acestei operații malthusiene :

„Pe proprietățile acestei doamne locuia un anumit număr de arendași săraci ; mulți dintre ei nu erau în stare să-și achite arenda, iar unii, după cum ni s-a spus, erau mult în urmă cu plata. De aceea doamna le-a poruncit tuturor să se care de acolo și ei au fost nevoiți să-și caute adăpost în păduri și în peșteri, unde trăiesc sau, mai bine zis, mor de atunci, în timp ce cail d-nei MacDonnell se lăfăiesc în clădiri confortabile și calde. În același timp ea s-a oferit să plătească arendașilor izgoniți drumul pînă în Canada, costul transportului fiind mai redus decît contribuția la operele de binefacere pentru săraci, și le-a permis să-și vîndă «mica» lor «avere», deși ei nu au nici un fel de avere de vîndut, afară de hainele de pe ei, o masă stricată sau o pisică reumatică. În sfîrșit, le-a iertat arenzile neplătite, pe care oricum nu le putea încasa. Aceasta se numește «generozitate nobilă»”.

Asemenea evacuări par a fi din nou la ordinea zilei în regiunile muntoase ale Scoției. Cel puțin așa declară sir Charles Forbes, proprietar funciar din Scoția, care scrie în ziarul „Times” că

„creșterea oilor devine în prezent atît de rentabilă, încît crescătorii noștri de oi vor găsi oricînd că e mai avantajos să crească oi și să plătească evacuarea tuturor acelor care le stau în cale”.

Scris de K. Marx
la 7 octombrie 1853

Publicat în ziarul
„New York Daily Tribune” nr. 3.904
din 21 octombrie 1853

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba engleză

Semnat : *Karl Marx*

Karl Marx

* Manifestul turc. — Situația economică a Franței ⁸³⁷

Londra, marți 18 octombrie 1853

Manifestul turc, adresat la 1 octombrie celor patru mari puteri ca document care să justifice declarația de război trimisă de sultan țarului, este din toate punctele de vedere superior uriașei mase de documente oficiale care au inundat Europa începînd din mai 1853.

Sultanul, se arată în manifest, n-a dat ocazie la nici un fel de diferende. După ce problema locurilor sfinte a fost rezolvată, nu mai rămăsese nici măcar un pretext pentru iscarea unor diferende. În timp ce Rusia a încălcat toate tratatele, Turcia a epuizat toate mijloacele în vederea concilierii. După părerea puterilor înseși, sultanul nu trebuia să semneze nota prințului Menșikov. Cum s-a putut atunci presupune că el va accepta nota de la Viena care, în general, aproape că nu se deosebește de nota prințului Menșikov? Nota explicativă a Conferinței de la Viena nu putea schimba această stare de lucruri. Dacă Rusia a dat o interpretare greșită paragrafelor *clare și precise* ale tratatului de la Kuciuk-Kainargi, nu este oare oarecant „să i se pună la îndemină paragrafe *vagi și nebulose*, care să-i ofere un pretext serios pentru pretențiile ei la un protectorat religios?” În afară de aceasta, modificările propuse de sultan au fost pe deplin justificate prin explicațiile publicate ulterior de Nesselrode. Ocuparea Principatelor dunărene a constituit de la bun început un casus belli, și acum Poarta a hotărît să o declare un casus belli. În consecință s-a cerut prințului Gorceakov să evacueze provinciile dunărene. În cazul cînd în termen de 15 zile de la primirea acestui avertisment el va da un răspuns negativ, Omer-pașa va începe ostilitățile, reprezentanții ruși vor trebui să părăsească teritoriul Imperiului otoman, iar relațiile comerciale dintre cele

două țări vor fi întrerupte. Totuși vasele comerciale rusești nu vor fi sechestrate, ci vor primi numai ordinul să părăsească porturile turcești. Strămtorile vor continua să rămână deschise pentru flota comercială a puterilor prietene.

Acesta este conținutul manifestului sultanului.

Ultimatumul Turciei a fost comunicat prințului Gorceakov pe data de 9 ale acestei luni. Așadar, termenul pentru evacuarea Principatelor expiră la data de 25. Amenințarea cu începerea ostilităților nu trebuie însă înțeleasă textual, deoarece Omer-pașa nu-și va părăsi desigur pozițiile sale puternice pentru a-i ataca pe ruși.

În numărul de ieri al ziarului „Morning Herald” sînt confirmate cele spuse de mine cu privire la mișcarea armatei ruse spre apus și la înțelegerea secretă care există, așa cum o dovedește această mișcare, cu Austria*.

Credincioasă vechiului sistem asiatic de înșelăciune și ter-tipuri mărunte, Rusia mizează acum pe credulitatea lumii apusene pentru a răspîndi zvonul că țarul „tocmai trimisese în cea mai mare grabă un curier la Viena cu declarația că acceptă bucuros și integral toate condițiile propuse de puterile mediatoare”, cînd, din nefericire, „a aflat despre declarația de război a Porții”. Atunci, firește, divinul stăpîn al rușilor a retras de îndată *toate concesiile* pe care le făcuse pînă atunci și a exclamat: „Acum nu ne mai rămîne altceva decît războiul, un război pe viață și pe moarte” (*guerre à l'outrance*). Reiese deci că țarul a fost silit de sultan să intre în război.

Se spune că d-l von Bruck, internunțiu austriac, ar fi întreat Poarta dacă intenționează să propună emigranților politici să fomneze o legiune străină. Reșid-pașa a răspuns că, deși Porții i se fac mereu propuneri în acest sens, el nu a luat încă nici o hotărîre; dar dacă Turcia va fi părăsită de aliații ei, ea se va considera pe deplin îndreptățită să folosească orice mijloace în apărarea sa și să apeleze la serviciile emigranților politici împrăstiați în diferitele țări din Europa.

În ziarul „Constitutionnel” citim:

„Avem temeuri să credem că în momentul de față, la Paris și la Londra s-au și primit mesaje oficiale din partea Înaltei Porți, în care aceasta cere ajutorul Franței și Angliei”.

* Vezi volumul de față, pag. 363. — Nota Red.

Ziarele anunță că împăratul Austriei * și-a redus armata cu aproape 100.000 de oameni. Adevărul este că 100.000 de oameni au plecat în permisie, dar ei pot fi rechemati în orice moment. Guvernul de la Viena a fost împins la acest pas, pe de o parte, de dificultățile financiare, și, pe de altă parte, de speranța că în felul acesta va găsi creditori.

Pasajul de mai jos referitor la comerțul de cereale al Franței, extras dintr-un buletin comercial londonez, prezintă, după părerea mea, interes pentru cititori :

„Pe baza unei foarte ample corespondențe, neprecupețind nici un efort pentru a stabili adevărata stare de lucruri, apreciem că în Franța recolta de grâu va fi în medie cu o treime mai mică, variind de la un ținut la altul, recolta cea mai proastă fiind cea din sud. E adevărat că ziarele aflate sub influența guvernului încearcă să convingă publicul că lucrurile nu stau chiar așa, dar înseși măsurile guvernului infirmă în suficientă măsură asigurările date de aceste ziare. Guvernul a dispus mai întâi ca legile cu privire la navigație să fie mai puțin rigurose aplicate în ceea ce privește Anglia, iar după aceea a abrogat definitiv aceste legi. Apoi, a hotărât cu anticipație reducerea taxelor vamale, pe care scara mobilă le-ar fi redus ea însăși, fixându-le la minimum (fără a ține seama de împărțirea Franței în regiuni cu tarife vamale diferite), și a deschis porturile pentru vasele străine, scutindu-le de taxa pe tonaj. După aceea a acordat vaselor care transportă cereale libertatea de navigație pe toate râurile și canalele, iar societăților de cale ferată li s-a recomandat să fixeze tarife reduse la transporturile de mărfuri alimentare. Guvernul a declarat intrarea liberă în Algeria și a permis vaselor algeriene de orice tonaj să navigheze în apele Franței, a interzis exportul de cartofi și legume și nu s-a dat în lături de a se amesteca în mod arbitrar pe numeroase piețe în relațiile dintre vinzători și cumpărători. Toate acestea sînt ori simptome evidente ale unei recolte proaste, ori măsuri de precauție cu totul inutile. De oitva timp în comerțul francez se constată anumite perturbări. Și aceasta nu din cauză că comerțianții din întregul imperiu ar avea îndoiele în ceea ce privește recolta, ci pentru că pasul greșit făcut de guvern prin stabilirea prețurilor fixe la cereale i-a derutat atât de mult, încît se tem să încheie tranzacții. Se știe că imediat după publicarea decretului zburau în toate direcțiile telegrame prin care se anulau tranzacțiile cu cereale. Nu se poate prevedea ce urmări va avea în cele din urmă această măsură asupra prețurilor. Producția totală medie de grâu a Franței este evaluată la 80.000.000 de hectolitri (aproximativ 28.000.000 de quarteri). În ultimii 25 de ani, cea mai mare recoltă a fost de 97.000.000 de hectolitri, în 1847, iar cea mai mică a fost de 52.000.000 de hectolitri, în 1830. Producția de grâu a crescut foarte mult în ultimii ani, depășind considerabil creșterea populației; faptul că în prezent rezervele de grîne sînt complet epuizate dovedește că populația se hrănește mult mai bine și că trăiește în condiții mai bune decît înainte.

* — Franz-Iosif I. — *Nota Red.*

Tabelul de mai jos arată creșterea populației și a producției de grâu în ultimii 25 de ani :

Anii	Populația	Producția medie anuală de grâu pe perioade de 5 ani (în hectolitri)	
1831	32.569.223	din 1827 pînă în 1831	57.821.336
1836	33.540.910	" 1832 " " 1836	68.684.919
1841	34.240.078	" 1837 " " 1841	71.512.258
1846	35.400.486	" 1842 " " 1846	72.015.564
1851	35.781.821	" 1847 " " 1851	86.124.123

Creșterea consumului proporțional cu creșterea populației va face ca urmările recoltei proaste să fie și mai grele, întrucît nu există în depozite rezerve vechi de grîne care ar putea fi folosite și, firește, nici rezerve de grîne importate".

Intențiile sinistre ale claselor conducătoare din Anglia față de Turcia pot fi deduse din predicile d-lor Bright și Cobden la Edinburgh, din cuvîntările lui Gladstone la Manchester și din aluziile făcute de unele ziare în sensul că, în cazul unui război ruso-turc, lordul Aberdeen va fi înlocuit de lordul Palmerston, cavalerescul adversar al Rusiei.

În prezent, în coloanele ziarelor apar regulat știri despre anchete cu privire la situația din închisori. Din cele ieșite la iveală pînă acum rezultă că la Birmingham regimul de închiisoare prevede folosirea zgărzilor sau a torturării deținuților prin imobilizarea cu ajutorul unor lanțuri fixate de zid, la Leicestershire — scoabele de fier, iar la Hampshire — tortura mai puțin rafinată a înfometării. Și „aceasta se numește o țară liberă !”

Într-unul din articolele precedente am arătat că așa-zisa pace încheiată cu Birmania nu este decît un armistițiu și că noile achiziții teritoriale vor constitui o nesfîrșită sursă de noi complicații pentru cuceritorii britanici *. Într-adevăr, ultimele știri sosite prin poșta de uscat anunță că în Birmania partidul războiului se întărește, că noile teritorii sînt literalmente invadate de bande mari de briganzi, ațîțate de guvernul din Ava, care fac necesară o sporire considerabilă a forțelor armate la Prome, și că „în rîndul trupelor britanice bîntuie boli și se manifestă o puternică nemulțumire, iar locuri indicate, din punct de vedere sanitar, pentru barăci n-au putut fi încă găsite”.

* Vezi volumul de față, pag. 214—215. — Nota Red.

Atitudinea de neglijență rușinoasă a cîrmuitorilor britanici ai Indiei față de tot ce privește lucrările de irigație a dus din nou în districtul Patna la izbucnirea obișnuitei epidemii de holeră și la foamete, ca urmare a secetei prelungite.

Dintr-un raport apărut de curînd extrag următoarele date referitoare la naufragiile unor vase britanice și străine în apropiere de țărmurile Regatului Unit :

Anii	Vase naufragiate	Vase scufundate din cauza pătrunderii apei sau a ciocnirilor	Vase impotmolite	Victime omenești	Numărul total al naufragiilor
1850	277	84	304	784	681
1851	358	—	343	750	701
1852	—	—	—	circa 900	1.100
Numărul total de naufragii pe 3 ani					2.482
Victime omenești				2.434	

Scris de K. Marx
la 18 octombrie 1853

Publicat în ziarul
„New York Daily Tribune” nr. 3.912
din 31 octombrie 1853

Semnat : *Karl Marx*

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba engleză

Karl Marx

* Arestarea lui Delescluze. — Danemarca. — Austria. — „Times” despre perspectivele unui război cu Rusia

Londra, vineri 21 octombrie 1853

Dintre arestările efectuate în ultimul timp la Paris, cea mai importantă este aceea a d-lui Delescluze, secretarul particular al d-lui Ledru-Rollin. El fusese trimis la Paris într-o misiune secretă și, după cum se anunță, asupra sa au fost găsite documente compromițătoare. Este de neînțeles cum de s-a putut încrede d-l Ledru-Rollin într-un om care n-a risipit nici pînă astăzi bănuiala care plana asupra lui că ar fi trădat în 1848 legiunea belgiană în faimoasa afacere de la Risquons-Tout ³³⁸.

La Copenhaga un coup d'état* pare inevitabil, deoarece guvernul nu este dispus să facă concesii, iar folketingul s-a pronunțat împotriva abrogării constituției actualmente în vigoare atîta timp cît guvernul nu îi va supune propriul său proiect de constituție pentru întregul regat danez. A ieșit la iveală că există două proiecte separate pentru ducatele Schleswig și Holstein. Ele nu sînt decît niște imitații neizbutite ale organizării vechilor diete provinciale prusiene: reprezentarea și-o împart între ele cîteva „stări”, dreptul de a alege este în funcție de posedarea unei proprietăți funciare, iar exercitarea acestui drept este îngrădită de condiția „domiciliului permanent” în circumscripția electorală respectivă. Dintre paragrafele acestor constituții, cele mai demne de relevat sînt în număr de două, dintre care unul privează judecătorii de vechiul lor drept de a anula hotărîri administrative, iar al doilea lipsește de dreptul de vot orice persoană compromisă prin participarea la luptele revoluționare din 1848—1850, indiferent dacă ulterior a fost amnistiată sau nu.

Am mai arătat în ultimul meu articol că decretul austriac cu privire la reducerea armatei urmărea numai să momească pe creditorii; acum însă, cînd a dispărut orice speranță de a

* — lovitură de stat. — Nota Trad.

obține un împrumut, cînd guvernul declară că nu a avut nici-odată intenția să contracteze un împrumut și cînd a recurs la o nouă emisiune de bani de hirtie, sintem informați că

„nu se iau nici un fel de măsuri pentru aducerea la îndeplinire a decretului imperial referitor la reducerea armatei și că, dimpotrivă, toți generalii care comandă trupe în Lombardia, în Ungaria și în Croația au cerut întăriri ținînd seama de starea de spirit a populației din aceste țări“.

În legătură cu acțiunile împăratului Rusiei în timpul recențelor sale vizite la Olmütz și Berlin, un corespondent din Paris al ziarului „Morning Post“ scrie următoarele :

„Principalul scop urmărit de țar a fost încheierea unei noi alianțe între puterile nordice... Pentru a învinge rezistența Prusiei, el nu a lăsat nefolosit nici un argument, aș spune nici un mijloc de mituire, declarîndu-se gata ca, în caz că i se va permite să invadeze și să păstreze teritoriile turcești, să renunțe în favoarea Prusiei la ocuparea Varșoviei și la dominația militară asupra Poloniei“.

În ceea ce privește informațiile cu privire la victoriile rușilor asupra lui Șamil, știri sosite la Paris arată că este vorba de simple născociri, întrucît în Caucaz nu au mai avut loc nici un fel de lupte din luna mai, cînd Șamil a obținut victoria de la Mendoh și cînd au fost respinse încercările ofensive ale rușilor pe râul Malka.

„Înțelegem foarte bine de cită popularitate s-ar bucura un război dus, în interesul polonezilor sau al ungarilor, împotriva Rusiei, chiar dacă pentru amestecul nostru nu ar exista alt temei decît simpatiile politice... Dar un război în interesul turcilor nu-l înțelegem“.

Astfel scria „Times“ la 12 octombrie. O săptămîină mai tîrziu citim în același ziar :

„Prima ciocnire dintre armatele engleze și ruse ar însemna un semnal pentru revoluție pe tot continentul, și noi nu considerăm în nici un caz imposibil, cum, de altfel, nu considerăm nici condamnabil, ca un asemenea considerent să fi trecut din cînd în cînd prin mintea conducătorilor noștri aristocratici, plutocratici, despotici și de orice alt fel, numai democratice nu... Trebuie să chibzuim bine înainte de a porni un război împotriva Rusiei în apărarea suveranității *nominale* a Turciei asupra unor provincii în fapt independente, pentru că dacă procedăm astfel provocăm o răscoală în Imperiul austriac“.

Prin urmare, Anglia nu trebuie să pornească război împotriva Rusiei ba pentru că, procedînd astfel, i-ar apăra pe turci, în loc să-i apere pe polonezi și pe unguri, ba pentru că orice război în interesul Turciei ar fi în același timp un război în interesul polonezilor și al ungarilor !

Ziarul „Presse” din Viena anunță că sultanul i-a oferit lui Abd-el-Kadîr un post de comandă în armata turcă în eventualitatea unui război împotriva Rusiei. Tratatивele au fost duse prin șeik-ul-islam, iar emirul s-a declarat dispus să intre în serviciile Turciei cu condiția să se ceară în prealabil aprobarea lui Bonaparte. I se propune postul de comandant al armatei turcești din Asia.

Scris de K. Marx
la 21 octombrie 1853

Publicat în ziarul
„New York Daily Tribune” nr. 3.917
din 5 noiembrie 1853

Semnat : *Karl Marx*

Se tipărește după textul
apărut în ziar .

Tradus din limba engleză

Friedrich Engels

Deplasările armatelor în Turcia

În ultimul timp, pe teatrul de operații militare din Turcia au avut loc câteva importante mișcări de trupe care ne dau posibilitatea să apreciem mai clar pozițiile și planurile celor două părți. Rușii — vorbim în primul rând despre ei pentru că ei sînt partea care atacă și deci este de presupus că inițiativa le aparține — continuă să-și extindă linia de operații spre apus. O brigadă după alta a fost trimisă în direcția Vidinului, în susul Dunării ; și în prezent se poate spune că frontul armatei ruse se întinde de la Calafat, așezat în fața Vidinului, pînă la Oraș, în fața Hirșovei, amenințînd astfel în egală măsură drumul spre Constantinopol și drumul spre Serbia și Macedonia. Chiar după prima mișcare spre Calafat devenise destul de clar că rușii vor pune la cale o invazie în centrele cu populație slavă și greacă ale Turciei. Totodată, pornind de la aceste mișcări de trupe, se putea presupune că planul de campanie prevede acțiuni defensive și simple demonstrații pe drumul direct spre Constantinopol și energice acțiuni ofensive pe drumul spre Sofia, precum și în Serbia și în Macedonia. Dar atunci cînd aveau loc aceste mișcări, turcii nu declaraseră încă război. Acest eveniment s-a produs între timp și, după cît se pare, l-a făcut în așa măsură pe țar să-și iasă din fire, încît el va impune, probabil, trupelor sale acțiuni mult mai energice decît erau de așteptat pînă acum. Nu numai că în fruntea forțelor rusești a fost pus prințul Paskevici, dar se mai spune că el va aduce cu sine 40.000 de soldați din armata staționată în Polonia, considerată cea mai bună din Rusia după gardă și unitățile de grenadierii. Asemenea întăriri ar asigura forțelor rusești o superioritate de natură să îndreptățască acțiuni ofensive atît pe Dunărea de sus cît și de jos, în același timp ele putînd fi privite ca o contrapondere a trupelor franceze și engleze care, după cum se aude, s-ar părea

că vor fi trimise în ajutorul Turciei. În orice caz însă aceste întăriri rusești nu pot ajunge la Dunăre atât de repede încât să mai poată participa încă în anul acesta la operații. De la Varșovia pînă la București, prin Dubno, Hotin și Iași, este o distanță de 800 de mile, prin ținuturi în care armata nu poate străbate mai mult de 8—10 mile pe zi. Așadar, aceste trupe proaspete își vor putea ocupa pozițiile abia peste trei luni, adică la începutul lunii ianuarie, și, dacă ținem seama de anotimp, marșul lor va dura, probabil, și mai mult. Deci pînă la începutul campaniei de primăvară aceste trupe vor rămîne, după cum se vede, cu totul în afara operațiilor militare.

Forțele rusești staționate în prezent în Principatele dunărene sînt evaluate la 130.000—150.000 de oameni. Dacă presupunem că din cauza bolilor și dezertărilor ele numără cu 20.000—30.000 de oameni mai puțin, ele rămîn totuși din punct de vedere numeric superioare forțelor turcești care le stau în față. Pe cînd forța numerică a trupelor rusești o putem aprecia numai ținînd seama de numărul de divizii și de brigăzi trimise în Turcia și de efectivul oficial al acestor unități, efectivul trupelor turcești de pe Dunăre este foarte bine cunoscut din relatările ofițerilor englezi, francezi și piemontezi trimiși acolo de guvernele lor. Și toate aceste relatări coincideau în aprecierea că, chiar după sosirea trupelor din Egipt, armata activă a turcilor, comandată de Omer-pașa, nu număra mai mult de 110.000 de ostași, din care numai 80.000 în cadrul unităților regulate. În spatele frontului acestor trupe, la Adrianopole, era în curs de formare o armată de rezervă, care trebuia să fie alcătuită din 80.000 de soldați din redif (soldați bătrîni rechemați sub arme), dar nu dispunem de informații sigure în legătură cu această rezervă. Este deci un fapt că, în ziua în care se va trage primul foc de armă, Omer-pașa va comanda o armată inferioară din punct de vedere numeric armatei adversarului său și că, în afară de cazul cînd acest adversar va comite greșeli grave sau el însuși va conduce armata în mod ireproșabil, nimic nu-l poate salva de la înfrîngere.

Avem informații la fel de precise cu privire la dispozitivul și pregătirile de apărare ale turcilor. Ei au construit trei linii de fortificații: prima — pe Dunăre, pentru a împiedica trecerea ei de către dușman; a doua — de la Varna la Șumla; a treia — la cîteva mile în spatele celei precedente, pe riul Kamcik, unde se află fortăreața care apără trecătorile peste munții Balcani. După cum le descriu ofițerii străini, aceste

fortificații sînt atît de formidabile, încît orice încercări ale dușmanului de a pune stăpînire pe ele sînt, pare-se, sortite unui eșec. Cu tot respectul nostru pentru importanta artă a fortificațiilor de cîmp și pentru competența ofițerilor care au făcut această descriere, ne permitem să remarcăm că asemenea păreri trebuie cîntărite cu cea mai mare circumspecție. Cîte fortificații de cîmp socotite inexpugnabile n-au fost cucerite, după cîteva salve de mitralii, la primul asalt ! Și cine nu știe că cele mai renumite fortificații de cîmp construite vreodată — liniile de la Torres Vedras³³⁹ — au fost puternice nu pentru că au permis o rezistență pasivă, ci pentru că Wellington dispunea de 100.000 de oameni pentru apărarea lor, în timp ce Masséna nu avea decît 30.000 de oameni pentru a le ataca ! Unele fortificații de cîmp izolate, de pildă, în trecătorile prin munți, nu arareori s-au dovedit cît se poate de folositoare ; dar în condițiile moderne nu s-a întîmplat niciodată ca o armată dispunînd de forțe superioare, comandată de un general iscusit, să fie învinsă într-o bătălie generală ca urmare a rezistenței pasive asigurată de fortificații de cîmp. În afară de aceasta, aproape totul depinde de felul cum sînt apărate fortificațiile de cîmp ; trupe insuficient de disciplinate sau cu desăvîrșire nedisciplinate sînt de prea puțin folos în dosul parapetului fortificațiilor atunci cînd asupra lor se revarsă o grindină de mitralii.

Dar să vedem care sînt cele trei linii de apărare fortificate de turci. Prima este cea de-a lungul Dunării. Sensul fortificării liniei Dunării nu poate fi decît de a construi fortificații care să-i împiedice pe ruși să treacă acest fluviu. Lungimea Dunării de la Orșova pînă la mare este de aproape 600 de mile ; pentru a construi fortificații eficiente pe toată această lungime și a le înzestra cu garnizoanele necesare, ar fi nevoie de efective de șase ori mai mari decît cele de care dispune comandamentul turc, și, chiar dacă le-ar avea, el ar face cea mai mare greșeală dacă le-ar utiliza în acest scop. De aici se poate trage concluzia că această primă linie de fortificații reprezintă numai cîteva lucrări de apărare între Rusciuc și Hirșova, care pot face mai dificilă trecerea Dunării, dar nu pot s-o împiedice efectiv.

A doua linie, de la Șumla la Varna, este aceeași poziție pe care turcii au fost înfrînți în 1829 și unde vor fi, fără îndoială, din nou zdrobiți dacă primesc aici bătălia hotărîtoare. Se pare că această poziție prezintă avantaje excepționale pentru apărare și că poate fi cu ușurință întărită considerabil pe

cale artificială. Linia de pe riul Kamcik, în spatele celei de la Varna la Şumla, pare să fie şi mai puternică şi oferă avantaje în sensul că inamicul va fi nevoit să lase în urma sa o parte din trupe pentru blocarea fortăreţelor amintite. Amîndouă liniile au însă un dezavantaj serios : în spatele frontului lor există o trecătoare îngustă, singura cale de retragere posibilă. Pentru o armată inferioară din punct de vedere numeric acest dezavantaj cîntăreşte mai greu decît toate avantajele. De aceea ar fi o greşeală flagrantă dacă o asemenea armată ar primi aici o bătălie, în afară de cazul cînd nu ar fi tot atît de sigură cum erau englezii la Waterloo că, în momentul hotărîtor, duşmanul care atacă va fi lovit în flanc de o armată aliată³⁴⁰.

Nu avem posibilitatea să apreciem în ce fel intenţionează Omer-paşa să folosească de fapt aceste fortificaţii. Fără îndoială, el îşi dă foarte bine seama că rolul său în război va fi mai ales defensiv şi de aceea procedează foarte just întărindu-şi poziţiile de apărare prin toate mijloacele pe care i le pune la dispoziţie arta fortificaţiilor. Nu ştim dacă el intenţionează să-i sperie pe ruşi cu aceste fortificaţii şi să-i silească să renunţe la trecerea Dunării în punctele de unde Constantinopolul ar fi cel mai direct ameninţat sau dacă se gîndeşte să primească aici o bătălie hotărîtoare. Se spune că el şi-a dispus armata în aşa fel, încît, în orice punct în direcţia Şumla ar trece ruşii fluviul, să fie totdeauna gata să atace unităţile avansate ale coloanei lor principale şi să le zdrobească înainte de a putea primi întăriri. În acest caz, a doua linie de fortificaţii ar oferi turcilor o retragere asigurată dacă operaţia n-ar fi încununată cu succes. Adevărul este însă că o mare bătălie defensivă pe oricare dintre aceste trei linii ar fi o greşeală ; căci ori ruşii îşi vor concentra toate forţele pentru atac, şi atunci şansele de succes ale lui Omer-paşa nu vor fi decît foarte reduse, ori le vor împărţi, şi atunci el va trebui să părăsească liniile sale fortificate pentru a ataca una dintre coloanele lor. Cea mai bună folosinţă pe care ar putea-o da acestor fortificaţii şi singura corespunzătoare sistemului modern de ducere a războiului ar fi de a face din ele o bază provizorie de acţiuni ofensive, pe care să le întreprindă împotriva unor coloane ruseşti izolate atunci cînd acestea ar trece Dunărea, de a împiedica înaintarea ruşilor prin apărarea mai mult sau mai puţin îndîrjită a fiecărei linii şi de a ţine, cu ajutorul liniei a treia, principalele trecători din Balcani atît timp cît se poate face acest lucru fără a primi o bătălie generală.

Totodată, nu se poate nega că orice armată, și mai ales armata turcă, ar fi profund demoralizată dacă ar trebui să abandoneze aceste fortificații fără luptă; căci dacă nu poate rezista pe metereze și în tranșee, atunci cum să-i bată pe ruși în câmp deschis? Așa judecă întotdeauna soldatul de rînd, mai ales dacă nu este încă îndeajuns de învățat cu disciplina. De aceea, dacă fortificațiile despre care este vorba au într-adevăr importanța ce li se atribuie, sîntem siliți să le considerăm mai primejdioase pentru turcii înșiși decît pentru ruși.

Dar oare rușii nu s-au fortificat și ei în Valahia? Desigur, dar situația lor este diferită. Rușii sînt cei care atacă; fortificațiile lor servesc numai ca să le acopere retragerea, în cazul unui eșec; și să îngreueze urmărirea; iar calea lor de retragere este străbătută de patru cursuri de apă, așezate unul după altul, formînd tot atîtea linii de apărare. Aceste linii sînt: Dunărea, Argeșul, Buzăul și Siretul. Aici există condiții minunate pentru fortificații intermediare. Acestea sînt liniile de apărare naturale care, pentru o armată europeană, nu constituie un obstacol în calea retragerii, dar care prin perfecționări artificiale neînsemnate pot deveni un obstacol serios în calea urmărilor. Și, ceea ce este cel mai important, rușii nu au intenția să primească aici o bătălie generală avînd în spatele lor o singură linie de retragere. După cîte putem noi aprecia, fortificațiile rusești corespund, fără îndoială, sistemului european de ducere a războiului, în timp ce fortificațiile turcești au mai ales un caracter asiatic. Același lipsă de chibzuință caracterizează și dispozitivul general al trupelor turcești. Pentru apărarea Constantinopolului, turcii și-au concentrat forțele în jurul drumului cel mai scurt care duce spre acest oraș, în timp ce rușii, după cum se vede, intenționează să-și îndrepte primul atac nu împotriva Constantinopolului, ci împotriva părții centrale a peninsulei, unde stăpînirea turcă este mai vulnerabilă ca în orice altă parte și pe unde, la urma urmei, trece drumul cel mai scurt pe care se poate deplasa armata rusă spre capitala Turciei.

De altfel există o împrejurare care nu trebuie să fie uitată. Armata rusă este și a fost întotdeauna înceată și prudentă în deplasările sale. Este foarte probabil că în timpul iernii ea nu va acționa. S-ar putea să aibă loc unele ciocniri, una sau cealaltă dintre părți căutînd să pună stăpînire pe unul dintre ostroavele Dunării. Dar în afară de cazul cînd țarul ar da ordin să se desfășoare acțiuni extraordinare — iar un astfel de ordin ar fi, după toate probabilitățile, zădărnicit de pasi-

vitata și pedanteria generalilor săi — este puțin probabil ca înainte de venirea primăverii să aibă loc manevre hotărâtoare. Trecerea Dunării, ce-i drept, e posibilă, dar Balcanii nu pot fi trecuți, iar între fluviu și lanțul de munți poziția armatei ruse ar fi cât se poate de periculoasă.

Între timp, turcii și-au trimis flota la Varna. Amiralul Slade, un englez, comandantul acestei flote, pare plin de optimism. Dar și acesta este un pas foarte riscant. E drept că flota rusă pare să fie inferioară flotei turcești sub toate raporturile, afară de cel numeric; dar atâta timp cât rușii au de două ori mai multe tunuri și vase de linie decât turcii, aceștia din urmă nu se pot angaja într-o luptă în afara bății bateriilor lor de coastă. Și dacă așa stau lucrurile, flota lor ar avea o poziție mai sigură și mai avantajoasă în Bosfor, unde este puțin probabil ca rușii să încerce s-o blocheze. La Varna, flota turcă riscă să fie complet imobilizată, în timp ce în Bosfor și-ar păstra libertatea de acțiune și ar putea fi folosită pentru expediții la Trebizonda, spre coasta Caucazului sau împotriva unor baze ale flotei rusești.

Deci, vrînd-nevrînd, sîntem siliți să recunoaștem că rușii sînt superiori turcilor în toate privințele. Viitorul va arăta dacă Omer-pașa, care este indiscutabil un comandant capabil, va izbuti să schimbe raportul de forțe datorită calităților sale personale. Dar bătrînul Paskevici, deși domol, este totuși un general cu experiență și nu se va lăsa dus cu ușurință.

Scris de F. Engels în jurul
datei de 21 octombrie 1853

Publicat ca articol de fond în ziarul
„New York Daily Tribune” nr. 3.919
din 8 noiembrie 1853

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba engleză

Friedrich Engels

Războiul sfânt

Pe Dunăre a început, în cele din urmă, războiul — un război al fanatismului religios de ambele părți, un război pentru atingerea unor scopuri ambițioase tradiționale în ceea ce-i privește pe ruși, un război pe viață și pe moarte în ceea ce-i privește pe turci. După cum era de așteptat, Omer-pașa a început primul adevăratele ostilități. Era de datoria lui să demonstreze într-un fel sau altul hotărîrea de a alunga cu forța armelor pe cotropitori de pe teritoriul Imperiului otoman. Nu este însă cîtuși de puțin sigur că ar fi trecut Dunărea cu 30.000 pînă la 50.000 de oameni, cum glăsuiesc zvonuri provenite de la Viena ; dacă a făcut-o totuși, există motive de a considera că a comis o greșeală fatală. Malul pe care îl părăsește îi oferă o poziție bună și ample posibilități de apărare ; pe malul pe care vrea să-l ocupe, el va avea pentru ofensivă mai puține forțe decît inamicul, iar în caz de înfrîngere căile de retragere îi vor fi tăiate. De aceea știrea că ar fi trecut Dunărea cu asemenea efective trebuie pusă la îndoială pînă cînd vom primi relatări mai precise.

Dacă în Europa războiul a început în împrejurări defavorabile turcilor, în Asia situația este alta. Acolo teritoriul din zona de graniță dintre Turcia și Rusia se împarte din punct de vedere militar în două teatre de operații net deosebite. Un lanț de munți, sau mai bine zis un șir de lanțuri muntoase, leagă Caucazul cu podișul Armeniei centrale și formează cum-păna apelor între riurile care se varsă în Marea Neagră și riurile Arax și Eufrat, dintre care primul se varsă în Marea Caspică, iar cel de-al doilea în golful Persic. Acest lanț, care înainte vreme despărțea Armenia de Pont, separă astăzi cele două ținuturi distincte unde va trebui să se desfășoare războiul. Format din stînci abrupte și aproape golașe, el este străbătut de foarte puține drumuri, dintre care mai importante

sînt două, și anume drumurile care duc de la Trebizonda și Batum spre Erzerum. Prin urmare, pentru orice scopuri militare aceste înălțimi pot fi considerate aproape de netrecut, și aceasta obligă pe ambii adversari să țină de o parte și de alta a munților formații militare separate, care vor opera mai mult sau mai puțin independent unele de altele.

Ținutul de pe țărmul Mării Negre este străbătut de numeroase râuri și torente de munte, care formează tot atîtea poziții militare de apărare. Atît rușii cît și turcii posedă în punctele importante posturi întărite. În acest ținut în general accidentat (numai valea riului Rion formează un fel de șes) s-ar putea duce cu mult succes un război de apărare împotriva unei armate numeric superioare (deoarece, datorită munților, sînt foarte puține pozițiile care ar putea fi învăluite pe uscat), dacă aceasta din urmă nu va coopera cu unități ale flotei respective. Apropiindu-se de coastă și debarcînd la nevoie trupe în flancul dușmanului, în timp ce armata îl angajează în luptă frontal, flota ar putea să învăluie una după alta toate aceste poziții puternice și să neutralizeze, dacă nu chiar să distrugă, întăriturile, care nu sînt prea impunătoare nici de o parte, nici de cealaltă a graniței. Așadar, litoralul Mării Negre aparține aceluia care este stăpîn pe mare; cu alte cuvinte, dacă flotele aliate nu vor coopera activ cu turcii, litoralul va aparține, după toate probabilitățile, rușilor.

Ținutul așezat mai spre interior, pe versantul opus al munților, cuprinde teritoriul pe care se află izvoarele Eufrațului, Araxului și Kurei. De o parte a graniței se întinde provincia turcească Armenia, de cealaltă — provincia rusească Gruzia. Această regiune este și ea extrem de muntoasă și în general inaccesibilă armatelor. Erzerum de partea turcească și Tiflis de partea rusească pot fi considerate drept cele două baze nemijlocite de operații a căror pierdere ar atrage după sine în mod inevitabil pierderea întregii regiuni înconjurătoare. De aceea, luarea cu asalt a Erzerumului de către ruși a hotărît deznodămîntul campaniei din Asia în 1829³⁴¹.

Dar ceea ce este pentru una din părți baza nemijlocită de operații, va fi pentru cealaltă *obiectul* nemijlocit al operațiilor. De aceea drumurile care leagă Tiflisul și Erzerumul vor constitui linia de operații pentru ambele părți. Există trei drumuri: unul de-a lungul cursului superior al Kurei, prin Ahal-tih, altul de-a lungul cursului superior al Araxului, prin Erevan, al treilea, între primele două, traversează munții și duce spre Kars. Atît de o parte a frontierei cît și de cealaltă, toate

aceste drumuri sînt străjuite de orașe și posturi întărite, și ar fi greu de spus care este mai avantajos pentru turci și care pentru ruși. E de ajuns să spunem că drumul prin Ahalîh ar fi pentru trupele turcești drumul cel mai drept spre regiunile răscolate ale Caucazului, dar în înaintarea lor aceste trupe ar putea fi învăluite de unitățile rusești care s-ar îndrepta de la Batum, prin valea Ciorohului, spre Oltu și Erzerum. Drumul din Batum se unește cu cel din Tiflis la un punct situat la o depărtare de numai 15 mile de Erzerum, astfel că trupele rusești care ar înainta în direcția amintită ar avea posibilitatea să taie comunicațiile turcilor și, dacă ar fi destul de puternice, ar putea chiar să cucerească Erzerumul, ale cărui întăriri sînt de tip pur asiatic și nu pot constitui un obstacol serios.

Prin urmare, de ambele părți ale munților, poziția-cheie a teatrului de operații din Asia este orașul Batum; avînd în vedere această împrejurare, cît și importanța comercială a orașului, nu este de mirare că țarul s-a străduit întotdeauna să pună stăpînire pe el. Și nu numai atît: Batum este cheia teatrului de operații din întreaga Turcie asiatică, deoarece domină singurul drum practicabil care unește regiunea de coastă cu interiorul țării, drum care ocolește toate pozițiile turcești din fața Erzerumului. Și dintre cele două flote din Marea Neagră, aceea care își va sili adversarul să se retragă în porturile sale va fi stăpîină și pe Batum.

Rușii își dau seama bine de importanța acestui punct. Ei au trimis pe uscat și pe apă întăriri pe coasta Transcauziei. Cu puțin timp în urmă se putea crede că turcii, mai slabi în Europa, dețin o superioritate considerabilă în Asia. Se relatează că Abdi-pașa, comandantul armatei turcești din Asia, ar avea sub comanda sa 60.000, 80.000 sau chiar 120.000 de oameni, și că mii de beduini, kurzi și alte trupe neregulate formate din războinici s-ar aduna în fiecare zi sub steagurile lui. Se spunea că s-ar fi pregătit arme și muniții pentru răscolății din Caucaz și că, de îndată ce războiul va fi declarat, trupele turcești vor pătrunde pînă în inima acestui centru de rezistență împotriva Rusiei. În legătură cu aceasta trebuie arătat că este puțin probabil ca Abdi-pașa să aibă sub comanda sa trupe regulate cu un efectiv mai mare de 30.000 de oameni și că, înainte de a ajunge în Caucaz, el va trebui să facă față cu aceste forțe — și numai cu aceste forțe — împotrivirii îndîrjite a batalioanelor rusești. Călăreții săi beduini și kurzi pot fi folosiți de minune pentru acțiuni militare în

munți, pentru a sili pe ruși să-și fărâmițeze în mare măsură trupele și pentru a slăbi astfel forțele lor principale; ei pot pricinui mari pagube satelor de gruzini și de coloniști ruși de pe teritoriul rus și chiar să stabilească un fel de legătură secretă cu muntenii din Caucaz. Dar succesul trupelor neregulate va fi foarte efemer dacă trupele regulate ale lui Abdi-pașa nu vor fi în stare să bareze drumul de la Batum la Erzerum și să zdrobească nucleul armatei active pe care vor izbuti s-o concentreze rușii. În vremurile noastre, succesul oricăror operații militare efectuate de răsculați sau de trupe neregulate împotriva unei puternice armate regulate nu este posibil fără sprijinul unei armate regulate. Poziția turcilor la această frontieră este similară cu aceea a lui Wellington în Spania, și rămâne de văzut dacă Abdi-pașa va ști să-și folosească resursele la fel de bine cum a știut să le folosească generalul englez în fața unui dușman care îi era net superior în ceea ce privește ducerea războiului cu trupe regulate și care dispunea de mult mai multe mijloace în acest scop. În 1829 trupele rusești din Asia, concentrate în fața Erzerumului, numărau în total 18.000 de oameni; ținând seama de îmbunătățirile aduse de atunci armatei turcești (deși asupra părții staționate în Asia ele s-au răsfrînt într-o măsură mult mai mică), considerăm că rușii ar avea șanse bune de succes dacă în prezent ar putea să concentreze în același loc o forță de șoc de 30.000 de oameni.

Cine ar putea să prezică în momentul de față dacă vor izbuti sau nu, cînd în privința armatei ruse din Asia există și mai puține date demne de crezare și se răsbindesc și mai multe zvonuri decît despre armata rusă din Europa? Oficial, efectivele complete ale armatei din Caucaz se ridică la 200.000 de oameni; 21.000 de cazaci din regiunile Mării Negre au fost trimiși spre granița turcă; se afirmă că mai multe divizii au fost îmbarcate și trimise pe mare de la Odesa la Redut-Kale, pe coasta Caucazului de sud. Dar este îndeobște cunoscut că efectivul real al armatei din Caucaz nu reprezintă nici jumătate din efectivul ei nominal și că, din motive evidente, întăririle trimise dincolo de Munții Caucazului nu pot avea forța numerică despre care vorbesc zierele rusești. Pe baza știrilor contradictorii pe care le primim ne este cu totul imposibil să ne facem o idee, fie și aproximativă, despre efectivul trupelor rusești de la granița asiatică. Putem spune totuși că, după toate probabilitățile, forțele celor două părți se cam echilibrează (o răscoală generală imediată a caucazienilor

fiind exclusă), că turcii posedă poate o oarecare superioritate numerică și de aceea au toate motivele să întreprindă pe acest teatru de război operații ofensive.

În Asia șansele turcilor sînt într-adevăr mai promițătoare decît în Europa. Acolo ei nu au decît un singur punct important de apărare — Batum. Înaintarea spre Munții Caucazului, fie dinspre Batum, fie dinspre Erzerum, le va asigura în caz de succes o legătură directă cu aliații lor muntenii, și le va permite să taie, cel puțin pe uscat, comunicațiile cu Rusia ale armatei ruse din Caucazul de sud, ceea ce poate să ducă la nimicirea completă a acestei armate. Pe de altă parte, în caz de înfrîngere, turcii nu riscă decît să piardă Batumul, Trebizonda și Erzerumul ; dar chiar dacă s-ar întîmpla așa, rușii nu vor avea totuși forțe suficiente pentru a înainta mai departe. Avantajele întrec considerabil pierderile pe care le-ar rezerva o înfrîngere ; de aceea, pornind de la aceste considerente judicioase și temeinice, turcii au hotărît pesemne să desfășoare în această regiune operații ofensive.

Scris de F. Engels în jurul
datei de 27 octombrie 1853

Publicat ca articol de fond în ziarul
„New York Daily Tribune” nr. 3.925
din 15 noiembrie 1853

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba engleză

Karl Marx

Războiul. — Grevele. — Scumpetea

Londra, marți 1 noiembrie 1853

Nici nu au apucat bine să ajungă la Londra știrile despre canonada de la Isaccea³⁴², cînd din Viena s-a și comunicat telegrafic la Paris și la Londra că, la cererea reprezentanților celor patru puteri, Poarta a dat ordin ca operațiile militare, dacă n-au început încă, să se amîne pînă la 1 noiembrie. Trebuie oare considerat schimbul de focuri de artilerie de la Isaccea ca un început al ostilităților? Iată problema care frămîntă bursa de efecte și presa. După părerea mea, este o problemă lipsită de orice importanță, întrucît în orice caz termenul *armistițiului* trebuia să expire astăzi.

Se zvonește că armata turcă ar fi trecut Dunărea la Vidin și Măcin, adică la granița de sud-est și de nord-vest a Bulgariei. Veridicitatea acestei știri pare foarte îndoielnică. Potrivit ziarului parizian „Presse” de astăzi, în consiliul de război care a avut loc la seraskirat³⁴³ la 15 sau 16 octombrie s-a hotărît ca, de îndată ce se va cunoaște în mod oficial refuzul prințului Gorceakov de a evacua Principatele dunărene, operațiile militare să înceapă în două puncte diferite din Asia: împotriva fortăreței Poti de pe coasta Mării Negre și la granița cu Gruzia. Același ziar relatează că generalul Baraguay d'Hilliers, recent numit ambasador al Franței la Constantinopol, a plecat în Turcia însoțit de un stat-major alcătuit din ofițeri de geniu și de artilerie. D-l Baraguay este cunoscut ca un prost general și un bun intrigant. Vă reamintesc isprăvile sale la faimosul club de pe strada Poitiers³⁴⁴.

O dată cu primele bubuituri de tun care s-au făcut auzite în războiul rușilor împotriva Europei, în războiul capitalului împotriva muncii, dezlănțuit acum în regiunile industriale, a curs pentru prima oară sînge. Vineri seara au avut loc tulburări la Wigan, provocate de conflictul dintre mineri și regiile cărbunelui. Simbătă s-a anunțat că în oraș domnește liniște

perfectă, dar astăzi telegraful ne-a adus știrea că la mina lordului Crawford (contele Balcarres) minerii au atacat, că au fost chemate trupe, că soldații au tras și unul dintre muncitori a fost ucis. Întrucît urmează să primesc pe cale particulară informații de la fața locului, amîn relatarea mea despre cele întîmplate și vreau numai să-i pun în gardă pe cititorii dv. împotriva dărilor de seamă care apar în „Daily News” și în „Times”, deoarece primul dintre aceste ziare se află nemijlocit în solda școlii din Manchester, iar al doilea, după cum observă pe bună dreptate „Morning Herald”, este „dușmanul înverșunat, neîmpăcat și necruțător al clasei muncitoare”.

În 1842, cînd școala din Manchester, acționînd sub stindardul libertății comerțului, a atras proletariatul industrial într-o mișcare insurecțională, părăsindu-l mișelește în momentul primejdiei³⁴⁵, după cum a declarat pe față sir Robert Peel domnilor Cobdeni în Camera comunelor, în acea perioadă lozinca manchesterienilor era: „*alimente ieftine și salarii mari*”. Dar de îndată ce legile cerealelor au fost abrogate și s-a realizat libertatea comerțului, în sensul în care o înțeleg manchesterienii, altul a devenit strigătul lor de luptă: „*salarii mici și alimente scumpe*”. O dată cu adoptarea de către guvern a sistemului comercial manchesterian, magnații industriei și-au asumat o sarcină ce nu putea fi rezolvată într-un regim în care dominau ei: sarcina de a asigura o neîntreruptă înviorare industrială și prosperitate comercială. Ei și-au tăiat astfel orice posibilitate de retragere în caz că ar ajunge la un impas. Acum masele nu mai puteau fi amăgite cu o reformă parlamentară, ca în 1831; influența asupra legislației cucerită în folosul burgheziei de mișcarea pentru această reformă a fost folosită de burghezie exclusiv împotriva clasei muncitoare; iar aceasta din urmă și-a creat între timp propria sa mișcare politică — cartismul. Nu se mai poate arunca acum asupra aristocraților protecționiști răspunderea pentru toate anomaliile sistemului industrial și pentru conflictele adînci pe care le generează acest sistem, căci au trecut aproape opt ani de cînd ființează libertatea comerțului, introdusă în împrejurări deosebit de favorabile, în condițiile existenței Californiei și Australiei — două lumi ale aurului, create parcă la un semn de baghetă prin imaginația *demiurgului* modern. Astfel, treptat, pas cu pas, burghezia industrială a distrămat cu propriile ei mîini toate iluziile cultivate cu grijă, pe care le-ar fi putut folosi în ceasul primejdiei pen-

tru a face ca indignarea clasei muncitoare să se abată de la adevăratul ei dușman și să se îndrepte împotriva dușmanilor magnaților industriali — împotriva aristocrației funciare. În 1853 s-a pus capăt minciunilor fățarnice ale patronilor și iluziilor naive ale muncitorilor. Războiul dintre aceste două clase a luat forme ascuțite, a devenit un război fățiș, oficial, recunoscut și evident pentru toată lumea. „Nu mai este vorba — exclamă patronii într-unul din ultimele lor manifeste — de salarii, ci de dominație”. Liberalii din Manchester și-au dat, în fine, arama pe față. Ceea ce vor ei este dominația pentru capital și robia pentru muncă.

Lock-outuri împotriva grevelor — iată marele proces care se desfășoară în prezent în regiunile industriale, și sentința o vor da, probabil, baionetele. O întreagă armată industrială, numărând peste 70.000 de muncitori, a fost dizolvată și aruncată în stradă. Fabricilor închise la Preston și Wigan li s-au adăugat cele din districtul Bacup, care cuprinde localitățile Bacup, Newchurch, Rowstentall, Sharnford și Stanford. La Burnley fabricile și-au încetat activitatea vinerea trecută, iar la Padiham sîmbătă; la Accrington patronii au de gînd să declare lock-out; la Bury, unde vreo 1.000 de oameni au și încetat lucrul, patronii i-au avertizat pe muncitorii lor că „vor declara lock-out dacă nu sistează colectele în folosul greviștilor din acest oraș și din Preston”; la Kindley au fost închise sîmbătă după-amiază trei fabrici mari, și deci alți 1.000 și mai bine de oameni au rămas fără lucru.

În timp ce la Edinburgh fățarnica clică veninoasă de mincinoși din Manchester, care se ascunde în dosul frazelor, vorbea despre pacea cu țarul³⁴⁶, la Manchester ea ducea război împotriva propriilor ei compatrioți. În timp ce propovăduia *arbitrajul* între Rusia și Europa, ea respingea cu dispreț toate propunerile de arbitraj făcute de propriii ei concetățeni. Muncitorii din Preston au adoptat la un mîting în aer liber o rezoluție în sensul „că delegații muncitorilor de fabrică recomandă primarului să convoace o adunare publică a fabricantilor și muncitorilor în scopul rezolvării prin bună înțelegere a actualului conflict”. Dar patronii nu doresc *arbitrajul*. Ceea ce urmăresc ei este *dictatul*. Chiar în momentul cînd izbucnește războiul european, acești propagandiști în favoarea Rusiei cer zgomotos reducerea armatei și, în același timp, ei sporesc armata în vederea războiului civil — forțele polițienești din Lancashire și Yorkshire. Adresîndu-ne muncito-

rilor, putem numai să ne alăturăm cuvintelor ziarului „People's Paper” :

„Dacă ei închid toate fabricile din Lancashire, trimiteți delegați în Yorkshire și cereți sprijinul bravilor muncitori din West-Riding. Dacă și în West-Riding se închid fabricile, faceți apel la Nottingham și Derby, la Birmingham și Leicester, la Bristol și Norwich, la Glasgow și Kidderminster, la Edinburgh și Ipswich! Tot mai departe, tot mai puternic să răsunе chemarea voastră! Uniți clasa voastră în fiecare oraș și în fiecare domeniu de muncă! Dacă patronii intenționează să vă opună toate forțele stării lor sociale, chemați și voi la luptă întreaga voastră clasă împotriva lor. Dacă ei doresc marea luptă de clasă, atunci s-o aibă, și vom vedea care va fi sfârșitul acestei uriașe încăierări”³⁴⁷.

În timp ce, pe de o parte, lupta se duce între patroni și muncitori, pe de altă parte se desfășoară lupta dintre comerț și piețele suprasaturate cu mărfuri și, totodată, lupta hărniciei omenești împotriva vicisitudinilor naturii.

Chiar în prima perioadă a revoluției chineze am atras atenția cititorilor dv. asupra influenței nefaste pe care ea o va exercita, probabil, asupra situației sociale a Marii Britanii*.

„Răscoala din China — scrie acum „The Examiner” — se întinde neștăvilit în regiunile cultivatoare de ceai; ca urmare, *prețul* ceaiului crește pe piața Londrei, în timp ce *prețul* stambei scade pe piața Șanhaiului”.

În buletinul firmei „Bushby & Co.” din Liverpool citim:

„La Șanghai, la deschiderea pieței, prețurile ceaiului au fost cu 40—50% mai mari decât în sezonul trecut. Stocurile au fost neînsemnate, iar cantități noi de ceai sosesc încet”.

Potrivit ultimelor știri din Canton,

„răscoalele cuprind treptat întreaga țară, ameninșind să ruineze complet comerțul; prețurile produselor industriale au scăzut aproape fără excepție, iar în unele cazuri s-a înregistrat o scădere considerabilă. Stocurile sînt mari și cresc repede, și ne temem că nu prea sînt perspective de îmbunătățire rapidă. La Amoi, comerțul cu mărfuri de import, cu excepția citorva lăzi de opiu, pare să fi sistat pentru moment”.

Cu privire la situația piețelor din Șanghai se relatează următoarele:

„Oferta de ceai negru și de mătase brută a fost liberă, dar deținătorii au ridicat asemenea pretenții, încît au limitat considerabil operațiile; nu s-a manifestat dorința de a primi în schimb mărfuri industriale, și tranzacțiile s-au încheiat mai ales prin intermediul opiuului — calculat la

* Vezi volumul de față, pag. 102—110. Nota Red.

prețuri foarte reduse — și al lingourilor de argint aduse de la Kanton. De acolo s-a adus o cantitate enormă de metale prețioase, care se epuizează însă rapid, și va trebui să căutăm în alte părți lingouri și monede de argint, fără de care în curînd nu vom putea cumpăra produse dacă nu va interveni o îmbunătățire simțitoare pe piața mărfurilor de import. Operațiunile pe această piață sînt foarte restrinse și se rezumă mai ales la vînzarea prin licitație a unor mărfuri cu defecte".

În buletinul comercial din 21 octombrie al firmei „Gibson & Co.” din Manchester se relevă că principala cauză a actualei depresiuni o constituie

„nu numai știrile proaste care sosesc în prezent de pe marea noastră piață chineză, dar și perspectiva ca asemenea știri să sosească și pe viitor din pricina neîncrederii care domnește acolo față de tranzacțiile bănești. Aceasta va fi, o bună bucată de vreme, urmarea inevitabilă a prefacerilor generale și radicale care, se pare, că vor avea loc în sistemul de guvernare și în instituțiile acestei imense împărății”.

Cît privește piețele australiene, „Melbourne Commercial Circular” comunică :

„Pe cînd mărfurile cumpărate nu mai departe decît acum o lună erau vîndute, dacă livrarea se făcea imediat, cu un profit de cel puțin 100—150%, astăzi cîștigul nu ar ajunge nici pentru acoperirea cheltuielilor”.

Scrisori particulare sosite săptămîna trecută de la Port Phillip au adus și ele date extrem de nefavorabile despre situația pe piețe. Din toate colțurile lumii continuă să sosească mari cantități de mărfuri, dar prețurile la care ar putea fi vîndute sînt atît de scăzute, încît, pentru a se evita pierderi imediate, numeroase vase sînt cumpărate pentru a fi folosite ca depozite.

De aceea nu este de mirare că buletinele comerciale continuă să releve starea de stagnare și scăderea prețurilor pe piețele regiunilor industriale. Astfel, în buletinul din 21 octombrie al firmei „Fraser, Son & Co.” din Manchester citim :

„Volumul operațiilor, atît în comerțul interior cît și în comerțul exterior, a fost extrem de redus și pretutindeni prețurile au scăzut în măsură mai mare sau mai mică. Se constată că prețurile continuă să scadă la : stambă imprimată de 7—8 și madipolon cu $1\frac{1}{2}$ —3 pence la bucată ; la materialul pentru cămăși lung de 50—66 de reed * și lat de 34—36 de țoli cu $4\frac{1}{2}$ —6 pence la bucată ; la materialul pentru cămăși de 36—72 de reed cu 3 pence la bucată ; la materialul de 39 țoli pentru cămăși de calitate inferioară, cîntărind $5\frac{1}{4}$ —6 pfunzi, cu circa $4\frac{1}{2}$ pence la bucată ; la materialul pentru cămăși lat de 39 de țoli și lung de 60—64 de

* 1 reed — circa 3 m. — Nota Trad.

reed cu 3 pence la bucată; la materialul pentru cămăși de 45—54 de țoli cu $4\frac{1}{2}$ — $7\frac{1}{2}$ pence la bucată; la jaconetul de calitate inferioară, numerele 5—8 cu $1\frac{1}{2}$ penny, și la jaconetul cadrilat numerele 14—16 cu 3 pence la bucată; la țesăturile «T» cu $1\frac{1}{2}$ penny, la țesăturile lungi cu 3 pence la bucată, iar la materialele de diferite calități țesute în casă cu aproximativ 1—16 pence la iard. La tort a scăzut prețul firelor de moar, mai ales la sorturile de calitate inferioară și mijlocie; ele sînt cotate cu $\frac{1}{4}$ — $\frac{1}{2}$ penny la pfund mai puțin decît luna trecută. Dintre fiarele subțiri de tort a avut cel mai mult de suferit numărul 40, care s-a vîndut cu o reducere de 1 penny întreg la pfund față de prețul cel mai ridicat din anul curent. Alte sorturi de tort de 20—60 de șilingi au suferit de asemenea o scădere a prețului”.

Referitor la situația pe piața alimentelor, ziarul londonez „Weekly Dispatch”³⁴⁸ scrie :

„În ceea ce privește grîul, fermierii care au început să-și treiere grînele și să-și calculeze producția consideră că recolta va fi și mai mică decît s-au așteptat. Ei o numesc chiar o *jumătate de recoltă*”.

În plus, vremea ploioasă, care durează de circa două săptămîni și care e foarte nefavorabilă pentru semănatul grîului și pentru însămînțările deja făcute, trezește temeri serioase în ceea ce privește recolta din 1854.

Din Oxfordshire se comunică următoarele :

„În general rareori am avut o recoltă de grîu atît de slabă : ferme care de obicei produceau 40—44 de busheli la 1 acru de pămînt, anul acesta n-au dat decît 15—20 de busheli, iar unele ogoare bine lucrate, cultivate cu grîu și păstăioase, dau numai 8—10 busheli la 1 acru. Recolta de cartofi, care a avut mult de suferit de pe urma bolii cartofului, este neînsemnată”.

Din Yorkshire ni se comunică :

„Din pricina ploilor toate muncile cîmpului au sistat cu desăvîrșire, iar rămășițele actualei recolte — aceasta se referă, din păcate, la toate păstăioasele, la cea mai mare parte din grîul de primăvară și în parte la ovăz —, întrucît nu au fost puse la adăpost de intemperii, au ajuns la un asemenea grad de umezeală, încît nu sînt speranțe să poată fi treierate nici chiar după vînturile uscate de primăvară. În afară de aceasta, grînele în bună parte au incolțit și o cantitate însemnată din aceste ultime resurse va fi, fără îndoială, pierdută. Din cele ce urmează ne putem face o oarecare idee despre proporțiile pierderilor înregistrate. Începînd de la Tece și de acolo pînă la Catterik, la Stokesley, apoi în șesul de la Cleveland, la răsărit de Thirask pînă la mare, la apus de Harrowgate și de la Humber pînă la mare, mari cantități de cereale se află sub cerul liber și se strică din cauza ploii; cel puțin 50% din cartofi au fost compromiși de boli; s-a ivit o nouă cerere de semințe, iar stocurile vechi de grîne sînt mici. *Este în afară de orice îndoială că toate regiunile producătoare de grîu ale țării au o recoltă deficitară și recolta a suferit pierderi cum nu ne mai amintim să se fi înregistrat vreodată*”.

Din Hartfordshire ni se relatează :

„Este ceva cu totul neobișnuit ca în această perioadă a anului să nu se fi terminat încă, prin părțile noastre, stringerea recoltei. Totuși așa este; de pe multe ogoare încă nu a fost strins ovăzul și nici o parte considerabilă din păstăioasele de primăvară, iar pe alocuri nici chiar orzul; există chiar și ogoare pe care încă nu au fost secerate cerealele timpurii de primăvară”.

Sîmbăta trecută „Economist” a publicat următorul tabel în care se arată cantitățile de grîu și alte cereale, precum și de făină de toate sorturile măcinată fin sau gros importate în Regatul Unit în intervalul de la 5 ianuarie la 10 octombrie 1853 :

Țările exportatoare	Grîu (în cuarteri)	Făină de grîu sau făină de patiserie (în chintale)	Cereale de toate sorturile (în cuarteri)	Total făină măcinată fin sau gros de toate sorturile (în chintale)
Rusia prin porturile nordice	69.101	64	307.976	65
Rusia prin porturile Mării Negre	704.406	—	1.029.168	—
Suedia	3.386	13	8.809	13
Norvegia	—	1	561	1
Danemarca	220.728	5.291	733.801	5.291
Prusia	872.170	3.521	899.000	3.521
Mecklenburg-Schwerin .	114.200	—	123.022	—
Hanovra	19.187	—	146.601	—
Oldenburg	2.056	—	19.461	—
Orașele hanseatice . .	176.614	53.037	231.287	53.066
Olanda	58.034	306	132.255	308
Belgia	15.155	353	20.829	353
Insulele din Canalul Mînceii (produse stră- ine)	526	4.034	62)	4.034
Franța	96.652	857.916	470.281	858.053
Portugalia	4.217	4	21.657	4
Insulele Azore	630	—	14.053	1

Țările exportatoare	Grâu (in cuarteri)	Făină de grâu sau făină de patiserie (in chintale)	Cereale de toate sorturile (in cuarteri)	Total făina macinată în sau gros de toate sorturile (in chintale)
Spania	13.939	177.963	48.763	177.985
Gibraltar	—	9	4.368	9
Italia :				
Posesiunile sardine ..	7.155	2.263	8.355	2.263
Toscana	48.174	67.598	45.597	67.598
Statul papal	39.988	—	41.488	—
Neapole și Sicilia ..	8.618	2	11.977	2
Posesiunile austriece	44.164	370	106.796	370
Malta	28.569	—	56.281	—
Insulele din Marea Io- nică	82	—	16.220	—
Grecia	1.417	—	10.221	—
Valahia și Moldova ..	209.048	—	601.481	—
Siria	21.043	—	24.686	—
Egipt	297.980	—	543.934	—
Alte posesiuni turcești	218.407	7.370	689.703	7.370
Algeria	—	—	21.661	—
Maroc	3	3	13.451	—
Indiile orientale brita- nice	—	205	—	205
America de Nord bri- tanică	45.587	232.216	62.626	232.493
Statele Unite ale Ame- ricii	434.684	2.388.056	630.324	2.389.283
Brazilia	—	3	237	320
Alte țări	1	148	8	148
Total	3.770.921	3.800.746	7.093.458	3.802.743
Echivalentul a 3.800.746 de chintale de făină de grâu....	1.085.927			
În total grâu (grîne și făină)	4.856.848			
Echivalentul a 3.802.743 de chintale de făină măcinată fin sau gros			1.086.522	
În total grîne și făină măcinată fin sau gros			8.179.980	

Pentru a risipi temerile comercianților din City, „Economist” trage următoarele concluzii din tabelul de mai sus :

„În 1847, în ciuda stimulentului extraordinar pe care l-au constituit prețurile ridicate, am importat în tot cursul anului numai 4.464.000 de cuarteri de grâu boabe și făină. În primele nouă luni ale acestui an, fără a avea un asemenea stimulent, am importat, abstracție făcînd de ultimele două luni, 4.856.848 de cuarteri. De aceea, în ceea ce privește influența exercitată de un import atît de mare asupra aprovizionării noastre interne, se poate afirma una din două : sau acest grâu importat a fost în cea mai mare parte consumat, și în felul acesta ne-a economisit în aceeași măsură propria noastră producție, sau este păstrat în hambare și va fi de folos mai tîrziu”.

Dar această dilemă nu există. În urma interdicției, care există deja sau care este așteptată, în ceea ce privește exportul de grâu din țările continentale, comercianții de cereale au găsit cu cale să-și păstreze deocamdată stocurile în hambarele din Anglia, unde vor putea fi de folos mai tîrziu, dacă prețurile cerealelor vor fi mai ridicate în Anglia decît pe continent. În afară de aceasta, spre deosebire de 1847, cantitățile livrate de țările care ar putea să aibă de suferit de pe urma unui război ruso-turc se ridică la 2.438.139 de cuarteri de grîne și 43.727 de chintale de făină. Exportul din Egipt va fi și el interzis după 30 noiembrie. În sfîrșit, anul acesta Anglia poate conta numai pe surplusul *anual* obișnuit al altor țări, în timp ce înainte de abrogarea legilor cerealelor ea avea la dispoziție, în perioade de lipsuri, stocurile de cereale acumulate în țările străine în anii cu recolte bogate.

„Weekly Times” apreciază astfel situația din punctul său de vedere :

„Plînea de patru pfunzi costă un șiling ; vremea este mai neprielnică decît a fost vreodată în acest anotimp în cursul ultimilor cincizeci de ani ; clasa muncitoare a fost cuprinsă de febra grevelor ; holera asiatică bîntuie din nou, iar noi sîntem stăpîniți de mania războiului. Nu mai lipsesc decît impozitele de război și foametea pentru ca lista nenorocirilor care s-au abătut asupra Anghiei să fie completă”.

Scris de K. Marx
la 1 noiembrie 1853

Publicat în ziarul
„New York Daily Tribune” nr. 3.925 din 15
noiembrie 1853

Semnat : *Karl Marx*

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba engleză

Karl Marx

* Expediția persană în Afganistan
și expediția rusă în Asia centrală. — Danemarca. —
Acțiunile militare pe Dunăre și în Asia. —
Minerii din Wigan³⁴⁹

Londra, vineri 4 noiembrie 1853

Șafi-han, ambasadorul Persiei pe lângă curtea de la St. James, a fost rechemat pe neașteptate de șah din Anglia. Această rechemare coincide în mod surprinzător cu operațiile întreprinse de Persia în Afganistan³⁵⁰, unde se spune că ar fi ocupat Heratul, precum și cu expediția întreprinsă de ruși împotriva Hivei³⁵¹, capitala hanatului Hiva. Expediția persană și cea rusă pot fi considerate ca două campanii îndreptate, una din apus, cealaltă din nord, împotriva Penjabului — avanspostul nordic al posesiunilor britanice în Orient. Expediția rusă este comandată de generalul Perovski, același general a cărui expediție în Hiva în 1839—1840 a eșuat. În ultimii ani rușii și-au creat o flotilă pe Marea Aral și pot înainta acum pe Amu-Daria.

O mare escadră rusă încrușișează în Marea Baltică, unde a avut recent posibilitatea de a explora fortificațiile de la Slite și portul insulei suedeze Gotland, pe care Rusia dorește să pună stăpânire așa cum a pus stăpânire pe insulele Aland, așezate în apropierea coastelor Suediei și puternic fortificate de Rusia în 1836. De la Gotland, flota rusă și-a continuat drumul spre Kattegat și Sund cu scopul de a sprijini lovitura de stat pe care regele Danemaricii o plănuiește pentru eventualitatea foarte probabilă că Dieta de la Copenhaga va refuza să accepte docilă așa-numita constituție generală a statului (Gesamt-Staats-Verfassung), acordată de mărinimosul țar. La Copenhaga situația se prezintă în felul următor: datorită sprijinului primit din partea membrilor Ligii țărănești, guvernul danez a reușit să obțină abrogarea legii intitulate Lex Regia și adoptarea unei noi legi cu privire la succesiunea la tronul țării. Acest partid, condus de colonelul Tscherning își propune în primul rînd să transforme în proprietate liberă posesiunea țărănească feudală numită Feste Gut și să stator-

nicească o legislație municipală care să ocrotească interesele țărănimii și să contribuie la îmbunătățirea situației ei. Partidul național-liberal în adevăratul înțeles al cuvîntului — partidul eiderdanezilor, care a format în 1848 guvernul „Casino”³⁵², a impus regelui constituția din 1849 și a dus războiul împotriva ducatelor Schleswig-Holstein — este format în special din liber-profesioniști și, asemenea tuturor celorlalte partide liberale de pe continent, nu a ținut seama de interesele masei principale a poporului, pe care în Danemarca o constituie țărani. Astfel acest partid și-a pierdut influența în rîndurile poporului, și guvernul a reușit să împiedice aproape cu desăvîrșire intrarea lui în actualul folketing, în care nu are astăzi mai mult de zece reprezentanți. Dar cercurile cîrmuitoare, după ce au folosit sprijinul Ligii țărănești pentru a se descotorosi de opoziția nesuferită a eiderdanezilor, au lepădat masca, au numit ca prim-ministru pe d-l Orsted, figură odioasă pentru ambele partide, și nu numai că au încetat să cocheteze cu partidul țărănesc, dar au și împiedicat printr-un veto regal publicarea noii legi municipale, pe care la timpul său guvernul însuși o depusese în parlament pentru a-i momi astfel pe țărani. Înșelați și jigniți de guvern, membrii Ligii țărănești au intrat în coaliție cu partidul eiderdanezilor și l-au numit pe preotul Monrad, unul din liderii acestui partid, vicepreședinte al comitetului constituțional. O dată cu formarea acestei coaliții a dispărut orice speranță de a înfăptui pe cale constituțională abrogarea constituției, și de aceea, dat fiind că întregul plan fusese ticluit de moscoviți în interesul lor propriu, în toiul crizei apare în apele daneze o escadră rusă.

Toate ziarele vieneze și berlineze confirmă știrea că unități puternice ale armatei turcești au trecut Dunărea. După cum comunică „Oesterreichische Correspondenz”, în Valahia Mică rușii i-au respins pe turci. O știre telegrafică anunță că la 21 octombrie a avut loc o ciocnire serioasă între cele două armate în Asia. Așteptăm să primim informații mai ample și demne de crezare înainte de a ne spune părerea asupra împrejurărilor care l-au putut determina pe comandantul suprem turc să treacă Dunărea la Vidin, manevră care la prima vedere pare o greșeală grosolană. „Kölnische Zeitung” anunță că prințul Gorceakov a sechestrat în Valahia toate fondurile bănești (nu se specifică dacă e vorba de fondurile statului sau de alte fonduri); potrivit unui alt ziar german, același general a dispus ca toate stocurile de grîne depozitate în por-

turile dunărene și destinate exportului să fie transportate în interior.

Ziarele franceze de astăzi confirmă știrile referitoare la succesele obținute de Șamil în luptele împotriva trupelor prințului Voronțov. În „Agram Gazette” se afirmă că prințul Danilo a primit din Rusia o scrisoare importantă, după citirea căreia a dat ordin ca toate cerealele recoltate pe teritoriul Muntenegrului să fie aduse la Zabliac. În Muntenegru se fac cartușe și se toarnă gloanțe. După cât se spune, Rusia l-ar fi informat pe cîrmuitorul Muntenegrului că o ciocnire între turci și ruși este iminentă, că va fi un război patriotic, sfînt, și că muntenegrenii trebuie să-și păzească cu strășnicie hotarele ca nu cumva provinciile vecine să poată da ajutor Porții.

În numărul său din 27 octombrie, ziarul vienez „Wanderer” scrie că, potrivit unei scrisori primite de la Petersburg, împăratul Nikolai ar fi dat ordin să se formeze o armată de rezervă, cu cartierul general în Volinia.

Marțea trecută s-au produs la Blackburn tulburări cu prilejul alegerii episcopilor bisericii Sf. Petru; pentru restabilirea ordinii au trebuit să intervină soldații.

În legătură cu tulburările care au avut loc la Wigan, d-l Cowell, conducătorul muncitorilor din Preston, a declarat la un miting public că

„regretă profund cele întimplate la Wigan. Îi pare rău că muncitorii din Wigan nu sînt atît de conștienți încît să nu caute într-un sistem nivelator o ieșire din situația lor. Nu avea nici un rost ca muncitorii să se adune și să distrugă bunuri pe care chiar ei le-au creat. Proprietatea ca atare nu le-a pricinuit niciodată vreun rău; oamenii care dețin această proprietate — iată cine sînt tiranii. Muncitorii trebuie să respecte proprietatea și viața omenească. Acționînd în mod pașnic, respectînd ordinea și liniștea, ei pot fi siguri că lupta se va termina în favoarea lor”.

Departate de mine gîndul de a justifica actele de violență inutilă săvîrșite de minierii din Wigan, pe care le-au plătit cu sîngele a șapte dintre ei. Pe de altă parte, însă, îmi dau seama cît de greu le este muncitorilor — mai ales păturilor de jos ale clasei muncitoare, din care fac parte fără îndoială minierii de la minele de cărbuni — să acționeze „în mod pașnic și să respecte ordinea și liniștea” atunci cînd mizeria cumplită și neobrăzarea calmă a patronilor îi împing la acte de desperare. Tulburările sînt anume provocate de patroni pentru a putea face apel la forța armată și a împrăștia din ordinul autorităților locale toate întrunirile muncitorilor, așa cum au

făcut la Wigan. Tulburările care au izbucnit vineri după-amiază în orașul Wigan se datoresc faptului că regii cărbunelui din acest district, care se adunaseră în număr mare la Whiteside's Royal Hotel pentru a discuta revendicările mineurilor, au hotărît să respingă orice compromis cu muncitorii. Atacarea fabricilor de cherestea de la High, în apropiere de Wigan, care a avut loc luni, a fost îndreptată împotriva mineurilor pe care d-l Peace, agentul contelui Balcarres, îi adusese din Wales spre a lua locul muncitorilor greviști de la minele de cărbuni.

Minerii, firește, au procedat greșit folosind împotriva tovarășilor lor muncitori violența, cu scopul de a-i împiedica să facă munca pe care ei o lăsaseră. Dar când vedem că patronii se obligă să-și aplice reciproc amenzi grele pentru a sili pe toți să adere la *lock-outul* lor, ar putea să ne mire oare faptul că muncitorii folosesc violența într-o formă mai brutală, dar mai puțin fățarnică, pentru a impune *greva* lor? Într-o scrisoare adresată muncitorilor din Preston, însuși d-l Joseph Hume declară :

„Printre partizanii reglementării conflictelor dintre națiuni pe calea arbitrajului, și nu prin război, văd că figurează mulți patroni-fabricanți care în prezent se află în război cu muncitorii lor”.

Asociația fabricanților din Preston a publicat un manifest întru justificarea *lock-outului* general. Sinceritatea autorilor lui poate fi apreciată după faptul că liga secretă a fabricanților, despre al cărei program am informat pe cititorii dv. cu aproximativ două luni în urmă *, nu este pomenită nici măcar cu un cuvânt, astfel încît rezultatul deliberat al unui complot este înfățișat ca o necesitate inevitabilă pentru patroni. Aceștia reproșează muncitorilor faptul că, cerînd un spor de 10% ei refuză să accepte unul mai mic. Dar fabricanții nu informează publicul că, reducînd salariile cu 10% în 1847, patronii au promis să revină asupra acestei măsuri de îndată ce afacerile se vor fi înviorat; ei trec de asemenea sub tăcere faptul că din tablourile trandafirii zugrăvite de d-nii Bright, Cobden & Co., din declamațiile întregii prese burgheze și din mesajul tronului la deschiderea parlamentului, muncitorii au avut de repetate ori prilejul să afle că s-a produs o înviorare a afacerilor. Patronii nu arată că pîinea s-a scumpit de atunci cu peste 40%, cărbunii cu 15—20%, carnea, luminările, cartofii și toate celelalte mărfuri care ocupă un loc însemnat în con-

* Vezi volumul de față, pag. 267—268. — *Nota Red.*

sumul clasei muncitoare — cu aproximativ 20%, și nici că fabricanții și-au învins adversarii sub lozinca: „*pîine ieftină și salarii mari!*” Ei îi acuză pe muncitori că insistă asupra egalizării salariilor în întreprinderile de același fel din același oraș. Dar nu pornește oare întreaga doctrină a patronilor lor, doctrina lui Ricardo și Malthus, de la presupunerea că o asemenea egalizare există în toată țara? Patronii afirmă că muncitorii ar acționa din ordinele unui comitet, că ar fi instigați de „străini”, de „intruși”, de „oameni care și-au făcut din agitație o profesiune”. Este exact ceea ce spuneau protecționistii pe timpul Ligii împotriva legilor cerealelor³⁵³: ei reproșau pe atunci aceluiași fabricanți că se lasă conduși de d-nii Bright și Cobden, „doi oameni care și-au făcut din agitație o profesiune”, și că acționează orbește din ordinele comitetului revoluționar de la Manchester, care încasează cotizatii, dispune de o armată de conferențieri și misionari, inundă țara cu publicații mici și mari, formînd un stat în stat. Lucrul cel mai straniu este că, în timp ce îi acuză pe muncitori că „acționează din ordinele unui comitet”, patronii înșiși își spun „Asociația unită a fabricanților”, publică manifestul lor în numele unui *comitet* și conspiră cu „străinii” din Manchester, Bolton, Bury etc. „Străinii” despre care vorbește manifestul patronilor nu sînt decît muncitorii din districtele industriale vecine.

În același timp însă sînt departe de a considera că grevele declarate de muncitori își vor atinge țelul imediat. Dimpotrivă, într-unul din articolele anterioare am arătat că în viitorul apropiat muncitorii vor fi nevoiți să facă greve împotriva *reducerii* salariilor, și nu pentru *mărirea* lor*. De pe acum încep să devină tot mai frecvente cazurile de reducere a salariilor, care aduc cu sine un număr corespunzător de greve. Rezultatul adevărat al întregii acestei mișcări va fi că, așa cum am arătat cu altă ocazie, „activitatea clasei muncitoare va trece rapid în domeniul politicii, și noua organizație cucerită în cursul grevelor — trade-unionurile — va dobîndi o însemnătate uriașă pentru ei”. Ernest Jones și ceilalți lideri cartiști au reluat lupta; la marele miting care a avut loc duminica trecută la Manchester a fost adoptată următoarea rezoluție:

---

* Vezi volumul de față, pag. 357. — *Nota Red.*

„Ținând seama de acțiunile unite ale clasei întreprinzătorilor împotriva muncitorilor de diferite profesii din țara noastră, de rezistența pe care cei dintii o opun principiului unui salariu echitabil pentru o zi de muncă echitabilă, adunarea consideră că actuala luptă a muncitorilor poate fi încununată de succes numai în cazul când monopolul clasei întreprinzătorilor va fi desființat, iar prin legiferarea Cartei poporului clasa muncitoare va cuceri dreptul de a fi reprezentată în Camera comunelor. Numai atunci clasa muncitoare va putea să făurească legi în propriul ei interes, să abroge legile care o nedreptățesc, să ia în stăpânire mijloacele de muncă, să obțină salarii ridicate, prețuri scăzute la alimente, un comerț stabil și dreptul de a dispune liber de munca ei”.

Scris de K. Marx
la 4 noiembrie 1853

Publicat în ziarul
„New York Daily Tribune” nr. 3.928
din 18 noiembrie 1853

Semnat : *Karl Marx*

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba engleză

Friedrich Engels

Mersul războiului din Turcia

Nu mai încapă nici o îndoială că pe Dunăre au început acțiuni militare. Omer-pașa a trecut fluviul la Vidin, a ocupat Calafatul — un orașel de pe malul opus — și și-a trimis avangarda spre Craiova, în timp ce un alt atac al turcilor, pornit de la Rusciuc, a avut drept țintă orașul Giurgiu, așezat pe malul opus ; se vorbește de asemenea de un al treilea și un al patrulea atac în direcțiile Brăila și Turnu-Măgurele. În același timp a avut loc o luptă la Oltenița, unde au atacat rușii. Potrivit uneia din știrile primite de noi, această luptă ar fi durat trei ore și în cele din urmă rușii ar fi fost respinși ; într-o altă știre, primită de la Viena în seara de 8 noiembrie, se afirmă că lupta ar fi durat douăzeci și opt de ore și că pînă la urmă deznodămîntul ei ar fi rămas nedecis. Prima din aceste relatări pare mai verosimilă.

Informațiile asupra celorlalte lupte sînt și ele contradictorii. Judecînd după toate știrile, luptele de la Giurgiu par să se fi încheiat cu un rezultat nedecis ; nu cunoaștem cum s-au soldat luptele de la Brăila și Turnu Măgurele ; cît privește ofensiva din direcția Calafat, în unele telegrame se relatează că turcii au obținut oarecare succese și că i-ar fi respins pe ruși, iar în altele se arată că turcii au fost opriți chiar la începutul ofensivei și siliți să se retragă spre Calafat. Prima versiune este mai verosimilă.

Sigur este în fond un singur lucru : din motive pe care le vom examina mai jos, Omer-pașa a renunțat la tactica defensivă despre care am spus la timpul său că este tactica firească a turcilor la această graniță *. El a început operații ofensive și, profitînd de retragerea rușilor din Valahia Mică, a trecut Dunărea în ziua de 28 octombrie la extremitatea stîngă a poziției sale, lîngă Vidin ; nu avem însă nici un fel de indicii cu pri-

* Vezi volumul de față, pag. 359 și 456. — *Nota Red.*

vire la forțele cu care a întreprins această operație. Întrucît însă, după cîte știm, în alte puncte turcii au executat numai atacuri simulate sau parțiale, și cum trecerea unui fluviu ca Dunărea, cu forțe neînsemnate, în fața unui inamic puternic, ar fi o nebunie curată, putem socoti ca cert că Omer-pașa a pornit la acțiune cu cea mai mare parte din efectivele de luptă ale armatei de operații. Căci numai informații absolut sigure ne-ar putea determina să credem că, după cum se afirmă în unele știri, el ar fi riscat să treacă Dunărea cu 7.000 de oameni, fără alte întăriri sau rezerve afară de cei 8.000 de oameni aflați la Sofia, la o distanță de cel puțin 150 de mile. Dat fiind însă că numai cu puțin timp în urmă forțele principale ale armatei turcești se aflau concentrate la Varna, Șumla și Rușciuc, ne este la fel de greu să explicăm cum a reușit Omer-pașa să-și adune atît de repede grosul armatei sale la Vidin, în medie la o depărtare de 250 de mile de localitățile amintite mai sus.

Răspunsul cel mai verosimil la această întrebare este că Omer-pașa, ținînd seama de înaintarea rușilor spre Vidin, a schimbat poziția armatei sale, deplasînd-o simțitor spre stînga ; lăsînd pe seama garnizoanelor din Rușciuc, Silistra, Varna și Șumla apărarea drumului direct care duce spre Constantinopol, el a ales Rușciucul ca punct de sprijin al flancului său drept, Vidinul ca sprijin al flancului său stîng și Nicopole ca punct de adunare al centrului său. Pe această poziție, care se întinde de la Rușciuc la Vidin pe o distanță de aproximativ 200 de mile, el a strîns pe flancul stîng toate trupele pe care le-a putut aduce acolo și a trecut cu ele Dunărea, învăluind astfel, după cît se pare, flancul drept al rușilor. El plănuia să atace unitățile lor de avangardă și să le silească să se retragă dincolo de rîul Jiu, pe care putea fie să-l treacă frontal, fie să-l ocolească, trimițînd trupe care să treacă Dunărea la Rasova. Rîul Olt, un alt afluent al Dunării care taie drumul de la Vidin la București, putea fi ocolit în același mod, trimițîndu-se dincolo de Dunăre, la Nicopole și Turnu-Măgurele, mai jos de punctul unde Oltul se varsă în Dunăre, o altă parte din trupele care formează centrul armatei turcești. În sfîrșit, atacuri simulate date mai jos pe Dunăre, la Giurgiu și la Brăila, puteau să inducă în eroare pe ruși în ceea ce privește adevăratele puncte de atac ale turcilor.

Dacă se face abstracție pentru moment de considerentele de natură politică, nu încap aproape nici o îndoială că acesta a fost planul lui Omer-pașa. Ziarul „Times” din Londra vor-

bește despre o „*trecere deja efectuată*” de turci la Giurgiu, dar aceasta este o știre vădit falsă. Nici un sublocotenent dintr-o armată cît de cît disciplinată nu ar face o asemenea greșeală — să traverseze cel mai mare fluviu din Europa, și încă în locul cel mai lat și cel mai greu de trecut, cu două grupări de trupe, în două puncte diferite, așezate la o distanță de 250 de mile, sub ochii unui inamic puternic și care și-a concentrat forțele.

Ce semnificație are atunci manevra lui Omer-pașa? Ea reprezintă o încercare de a învălui inamicul pe flanc și de a da peste cap întregul său dispozitiv de luptă prin atacuri simultane frontale și din flanc. O asemenea manevră este întru totul justificată cînd poți lovi pe neașteptate flancul inamicului cu forțele tale principale, cînd propriul tău front nu este amenințat de un atac frontal, cînd în caz de insucces îți este asigurată retragerea și cînd, după ce inamicul va fi fost dat peste cap pe toate pozițiile sale de la un flanc la celălalt, îi poți tăia comunicațiile cu baza sa de operații. În cazul de față însă, această din urmă posibilitate nu există. Într-adevăr, în caz de retragere, Omer-pașa riscă să-și vadă învăluit flancul drept al forțelor sale în Valahia, tăindu-i-se astfel drumul spre Calafat (și atunci ar putea să se retragă numai spre Austria); pe de altă parte, atacul dinspre Calafat spre București nu amenință cituși de puțin căile de retragere ale rușilor. Cititorii își amintesc, probabil, că pe această bază am afirmat cu cîtva timp în urmă că pentru turci singura direcție de atac adecvată este aceea dinspre Dunăre spre Siret, pe fișia îngustă de teritoriu care desparte Basarabia de frontiera austriacă*. În loc să întreprindă o manevră care ar fi amenințat dintr-o dată, dacă nu ar fi întrerupt chiar, liniile de comunicație ale rușilor, turcii atacă la capătul opus, unde nici în caz de victorie nu se pot aștepta la un succes hotărîtor. Este foarte posibil ca turcii să nu aibă a se teme de un atac frontal, deoarece principalele acțiuni de luptă se desfășoară între Vidin și Craiova sau Slatina, și de aceea este puțin probabil ca rușii să treacă Dunărea undeva mai jos, afară de cazul cînd strategia lor se va dovedi a fi mai îndrăzneată decît credem noi. În același timp însă, acțiunile turcilor pe frontul de la Vidin pînă la Rusciuc sînt și ele împiedicate de fluviul lat care îi desparte de dușman, astfel că în acest sector va trebui să domnească o inactivitate relativă.

* Vezi volumul de față, pag. 359—360. — *Nota Red.*

Oricum am privi lucrurile, în cazul de față principala condiție a acestei operații este irealizabilă.

Un strălucit exemplu istoric de manevră de acest gen ne oferă bătălia de la Iena ³⁵⁴. Napoleon a reușit să arunce pe neașteptate împotriva flancului stîng al armatei prusiene principala masă a forțelor sale și după opt ore de luptă i-a dezorganizat dispozitivul în așa măsură, încît, deoarece căile de retragere îi fuseseră tăiate, această armată a fost nimicită și din acel moment a încetat să mai existe ca atare. Dar această operație a avut loc pe un teren de douăzeci de mile pătrate și a durat douăzeci de ore. Aici însă avem un teritoriu lung de două sute de mile și lat de cincizeci, fără drumuri, și orice deplasare a trupelor necesită de aceea un timp mai îndelungat. Atacul, a cărui forță și impetuozitate, îmbinate cu surpriza, i-au asigurat lui Napoleon un succes deplin la Iena, este sortit aici ca după cîteva eforturi să se împotmolească literalmente. Lucrurile devin și mai clare dacă ne aruncăm privirea pe hartă. De la Calafat turcii trebuie să se îndrepte spre Craiova. Aici le taie calea primul dintre rîurile care, coborînd din Alpii Transilvaniei spre Dunăre, străbat Valahia de la nord la sud și formează tot atîtea linii de apărare pe care trebuie să le treacă o armată atacatoare. În această privință regiunea seamănă întocmai cu Lombardia, iar cele două rîuri despre care este vorba — Jiul și Oltul — pot fi comparate cu rîurile Mincio și Adige, a căror importanță militară s-a impus de atîtea ori atenției.

Dacă am presupune că turcii trec Jiul, lucru pe care între timp au și reușit poate să-l facă, atunci prima rezistență serioasă ei o vor întîmpina pe Olt, lângă Slatina. Prin lățimea și adîncimea sa, Oltul este un obstacol mult mai serios; afară de aceasta, dacă rușii dau dovadă de oarecare mobilitate, ei pot concentra acolo o armată capabilă nu numai să respingă toate atacurile turcilor, ci și să exploateze imediat succesul. Într-adevăr, o victorie a rușilor la Craiova, afară de cazul că ar fi o victorie foarte mare, nu ar avea prea mare însemnătate, deoarece în trei zile de marș forțat turcii ar putea ajunge la Calafat și la Dunăre, scăpînd astfel de urmăritori. Dar o înfrîngere suferită de turci la Slatina, pe lângă că ar avea un caracter mai grav datorită faptului că acolo sînt concentrate trupe rusești mai numeroase, ar mai lăsa rușilor și un termen de cinci sau șase zile pentru urmărire; și oricine știe că roadele unei victorii nu se culeg pe cîmpul de luptă, ci în timpul urmăririi, care poate să aducă armata învinsă într-o

stare de destrămare totală. De aceea este puțin probabil ca Omer-pașa să poată trece vreodată Oltul, dacă Gorceakov se va hotărî să reziste acolo ; căci chiar în condițiile cele mai favorabile pentru turci, Omer-pașa nu poate concentra pe malurile acestui rîu mai mult de 25.000 de oameni, pe cînd Gorceakov poate să aducă acolo la timp și fără greutate 35.000 de oameni. Cît privește atacurile de flanc date de turci de pe malul de sud al Dunării, ele trebuie să aibă un caracter destul de inofensiv, în afară de cazul că atacatorii ar dispune de un număr imens de pontoane și de alte materiale care la turci se întîlnesc foarte rar. Dar chiar dacă am presupune că turcii reușesc să treacă Oltul și chiar Argeșul — un alt rîu important, a cărui albie e situată și mai la răsărit —, cui ar putea să-i treacă prin mînte că Omer-pașa va fi în stare să cucerască întăriturile rusești de lingă București și să pună pe fugă, după o bătălie decisivă, o armată care din punct de vedere numeric va depăși, fără doar și poate, aproape cu o treime forțele pe care el i le va putea opune ?

Prin urmare, dacă în acest război rușii se vor călăuzi cît de cît după regulile militare, înfrîngerea lui Omer-pașa apare certă ; dacă însă războiul nu va fi dus după regulile militare, ci după cele *diplomatice*, rezultatul poate fi altul.

Plecarea de bunăvoie a rușilor de pe importanta poziție militară de la Calafat, după ce acolo fuseseră trimise atîtea trupe pentru a crea o amenințare împotriva Serbiei ; faptul că Omer-pașa a trecut Dunărea fără a întîmpina vreo rezistență ; libertatea relativă și marea încetineală a deplasărilor sale în Valahia Mică (ținutul de la apus de Olt) ; caracterul insignifiant, după cît ne putem da seama, al atacurilor date de turci în toate celelalte puncte ; în sfîrșit, caracterul greșit, din punct de vedere strategic, al înaintării din direcția Vidin și de care, după părerea generală, Omer-pașa nu putea să nu-și dea seama — toate aceste fapte par a justifica într-o anumită măsură concluzia la care au ajuns unii observatori competenți, dar care nouă ni se pare a fi destul de departe de adevăr. Potrivit acestei concluzii, între comandanții armatelor adverse ar exista o înțelegere tacită în virtutea căreia rușii ar urma să cedeze turcilor Valahia Mică. Oltul, spun adepții acestei versiuni, constituie o barieră naturală foarte comodă, pe deasupra căreia cele două armate se vor putea observa reciproc în tot cursul iernii îndelungate, în timp ce diplomații își vor relua încercările de a găsi o ieșire din situația ce s-a creat. Se afirmă că, făcînd o astfel de concesie, rușii nu numai că ar da dovadă de

generozitate și de sentimente pașnice, dar în același timp ar dobîndi oarecum și un temei de drept pentru ocuparea teritoriului uzurpat, deoarece ocuparea comună a Principatelor dunărene de către ruși și turci corespunde întru totul spiritului tratatelor existente. Afișînd această aparență de generozitate în Europa, rușii ar evita primejdia reale în Asia, unde situația lor pare a fi astăzi mai grea ca niciodată ; afară de aceasta, ei ar fi oricînd destul de puternici pentru a alunga pe turci de pe fișia de teritoriu cedată pe malul stîng al Dunării. Un argument curios, dar nu și convingător, în favoarea acestei teorii pare a fi faptul că ea este rîspîndită pe față de ziare vieneze care se bucură de încrederea curții. Zilele următoare vor arăta dacă această părere corespunde realității sau dacă trebuie să ne așteptăm la un război în toată regula. Am fi înșelați în așteptările noastre dacă lucrurile ar lua o altă întorsătură.

În Asia începe să devină limpede că ambele părți sînt mult mai slabe decît se crezuse. După cum relatează „Journal de Constantinople”, la 9 octombrie turcii aveau la Erzerum o rezervă de 10.000 de oameni ; la Batum — trupe regulate cu un efectiv de 4.000 de oameni și trupe neregulate cu un efectiv de 20.000 de oameni, destinate pesemne formării unei armate active ; la Baiazet, pe frontiera persană — 3.000 de oameni ; la Kars și la Ardahan — cele mai importante puncte la granița rusă (după Batum) — avangărzi cu un efectiv total de 16.000 de oameni. Aceste forțe urmau să fie completate în cîteva zile cu trupe proaspete din Siria, numărînd 10.000—12.000 de oameni. Aceste cifre sînt desigur mult mai modeste decît cele ce ni s-au comunicat anterior : 65.000 în loc de 100.000 ! Pe de altă parte însă, dacă ar fi să dăm crezare știrilor primite prin Constantinopol, principala trecătoare din Munții Caucazului, pe drumul care leagă Tiflisul și Gruzia cu Rusia, se află în mîinile muntenilor ; retrăgîndu-se sub presiunea lui Șamil, rușii se află în prezent la nouă mile de Tiflis, iar generalul Voronțov, comandantul trupelor din Gruzia, a declarat că, în eventualitatea unui război cu Turcia, el nu va putea păstra această regiune dacă nu va primi întăriri cu un efectiv de 50.000 de oameni. Nu avem posibilitatea de a verifica exactitatea acestor informații, dar faptul că pe mare au fost trimise în grabă întăriri la Jerkum-Kale, Redut-Kale și în alte puncte de pe coasta transcaucaziană a Mării Negre denotă că situația rușilor nu este prea strălucită în aceste ținuturi. Știrile cu privire la efectivul acestor întăriri sînt contradictorii. La început se afirma că s-ar fi trimis 24.000 de oameni ; dar de unde să fi luat rușii

vase pentru transportarea unei asemenea armate ? Acum reiese că acolo a fost trimisă divizia a 13-a, prima divizie din corpul 5 de armată (comandat de generalul Liders) ; aceasta ar însemna vreo 14.000 de oameni, ceea ce este mai mult decît verosimil. Cît privește versiunea că 24.000 de cazaci de pe litoralul Mării Negre (aceasta pare să fie o cifră preferată la ruși) ar fi ocolit pe uscat extremitatea apuseană a Caucazului și ar fi reușit să ajungă la Redut-Kale, fără a întîmpina vreo rezistență pe această îngustă și stîncoasă fișie de țarm, apoi cu cît ne gîndim mai mult la ea, cu atît ne pare mai puțin verosimilă. Cazacii de pe litoralul Mării Negre au destul de furcă cu paza liniei Cubanului și a Terekului, și ca o asemenea masă de cavalerie să străbată, fără să aibă vreun sprijin și fără să fie atacată, un defileu lung de o sută cincizeci de mile, prin mijlocul unei populații dușmănoase, atunci cînd o mină de oameni ar fi fost de ajuns pentru a-i opri sau pentru a tăia în două coloana lor, — asemenea lucruri pot fi auzite numai în Rusia, unde pînă în ziua de azi se susține că lîngă Zürich Suvorov l-ar fi bătut pe Masséna ³⁵⁵.

Aceasta este deci regiunea cea mai favorabilă pentru acțiuni din partea turcilor. Atacuri rapide și cu forțe concentrate, executate de trupele regulate pe singurul drum principal care duce spre Tiflis — de-a lungul coastei, dacă turcii sînt în stare să susțină o luptă pe mare, sau în regiuni din interior, la Kars sau la Ardahan, dacă nu sînt în stare să susțină o asemenea luptă —, îmbinate cu acțiuni neobosite, energice, executate prin surprindere de către unități neregulate, potrivit metodei lor proprii de ducere a războiului, l-ar pune foarte curînd pe Voronțov într-o situație fără ieșire, ar duce la stabilirea unei legături cu Șamil și la dezlănțuirea unei răscoale generale în întregul Caucaz. Dar aici, într-o măsură și mai mare decît pe Dunăre, se cere îndrăzneală, înțeleală și acțiuni coordonate. Rămîne de văzut dacă comandamentul turc din această regiune posedă aceste calități.

Scris de F. Engels în jurul
datei de 8 noiembrie 1853

Publicat ca articol de fond în ziarul
„New York Daily Tribune” nr. 3.934
din 25 noiembrie 1853

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba engleză

Friedrich Engels

Înfrîngerile rușilor ³⁵⁸

În dorința de a strînge cît mai multe informații cu privire la luptele care au avut loc între turci și ruși pe teritoriul Valahiei, am cercetat cu atenție ziarele europene aduse de „Canada”, și acum putem adăuga cîteva fapte importante la știrile aduse de „Washington”, pe care le-am comentat vinerea trecută *. Știam atunci că avuseseră loc cîteva ciocniri, dar nici acum nu cunoaștem prea multe amănunte despre ele. Informațiile de care dispunem continuă să fie fragmentare, contradictorii, sumare, și probabil că această situație va continua pînă în momentul cînd vom primi rapoartele oficiale ale generalilor turci. Un lucru este însă limpede, și anume că acțiunile trupelor turcești au fost conduse cu destulă pricepere și că aceste trupe au luptat cu un entuziasm neslăbit, care îndreptățește laudele celor mai călduroși susținători ai lor, laude pe care marea majoritate a observatorilor mai ponderați și imparțiali le-au socotit exagerate. Urmarea a fost o surpriză generală. Toată lumea se aștepta să primească o confirmare strălucită a aptitudinilor lui Omer-pașa în calitate de comandant de oști, dar meritele armatei sale sînt subapreciate de ziariștii și de oamenii de stat din Occident. Este, ce-i drept, o armată formată din turci, dar soldații aceștia se deosebesc foarte mult de cei pe care Dibici i-a pus pe fugă în 1829. Ei i-au bătut pe ruși în ciuda împrejurărilor potrivnice și cu toate că aceștia din urmă aveau o importantă superioritate numerică. Se poate presupune că aceasta este doar prevestirea și începutul unor victorii mult mai decisive.

Aflăm acum pentru prima oară că Consiliul militar de la Constantinopol a concentrat la Sofia o armată cu un efectiv de aproximativ 25.000 de oameni, menită să opereze în caz de nevoie în Serbia. Oricît ar părea de straniu, nici un fel de

* Vezi volumul de față, pag. 479—485. — *Nota Red.*

informații despre aceste trupe și despre menirea lor nu par să fi ajuns pînă acum în apusul Europei; cert este însă că Omer-pașa le-a folosit cum nu se poate mai bine. Dislocarea acestor trupe la Sofia a fost o greșeală, căci dacă sîrbii nu se răscoală și nu se alătură rușilor — și sub actualul prinț domnitor * este puțin probabil ca ei să se răscoale —, nu sînt motive de a ține o armată în această regiune; dacă însă izbucnește o răscoală a sîrbilor, turcii trebuie ori să între în această țară și să înnăbușe răscoala, acțiune pentru care, dată fiind prezența rușilor în Valahia, o armată de 25.000 de oameni nu ar fi suficientă, ori să ocupe trecătorile de la graniță și să-i blocheze pe sîrbi în țara lor, lucru pentru care ar fi pe deplin suficient și un sfert din aceste forțe. Este evident că tocmai așa a judecat și Omer-pașa, căci el a adus aceste trupe direct la Vidin și le-a unit cu forțele pe care le avea acolo. Aceste întăriri au adus fără îndoială o contribuție esențială la victoria pe care el a obținut-o recent asupra flancului drept al rușilor de sub comanda generalului Dannenberg, victorie despre care nu cunoaștem alte amănunte decît numărul ofițerilor ruși uciși și luați prizonieri, dar care trebuie să fi fost destul de categorică și care va aduce turcilor foloase mai mari chiar din punct de vedere moral decît le-a adus din punct de vedere material.

Mai aflăm de asemenea că trupele turcești care au trecut Dunărea pe la Turtucaia (localitate situată între Rusciuc și Silistra) și au ocupat Oltenița erau comandate de *Ismail-pașa*, care nu este altcineva decît generalul Guyon (el nu s-a lepădat de creștinism, cu toate că deține un post înalt în armata sultanului), ale cărui fapte de vitejie în războiul din Ungaria i-au adus faima de comandant curajos, energic și hotărît. El nu posedă aptitudini remarcabile ca strateg, dar numai puțini știu să îndeplinească ordinele cu hotărîrea de care a dat dovadă în cazul de față, respingînd printr-o luptă la baionetă atacul inamicului. Infrîngerea suferită de generalul Pavlov la Oltenița va ușura considerabil turcilor accesul spre regiunile de dincolo de Olt și le va deschide drumul spre București, deoarece s-au primit știri că prințul Gorceakov nu a înaintat spre Slatina, cum se anunțase, ci se află și acum în capitala Principatelor dunărene, preferînd în mod înțelept să nu-și fărîmițeze forțele, ceea ce dovedește încă o dată că el nu se simte în deplină siguranță. În această regiune a avut loc, fără îndoială curînd după aceea o bătălie decisivă. Dacă Gorcea-

* Alexandru Karagheorghewici. — *Nota Red.*

kov nu este pur și simplu un lăudăros și dacă poate concentra aici 70.000—80.000 de oameni — trupe de care dispune totuși, după toate scăzămintele justificate din efectivul oficial anunțat al armatei ruse —, superioritatea este hotărît de partea sa. Ținînd seama însă oît de false și exagerate sînt cifrele provenite din sursele rusești, ținînd seama că armata lui Omer-pașa s-a dovedit a fi mult mai puternică și mai capabilă de luptă decît se presupunea, trebuie să considerăm că condițiile în care se desfășoară campania sînt mai egale pentru cele două părți decît se credea și că înfrîngerea lui Gorceakov devine oarecum probabilă. Desigur, dacă comandantul suprem al armatei turcești poate să concentreze pentru bătălia decisivă 50.000—60.000 de oameni însuflețiți de o victorie anterioară — și nu vedem ce l-ar putea împiedica s-o facă —, el va avea, fără îndoială, mari șanse de succes. Făcînd această afirmație, ne străduim să fim rezervați în aprecierile noastre, căci chiar dacă simpatiile noastre sînt de partea turcilor, aceasta nu ne îndreptățește să-i prezentăm într-o lumină mai favorabilă decît cea reală.

Studiind așezarea geografică a Valahiei, mai ales din punct de vedere militar, îți amintești fără să vrei de așezarea geografică a Lombardiei. În primul caz Dunărea, în cel de-al doilea Padul, cu afluenții lor, formează granița de miazăzi și de apus a țărilor respective. La aceasta se adaugă faptul că turcii au adoptat un plan de acțiune asemănător cu acela al piemontezilor în campania din 1849, care s-a încheiat cu bătălia de la Novara ³⁵⁷, bătălie fatală pentru ei. Dacă turcii vor repurta victoria, cu atît mai întemeiat va fi dreptul lor la admirația noastră și cu atît mai vădită va fi totala incapacitate a moscoviților. În orice caz, Gorceakov nu este Radetzky, și Omer-pașa nu e Ramorino.

Scris de F. Engels în jurul
datei de 11 noiembrie 1853

Publicat ca articol de fond în ziarul
„New York Daily Tribune” nr. 3.936
din 28 noiembrie 1853

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba engleză

Karl Marx

Problema muncitorească

Londra, vineri 11 noiembrie 1853

„*Posibilități strălucite și cum au fost ele folosite*” — așa sună titlul uneia dintre cele mai tragicomice efuziuni ale grăvei și profunde reviste „Economist”³⁵⁸. „Posibilitățile strălucite” le-a creat, firește, libertatea comerțului, iar cea care le „folosește” sau, mai bine zis, „abuzează” * de ele este clasa muncitoare.

„Pentru prima oară clasa muncitoare și-a ținut soarta în propriile sale mâini! Populația Regatului Unit a început efectiv să scadă, numărul emigranților depășind creșterea ei naturală. Și cum au folosit muncitorii posibilitățile lor? Ce au făcut ei? Exact ceea ce au făcut în mod obișnuit și pînă acum ori de cîte ori intervenea o îmbunătățire temporară a situației: s-au căsătorit și s-au înmulțit cît se poate de repede. Dacă populația va continua să crească în acest ritm, nu va dura mult și emigrația va fi complet compensată, pierzindu-se această posibilitate strălucită”.

Posibilitatea strălucită de a nu te căsători și de a nu te înmulți decît în ritmul ortodox stabilit de Malthus și de discipolii lui! Ce strălucită moralitate! Dar pînă acum, după cum constată însăși revista „Economist”, populația a scăzut și nu a compensat încă emigrația. Deci nu suprapopulația este cauza calamităților din vremurile noastre.

„Folosul pe care ar fi trebuit să-l tragă apoi muncitorii din rara ocazie ce li s-a prezentat ar fi fost de a acumula economii și de a deveni capitaliști. Nu cred însă să existe nici măcar un singur caz în care un muncitor să se fi ridicat sau să fi început să se ridice în rîndul capitaliștilor. Ei au ratat posibilitatea ce li s-a prezentat”.

Posibilitatea de a deveni capitaliști! Totodată „Economist” arată muncitorilor că, chiar dacă vor obține un spor de 10% la vechiul lor ciștig, ei nu vor primi decît 16 șilingi și 6 pence

* Joc de cuvinte: „to use” — a folosi, a întrebuința; „to abuse” — a abuza. — Nota Red.

pe săptămână în loc de 15 șilingi. Calculind salariul mediu la 15 șilingi, l-a evaluat prea sus. Dar nu asta are importanță. Cum să devii capitalist cînd primești 15 șilingi pe săptămână? Este o problemă care merită să fie studiată. Muncitorii greșesc, pretinde el, cînd își închipuie că pentru a-și îmbunătăți situația ei trebuie să încerce să-și mărească veniturile. „Ei au făcut grevă — scrie „Economist” —, căutînd să obțină mai mult decît le-ar fi putut oferi orice muncă”. Cîștigînd 15 șilingi pe săptămână, ei aveau posibilitatea reală de a deveni *capitaliști*, pe cînd dacă ar cîștiga 16 șilingi și 6 pence, această posibilitate ar dispărea! Pe de o parte, muncitorii trebuie să năzuiască ca brațe de muncă să fie cît mai puține și capital cît mai mult, pentru a avea posibilitatea să-i silească pe capitaliști să mărească salariile. Dar atunci cînd este prea mult capital, iar brațele de muncă sînt prea puține, muncitorii nu trebuie să se folosească în nici un caz de posibilitatea de dragul căreia trebuie să renunțe la căsătorie și la înmulțire! „Ei și-au permis o viață mai luxoasă”. În timpul legilor cerealelor, ne spune același „Economist”, ei duceau o viață de mizerie, nu aveau nici măcar îmbrăcămîntea strict necesară și mureau de foame. Dacă voiau în general să supraviețuiască, cum puteau să ducă o viață mai puțin „luxoasă” decît aceea dusă pînă acum? „Economist” publica atunci mereu tabele cu date despre import, pentru a dovedi bunăstarea crescîndă a poporului și starea înfloritoare a afacerilor. Ceea ce era considerat atunci un indicator al nespuselor binefaceri aduse de libertatea comerțului este astăzi condamnat ca o dovadă a risipei nesăbuite a clasei muncitoare. Nu reușim însă nici acum să înțelegem cum poate continua să crească importul dacă populația se reduce și consumul scade, cum poate continua să crească exportul dacă importul se reduce și cum se poate extinde industria și comerțul dacă importul și exportul scad.

„În al treilea rînd, muncitorii ar fi trebuit să folosească strălucitele posibilități pentru a se instrui ei înșiși și a da copiilor lor cea mai bună pregătire posibilă, astfel încît să fie mai demni de îmbunătățirea intervenită în situația lor materială și să învețe să tragă cît mai mult folos din această îmbunătățire. Din nefericire, trebuie să constatăm că arareori frecvența școlilor a fost mai puțin satisfăcătoare și arareori plata taxelor pentru învățămînt a lăsat mai mult de dorit”.

Dar ce e de mirare aici? Înviorarea comerțului a fost întovărășită de o extindere a întreprinderilor, de folosirea pe scară mai largă a mașinilor, de înlocuirea în măsură din ce în ce mai mare a muncitorilor adulți cu femei și copii, de pre-

lungirea zilei de muncă. Cu cât mai multe mame și copii erau angajați în fabrici, cu atât școlile erau mai puțin frecventate. Și, în sfârșit, ce posibilitate de instrucțiune li s-a dat părinților și copiilor lor? Li s-a dat posibilitatea să învețe cum să mențină populația la nivelul indicat de Malthus, scrie „Economist”. Instrucțiunea, spune d-l Cobden, ar arăta muncitorilor că locuințele murdare, neaerisite, suprapopulate nu sînt cel mai bun mijloc de întreținere a sănătății și a forței. Cu tot atîta succes ați putea salva un om de la moarte prin inaniție, explicîndu-i că, potrivit legilor naturii, pentru a menține organismul omenesc, el trebuie alimentat în permanență. Dacă ar fi instruită, afirmă „Daily News”, clasa noastră muncitoare ar ști cum să extragă substanțe hrănitoare din oase uscate, cum să facă chifle din scrobeală și cum să prepare o supă din rumeguș.

Așadar, să rezumăm: posibilitățile strălucite pe care le-a ratat clasa muncitoare constau din posibilitatea strălucită de a nu te căsători, de a duce o viață pe cât posibil mai puțin luxoasă, de a nu cere mărirea salariului, de a deveni capitalist cîștigînd 15 șilingi pe săptămînă, de a învăța să-ți menții trupul cu o hrană cât mai proastă și să-ți schilodești sufletul cu teoriile dăunătoare ale lui Malthus.

Vinerea trecută Ernest Jones a vizitat orașul Preston pentru a vorbi muncitorilor din fabricile în care s-a declarat lock-out despre problema muncitorească. La ora fixată erau adunați sub cerul liber nu mai puțin de 15.000 de persoane („Preston Pilot”³⁵⁹ evaluează numărul lor la 12.000), și cînd a venit d-l Jones i s-a făcut o primire entuziastă. Citez cîteva pasaje din cuvîntarea sa:

„De ce s-a dus această luptă? De ce se duce ea acum? De ce va reîncepe ea în viitor? Pentru că izvoarele vieții voastre sînt oprite de mina capitalului, care golește pînă la fund cupa sa de aur și nu vă lasă vouă decît drojdia. De ce lock-outul declarat la fabrica voastră amenință deopotrivă și viața voastră? Pentru că nu sînt alte fabrici la care v-ați putea duce să lucrați, pentru că nu aveți altă posibilitate de a vă cîștiga existența. Ce dă capitalistului această putere uriașă? Faptul că posedă toate mijloacele de a năimi munca... De aceea mijloacele de muncă constituie piatra unghiulară pe care se bazează viitorul poporului... Numai o mișcare de masă a muncitorilor de toate profesiunile, o mișcare a clasei muncitoare din întreaga țară poate duce la victorie... Dacă în lupta voastră vă veți fărîmița forțele pe profesiuni și pe localități, veți putea fi înfrinți; dacă însă veți duce lupta pe scară națională, victoria va fi cu siguranță a voastră”³⁶⁰.

Apoi d-l George Cowell a făcut propunerea, formulată în termeni foarte măgulitori și sprijinită de d-l John Matthews,

de a se exprima mulțumiri lui Ernest Jones pentru vizita sa la Preston și pentru serviciile aduse cauzei clasei muncitoare.

Fabricanții au depus eforturi uriașe pentru a-l împiedica pe Ernest Jones să vină în orașul Preston ; nu s-a putut găsi nici un local pentru întrunirea la care urma să ia cuvîntul, și de aceea au trebuit să se tipărească la Manchester afișe prin care era anunțată convocarea unui miting în aer liber. Unele persoane interesate au răspîndit cu insistență zvonul că d-l Jones intenționează să vorbească împotriva grevei și să semene zădărnici zădărnici între muncitori ; în afară de aceasta s-au trimis chiar scrisori în care se arăta că călătoria sa la Preston ar putea să nu fie lipsită de primejdii pentru persoana sa.

Scris de K. Marx
la 11 noiembrie 1853

Publicat în ziarul
„New York Daily Tribune” nr. 3.936
din 28 noiembrie 1853

Semnat : *Karl Marx*

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba engleză

Karl Marx

Prosperitate. — Problema muncitorească

Londra, marți 15 noiembrie 1853

„Dărilor de seamă comerciale și piața de bani” — sub acest titlu a fost publicat în „Economist” un articol în care se tinde să se demonstreze existența unei prosperități generale și a unor perspective favorabile pentru dezvoltarea comerțului³⁰¹, deși în același număr se spune că „prețurile alimentelor sînt ridicate și continuă să crească”, că „prețul unui cuarter de grîu va ajunge în curînd la 80 de șilingi” și că „situația din comerțul de bumbac nu este nicidecum de natură să le inspire fabricanților dorința de a relua activitatea”. Referindu-se la tabelele de date cu privire la import, „Economist” scrie :

„În aceste lungi coloane de cifre sînt multe lucruri instructive, multe lucruri care confirmă marile principii în jurul cărora s-au dus lupte politice aprige, multe lucruri care explică evenimentele recente survenite pe piața de bani și aruncă o lumină asupra viitorului, multe lucruri cît se poate de instructive pentru bărbatul de stat, pentru financiar, bancher și comerciant, dîndu-le posibilitatea să înțeleagă clar actuala stare de lucruri și să aprecieze just viitoarea stare de lucruri. De aceea considerăm că cel mai bun lucru pe care îl putem face este să atragem atenția asupra unora dintre principalele fapte care rezultă din aceste dări de seamă și să urmărim legătura dintre ele și alte particularități importante ale momentului actual”.

Să ne așezăm așadar la picioarele acestui proroc și să ascultăm profețiile sale prolixе. De data aceasta, tabelele de date cu privire la import sînt citate pentru a dovedi nu risipa clasei muncitoare, ci nespusele binefaceri pe care libertatea

comerțului le aduce tocmai acestei clase. Redăm mai jos aceste tabele :

TABELUL I
Consumul de la 5 ianuarie la 10 octombrie

	1852		1853
Cacao	2.668.822	pfunzi	3.162.233 pfunzi
Uafea	25.123.946	"	28.607.613 "
Ceai	42.746.198	"	45.496.957 "
Zahăr	5.358.967	chintale	5.683.228 chintale
Tutun	21.312.459	pfunzi	22.296.398 pfunzi
Vin	4.986.242	galoni	5.569.560 galoni

E de ajuns să aruncăm o privire asupra acestui tabel pentru a ne da seama că afirmațiile revistei „Economist” sînt false. Tot ceea ce știm despre mărfurile enumerate este că ele au fost nu consumate, cum se afirmă în tabel, ci *puse în vânzare* spre a fi consumate, și asta este cu totul altceva. Desigur, nu se va găsi vreun negustor atît de ignorant încît să nu înțeleagă deosebirea dintre cantitatea de mărfuri pe care le-a primit în prăvălia sa și cantitatea efectiv vîndută populației și consumată de ea.

„Aceasta — scrie „Economist” — poate fi considerată lista principalelor articole de lux pe care le consumă clasa muncitoare”.

Și mai departe „Economist” pune creșterea importului la aceste articole pe seama clasei muncitoare. Or, dacă luăm un articol cum este cafeaua, el nu intră decît în foarte mică măsură în consumul muncitorilor englezi, iar vinul nu intră de loc. Sau poate „Economist” crede că situația clasei muncitoare este mai bună pentru că în 1853 patronii consumă mai mult vin și mai multă cafea decît în 1852? În ceea ce privește ceaiul, este îndeobște cunoscut că, în urma revoluției chineze și a perturbărilor survenite în comerț în legătură cu ea, a apărut o cerere în scopuri de speculă, determinată de temerile cu privire la viitor, și nu de nevoile prezente. Iar în ceea ce privește zahărul, toată diferența dintre importul pînă în octombrie 1852 și cel pînă în octombrie 1853 este doar de 324.261 de chintale; nu mă voi lua la întrecere cu atotștiutoarea revistă „Economist”, care bineînțeles știe că din aceste 324.261 de chintale nici unul nu s-a adăugat la stocurile comercianților și nici nu a fost folosit pentru cofeturile destinate claselor de sus, ci tot acest zahăr a ajuns în ceaiul muncitorilor. Întrucît piinea este scumpă, muncitorii și-au hrănit, desigur, copiii cu zahăr, căci doar și Maria-Antoaneta a sfătuit poporul francez, în timpul foametei din 1788, să mănînce cozonac. Cît despre creșterea importului de tutun, într-adevăr,

cererea de tutun a muncitorilor crește pe măsură ce sînt lipsiți de lucru și cursul normal al vieții lor este întrerupt.

În afară de toate acestea nu trebuie să uităm că volumul mărfurilor importate în octombrie 1853 a fost determinat nu de cererea efectivă din acea lună, ci de o cerere prezumtivă, calculată pe baza unei cu totul alte situații pe piața internă. Așa stau lucrurile în ceea ce privește primul tabel și „legătura dintre ele și alte particularități importante ale momentului actual”.

TABELUL II
Importat de la 5 ianuarie pînă la 10 octombrie

	1852	1853
Costiță de porc	62.506 chintale	173.729 chintale
Carne de viță sărată	101.531 "	160.371 "
Carne de porc sărată	77.788 "	130.142 "
Șuncă	6.766 "	14.123 "
Șlănină	14.511 "	102.612 "
Total	263.102 chintale	580.977 chintale
Orez	633.814 chintale	1.027.910 chintale
Cartofi	238.739 "	820.524 "
Grîne și făină	5.583.082 cuarțeri	8.179.956 cuarțeri
Brînzeturi	218.846 chintale	294.053 chintale
Unt	205.209 "	296.342 "
Ouă	89.433.728 buc.	103.074.129 buc.

Revistei „Economist” îi aparține, fără îndoială, marea descoperire că creșterea relativă față de anii obișnuți a importului de alimente în ani de lipsuri și de foamete iminentă dovedește mai degrabă creșterea subită a consumului decît scăderea neobișnuită a producției acestor produse. Creșterea bruscă a prețului unei mărfi reprezintă neîndoielnic o primă de import. Dar a afirmat vreodată cineva că un articol de consum va găsi cu atît mai mulți amatori cu cît va fi mai scump? Treceam acum la o a treia categorie de mărfuri importate, la *materia primă* pentru fabrici :

TABELUL III
Importat de la 5 ianuarie pînă la 10 octombrie

	1852	1853
In	971.738 chintale	1.245.384 chintale
Fuior de cinpă	798.057 "	788.911 "
Mătase brută	3.797.757 pfunzi	4.355.865 pfunzi
Mătase răsucită	267.884 "	577.884 "
Bumbac	6.486.873 chintale	7.091.999 chintale
Lină	63.390.956 pfunzi	83.863.475 pfunzi

Intrucît producția din 1853 a depășit considerabil producția din 1852, a fost nevoie și de mai multă materie primă, care a fost importată și prelucrată în cantități mai mari.

„Economist” nu susține însă că sporul de produse industriale fabricate în 1853 a fost consumat în țară. El îl trece la export.

„Faptul cel mai important este uriașa creștere a exportului nostru. Creșterea valorii exporturilor numai în luna care s-a încheiat la 10 octombrie a fost de nu mai puțin de 1.446.708 l. st., iar pe toate cele nouă luni creșterea a fost de 12.596.291 l. st.; anul acesta valoarea totală a exporturilor este de 66.987.729 l. st., față de 54.391.438 l. st. în lunile corespunzătoare ale anului 1852.. Dacă luăm numai exportul nostru de produse engleze, creșterea din acest an este de cel puțin 23%.”

Dar cum stau lucrurile cu aceste mărfuri în sumă de 12.596.291 l. st. exportate în plus? „O mare parte dintre aceste mărfuri exportate se află abia în drum spre piețele pe care urmează să fie desfăcute” și unde vor sosi tocmai în momentul cînd apariția lor va duce la culme perturbările de pe aceste piețe. „O parte considerabilă dintre aceste mărfuri exportate în plus se îndreaptă spre Australia”, care și așa este supra-saturată cu mărfuri, „spre Statele Unite”, unde există un surplus de mărfuri, „spre India”, care trece printr-o depresiune, „spre America de Sud”, care în general nu poate absorbi surplusul de mărfuri importate care nu pot fi vîndute pe celelalte piețe.

„Uriașa cantitate de mărfuri în plus care a fost importată și consumată a și fost achitată de Anglia — scrie „Economist” — sau va fi achitată foarte curînd pe baza cambiilor emise al căror termen expiră.. Dar cînd ni se va plăti nouă pentru mărfurile exportate? Peste șase luni, peste nouă luni, peste douăsprezece luni, iar pentru unele mărfuri peste un an și jumătate sau doi”.

Este „numai o chestiune de timp” — afirmă „Economist”. Ce eroare!

Dacă aruncați acest surplus enorm de mărfuri industriale pe piețe, care sînt deja inundate de mărfurile voastre de export, timpul pe care îl așteptați poate să nu vină niciodată. Ceea ce apare în tabelele voastre ca o uriașă listă de bogății imaginare ar putea să fie o listă uriașă de pierderi reale, o listă de falimente pe scară mondială. Și ce dovedesc tabelul III și datele cu privire la export cu care vă lăudați? Un lucru de care fiecare dintre noi și-a dat demult seama, și anume că producția industrială a Marii Britanii a crescut enorm în 1853, că creșterea ei a depășit nevoile pieței și că

extinderea ei se accelerează tocmai în momentul cînd piețele se îngustează.

„Economist” ajunge, desigur, la o concluzie contrară.

„Dificultățile pe piața de bani și creșterea ratei dobînzii — ne spune el — nu constituie decît consecința trecătoare a faptului că marile partide de mărfuri importate sînt plătite imediat, în timp ce enormul surplus de mărfuri exportate este livrat pe credit”.

Așadar, după părerea sa, starea încordată de pe piața de bani nu este decît rezultatul exporturilor suplimentare. Or, tot atît de îndreptățiti am fi să spunem că în lunile din urmă creșterea exporturilor n-a fost decît rezultatul inevitabil al dificultăților de pe piața de bani. Aceste dificultăți au fost însoțite de un aflux de aur și de un curs valutar nefavorabil; dar nu este oare un curs valutar nefavorabil o primă pentru cambiile trase asupra unor țări străine sau, cu alte cuvinte, o primă de export? Tocmai în virtutea acestei legi, în perioadele de dificultăți pe piața ei de bani, Anglia dezorganizează toate celelalte piețe din lume și distruge periodic industria altor țări, bombardîndu-le cu mărfuri industriale engleze pe care le vinde la prețuri reduse.

„Economist” a descoperit, în sfîrșit, cele „două puncte” în care muncitorii greșesc în mod categoric, sînt categoric de condamnat și dau dovadă în mod categoric de prostie.

„În primul rînd, ei fac discuție, în majoritatea cazurilor, pentru niște nenorociți de bănuți”.

De ce procedează ei așa? Să-l lăsăm pe „Economist” să răspundă:

„Caracterul discuției s-a schimbat; dintr-o problemă de contract, ea s-a transformat într-o luptă pentru putere...”

În al doilea rînd, muncitorii nu și-au condus ei înșiși treburile lor, ci au acționat din ordinul unor conducători lipsiți de răspundere, ba poate chiar al unor impostori... Ei au acționat uniți, prin intermediul unor cluburi insolente... Nu ne inspiră temeri convingerile politice ale inșeși clasei muncitoare, dar ne inspiră temeri și un sentiment de protest convingerile aceloră de care muncitorii s-au lăsat prinși în plasă și le-au permis să vorbească în numele lor”.

La crearea organizației de clasă a patronilor lor, muncitorii au răspuns prin crearea propriei lor organizații de clasă, iar „Economist” le spune că va înceta „să se teamă” de ei dacă vor demite pe generalii și pe ofițerii lor și se vor hotărî să lupte răzlețiți. Tot astfel, în perioada primelor lupte ale revoluției franceze, crainicii despoților aliați din Nord dădeau

mereu asigurări lumii întregi că ei nu „se tem” de poporul francez ca atare, ci numai de convingerile politice și de acțiunile politice ale feroceilui Comité du Salut Public*, ale claturilor insolente și ale generalilor turbulenți.

În articolul meu precedent am arătat revistei „Economist” că nu este de mirare că clasa muncitoare nu a profitat de perioada de prosperitate pentru a se instrui și a-și instrui copiii. Acum vă pot înfățișa următoarele fapte în legătură cu care am primit nume și amănunte și care în curând vor fi prezentate parlamentului: În ultima săptămână a lunii septembrie 1852, în orașul..., situat la 4 mile de..., la întreprinderea de înălbit și finisat țesături denumită... și aparținând onorabilului..., persoanele menționate mai jos au lucrat 60 de ore în șir cu o singură întrerupere de numai trei ore pentru odihnă!

Fete și fetițe		Vîrsta
M.S.	. . . . .	22 de ani
A.B.	. . . . .	20 " "
M.B.	. . . . .	20 " "
A.H.	. . . . .	18 " "
C.N.	. . . . .	18 " "
B.S.	. . . . .	16 " "
T.T.	. . . . .	16 " "
A.T.	. . . . .	15 " "
M.G.	. . . . .	15 " "
H.O.	. . . . .	15 " "
M.L.	. . . . .	13 " "
B.B.	. . . . .	13 " "
M.O.	. . . . .	13 " "
A.T.	. . . . .	12 " "
C.O.	. . . . .	12 " "
S.B.	. . . . .	10 ! "
Ann B.	. . . . .	9 ! "
Băieți		
W.G.	. . . . .	9 " "
J.K.	. . . . .	10 " "

Băieți și fete de 9 și 10 ani lucrează 60 de ore în șir, cu o singură întrerupere de numai trei ore pentru odihnă! Patronii ar face mai bine să nu vorbească despre desconsiderarea învățaturii de către muncitori. Una dintre fetițele amintite, Ann B., în vîrstă de numai 9 ani s-a prăbușit de oboseală, în timpul celor 60 de ore de muncă și a adormit pe podea; cînd a fost trezită, ea a început să plîngă și, totuși, a fost silită să reia lucrul!!

* — Comitet al salvării publice³⁶². — Nota Red.

Muncitorii din fabrică, după cum se vede, au hotărît să smulgă mișcarea pentru instrucțiune din miinile înșelătorilor din Manchester. Sintem informați că la un miting al șomerilor din Preston, ținut în grădina orașului, s-au petrecut următoarele :

„D-na Margaret Fletcher a atras atenția celor adunați că nu este bine ca femei măritate să lucreze în fabrici lăsându-și copiii nesupravegheați și neglijându-și treburile casnice. Fiecare muncitor are dreptul la un salariu echitabil pentru o zi de muncă echitabilă, iar aceasta, după părerea ei, înseamnă că muncitorul trebuie să primească pentru munca sa o remunerație care să-i permită să se întrețină pe sine și familia sa în condiții bune, să-și țină soția acasă pentru îndeplinirea îndatoririlor ei de gospodină și să-și trimită copiii la învățătură (aplauze). Vorbitoarea a încheiat propunând să se adopte următoarea rezoluție :

Adunarea hotărăște : toate femeile măritate din acest oraș intenționează să nu mai iasă la lucru pînă cînd soții lor nu vor fi remunerați în mod echitabil și deplin pentru munca lor.

D-na Ann Fletcher (sora vorbitoarei precedente) a susținut rezoluția, care a fost adoptată în unanimitate.

Președintele mitingului a declarat că, după ce se va rezolva problema sporului de 10%, se va desfășura o agitație în legătură cu folosirea în fabrici a muncii femeilor măritate, la care probabil că nu se așteaptă fabricanții din țară”.

Ernest Jones, care vizitează regiunile industriale, face agitație pentru „un parlament al muncitorilor”³⁶³. El propune ca

„delegați ai muncitorilor de toate profesiunile să se întrunească în centrul mișcării, în Lancashire, la Manchester, întrunire care să nu se încheie înainte de a se fi obținut victoria. Acesta ar fi un mod atît de autoritar și de limpede de a exprima punctul de vedere al clasei muncitoare, încît s-ar face auzit în toată lumea, și adunarea cu sediul la Sf. Ștefan³⁶⁴ s-ar vedea nevoită să-și impartă coloanele ziarelor cu acest parlament... Într-o perioadă de criză ca cea actuală, întreaga lume ar asculta cu mai multă atenție cuvintele celui mai modest dintre acești delegați decît cuvintele senatorilor cu titluri nobiliare din cea mai tru-fașă Cameră”.

Ziarul lordului Palmerston este cu totul de altă părere :

„Între noi fie vorba — exclamă „Morning Post” — dezvoltarea mișcării în jurul căreia s-a făcut atîta caz a fost de fapt oprită și, după jalinicul eșec din 10 aprilie, nu s-a mai făcut nici o încercare de a face din muncitori legiuitori sau din croitori tribuni ai poporului.

Scris de K. Marx
la 15 noiembrie 1853

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Publicat în ziarul
„New York Daily Tribune” nr. 3.938
din 30 noiembrie 1853

Tradus din limba engleză

Semnat : *Karl Marx*

Friedrich Engels

Mersul războiului din Turcia

Veștile de pe teatrul acțiunilor militare aduse de vaporul „Humboldt” confirmă știrea primită anterior prin „Europa” că turcii, după ce și-au menținut timp îndelungat pozițiile de la Oltenița împotriva unui dușman numericeste superior, cu care au trebuit să ducă lupte grele, s-au retras în cele din urmă pe la 14 noiembrie dincolo de fluviu, ocupându-și vechile poziții întărite de la Turtucaia. Socotim că la primirea ziarelor și scrisorilor vom fi în măsură să explicăm evenimentul; deocamdată însă sensul acestei manevre încă nu ne este întru totul clar. În relatarea oficială se arată că manevra a fost efectuată nestînjenit, ceea ce înlătură presupunerea că ar fi fost urmarea vreunui succes hotărîtor obținut de prințul Gorceakov, bineînțeles dacă excludem ipoteza că comandantul rus ar fi reușit să concentreze pentru al doilea atac împotriva acestui punct forțe de două ori mai mari decît cele cu care l-a atacat prima oară. Examinarea atentă a tuturor faptelor pe care le cunoaștem arată însă că în realitate el nu dispunea pentru acest scop de o asemenea grupare de 45.000 de oameni. Se afirmă de asemenea că turcii s-au retras la Turtucaia pentru a nu se expune la Oltenița primejdiei unui atac prin surprindere în timpul iernii, cînd retragerea dincolo de fluviu ar fi legată de mari greutateți; această afirmație vine însă în contradicție cu faptul că pînă în prezent ei au desfășurat acțiuni ofensive fără să fi suferit vreo înfrîngere și au avut de partea lor o incontestabilă superioritate numerică. Afară de aceasta, aripa lor stîngă continuă să fie menținută la Vidin, pe partea valahă a Dunării, primind chiar întăriri, ceea ce dovedește tot ce vreți, dar nu o mișcare de retragere din partea lor. Chiar dacă luăm în considerare intenția pre-

supusă — și, după cît se pare, reală — a turcilor de a trece Dunărea la Brăila sau la Galați, cu forțe însemnate, continuă să rămînă nelămurit dacă *Omer-pașa* trebuia să-și retragă trupele de pe poziția puternică de la Oltenița numai pentru că se pregătea să întreprindă, cu o altă grupare de forțe, o manevră decisivă împotriva flancului stîng al rușilor. Dar toate împrejurările care dau loc la nedumeriri vor deveni mai clare dacă vom urmări evenimentele actualei campanii de la începutul ei.

Înainte de toate se știe cu certitudine că atît la Vidin cît și la Turtucaia turcii au fost lăsați să treacă fluviul fără să li se opună o rezistență serioasă. Acest fapt nu trebuie să ne mire, întrucît, după cum arată experiența războaielor, nu poți să împiedici un inamic activ să treacă o apă, oricît de lată ar fi ea ; afară de aceasta, este întotdeauna mai avantajos să-l ataci după ce o parte din trupele sale au trecut apa, adică să-l lovești cu forțe superioare și într-un moment cînd nu are decît o singură cale de retragere, și aceea supraaglomerată. Dar faptul că turcii s-au întărit pe malul stîng al Dunării, că au ieșit victorioși din toate ciocnirile care au avut loc, că s-au menținut timp de zece zile la Oltenița, la numai 40 de mile de București, fără ca rușii să-i poată alunga de pe această poziție importantă, și că au părăsit-o în cele din urmă nestînjeniți și din propria lor inițiativă, — toate acestea arată că în aprecierea raportului dintre forțele turcești și rusești care se înfruntă în această regiune a intervenit o eroare gravă.

Noi am știut destul de precis ce forțe posedă turcii ; în ceea ce privește însă efectivul trupelor rusești, am fost nevoiți întotdeauna să bîjbîim în întuneric. Se anunțase că două corpuri de armată trecuseră Prutul și că nu mult după aceea le-a urmat o parte dintr-un al treilea corp. Dacă ar fi fost așa, rușii ar fi trebuit să aibă în Principatele dunărene cel puțin 150.000 de oameni. Acum însă, cînd și evenimentele au arătat că în Valahia nu există atîtea trupe rusești, primim în sfîrșit prin Viena știri autentice despre forțele pe care rușii le au în realitate acolo. Iată din ce se compun forțele lor :

1. Corpul 4 de armată sub comanda generalului Dannenberg, format din următoarele trei divizii de infanterie :
  - a) divizia a 10-a (sub comanda generalului Soimonov) 16.000 de oameni
  - b) divizia a 11-a (sub comanda generalului Pavlov) . 16.000 " "
  - c) divizia a 12-a (sub comanda generalului Liprandi) 16.000 " "
  - d) și dintr-un batalion de pușcași . . . . . 1.000 " "

2. O brigadă a diviziei a 14-a din corpul 5 de armată, comandată de generalul Engelhardt . . . . . 8.000 de oameni
 Total infanterie . . . . . 57.000 de oameni
3. Două divizii de cavalerie ușoară, comandate de generalul Nirod și de generalul Fișbah, cu un efectiv total de 8.000 de oameni, și 10 regimente de cazaci cu un efectiv total de 6.000 de oameni, adică la un loc . . . . . 14.000 de oameni
4. O divizie de artilerie, avînd aproximativ cîte o baterie (12 tunuri) pentru fiecare regiment de infanterie, adică în total . . . . . 170 sau 180 de tunuri

Reiese de asemenea că corpul 5 de armată, comandat de generalul Lidereș, nici nu s-a concentrat încă la Odesa, o parte din unitățile sale aflîndu-se la Sevastopol și o altă parte în Caucaz ; că corpul 3 de armată, comandat de generalul Osten-Sacken, continuă să se afle în Volînia sau în cel mai bun caz a trecut nu demult Prutul și va putea să ajungă pe teatrul acțiunilor militare abia peste trei sau patru săptămîni ; cît privește rezervele de cavalerie ale rușilor — în cea mai mare parte cavalerie grea —, ele se află dincolo de Nipru și abia peste cinci sau șase săptămîni vor putea să ajungă acolo unde este nevoie de ele. Aceste informații sînt fără îndoială exacte, și dacă le-am fi avut acum șase săptămîni am fi spus că Omerpașa trebuie să treacă Dunărea, indiferent unde și cum, dar cu cît mai repede, cu atît mai bine.

Intr-adevăr, nu putem găsi nici o explicație rațională pentru acest pas riscat și nechibzuit al rușilor. A intra cu vreo 80.000 de oameni într-un cul de sac * ca Valahia, a sta acolo timp de cîteva luni, avînd, cum recunosc chiar rușii, circa 15.000 de soldați bolnavi în lazarete, și, în lipsă de întăriri, a-și pune nădejdea exclusiv în noroc, sînt lucruri care nu s-au mai făcut niciodată și la care nimeni nu se putea aștepta din partea rușilor, care sînt de obicei foarte precauți și caută întotdeauna să evite riscurile. Căci dacă nu socotim detașamentele care acționează separat, totalul efectivelor capabile de luptă de care dispun ei în Valahia nu depășește 46.000 de oameni, care pe deasupra pot fi necesari în cele mai diferite puncte !

Dar aceasta este realitatea, și noi o putem explica numai prin încrederea absolută a rușilor în succesul intrigilor diplomatice ale prietenilor lor din guvernul englez, prin disprețul lor nejustificat față de adversar și prin dificultățile pe care rușii le întîmpină, pe cît se pare, în încercările lor de a con-

* — fundătură. — *Nota Trad.*

centra importante forțe militare și mari cantități de provizii într-un ținut atît de îndepărtat de centrul imperiului lor.

Pe de altă parte, turcii au la Calafat, în Valahia Mică, 25.000 de oameni și continuă să trimită întăriri într-acolo. Nu avem decît puține informații despre ultimele deplasări ale acestor trupe. Se pare că nu au ajuns nici măcar pînă la Craiova și că în prezent acțiunile lor s-au rezumat la ocuparea satelor din apropiere. Cauzele acestei comportări sînt de asemenea neclare, și putem doar să presupunem că în acțiunile sale Omer-pașa este într-o anumită măsură îngrădit de dispozițiile Consiliului militar de la Constantinopol, care la început concentrase la Sofia pe acești 25.000 de oameni. În orice caz, după cîte ne putem da seama de la o asemenea depărtare, atîta timp cît se află la Calafat aceste forțe nu sînt de nici un folos și ținerea lor în acest loc este o greșeală, căci chiar pentru cazul ipotetic și puțin probabil al folosirii lor împotriva sîrbilor, ele sînt, așa cum am mai avut ocazia să arătăm, ori prea numeroase, ori prea slabe*. Noi credem că ar fi fost mult mai bine dacă ele ar fi înaintat în josul Dunării; trecînd apa la 28 octombrie, ele au înaintat foarte puțin pînă la 15 noiembrie și nu au executat nici un fel de acțiuni active. Aceste cincisprezece zile ar fi putut să fie folosite mai bine dacă trupele ar fi fost deplasate cu 150 de mile în josul Dunării, la Șistov, unde ar fi stabilit o legătură nemijlocită cu aripa stîngă a forțelor principale ale armatei turcești, putînd să ajungă în cîteva zile de marș la Rusciuc, unde se află statul-major al flancului stîng al turcilor. Este în afară de orice îndoială că, uniți cu forțele principale, acești 24.000 de oameni ar fi fost de două ori mai valoroși decît la Calafat. Inseși evenimentele confirmă această părere; căci așa cum am mai arătat, nu știm ca în timpul celor nouăsprezece zile de cînd au trecut Dunărea, ele să-i fi dat lui Omer-pașa vreun sprijin activ.

Atacurile executate de turci la Nicopole și Rusciuc n-au fost decît simple manevre. Ele par a fi fost bine executate, cu forțele strict necesare în acest scop și totuși cu o vigoare de natură să-l inducă în eroare pe inamic în ceea ce privește adevăratele intenții ale părții atacatoare. Atacul principal s-a dat la Oltenița. Pînă în prezent nu se știe ce forțe au fost concentrate acolo. În unele relatări se arată că încă la data de 11 turcii aveau la Oltenița 24.000 de oameni, iar rușii 35.000. Aceste cifre sînt însă vădit false. Dacă rușii ar fi avut cu o

* Vezi volumul de față, pag. 487. — *Nota Red.*

treime mai multe trupe decît turcii, ei i-ar fi respins foarte repede dincolo de Dunăre, pe cînd în realitate la 11 noiembrie ruşii au suferit o înfrîngere.

În prezent pare mai verosimil ca oricînd că numai o conducere militară extrem de defectuoasă îi poate împiedica pe turci să-l izgonească pe Gorceakov din Valahia. De altfel este cert că atît o parte cît şi cealaltă ne-au oferit mostre de conducere militară destul de originală. La 2 noiembrie turcii au trecut Dunărea la Olteniţa, care pare a fi punctul lor principal de trecere. În zilele de 3, 4 şi 5 ei au respins cu succes atacurile ruşilor, statornicindu-şi astfel superioritatea pe malul stîng al Dunării. În cursul acestor trei zile ar fi trebuit să le sosească întăririle, ceea ce le-ar fi dat posibilitatea să pornească imediat asupra Bucureştiului. Aşa proceda Napoleon, şi de atunci orice general ştie că rapiditatea mişcărilor poate compensa insuficienţa de forţe, deoarece permite atacarea duşmanului înainte ca el să fi avut timp să-şi concentreze forţele. După cum în afaceri se spune: „Timpul este bani”, aşa se poate spune la război: „Timpul este trupe”. Dar în Valahia nu se ţine seama de acest adevăr. Turcii ţin liniştiţi Olteniţa timp de nouă zile, de la 6 la 15, şi, dacă facem abstracţie de micile ciocniri, nu întreprînd nici o acţiune, lăsînd astfel ruşilor răgazul necesar pentru a-şi concentra forţele, pentru a le dispune în modul cel mai chibzuit cu putinţă şi pentru a lua măsurile în vederea lichidării oricărei primejdii care ar putea să ameninţe căile lor de retragere şi în vederea asigurării acestor căi. Sau trebuie poate să presupunem că Omer-paşa a urmărit doar să-i imobilizeze pe ruşi la Olteniţa pînă ce forţele sale principale vor fi trecut Dunărea undeva mai jos, pentru a tăia ruşilor orice cale de retragere? Nu este exclus să fie aşa, cu toate că o astfel de operaţie ne obligă să presupunem, afară de cei 24.000 de oameni de la Calafat şi de cei 24.000 de la Olteniţa, alţi 50.000 de oameni mai în josul Dunării, în apropiere de Hirşova. Dar dacă Omer-paşa ar avea acolo asemenea forţe, ceea ce este foarte posibil, el le-ar putea folosi mult mai bine, în loc să le pună să-şi piardă timpul cu toate aceste manevre artificiale şi subtile. De ce nu ar arunca în acest caz dintr-o dată 70.000 sau 80.000 de oameni peste Dunăre undeva lîngă Brăila, tăind dintr-o lovitură comunicaţiile ruşilor în Valahia? După cum am mai spus, se pare că această manevră este plănuită a fi executată în prezent, deşi rămîne nelămurit de ce a trebuit să fie amînată atîta timp şi precedată de pregătiri atît de com-

plicate. Cu o asemenea superioritate de forțe, aflate gata de luptă pe linia de operații, inducerea în eroare a prințului Gorceakov era cu totul superfluă. Trebuia tăiată dintr-o dată calea sa de retragere și nimicită armata sa.

Cît despre soldații turci, în puținele ciocniri la care au participat pînă acum, ei s-au comportat admirabil. Artileria a arătat peste tot că împăratul Nikolai nu exagera cîtuși de puțin atunci cînd afirma că este una dintre cele mai bune din Europa. Un batalion de pușcași, constituit numai cu zece săptămîni înainte de începerea ostilităților și înarmat cu puști Minié abia sosite din Franța, a dobîndit în acest răstimp atît de scurt o mare măiestrie la tragerile în formație răsfirată și a format pușcași de prim rang, care mînuiesc cu pricepere această armă de temut; la Oltenița ei au avut ocazia să-și arate măiestria decimînd cu focul lor aproape pe toți ofițerii superiori ai rușilor. În general, infanteria turcă pare a-și fi însușit temeinic obișnuitele mișcări în linii și coloane, dînd dovadă totodată de multă vitejie și dirzenie în atacurile de la Oltenița; căci cel puțin în două zile din trei, soarta bătăliei se decidea printr-un atac al infanteriei turcești, care se încheia prin lupte corp la corp, și este bine știut că în atacurile la baionetă infanteria rusă este un adversar redutabil.

Ultimele știri din Asia arată că acolo lucrurile iau pentru turci o întorsătură și mai favorabilă decît în Europa. Pare sigur că triburile circasiene au pornit cu forțe unite o răscoală generală împotriva rușilor, că porțile Caucazului se află în mîinile lor și că liniile de comunicații din spatele trupelor comandate de prințul Voronțov sînt tăiate, în timp ce trupele turcești îl atacă frontal. Așadar, războiul începe pretutindeni cu înfrîngeri pentru țar. Să sperăm că așa va fi pînă la sfîrșit și că războiul va învăța pe ruși și guvernul lor să-și modereze ambiția și aroganța și să-și vadă de acum încolo de propriile lor treburi.

Scris de F. Engels în jurul datei
de 18 noiembrie

Publicat ca articol de fond
în ziarul „New York Daily Tribune”
nr. 3.944 din 7 decembrie 1853

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba engleză

KARL MARX
Cavalerul
nobilei conștiințe³⁶⁵

*Scris de K. Marx în jurul datei
de 21—28 noiembrie 1853*

*Publicat sub formă de broșură
în ianuarie 1854 la New York*

Semnat: Karl Marx

*Se tipărește după textul broșurii
Tradus din limba engleză*

Der Ritter

von

edelmüthigen Bewußtsein,

von

Karl Marx.

Coperta primei ediții a pamfletului lui K. Marx
„Cavalerul nobilei conștiințe“

Dacă cel care participă la o guerillă (vezi Decker. „*Teoria guerillei*”³⁶⁶) poate să fie lipsit de noblețe, el trebuie cel puțin să aibă o conștiință nobilă. După Hegel, conștiința nobilă se transformă inevitabil în conștiință josnică³⁶⁷. Voi căuta să lămuresc această transformare servindu-mă de efuziunile d-lui Willich, care întruchipează în una și aceeași persoană pe Petru ermitul și pe Walter sârmanul. Mă rezum la cavaliere della ventura* ; pe cavaleri del dente** care-l urmează îi las să-și vadă de treaba lor.

Pentru a ne face să înțelegem de la bun început că o conștiință nobilă exprimă de regulă adevărul în sensul „înalt” printr-o minciună în sensul „obișnuit”, d-l Willich, în răspunsul său la „Dezvăluirile”³⁶⁸ mele, începe cu cuvintele :

„Dr. Karl Marx a publicat în «*Neu-England-Zeitung*» și în «*Criminal-Zeitung*» o dare de seamă asupra procesului comuniștilor de la Colonia”.

Niciodată n-am publicat în „*Criminal-Zeitung*” o dare de seamă asupra procesului comuniștilor de la Colonia. Se știe că eu am publicat în „*Neu-England-Zeitung*”³⁶⁹ „Dezvăluirile”, iar d-l Willich în „*Criminal-Zeitung*” — destăinuirile lui Hirsch***.

La pag. 11 din „Dezvăluiri” se spune : „Din enumerarea documentelor sustrase grupului Willich-Schapper și din datele cuprinse în aceste documente reiese că acest grup, deși a fost pus în gardă de furtul cu efracție săvârșit de Reuter, a lăsat și după aceea să i se fure documente care să fie

* — cavaler în căutare de aventuri, căpetenia unei cete de mercenari. — *Nota Trad.*

** — cavaleri care dau din fălci, lințe-blide. — *Nota Trad.*

*** În legătură cu aceasta vezi volumul de față, pag. 42—45. — *Nota Red.*

predate poliției prusiene". La pag. 64 acest pasaj este repetat pe scurt ³⁷⁰.

„D-l Marx — răspunde d-l Willich — știe prea bine că aceste documente erau în cea mai mare parte falsificate, iar unele erau ticluite”.

În cea mai mare parte erau falsificate — va să zică nu toate erau falsificate. Unele erau ticluite — va să zică nu toate erau ticluite. Prin urmare d-l Willich recunoaște că și înainte, și după ce Reuter a comis furtul, documente aparținând fracțiunii sale au ajuns în mâinile poliției. Or, tocmai acest lucru îl susțin și eu.

Așadar, noblețea d-lui Willich constă în a mirosi că îndărătul unor *fapte autentice* se ascunde o *conștiință falsă*. „D-l Marx știe”. De unde știe d-l Willich ce știe d-l Marx ? Despre o parte din documentele în chestiune știu că sînt autentice. Dar nu știu ca în timpul procesului să se fi dovedit că vreunul din ele a fost falsificat sau ticluit. Dar *ar fi trebuit* să știu „mai mult”, deoarece „un oarecare Blum din imediatul anturaj al lui Willich” era, zic ei, „informatorul lui Marx”. Acest Blum înflorea * în imediatul anturaj al lui Willich. Cu atît era înșă mai departe de mine. Despre Blum, cu care n-am vorbit niciodată în persoană, și nici măcar prin aluzii **, știu numai că e rus de origine, cizmar de meserie, că-și zice și Morison, că nu se jură decît pe pilulele Morison ale lui Willich și se află acum probabil în Australia ³⁷¹. Despre activitatea misionarilor lui Willich-Kinkel am fost informat de la Magdeburg, nu de la Londra. De aceea conștiința nobilă putea să se scutească de o operație atît de dureroasă cum este defăimarea publică a unuia dintre fiii ei spirituali pe baza unor simple supoziții.

Mai întîi conștiința nobilă îmi atribuie un informator imaginar și apoi contestă existența unei scrisori reale. Ea citează „pag. 69 a «Dezvăluirilor», nota A³⁷², *din pretinsa scrisoare a lui Becker*”.

D-l Willich este prea nobil pentru a presupune că „un om de spirit și de caracter” cum e Becker ar putea să nu înțeleagă spiritul și caracterul unui om ca Willich. De aceea el transformă scrisoarea lui Becker într-o mistificare și pe mine într-un falsificator de monezi. Din noblețe, firește. Dar pretinsa scrisoare mai este încă în posesia avocatului Schneider II. În

* Joc de cuvinte : Blum — nume de familie ; Blume — floare. — *Nota Trad.*

** În original joc de cuvinte intraductibil : „durch die Blume sprechen” — a vorbi prin aluzii. — *Nota Trad.*

timpul procesului am trimis-o apărării la Colonia, pentru că ea constituia o probă că Becker nu poate fi acuzat că ar fi participat la negliobiile lui Willich. În afară de faptul că scrisoarea este scrisă de Becker, ștampila poștei din Colonia și din Londra certifică data expedierii și primirii ei.

„Dar înainte de aceasta d-na Kinkel mi-a scris mie” (Willich) „o scrisoare detaliată în care preciza lucrurile; la Colonia, Becker s-a oferit s-o transmită. El i-a comunicat că scrisoarea a fost predată, dar eu n-am văzut-o niciodată. Cine a reținut-o: d-l Marx, Becker sau poșta?”

Poșta în nici un caz, demonstrează Willich. Poate Becker? Atâta timp cât acesta era în libertate, Willich nici nu s-a gândit să-i ceară lămuriri. Deci rămâne numai „d-l Marx”. Pe tăcute, acționînd în maniera care-l caracterizează, d-l Willich îmi atribuie publicarea unor scrisori pe care Becker nu mi le-a scris, și mă acuză că aș fi dosit scrisori pe care mi le-a încredințat pentru a le transmite. Din păcate, Becker a fost atît de amabil să nu mă importuneze *niciodată* cu transmiterea unor scrisori, fie de ale doamnei Johanna, fie de ale d-lui Johann Gottfried *. Nici direcția închisorii și nici cabinetul negru³⁷³ nu împiedică pe nimeni să-i ceară lui Becker lămuriri într-o problemă atît de inofensivă. Insinuarea josnică și mincinoasă a d-lui Willich izvorăște din intenția curată de a da imbold virtuții și a sublinia afinitatea dintre cei buni — dintre Kinkeli și Willichi — care înfrînge toată arta celor răi de a semăna discordie.

„...relațiile dintre partidele din rîndurile proletariatului, dintre partidul lui Marx și partidul lui Willich-Schapper, potrivit denumirii date de d-l Marx, și nu de mine”.

Conștiința nobilă face dovada propriei modestii prin infumurarea altora. De aceea ea transformă „denumirea dată în actul de acuzare de la Colonia” (vezi pag. 6 din „Dezvăluiri”³⁷⁴) în „denumire dată de d-l Marx”. Și tot din cauza modestiei transformă relațiile dintre partidele din rîndurile unei anumite societăți secrete germane³⁷⁵, despre care vorbesc eu (vezi l.c. **), în „relațiile dintre partidele din rîndurile proletariatului însuși”.

„Cînd Techow a venit la Londra, în toamna anului 1850, Marx l-a pus pe Dronke să-i scrie lui, lui Marx, că Techow s-ar fi exprimat în ter-

* Aluzie ironică la Gottfried Kinkel și la soția sa Johanna Kinkel.

— Nota Red.

** — loco citato. — Nota Trad.

meni *extrem de disprețuitori* despre mine; scrisoarea a fost citită în public. Când a venit Techow, am vorbit cu el deschis, ca între bărbați; cele comunicate în scrisoare erau inventate!!*

Cînd Techow a venit la Londra, eu *l-am pus* pe Dronke să-mi scrie, am primit scrisoarea, căreia i-am dat citire în public, și apoi a venit Techow. Greșita consecutio temporum* oglindește încurcătura conștiinței nobile care încearcă să stabilească o falsă legătură causală între mine, scrisoarea lui Dronke și venirea lui Techow. În scrisoarea lui Dronke, care de altfel era adresată lui Engels, și nu mie, pasajul incriminat sună textual :

„Azi am reușit întrucîtva să-l fac pe Techow să-și schimbe părerea, cu care ocazie am avut pentru prima oară cu el și cu Schily” — *Schily se află în momentul de față la Londra* — „o discuție aprinsă în cursul căreia Techow a afirmat în repetate rînduri că vede în atacurile împotriva lui Sigel o năzbitie personală a lui Willich, căruia, de altfel, îi contestă orice talent militar.”

Prin urmare, Dronke nu vorbește despre termenii extrem de disprețuitori folosiți de Techow în general, ci despre termenii disprețuitori folosiți de el cînd a vorbit despre talentul militar al lui Willich. Așa că chiar dacă Techow a găsit că *s-a tîcuit* ceva, el nu s-a referit la cele comunicate în scrisoarea lui Dronke, ci la ceea ce i-a relatat conștiința nobilă despre comunicările lui Dronke. La Londra, Techow nu și-a schimbat părerea exprimată în Elveția despre talentul militar al d-lui Willich, deși nu-i exclus să-și fi schimbat în alte privințe părerea lui despre falsul ascet. Legătura mea cu scrisoarea lui Dronke și venirea lui Techow se rezumă deci la aceea că am dat citire scrisorii lui Dronke, așa cum în calitatea mea de președinte al Organului central dau citire tuturor scrisorilor. De pildă, scrisorii lui Karl Bruhn, care de asemenea ridiculizează talentele militare ale lui Willich. D-l Willich era și atunci convins că eu *l-am pus* pe Bruhn să scrie această scrisoare. Cum însă Bruhn, spre deosebire de Techow, n-a plecat încă în Australia, d-l Willich, prevăzător, trece sub tăcere „această mostră a tacticii mele”. Tot așa a trebuit să dau citire unei scrisori a lui Rothacker în care acesta scrie :

„Vreau să fac parte din oricare comunitate, numai din *aceasta*” (adică a lui Willich) „nu”.

* — concordanța timpurilor. — Nota Trad.

Rothacker relatează ce urmări funeste a avut pentru el o simplă opoziție față de părerile lui Willich în legătură cu „înmărmările evidente ale Prusiei”, și anume unul din acoliții lui Willich

„a cerut imediata lui excludere din Ligă, iar un altul a propus să se formeze o comisie care să cerceteze cum a ajuns Rothacker în Ligă, întrucât pare a fi ceva suspect la mijloc”.

D-l Willich era convins că eu *l-am pus* pe Rothacker să scrie această scrisoare. Dar întrucât acesta, în loc să caute aur în împrejurimile Melbourneului, editează un ziar la Cincinnati, d-l Willich a găsit iar cu cale să ascundă lumii întregi această nouă „mostră a tacticii mele”.

Potrivit firii sale, conștiința nobilă este întotdeauna mulțumită de sine și consideră că trebuie să fie apreciată de toată lumea. De aceea, atunci când se găsesc oameni care nu împărtășesc părerea bună pe care o are ea despre sine, de pildă când Techow îi contestă talentul militar, sau când Rothacker neagă capacitățile sale politice, sau Becker spune de-a dreptul că este un „prost”, toate aceste manifestări împotriva firii trebuie explicate în mod pragmatic prin opoziția tactică dintre Ahriman-Marx și Engels împotriva lui Ormuz-Willich și, în consecință, conștiința nobilă se consacră îndeletnicirii josnice de a ticlui, de a născoci, de a soorni secretele acestei tactici imaginare. Vedem, spune Hegel, cum această conștiință, în loc să fie preocupată de tot ce-i mai sublim, este preocupată de tot ce-i mai josnic, anume de sine însăși.

„Iată — exclamă d-l Willich triumfător — câteva mostre ale tacticii d-lui Marx”.

„Prima divergență între Marx, Engels și mine a ieșit la iveală când militanții revoluției aflați la Londra, care au avut la timpul lor un rol mai mult sau mai puțin important, ne-au invitat să participăm la o adunare. Eu am vrut să accept; am cerut însă ca poziția și organizația noastră de partid să fie garantate, iar eclat*-ul despre certurile interne dintre emigranți să nu se răspindească în afară. Am rămas în minoritate, invitația a fost refuzată, și din ziua aceea datează dezgustătoarele certuri dintre emigranții de la Londra, ale căror consecințe se mai resimt și azi, deși acum ele și-au pierdut desigur orice însemnătate în ochii opiniei publice”.

În calitatea sa de „partizan” ** în timp de război, d-l Willich socoate că și în timp de pace misiunea sa este de a

* — zvonul. — Nota Trad.

** Joc de cuvinte: „Parteiängler” — partizan, dar și adeptul unui partid sau al altuia. — Nota Trad.

trece dintr-un partid în altul. Este perfect adevărat că el a rămas în minoritate cu nobilele sale năzuințe de coalizare. Această destăinuire sună cu atît mai naiv cu cît d-l Willich a încercat mai tîrziu să răspîndească zvonul că emigranții ne-au exclus din organizația lor de breaslă. Aici însă el mărturisește că noi am exclus din mijlocul nostru această breaslă de emigranți. Acestea sînt faptele. Iată și *transfigurarea* lor. Conștiința nobilă se simte obligată să dovedească că numai Ahriman a împiedicat-o să înfăptuiască această operă nobilă, să preîntîmpine toate năpastele care s-au abătut asupra emigranților. În acest scop, ea trebuie să recurgă din nou la minciună, la o răstălmăcire pur evanghelică a cronologiei profane (vezi Bruno Bauer, „Sinopticii”³⁷⁶). Ahriman-Marx și Engels au declarat în ședința Organului central din 15 septembrie 1850³⁷⁷ că părăsesc Asociația muncitorilor din Great Windmill Street și că rup legăturile cu Willich. Din această zi ei s-au retras din toate organizațiile publice și n-au mai participat la nici un fel de demonstrații și manifestații. Va să zică de la data de 15 septembrie 1850. La 14 iulie 1851, „frunțașii tuturor fracțiunilor” au fost invitați la o adunare la cetățeanul Fickler, la 20 iulie 1851 a fost înființată „Uniunea agitatorică”, iar la 27 iulie 1851 — „Clubul emigranților germani”. Din această zi, cînd s-au împlinit dorințele tainice ale conștiinței nobile, datează dezgustătoarele certuri dintre „emigranții de la Londra”, din această zi a început lupta dintre „emigranții” și „agitatori” aflați de o parte și de alta a oceanului, marele război dintre șoareci și broaște³⁷⁸.

Cine-mi va da putere și cuvinte
O-ncăierare crîncenă să cînt.
Cum nu au mai cîntat rapsozii înainte,
De cînd ne războim pe-acest pămînt ?

Războaiele ce-au mai cîntat poeții
Pe lîng-acesta par suave flori
Căci n-am mai pomenit în lupta vieții
Atîta zel și foc la luptători.

(din Bojardo, Orlando innamorato, canto 27)

Aceste „dezgustătoare certuri” nu au avut niciodată vreo însemnătate în „ochii opiniei publice”, ci au avut însemnătate numai în ceea ce privește propria opinie a șoarecilor și a broaștelor. Însă „consecințele se mai *resimt* și azi”. Însăși prezența în America a d-lui Willich este una din consecințe. Banii veniți sub formă de împrumut³⁷⁹ din America în Europa

s-au întors sub forma d-lui Willich din Europa în America. Una din primele treburi pe care le-a rezolvat acolo a fost înființarea unui comitet secret la..., ca să asigure lui Gottfried de Bouillon și lui Petru ermitul * sfântul Gral³⁸⁰, aurul democratic, și să-l ferească pe Arnold Winkelried-Ruge³⁸¹ și Melanchton-Ronge.

Deși „mobiliile domni” au fost lăsați în voia lor — și, după expresia lui Eduard Meyen, alcătuiau *toți*, „inclusiv Bucher”, o singură uniune —, procesul de scindare s-a produs nu numai în armata principală, ci s-a propagat atât de repede înăuntrul fiecărui lagăr, încât în scurt timp Uniunea agitatorică s-a văzut redusă la o pleiadă ** incompletă, iar Clubul emigranților, cu toată forța de coeziune a conștiinței nobile, s-a transformat în trinitatea Willich, Kinkel și hangiul Schärttner. Până și tripla regență a împrumutului — atât de mare era forța atractivă pe care o avea conștiința nobilă — s-a redus la ceva ce nici măcar dualism nu poate fi numit, anume la Kinkel-Willich. D-l Reichenbach era prea respectabil pentru a rămâne multă vreme al treilea partener al unei asemenea uniuni. El a avut posibilitatea de a cunoaște în practică „caracterul personal” al conștiinței nobile.

Dintre mostrele „tacticii lui Marx” pe care le prezintă conștiința nobilă se găsesc și cele petrecute între ea și Engels. Intercalez aici o scrisoare a lui Engels.

„Manchester, 23 noiembrie 1853. În romanul publicat de d-l August Willich în «New Yorker Criminal-Zeitung» (numerele din 28 octombrie și 4 noiembrie), pentru justificarea sa, am cinstea de a figura și eu. De aceea mă văd silit să spun în mod oficial câteva cuvinte în legătură cu această chestiune, în măsura în care mă privește pe mine.

Pentru cei care au avut plăcerea de a-l cunoaște pe amicul Willich, nu mai este demult un secret că el confundă trîndăvia pură cu activitatea pură și de aceea se ocupă exclusiv de amicul Willich, că are o memorie excelentă pentru tot ce se referă la persoana sa și ține un fel de catalog în care înregistrează orice observație în legătură cu el, chiar și o observație făcută în cadrul unei reuniuni amicale la un pahar cu bere. Dintotdeauna amicul Willich a știut să folosească cât se poate de bine memoria sa și catalogul său. O mică denaturare, unele scăpări în aparență neintenționate îl făceau de fiecare dată când asemenea fleacuri erau din nou puse în discuție să apară ca eroul unei întâmplări dramatice, ca figură centrală a unui

* Aluzie ironică la Gottfried Kinkel și August Willich. — Nota Red

** — constelație alcătuită din 7 stele. — Nota Trad.

grup, a unui tablou vivanț. În romanul lui Willich, atât în ceea ce privește amănuntele cât și în ansamblu, lupta se dă întotdeauna și pretutindeni în jurul imaculatului, și de aceea persecutatului Willich. La sfârșitul fiecărui episod în parte îl găsim pe bravul Willich ținând un discurs, iar pe infamii lui adversari înfrinți, zdrobiți, striviți, prăbușindu-se conștienți de propria lor nimicnicie. Et cependant on vous connaît, o chevaliers sans peur et sans reproche! *

Prin urmare, în romanul lui Willich perioada calvarului în care acest nobil bărbat a avut atât de suferit din partea lui Marx, a lui Engels și a celorlalți nelegiuți este totodată o perioadă de triumf în care de fiecare dată îi zdrobește victorios pe adversarii săi, fiecare nou triumf depășindu-le pe toate cele precedente. Amicul Willich se descrie pe de o parte ca un Crist al patimilor care a luat păcatele lui Marx, Engels & Co. asupra sa, pe de altă parte însă ca un Crist care a venit să judece pe cei vii și pe cei morți. Este menirea amicului Willich să întrunească *simultan* într-o singură persoană două roluri atât de contradictorii. Trebuie, într-adevăr, să i se dea crezare celui ce reprezintă simultan aceste două faze.

Pentru noi, care de multă vreme cunoaștem foarte bine aceste fantezii autoadmirative cu care un becher tomatnic își umple nopțile de insomnie, pare ciudat, numai că toate aceste idiosincrasii se manifestă și azi sub aceeași formă neschimbată ca în anul 1850. Și acum să trecem la amănunte.

Amicul Willich, care-i transformă pe d-nii Stieber și consortii în agenți ai unei «poliții centrale a confederației germane» ce nu mai există din timpul străvechilor povești despre prigonirea demagogilor³⁸² și care relatează o mulțime de alte «fapte» tot atât de uluitoare, mai susține, cu cunoscute-i exactitate, că eu aș fi scris o «broșură» despre campania din Baden din anul 1849. Amicul Willich, care a studiat cu o rară meticulozitate acea parte din lucrarea mea unde este vorba de dînsul, știe prea bine că nu am scos niciodată o asemenea «broșură». În realitate am publicat în revista «Neue Rheinische Zeitung, Hamburg und New York, 1850», o serie de articole cu privire la campania pentru constituția Reichului, și în unul din ele am descris observațiile mele din timpul campaniei din Baden-Palatinat³⁸³. În acest articol figurează, firește, și amicul Willich, și, după cum afirmă el, «i se face o apreciere foarte măgulitoare», ceea ce însă l-a făcut să intre imediat în

* — Dar vă cunoaștem noi, o, cavaleri fără frică și prihană! — Nota Trad.

conflict cu obișnuita sa modestie, întrucît apare ca «un concurent al celorlalți mari bărbați de stat, dictatori și comandanți de oști».

Dar să vedem în ce constă înalta «apreciere» făcută de mine și care bucură atât de mult sufletul nobil al lui Willich? În aceea că «am apreciat» că în anumite împrejurări d-l Willich era un comandant de batalion destul de destoinic, care, în cei 20 de ani cît a fost sublocotenent prusian, și-a însușit cunoștințele necesare; că nu era lipsit de aptitudini pentru războiul de guerillă și în special pentru războiul de partizani și, în sfîrșit, că era foarte potrivit pentru postul de conducător al unui corp de voluntari compus din 600—700 de oameni, pe cînd majoritatea ofițerilor superiori din timpul acelei campanii erau indivizi care fie că erau cu totul lipsiți de cunoștințe militare, fie că aceste cunoștințe nu corespundeau posturilor ocupate de ei. A spune că d-l Willich se pricepe mai bine decît vreun student, vreun subofițer, învățător sau cizmar oarecare să conducă 700 de oameni este, într-adevăr, «foarte măgulitor» pentru un sublocotenent prusian, care are o pregătire de 20 de ani! Dans le royaume des aveugles le borgne est roi*. Se înțelege de la sine că în postul subordonat pe care l-a ocupat avea o răspundere mai mică și deci putea să facă mai puține greșeli decît «concuranții lui», care erau generali de divizie sau comandanți de armată. Cine știe dacă Siegel, nepotrivit în postul de «comandant suprem», nu ar fi fost bun ca șef de batalion?

Și iată că acum modestul Willich, pe care cîteva ziare americane îl avansează, datorită vechimii lui, la gradul de «general», se tînguie jalnic că probabil eu aș fi de vină, ca și cum «aprecierea» mea l-ar fi expus primejdiei de a deveni și general in partibus**, și nu numai general, ci comandant de oști, *bărbat de stat*, ba chiar *dictator*! Amicul Willich trebuie că și-a făcut o idee foarte ciudată despre strălucitele recompense pe care partidul comunist le păstrează în petto*** pentru un șef de batalion și un comandant al unui detașament de voluntari care aderă la acest partid.

* — În țara orbilor, chiorul este împărat. — *Nota Trad.*

** — in partibus infidelium — în afara realității adevărate, în străinătate (textual: „în țara necredincioșilor” — adaos la titlul episcopilor catolici numiți în funcții pur nominale de episcopi ai țărilor necreștine). — *Nota Red.*

*** — gata pregătite. — *Nota Trad.*

În articolul citat am vorbit de Willich numai ca militar, căci numai în această calitate poate să prezinte interes pentru public, întrucît «bărbat de stat» a devenit abia ulterior. Dacă aş fi pornit împotriva lui, așa cum crede el despre mine și prietenii mei, dacă aş fi avut vreun interes să fac o caracterizare a persoanei lui, cîte episoade n-aş fi putut relata ! Dacă m-aş fi mulțumit numai cu aspectele comice, aş fi omis eu oare istoria cu mărul, sub ale cărui ramuri el și Besançon-jii³⁸⁴ lui s-au legat prin jurămint mai curînd să moară întonînd un cîntec decît să părăsească din nou pămîntul german ? Aş fi putut eu oare să nu povestesc comedia jucată la graniță, cînd amicul Willich se prefăcea că e gata să-și țină legămîntul, cînd s-au găsit cîțiva naivi care au venit la mine încercînd cu toată seriozitatea să mă convingă să intervin pe lîngă bravul Willich să-și mute gîndul ? cînd, în sfîrșit, Willich, întrunindu-și întregul detașament, a întreat dacă nu preferă să moară pe pămînt german decît să se întoarcă în exil și cînd, după o lungă și generală tăcere, un singur Besançon a exclamat cu dispreț de moarte : «rămînem aici !», după care toată ceata a trecut bucuroasă cu arme și bagaje în Elveția ? Ce episod interesant ar fi fost istoria de mai tîrziu a însuși acestui detașament, care n-ar fi lipsită de importanță astăzi, cînd chiar Willich cheamă jumătate din omenire să-și spună părerea asupra «caracterului» său. De altfel cine vrea să afle amănunte în legătură cu această aventură sau cu altele, n-are decît să se adreseze unuia din cei 300 de spartani ai lui, care n-au reușit atunci să-și găsească un Termopile³⁸⁵. Ei s-au arătat întotdeauna gata să povestească în spatele caracterului în persoană întîmplările cele mai scandaloase. În această privință am o sumedenie de martori.

În ceea ce privește povestea cu «curajul» meu n-am să spun nici un cuvînt. Spre surprinderea mea am descoperit, acolo la Baden, că curajul este o însușire cu totul banală, despre care nu merită să vorbești prea mult ; dar că simplul curaj nu valorează mai mult decît simpla *bunăvoință*, din care cauză se întîmplă adesea ca fiecare în parte să fie un erou prin curajul său, iar întregul batalion s-o ia la fugă ca un singur om. Un exemplu ne oferă detașamentul de sub comanda lui Willich cu ocazia expediției la Karlsdorf, pe care am relatat-o în mod amănunțit atunci cînd am descris campania pentru constituția Reichului³⁸⁶.

Willich pretinde că în noaptea de Anul nou 1850 mi-a făcut o morală strașnică în legătură cu aceasta. Întrucît nu

obișnuiesc să țin un jurnal în care să înregistrez felul în care trec dintr-un am în altul, nu pot garanta pentru exactitatea acestei date. În orice caz, Willich nu mi-a ținut niciodată o predică în forma în care a dat-o publicității.

Willich afirmă că eu, împreună cu alte persoane, m-am purtat «nedemn» în Comitetul emigranților³⁸⁷ față de marele om. Shocking! * Ce s-a întâmplat atunci cu strașnicele argumente morale, dacă Willich, spaima nelegiuiților, s-a simțit deodată neputincios în fața unei simple «purtări nedemne»? Nu cred că e nevoie să răspund serios la asemenea aberații.

Mi se aduce învinuirea că în ședința Organului central în care Schramm și Willich au mers pînă acolo încît s-au provocat la duel³⁸⁸, aș fi comis crima de «a părăsi camera» împreună cu Schramm, cu puțin înainte de a avea loc această scenă, și că deci am aranjat totul dinainte.

Pînă acum Marx era acela care «îl ațîța», chipurile, pe Schramm, acum, ca variație, rolul acesta îl am eu. Un duel între un vechi sublocotenent prusian, cu experiență în mînuirea pistolului, și un comerçant ** care n-a ținut poate în viața lui un pistol în mînă, era într-adevăr o măsură excelentă pentru «a-l curăța» pe sublocotenent. Cu toate acestea amicul Willich a povestit la toată lumea, verbal și în scris, că noi am fi vrut ca el să fie împușcat.

Se prea poate — nu țin o evidență cînd anumite nevoi mă silesc să părăsesc camera — că am ieșit din cameră o dată cu Schramm; nu pare însă verosimil, deoarece din procesele-verbale ale ședinței Organului central de atunci, care sînt depuse la mine, reiese că în acea seară Schramm și cu mine am scris cu rîndul procesul-verbal. Purtarea neobrăzată a lui Willich îl scosese însă pe Schramm din sărite, care, spre marea noastră surprindere, l-a provocat la duel. Dar cu cîteva minute înainte nici Schramm n-a bănuît că lucrurile vor lua o asemenea întorsătură. Nu se poate imagina un gest mai spontan. Willich iar afirmă că el ar fi spus: «Părăsește camera, Schramm!». În realitate, Willich a cerut Organului central să-l îndepărteze pe Schramm. Organul central n-a găsit de cuviință să-i satisfacă cererea, iar Schramm a părăsit camera numai în urma sfatului lui Marx, care voia să evite continuarea scandalului. De partea mea stă mărturie registrul de procese-verbale, de partea d-lui Willich propriul său caracter.

Friedrich Engels

* — Ce oroare! — *Nota Trad.*

** — negustor. — *Nota Trad.*

D-l Willich povestește mai departe cum a relatat „comportarea nedemnă” a Comitetului emigranților în Asociația culturală a muncitorilor și a prezentat o propunere în această chestiune.

„Cînd indignarea împotriva lui Marx și a clicii sale a atins punctul culminant — povestește nobila conștiință — am votat pentru examinarea chestiunii de către Organul central. Așa s-a și întîmplat”.

Ce s-a întîmplat? Votul lui Willich sau examinarea chestiunii de către Organul central? Ce mărinimie! Cu o voce poruncitoare el îi salvează pe dușmanii lui de minia poporului ajunsă la punctul culminant. D-l Willich uită un lucru, și anume că Organul central era un organ *secret* al unei asociații *secrete*, pe cînd Asociația muncitorilor era o asociație *deschisă*, accesibilă tuturor. El scapă din vedere că din această cauză examinarea chestiunii de către Organul central nu putea fi pusă la vot în Asociația muncitorilor și că deci n-a putut să aibă loc această scenă a samariteanului milos în care el are rolul de erou principal. Prietenul Schapper îl va ajuta să-și împropăteze memoria.

D-l Willich ne poartă de la Asociația deschisă a muncitorilor la Organul central secret și de la Organul central la Anvers, la duel, la duelul său cu Schramm :

„Schramm a venit la Ostende întovărășit de un *lost ofițer rus*, care în timpul revoluției din Ungaria a trecut la unguri, după cum spune el; după duel acesta a *dispărut fără urmă*”.

Acest „fost ofițer rus” nu-i nimeni altul decît *Heinrich Ludwig Miskowsky*.

„This is — se spune în unul din atestatele *foștului ofițer rus* — this is to testify, that the bearer Henri Lewis Miskowsky, a *Polish gentleman*, has served *during the late Hungarian war 1848—1849* as officer in the 46th. *bataillon* of the *Hungarian Honveds*, and that he behaved as such *praiseworthy and gallantly*.

London, Nov. 12, 1853. L. Kossuth, late governor of Hungary” *.

Nobila conștiință e un mincinos fără pereche! Dar are un scop *nobil*. Opoziția dintre bun și rău trebuie să fie prezen-

* — „Se certifică că purtătorul prezentei, *Heinrich Ludwig Miskowsky*, este un nobil polonez, care în timpul ultimului război dus de Ungaria în 1848—1849 a fost ofițer în batalionul 46 de *honvezi* unguri, că a avut o comportare demnă și a dat dovadă de vitejie.

Londra, 12 noiembrie 1853, L. Kossuth, fost guvernator al Unghariei”. — *Nota Trad.*

tată în contrast izbitor ca un tablou viu. Ce grup pitoresc !
Pe de o parte nobilul nostru bărbat înconjurat

„de Techow, care în prezent se află în Australia, de Vidil, căpitan francez de husari, care pe atunci se afla în exil, iar acum e prizonier în Algeria, și Barthélemy, cunoscut din ziarele franceze ca unul dintre revoluționarii cei mai hotărâți”.

Pe scurt, pe de o parte Willich în persoană înconjurat de floarea a două revoluții ; pe de altă parte Schramm, această întruchipare a viciului, părăsit de toți, în afară de un „fost ofițer rus”, care n-a participat efectiv la revoluția din Ungaria, ci numai „după cum spune el” și care, pe deasupra, imediat după duel, „a dispărut fără urmă”, așa că te pomenești că o fi fost dracul în persoană. Urmează apoi o descriere pitorescă cum a descins virtutea la „primul hotel” din Ostende, unde locuiește un „prinț prusian”, în timp ce viciul împreună cu ofițerul rus „s-au instalat într-o casă particulară”. De altfel se pare că ofițerul rus „n-a dispărut” cu totul „după duel”, căci, povestește d-l Willich mai departe, „Schramm a rămas cu ofițerul rus la rîu”. Și, după cum rezultă din declarația de mai jos, nici de pe fața pământului ofițerul rus n-a dispărut, așa cum spera nobilul cavaler :

„Londra, 24 noiembrie 1853

În «Criminal-Zeitung» din 28 octombrie a apărut un articol al d-lui Willich, în care, printre altele, el descrie duelul lui cu Schramm care a avut loc la Anvers în 1850. Din păcate, această descriere nu informează publicul exact în ceea ce privește toate punctele. Acolo se spune : «S-a convenit asupra condițiilor duelului etc. ; Schramm a venit întovărășit de un fost ofițer rus etc., care etc. a dispărut...» Aceasta nu este adevărat. Niciodată n-am servit în armata rusă ; tot atât de bine ar putea fi numiți ruși toți ceilalți ofițeri polonezi care au luat parte la războiul de eliberare al Ungariei. Am servit în armata ungară de la începutul războiului din 1848 pînă cînd a luat sfîrșit, în 1849, la Vilagos. De asemenea n-am dispărut fără urmă. După ce Schramm a tras în Willich, îndepărtîndu-se numai cu o jumătate de pas de la poziția inițială, și nu l-a nimerit, iar Willich a tras de la locul lui în Schramm rîndindu-l ușor la cap, am rămas lîngă acesta, *întrucît nu aveam doctor* (duelul a fost organizat de d-l Willich) ; „i-am spălat rana și i-am pansat-o fără a-i lua în seamă pe cei șapte oameni care coseau fin în apropiere și puteau fi periculoși pentru mine, deoarece au văzut duelul. Willich și însoțitorii lui s-au îndepărtat în mare grabă, iar Schramm și cu mine am rămas liniștiți pe loc privind în urma lor. Curînd au dispărut din cîmpul nostru vizual. Trebuie să mai spun că Willich și însoțitorii lui se găseau deja la locul fixat cînd am sosit noi, și că măsuraseră distanța pentru duel, Willich alegîndu-și astfel poziția încît el să fie în umbră. I-am atras atenția lui Schramm, care mi-a răspuns : «lasă să fie așa». Schramm s-a purtat

curajos, neînfricat și cu sînge rece. Persoanele care au participat la această întîmplare știu foarte bine că am fost *silit* să rămîn în Belgia. Nu vreau să intru în alte amănunte în legătură cu forma atît de neobișnuită în care s-a desfășurat acest duel.

Heinrich Ludwig Miskowsky*

Mecanismul conștiinței nobile a fost pus în mișcare. Mai întîi l-a scornit pe ofițerul rus, pentru ca apoi să-l facă să dispară fără urmă. În locul lui pe cîmpul de luptă trebuie neapărat ca, întocmai ca Samiel, să-mi fac eu apariția, fie și sub o formă imaterială.

„A doua zi” (după sosirea d-lui Willich la Ostende) „dis-de-diminează, el” (un bun cunoscut, cetățean francez) „ne-a arătat în ziarul «Précurseur» din Bruxelles următorul pasaj dintr-o corespondență particulară: «*La Brighton au sosit numeroși emigranți germani. Ni se relatează de acolo: Ledru-Rollin și emigranții francezi de la Londra împreună cu democrații belgieni vor organiza zilele acestea un congres la Ostende*». Cine poate revendica cinstea paternității acestei idei? De la un francez nu provenea, prea era à propos. Cinstea îi revenea în întregime d-lui Marx; *căci chiar dacă acest lucru l-ar fi putut face unul dintre prietenii lui, totuși capul și nu mina, creează ideea*”.

„Un bun cunoscut, cetățean francez” arată d-lui Willich & Co. ziarul „Précurseur” din Bruxelles. Le arată ceva ce nu există. În realitate există un „Précurseur” din Anvers³⁸⁹. Denaturarea și născocirea sistematică în materie de topografie și cronologie este una din funcțiile esențiale ale conștiinței nobile. Un timp ideal și un spațiu ideal sînt cadrul corespunzător al produselor sale ideale.

Pentru a dovedi că această idee, anume articolul din „Précurseur” din Bruxelles, „provenea de la” Marx, d-l Willich afirmă: „de la un francez nu provenea”. În general, această idee *nu provenea de la cineva!* „Prea era à propos”. Mon dieu*, de ce o idee pe care d-l Willich însuși nu o poate exprima decît în franceză să nu provină de la un francez? Dar, nobilă conștiință, ce caută francezul în toată această poveste? Ce legătură este între francez, Willich, Schramm, fostul ofițer rus și „Précurseur” din Bruxelles?

Megafonul conștiinței nobile începe înainte de timp să vorbească cu voce tare și trădează că găsește à propos să facă scăpată o verigă intermediară necesară. S-o punem la loc.

Încă înainte ca Schramm să-l fi provocat la duel pe d-l Willich, francezul Barthélemy fixase un duel cu francezul

* — dumnezeule. — *Nota Trad.*

Songeon. Duelul trebuia să aibă loc în Belgia. Barthélemy și-a ales ca secundanți pe Willich și Vidil. Songeon a plecat în Belgia. Între timp a survenit incidentul cu Schramm. Ambele dueluri urmau să aibă loc în aceeași zi. Songeon nu s-a prezentat. După întoarcerea sa la Londra, Barthélemy a susținut în public că articolul apărut în ziarul „Précurseur” din Anvers este opera lui Songeon.

Conștiința nobilă a stat mult pe gânduri pînă cînd și-a însușit ideea lui Barthélemy și mi-a atribuit mie rolul lui Songeon. Inițial, după cum ne-a povestit, mie și lui Engels, însuși Techow după reîntoarcerea sa la Londra, conștiința nobilă era absolut convinsă că eu intenționam să-l trimit pe nobilul bărbat pe lumea cealaltă prin intermediul lui Schramm și a răspîndit în scris această idee în întreaga lume. După o mai matură chibzuință a ajuns la concluzia că mie, cu tactica mea diabolică, nu putea să-mi treacă prin minte să-l înlătur pe d-l Willich printr-un duel cu Schramm. A recurs prin urmare la ideea „care nu provenea de la un francez”.

Teză: „Cinstea îi revine în întregime d-lui Marx”. *Dovadă:* „Chiar dacă acest lucru” (ideea, firește, pentru acest imaculat cavaler nu este de genul *feminin*) „l-ar fi putut face unul dintre prietenii lui” (*să faci o idee!*), „totuși capul, și nu mîna, creează ideea”. *Chiar dacă!* Măreț *chiar dacă!* Pentru a dovedi că „acest lucru” l-a născocit Marx, d-l Willich admite că un prieten al lui Marx a făcut sau, mai exact, a putut face „acest lucru”. Quod erat demonstrandum *.

„Dacă — spune conștiința nobilă —, dacă s-a stabilit că Szemere, prietenul lui Marx, a trădat coroana Ungariei guvernului austriac, aceasta ar fi o dovadă convingătoare etc.”.

De fapt s-a stabilit tocmai contrarul. Dar aceasta nu are nici o legătură cu chestiunea de față. Dacă Szemere ar fi trădat, aceasta ar fi o dovadă „convingătoare” pentru d-l Willich că autorul articolului din ziarul „Précurseur” din Bruxelles este Marx. Dar chiar dacă premisa nu este stabilită, totuși concluzia este bine stabilită, cu alte cuvinte este bine stabilită că, dacă Szemere a trădat coroana sfîntului Ștefan, Marx l-a trădat pe însuși sfîntul Ștefan.

După ce ofițerul rus a dispărut fără urmă, a apărut din nou d-l Willich, și anume la „Asociația muncitorilor” din Londra, unde

* — Ceea ce era de demonstrat. — Nota Trad.

„muncitorii l-au condamnat în unanimitate pe d-l Marx”, pe care „a doua zi după ce a părăsit Asociația, într-o adunare generală a circumscripției din Londra, l-au exclus în unanimitate din Ligă”.

Dar încă înainte de aceasta

„Marx, împreună cu majoritatea Organului central, a luat hotărîrea de a muta Organul central de la Londra”

și, cu toate avertismentele bine intenționate ale lui Schapper, Willich a înființat o circumscripție separată. În conformitate cu statutele societății secrete, majoritatea avea dreptul să mute Organul central la Colonia și să excludă în mod provizoriu întreaga circumscripție a lui Willich, care *nu era împuternicită să ia* hotărîri cu privire la Organul central. Este bătător la ochi că conștiința nobilă, cu predilecția ei pentru mici scene dramatice în care d-l Willich joacă un mare rol retoric, de data aceasta nu a folosit însăși catastrofa, scena despărțirii. Ispita era mare, dar, din păcate, există procesul-verbal care dovedește negru pe alb că acest Hristos triumfător a stat ore întregi uluit și a ascultat fără să scoată o vorbă acuzațiile spiritelor rele și apoi a luat-o deodată la fugă, lăsîndu-l pe prietenul Schapper în voia soartei, și nu și-a recăpătat graiul decît în „circumscripția” drept-credincioșilor. En passant *, în timp ce d-l W. proclamă în America splendorile „Asociației muncitorilor legate de el prin respect și încredere”, chiar și d-l Schapper a crezut de cuviință să părăsească deocamdată Asociația d-lui Willich.

Din sfera acțiunii „tactice”, care îi este proprie, conștiința nobilă se ridică pentru un moment în domeniul teoriei. Dar numai în aparență. De fapt însă continuă să aducă „mostre ale tacticii d-lui Marx”. La pag. 8 din „Dezvăluiri” se spune: „Grupul Schapper-Willich” (d-l Willich citează: Willich-Schapper) „nu a revendicat niciodată cinstea de a avea idei proprii. Lui îi este proprie numai o neînțelegere caracteristică a ideilor altora”³⁹⁰. Pentru a dovedi publicului stocul său de idei *proprii*, d-l W., ca o ultimă descoperire a sa și ca o combatere a punctului de vedere al lui Engels și al meu, face cunoscut „ce instituții” „ar crea” mica burghezie dacă ar veni la putere. Într-o circulară³⁹¹ scrisă de Engels și de mine și confiscată de poliția saxonă la Bürgers, circulară apărută în cele mai citite ziare germane și care a stat la baza actului de acuzare în procesul de la Colonia, se găsește o expunere destul de amplă a dezideratelor pioase ale micii burghezii ger-

* — În trecut fie zis. — Nota Trad.

mane. De aici și-a luat Willich textul predicii sale. Cititorul poate compara originalul cu copia. Ce gest uman din partea virtuții să copieze viciul, deși îl copiază cu o „neînțelegere caracteristică”. Intențiile mai bune compensează stilul mai prost.

La pag. 64 din „*Dezvăluiri*” se spune că Liga comunistilor, după părerea mea, „își propune formarea nu a unui viitor partid de guvernămînt, ci a unui viitor partid de opoziție”³⁹². Datorită nobleței sale, d-l Willich escamotează prima parte a frazei „nu a unui viitor partid de guvernămînt”, pentru a se agăța de cea de-a doua: „a unui viitor partid de opoziție”. Prin această ingenioasă înjumătățire a frazei, el demonstrează că adevăratul partid al revoluției este partidul *oamenilor care aleargă după funcții*.

O altă idee „proprie” lansată de d-l Willich constă în aceea că contradicția practică dintre conștiința mobilă și adversarii ei poate fi exprimată și *teoretic* ca „o împărțire a lumii în două specii”: Willichii și Anti-Willichii, specia celor nobili și specia celor menobili. Despre specia celor nobili aflăm că principalul lor semn distinctiv este „*că se prețuiesc unul pe altul*”. Este un privilegiu al conștiinței nobile să fie plicticoasă atunci cînd încetează să ne amuze cu exemplele sale de tactică.

Am văzut cum denaturează sau ticluiește conștiința nobilă faptele sau cum prezintă ipoteze ridicole drept teze serioase — și toate acestea nu au alt scop decît să constate că *de fapt* tot ceea ce este opus conștiinței nobile este menobil, josnic. De aceea am văzut că întreaga sa activitate se reduce exclusiv la născocirea josniciei. Reversul acestei activități constă în aceea că transformă neînțelegerile reale care se iscă între ea și restul lumii — oricît de compromițătoare ar părea ele — în dovezi efective ale propriei sale nobleți. Pentru cel pur totul este pur, iar adversarul care măsoară noblețea după fapte dovedește tocmai prin aceasta că el este impur. Prin urmare, conștiința nobilă nu are nevoie să *se justifice*, ea nu are decît să-și exprime indignarea morală și uimirea pe care i-o provoacă adversarul care o silește să se justifice. De aceea episodul prin care d-l Willich pretinde că *se justifică* ar fi putut tot atît de bine să lipsească, după cum se va convinge oricine compară „*Dezvăluirile*” mele, destăinuirile lui Hirsch și răspunsul d-lui Willich. Voi arăta numai prin cîteva exemple ce reprezintă acești *bărbați* cu conștiință nobilă.

Pe d-l Willich l-au compromis mai puțin „Dezvăluirile” mele decât destăinuirile lui Hirsch, deși scopul lor inițial era de a-l slăvi ca pe un mântuitor al propriilor lui dușmani. De aceea el evită cu grijă să discute destăinuirile lui Hirsch. El evită chiar să le menționeze. După cum se știe, Hirsch este unealta poliției prusiene împotriva partidului din care fac eu parte. Acestei împrejurări, d-l Willich îi opune presupunerea că *de fapt* eu l-am desemnat pe Hirsch să torpileze grupul lui Willich.

„Foarte curînd, el” (Hirsch) „împreună cu alți adepți ai lui Marx, în special cu un anume Lochner, au pornit să urzească intrigi cu scopul de a torpila Asociația. Din această cauză am început să-l urmărim. A fost descoperit etc. La propunerea mea, a fost exclus; Lochner i-a luat apărarea și a fost de asemenea exclus... Hirsch a început acum să urzească intrigi în special împotriva lui O. Dietz... Și de astă dată intriga a fost imediat descoperită”.

Eu însumi am arătat în „Dezvăluiri”, la pag. 67³⁹³, că, la propunerea d-lui Willich, Hirsch a fost exclus ca spion din Asociația muncitorilor din Great Windmill Street. N-am acordat nici o importanță acestei excluderi, deoarece am aflat — lucru pe care îl confirmă și d-l Willich însuși — că Hirsch n-a fost exclus pe baza unor fapte dovedite, ci fiindcă a fost bănuit de intrigi imaginare puse la cale împreună cu mine. Știam că Hirsch nu este vinovat de această faptă. Cît despre Lochner, el a cerut să se facă dovada vinei lui Hirsch. D-l Willich a răspuns că nu se cunoaște sursa veniturilor lui Hirsch. Dar care este sursa veniturilor d-lui Willich? — a întrebat Lochner. Pentru această observație „nedemnă”, Lochner a fost citat în fața unui *jurii de onoare* și, întrucît n-a vrut să-și recunoască vina, deși s-a insistat pe lîngă el în acest sens, „a fost exclus”. După ce Hirsch a fost exclus și după ce l-au dat afară și pe Lochner, Hirsch a început

„acum să urzească intrigi în special împotriva lui O. Dietz împreună cu un fost agent foarte suspect al poliției saxone care i-a adus învinuiri lui Dietz”.

Stechan, după ce a evadat dintr-o închisoare din Hanovra, a venit la Londra, unde a intrat în Asociația muncitorilor a lui Willich și i-a adus învinuiri lui O. Dietz. Stechan nu era nici „suspect”, nici „fost agent al poliției saxone”. Ceea ce l-a determinat să-i aducă învinuiri lui O. Dietz a fost faptul că judecătorul de instrucție i-a prezentat la Hanovra mai multe scrisori pe care el le adresase la Londra lui Dietz, secre-

tarul comitetului lui Willich³⁹⁴. Aproape în același timp cu Stechan au venit și Lochner, Eccarius II, recent eliberat din închisoarea din Hanovra și expulzat, Gimpel, împotriva căruia se emisese un mandat de arestare din cauza participării sale la evenimentele din Schleswig-Holstein, și Hirsch, care a fost închis în 1848 la Hamburg din cauza unei poezii revoluționare și pretindea că este din nou urmărit de poliție. Ei au constituit împreună cu Stechan un fel de opoziție, și, întrucît s-au ridicat împotriva dogmei d-lui Willich în discuțiile publice din cadrul Asociației, au păcătuit împotriva sfîntului duh. Toți au fost surprinși că răspunsul la învinuirea adusă de Stechan lui Dietz a fost excluderea lui Hirsch de către Willich. Curînd după aceea au părăsit cu toții Asociația muncitorilor și au format împreună cu Stechan o asociație separată care a durat cîtva timp. Cu mine au intrat în legătură abia după ieșirea lor din Asociația d-lui Willich. Conștiința nobilă își dă de gol minciuna intervertind succesiunea cronologică și omițîndu-l pe Stechan, această verigă intermediară necesară, dar stînjitoare.

La pag. 66 din „*Dezvăluiri*” am scris: „Scurtă vreme înainte de începerea sesiunii Curții cu juri din Colonia, Kinkel și Willich au trimis o calfă de croitor* ca emisar în Germania”³⁹⁵ etc.

„De ce — exclamă cu indignare conștiința nobilă —, de ce subliniază d-l Marx că acesta era calfă de croitor?”

Eu nu am „subliniat” nicidecum că acesta era calfă de croitor așa cum subliniază nobilul bărbat, de pildă, că Pieper „este preceptor la Rotschild”, deși Pieper, în urma procesului comuniștilor de la Colonia, și-a pierdut postul său la Rotschild, obținînd în schimb un post de colaborator la ziarul cartiștilor englezi**. Eu pur și simplu îi spun calfei de croitor calfă de croitor. Pentru ce? Pentru că trebuia să-i trec sub tăcere numele și totodată să le dovedesc d-lor Kinkel și Willich că eram perfect informat în ceea ce privește persoana emisarului lor. Nobila conștiință mă acuză de aceea de înaltă trădare față de toate calfele de croitor, căutînd să-și asigure sufragiile lor cu ajutorul unei ode pindariene închinată calfelor de croitor. Din condescendență pentru bunul nume al calfelor de croitor, nobila conștiință trece mărinimos sub tăcere faptul că Eccarius, pe care îl califică drept una dintre oile rîioase ex-

* — A. Gebert. — *Nota Red.*

** — „People's Paper”. — *Nota Red.*

cluse, este calfă de croitor, ceea ce nu l-a împiedicat pînă acum pe Eccarius să fie unul dintre cei mai mari cugetători ai proletariatului german și, datorită articolelor sale în limba engleză apărute în „Red Republican”, în „Notes to the People”³⁹⁶ și în „People’s Paper”, să-și cîștige prestigiu chiar și printre cartiști. Iată cum *combate* d-l Willich dezvoltările mele cu privire la activitatea calfei de croitor trimise de el și de Kinkel în Germania.

Și acum să trecem la cazul Henze. Conștiința nobilă caută să-și camufleze propria sa poziție printr-un atac împotriva mea.

„Printre altele, el” (Henze) „i-a împrumutat lui Marx 300 de taleri”.

În mai 1849 i-am expus d-lui Rempel dificultățile financiare ale „Noii gazete renane”, care sporeau o dată cu creșterea numărului abonaților, întrucît cheltuielile trebuiau acoperite în numerar, pe cînd încasările se făceau cu întîrziere; în afară de aceasta, se crease un deficit considerabil prin faptul că ne părăsise majoritatea acționarilor în urma articolelor în care luam apărarea insurgenților din iunie de la Paris și a articolelor îndreptate împotriva parlamentarilor de la Frankfurt, a conciliatorilor de la Berlin și a membrilor uniunilor „18 martie”³⁹⁷. D-l Rempel m-a trimis la Henze, care a avansat „Noii gazete renane” 300 de taleri contra unei chitanțe semnate de mine. Henze, urmărit pe atunci și el de poliție, a găsit că este indicat să plece din Hamm și m-a însoțit la Colonia, unde mă aștepta știrea că sînt expulzat din Prusia. Cei 300 de taleri împrumutați de la Henze, 1.500 de taleri bani primiți prin poșta prusiană pentru abonamente, presa de tipărit, care era proprietatea mea etc. — totul a fost folosit pentru achitarea sumelor datorate de „Noua gazetă renană” zețarilor, tipografilor, negustorilor de hîrtie, funcționarilor, corespondenților, personalului redacțional etc. D-l Henze știe toate acestea mai bine ca oricine, pentru că el însuși i-a împrumutat soției mele un sac de voiaj în care să împacheteze argintăria, ca s-o ducă la casa de amanet din Frankfurt, și astfel să avem cu ce face față nevoilor noastre personale. Registrele contabile ale „Noii gazete renane” se află în păstrare la comerciantul Stephan Naut din Colonia și dau împuternicire conștiinței nobile să-și procure de acolo un extras autentificat.

După această digresiune să ne întoarcem la problema noastră.

„Dezvăluirile” nu consideră dubios faptul că d-l Willich a fost prietenul lui Henze și că primea de la el ajutoare bănești. Ele consideră dubios (pag. 65³⁹⁸) faptul că, într-o perioadă cînd procesul de la Colonia se apropia de dezmodămînt, cînd poliția prusiană era cît se poate de vigilentă și cînd fiecare german oît de cît suspect era supravegheat cu strășnicie în Germania și în Anglia, Henze, căruia i se făcuse chiar o percheziție a domiciliului, cu care ocazie i-au fost confiscate diferite hîrtii, care, după cum s-a descoperit, l-a adăpostit pe Schimmelpfennig, aflat la Berlin într-o misiune secretă, și care „recunoscuse” că a participat la activitatea Ligii, — că acest Henze a obținut aprobarea autorităților de a pleca la Londra, unde s-a întîlnit nestingherit cu Willich și de unde s-a întors la Colonia ca să depună „mărturie falsă” împotriva lui Becker. Legătura dintre d-l Henze și Willich capătă un anumit caracter din cauză că se plasează într-o anumită perioadă și împrejurările pomenite mai sus ar fi trebuit să-i pară ciudate însuși d-lui Willich, chiar dacă nu știa că din Londra Henze comunică telegrafic cu poliția prusiană. Este vorba de o anumită perioadă. D-l Willich își dă prea bine seama de acest lucru și de aceea declară cu noblețea sa obișnuită :

„El” (Henze) „a venit înainte de proces la Londra” (acest lucru îl susțin și eu), „nu la mine, ci la *expoziția industrială*”.

Conștiința nobilă are o expoziție industrială proprie, așa cum are propriul său „Précurseur” din Bruxelles. Adevărata expoziție industrială de la Londra a fost închisă în octombrie 1851, iar după d-l Willich, Henze ar fi venit „la expoziție” în august 1852. Acest amănunt îl pot confirma Shily, Heise și ceilalți garanți ai împrumutului Kinkel-Willich, cărora d-l Henze le-a făcut cîte o vizită de curtoazie ca să-și asigure voturile lor pentru transferarea fondurilor americane de la Londra la Berlin.

Încă cu mult timp înainte ca d-l Henze să-l fi vizitat pe d-l Willich, el fusese citat ca martor în procesul de la Colonia, nu însă din partea apărării, ci din partea acuzării. De îndată ce am aflat că d-l Willich a dat instrucțiuni lui Henze să depună în fața juraților din Colonia *împotriva* lui Becker, „omul de spirit și de caracter” („Dezvăluiri”, pag. 68³⁹⁹), noi l-am înștiințat imediat pe avocatul Schneider II, apărătorul lui Becker ; scrisoarea i-a parvenit chiar în ziua audierii lui Henze în calitate de martor. Depoziția lui a fost întocmai așa cum am prevăzut. De aceea Becker și Schneider l-au întrebat în

mod public care sînt legăturile sale cu d-l Willich. Scrisoarea se află la Colonia, printre actele apărării, iar darea de seamă cu privire la audierea lui Henze a fost publicată în „Kölnische Zeitung”.

Eu nu raționez așa : *dacă* s-a stabilit că d-l Henze a făcut cutare și cutare lucru, aceasta *ar fi* o dovadă grăitoare a activității d-lui Willich ; *căci*, *chiar* dacă prietenul Henze ar fi putut face acest lucru, totuși capul, și nu mîna, creează ideea. Las acest fel de dialectică conștiinței nobile.

Dar să revenim la adevărata temă a d-lui Willich :

„Pentru a aprecia cum se cuvine această *tactică*” (adoptată de Marx), „*iată încă cîteva exemple*”.

Pe vremea rezistenței pasive din Hessa, a chemării sub arme a Landwehrului în Prusia și a conflictului aparent dintre Prusia și Austria⁴⁰⁰, conștiința nobilă era tocmai pe punctul de a înfăptui o insurecție militară în Germania, și anume : trimițînd „unor persoane din Prusia un scurt proiect de formare a unor comitete de Landwehr” și fiind „*el însuși*” gata „să plece în Prusia”.

• „D-l Marx a fost acela care, fiind încunoștiințat de către unul dintre ai săi, a comunicat unor terțe persoane *intenția mea de a pleca* și după aceea s-a lăudat că m-a mistificat cu *scrisori măsluite din Germania*”.

Indeed !* Becker mi-a trimis scrisorile trăsnete ale lui Willich, însoțite de comentarii amuzante, pe care le-a dat publicității la Colonia. N-am avut cruzimea să-i lipsesc pe prietenii mei de plăcerea de a le citi. Schramm și Pieper s-au amuzat să-l mistifice pe d-l Willich cu răspunsuri, dar nu „*din Germania*”, ci prin intermediul *poștei londoneze*. Nobilul nostru bărbat se va feri să dea în vileag ștampila poștei de pe scrisori. El pretinde că „a primit o scrisoare plastografiată și a observat că este contrafăcută”. Asta nu se poate. Toate aceste scrisori erau scrise de aceeași mînă. Deși d-l Willich se „fălește” că a descoperit o plastografie inexistentă și susține că din toate scrisorile primite — scrisori dintre care nici una nu era mai autentică decît cealaltă — una este contrafăcută, el a fost totuși mult prea nobil să recunoască mistificarea cînd a fost vorba de proslăvirea propriei lui persoane în hiperbole de stil asiatic, de încuviințarea într-o formă comică grosolană a ideii sale fixe, de exagerarea romantică a propriilor sale

* — Într-adevăr. — *Nota Trad.*

pretenții. Chiar dacă d-l Willich ar fi avut intenția serioasă de a întreprinde această călătorie, ea a fost zădărnicită nu pentru că eu „am comunicat unor terțe persoane” această intenție a lui, ci pentru că i s-a comunicat d-lui Willich însuși. Și anume, ultima scrisoare pe care a primit-o a smuls vălul, care și fără asta era destul de transparent. Vanitatea sa îl face ca și pînă în momentul de față să declare *falsă* scrisoarea care l-a deșănțat și autentice scrisorile care *își rîdeau de el*. Nu cumva își închipuie conștiința nobilă că, dacă ea e virtuoaasă, nu mai trebuie să existe umor pe lume, ci numai sect and cakes *? A fost un gest nenobil din partea nobilului cavalier că nu a dat publicului ocazia să se delecteze cu citirea acestor scrisori.

„Cît despre corespondența cu Becker amintită de Marx, tot ce s-a spus în această privință este o *minciună*”.

Cît privește această corespondență falsificată, *intenția* d-lui Willich de a pleca personal în Prusia și comunicarea făcută de mine unor terțe persoane în legătură cu aceasta, am considerat că este bine să trimit un exemplar din „Criminal-Zeitung” fostului sublocotenent Steffen. Steffen era un martor al apărării propus de Becker, care i-a încredințat spre păstrare toate hîrțile sale. Silit de poliție să părăsească Colonia, în prezent Steffen este învățător la Chester și, întrucît face parte din categoria oamenilor nenobili, este nevoit să-și câștige pînă și în exil cele necesare traiului. Potrivit esenței sale eterice, conștiința nobilă nu trăiește de pe urma capitalului, pe care nu-l posedă, și nici de pe urma muncii, pentru că nu muncește; ea trăiește din mana opiniei publice, din *considerația* celorlalți oameni, și aceasta fiind unicul său capital, ea o apără cu strășnicie.

Steffen îmi scrie :

„Chester, 22 noiembrie 1853

Willich este tare supărat că ați citat unele fragmente dintr-o scrisoare a lui Becker. El pretinde că scrisoarea, și deci și pasajele citate din ea, sînt *născocite*. Acestei afirmații absurde eu îi opun fapte, pentru a dovedi pe bază de documente părerea lui Becker despre Willich. Într-o seară, rîzînd cu poftă, Becker mi-a întins două scrisori și mi-a propus să le citesc cînd voi fi într-o dispoziție proastă; el mi-a spus că conștinutul lor mă va înveseli cu atît mai mult cu cît, datorită funcției mele din trecut, le voi putea aprecia din punct de vedere militar. Într-adevăr,

* — textual : șampanie și pișcoturi ; în sens figurat : plăceri trupesti.
— Nota Trad.

parcurgînd aceste scrisori adresate de August Willich lui Becker, am găsit niște ordine de zi (pentru a folosi o expresie regalo-prusacă adecvată) oît se poate de comice și de ciudate, în care marele feldmareșal și mesia social dispunea din Anglia să fie ocupată Colonia, să fie confiscate averile particulare, să fie instituită o dictatură militară artificial organizată, să fie introdus un cod militar-social, să fie interzise toate ziarele în afară de unul singur, care să publice în fiecare zi ordinele cu privire la felul în care oamenii trebuie să gîndească și să acționeze, și încă o mulțime de alte amănunte. Willich a fost atît de mîrînimos, încît a promis că, dacă la Colonia și în Provincia renană prusiană această trebușoară va fi înfăptuită, va veni el în persoană să despartă oile de capre și să judece pe cei vii și pe cei morți. Willich susține că «scurtul său proiect putea fi lesne înfăptuit dacă nițiva oameni ar fi dat dovadă de inițiativă» și «că el ar fi avut urmări foarte importante» (pentru cine?). Aș vrea, pentru propria mea lămurire, să știu cine au fost acei profunzi «ofițeri din Landwehr» care i-au «declarat ulterior» d-lui Willich aceasta și unde se aflau acești domni care, chipurile, credeau în «urmările foarte importante ale scurtului proiect» în timpul chemării sub arme a Landwehrului prusian, în Anglia sau în Prusia, unde copilul trebuia să vină pe lume? A fost foarte drăguț din partea lui Willich că a trimis «cîtorva» persoane anunțul nașterii copilului și descrierea acestui copil. Dar se pare că nici una dintre aceste persoane nu s-a arătat dispusă să-i fie naș, în afară doar de Becker, un «om de spirit și de caracter». Cîndva Willich a trimis încoace un aghiotant cu numele de ... * Acesta mi-a făcut cinstea să mă cheme la el; de la început era ferm încredințat că dintr-o singură privire își poate da mai bine seama de întreaga situație decît oricine altul care zi de zi are fațetele sub ochii lui. De aceea și-a format o părere foarte proastă despre mine cînd i-am arătat că ofițerii din armata prusiană nu vor fi prea încîntați să lupte sub stindardul lui și al lui Willich, că ei nu vor fi nicidecum dispuși să declare citissime** republica lui Willich. Dar și mai mult l-a supărat că nu s-a găsit nici un om atît de nechibzuit încît să multiplice apelul către ofițeri, adus de el, în care aceștia erau chemați să se pronunțe pe dată pentru «ceea ce» el numea democrație. Furios, a părăsit «Colonia înrobîtă de Marx»* (așa mi-a scris), „obținînd în altă parte multiplicarea acestei aiureli, pe care a trimis-o unui număr mare de ofițeri, și așa se face că «observatorul» lui «Kreuz-Zeitung» a avut posibilitatea de a prostitua pudica taină a ingenioasei metode de a-i transforma pe ofițerii prusieni în republicani.

Willich declară că nu poate nicidecum să creadă că oameni cu «caracterul și spiritul lui Becker» ar putea rîde de proiectul lui. El consideră această afirmație un neadevăr grosolan. Dacă ar fi citit dările de seamă cu privire la procesul de la Colonia — și avea toate motivele s-o facă —, ar fi găsit că, referitor la proiectul său, Becker ca și mine am făcut în mod public aprecierea cuprinsă în scrisoarea publicată de dv. În caz că Willich dorește să aibă o prezentare justă din punct de vedere militar a situației de atunci, pe care el a zugrăvit-o după fantezia lui, i-aș putea fi de folos în această privință.

* În pamfletul „Domnul Voqt”, în citatul din această scrisoare, în locul punctelor este trecut numele lui Schimmelpfennig. — Nota Red.

** — fără întîrziere. — Nota Trad.

Cu regret trebuie să constat că dintre foștii camarazi ai lui Willich nu numai Weydemeyer și Tchow refuză să aducă genialității lui militare și înțelegerii practice a situației de care dă el dovadă doritul prinos de admirație.

W. Steffen'

Și acum, în încheiere, „o mostră a tacticii lui Marx”.

D-l Willich face o descriere fantastică a unui banchet organizat în februarie 1851 de Louis Blanc ca o contrademonstrație împotriva banchetului lui Ledru-Rollin, precum și ca o contracarare a influenței lui Blanqui.

„D-l Marx, firește, nu a fost invitat”.

Firește că nu. Pentru 2 șilingi oricine putea să obțină „o invitație”, și câteva zile după aceea Louis Blanc s-a interesat insistent la Marx de ce n-a venit.

„În urma acestui lucru” (cărui lucru, a banchetului?) „s-a trimis ca foaie volantă pentru a fi difuzată în rindurile muncitorilor *toastul nerostit* al lui Blanqui împreună cu o introducere în care se vorbește în termeni peiorativi despre banchet, iar Schapper și Willich sînt numiți înșelători ai poporului”.

„*Toastul nerostit al lui Blanqui*”⁴⁰¹ constituie o parte esențială a istoriei conștiinței nobile, care, încredințată de sensul înalt al cuvintelor sale, obișnuiește să afirme categoric: „*Eu nu mint niciodată!*”

Cîteva zile după banchet a apărut în ziarul „Patrie” din Paris textul toastului pe care, la cererea organizatorilor solemnității, Blanqui l-a trimis de la închisoarea Belle-Ile și în care înfierează în obișnuita sa formă pregnantă întregul guvern provizoriu de la 1848, și în special pe părintele banchetului, d-l Louis Blanc. Cu prefăcută mirare, „Patrie” întreba cum se face că acest toast n-a fost citit la banchet. Louis Blanc a declarat imediat în ziarul „Times” din Londra că Blanqui este un intrigant odios și că nu a trimis niciodată comitetului de organizare a banchetului un asemenea toast. D-nii Louis Blanc, Landolph, Barthélemy, Vidil, Schapper și Willich însuși au trimis ziarului „Patrie”, în numele comitetului de organizare a banchetului, o declarație în sensul că n-au primit niciodată toastul în chestiune. Dar ziarul „Patrie”, înainte de a publica declarația, s-a interesat la d-l Antoine, cumnatul lui Blanqui, care-i trimisese toastul spre publicare. Sub textul declarației sus-numiților domni, ziarul a publicat

răspunsul lui Antoine, în care acesta arăta că a trimis într-adevăr toastul lui Barthélemy, care i-a și confirmat primirea. „În urma acestui lucru“, d-l Barthélemy a declarat „că a primit“, ce-i drept, toastul, dar, întrucît a găsit că nu era potrivit, l-a pus deoparte fără a mai încunostiința comitetul. Din păcate însă, încă înainte de aceasta, unul dintre semnatarii declarației, excăpitanul Vidil, a scris ziarului „Patrie“ că onoarea sa de militar și dragostea lui de adevăr îl silesc să recunoască că atît el cît și Louis Blanc, Willich și ceilalți au mințit în prima declarație a comitetului. Comitetul nu era alcătuit din numiții 6 membri, ci din 13 membri. Cu toții au luat cunoștință de toastul lui Blanqui, cu toții l-au discutat și, după o dezbatere mai îndelungată, cu o majoritate de 7 voturi contra 6, s-a hotărît să fie dosit. El, Vidil, a fost dintre cei 6 care au votat *pentru* citirea toastului.

Este lesne de înțeles cum a jubilat ziarul „Patrie“ cînd, după scrisoarea lui Vidil, a primit declarația d-lui Barthélemy. A publicat-o cu următoarea „introducere“ :

„Adeseori ne-am pus întrebarea — la care este greu de dat un răspuns — ce este mai specific pentru demagogi: lăudăroșenia sau prostia? O a patra scrisoare primită de la Londra a făcut ca răspunsul la această întrebare să fie și mai greu de dat. Cîte fapte nefericite nu sînt pînă într-atît roase de patima scrisului și de dorința de a-și vedea numele tipărit în gazetele *reacionare*, încît nici cea mai mare umilire și nici autoînjosirea nu le face să dea înapoi! Ce le pasă de batjocura și de indignarea publicului — «Journal des Débats», «Assemblée nationale», «Patrie» vor publica exercițiile lor stilistice. Pentru a avea parte de această fericire, democrației cosmopolite nici un preț nu i se pare prea mare... În numele mizericordiei publicistice, inserăm deci în coloanele ziarului nostru scrisoarea de mai jos a cetățeanului Barthélemy; ea este o nouă, și sperăm ultima, dovadă a autenticității faimosului toast al lui Blanqui, a cărui existență la început au contestat-o cu toții, iar acum sînt gata să se ia de pînă care s-o certifice mai întîi“.

Aceasta este istoria toastului lui Blanqui. Din cauza „toastului nerostit al lui Blanqui“, Société des proscrits démocrates et socialistes* a rupt acordul ei cu organizația d-lui Willich.

Concomitent cu sciziunea din Asociația muncitorilor germani și din Liga comunistilor din Germania, și în Société des proscrits démocrates et socialistes a avut loc o separare. O parte din membrii care manifestau o simpatie suspectă pentru democrația *burgheză*, pentru *ledru-rollinism*, au declarat că părăsesc societatea și ulterior au fost excluși. A declarat oare conștiința nobilă *acestei* societăți același lucru pe care-l de-

* — Societatea emigranților democrați și socialiști. — Nota Trad.

clară acum democraților burghezi, și anume că Engels și Marx i-au împiedicat pe membrii acestei societăți să se arunce în brațele democrației burgheze și să rămână „împreună cu toți participanții la revoluție, uniți prin legături de simpatie” ? Le-a spus ea oare că „divergența de păreri cu privire la dezvoltarea revoluției n-a avut *nici un rol în sciziune*” ? Nu, conștiința nobilă a declarat *contrarul*, și anume că separarea a avut loc în ambele societăți din cauza *acelorași divergențe* principiale, că Engels, Marx etc. au reprezentat *elementul burghez* în Asociația germană amintită, la fel cum Madier și consorții îl reprezentau în cea franceză. Conștiința nobilă se teme chiar că simplul contact cu aceste elemente burgheze ar putea să periclitizeze „adevărata credință”, și de aceea, cu un aer de măreție sobră, a făcut propunerea ca elementele burgheze să nu fie admise în Société des proscrits „nici măcar ca *oaspeți*”.

Născociri, minciună ! — proferă conștiința nobilă exclamațiile ei monosilabice pline de o măreție morală. Toate acestea sînt „*mostre ale tacticii*” mele ! Voyons !*

„Présidence du citoyen Adam. Séance du 30 sept. 1850.

Trois délégués de la société démocratique allemande de Windmill-Street sont introduits. Ils donnent connaissance de leur mission qui consiste dans la communication d'une lettre dont il est fait lecture” ** (În această scrisoare sînt expuse, se pare, cauzele sciziunii). „Le citoyen Adam fait remarquer l'analogie qui existe entre les événements qui viennent de s'accomplir dans les deux sociétés : de chaque côté l'élément bourgeois et le parti prolétaire ont fait scission dans les circonstances identiques etc. etc. Le citoyen Willich demande que les membres démissionnaires de la société allemande” *** (apoi, după cum reiese din procesul-verbal, el rectifică și spune : „expulsés” ****) „ne puissent être reçus même comme visiteurs dans la société française”. (Extraits conformes au texte original des procès verbaux).

„L'archiviste de la société des proscrits démocrates et socialistes

J. Clédat” *****

* — Iată. — Nota Trad.

** — „Ședința din 30 sept. 1850 sub președinția cetățeanului Adam.

Sînt introduși trei delegați ai Asociației democrate germane din Windmill-Street. Ei aduc la cunoștință misiunea lor, care constă în transmiterea unei scrisori, căreia i se dă citire”. — Nota Trad.

*** — „Cetățeanul Adam arată că există o analogie între evenimentele care s-au produs în cele două asociații : de o parte și de alta sciziunea între elementul burghez și partidul proletar a avut loc în împrejurări identice etc. etc. Cetățeanul Willich cere ca membrii demisionați ai Asociației germane”. — Nota Trad.

**** — „expulzați”. — Nota Trad.

***** — „să nu mai fie admiși în Societatea franceză nici chiar ca oaspeți”. (Extrase conforme cu textul original al proceselor-verbale).

„Arhivarul Societății emigranților democrați și socialiști.

J. Clédat”. — Nota Trad.

Aici se termină povestea armonioasă, minunată, grandilocventă, nemaiauzită, autentică și aventuroasă a cavalerului nobilei conștiințe cunoscut în toată lumea.

An honest mind and plain, — he must speak truth,
And they will take it, so ; if not, he's plain.
These kind of knaves I know *.

Londra, 28 noiembrie 1853

Karl Marx

---

* ...Îmi plac acești mojici dintr-o bucată,
Ce fac o viață-ntreagă pe nebunii,
Și asta sub cuvânt că nu se gudură,
Ci drepti și mindri, spun doar adevărul !
Ne place, bine, nu, ei au fost sinceri...
(Shakespeare. „Regele Lear”, actul al II-lea, scena a 2-a). — Nota Red.

Karl Marx

* Cuvîntarea lui Manteuffel. — Mişcarea religioasă din Prusia. — Apelul lui Mazzini. — Municipalitatea din Londra. — Reformele lui Russell. — Parlamentul muncitorilor

Londra, marţi 29 noiembrie 1853

Ieri-dimineaţă a avut loc deschiderea Camerelor prusiene printr-o cuvîntare a primului-ministru, d-l Manteuffel. Judecînd după comunicatul telegrafic, în pasajul din cuvîntare care se referă la complicaţiile din Orient sînt folosiţi termeni meniţi în mod evident să risipească suspiciunile că ar exista un complot între curţile de la Petersburg, Berlin şi Viena. Aceasta este cu atît mai remarcabil, cu cît, după cum ştie toată lumea, Frederic-Wilhelm al IV-lea a binevoit, în diverse alte ocazii, să anunţe solemn, prin gura aceluiaşi Manteuffel, poporului său credincios că în problemele de politică externă Camerele nu sînt chemate să se amestece, întrucît relaţiile statului cu alte ţări se află sub conducerea exclusivă a coroanei, întocmai ca şi propriile domenii ale regelui. Pasajul din cuvîntare amintit mai sus, care într-o oarecare măsură conţine un fel de chemare adresată poporului, denotă în ce situaţie dificilă se găseşte guvernul prusian; el este ameninţat, pe de o parte, de Rusia şi Franţa şi, pe de altă parte, de propriii săi supuşi, tocmai într-un moment cînd guvernul este neliniştit din cauza preţurilor ridicate la alimente, a profundei stagnări din comerţ şi a amintirii îngrozitorului sperjur care încă nu fusese ispăşit⁴⁰². Dar guvernul prusian s-a lipsit el însuşi de posibilitatea de a găsi un refugiu apelînd la opinia publică prin intermediul Camerelor, care au fost instituite în mod deliberat de rege ca o simplă ficţiune, au fost intenţionat tratate de miniştri ca o simplă ficţiune şi considerate de popor, în mod absolut indubitabil, ca o simplă ficţiune. Şi acum este imposibil să convingi poporul că aceste instituţii caricaturale trebuie deodată privite ca un bastion al „patriei”.

„Nu se poate spune — scrie „Times” în numărul său de astăzi — că prusienii ar fi dat dovadă de bun-simţ şi perspicacitate — calităţi prin

care altădată inspirau respect — îngăduind ca cele două Camere, alese pe baza actualei constituții și față de care ele au avut întotdeauna o atitudine de nemeritat dispreț, să decadă”.

Dimpotrivă, prusienii și-au dovedit pe deplin bunul lor simț refuzînd să recunoască chiar și o *aparență* de influență unor oameni care au trădat revoluția în speranța de a-i culege roadele, dînd guvernului să înțeleagă că ei nu se lasă trași pe sfoară de înșelătoriile sale și că, după părerea lor, Camerele, dacă în general reprezintă ceva, nu sînt decît o nouă instituție birocratică, care se adaugă la vechile instituții birocratice ale țării.

Oricărui om care nu cunoaște îndeajuns istoria trecută a Germaniei îi va fi greu să înțeleagă certurile religioase care tulbură mereu suprafața, liniștită în alte privințe, a vieții sociale din această țară. Este vorba de rămășițele așa-numitei biserici germane⁴⁰³, persecutate de actualele guverne cu aceeași înverșunare ca și în 1847. Este vorba, apoi, de problema căsătoriilor între catolici și protestanți, din cauza căreia clerul catolic se ceartă cu guvernul prusian la fel ca și în 1847. Este vorba, mai ales, de lupta aprigă care se dă între arhiepiscopul de Freiburg, care excomunică guvernul din Baden și dă dispoziție ca scrisoarea de excomunicare să fie citită în biserici de pe amvon, și marele duce de Baden, care ordonă închiderea bisericilor nesupuse și arestarea parohilor, ceea ce are drept urmare că țărani se adună și se înarmează pentru a-și apăra preoții și a-i alunga pe jandarmi, așa cum s-a întîmplat la Bischofsheim, Königshofen, Grünsfeld, Gerlachshheim, unde primarul satului a trebuit să fugă, precum și în multe alte sate. Ar fi greșit să se considere conflictul religios din Baden ca avînd un caracter pur local. Baden este numai arena de luptă aleasă în mod deliberat de biserica catolică pentru a-i ataca pe principii protestanți. Arhiepiscopul de Freiburg reprezintă în acest conflict întregul cler catolic din Germania, tot așa cum marele duce de Baden reprezintă pe toți monarhii mari și mici de confesiune protestantă. Dar ce se poate gîndi despre o țară care, pe de o parte, este vestită prin critica profundă, curajoasă și fără precedent a tuturor tradițiilor religioase și, pe de altă parte, uimește periodic întreaga Europă prin reînvierea certurilor religioase din secolul al XVII-lea? Secretul constă pur și simplu în aceea că guvernul silește orice opoziție populară, care deocamdată mocnește în adîncuri, să îmbrace la început forma mistică și aproape cu neputință de controlat a mișcărilor religioase. Clerul, la rîndul său, se

lasă înşelat de această aparenţă şi, în timp ce îşi închipuie că dirijează patimile populare exclusiv în folosul corporaţiei sale, împotriva guvernului, în realitate joacă în mod inconştient şi împotriva voinţei sale rolul de instrument al revoluţiei.

Presa zilnică din Londra afişează tot mai mult întreaga sa oroare şi indignare morală provocate de apelul întocmit de Mazzini şi găsit la Felice Orsini, conducătorul detaşamentului naţional nr. 2, apel care avea menirea să dezlănţuie răskoala în Luigiana, regiune care cuprinde o parte din teritoriul Modenei, Parmei şi regatului Piemontului. În acest apel poporul este chemat „să acţioneze *prin surprindere*, aşa cum au încercat şi vor mai încerca din nou milanezii”. Mai departe, în apel se spune : „*Pumnalul*, dacă loveşte pe neaşteptate, face servicii bune şi ţine loc de puşcă”. Presa din Londra prezintă aceasta ca o chemare făţişă la „*un asasinat laş făcut pe ascuns*”. Aş vrea să ştiu cum într-o ţară ca Italia, unde nu există nici un fel de mijloace de a opune o rezistenţă făţişă şi unde pretutindenţi mişună spionii poliţiei, o mişcare revoluţionară s-ar putea aştepta la succes fără a folosi elementul *surpriză* ? Aş vrea să ştiu cu ce arme ar mai putea lupta poporul italian împotriva trupelor austriece — în caz că se va ajunge vreodată la o luptă — dacă nu cu *pumnalele*, singurele arme pe care Austria nu a reuşit încă să i le ia ? Mazzini, departe de a le recomanda italienilor să folosească pumnalul pentru asasinarea laşă a duşmanului *neînarmat*, îi cheamă să-l folosească „*prin surprindere*”, e adevărat, dar ziua în amiaza-mare, *aş cum s-a întâmplat la Milano*, unde o mină de patrioţi, care nu aveau decît cuţite, au atacat corpul de gardă al garnizoanei austriece înarmate.

„Dar — scrie „Times” — constituţionalul Piemont va avea aceeaşi soartă ca şi Roma, Neapole şi Lombardia !”

Şi de ce nu ? Oare revoluţia italiană din 1848 şi 1849 n-a fost trădată de regele Sardiniei * şi oare regele Piemontului este o piedică mai mică în calea transformării Italiei într-o republică decît regele Prusiei în calea transformării Germaniei într-o republică ? Aşa stau lucrurile cu aspectul moral al apelului lui Mazzini. Cît despre valoarea lui politică, aceasta este cu totul altă problemă. După părerea mea, Mazzini greşeşte atît în aprecierile sale cu privire la poporul piemontez

* — Carol-Albert. — *Nota Red.*

cît și în visurile sale cu privire la revoluția italiană, care, după cum crede el, va fi înfăptuită nu datorită împrejurărilor favorabile create de complicațiile europene, ci prin acțiunile izolate ale unor conspiratori italieni, efectuate prin surprindere.

Ați aflat din ziarele londoneze că guvernul a numit o comisie de anchetă care să cerceteze cazurile de corupție din prea-venerabila instituție cunoscută sub denumirea de municipalitatea din Londra și să examineze întreaga ei organizare. Iată cîteva din faptele relevate în rapoartele comisiei, care este departe de a-și fi terminat lucrările.

Veniturile municipalității din Londra sînt evaluate, chiar fără a ține seama de cîteva posturi din bugetul ei, la 400.000 l. st., iar totalul lefurilor plătite funcționarilor atinge importanta sumă de 107.000 l. st., adică o sumă care reprezintă mai mult de 25% din venitul total. Lefurile magistraților au fost stabilite la 14.700 l. st., din care primul magistrat al orașului primește 3.000 l. st., consilierul cuștii 1.500 l. st. și judecătorul de la judecătoria șerifului 1.200 l. st. Directorul cancelariei primește 1.892 l. st., secretarul — 1.249 l. st., iar funcționarul care reprezintă municipalitatea în comisiile parlamentare — 1.765 l. st. Funcționarii superiori de la reședința primarului și de la primăria orașului primesc cîte 1.250 l. st. pe an. Purtătorul sceptrului primește 550 l. st. și purtătorul săbiei de asemenea 550 l. st., primul maestru de ceremonii 450 sau 500 l. st., al doilea maestru de ceremonii — 200 sau 300 l. st. În plus, aceste personaje importante mai primesc 70 l. st. pentru uniforme, 14 l. st. pentru cizme și 20 l. st. pentru tricouri. D-l Bennoch a arătat în declarația sa că

„suma totală a cheltuielilor pentru instituțiile care țin de municipalitatea din Londra depășește cu mult suma totală a cheltuielilor guvernului federal al Statelor Unite sau, ceea ce este poate un fapt și mai surprinzător, cheltuielile municipalității din Londra pentru propria ei întreținere și pentru administrarea finanțelor ei sînt mai mari decît suma totală a veniturilor provenite din arezi, accize și taxe plătite de intermediari”.

Marele secret al pilulelor reformatoare pe care lordul John Russell intenționează să le administreze englezilor a ieșit, în sfîrșit, la iveală. El propune: 1) să se desființeze censul de avere pentru membrii parlamentului, cens care a devenit demult pur nominal; 2) să se reîmpartă circumscripțiile electorale, desființîndu-se cîteva mici circumscripții orășenești și creîndu-se un număr suplimentar de circumscripții mai mari;

3) să se reducă censul în circumscripțiile electorale rurale de la 20 l. st. la 10 l. st., cît reprezintă censul în circumscripțiile orășenești. La a patra propunere referitoare la reducerea censului electoral la 5 l. st. a renunțat, căci, după cum scrie „Times”, aceasta ar fi făcut ca

„actualii alegători să fie lipsiți în fapt de dreptul de vot, întrucît clasa care ar fi trebuit să fie admisă să voteze depășește considerabil din punct de vedere numeric, toate celelalte clase luate la un loc și ar fi fost suficient ca ea să fie unanimă pentru a birui”.

Cu alte cuvînte, acordarea dreptului de vot chiar și numai majorității clasei micilor întreprinzători și comercianți ar deposea minoritatea de acest drept. Ingenios argument, nimic de zis. Dar cea mai importantă trăsătură a acestui proiect de lege cu privire la reforma electorală, care de-abia începe să se contureze vag, nu este acest punct și nici toate punctele sale luate la un loc. Importantă este indiferența generală și absolută cu care a fost întîmpinat comunicatul cu privire la acest proiect de lege. Orice raport al poliției se bucură mult mai mult de atenția publicului decît „marea măsură”, noul proiect de lege cu privire la reforma electorală, această operă colectivă a „guvernului tuturor talentelor”.

Ernest Jones a avut perfectă dreptate atunci cînd a pre-văzut că primul cuvînt despre mişcarea de masă a poporului și despre crearea unei organizații naționale în frunte cu un parlament al muncitorilor va provoca alarmă în rîndurile claselor avute și va sili ziarele burghize din Londra să-i acorde atenție. „Times” a sesizat de îndată importanța acestei noi mișcări și a publicat pentru prima oară o relatare despre mitingul cartist ținut la Institutul popular din Manchester. Toți confracții lui „Times” au început să publice un articol de fond după altul despre mişcarea muncitorească și despre parlamentul muncitorilor propus de cartiști, despre care demult se credea că au pierit ca urmare a sleirii forțelor. „Economist” a consacrat acestei probleme nu mai puțin de patru articole. Dar relatările din presă cu privire la mitingul de la Manchester, care a avut o importanță deosebită, nu dau o idee cît de cît justă despre caracterul lui sau despre chestiunile discutate acolo. De aceea consider nimerit să relatez și eu acest eveniment. La miting au fost propuse și adoptate următoarele rezoluții :

„1) Prezenta adunare, fiind convinsă de ineficacitatea unei lupte fărîmîțate duse de grupuri izolate de muncitori pentru menținerea unui nivel echitabil al salariilor și pentru eliberarea muncii, consideră că a

sosit momentul cînd numai o mișcare unită de masă a clasei muncitoare, bazată pe o organizație națională și avînd în frunte un organ unic de conducere, poate să asigure un ajutor corespunzător muncitorilor care în prezent sînt supuși lock-outului sau se află în grevă și să dea muncitorilor posibilitatea de a elibera în viitor munca de sub jugul capitalului. Mișcarea de masă a poporului și crearea organizației naționale nu presupune și nu trebuie să presupună amestecul în treburile tradeunionurilor și asociațiilor muncitorești existente; scopul activității acestei organizații trebuie să fie centralizarea, concentrarea și unirea tuturor forțelor clasei muncitoare, a întregii mase a muncitorilor.

2) Pentru traducerea în viață a rezoluției precedente este imperios necesar să se intrunească cît mai curînd posibil un parlament al muncitorilor; acest parlament trebuie să fie alcătuit din delegați aleși de muncitorii din fiecare oraș în adunări publice special convocate. În sfera îndatoririlor acestui parlament trebuie să intre următoarele: organizarea unui aparat prin care să se acorde ajutor muncitorilor aflați în prezent în grevă sau muncitorilor pe care fabricanții îi supun lock-outului, folosind o colectă extinsă pe scara întregii țări; elaborarea unui plan special de acțiune în vederea efectuării conducerii clasei muncitoare în lupta ei împotriva patronilor; propunerea unor măsuri cu ajutorul cărora muncitorii să fie eliberați de sub puterea excesivă a capitalului, să devină independenți, să dispună liber de munca lor și să primească pentru ea remunerația cuvenită fără a fi nevoiți să recurgă la greve.

3) Prezenta adunare alege un comitet care, în vederea scopului arătat mai sus, trebuie să intre în legătură cu diferitele orașe și regiuni, să ia toate măsurile necesare pentru convocarea parlamentului muncitorilor, să pregătească și să publice materialele necesare pentru ședințele delegaților și să întocmească o listă a problemelor care urmează să fie discutate de ei”.

Cea mai remarcabilă dintre cuvîntările rostite a fost aceea a d-lui Jones, din care citez cîteva fragmente :

„Patronul declară prin glasul ziarului «Times» din Londra că pe voi nu trebuie să vă intereseze profiturile lui. Voi ar trebui să numărați numai propriile voastre capete, nu profiturile lui. Dacă sînt multe capete, chiar dacă vreți să primiți mai mult, veți primi mai puțin. Și asta o numește el legea cererii și ofertei. Numai aceasta, potrivit declarației lui, poate să reglementeze salariile voastre. Dar așa să fie oare? Nu! Dacă voi nu trebuie să cereți urcarea salariilor atunci cînd profiturile lui sînt ridicate, nici el nu trebuie să vă reducă salariile atunci cînd profiturile sale scad. Or, chiar dacă numărul muncitorilor nu s-a redus nici măcar cu un singur om, el vă spune: «Afacerile merg prost, vremurile sînt grele, profiturile mele s-au redus, nu vă pot plăti același salariu». Dar în cazul acesta munca voastră este reglementată nu de legea cererii și ofertei, ci de legea prețurilor ridicate la bumbac și a profiturilor reduse. Legea ofertei poate să fie adevărată, dar legea vieții este mai adevărată. Legea cererii este puternică, dar legea foamei este și mai puternică! Noi spunem că, dacă o formă de capital — banii — are dreptul la profit, și cealaltă formă de capital — munca — are acest drept; și munca are mai mult drept, pentru că munca creează banii, și nu invers. Ce este profitul? Capitalul care rămîne după scăderea tuturor cheltuielilor de producție. Salariul pe care l-ați primit pînă în prezent nu este decît o parte din cheltuielile de producție. Acest salariu, care abia

ajunge ca să-ți ții sufletul, nu este nicidecum o remunerație a muncii. El reprezintă numai cheltuielile necesare pentru întreținerea mașinii umane într-o stare aptă de muncă. Voi aveți însă nevoie de un surplus peste cheltuielile necesare alimentării și cazării mașinii din carne și sînge. Voi aveți nevoie de hrană pentru suflet și creier, la fel ca și pentru gură și stomac. Patronul se teme ca nu cumva să primiți un salariu mai mare; el se teme nu pentru că n-ar fi în stare să-l plătească, căci în ultimii șapte ani capitalul a crescut cu peste 100%, pe cînd voi ați cerut numai un spor de 10% la salariul vostru din cele 100% cît a obținut el de pe urma muncii voastre. El se teme pentru că un salariu mai mare v-ar deschide drumul spre independență; el se teme pentru că un salariu mai mare v-ar deschide drumul spre învățătură; el se teme pentru că un popor instruit nu vrea să trăiască în robie; el se teme pentru că știe că atunci nu veți mai admite să munciți un număr atît de mare de ore; el se teme pentru că atunci n-ați mai înțădui ca soțiile voastre să robească în infernul fabricii; el se teme pentru că atunci v-ați trimite copiii la școală, și nu la fabrică; el se teme pentru că știe că, dacă soțiile ar sta acasă și dacă copiii ar merge la școală, iar la fabrică un timp mai scurt, surplusul de brațe de muncă, care în prezent reduce nivelul salariului, s-ar elibera de sub controlul lui și munca ar deveni o perlă neprețuită, care împodobeste diadema libertății omenești. Dar iarăși problema se pune altfel: nu mai este vorba numai de a primi o parte din profiturile întreprinzătorului sau un spor de 10%; este vorba de a împiedica o scădere a salariilor cu 20%. Indiferent dacă afacerile merg bine sau prost, pentru patroni situația nu se schimbă prea mult: în primul caz ei jefuiesc poporul din alte țări, iar în al doilea caz ei jefuiesc poporul din propria lor țară. Pentru voi problema capătă rapid o altă semnificație: nu este vorba de salarii mai mici sau mai mari, ci de a muri de foame sau a trăi, de a trăi în infernul fabricii sau a muri la porțile fabricii. Capitaliștii, acești cazaci ai Apusului, au fost primii care au trecut Dunărea drepturilor muncitorești; ei au proclamat legea marțială dictată de aur și seamănă în rîndurile noastre moartea prin inaniție, trăgînd din bateriile lor numite monopoluri. Într-un oraș după altul se proclamă starea de asediu. Șomajul sapă tranșee, foamea ia cu asalt citadela muncii, artileria mizeriei trage în liniile ei de luptă. Pe zi ce trece, marea uniune a capitaliștilor se lărgește, pe zi ce trece mișcarea lor capătă proporții naționale. Sînteți voi oare pregătiți să le țineți piept? În mișcarea voastră își face loc haosul și deruta. Întrucît lock-outurile se înmulțesc, iar voi continuați să acționați în mod izolat, veți începe în curînd să pătrundeți unul în regiunea rezervată celuilalt: în același punct, colectorii dintr-o localitate se vor ciocni de colectorii din altă localitate; veți sta față în față ca dușmani cînd ar trebui să vă strîngeți minile ca niște aliați; vă veți slăbi reciproc ajutorul destinat pentru unul sau altul cînd ar trebui să vă ajutați reciproc ca să vă biruiți slăbiciunea. Minerii din Wigan erau aproape de Preston, Stockport, Manchester, Oldham, dar ei au fost înfrinți fiindcă nu au primit nici un fel de ajutor. Muncitorii de fabrică din Wigan sînt și ei în grevă. Ce părere au ei despre înfrîngerea fraților lor, muncitorii mineri? Ei consideră că minerii au scăpat cu bine. Nu se poate face nimic dacă unul îi stă în cale celuilalt. Și de ce este așa? Pentru că voi vă mențineți mișcarea în limitele înguste ale unei singure profesii, ale unei singure regiuni și ale unui singur interes oarecare. Mișcarea patronilor voștri se transformă într-o mișcare națională, și tot națională trebuie să fie și rezistența voastră. Așa cum stau lucrurile acum, vă așteaptă

anarhia și pieirea. Și să nu credeți că eu contest că trade-unionurile procedează rațional sau că atac atitudinea și integritatea lor.

Dar hamurile cu care sînt ajutați copiii să meargă, devin piedici cînd sînt folosite pentru un om adult. Izolarea, care a dat roade bune în perioada copilăriei mișcării muncitorești, îi devine fatală în perioada maturității sale. Trebuie deci să fie reprezentate toate profesiunile de al căror ajutor avem nevoie. Încredințați cauza clasei muncitoare nu unei singure fabrici, nu unui singur oraș și nici măcar unei singure regiuni ; încredințați-o unui parlament al muncitorilor " 404.

Scris de K. Marx
la 29 noiembrie 1853

Publicat în ziarul
„New York Daily Tribune” nr. 3.948
din 12 decembrie 1853

Semnat : *Karl Marx*

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba engleză

Friedrich Engels

Războiul pe Dunăre

Așa cum am mai arătat, retragerea turcilor de la Oltenița înseamnă, pesemne, sfârșitul primei perioade a războiului rusoturc⁴⁰⁵. Prin această retragere pare să se încheie cel puțin o primă serie distinctă de operații, care a început cu trecerea Dunării la Calafat și după care trebuie să urmeze fie o iernare liniștită, fie înfăptuirea unor planuri noi, încă neelaborate. Ar fi deci momentul indicat pentru o trecere în revistă a campaniei așa cum s-a desfășurat pînă în prezent, cu atît mai mult cu cît chiar acum au fost primite relatările oficiale și neoficiale cu privire la singura bătălie importantă care a avut loc pe Dunăre : atacul rus împotriva capului de pod al turcilor la Oltenița.

La 28 octombrie turcii concentrați la Vidin au trecut Dunărea și au ocupat Calafatul. Exceptînd ciocnirile cu mici detașamente de recunoaștere, ei par a nu fi întîmpinat decît o foarte slabă rezistență la ocuparea acestui punct, căci, în momentul cînd rușii erau pe punctul de a concentra la Craiova forțe însemnate în vederea unei ofensive în direcția Calafat, ei au primit știri alarmante despre o a doua înaintare, și mai periculoasă, a turcilor, care la 2 noiembrie trecuseră Dunărea la Oltenița, creînd de acolo o amenințare serioasă pentru liniile de comunicație ale rușilor. În același timp turcii au lansat o serie de atacuri simulate, de importanță secundară, de-a lungul întregului fluviu de la Vidin la Oltenița, dar acestea fie că i-au găsit pe ruși pregătiți, fie că au fost întreprinse cu forțe insuficiente pentru a-l induce în eroare pe înamic și a-l determina să comită vreo greșeală serioasă.

De aceea trupele de la Calafat nu au fost hărțuite de inamic și au primit treptat întăriri, care, după cum se anunță, le-au mărit efectivele la aproximativ 24.000 de oameni. Intru-

cît însă aceste trupe nu au înaintat și nici nu au fost atacate, putem să nu ținem seama deocamdată de ele.

Potrivit relatării lui Omer-pașa, la Oltenița trecerea Dunării a avut loc în felul următor : Oltenița este un sat așezat în apropierea confluenței Argeșului cu Dunărea. În fața gurii Argeșului există o insulă pe Dunăre ; pe malul sudic al fluviului, abrupt și înalt de aproape 600—700 de picioare, se află satul și fortăreața Turtucaia, construită în punctul cel mai înalt al acestui mal ridicat. De aceea tunurile de la Turtucaia pot acorda un sprijin cît se poate de eficace oricăror trupe care trec apa în acest punct. La 1 noiembrie turcii au ocupat insula și au săpat acolo în timpul nopții tranșee solide. La 2 noiembrie ei au trecut de pe această insulă pe malul valah, la răsărit de Argeș. Pe partea valahă trecuseră în bărci două batalioane însoțite de 100 de cavaleriști și avînd două tunuri ; cîteva salve de tun de la Turtucaia au silit posturile înaintate ale rușilor să părăsească clădirea unui lazaret din apropierea malului apei, și turcii n-au întîrziat să pună stăpînire pe această clădire, care s-a dovedit a fi de mare folos pentru ei. Fiind o construcție masivă, cu ziduri boltite, ea oferea, aproape fără să mai fie nevoie de alte lucrări, toate avantajele unei redute, cea mai preferată întăritură în fortificația de campanie. Turcii au început imediat să sape tranșee între Argeș și Dunăre, folosind pentru aceasta în permanență patru sute de oameni ; coșuri și fascine fuseseră pregătite dinainte. Din relatările primite nu putem deduce decît că aceste tranșee formau o linie neîntreruptă, care tăia rușilor orice posibilitate de a se apropia dinspre pozițiile lor de locul unde debarcaseră turcii. Întăriturile sub forma de linii neîntrerupte de tranșee au fost de mult înlăturate, toată lumea fiind de acord că sînt ineficace ; dar destinația specială a acestor tranșee de a servi ca un cap de pod, faptul că s-a găsit de-a gata o redută solidă, lipsa de pionieri din armata turcă, precum și alte împrejurări specifice armatei turce, au făcut poate să fie mai indicată totuși folosirea acestui sistem învechit. Pe Argeș turcii au găsit un număr de bărci pe care le-au utilizat imediat, împreună cu cele pe care le aveau dinainte, pentru a construi un pod peste Dunăre. În dimineața zilei de 4 noiembrie, toate aceste lucrări fuseseră aproape complet terminate.

Așadar, la Oltenița turcii aveau doar un cap de pod pe malul stîng al Dunării ; armata turcă nu trecuse fluviul și nu a făcut acest lucru nici pînă acum ; ea avea însă pe malul stîng o bază sigură de atac, care putea fi folosită de îndată

ce la Turtucaia s-ar fi concentrat forțe suficiente. Afară de aceasta, turcii aveau posibilitatea să ocupe malul drept sau malul stîng al Argeșului și, în sfîrșit, toate operațiile lor din apropierea malului apei erau sprijinite de zece tunuri grele ale fortăreței de pe înălțimile de la Turtucaia, a căror rază de acțiune se întindea, datorită poziției lor înalte și îngustimii fluviului în acest punct, la cel puțin o jumătate de milă dincolo de capul de pod.

Capul de pod era ocupat de trei batalioane de linie (2.400 de oameni), două companii de gardă (160 de oameni), două companii de pușcași (200 de oameni), 100 de cavaleriști și un număr de artileriști pentru deservirea celor 12 tunuri grele amplasate în clădirea lazaretului. Aripa dreaptă a tranșeelor era apărată prin focul de anfiladă și din flanc al tunurilor fortăreței Turtucaia, care puteau ține sub tirul lor, afară de aceasta, tot șesul din fața centrului capului de pod. Aripa stîngă, sprijinită pe Argeș, era apărată din flanc de o baterie instalată pe insulă, dar o parte din teren era năpădit de un tufăriș, care oferea rușilor o acoperire excelentă în timpul înaintării.

Atunci cînd, la 4 noiembrie, rușii au atacat liniile turcilor, ei aveau, cum arată Omer-pașa, 20 de batalioane, 4 regimente de cavalerie și 32 de tunuri, în total circa 24.000 de oameni. Se pare că trupele rusești erau dispuse astfel: 12 batalioane și 14 tunuri în fața centrului capului de pod; două batalioane și două tunuri în pădurea din stînga (pentru ruși, din dreapta) Argeșului; 6 batalioane en échelon* și 4 tunuri în fața aripii drepte a turcilor; înspre Dunăre linia lor era prelungită și sprijinită din flanc de cavalerie. După un tir de artilerie executat de tunurile rusești, prima coloană de atac a fost formată la centru, după care au urmat cele două aripi; apoi artileria, care trăsese la început de pe poziții situate la o distanță de aproape 1.200 de iarzi de parapetul întăriturilor turcești, s-a apropiat la o distanță de tragere efectivă cu mitralii (600—700 de iarzi) și coloanele au pornit la atac. După cum era de așteptat, coloana aripii stîngi a rușilor (cea mai apropiată de Dunăre) a fost împrăștiată de tirul tunurilor de la Turtucaia; coloana din centru a avut foarte curînd aceeași soartă; coloana aripei drepte (pe Argeș) a fost nimicită prin tirul de pe insulă și pare să fi fost în general mult prea slabă pentru a putea realiza ceva. Atacul a mai fost repetat o dată sau de două ori, dar fără elanul primului asalt, și după aceea rușii au

* — dispuse în eșaloane. — *Nota Red.*

renunțat la încercările lor. Ei înaintaseră curajos pînă la marginea tranșeelor (ceea ce, evident, nu trebuie luat prea literal), dar focul unităților turcești era atît de nimicitor încît nu le-a permis să angajeze o luptă corp la corp.

În timpul luptei, Omer-pașa a trimis pe partea cealaltă a fluviului un batalion din trupele regulate, pentru a servi drept rezervă. De aceea se poate socoti că din partea turcilor au participat la această luptă 3.600 de infanteriști cu 44 de tunuri grele.

Mai dificilă este evaluarea forțelor rusești. În timp ce Omer-pașa vorbește de 20 de batalioane, doi ofițeri englezi aflați pe lîngă armata sa sînt amîndoi de părere că forțele efectiv angajate în luptă nu depășeau 8.000 de oameni. Aceste două afirmații nu se contrazic însă întru totul. Rușii puteau să aibă pe cîmpul de luptă 20 de batalioane și totuși forța efectivă a coloanelor de atac, dată fiind natura terenului sau din cauză că rușii își desconsiderau adversarul, putea să nu depășească în fiecare moment dat efectivul a 8 batalioane. Într-adevăr, o împrejurare pe care nu o menționează ofițerii englezi, dar despre care vorbește Omer-pașa, arată că rușii aveau rezerve mari. Este vorba de faptul că la fiecare atac nou rușii aveau în frunte un batalion proaspăt, anume luat în acest scop dintre unitățile aflate în rezervă. De altfel, fiecare rînd din relatările celor doi „ofițeri din garda maiestății-sale” poartă pecetea ignoranței și a încrederii de sine cu totul nejustificate care caracterizează în toate armatele pe ofițerii inferiori ai acestui corp privilegiat.

De aceea credem că, în linii generale, relatarea lui Omer-pașa este demnă de crezare. În tot cursul operației se puteau afla acolo 18 sau 20 de batalioane rusești, din care 10 sau, poate, 12 au fost aruncate succesiv în luptă, așa încît efectivul trupelor care în fiecare atac înaintau simultan spre tranșeele turcești, fără a reuși să le cucerească, putea să fi fost de 6.000—8.000. Pierderile rușilor, care par să fie de cel puțin 1.500—2.000 de oameni, indică de asemenea efectivul probabil al forțelor pe care ei le-au aruncat în luptă. Ei au fost în cele din urmă respinși, lăsînd în mîinile turcilor 500 de puști, o mare cantitate de muniții și alte bunuri militare, precum și 800 de morți și de răniți; pe alocuri retragerea lor a avut un caracter dezordonat.

Dacă examinăm tactica folosită de cele două părți în această luptă, vom constata, spre surprinderea noastră, că rușii au comis o greșeală grosolană, pe care au și ispășit-o în mod

meritat prin greaua lor înfringere. Ei au dat dovadă de o desconsiderare a adversarului, care nu poate fi întilnită decît arăreori. Ei aveau de atacat poziții destul de puternice, cu o redută solidă, care era sprijinită din flanc de 10 tunuri grele de pe insulă și se afla în raza de acțiune a 22 de tunuri de la Turtucaia, al căror tir acoperea și terenul din fața liniilor ; în total turcii aveau 44 sau cel puțin 38 de tunuri, toate sau aproape toate aparținînd artileriei grele. Orice ofițer din zilele noastre știe că, la atacul unor fortificații de campanie, este necesar în primul rînd ca artileria proprie să reducă la tăcere tunurile și bateriile inamice care ar putea să sprijine aceste fortificații ; apoi trebuie distruse pe cît posibil parapetele, palisadele și celelalte baraje ; apoi, apropiînd și mai mult bateriile proprii de întăriturile atacate, parapetele acestora din urmă trebuie ținute sub o grindină neîncetată de mitralii, și abia atunci, în sfîrșit, coloanele de atac pot fi aruncate împotriva întăriturilor pe jumătate distruse și a apărătorilor lor demoralizați. Pentru a putea face toate acestea, este nevoie de o superioritate hotărîtoare în ceea ce privește numărul și calibrul tunurilor. Dar ce vedem că încearcă să facă rușii ? Ei încearcă să ia cu asalt un cap de pod apărat de o artilerie superioară propriei lor artilerii în ceea ce privește numărul tunurilor și calibrul lor și mult superioară prin felul în care a fost instruită, și aceasta numai după o scurtă canoadă executată cu 12 tunuri de douăsprezece livre și 20 de tunuri de șase livre ! Această canoadă executată de ruși poate fi considerată doar o simplă formalitate, un fel de act de politețe la adresa turcilor, căci ea nu putea să aibă nici un scop real ; și dacă, după cum se arată în toate relatările, bateriile rusești s-au apropiat într-adevăr, la o distanță de 650 de iarzi, de capul de pod, este cazul să ne mirăm că nu se spune nimic despre numărul tunurilor scoase din luptă. În același timp trebuie să recunoaștem vitejia trupelor rusești, care, deși par a fi fost aruncate în foc pentru prima dată și încă în împrejurări atît de vitrege, au reușit să se apropie la o distanță de 50 de iarzi de liniile turcești înainte de a fi fost zdrobite de focul superior al inamicului.

Pe de altă parte însă, nici tactica turcilor nu merită cine știe ce laude. Omer-pașa a procedat foarte bine concentrînd pe teritoriul capului de pod, în timpul asaltului, numai atîtea trupe cîte erau necesare pentru apărarea lui. Dar de ce nu a concentrat el nici o rezervă, în special de cavalerie, la capătul dinspre Turtucaia al podului și nici pe insulă ? De ce nu

și-a trimis el cavaleria în urmărirea dușmanului bătut de îndată ce înfrângerea rușilor a devenit vădită? Și de ce, la urma urmei, s-a mulțumit el cu rezultatul moral al victoriei în loc să culeagă toate roadele ei, hotărînd astfel soarta întregii campanii? Nu-i putem găsi decît două scuze: în primul rînd, sistemul liniilor neîntrerupte în fortificațiile de campanie nu permite să se treacă ușor la acțiuni ofensive energice după respingerea atacurilor inamicului, deoarece liniile neîntrerupte nu lasă un spațiu cît de cît întins pentru un atac neașteptat și impetuos dat cu mase mari de trupe; în al doilea rînd, trebuie să presupunem fie că Omer-pașa nu a crezut în capacitatea trupelor sale de a lupta în cîmp deschis, fie că nu a avut la dispoziție trupe suficiente pentru a exploata succesul.

Cu aceasta am ajuns la problemele strategice legate de această operație. Dacă Omer-pașa ar fi avut la Oltenița trupele care stăteau inactive la Calafat, nu ar fi acționat el oare cu mai multă hotărîre? Cum s-a putut întîmpla că trupe cu un efectiv de 12.000 de oameni, împreună cu o rezervă de aceeași mărime, au fost trimise împotriva Calafatului pentru a amenința tocmai acel punct al pozițiilor rusești unde rușilor le convenea cel mai mult să întîmpine un atac al adversarului? Cum s-a putut întîmpla că acești 24.000 de oameni nu au fost prezenți acolo unde turcii ar fi putut dobîndi avantaje hotărîtoare?

Dar acesta este numai un aspect al problemei. În prezent este în afară de orice îndoială că pînă la sfîrșitul lunii octombrie rușii nu puteau avea în Valahia mai mult de 50.000—55.000 de combatanți. Ținînd seama de starea proastă a drumurilor, de caracterul accidentat al terenului, ceea ce face inevitabilă dispersarea forțelor, precum și de pierderile pe care le suferă în mod obișnuit orice armată activă, este sigur că rușii nu puteau concentra într-un singur punct mai mult de 30.000 de oameni. 40.000 de turci concentrați într-un punct oarecare din Valahia i-ar fi bătut cu certitudine, și nu încape îndoială că, dacă turcii ar fi urmărit acest lucru și ar fi luat din timp măsurile corespunzătoare, ei ar fi putut să concentreze relativ ușor acest număr de soldați sau poate chiar de două ori mai mulți. Dar amestecul diplomației europene, nehotărîrea Divanului, oscilațiile politicii turcești față de Serbia

și alte împrejurări asemănătoare par să fi dus la o serie de jumătăți de măsură care l-au pus pe Omer-pașa într-o situație cu totul aparte în momentul izbucnirii ostilităților. El știa că rușii sînt slabi, în timp ce el însuși dispunea de o armată care avea o superioritate numerică considerabilă și era nerăbdătoare să se arunce în luptă; dar armata sa era împrăștiată pe un teritoriu lung de 350 de mile și lat de 50—100 de mile. Urmarea firească a acestei împrejurări a fost caracterul greoi al operațiilor sale din prima jumătate a lunii noiembrie. Trecerea Dunării la Calafat, care în alte condiții ar fi fost o greșeală, a devenit astfel oarecum o necesitate, deoarece Vidinul era punctul firesc de concentrare a circa 20.000 de oameni care ar fi rămas cu totul inactivi dacă nu treceau Dunărea, întrucît se aflau la o distanță prea mare de grosul armatei. Trecerea Dunării în acest punct a dat turcilor cel puțin posibilitatea de a imobiliza o parte din forțele rusești și de a obține un efect moral favorabil pentru armata turcă.

Trecerea Dunării la Oltenița, concepută evident ca lovitură principală menită să ducă la cucerirea Bucureștiului și la tăierea căilor de retragere ale trupelor rusești care fuseseră atrase spre apus prin operația de la Calafat, a rămas fără nici un rezultat, deoarece, pe cît se pare, nu au fost strînse forțele necesare pentru a putea înainta asupra Bucureștiului. Efectul moral al bătăliei de la Oltenița a dat turcilor, fără îndoială, un mare avantaj, dar inactivitatea care a urmat după victorie și care a durat *nouă zile*, încheindu-se cu retragerea nesilită a turcilor peste Dunăre ca urmare a începerii ploilor, a avut un efect cu totul opus. S-ar putea ca această inactivitate și această retragere să nu slăbească efectul încurajator pe care victoria a avut-o asupra moralului soldatului turc, dar ele vor submina prestigiul generalului turc, într-o măsură mai mare, probabil, decît ar fi meritat. Dar dacă principalul vinovat de situația creată este Divanul, nu se poate spune totuși că Omer-pașa nu ar avea aici nici o vină. Să stai 12 zile pe malul stîng al Dunării, să dispui de un pod și de un cap de pod destul de puternic pentru a respinge forțele concentrate ale rușilor, să ai o armată numeroasă, nerăbdătoare să intre în luptă și să nu găsești mijloacele necesare pentru a trece de partea cealaltă 30.000 sau 40.000 de oameni, într-adevăr toate acestea nu s-au putut întîmpla fără oarecare neglijență din partea ge-

neralului. Rușii pot fi mulțumiți că au scăpat. Niciodată o armată rusă nu a ieșit dintr-o situație nici pe jumătate atât de grea cu pierderi materiale atât de neînsemnate. Rușii ar fi putut fi exterminați pînă la unul și totuși au rămas vii și nevătămați. Este greu de presupus că ei se vor mai lăsa surprinși vreodată într-o situație atât de dezavantajoasă pentru ei.

Scris de F. Engels în jurul datei
de 2 decembrie 1853

Publicat ca articol de fond în ziarul
„New York Daily Tribune”
nr. 3.952 din 16 decembrie 1853

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba engleză

Karl Marx

Războiul din Turcia. — Situația dezastruoasă din industrie

Londra, vineri 2 decembrie 1853

De la apariția ultimului meu articol nu au mai avut loc operații militare cît de cît însemnate în Turcia, dar diplomația rusă, mai periculoasă decît arta militară rusă, a trecut din nou la acțiune, și ziarele guvernamentale din ambele părți ale Canalului Mîneicii au și anunțat mai mult sau mai puțin clar că se pregătește o reeditare a faimoaselor conferințe de la Londra din 1840 și 1841, care s-au încheiat cu sancționarea tratatului de la Unkiar Skelessi într-o formă ușor schimbată. „Times” face chiar aluzie la „măsuri hotărîte de pacificare”, cu alte cuvinte la un fel de *pacificare prin forța armelor*, îndreptate împotriva Turciei de cei care s-au erijat în apărătorii ei. Este vorba aici de un important act diplomatic a cărui semnificație este lipsită de orice echivoc, și anume: ultima notă trimisă de guvernul englez la Constantinopol, prezentată Porții de ambasadorul englez, respinsă de Divan la 14 noiembrie ca fiind inacceptabilă și care s-a dovedit a nu fi altceva decît o reeditare a răspunsului dat de Reșid-pașa la ultimatumul prințului Menșikov din luna mai. În felul acesta Palmerstonii și Aberdeenii dau a înțelege sultanului că, oricum s-ar fi schimbat lucrurile în alte privințe, în relațiile dintre Turcia și Rusia nu s-a produs nici un fel de schimbare și că începînd din mai, în ochii diplomației apusene Turcia nu a cîștigat nimic, iar Rusia nu a pierdut nimic.

Întrucît prințul Alexandru al Serbiei nu permite trupelor turcești să treacă prin teritoriul său, cere întoarcerea consulului general rus și în declarația sa adresată sultanului vorbește despre Turcia și Rusia ca despre cele două puteri protectoare care au drepturi egale în ceea ce privește principatul, sînt de așteptat conflicte serioase cu Serbia. Aceste conflicte, care în orice alt moment ar fi putut însemna o primejdie mortală pentru Turcia, constituie în prezent poate singurul mijloc

de salvare a ei din ghearele diplomației apusene. Orice nou incident care ar agrava actualele complicații, care ar sili Austria falimentară să renunțe la neutralitatea sa primejdioasă, care ar mări șansele izbucnirii unui război european și ar impune Turciei să se alieze cu partidul revoluționar ar fi categoric favorabil Turciei, cel puțin în conflictul ei cu Rusia. Cauzele interne ale decăderii Turciei vor continua desigur să acționeze, dacă nu vor fi contracarate printr-o schimbare radicală a regimului la care Turcia este supusă în Europa.

Să lăsăm războiul pe care rușii și tuncii îl duc în Principatele dunărene și să ne întoarcem pentru o clipă la războiul dintre patroni și muncitori care face ravagii în districtele industriale ale Angliei. Vă amintiți, desigur, timpul când patronii se opuneau cu înverșunare mișcării muncitorilor pentru reducerea orelor de muncă, ponegrind-o în fel și chip. Acum tabloul s-a schimbat și, așa cum am prevăzut atunci, sistemul timpului de muncă redus este *impus* muncitorilor chiar de patroni*. Iese la iveală adevăratul sens al lock-outului ca o *măsură financiară* a patronilor, ca un fel de antidot al unei supraproducții industriale cum nu a cunoscut încă „istoria prețurilor”⁴⁰⁶. De luna trecută și-au reluat activitatea, dar numai pentru patru zile pe săptămână, fabricile din districtul Rochdale (Burnley, Bacup, Newchurch), din Bury, din districtul Ashton (Ashton, Stalybridge, Glossop, Hyde, Newton). Bolton va trebui să păsească în curînd pe aceeași cale. La Manchester se discută nu *dacă să se facă același lucru*, ci *cînd să se facă*. Pînă în două sau trei săptămîni timpul de muncă redus va fi introdus peste tot, cu excepția cîtorva ramuri industriale care au o situație mai favorabilă. Bineînțeles, acest lucru va fi urmat de sistarea ajutoarelor pentru muncitorii din Preston care continuă rezistența. Dar chiar și cu o săptămîna de lucru de patru zile, producția va continua să depășească cererea. Este suficient să ne amintim că în urmă cu mai puțin de trei săptămîni patronii din Preston aveau stocuri egale cu producția a douăzeci de săptămîni, pe care era aproape imposibil să le vindă. Criza industrială nu mai are nevoie să înceapă — ea este în plină desfășurare.

„Reducerea timpului de muncă — scrie „Times” — este însoțită de o reducere a salariului pînă la nivelul care a existat înainte ca muncitorii să obțină recentul spor”.

* Vezi volumul de față, pag. 440—442. — *Nota Red.*

Într-un acces de sinceritate, „Economist” declară :

„Un pauper nu poate să dicteze condiții, el trebuie să accepte ceea ce i se oferă”.

Am arătat în repetate rînduri că grevele muncitorilor care au început prea tîrziu, atunci cînd posibilitățile prielnice oferite de prosperitatea fără precedent începuseră să dispară, nu au putut fi încununete de succes sub raport economic sau sub raportul atingerii scopului lor imediat. Ele au avut însă un anumit efect, și anume : ele au revoluționat proletariatul industrial și, laolaltă cu asemenea stîmulate cum sînt prețurile ridicate la alimente și salariile scăzute, vor avea consecințe politice importante, care se vor face simțite la timpul lor. Încă de pe acum ideea unui parlament al muncitorilor, care de fapt nu înseamnă altceva decît chemarea pentru unirea tuturor muncitorilor sub steagul cartismului, inspiră frică presei burgheze.

„D-l Ernest Jones, redactorul ziarului «People's Paper» — scrie „Economist” — este considerat succesorul d-lui Feargus O'Connor, după cum d-l O'Connor a fost succesorul d-lui Hunt... Urmîndu-i pe Hunt și pe O'Connor, muncitorii nu au obținut nimic în afară de înfrîngeri grele și pierderi mari ; cu toate acestea, ei acordă aceeași încredere succesorului acestor regi mari și vād acum în Jones pe salvatorul lor”.

Din citatele care urmează veți vedea că ziarele claselor dominante din Anglia, fie că acționează sub imboldul unor considerente de partid, ca „Morning Herald”, fie că sînt inspirate, ca „Morning Post”, de Palmerston, acest observator cinic dar ager, știu să aprecieze just situația actuală și să adopte o atitudine corespunzătoare față de banalitățile vulgare ale lui Robinson Prosperity⁴⁰⁷.

„Ascultîndu-i acum pe fabricanți, s-ar putea crede că izvorul autorității lor este cel puțin divin și că securitatea imperiului depinde de faptul dacă li se va îngădui să exercite o putere numai cu puțin mai mică decît aceea a împăratului francez... Aproximativ 60.000 de muncitori din Lancashire se hrănesc în prezent în așa fel încît abia se ține sufletul în ei, și nici măcar nu se gîndesc la jaf și violență, deși trăiesc în orașe pe care fabricanții economi le-au lăsat aproape cu totul fără pază polițienească. Indiferent dacă au dreptate sau nu, acești oameni și-au apărut cu curaj convingerile și au rămas credincioși conducătorilor lor, și ar fi greu de găsit un alt exemplu de mișcare atît de pașnică și totodată atît de eficientă”.

Așa scrie „Morning Herald”.

„Economistiții noștri s-au lădat cu binefacerile imense, cum nu le-am visat niciodată, pe care le va aduce liberul-schimb ; iată însă că iarna bate la ușă, epidemia abia așteaptă venirea primăverii, și tocmai acum,

cînd sărăcimea noastră are nevoie de o hrană mai bună ca de obicei și de îmbrăcăminte caldă pentru a-și întreține organismul și a-l face mai rezistent la boli — tocmai acum ea este pur și simplu sugrumată de prețurile extrem de ridicate, fără precedent, la toate obiectele de primă necesitate. Nu se vede nici urmă din riurile de lapte și miere care trebuiau să inunde țara, și se pare că toate prezicerile despre belșug și continuă ieftinătate fac parte mai degrabă din cele o mie de alte minciuni răspîndite în rîndurile poporului, cu ajutorul cărora a fost indusă în eroare societatea... Societatea engleză este o societate coruptă, pestilențială, imorală, ignorantă, crudă, plină de rătăcirii, o societate nemulțumită care trăiește în condiții extrem de grele”.

Acesta este limbajul pe care îl folosește „Morning Post”, ziarul de salon și organul oficial al lordului Palmerston.

Scris de K. Marx
la 2 decembrie 1853

Publicat în ziarul
„New York Daily Tribune” nr. 3.952
din 16 decembrie 1853

Semnat : *Karl Marx*

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba engleză

Karl Marx

Cvadrupla înțelegere. — Anglia și războiul

Londra, vineri 9 decembrie 1853

Cititorii dv. au urmărit pas cu pas manevrele diplomatice ale guvernului de coaliție, astfel încât nu-i va surprinde nici o nouă încercare făcută de Palmerstoni și Aberdeeni pentru a-l sprijini pe țar sub pretextul apărării Turciei și al asigurării păcii în Europa. Ei se așteaptă chiar și la o reeditare a Conferinței de la Viena sau a Conferinței de la Londra. Vine-rea trecută, bursa de efecte din metropolă a aflat mai întâi din „Morning Chronicle” că Anglia a reușit să convingă Austria și Prusia să sprijine puterile occidentale în noua lor încercare de mediație între părțile beligerante. Apoi a apărut „Morning Post” cuprinzând știrea cu privire la „această încercare” și declarația consolatoare că,

„făcînd această încercare, ele au căutat să obțină și au obținut colaborarea Prusiei și Austriei, că cele patru puteri au semnat un Protocol care le obligă în mod categoric să apere *actuala împărțire teritorială a Europei* și care cheamă statele beligerante să soluționeze diferendele lor în mod amiabil, convocînd o conferință europeană. Primul pas pe care-l vor întreprinde cele patru puteri în conformitate cu această înțelegere va fi precizarea punctului de vedere al Turciei cu privire la principalele condiții pe baza cărora ea ar fi dispusă să înceapă tratative pentru reglementarea conflictului din Orient. O dată ce poziția Turciei va fi fost precizată, cele patru puteri vor invita Rusia să expună considerentele ei cu privire la principalele condiții ale reglementării propuse, iar apoi li se va cere celor două puteri să-și trimită împuterniciții la o conferință a marilor puteri, data și locul acesteia urmînd să fie stabilite ulterior... *Prestigiul țarului* ar rămîne neștirbit și totodată interesele Turciei ar fi întru totul respectate, în primul rînd, *prin încheierea unui tratat de prietenie, pace și comerț între Turcia și Rusia*, care să prevadă obligația fiecărui dintre cele două state de a acorda protecția cuvenită supușilor celui alt stat aflați pe teritoriul său. Și, în al doilea rînd, *prin încheierea unui tratat între sultan și cele cinci puteri — identic cu cel din 1841 privitor la Dardanele* — prin care sultanul s-ar obliga să respecte *constituțiile și privilegiile existente în Principatele dunărene și în Serbia* și totodată și-ar asuma obligația specială, *ca în tratatul de la Kuciuk-Kainargi*, de data aceasta însă în fața Europei, și nu în fața Rusiei, de a protegi religia creștină pe teritoriul său”.

În sfârșit, Jupiter din Printing House Square * și-a spus și el cuvântul, anunțând în prima sa ediție că alianța dintre cele patru puteri a fost încheiată și că ele au și stabilit condițiile pe care, în caz de nevoie, Rusia și Poarta „vor fi constrânse să le accepte”. Instantaneu, cursul hirtiiilor de valoare s-a urcat. Numai că satisfacția speculanților de la bursă a fost de scurtă durată, deoarece același „Times” a comunicat în a doua sa ediție că, deși cele patru puteri au întocmit într-adevăr un protocol și au elaborat proiectul unei note colective, totuși ele nu și-au luat nici o obligație de a impune cuiva acceptarea ei. Cursul hirtiiilor de valoare a scăzut iar. Până la urmă „uluitoarea noutate” s-a redus la vechea poveste a reinvierii cadavrului defunctei conferințe de la Viena — ar fi absurd să se vorbească despre spiritul ei — și o telegramă a confirmat știrea că

„Conferința de la Viena a celor patru puteri a trimis la 6 decembrie, la Constantinopole, o altă propunere întocmită pe baza unui nou proiect cu privire la reglementarea diferendelor rămase în suspensie; tratativele de pace vor continua chiar dacă ostilitățile nu vor fi sistate”.

În ajunul izbucnirii războiului, Conferința de la Viena — această Pythie⁴⁰⁸ care profețește post factum — i-a propus Turciei să accepte ultimatumul prințului Menșikov. După prima înfrângere suferită de Rusia, Anglia și Franța au acceptat răspunsul dat de către Reșid-pașa la ultimatumul prințului Menșikov. Este greu de prevăzut pînă la ce fază a tratativelor anterioare vor ajunge acum Anglia și Franța în mersul lor de-a-ndărătelea. „Augsburger Zeitung” declară că noile propuneri ale conferinței reflectă năzuința celor patru puteri de „a preîntîmpina războiul”. „Uluitoare noutate”, nimic de zis!

Oricît de insipidă ar părea toată această flecăreală diplomatică în momentul cînd statu-quo s-a transformat în statu-belli, nu trebuie să uităm că aceste proiecte fantastice ale conferințelor și congreselor lasă să se întrezărească intențiile tainice ale guvernului englez, că zărele legate de guvern sondează terenul pentru a-și da seama cît de departe se va aventura guvernul și că nu o dată zvonurile neîntemeiate care se răspîndesc astăzi anticipează evenimentele zilei de mîine. Un lucru este neîndoielnic: că cvadrupla alianță a fost propusă de Anglia cu scopul de a impune Turciei hotărîrile asupra cărora vor conveni cele patru puteri, chiar dacă Austria va refuza să se alătore alianței. Și dacă alianța n-a fost în-

* — „Times”. — Nota Red.

cheiată, cele patru puteri tot au semnat un „protocol” care stabilea principiile în baza cărora să fie purtate tratativele. Nu mai puțin evident este că Conferința de la Viena, care a împiedicat Turcia să acționeze înainte ca trupele rusești să fi ocupat Principatele dunărene și să fi ajuns la granița Bulgariei, și-a reluat lucrările și a trimis de îndată sultanului o nouă notă. Că între o conferință la Viena și un congres european la Londra nu este decît un pas s-a vădit încă în 1839, în perioada răscoalei lui Mahomed-Ali, Congresul care s-ar ocupa de „pacificare” în timp ce Rusia ar continua războiul împotriva Turciei nu ar fi decît o reeditare a Conferinței de la Londra din 1827—1829, al cărei rod a fost nimicirea flotei turcești la Navarino și pierderea independenței de către Turcia prin tratatul de la Adrianopole. Ziarele legate de guvern arată clar care sînt bazele tratativelor propuse de guvernul englez și acceptate de celelalte puteri. Se propune menținerea „actualei împărțiri teritoriale a Europei”. Ar fi o mare greșeală să considerăm această propunere ca o simplă revenire la condițiile tratatului de pace de la Viena. Dispariția Regatului Polonez, trecerea gurilor Dunării în mâinile Rusiei, includerea Cracoviei în granițele Austriei și transformarea Ungariei într-o provincie austriacă, toate aceste „reglementări teritoriale” nu au fost niciodată sancționate de un congres european. De aceea sancționarea „actualei împărțiri teritoriale a Europei” nu ar însemna simpla admitere a Turciei ca participant la tratatul de la Viena, așa cum se încearcă a se prezenta lucrurile, ci mai curînd sancționarea tuturor încălcărilor acestui tratat din partea Rusiei și Austriei începînd din 1830. „Un tratat de prietenie, pace și comerț între Rusia și Turcia”, exact aceleași expresii figurează și în preambulele tratatelor de la Kuciuk-Kainargi, Adrianopole și Unkiar-Skelessi. „Un tratat identic cu cel din 1841 privitor la Dardanele” — proclamă ziarul lui Palmerston *. Întocmai! Un tratat identic cu cel care a închis pentru Europa Dardanelele și a transformat Pontul Euxin într-un lac rusesc. Dar, declară „Times”, de ce să nu stipulăm următoarea condiție: accesul liber în Dardanele pentru vasele militare și navigația liberă pe Dunăre? Citiți scrisoarea trimisă în septembrie 1839 de lordul Palmerston d-lui Bulwer, pe atunci ambasador la Paris, și veți vedea că și în acea perioadă se nutreau asemenea speranțe.

„Sultanul se obligă să respecte constituțiile existente în Principatele dunărene și în Serbia”. Or, pe baza acestor con-

* — „Morning Post”. — *Nota Red.*

stituții, țarul și sultanul trebuie să exercite suveranitatea asupra acestor provincii și, pînă în prezent, ele n-au fost recunoscute de nici un congres european. Prin urmare, noul congres ar face ca Europa să sancționeze protectoratul de facto al Rusiei asupra provinciilor turcești. În cazul acesta sultanul și-ar lua obligația nu în fața țarului, ci în fața Europei de a protegei „religia creștină pe teritoriul său”. Aceasta înseamnă că dreptul de imixtiune al statelor străine în relațiile dintre sultan și supușii săi creștini ar deveni o parte din dreptul internațional european și, în cazul unor noi conflicte, Europa, în virtutea tratatului, ar fi obligată să sprijine pretențiile Rusiei, care în calitate de participantă la tratat ar căpăta dreptul de a interpreta cum îi convine cererile de protecție formulate de creștinii aflați pe teritoriile sultanului. Astfel, în forma proiectată de guvernul de coaliție și expusă de organele lui, noul tratat constituie cel mai vast plan de capitulare a Europei în fața Rusiei și sancționarea tuturor schimbărilor survenite după 1830 în urma contrarevoluțiilor. De aceea nu există nici un temei de a te extazia și de a rămîne uimit în fața schimbării survenite în politica Austriei, schimbare despre care „Morning Post” scrie cu ipocrizie că ea „ar fi survenit pe neașteptate în ultimele 10 zile”. În ceea ce-l privește pe Bonaparte, oricare ar fi intențiile lui de viitor, în momentul de față acest împărat parvenit este încîntat să se cațere în raiul vechilor monarhii legitime, folosind Turcia ca scară.

Punctul de vedere al guvernului de coaliție este exprimat în mod clar într-un organ al acestuia, săptămînalul „Guardian”⁴⁰⁹:

„Este pur și simplu ridicol să te porți față de Rusia ca față de un adversar învins și să-ți închipui că i-ai pus mîna în gît fiindcă trupele rusești au fost respinse din fața tranșelor de la Oltenița și au fost cucerite cîteva forturi pe Marea Neagră. Aceste pierderi neînsemnate nu pot în sine decît să lezeze mîndria Rusiei și s-o rețină de la tratative pînă în momentul cînd ea va putea să le ducă în condiții mai bune. Numai că monarhii, ca și ceilalți oameni, se lasă călăuziți de considerente variate. Țarul este mîndru, pătimaș, dar totodată prudent. El este antrenat într-un conflict în care poate să piardă, dar nicidecum să cîștige. Politica lui este politica predecesorilor săi, care au obținut întotdeauna multe avantaje amenințînd cu războaie decît purtîndu-le și care au promovat cu fermitate și perseverență un sistem de cotropire ce se caracteriza în același timp prin elasticitate și capacitate de adaptare, ceea ce le permitea să evite mari înfrîngerii și chiar să obțină de pe urma micilor insuccese avantaje concrete. Hotărîrea preliminară a celor patru puteri că în organizarea teritorială a Europei nu trebuie făcute sau admise nici un fel de schimbări se bazează, după cum se vede pe această apreciere rațională a poziției țarului și a particularităților politicii duse de el. Acela care își închipuie că țarul se află acum sub călcîiul Angliei

sau se lasă indus în eroare de absurditățile fanteziste debitate de zierele *protecționiste* va fi dezamăgit. În cazul de față nu este vorba de *umilirea Rusiei*, ci de *pacificarea Europei*" (așa cum înțelege acest lucru Rusia), „de *statornicirea*, în măsura posibilităților, a acelei păci de lungă durată pentru a cărei menținere ostașul-ambasador francez * jură, în fața sultanului, pe onoarea stăpînului său. *Și viitorul tratat* — putem fi siguri — nu va fi o simplă restabilire a statu-quo, ci o încercare de a reglementa, cel puțin, pe o bază permanentă relațiile dintre Turcia și Europa și dintre guvernul Turciei și supușii lui creștini. Aceasta nu va fi decît o încercare, deoarece, cu toată trînicia lui, *orice acord care menține Imperiul otoman în Europa va fi întotdeauna, în esența lui, temporar*. Dar un asemenea acord *temporar* este în momentul de față realizabil și necesar”.

Așadar, scopul final urmărit de marile puteri constă în a ajuta țarul „să obțină de pe urma micilor insuccese avantaje concrete” și în a nu admite „menținerea Imperiului otoman în Europa”. Se înțelege că un acord *temporar* va contribui la realizarea acestui scop final în măsura în care el este în general „realizabil în momentul de față”.

Unele împrejurări au încurcat însă pe neașteptate socotelele politicianilor coaliției. S-a primit știrea despre noi victorii raportate de Turcia pe coastele Mării Negre și la hotarele Gruziei. Pe de altă parte, se afirmă cu insistență că întreaga armată aflată în Polonia a primit ordinul să se deplaseze spre Prut, pe cînd știrile primite de la granița Poloniei arată că „în noaptea de 23 spre 24 a lunii trecute s-a declarat «incorporarea», adică recrutarea în armată, și pe cînd înainte erau recrutați unul sau doi oameni, acum erau luați 8—10 oameni”. Acest lucru dovedește în orice caz că țarul nu are prea multă încredere în geniul pacificator al celor patru puteri. Declarația oficială a Austriei că „între cele patru curți n-a fost încheiată nici o alianță” dovedește, la rîndul său, că, cu toată dorința sa de a impune Turciei anumite condiții, Austria nu îndrăznește să facă nici cea mai mică încercare de a-l sili pe țar să se supună condițiilor elaborate în propriul lui interes. În sfîrșit, răspunsul dat de sultan ambasadorului francez că „în momentul de față este absolut imposibilă încheierea unei înțelegeri cordiale fără ca Rusia să renunțe complet la pretențiile formulate de ea și fără ca ea să evacueze imediat Principatele dunărene” a fost ca o lovitură de trăznet pentru politicianii care și-au făcut o profesiune din organizarea congreselor; iar ziarul vicleanului și încercatului Palmerston oferă deschis confrăților săi următorul grăunte de adevăr:

* — Baraguay d'Hilliers. — *Nota Red.*

„Rusia nu poate fi de acord cu evacuarea imediată a principatelor și cu renunțarea completă la toate pretențiile ei fără ca aceasta să știrbească prestigiul și influența ei, și ar fi stupid să presupui că o putere atât de uriașă va accepta acest lucru fără o luptă înverșunată. De aceea nu putem, din păcate, decât să precizem un eșec al actualei încercări de a începe tratative”.

Rusia înfrintă nu poate în general accepta nici un fel de tratative. Problema constă deci în a înclina balanța războiului în cealaltă parte. Dar cum ar putea fi realizat acest lucru decât dându-i Rusiei posibilitatea de a câștiga timp? Singurul lucru pe care și-l dorește Rusia este obținerea unui răgaz în care să mobilizeze noi trupe, să le dispună pe teritoriul întregului imperiu, să le concentreze și, suspendând ostilitățile cu Turcia, să se răfuiască cu muntenii din Caucaz. În acest caz șansele Rusiei ar putea crește și încercarea de a începe tratative „ar putea avea sorti de izbândă în caz că Rusia ar fi învingătoare, și nu învinsă”. De aceea, după cum comunică „Ost-Deutsche Post”⁴¹⁰ de la Viena și organul guvernului englez, „Morning Chronicle”, Anglia a insistat pe lângă Turcia, arătându-i că ar fi cazul să consimtă la un armistițiu de trei luni. Lordul Redcliffe a avut o convorbire de cinci ore cu sultanul cu scopul de a-i obține consimțământul pentru armistițiul pe care miniștrii lui îl respinseseră; ca urmare a acestei convorbiri a fost convocată o ședință extraordinară a Consiliului de Miniștri în vederea examinării acestei probleme. Poarta a refuzat definitiv să încheie armistițiul propus și nici n-ar fi putut să consimtă la așa ceva fără să trădeze în mod fățiș poporul turc.

„În actuala stare de spirit — remarcă în numărul său de azi „Times” — Poarta va putea fi cu greu determinată să-și modereze pretențiile”.

Poarta este prea lipsită de moderație pentru a înțelege că înfringerea țarului nu este compatibilă cu demnitatea lui și că de aceea Turcia trebuie să-i acorde un armistițiu de trei luni pentru a anula propriile ei succese și pentru a-l ajuta pe țar să devină din nou victorios și „mărinimos”. Totuși speranța de a încheia un armistițiu pe trei luni nu este încă cu totul abandonată.

„Este posibil — scrie „Times” — că, în cazul că armistițiul ar fi fost propus de cele patru puteri, această propunere ar fi avut mai mulți sorti de izbândă”.

Binevoitorul ziar „Morning Advertiser” asigură că

„este greu de presupus că știrile cu privire la asemenea propuneri sînt exacte”, deoarece „la o asemenea încercare vădită de a trăda cauza Turciei și de a o da pe mîna țarului sau la o încercare care să corespundă mai bine acestui țel n-ar fi ajuns nici cea mai inventivă minte”.

Încrederea ziarului radical „Morning Advertiser” în „onoarea și buna-credință” a lui Palmerston, ca și ignoranța sa în ceea ce privește istoria diplomației engleze se pare că nu cunosc limite. Și deoarece acest ziar este proprietatea Asociației birtașilor autorizați să vindă băuturi spirtoase, bănuiesc că înșiși birtașii scriu din cînd în cînd articolele de fond în acest ziar.

În timp ce Anglia joacă la Constantinopol și la Viena rolul de avanpost al Rusiei, să vedem cum, la rîndul lor, rușii își aranjează treburile în Anglia.

Într-unul din articolele mele precedente am arătat cititorilor dv. că, în timp ce guvernul de coaliție dă impresia că amenință Rusia în Marea Neagră, în șantierul naval regal din Portsmouth două vase de război ale Rusiei, fregatele „Aurora” și „Navarin”, sînt inzestrate cu toate cele necesare. Sîmbăta trecută am aflat din „Morning Herald” și „Daily News” că 6 matrozi au fugit de pe fregata rusă „Aurora” și aproape ajunseseră la Guildford, cînd au fost reținuți de un ofițer rus de pe fregata „Aurora” și de un inspector al poliției engleze și trimiși înapoi la Portsmouth pe bordul vasului englez „Victorious”, pe care se afla echipajul vasului „Aurora” în timp ce acesta făcea ultimele pregătiri pentru plecare. Aici ei au fost supuși unei crunte pedepse corporale și puși în lanțuri. Cînd acest lucru s-a aflat la Londra, cîțiva domni, prin intermediul avocatului Ch. Ronalds, au obținut un ordin cu privire la predarea celor arestați, adresat contraamiralului Martin și unor ofițeri englezi de marină, precum și comandantului fregatei „Aurora”, un căpitan rus. În conformitate cu ordinul, aceștia erau invitați să trimită pe cei 6 matrozi în fața lordului prim-judecător al Angliei. Autoritățile portuale engleze au refuzat să execute ordinul, căpitanul englez s-a adresat viceamiralului, viceamiralul amiralului, iar amiralul a găsit de cuviință să ia contact cu lordul amiralității, cu faimosul sir James Graham, care cu 10 ani în urmă, în cazul procesului Bandiera, a pus departamentul poștei engleze în serviciul lui Metternich⁴¹¹. În ceea ce privește căpitanul rus, deși ordinul regal i-a fost înmînat pe bordul vasului englez „Victorious” și conținutul lui exact i-a fost adus la cunoștință

prin intermediul unui interpret, el a aruncat cu dispreț hîrtia peste bord și, atunci cînd ea a fost din nou strecurată printr-o crăpătură a bordului, a aruncat-o din nou. „Dacă — a declarat căpitanul rus — ordinul ar fi fost într-adevăr emis de maiestatea-sa, el ar fi fost trimis ambasadorului sau consulului nostru”. Întrucît însă consulul lipsea, viceconsulul a refuzat să se amestece în această chestiune. La 6 decembrie autorităților maritime din Portsmouth li s-a înmînat un nou ordin, în care li se cerea, în numele reginei, să aducă în fața lordului prim-judecător nu numai pe cei 6 matrozi, dar și pe căpitanul rus. În loc să execute ordinul, amiralitatea a depus toate eforturile pentru a da posibilitate vasului rus să părăsească portul, și a doua zi „Aurora”, sub comanda căpitanului Islamatov, a plecat în plină zi, în pofida ordinului de predare a celor arestați, îndreptîndu-se spre Oceanul Pacific. Între timp aflăm din numărul de ieri al ziarului „Daily News” că

„corveta rusă «Navarin» se află în doc, unde este supusă unor reparații minuțioase. Numeroși muncitori se ocupă de această treabă”.

Atrag atenția dv. asupra felului în care a fost prezentată această chestiune „strigătoare la cer” de către organele presei guvernamentale.

„Morning Chronicle”, ziarul adeptilor lui Peel, a preferat să păstreze tăcerea, întrucît chiar liderul lor, Graham, s-a compromis cel mai mult în această afacere. Primul care a rupt tăcerea a fost „Morning Post”, ziarul lui Palmerston, întrucît nu se putea ca nobilului lord să-i scape ocazia de a-și demonstra măiestria în a înfățișa unele afaceri dubioase ca niște istorioare amuzante. Întreaga această afacere, a declarat ziarul, a fost exagerată și umflată peste măsură. Șase dezertori — arată ziarul, bazîndu-se pe afirmațiile căpitanului rus care dăduse ordinul ca aceștia să fie bătuți crunt și puși în lanțuri — „au dezertat nu din propria lor dorință, așa cum afirmă ei înșiși, ci pentru că au fost ademiniți de niște oameni cu care au făcut cunoștință pe stradă”. Matrozii care au reușit, în pofida voinței lor și a ordinului căpitanului rus, să coboare la Portsmouth pe țarm „au fost îmbătați și duși cu o caleașcă în interiorul țării”; acolo acești oameni i-au părăsit pe dezertori*, „arătîndu-le cum să ajungă la Londra și dîndu-le adresele cîtorva persoane la care urmau să se adreseze la sosirea

* Joc de cuvinte: „deserted” — „au părăsit”, „deserters” — „dezertori”. — *Nota Trad.*

lor la Londra". Această poveste absurdă, născocită de ziarul lui Palmerston pentru a determina publicul să creadă că „dezertorii s-au predat ei înșiși poliției”, este o minciună atât de grosolană, încît nici „Times” n-o poate repeta. În sfîrșit, făcînd paradă de indignarea sa morală, „Post” insinuează următoarele : totul a fost pus la oale de niște emigranți polonezi, care au vrut, probabil, să ofenseze pe mărimimosul lor patron, lordul Palmerston.

„Globe”, un alt organ al guvernului, recunoaște că

„afirmația cum că un străin este obligat să execute numai ordinele emise de reprezentantul propriei sale țări este vădit inconsistentă ; dacă ar fi așa, atunci orice străin care se află într-un port englez ar putea încălca legile noastre și n-ar putea fi tras la răspundere fără intervenția ambasadorului”.

De aceea „Globe” dă dovadă de moderație în concluziile sale, spunînd că răspunsul dat de căpitanul rus funcționarului care i-a înmînat ordinul de predare a celor arestați „nu poate fi considerat pe deplin satisfăcător”. Dar ar fi zadarnic să se caute perfecțiunea în faptele omenești.

„Dacă a doua zi — observă „Times” — căpitanul rus i-ar fi spînzurat pe toți (adică pe cei 6 matrozi prinși) de catargul fregatei sale, nici atunci el n-ar fi răspuns în fața legilor engleze”.

Din ce cauză ? Pentru că în tratatul de navigație încheiat în 1840 între Rusia și Marea Britanie (sub conducerea lordului Palmerston) există un punct care se referă la asemenea cazuri :

„Consulii, viceconsulii și agenții comerciale ai înaltelor părți contractante aflați pe teritoriul celuilalt stat trebuie să primească din partea autorităților locale tot ajutorul permis de lege pentru prinderea dezertorilor fugiți de pe vasele de război sau comerciale ale respectivelor state”.

Dar, stimabile „Times”, tocmai aceasta este problema : ce fel de ajutor erau obligați să acorde, potrivit legii, autoritățile engleze căpitanului rus ? Cît privește autoritățile rusești, „care în perioada unei crize politice trimisese vasele lor în Anglia pentru reparație”, ziarul „Times” consideră aceasta ca o „dovadă de lipsă de delicatețe și de tact” și, ca urmare, „ofiterii acestor vase au fost puși aici în situația unor spioni”. Dar, declară „Times”, „guvernul britanic n-a putut să-și mani-

fieste mai categoric disprețul față de o asemenea politică” decît așa cum a procedat, și anume permițînd spionilor ruși, „în pofida unor inconveniente pentru public”, să pătrundă în docurile regale engleze, punînd la dispoziția lor vase de război engleze, angajînd pentru ei docheri, plătiți cu banii poporului englez, și salutîndu-i la plecare cu salve de tun cînd ei au fugit după ce au violat legile Angliei.

Scris de K. Marx
la 9 decembrie 1853

Publicat în ziarul
„New York Daily Tribune” nr. 3.960
din 26 decembrie 1853

Semnat: *Karl Marx*

Se tipărește după textul
apărut în ziar
Tradus din limba engleză

Karl Marx

Victoria Rusiei. — Poziția Angliei și Franței

Londra, marți 13 decembrie 1853

„Spre surprinderea sultanului Turciei, cu toate că în Marea Neagră se află o flotă franceză și engleză, unul dintre vasele sale a fost capturat de un vas rusesc fără ca acesta să sufere vreă penalitate. Primăvara îi va aduce sultanului și alte surprize”.

Așa scria ziarul „Press” de sîmbătă. Dar acele „alte surprize” care erau așteptate pentru primăvara următoare le-a adus luna care a urmat. Flota rusească a zdrobit o escadră turcească în Marea Neagră la Sinope⁴¹², așa sună comunicatul rus cu data de 5 decembrie din Odesa, confirmat ulterior și de ziarul francez „Moniteur”. Deși noi încă nu cunoaștem amănunte exacte în legătură cu acest eveniment, este clar că în comunicatul lor rușii exagerează foarte mult, că totul se reduce la un atac prin surprindere împotriva cîtorva fregate turcești și împotriva unui număr de vase de transport care aveau pe bord trupe, provizii, muniții și arme cu destinația Batum, că din punct de vedere numeric forțele rusești erau mult superioare forțelor turcești și că totuși acestea din urmă nu s-au predat decît după o luptă desperată care a durat o oră.

„În orice caz — scrie „Englezul” * — flota noastră se găsește acolo *nu* pentru a împiedica pe ruși să atace Turcia. Flota este acolo *nu* pentru a-i opri pe ruși să transporte oameni și muniții în Caucaz. Flota este acolo *nu* pentru a preîntîmpina transformarea Mării Neqre într-un lac rusesc. Flota este acolo *nu* pentru a ajuta aliatului nostru sau pentru a-l salva de la pieire. Flota este acolo *nu* pentru a preveni repetarea unui Navarino, după modelul de neuitat... Amiralii ruși pot manevra, după cît se pare, la distanță de o lovitură de tun de Constantinopol, iar mijloacele de presiune folosite de Anglia vor rămîne la fel de ineficace ca și primul mijloc de presiune folosit de lordul Aberdeen însuși. Mult timp oare va mai tolera poporul această farsă costisitoare?”

* — A. Richards. — *Nota Red.*

Guvernul de coaliție este profund nemulțumit de faptul că țarul i-a învins pe turci pe mare și nu pe terra firma*. Guvernul ar fi dorit victoria rușilor pe uscat. Succesele Rusiei pe mare amenință să-i zdruncine poziția tocmai în momentul când contele Buol a asigurat sultanul de intențiile pur defensive ale țarului și când lordul Redcliffe a căutat să-i impună sultanului un armistițiu de trei luni. Este foarte amuzant să observi cum și-au împărțit între ele diferitele organe de presă ale guvernului de coaliție sarcina de a liniști opinia publică.

„Times”, ca reprezentant al întregului guvern, exprimă indignarea generală a acestuia față de ingratitudea țarului, ba își permite chiar unele amenințări.

„Morning Post” este, firește, mai belicos și dă cititorilor săi să înțeleagă că evenimentul „supărător” de la Sinope n-ar fi avut niciodată loc dacă lordul Palmerston ar fi fost prim-ministru sau cel puțin ministru de externe.

„În orice caz este limpede — scrie „Post” — că forțele navale rusești trimise să opereze în apropierea coastelor turcești sînt capabile să dea resurselor Porții o lovitură grea și neașteptată tocmai acolo unde Divanul avea toate motivele să se aștepte că va primi o dovadă a valorii și eficienței serviciilor promise de aliați Porții, dacă aceste promisiuni ar însemna într-adevăr ceva real, ceva mai mult decît o simplă lăudăroșenie. După părerea noastră, nu se poate afirma că Marea Neagră este o scenă potrivită pentru un nou act din comedia diplomatică care s-a jucat în Principatele dunărene sub denumirea de «garanții materiale»⁴¹³. Așadar, putem considera că rușii au renunțat la prezentarea ipocrită a poziției lor ca poziție defensivă. Avem motive să regretăm profund că noi” (citește Aberdeen) „am mers prea departe în politica noastră de împăciuire și am adus grave prejudicii aliatului nostru, provocînd un binemeritat reproș la adresa noastră. Am deveni obiectul unui blam de neșters și ne-am acoperi de rușine dacă am permite ca, din cauză că flota noastră nu ar acorda ajutorul pentru care a fost trimisă în mod special, să se repete un dezastru similar”.

Înclinat spre filozofare, ziarul „Morning Chronicle”, principalul organ de presă al adepților lui Peel, nu exclude

„posibilitatea ca puterile care au tulburat pacea lumii să fie acum dispuse să pună capăt războiului”.

Sub pretextul că „nu vrea să se opună voinței liber exprimate” a domnitorilor Ghica și Știrbei de a se retrage de la cîrma Moldovei și Valahiei, împăratul Nikolai a încredințat, prin rescriptul din 8 noiembrie, funcțiile lor generalului von Budberg, aflat totuși sub controlul suprem al prințului Gorceakov.

* — pămînt solid. — Nota Trad.

Faptul că Anglia caută să impună Turciei un armistițiu într-un moment când acesta nu poate decît să ajute țarului să cîștige timp pentru a-și concentra trupele și a încerca să torpileze alianța oficială dintre Franța și Anglia; apoi intrigile duse concomitent de Nikolai, care voia să-l răstoarne pe Bonaparte și să-l înlocuiască cu Henric al V-lea; în sfîrșit „fuziunea”, anunțată cu surle și trîmbițe, a celor două ramuri ale Bourbonilor, în vederea căreia duc tratative și regele Leopold, și prințul Albert, și prinții de Orléans, — acestea sînt împrejurările care silesc publicul să-și îndrepte din nou privirile spre castelul Windsor și să-l suspecteze de o înțelegere secretă cu curțile de la Bruxelles, Viena și Petersburg.

„Actuala generație de englezi — scrie ziarul aristocratic „Morning Herald” — trebuie să fie atentă ca politica țării lor să nu fie subordonată visurilor de restaurare ale casei de Orléans, temerii belgienilor de a nu fi anexați și intereselor mărunte ale germanilor”.

„Există conspiratori — insinuează „Lloyd's Weekly Newspaper” — care nu se află sub supravegherea Ministerului de Interne, conspiratori ale căror nume strălucesc la rubrica «Noutăți de la curte» a ziarului «Times» ca niște stele într-o noapte senină de iarnă. Ei nu trăiesc în St. John's Wood și nu locuiesc în Chelsea. Nu, ei se bucură de un mult mai mare confort în saloanele de la Claremont⁴¹⁴. Unul dintre acești conspiratori — oaspete frecvent al grațioasei noastre regine —, numit din amabilitate duce de Nemours, a plecat recent de la vila sa din Frohsdorf pentru a construi un pod — un pod peste o prăpastie — pe care Bourbonii să se poată întoarce în Franța. Și fără îndoială că, atunci cînd acest duce se va înapoia, va minca din nou vînat la palatul Buckingham sau la castelul Windsor”.

„Miniștrii voștri — scrie corespondentul din Paris al ziarului „Leader” — fac ceea ce Victoria le ordonă să facă. Regina Victoria nu vrea decît ceea ce vrea regele Leopold. Regele Leopold nu vrea decît ceea ce vrea împăratul Nikolai. Așadar, *Nikolai este de facto actualul rege al Angliei*”.

Bonaparte se află în momentul de față într-o situație mai critică decît a fost vreodată, deși, la prima vedere, s-ar părea că niciodată n-a avut mai multe șanse de succes. El a reușit să se strecoare în cercul familiilor regale din Europa. În ceea ce privește prestigiul, el a cîștigat în aceeași măsură în care a pierdut Nikolai. Pentru prima oară în viața sa, el a devenit „respectabil”. Aceeași putere care împreună cu Rusia l-a răsturnat pe unchiul său de pe giganticul său tron, și anume Anglia, a fost silită să încheie o alianță fățișă cu el împotriva Rusiei. Împrejurările l-au ridicat aproape la rangul de arbitru al Europei. Perspectiva unui război european, care ar aduce după sine mișcări revoluționare în Italia, Ungaria și Polonia — țări în care popoarele, fiind preocupate aproape exclusiv

de redobândirea independenței lor naționale, nu-și fac prea multe scrupule în privința sursei de la care primesc ajutor —, toate aceste posibilități, după cum se vede, vor permite eroului de la 2 decembrie să conducă dansul popoarelor în cazul unui insucces în rolul de pacificator între regi. Greșelile imense comise de predecesorii săi au făcut chiar ca politica sa să apară ca o manifestare de vigoare națională, căci el, cel puțin, stârnește teama celorlalte puteri, în timp ce predecesorii lui — începînd cu guvernul provizoriu și terminînd cu burgravii din Adunarea legislativă ⁴¹⁵ — n-au fost capabili de nimic, tot și toate îi făceau să tremure.

Și acum să privim și reversul medaliei. Fuziunea dintre cele două ramuri ale dinastiei Bourbonilor, oricare ar fi valoarea ei intrinsecă, s-a înfăptuit sub auspiciile curților de la Londra și Viena și din ordinul împăratului Nikolai. De aceea ea trebuie considerată ca primul act al unei Sfinte Alianțe îndreptate împotriva lui Bonaparte. Pe de altă parte, fuziunea a împăcat pentru moment diferitele partide ale burgheziei franceze, a căror dezbinare le-a împiedicat în 1848—1851 să se opună uzurpării săvîrșite de eroul de la Strasbourg și Boulogne ⁴¹⁶. Chiar republicanii albaștri, întruniți în casa d-lui Carnot, au hotărît aproape în unanimitate să sprijine orice încercare a legitimiștilor de a-l răsturna pe Bonaparte. Acești domni par a fi ferm hotărîți să parcurgă din nou tot ciclul tradițional de la restaurație, prin monarhia burgheză, la republică. Pentru ei republica n-a însemnat niciodată altceva decît: „Ôte toi de là, que je m'y mette *”, și, dacă nu pot lua ei înșiși locul adversarilor lor, ei vor, cel puțin, să-i supună la ceea ce, după părerea lor, este cea mai gravă pedeapsă: pierderea locului. Rolurile au și fost distribuite. Au și fost numiți generalii, miniștrii, funcționarii superiori. Din această parte primejdia care-l amenință pe Bonaparte este o insurecție militară care, chiar dacă nu ar duce la restaurarea Bourbonilor, ar putea totuși servi drept prilej pentru o explozie generală. Dar, la urma urmei, această conspirație a lui Malet ⁴¹⁷, care depinde de sprijinul cazacilor, nu este mai primejdioasă decît conspirația lui Ledru-Rollin, care depinde de sprijinul turcilor. Trebuie să remarc en passant ** că, dacă s-ar întruni toți emigranții francezi din Londra și din insula Jersey, Ledru nici n-ar îndrăzni să se prezinte în fața lor. Cea mai mare parte a emigranților francezi, care aparțin diferitelor fracțiuni ale

* — Scoală-te tu, să mă ased eu. — *Nota Trad.*

** — în treacăt. — *Nota Trad.*

partidului socialist, s-au unit în Société des proscrits démocrates et socialistes, organizație care nu-și ascunde ostilitatea față de pretențiile lui Ledru. Se spune că el se mai bucură de o oarecare influență în rîndurile țărănimii franceze, dar puterea trebuie cucerită la Paris, și nu în departamente, iar la Paris va întîmpina o rezistență careia nu va putea să-i facă față.

Primejdia serioasă de care trebuie să se teamă Bonaparte vine însă din cu totul altă direcție, și anume: prețurile mari ale alimentelor, stagnarea comerțului, extrema neorînduială și sleirea vistieriei imperiale. În primul rînd, țărănimea, cu credința ei superstițioasă în puterea magică a numelui lui Napoleon, ca și în promisiunile amăgitoare ale eroului de la Strasbourg, a fost forța care l-a împus Franței. În ochii țărănilor, restaurarea dinastiei Bonaparte echivala cu restaurarea propriei lor supremații, după ce restaurația le călcase în picioare cu grosolanie drepturile, monarhia din iulie îi transformase într-un obiect de speculă, iar republica îi silise să plătească cheltuielile revoluției din februarie. Astăzi nu numai expedițiile de pedepsire, dar și foametea i-a dezmeticit pe țărani. Cu o iuțeață nemaipomenită se întinde în momentul de față un val de incendii asupra întregii Franțe. Cît privește burghezia, ea a fost atît de stupidă, încît a suspectat Adunarea națională că, prin conflictele și intrigile din sînul diferitelor ei fracțiuni și prin opoziția lor generală față de puterea executivă, a provocat vremelnica stagnare comercială din 1851. Burghezia nu numai că a lăsat în voia soartei pe propriii ei reprezentanți, dar a provocat chiar în mod intenționat un coup d'état * cu scopul de a restaura ceea ce ea numea „un guvern al ordinii” și mai ales „o viață comercială sănătoasă”. Acum ea a descoperit că crizele industriale nu pot fi nici preîntîmpinate prin despotismul militar și nici nu pot fi atenuate prin faptul că despotismul militar extinde la maximum creditul public, epuizîndu-l prin cheltuieli excesive și făcînd din criza financiară însoțitorul inevitabil al crizei comerciale. De aceea burghezia arde de dorința unei noi schimbări a puterii care să-i aducă în sfîrșit „un guvern al ordinii” și „o viață comercială sănătoasă”. Cît privește pe proletari, ei l-au

* — o lovitură de stat. — Nota Trad.

acceptat pe Bonaparte din capul locului numai ca pe o necesitate de moment, ca pe distrugătorul așa-numitei république cosaque *, ca pe un instrument al răzbunării lor împotriva partidului ordinii ⁴¹⁸. Fiind la 2 decembrie slăbiți de repetate înfringeri precedente, iar în 1852 și 1853 complet absorbiți de propriile lor probleme, ei au avut timp suficient pentru a putea aștepta momentul potrivit când cauze de ordin general, ca și nemulțumirea generală a tuturor celorlalte clase, le vor da posibilitatea să-și reia activitatea revoluționară.

Următorul raport comercial din Paris va arunca o oarecare lumină asupra situației social-economice din Franța :

„În ultima săptămână, la Paris, afacerile comerciale nu au fost satisfăcătoare. Cu excepția producției de cadouri, comandate de proprietarii de magazine, pentru anul nou și a industriei de confecții, în comerț se pare că a intervenit o totală stagnare. Una dintre principalele cauze o constituie prețurile ridicate ale alimentelor în provincie, care lipsesc masa populației de posibilitatea de a-și face obișnuitele cumpărături. Recolta de grâu, ca și cea de castane și de struguri, a fost slabă în departamentele din centrul Franței, și țăranii, nevoiți să facă sacrificii pentru a cumpăra grâne, se limitează la articolele de primă necesitate. În scrisorile primite din provincie se constată că cea mai mare parte a mărfurilor de bumbac oferite spre vânzare la iarmaroacele din ultima vreme n-au găsit cumpărători, ceea ce explică stagnarea comercială de la Rouen. Întregul export se mărginește acum la statele din sudul Americii. După cum se comunică, piețele din New York și New Orleans sînt supraîncărcate cu produse franceze; în consecință, de acolo nu se prevăd nici un fel de comenzi. Aproape toate firmele care aprovizionează în mod obișnuit producția Belgiei și a Germaniei au întrerupt lucrul, deoarece n-au mai primit comenzi din partea clienților lor din străinătate. Atunci cînd Banca Franței constată, așa cum s-a întîmplat în prezent, că numărul polițelor comerciale prezentate la scont scade, înseamnă, desigur, că afacerile lîncezesc la Paris. Pe piața de cereale, unde încă în cursul ultimelor zece zile comerțul era slab, iar prețurile erau în scădere, a intervenit o înviore și proprietarii de grîne privesc cu mai multă încredere rezervele lor. Brutarii manifestă o tendință mai marcată de a cumpăra făină, și apariția unui număr mai mare de cumpărători din departamentele răsăritene a făcut ca tendința de scădere a prețurilor să se oprească definitiv. Deoarece reprezentanții comerciali de la Paris n-au putut executa toate comenzile pe care le-au primit miercurea trecută, cumpărătorii au plecat la Hâvre, unde se anunțase în prealabil o scădere de 2 franci la barrel **. Imediat după sosirea cumpărătorilor, prețul făinii a crescut de la 44 de franci la 47 de franci barrelul, iar al grîului a crescut de la 83 de franci la 86 de franci măsura de 200 kg. O creștere similară s-a produs pe piețele din de-

* — republicii cazace. — *Nota Trad.*

** — măsură de aproximativ 170 l. — *Nota Trad.*

partamentul du Nor. Piața de cereale de la Strassbourg a fost bine aprovizionată și grâul a scăzut cu un franc la hectolitrul ; la Lyon piața a fost calmă, dar nu s-a observat vreo scădere a prețurilor. La Paris prețul secerii a crescut din nou ; 12.000 chintale de ovăz s-au vândut cu 22 de franci și 9 centime 100 de kilograme. Într-o scrisoare din Marsilia din 2 decembrie se comunică că între 1 și 30 noiembrie au sosit în acest port 341 de vase cu o încărcătură de 804.270 hl de grâu. În total deci, inclusiv aceste vase, în ultimele patru luni la Marsilia au sosit 714 vase, care au adus din străinătate 2.102.467 hl de grâu*.

Scris de K. Marx
la 13 decembrie 1853

Publicat în ziarul
„New York Daily Tribune” nr. 3.961
din 27 decembrie 1853

Semnat: *Karl Marx*

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba engleză

Friedrich Engels

Demisia lui Palmerston

Cea mai interesantă și importantă știre adusă de vasul „Africa” este demisia *lordului Palmerston* din guvernul de coaliție al lordului Aberdeen ⁴¹⁹. Iată o lovitură de maestru a acestui abil tactician lipsit de scrupule. Ziarele londoneze care reflectă părerea guvernului se arată deosebit de zelose în efortul lor de a convinge publicul că acest eveniment n-a fost provocat de complicarea situației în răsărit, ci de faptul că excelența-sa prea conștiinciosul lord, fiind strajă credincioasă a constituției britanice, nu poate fi de acord cu o reformă parlamentară, fie ea și de proporții minuscule, caracteristice unei reforme propuse de un whig de calibrul lordului John Russell, și de aceea își părăsește postul său. Într-adevăr, acesta este motivul oficial al demisiei pe care Palmerston a binevoit să-l comunice colegilor săi din guvernul de coaliție. Dar a avut grijă ca impresia publicului să fie cu totul alta și, în ciuda declarațiilor organelor oficiale, părerea generală este că, pe cînd legea cu privire la reforma parlamentară servește numai drept pretext, adevărata cauză este politica guvernului față de Rusia. În acest spirit au început să vorbească de un timp încoace, și mai ales după închiderea ultimei sesiuni parlamentare, toate ziarele care-l susțin pe Palmerston. Pe diferite tonuri și cu mai multe variații, ele cîntau o singură melodie, înfățișîndu-l pe lordul Palmerston ca pe un om care luptă în zadar împotriva influenței primului-ministru și se răzvrătește împotriva rolului nedemn care i-a fost impus în drama din răsărit. În permanență au circulat zvonuri cu privire la împărțirea guvernului în două tabere mari și s-a pus totul în mișcare pentru a pregăti publicul englez să asiste la un spectacol în care vicontele cavalier își va etala energia ce-l caracterizează.

Așadar, comedia fiind pregătită din timp și mise en scène * pusă la punct, nobilul lord, care aștepta în culise, a ales cu o aviditate de propunerea unor noi conferințe; când țarul își întinde tot mai mult rețeaua de intrigi și atrage mereu alte forțe în război, provocând o ciocnire armată între sârbi și bosnieci și amenințând pe principele domnitor al Serbiei că-l va detrona dacă persistă în hotărîrea lui de a rămîne neutru în acest conflict; când turcii, contînd pe prezența flotei britanice și franceze, au pierdut pe lîngă o flotilă de a lor, distrusă de o flotă rusă de trei ori mai mare, și 5.000 de marinari; când în porturi britanice și pe bordul unor vase britanice se permite unor căpitani ruși să calce în picioare legile britanice; când intrigile dinastice ale „reginei imaculate” și ale „prințului-consort german” au devenit de notorietate publică; când, în sfîrșit, inertul popor englez — scos din fire de jignirile la care este supusă mîndria sa națională peste hotare și greu încercat în patria sa de greve, foamete și stagnarea comercială, neavînd nici un alt obiect împotriva căruia să-și verse mînia decît jalnicul său guvern — devine amenințător. Părăsindu-și postul într-un asemenea moment, lordul Palmerston aruncă întreaga răspundere de pe umerii săi pe umerii foștilor săi colegi. Actul său devine astfel un mare eveniment național. Palmerston se transformă dintr-o dată într-un reprezentant al poporului împotriva guvernului de care se dezice. Nu numai că-și salvează popularitatea sa, dar dă o lovitură de grație lipsei de popularitate a colegilor săi. Întrucît căderea inevitabilă a actualului guvern apare ca o operă a sa, el devine un membru necesar al oricărui guvern care va succeda acestui guvern. El nu numai că părăsește un guvern a cărui soartă e pecetluită, dar se impune și guvernului care va urma.

Pe lîngă faptul că își salvează popularitatea și își asigură un loc de seamă în noul guvern, prin demisia sa în actualul moment critic lordul Palmerston face un serviciu direct cauzei Rusiei. Guvernul de coaliție, de care diplomația rusă demult își bătea joc pentru naivitatea și șovăiala lui, pe care Napoleon l-a suspectat dintotdeauna că ar nutri simpatii

* — punerea în scenă. — *Nota Trad.*

pentru dinastia de Orléans și de Coburg, de a cărei slăbiciune perfidă și lașă începe să-și dea seama și Constantinopolul, acest guvern își va pierde în cercurile conducătoare internaționale și bruma de influență de care se bucura poate pînă acum. Un guvern lipsit de unitate și de popularitate, care nu se bucură de încrederea prietenilor și de respectul dușmanilor, un guvern considerat ca ceva provizoriu, aflat în ajunul prăbușirii sale, și de a cărei existență oamenii încep să se îndoiască, — un asemenea guvern este ultimul care ar putea să asigure Marii Britanii cuvenita greutate în balanța puterilor europene. Demisia lordului Palmerston reduce la zero rolul guvernului de coaliție și o dată cu acesta rolul Angliei în politica externă; dar niciodată încă dispariția Angliei de pe arena politică, fie numai pentru o săptămînă sau două, nu putea servi mai mult interesele autocratului. Elementele pacifiste au învins pe cele războinice în cercurile conducătoare din Marea Britanie. Astfel va fi în mod inevitabil interpretată demisia lordului Palmerston la curțile din Berlin, Paris și Viena; și această interpretare o vor impune și Divanului, a cărei încredere în sine este oricum zdruncinată din cauza ultimelor succese ale Rusiei și ale cărei ședințe au loc chiar sub gurile tunurilor escadrei aliate.

Nu trebuie să uităm că, de cînd lordul Palmerston a devenit membru al guvernului de coaliție, activitatea sa publică în domeniul politicii externe s-a limitat la participarea sa la complotul prafului de pușcă*, care a făcut atîta vîlvă, și la folosirea fâțișă a poliției engleze în scopul spionării emigranților politici, la un discurs în care a prezentat, într-o formă glumeață, suspendarea navigației pe Dunăre de către Rusia ca un fapt lipsit de importanță și, în sfîrșit, la un discurs solemn rostit cu prilejul închiderii sesiunii parlamentare, în care a asigurat Camera comunelor că atitudinea guvernului în criza din răsărit a fost ireproșabilă, că deputații se pot duce liniștiți la casele lor, deoarece miniștrii rămîn la posturile lor, și a garantat „pentru onoarea și corectitudinea împăratului Rusiei”.

Pe lîngă cauzele generale pe care le-am enumerat, lordul Palmerston a avut și un motiv special de a epata publicul cu ultimul său act de patriotism și de jertfire de sine: lumea a început să-l cunoască. Prestigiul său e pe cale să pălească,

* Vezi volumul de față, pag. 90—92. — *Nota Red.*

iar publicul începe să ia cunoștință de cariera sa din trecut. Și dacă încrederea poporului englez nu a fost zdruncinată de participarea fățișă a nobilului lord la conspirația din 2 decembrie, care a dus la răsturnarea republicii franceze, și nici de comedia jucată de el în complotul prafului de pușcă, dezvăluirile d-lui *David Urquhart*, care s-a ocupat îndeaproape de excelența-sa, au avut darul să dezmeticească publicul. Într-o lucrare publicată recent, intitulată „Înaintarea Rusiei”, într-o serie de articole apărute în ziarele engleze și mai ales în cuvântările ținute la mitingurile antiruse care au avut loc pe tot cuprinsul regatului, acest domn a dat reputației politice a lordului Palmerston o lovitură puternică, pe care istoria viitoare, desigur, o va confirma. Propria noastră contribuție la cauza adevărului istoric a avut și ea un anumit rol — lucru pe care n-am contat de loc — în crearea unei noi opinii în Anglia despre acest om de stat aferat și viclean. Spre surpriza noastră, am aflat din Londra că d-l Tucker a retipărit într-un tiraj de 50.000 de exemplare și a difuzat în mod gratuit un articol pe care l-am scris acum vreo două luni și în care prezentam amănunțit adevăratul chip al excelenței-sale și smulgeam masca de pe activitatea sa publică ⁴²⁰. Schimbarea intervenită în opinia publică s-a dovedit a nu fi de loc pe placul nobilului lord, și el crede, probabil, că prin recentul său coup * va putea scăpa de valul de ostilitate care se ridică împotriva lui sau că va putea chiar să-l oprească. Noi îi prezicem că planul său nu va reuși și că îndelungata sa carieră politică va avea foarte curînd un sfîrșit jalnic și fără glorie.

Scris de K. Marx
la 16 decembrie 1853

Publicat ca articol de fond în ziarul
„New York Daily Tribune” nr. 3.965
din 31 decembrie 1853

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba engleză

---

* — lovitură. — *Nota Trad.*

Friedrich Engels

Mersul războiului din Turcia ⁴²¹

După o lungă întârziere au sosit, în sfârșit, documentele oficiale cu privire la cele două victorii cu care Rusia se laudă atât de mult și pentru care a fost atât de larg răsplătită. Ne referim, firește, la distrugerea escadre turcești la Sinope și la lupta de la Ahalțih ⁴²² în Asia. Aceste documente sînt comunicatele oficiale ale rușilor; dar faptul că organul oficial turcesc păstrează în această privință o tăcere absolută — căci comunicările lui, dacă ar fi avut de făcut vreuna, ar fi ajuns la noi înaintea știrilor din Petersburg — ne îndreptățește fără doar și poate să conchidem că Poarta nu are nimic plăcut de comunicat. În consecință, vom încerca să facem pe baza informațiilor de care dispunem o analiză a evenimentelor amintite, pentru a înfățișa cititorilor noștri adevărata stare de lucruri.

Bătălia de la Sinope a fost rezultatul unui șir de greșeli atât de uluitoare din partea turcilor, încît întreaga chestiune nu poate fi explicată decît prin amestecul rău intenționat al diplomației occidentale sau printr-o înțelegere secretă între ruși și anumite cercuri din Constantinopol care au legături cu ambasadele Franței și Angliei. În noiembrie, întreaga flotă turcească și egipteană a plecat spre Marea Neagră cu scopul de a abate atenția amiralilor ruși de la o expediție trimisă spre coasta Caucaziei pentru a duce arme și muniții muntenilor răsculați. Flota a rămas pe mare optsprezece zile fără a întîlni un singur vas de război rusesc; unii spun că în tot acest răstimp escadra rusă n-a părăsit nici o clipă Sevastopolul, astfel încît expediția spre Caucaz și-a putut atinge obiectivul; alții susțin că, fiind bine informați asupra planurilor comandamentului turc, rușii și-au trimis escadra spre est, unde aceasta s-a limitat să supravegheze de la distanță vasele încărcate cu arme și muniții pentru răsculați,

care din această cauză n-au putut atinge țărmlul căucazian și au trebuit să se întoarcă la Sinope, în timp ce grosul flotei s-a înapoiat în Bosfor. Existența unor mari cantități de praf de pușcă pe bordul navelor escadrei de la Sinope, care a făcut ca unele din ele să sară în aer chiar la începutul bătăliei, pare să confirme justetea versiunii din urmă.

În felul acesta, șapte fregate turcești, două vase cu aburi, trei corvete și unul sau două vase mici împreună cu câteva convoaie de vase de transport au fost lăsate în voia soartei în portul Sinope, care, reprezentînd un golf deschis spre mare, apărat de câteva baterii neglijate și prost construite, nu oferă decît un adăpost ceva mai bun ca orice altă radă deschisă; cea mai bună dintre baterii este instalată într-un castel construit încă pe vremea împăraților greci, probabil înainte ca artileria să fi fost cunoscută în Europa. Rămîne de lămurit cum s-a putut întîmpla ca o escadră dispunînd de vreo trei sute de tunuri, dintre care cea mai mare parte de calibru mic, să fie lăsată la discreția unei flote de trei ori mai mari atît în ceea ce privește forțele cît și artileria, și aceasta într-un punct al țărmlului turcesc care, datorită apropierii de Sevastopol, era cel mai accesibil unui atac rusesc, în timp ce forțele principale ale flotei turcești se legănau pe undele liniștite ale Bosforului. Ceea ce știm este că poziția primejdioasă a acestei escadre era bine cunoscută și a constituit obiectul unor discuții aprinse la cartierul general, că amiralii turci, englezi și francezi au exprimat cu glas tare în consiliul militar păreri discordante și că ambasadorii, aceste ființe omniprezente care se amestecă în toate cele, au fost și ei de față la discutarea acestei chestiuni, dar că nu s-a făcut nimic.

Între timp, se spune într-una din știrile primite, un vapor austriac a comunicat la Sevastopol locul de staționare a escadrei. Comunicatul oficial rus afirmă, dimpotrivă, că Nahimov, în timp ce încrușișă în apropierea coastei asiatice, a descoperit escadra și a luat măsuri pentru a o ataca. Dar, dacă rușii i-au descoperit pe turci la Sinope, este clar că de pe turnurile și minaretele orașului turcii trebuie să-i fi zărit pe ruși cu mult înainte. Cum se explică deci că bateriile turcești au fost atît de prost pregătite de luptă, cînd cîteva zile de muncă ar fi fost de ajuns pentru a le aduce într-o stare satisfăcătoare? Cum s-a întîmplat că vasele turcești au fost ancorate în locuri unde împiedicau focul bateriilor proprii și de ce locurile de staționare nu au fost mutate acolo unde aceste vase ar fi fost mai ferite de primejdia ce

le amenința ? Timp ar fi fost suficient, căci, după cum comunică amiralul Nahimov, înainte de a se decide să atace el a trimis la Sevastopol după trei vase cu trei punți. În felul acesta turcii n-ar fi pierdut degeaba șase zile, de la 24 la 30 noiembrie, fără a fi luat vreo măsură. Or, știrile aduse de vasul turcesc „Taif”, care a reușit să scape și a fugit la Constantinopol, dovedesc cu prisosință că turcii au fost luați prin surprindere. În această privință comunicatul rus nu poate fi considerat deci exact.

Amiralul Nahimov a avut sub comanda sa trei vase de linie, dintre care unul cu trei punți, șase fregate, citeva vase cu aburi și șase sau opt vase mai mici, adică o escadră care dispunea de cel puțin de două ori mai multe piese de artilerie decît escadra turcă. Cu toate acestea însă, el nu s-a decis să atace pe turci decît după ce a primit ca întăriri trei vase cu trei punți, care ar fi fost ele înseși suficiente pentru întreaga operație. Numai după ce și-a asigurat o asemenea superioritate disproporționat de mare, el a început atacul. Ceața sau, după spusele unora, utilizarea steagului britanic i-au dat posibilitatea de a se apropia nestingherit pînă la o distanță de 500 de iarzi. Atunci a început lupta. Rușii, nevrînd să stea lîngă țarm cu pînzele întinse, au aruncat ancora. Apoi a urmat un duel de artilerie între cele două escadre ancorate care a durat patru ore și s-a desfășurat fără nici un fel de manevre pe mare, amintind mai curînd un schimb de focuri de artilerie pe uscat. Posibilitatea de a se dispensa de folosirea tacticii navale, precum și de orice fel de manevre, le-a convenit de minune rușilor, a căror flotă din Marea Neagră, avînd echipaje formate aproape exclusiv din „marinari de apă dulce” [„land lubbers”], în special din evrei polonezi, ar fi avut foarte puține șanse de succes dacă ar fi trebuit să înfrunte în larg vasele turcești, care au echipaje bune. Și totuși rușii au avut nevoie de patru ore pentru a reduce la tăcere navele slabe ale inamicului lor. Pe lîngă aceasta, ei aveau avantajul că fiecare proiectil al lor care-și greșea ținta trebuia să pricinuiască stricăciuni fie bateriilor, fie orașului ; ca să ne dăm seama cite lovituri și-au greșit ținta, în comparație cu cele care au atins-o, este suficient să relevăm faptul că orașul a fost aproape în întregime distrus cu mult înainte ca flota dușmană să fi fost redusă la tăcere. Comunicatul rus afirmă că au fost distruse numai cartierele locuite de turci, în timp ce partea locuită de greci ar fi scăpat ca prin minune. Dar această afirmație este contrazisă

de o sursă mai demnă de crezare, care arată că întregul oraș e prefăcut în ruine.

În cursul luptei au fost incendiate trei fregate turcești, patru au fost silite să eșueze lângă țărni, după care au fost incendiate împreună cu un vas cu aburi și cu alte vase mai mici. Vaporul „Taif” a reușit totuși să-și taie lanțul ancorei și, croindu-și cu îndrăzneală drum prin liniile rusești, a reușit să scape și să ajungă la Constantinopol, deși a fost urmărit de trei vase rusești cu aburi sub comanda amiralului Kornilov. Avînd în vedere stingăcia rușilor în executarea de manevre pe mare, poziția dezavantajoasă a flotei turcești în fața propriilor ei baterii și în linia lor de bătaie, și mai ales *certitudinea absolută a înfrîngerii*, ar fi fost poate mai bine pentru escadra turcească dacă ridică ancora și pornea cu toate forțele împotriva inamicului, în măsura în care i-o îngăduia vîntul. Prin sacrificarea cîtorva vase, lucru care oricum nu putea fi evitat, s-ar fi putut salva cel puțin o parte din escadră. Firește, la o asemenea manevră direcția vîntului ar fi fost hotărîtoare, dar pare îndoielnic ca Osman-pașa să se fi gîndit vreodată la un asemenea pas.

Victoria de la Sinope nu aduce rușilor nici un fel de glorie, în timp ce turcii au luptat cu un eroism aproape de necrezut; nici unul dintre vasele lor nu a coborît drapelul în tot cursul luptei. Pierderea unei importante părți din forțele lor navale, cucerirea temporară a Mării Negre de către ruși și efectele demoralizante pe care această înfrîngere le va avea asupra poporului turc, ca și asupra armatei și flotei turcești, se datoresc în întregime „bunelor oficii” ale diplomației occidentale, care a împiedicat flota turcească să iasă în larg și să apere sau să escorteze pînă la postul de staționare escadra de la Sinope. În același mod, rușii datorează informațiilor secrete faptul că au fost în stare să dea lovitură cu atîta siguranță și fără a se expune vreunui risc.

A doua victorie cu care se laudă rușii a fost obținută la Ahalțih, în Armenia. Acum cîțva timp mișcarea ofensivă a turcilor pe frontiera gruzină fusese oprită. După cucerirea localității Șefkatil sau St. Nikolai n-a mai fost ocupată nici o localitate cît de cît importantă și n-a mai fost obținută nici o victorie, fie cît de neînsemnată. Și aceasta într-o țară în care rușii sînt nevoiți să lupte în condițiile cele mai grele ce se pot imagina, în care comunicațiile lor terestre cu Rusia se limitează la două drumuri hărțuite de circazienii răsculați, iar comunicațiile lor pe mare ar putea fi ușor tăiate sau ame-

nințate ; întregul ținut al Transcaucaziei ocupat de ruși și avînd drept centru Tiflisul ar putea fi considerat mai curînd un stat independent decît o parte componentă a unui mare imperiu. Cum se explică această oprire a ofensivei turcești ? Turcii îl acuză de trădare pe Abdi-pașa, pe care l-au și rechemat. Este într-adevăr foarte curios că Abdi-pașa este singurul general turc din Asia pe care rușii l-au lăsat să obțină victorii parțiale cu caracter local. Turcii au făcut însă două greșeli care explică succesele insuficiente de la începutul campaniei și înfrîngerea efectivă care a urmat după aceea. Ei și-au împrăștiat și și-au fărîmițat armata de-a lungul unei linii care se întinde de la Batum la Baiazet. În nici un punct trupele lor nu erau suficient de puternice pentru a putea întreprinde un atac concentric asupra Tiflisului, deși în momentul de față o parte din ele a cucerit orașul Erevan, a cărui stăpînire nimeni nu le-o contestă, dar care nu le aduce nici un folos. Într-o țară cu pămîntul sterp, acoperit de stînci, trebuie să fie greu să hrănești o armată mare, dar cel mai bun mijloc pentru a o feri de foame este o concentrare grabnică a tuturor resurselor și o înaintare rapidă. Două corpuri de armată, unul pentru a acoperi Batumul și a ataca litoralul, altul pentru un marș direct asupra Tiflisului, prin valea Kurei, ar fi fost suficiente. Dar forțele turcești se fărîmițau într-una fără să fi fost nevoie, pînă cînd în cele din urmă fiecare detașament a devenit aproape cu totul incapabil de luptă.

Pe de altă parte, starea de inactivitate în care diplomația a ținut flota turcească a permis rușilor să debarce în Mingrelia două divizii de infanterie (din corpul 5 de armată), mărînd astfel armata din Caucaz a prințului Voronțov cu aproape 20.000 de oameni. Mulțumită acestor întăriri, el a putut nu numai să oprească înaintarea turcilor pe coastă, dar să-și ofere totodată și satisfacția de a despresura fortăreața asediată Ahaltîh cu ajutorul trupelor de sub comanda generalului Andronikov, care l-au bătut pe inamic în cîmp deschis în apropierea acestui oraș. Rușii anunță că, avînd aproximativ 10.000 de oameni, au pus pe fugă 18.000 de turci ; firește, nu ne putem bizui pe asemenea informații, dar trebuie să constatăm că prezența unui mare număr de trupe neregulate în armata turcească din Anatolia și lipsa aproape totală de ofițeri europeni, mai ales printre cadrele

de comandă superioare și în statul-major al armatei, au făcut ca, în condiții de egalitate numerică cu rușii, turcii să fie mai slabi decât ei. Rușii afirmă că au capturat zece sau douăsprezece piese de artilerie, ceea ce pare a fi adevărat, deoarece în această țară cu drumuri primitive partea învinsă este nevoită să abandoneze cea mai mare parte din tunurile ei. În același timp însă rușii recunosc că au luat numai 120 de prizonieri, ceea ce echivalează cu mărturisirea că au masacrat pe câmpul de luptă aproape pe toți răniții pe care turcii au fost siliți să-i părăsească în retragerea lor. Afară de aceasta, știri provenite de la ruși arată că măsurile luate de ei pentru urmărirea și capturarea cel puțin parțială a inamicului nu au fost bine chibzuite. Rușii au avut multă cavalerie ; o șarjă îndrăzneată împotriva inamicului care fugea ar fi făcut ca batalioane întregi să fie izolate de restul trupelor. Trebuie menționat însă că, pe cât reiese din rapoartele existente, această bătălie prezintă un interes redus din punct de vedere militar și politic.

Pe Dunăre rușii n-au mai întreprins decât o repetare a acțiunilor prin care și-au început campania, și anume operația de la Măcin, un fort sau mai bine-zis o stîncă care domină fluviul în fața Brăilei. Se pare că n-au realizat mare lucru acolo. Acum sîntem în măsură să evaluăm cu mai multă precizie și pe baza unor informații demne de crezare efectivul trupelor turcești concentrate la Vidin. Ele numără 34.000 de infanteriști, 4.000 de cavaleriști și 2.000 de artileriști cu 66 de piese de artilerie de câmp, fără a socoti artileria grea cu care sînt înzestrate întăriturile Vidinului și redutele de la Calafat. Aceasta înseamnă că forțe turcești cu un efectiv de 40.000 de oameni sînt imobilizate pentru a ocupa calea directă dintre București și Serbia. 40.000 de oameni țintuiți de o linie lungă de fortificații pe care trebuie să le apere sînt prea puțini pentru a rezista ofensivei unei armate mari, dar mult prea mulți în raport cu ceea ce ar fi necesar pentru a respinge incursiunile unor detașamente mici. Împreună cu forțele deja concentrate la Șumla, acești 40.000 de oameni ar fi de două ori mai prețioși în orice alt loc. Lipsa acestor trupe acolo unde era nevoie de ele, precum și amestecul diplomației, au făcut să eșueze operația de la Oltenița. Este imposibil ca Omer-pașa să nu știe că, dacă

ar sta cu 100.000 de oameni între Silistra și Rusciuc, rușii nu ar încerca niciodată să treacă sub privirile lui și să se îndrepte spre munții Serbiei cu forțe suficiente de mari pentru a pricinui un prejudiciu serios. Felul în care sînt dispuse trupele de sub comanda sa nu poate să corespundă vederilor sale, și de aceea el trebuie să fie profund revoltat împotriva influențelor în urma cărora i se impune o asemenea dislocare a trupelor.

Scris de F. Engels în jurul
datei de 22 decembrie 1853

Publicat ca articol de fond
în ziarul „New York Daily Tribune”
nr. 3.971 din 9 ianuarie 1854

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba engleză

ADNOTĂRI ȘI INDICI

Adnotări

¹ Cu articolul de față, Marx și Engels au început în coloanele ziarului „New York Daily Tribune” comentarea sistematică a problemei orientale în legătură cu ascuțirea în 1853 a contradicțiilor dintre Rusia și puterile occidentale în Orientul apropiat și în Balcani, precum și în legătură cu războiul Crimeii, care a izbucnit după aceea. Ca și majoritatea articolelor și corespondențelor publicate de Marx și Engels în „New York Daily Tribune”, articolul de față n-a fost reeditat în timpul vieții autorilor. Împreună cu alte articole referitoare la problema orientală, fragmentul „Turcia” a intrat în culegerea: Karl Marx, „The Eastern Question. A reprint of Letters written 1853—1856 dealing with the events of the Crimean War”. London, 1897 (Karl Marx, „Problema orientală. Articole scrise între 1853 și 1856 în legătură cu evenimentele din timpul războiului Crimeii”. Londra, 1897), apărută sub îngrijirea fiicei lui Marx Eleanor Marx-Aveling și a socialistului englez Edward Aveling. În această culegere, ca autor al tuturor articolelor a fost indicat Marx, deoarece în „New York Daily Tribune” articolele apăruseră sub semnătura lui sau fără semnătură. Abia în 1913, cu prilejul publicării corespondenței dintre Marx și Engels, a devenit cunoscut că o mare parte din articolele trimise de Marx ziarului „Tribune” aparțineau în întregime sau parțial condeiului lui Engels.

În articolul de față, fragmentele „Politica britanică. — Disraeli. — Emigranții. — Mazzini la Londra” au fost scrise de Marx, iar fragmentul „Turcia” de Engels. În prima ediție a Operei lui K. Marx și F. Engels, articolul a fost publicat parțial, fără primul alineat.

„New York Daily Tribune” — ziar american care a apărut între anii 1841 și 1924. Întemeiat de ziaristul și omul politic american de vază Horace Greeley, ziarul a fost organul aripii de stînga a whigilor americani pînă în mijlocul deceniului al 6-lea al secolului trecut, apoi a devenit organul partidului republican. În deceniul al 5-lea și al 6-lea ziarul se situa pe poziții progresiste și lupta împotriva sclaviei. La acest ziar au colaborat o serie de autori și ziaristi americani de seamă; de la sfîrșitul deceniului al 5-lea, unul dintre redactorii lui a fost Charles Dana, care se afla sub influența ideilor socialismului utopic. Colaborarea lui Marx la „New York Daily Tribune” a început în 1851 și a continuat timp de peste 10 ani, pînă în martie 1862; un mare număr de articole pentru „New York Daily Tribune” au fost scrise de Engels la rugămintea lui Marx. În articolele lor din „New York Daily Tribune”, Marx și Engels s-au ocupat de cele mai importante probleme privind politica internă și inter-

națională, mișcarea muncitorească, dezvoltarea economică a țărilor europene, expansiunea colonială, mișcarea de eliberare națională din țările asuprite și dependente etc. În perioada de reacțiune care începuse în Europa, Marx și Engels au folosit acest ziar american larg răspândit pentru a demasca, pe bază de fapte concrete, racilele societății capitaliste, contradicțiile de neîmpăcat care-i sînt inerente, precum și pentru a arăta caracterul mărginit al democrației burgheze.

Într-o serie de cazuri, redacția ziarului „New York Daily Tribune” a procedat în mod arbitrar cu articolele lui Marx și Engels, tipărind unele dintre ele fără semnătura autorului, ca articole de fond sau intervenind uneori în textul lor. Marx a protestat de repetate ori împotriva acestor acțiuni ale redacției. Cu începere din toamna anului 1857, în legătură cu criza economică din S.U.A., care se răsfîrșise și asupra situației financiare a ziarului, Marx a fost nevoit să reducă numărul corespondențelor trimise la „New York Daily Tribune”. Colaborarea lui Marx la acest ziar a încetat definitiv la începutul războiului civil din S.U.A.; ruperea legăturilor dintre „New York Daily Tribune” și Marx se datorește în mare parte faptului că în redacție se întăriseră pozițiile partizanilor unui compromis cu statele sclavagiste și că ziarul părăsise linia progresistă. — 3.

- 2 În martie 1853, Disraeli, care din 1848 era liderul fracțiunii conservatoare în Camera comunelor, a fost înlocuit în acest post de Pakington. Această schimbare a fost rezultatul unor îndelungate fricțiuni interne de partid între Disraeli, care se pronunța pentru anumite concesiuni în favoarea burghezii industriale liber-schimbiste în politica comercială și financiară, și torii protecționisti. Dar victoria acestora din urmă a fost vremelnică; ulterior a învins linia lui Disraeli, care reflecta tendința de a transforma vechiul partid aristocratic al torilor într-un partid al cercurilor conservatoare ale burghezii engleze. — 3.
- 3 În ședința de la 1 martie 1853 a Camerei comunelor, Palmerston făcuse în scopuri demagogice declarația că Anglia va răspunde cu un refuz dacă puterile continentale vor cere expulzarea emigranților politici din insulele britanice. Curînd după aceasta însă, luînd cuvîntul în Camera lorzilor, Aberdeen a promis să facă concesiuni guvernelor puterilor continentale în problema emigranților. Marx se ocupase de această chestiune într-o serie de corespondențe anterioare publicate în „New York Daily Tribune” (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 8, ed. a doua rusă, 1957, pag. 570, 575). — 3.
- 4 „*Oesterreichische Correspondenz*” — ziar litografiat, oficios al guvernului austriac; a apărut la Viena, sub titlul de mai sus, din 1850 pînă în 1863. — 4.
- 5 „*Le Moniteur universel*” — cotidian francez, organ oficial al guvernului; a apărut la Paris cu începere din 1789. — 5.
- 6 *Pacea de la Tilsit* — tratatele de pace încheiate la 7 și 9 iulie 1807 între Franța napoleoniană și participantele la cea de-a patra coaliție antifranceză, Rusia și Prusia, care fuseseră înfrînte în război. Condițiile de pace erau extrem de grele pentru Prusia, care a pierdut o parte însemnată din teritoriul ei (inclusiv toate posesiunile situate

la vest de Elba). Rusia nu a suferit nici o pierdere teritorială și a obținut chiar districtul Bielostok, care aparținuse pînă atunci Prusiei. În schimb însă Alexandru I a trebuit să recunoască cuceririle franceze în Germania și schimbările teritoriale făcute acolo de Napoleon, precum și suveranitatea lui Napoleon asupra insulelor Ionice; Alexandru I a trebuit să consimtă de asemenea la crearea ducatului Varșovia, care nu era decît o bază de atac franceză la granițele Rusiei și să adere la blocada împotriva Angliei (așa-numita blocadă continentală). La Tilsit, Alexandru I s-a obligat să înceapă, recurgînd la mediația Franței, tratative de pace cu Turcia, cu care Rusia se afla din 1806 în stare de război. În august 1807 a fost semnat armistițiul între Rusia și Turcia. Deoarece însă nu s-a ajuns la încheierea unei păci, ostilitățile au fost reluate în 1809 și au dus la înfrîngerea Turciei în 1812. — 5.

7 Este vorba de intervenția forțelor contrarevoluționare ale Sfintei Alianțe (alianță reacționară a monarhilor europeni, încheiată în 1815 de Rusia țaristă, Austria și Prusia) în Neapole, Piemont și Spania la începutul deceniului al 3-lea al secolului al XIX-lea. La Congresul Sfintei Alianțe, început la Troppau (Opava) în octombrie 1820 și încheiat în mai 1821 la Laibach (Liubliana), a fost proclamat fățiș principiul amestecului puterilor Sfintei Alianțe în treburile interne ale altor state, în vederea sprijinirii regimurilor feudale-monarhice. În conformitate cu aceasta, Congresul de la Laibach a hotărît să trimită trupe austriece în Italia, iar congresul de la Verona (1822) a decis ca Franța să intervină în Spania, ceea ce a dus la înnăbușirea revoluțiilor burgheze și a mișcărilor de eliberare națională din aceste țări. — 5.

8 Ascuțirea problemei orientale la începutul deceniului al 5-lea s-a produs în urma războiului turco-egiptean din 1839—1841 și a accentuării contradicțiilor dintre marile puteri, provocată de acest război. În 1839 trupele sultanului au intrat în Siria, pe care Mahomed-Ali, cîrmuitorul Egiptului, o cucerise în 1831—1833, dar au fost bătute. La insistențele puterilor occidentale, care se temeau de o intervenție separată a Rusiei în conflictul turco-egiptean, a fost adresată sultanului la 27 iulie 1839 o notă colectivă în care se oferea Porții ajutorul marilor puteri. Dar lupta dintre Anglia și Franța pentru sfere de influență în Orientul apropiat, în special în Egipt, a făcut ca convenția de la Londra din 15 iulie 1840 cu privire la măsurile de ajutorare militară a sultanului să fie semnată de Anglia, Rusia, Austria și Prusia, fără participarea Franței, care, mizînd de fapt pe Mahomed-Ali, a fost curînd nevoită să cedeze, părăsindu-l pe acesta în voia soartei. În urma intervenției militare a Angliei și Austriei, Mahomed-Ali a trebuit să renunțe la toate posesiunile sale de dincolo de hotarele Egiptului și să se supună puterii supreme a sultanului. — 6.

9 Așa-numitul „principiu legitimist” a fost lansat la Congresul de la Viena (1814—1815) de către diplomația franceză, reprezentată prin Talleyrand. Acest principiu, care proclama restaurarea în Europa a dinastiilor regale și a regimurilor monarhice „legitime” care fuseseră răsturnate în decursul revoluției burgheze franceze de la sfîrșitul secolului al XVIII-lea și al războaielor napoleoniene a fost pus la baza

tuturor tratatelor de la Viena. Totodată, croind din nou harta politică a Europei în pofida voinții popoarelor, cirmuitoarii statelor care reputeraseră victoria asupra Franței napoleoniene erau călăuziți nu atât de pretențiile monarhilor „legitimi” restaurați cit de propriile lor interese, care adesea se ciocneau între ele. — 6.

- 10 În cîntecul „Mirmidonii sau funeraliile lui Achile” („Les mirmidons ou les funéraires d'Achille”), Béranger a înfățișat în mod alegoric pe cirmuitoarii josnici lipsiți de valoare ai Franței în perioada Restaurației și pe alți campioni europeni ai legitimismului. Titlul cîntecului reprezintă un joc de cuvinte: mirmidonii — trib legendar din sudul Tesaliei, ai cărui oșteni au luptat în războiul Troiei sub conducerea lui Achile; în limba franceză „mirmidon” înseamnă și bondocel, pitic, iar în sens figurat om de nimic, lipsit de valoare. — 6.
- 11 Trupele turcești au asediat Viena de două ori: în 1529 și în 1683, în ambele cazuri fără succes. În 1683 capitala Austriei a fost salvată de cotropitorii turci datorită intervenției trupelor poloneze ale regelui Ioan Sobieski.
- Lupta de la Kulevca* (Bulgaria) a avut loc la 30 mai 1829, în timpul războiului ruso-turc din 1828—1829. Lupta s-a încheiat cu înfrîngerea trupelor turcești. — 7.
- 12 Cuvîntul „rasă” („race”) este întrebuițat aici în accepția lui curentă pe vremea aceea, accepție în care noțiunea de „rasă de ordinul al doilea” (grupă în cadrul unei rase principale) se confunda cu noțiunea de subdiviziune lingvistică și etnică a omenirii. — 7.
- 13 *Arnăuți* — denumirea turcă a albanezilor. — 7.
- 14 *Gallegii* — populație din munții Galiciei, care trăiește în acest ținut al peninsulei Iberice din cele mai îndepărtate timpuri. — 9.
- 15 Este vorba de faptul că în 1848—1849 Habsburgii austrieci au folosit împotriva Ungariei revoluționare mișcarea romînilor din Transilvania. În ajunul revoluției, Transilvania făcea parte din ținuturile coroanei ungare care se aflau sub dominația Habsburgilor. În timpul revoluției din 1848—1849, guvernul revoluționar ungăr a refuzat să recunoască romînilor din Transilvania dreptul la independență națională. Profitînd de aceasta, contrarevoluția austriacă a izbutit să atragă armata romînilor răsculați din Transilvania în lupta împotriva armatei revoluționare ungare. Înfrîngerea revoluției burgheze ungare a avut, în rîndul ei, urmări nefaste pentru populația din Transilvania, unde a fost restaurată puterea magnaților unguri. — 9.
- 16 *Ruteni* — denumire dată de etnografii și istoricii burghezi populației ucrainene din Galiția, regiunea subcarpatică și Bucovina, care fusese dezlipită cu forța de masa principală a poporului ucrainean. Această denumire a fost deosebit de răspîndită în secolul al XIX-lea.

În februarie 1846, cînd în ținuturile poloneze a fost întreprinsă încercarea de a porni o răscoală în vederea eliberării naționale a Poloniei, iar la Cracovia insurgenții au izbutit pentru scurt timp să pună stăpînire pe oraș, a izbucnit în Galiția o răscoală țărănească. Profitînd de ura pe care asupriții țărani ucraineni o nutreau împotriva

șleahței poloneze, autoritățile austriece au izbutit, într-o serie de cazuri, să îndrepte pe țărani răsculați împotriva detașamentelor de insurgenți polonezi. După reprimarea insurecției de la Cracovia a fost înnăbușită cu cruzime și mișcarea țăranilor din Galiția. — 9.

- 17 Este vorba de revoluția burgheză din 1848 din Moldova și Muntenia, în cursul căreia masele populare din aceste principate au desfășurat o largă mișcare pentru lichidarea dependenței de Imperiul turc, desființarea iobăgiei și a celorlalte cătușe care împiedicau dezvoltarea capitalismului. Revoluția a fost înnăbușită de forțele unite ale reacțiunii interne și ale intervenției armate a Turciei sultanilor și a Rusiei țariste. — 9.
- 18 Este vorba de elementele de dreapta, burghezo-moșierești, din mișcarea națională croată și cehă, care în perioada revoluției din 1848—1849 s-au declarat împotriva rezolvării problemei naționale pe cale democratică-revoluționară, propagând ideea că popoarele slave subjugate să se unească în cadrul imperiului reacționar al Habsburgilor. O poziție asemănătoare și-a găsit expresia în hotărârile dietei croate întrunite la Agram (Zagreb) în 1848, precum și în orientarea aripii liberale moderate (Palacky, Safarik) a Congresului de la Praga al slavilor (iunie 1848) spre menținerea și întărirea monarhiei habsburgice. Contrar acestei poziții, aripa stângă democratică a congresului (Sabina, Fritsch, Libelt și alții) tindea spre acțiuni comune cu mișcarea democratică-revoluționară din Germania și Ungaria. — 11.
- 19 Este vorba de războiul ruso-turc din 1806—1812, care s-a încheiat cu înfrângerea Turciei și cu semnarea tratatului de pace de la București în mai 1812, prin care Basarabia a trecut la Rusia. Tratatul cuprindea clauze care prevedeau autonomia internă a Serbiei, punindu-se astfel bazele independenței ei viitoare. — 11.
- 20 Partidul antirusesc din Serbia, în frunte cu Garașanin, milita pentru o politică bazată pe sprijinul puterilor din Apus. La începutul anului 1853, principele Alexandru al Serbiei, la cererea prințului Menșikov, ambasadorul extraordinar al Rusiei la Constantinopol, a îndepărtat pe Garașanin din postul de șef al guvernului și ministru al afacerilor externe. Lupta dintre partidele cu orientări diferite a dus la agravarea situației politice interne din Serbia în 1853. — 12.
- 21 Primul război anglo-afgan din 1838—1842, întreprins de englezi în scopul subjugării coloniale a Afganistanului, s-a încheiat cu eșuarea planurilor cotropitoare ale colonialiștilor englezi.
- Cotropirea Sindului, regiune din nord-vestul Indiei învecinată cu Afganistanul, a fost efectuată de colonialiștii englezi în 1843. În timpul războiului anglo-afgan, recurgând la amenințări și violențe, Compania Indiilor orientale a constrins pe cirmuitorii feudali ai Sindului să admită trecerea trupelor Companiei prin teritoriile lor. Profitând de aceasta, englezii au cerut în 1843 feodalilor locali să se recunoască vasali ai Companiei și, după înnăbușirea răscoalei triburilor beluge (populația băștinașă a Sindului), au anexat întreaga regiune, alipind-o de India britanică.
- Penjabul (India de nord) a fost cucerit în urma războaielor duse de englezi împotriva sikhilor (1845—1846, 1848—1849). În secolul

- al XVI-lea se numeau sikhi adepții unei secte religioase din Penjab, a cărei doctrină despre egalitate a devenit ideologia luptei desfășurate de țărani pe la sfârșitul secolului al XVII-lea împotriva feodalilor indieni și a cotropitorilor afgani. Ulterior s-a ridicat chiar din rindurile sikhilor o pătură feudală, ai cărei reprezentanți au stat în fruntea statului sikhi, care cuprindea la începutul secolului al XIX-lea întregul Penjab, precum și o serie de regiuni vecine. În 1845, colonialiștii englezi, folosind elemente trădătoare din rindurile feodalilor sikhi, au provocat un conflict cu sikhii și au obținut în 1846 transformarea statului sikhi într-un principat vasal. În 1848 sikhii s-au răsculat, dar în 1849 au fost definitiv subjugați. Cucerirea Penjabului a desăvârșit transformarea întregii Indii într-o colonie engleză. — 14.
- 22 „*The Economist*” — revistă săptăminală engleză pentru probleme economice și politice, fondată la Londra în 1843; organ al marii burghezii industriale. — 15.
- 23 Este vorba de insurecția pornită la Milano în ziua de 6 februarie 1853 de către partizanii revoluționarului italian Mazzini și sprijinită de emigranți revoluționari din Ungaria. Scopul urmărit de insurgenți, în majoritatea lor muncitori patrioți italieni, a fost acela de a doborî dominația austriacă. Dar, fiind organizată pe baza tacticii complotiste și fără să țină seama de situația reală, insurecția a fost repede înfrântă. Aprecierea acestei insurecții a fost făcută de Marx într-o serie de articole (vezi K. Marx și F. Engels, Opere, vol. 8, ed. a doua rusă, 1957, pag. 544—545, 550—553, 572—573). — 17.
- 24 În prima ediție rusă a Operelor lui K. Marx și F. Engels, acest articol a fost publicat fără primele două alineate. — 19.
- 25 „*The Morning Herald*” — cotidian englez de orientare conservatoare; a apărut la Londra din 1780 pînă în 1869. — 19.
- 26 Este vorba de moneda cu efigia lui Apis, boul „sfînt” al egiptenilor. În Grecia antică, monedele cu efigii de animale au circulat mai cu seamă pînă în secolul al V-lea î.e.n. — 19.
- 27 „*The Times*” — cel mai mare cotidian englez de orientare conservatoare; a fost fondat la Londra în 1785. — 19.
- 28 „*The Morning Post*” — cotidian englez conservator; a apărut la Londra din 1772 pînă în 1937. Pe la mijlocul secolului al XIX-lea a fost organul elementelor de dreapta din partidul whigilor, care se grupaseră în jurul lui Palmerston. — 20.
- 29 „*The Daily News*” — ziar liberal englez, organ al burgheziei industriale; a apărut sub această denumire, la Londra, din 1846 pînă în 1930. — 21.
- 30 „*The Morning Chronicle*” — cotidian burghez englez, care a apărut la Londra din 1770 pînă în 1862; organ al whigilor, la începutul deceniului al 6-lea al secolului trecut organ al partizanilor lui Peel, apoi organ al conservatorilor. — 21.

- 31 „*The Morning Advertiser*” — cotidian englez, fondat la Londra în 1794; în deceniul al 6-lea al secolului trecut — organ al burgheziei radicale. — 21.
- 32 „*Ințelegerea cordială*” — expresie folosită pentru a desemna apropierea survenită între Franța și Anglia după revoluția din iulie 1830. În pofida „ințelegerii cordiale”, atât în deceniul al 4-lea al secolului trecut cât și în perioada ulterioară s-au produs frecvente acuștiri ale contradicțiilor anglo-franceze într-o serie de probleme internaționale, printre altele și în problema orientală. — 21.
- 33 „*Le Constitutionnel*” — cotidian burghez francez; a apărut la Paris din 1815 pînă în 1870; în deceniul al 5-lea organ al aripij moderate a orléaniștilor; în perioada revoluției din 1848 a exprimat vederile burgheziei contrarevoluționare, grupate în jurul lui Thiers; după lovitura de stat din decembrie 1851 — ziar bonapartist. — 21.
- 34 „*Le Pays*” — cotidian francez, fondat la Paris în 1849; în perioada celui de-al doilea imperiu (1852—1870) — oficiosul guvernului lui Napoleon al III-lea; a avut subtitlul de „*Journal de l'Empire*”. — 22.
- 35 Este vorba de insurecția din Grecia, care a început în primăvara anului 1821. Insurecția fusese pregătită de eterii, care erau societăți secrete ale patrioților greci. Semnalul pentru începerea răscoalei a fost dat prin trecerea Prutului de către un detașament comandat de Alexandru Ipsilanti, ofițer grec în slujba Rusiei, care conducea la Odesa una dintre aceste eterii, trecere efectuată în martie 1821 cu scopul de a pătrunde în Grecia, trecînd prin Principatele dunărene. Încercarea lui Ipsilanti a eșuat, dar ea a dat îmboldul pentru izbucnirea unei insurecții de masă care a cuprins curînd întreaga țară. În ianuarie 1822, Adunarea națională, convocată la Epidaurus, a proclamat independența Greciei și a adoptat o Constituție. Nefiind în stare să înfrîngă cu forțe proprii pe răsculații greci, sultanul Turciei a chemat în ajutor pe vasalul său, Mahomed-Ali, cîrmuitorul Egiptului, ale cărui trupe comandate de Ibrahim-pașa au intrat în Moreea (Peloponez) și au dezlănțuit pretutindeni represiuni sălbatice împotriva populației grecești. La începutul insurecției, puterile Sfintei Alianțe, și în special Rusia țaristă, au adoptat față de ea o atitudine categoric negativă. Dar marea simpatie de care se bucura pretutindeni lupta grecilor și, mai ales, posibilitatea de a folosi această luptă pentru consolidarea influenței lor în sudul peninsulei balcanice au determinat Anglia, Rusia țaristă și Franța să recunoască Greciei calitatea de parte beligerantă și să-i acorde ajutor militar. De o însemnătate hotărîtoare în lupta Greciei pentru cucerirea independenței sale a fost victoria Rusiei în războiul ruso-turc din 1828—1829, în urma căruia Turcia a fost nevoită să recunoască Grecia ca stat independent. Dar cercurile guvernante ale puterilor europene au impus poporului grec un regim monarhist reacționar. — 23.
- 36 *Fanarioji* — greci bogați, din familii de vază, care trăiau în cartierul Fanar din Constantinopol (Stambul), fiind în majoritatea lor urmași ai unor familii aristocratice bizantine. Datorită bogăției și legăturilor lor politice, ei dețineau posturi înalte în administrația Imperiului otoman. — 23.

- 37 *Insurecția din 1804 din Serbia* a marcat o cotitură importantă în istoria multiseclară a luptei de eliberare națională duse de poporul sârb împotriva stăpînirii feudalilor turci. Cauza directă care a provocat această insurecție a fost un masacru săvîrșit de ienicerii turci împotriva populației sârbe. În februarie 1804 s-au ridicat la luptă împotriva cötropitorilor turci masele largi ale poporului sîrb în frunte cu fostul haiduc Gheorghe Petrovici (Gheorghe cel Negru), un reprezentant al burgheziei sătești. Acțiunile încununate de succes ale armatei ruse în Balcani în timpul războiului ruso-turc din 1806—1812 au constituit pentru mișcarea din Serbia un sprijin serios. În timpul acestui război, sîrbii, după ce au izbutit să alunge pe cötropitorii turci, și-au creat în 1811 o administrație de stat proprie. Prin tratatul de la București din 1812, Turcia a fost obligată să acorde Serbiei autonomie internă. Dar, profitînd de invazia armatei napoleoniene în Rusia, sultanul, încălcînd prevederile tratatului, a trimis în 1813 o expediție de pedepsire în Serbia și a restabilit acolo vremelnice stăpînirea sa. După o nouă insurecție victorioasă a sîrbilor în 1815, precum și datorită ajutorului diplomatic acordat de Rusia, juțul turcesc a fost doborît, iar după războiul ruso-turc din 1828—1829 Turcia a fost nevoită să recunoască, printr-un firman special dat de sultan în 1830, autonomia (independența de fapt) a Serbiei. — 24.
- 38 *Bătălia de la Navarino* (Navarino, astăzi Pylos, oraș și port în Grecia) a avut loc la 20 octombrie 1827 între flota turco-egipteană și escadrelle unite ale Angliei, Franței și Rusiei sub comanda amiralului englez E. Codrington, trimise de puterile europene în apele grecești în vederea unei mediații armate în războiul dintre Turcia și insurgenții greci. Bătălia, care a început după ce comandamentul turc a refuzat să înceteze represiunile împotriva populației grecești, s-a soldat cu nimicirea deplină a flotei turco-egiptene și a grăbit încetarea războiului ruso-turc din 1828—1829, care s-a încheiat cu victoria Rusiei. În această bătălie a avut un rol remarcabil escadra rusă, în special vasul-amiral „Azov” de sub comanda lui M. P. Lazarev. — 25.
- 39 *Magna Charta* — Magna Charta Libertatum (Marea cartă a libertăților) — document prezentat regelui Ioan fără Țară de către marii feudali răzvrățiți, care erau sprijiniți de cavaleri și de orașeni. Carta, semnată la 15 iunie 1215, limita drepturile regelui indeosebi în interesul marilor feudali și conținea unele concesiuni în favoarea cavalerilor și a orașelor, dar nu acorda nici un fel de drepturi masei covîrșitoare a populației, țăranilor iobagi. — 25.
- 40 Este vorba de poziția puterilor occidentale în legătură cu cererea de extrădare a emigranților maghiari care au participat la revoluția din Ungaria, cerere prezentată Turciei de către guvernele Rusiei și Austriei. Guvernul turc, care voia să folosească pe emigranți pentru reorganizarea și întărirea armatei, a refuzat să îndeplinească această cerere. Conflictul s-a agravat în urma amestecului puterilor occidentale care hotărîseră să acționeze împotriva Rusiei de teama unei creșteri a influenței ei în Orientul apropiat și în Europa centrală. Guvernul englez a trimis o escadră în Dardanele. Nikolai I a fost nevoit să cedeze, renunțînd la cererea de extrădare a emigranților și

mulțumindu-se cu promisiunea guvernului turc de a-i expulza din Turcia. — 26.

- 41 „*Testamentul lui Petru cel Mare*” — document fals folosit de oamenii politici și de publiciștii din Europa occidentală în propaganda lor împotriva Rusiei. Versiunea cu privire la existența „*Testamentului*” a fost lansată în Apus încă în 1797; în 1812, în cartea sa „*Despre creșterea statului rus de la originile sale pînă la începutul secolului al XIX-lea*”, francezul Lesur a expus conținutul acestui pretins testament, iar în 1836 Gaillardet l-a prezentat sub formă de document în cartea sa „*Memoriile cavalerului d'Eon*”. În timpul lui Marx și Engels era foarte răspîndită în Europa de apus convingerea că acest document este autentic. — 26.
- 42 Este vorba de acțiunile poliției austriece în legătură cu insurecția de la Milano și cu atentatul săvîrșit de maghiarul Ianoș Libényi în februarie 1853 împotriva împăratului Austriei Franz-Iosif. Aceste evenimente au dat autorităților austriece pretextul necesar pentru a opera numeroase arestări și a dezlănțui o cruntă prigoană judiciară împotriva persoanelor bănuite de participare la comploturi împotriva guvernului și la mișcările de eliberare națională din Ungaria și Italia. — 29.
- 43 *Procesul comuniștilor de la Colonia* (4 octombrie—12 noiembrie 1852) — proces înscenat de guvernul prusian. În fața curții cu juri au compărut 11 membri ai organizației comuniste internaționale Liga comuniștilor (1847—1852), învinuiți de „complot cu caracter de înaltă trădare”. Ca probe împotriva acuzaților figurau: „registru autentic cuprinzînd procesele-verbale” ale ședințelor Comitetului central, confecționat de agenții poliției prusiene, și alte acte false, precum și o serie de documente pe care poliția le-a sustras de la fracțiunea aventuristă Willich-Schapper, care fusese exclusă din Liga comuniștilor. Pe baza documentelor false și a mărturiilor mincinoase, șapte dintre acuzați au fost osîndiți la detențiune în fortăreață de la 3 la 6 ani. Acțiunile provocatoare ale organizatorilor procesului și metodele mirșave folosite de statul polițist prusac împotriva mișcării muncitorești internaționale au fost în întregime demascate de Marx și Engels (vezi articolul lui Engels „Recentul proces din Colonia” și pamfletul lui Marx „Dezvăluiri asupra procesului comuniștilor de la Colonia” în K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 8, ed. a doua rusă, 1957, pag. 416—422, 423—491). — 30.
- 44 Marx se referă la pretențiile lui Ludovic Bonaparte asupra malului stîng al Rinului, fluviu pe care încă în secolul al XVII-lea reprezentanții cercurilor guvernante franceze îl considerau ca „frontieră naturală” a Franței la răsărit. — 30.
- 45 *Tratatul de la Adrianopole* — tratat de pace încheiat în septembrie 1829 între Turcia și Rusia după războiul din 1828—1829, care se soldase cu victoria Rusiei. Potrivit acestui tratat, Rusia căpăta gurile Dunării cu insulele respective, precum și o parte considerabilă din litoralul estic al Mării Negre la sud de locul unde râul Cuban se varsă în mare. Turcia declara că recunoaște autonomia Moldovei și a Munteniei, acordîndu-le dreptul de a-și alege domnitorii. Garanțarea acestei autonomii revenea Rusiei, ceea ce echivala cu insti-

tuirea protectoratului țarului asupra principatelor. Guvernul Turciei se obliga de asemenea să recunoască independența Greciei, care nu mai era legată de Turcia decât prin obligația de a plăti sultanului un tribut anual și să respecte prevederile tuturor tratatelor anterioare în ceea ce privește autonomia Serbiei, sancționând această autonomie printr-un firman special. — 34.

46 Este vorba de războaiele ruso-turce din 1806—1812 și 1828—1829 și de tratatele de pace de la București (1812) și de la Adrianopole (1829), încheiate după terminarea acestor războaie. Despre însemnătatea acestor războaie și tratate din punctul de vedere al înfăptuirii independenței Serbiei, vezi adnotările 37 și 45. — 34.

47 Ali din Tepelena, pașă de Ianina — cirmuitoarul, de fapt independent, al unei vaste regiuni din sud-vestul peninsulei Balcanice (din posesiunile sale făceau parte Epirul, Albania, Macedonia de sud etc.; reședința sa era orașul Ianina) se afla din 1820 în stare de război fățiș cu sultanul. Prin acțiunile sale împotriva trupelor turcești, el a contribuit într-o măsură oarecare la succesul răscoalei din Grecia, dar, spre deosebire de mișcarea de eliberare națională a grecilor, lupta lui avea un caracter feudal separatist și s-a încheiat în 1822 cu o înfrângere.

Despre *bătălia de la Navarino* vezi adnotarea 38.

În legătură cu izbucnirea ostilităților între Rusia și Turcia în primăvara anului 1828, în august același an au sosit în sudul Greciei, în Moreea (Peloponez), trupe franceze sub comanda generalului Maison, care, neîntâmpinând aproape nici o rezistență din partea trupelor turco-egiptene, au ocupat teritoriul acestei peninsule. Această expediție, care fusese organizată sub pretextul ajutorării grecilor, urmărea să contracareze influența Rusiei în Balcani și să întărească pozițiile Franței în această regiune.

Conferințele de la Londra ale reprezentanților Angliei, Rusiei și Franței au avut loc în anii 1827—1829. Negocierile se purtau în jurul problemei grecești. La 6 iulie 1827 cele trei puteri au încheiat la Londra o convenție care confirma protocolul de la 4 aprilie (23 martie) 1826, semnat de Anglia și de Rusia la Petersburg, prin care se recunoștea dreptul la autonomie al Greciei. Ca și protocolul, convenția prevedea recunoașterea diplomatică a Greciei, precum și o mediație armată în conflictul greco-turc. Pe această bază au fost trimise în apele grecești escadrele aliate care au participat la *bătălia de la Navarino*. La conferințele de la Londra au fost semnate și alte documente cu privire la Grecia, printre care și protocolul de la 22 martie 1829, care stabilea granițele statului grec și prevedea instaurarea monarhiei în Grecia. Dar aceste acorduri, precum și demersurile Angliei și Franței, care căutau să aplice conflictul pe cale diplomatică spre a evita înfrângerea Turciei în războiul ruso-turc, n-au zdruncinat poziția intransigentă a Porții în problema grecească, și numai victoria trupelor rusești în campania din 1829 au constrâns-o să facă concesii. — 34.

48 În textul publicat în „New York Daily Tribune”, redacția a adăugat la sfârșitul articolului următoarele rânduri: „În momentul de față, datoria tuturor acelor care ar dori să ajute cauza poporului în Europa este să sprijine pe toate căile dezvoltarea industriei, a învă-

țămîntului, a respectului față de lege și a instinctului de libertate și de independență în țările creștine de sub stăpînirea Turciei. De aceasta depinde viitorul păcii și al progresului în lumea întreagă. Dacă vrei o recoltă bună, nu trebuie să precupețești eforturile pentru pregătirea solului și însămînțarea lui". — 38.

- 49 „*Preussisches Wochenblatt*” — săptămînal german de orientare conservatoare; a apărut la Berlin din 1851 pînă în 1861. — 39.
- 50 „*Die Zeit*” — ziar conservator german; a apărut la Berlin din 1851 pînă în 1858. — 39.
- 51 „*Die Presse*” — cotidian burghez austriac de orientare liberală; a apărut la Viena din 1848 pînă în 1894; în anii 1861—1862, cînd ziarul se situa pe poziții antibonapartistice, el a publicat articole și corespondențe scrise de Marx. — 40.
- 52 „*L'Émancipation*” — cotidian belgian, organ al cercurilor clericale catolice; a fost fondat la Bruxelles în 1830. — 40.
- 53 Vezi articolul lui Marx „Atentatul împotriva lui Franz-Iosif. — Insurecția de la Milano. — Politica britanică. — Cuvîntarea lui Disraeli. — Testamentul lui Napoleon” (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 8, ed. a doua rusă, 1957, pag. 551). — 41.
- 54 Marx se referă la articolul „Victimele spionajului”, publicat de Hirsch în numerele din 1, 8, 15 și 22 aprilie 1853 ale săptămînalului „*Belletristisches Journal und New Yorker Criminal-Zeitung*”.
„*Belletristisches Journal und New Yorker Criminal-Zeitung*” — săptămînal fondat la New York în 1852 de reprezentanți ai emigrației mic-burgheze germane. Sub această denumire a apărut de la 18 martie 1853 pînă la 10 martie 1854. — 42.
- 55 Vidocq. „*Mémoires*”. T.I-IV („Memorii”. Vol. I-IV), Paris, 1828—1829. Paternitatea lui Vidocq nu este certă.
A. Chenu. Ex-Capitaine des Gardes du citoyen Caussidière. „Les conspirateurs. Les sociétés secrètes. La préfecture de police sous Caussidière; les corps francs” (A. Chenu. Fost căpitan în gărzile cetățeanului Caussidière. „Conspiratorii. Societățile secrete. Prefectura poliției sub conducerea lui Caussidière; francțirorii”), Paris, 1850.
L. Delahodde. „La naissance de la République en février 1848” („Nașterea republicii în februarie 1848”), Paris, 1850.
Analiza critică a ultimelor două lucrări a fost făcută de Marx și Engels într-o recenzie publicată în nr. 4 al revistei „*Neue Rheinische Zeitung. Politisch — ökonomische Revue*”, 1850 (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 7, ed. a doua rusă, 1956, pag. 280—294). — 42.
- 56 Harvey Birch, personajul principal al romanului „Spionul” de F. Cooper, făcea spionaj din motive ideale, patriotice. — 42.
- 57 Despre registrul proceselor-verbale ale ședințelor Comitetului central al Ligii comuniștilor, confecționat de Hirsch și de alți agenți de poliție din însărcinarea poliției prusiene și folosit de aceasta din urmă ca probă a acuzației în procesul de la Colonia, se vorbește pe larg în lucrarea lui Marx „Dezvăluiri asupra procesului comuniștilor

de la Colonia" (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 8, ed. a doua rusă, 1957, pag. 450—474). — 42.

- 58 Este vorba de pamfletul lui K. Marx și F. Engels „Marii bărbați ai emigrației” (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 8, ed. a doua rusă, pag. 247—352). În timpul vieții autorilor săi, pamfletul nu a văzut lumina tiparului; el a fost publicat pentru prima oară în 1930, în limba rusă, de Institutul de marxism-leninism, după manuscrisul rămas de la întemeietorii marxismului. — 43.
- 59 „*Neue Rheinische Zeitung. Politisch-ökonomische Revue*” — revistă fondată de Marx și Engels în decembrie 1849; și-a încetat apariția în noiembrie 1850. Revista era organul teoretic și politic al Ligii comuniștilor, fiind o continuare a ziarului „*Neue Rheinische Zeitung*”, editat de Marx și Engels în timpul revoluției din 1848—1849. Din martie și pînă în noiembrie 1850 au apărut în total 6 numere ale revistei, printre care și un număr dublu (5—6). Revista era redactată la Londra și se tipărea la Hamburg. Pe coperta revistei era indicat și New York, pentru că Marx și Engels contau că revista va putea fi difuzată și printre emigranții germani din America. Majoritatea materialelor (articole, cronici, recenzii) erau scrise de Marx și Engels, care asiguraseră totodată revistei colaborarea adepților lor W. Wolff, J. Weydemeyer și G. Eccarius. Dintre lucrările întemeietorilor marxismului au fost publicate în această revistă: „Luptele de clasă în Franța” de Marx, „Campania pentru constituția Reichului” și „Războiul țărănesc german” de Engels, precum și o serie de alte lucrări. În lucrările publicate în această revistă, întemeietorii marxismului au făcut bilanțul revoluției din 1848—1849 și au dezvoltat teoria și tactica partidului proletar revoluționar. Revista și-a încetat apariția din cauza îngrădirilor polițienești din Germania și a lipsei de mijloace materiale. — 43.
- 60 Articolul „*Noua mașinație financiară, sau Gladstone și bănușii*” a fost primul din seria de articole scrise de Marx în legătură cu bugetul guvernului de coaliție, prezidat de Aberdeen, și publicate de el în „*People's Paper*” paralel cu articolele cu aceeași temă scrise pentru „*New York Daily Tribune*”.
- „*The People's Paper*” — săptămînal cartist, fondat în mai 1852 la Londra de către E. Jones, unul dintre conducătorii cartismului revoluționar, prieten al lui Marx și Engels. Din octombrie 1852 pînă în decembrie 1856 au colaborat la acest ziar Marx și Engels, ajutînd totodată și la redactarea lui. În afară de articolele scrise pentru „*People's Paper*”, ziarul acesta retipărea principalele articole publicate de Marx și Engels în „*New York Daily Tribune*”. În această perioadă, „*People's Paper*” apăra în mod consecvent interesele clasei muncitoare și propaga ideile socialismului. Apropierea lui Jones de radicalii burgezi a avut ca urmare încetarea colaborării lui Marx și Engels la „*People's Paper*” și ruperea temporară a legăturilor lor cu Jones. În iunie 1858 ziarul a trecut în mîinile unor oameni de afaceri burgezi. — 46.
- 61 Majoritatea datelor cuprinse în tabelul de față au fost luate de Marx din lucrarea: W. Cobbett. „*Paper against Gold*” („*Banii de hirtie împotriva aurului*”), Londra, 1828, pag. 21—25.

- În tabelul lui Cobbett, ca an al începerii domniei reginei Ana figurează anul 1701, în conformitate cu calendarul care era în vigoare în Anglia înainte de 1752 și potrivit căruia anul nou începea la 25 martie (după stilul nou, anul începerii domniei ei este anul 1702). În partea a doua a tabelului („Cheltuielile statului”), în textul articolului publicat în „People's Paper” suma cheltuielilor statului pe 1809 (82.027.288 l. st.) a fost trecută din greșeală ca sumă a cheltuielilor lui pe 1801. În ediția de față a fost restabilită cifra corespunzătoare acestui an, indicată în lucrarea lui Cobbett. — 46.
- 62 Din cuvîntarea rostită de Disraeli în Camera comunelor la 8 aprilie 1853 cu prilejul dezbaterii bugetului prezentat de Gladstone. — 47.
- 63 *Compania Mărilor Sudului* a fost fondată în Anglia pe la 1712, avînd ca obiect fictiv comerțul cu America de Sud și cu insulele din Oceanul Pacific; obiectul ei adevărat era specula cu titluri de stat. Obținînd din partea guvernului o serie de privilegii și drepturi de monopol, printre care și dreptul de a emite hirtii de valoare în numele statului, *Compania Mărilor Sudului* a desfășurat o vastă activitate de speculă, care s-a soldat în 1720 cu falimentul ei. Activitatea companiei a contribuit la sporirea datoriei publice a Angliei. — 48.
- 64 În prima ediție rusă a *Operelor* lui K. Marx și F. Engels, acest articol a fost publicat incomplet. Partea din text care coincide cu textul articolului lui Marx „Noua mașinație financiară, sau Gladstone și bănuții”, publicat în „People's Paper”, a fost omisă (vezi volumul de față, pag. 56—58, de la cuvintele: „1. Fiecare 100 l. st...” pînă la cuvintele: „Situția guvernului de coaliție...”). — 52.
- 65 În conformitate cu procedura în vigoare în parlamentul englez, la discutarea unor probleme importante Camera comunelor se declară întrunită în ședință plenară în calitate de comitet. (Committee of the whole House); în asemenea ședințe îndatoririle de președinte (Chairman of the Committees) sînt îndeplinite de una dintre persoanele trecute pe lista de președinți, anume desemnată în acest scop de șpicherul Camerei comunelor. — 52.
- 66 Este vorba de dezbaterea care a avut loc în Camera comunelor în februarie-martie 1853 în legătură cu sistemul de învățămînt din colegiul catolic de la Maynooth (Irlanda). Acest colegiu a fost înființat în 1846 cu scopul de a atrage de partea claselor dominante din Anglia clerul catolic irlandez și de a slăbi astfel mișcarea de eliberare națională din Irlanda. — 59.
- 67 Marx citează din articolul lui E. Jones „Prietenul poporului”, publicat în „People's Paper” din 16 aprilie 1853. — 61.
- 68 *Brigada irlandeză* — fracțiunea deputaților irlandezi în parlamentul Marii Britanii. În deceniul al 6-lea al secolului al XIX-lea, mulți dintre membrii ei erau reprezentanții aripii conciliatoare, de dreapta a mișcării naționale, aripă care exprima interesele virfurilor burgheziei irlandeze, interesele proprietarilor funciari și ale cercurilor clericale catolice. În același timp făceau parte din rîndurile ei și unii liberali irlandezi, care se sprijineau pe arendașii înstăriți. În condițiile echilibrului care se stabilise între torii și whigi, brigada

irlandeză și adepții școlii din Manchester aveau posibilitatea să schimbe raportul de forțe din parlament, să influențeze desfășurarea luptei parlamentare și să decidă uneori soarta guvernului. — 61.

- 69 Școala din Manchester — curent economic care exprima interesele burgheziei industriale. Adepții acestui curent, liber-schimbistii, militau pentru libertatea comerțului și pentru neamestecul statului în viața economică. Centrul de agitație al liber-schimbistilor era la Manchester, unde în fruntea acestei mișcări se aflau doi fabricanți de textile, Cobden și Bright, care în 1838 au organizat Liga împotriva leșilor cerealelor. În deceniile al 5-lea și al 6-lea, liber-schimbistii au format o grupare politică aparte, care a intrat mai târziu în partidul liberal din Anglia. — 61.
- 70 Printre „impozitele pe cunoștințe” („Taxes on Knowledge”) se numărau în Anglia: impozitul pe anunțuri, taxa de timbru pe ziare și impozitul pe hirtie. — 61.
- 71 După lovitura de stat bonapartistă de la 2 decembrie 1851 din Franța, Palmerston, pe atunci ministru de externe al Angliei, într-o convorbire cu ambasadorul Franței la Londra a declarat că aprobă acțiunile uzurpatoare ale lui Ludovic Bonaparte (Marx îl numește pe acesta din urmă „eroul de pe platoul Satory”, făcând aluzie la revista militară care a avut loc în toamna anului 1850 pe platoul Satory, în apropiere de Versailles, și pe care Ludovic Bonaparte voia s-o transforme într-o demonstrație bonapartistă). Deoarece a făcut aceste declarații fără asentimentul celorlalți membri ai cabinetului whig, el a trebuit să-și prezinte demisia în decembrie 1851, deși în principiul guvernul englez era de acord cu punctul lui de vedere. Palmerston a fost primul în Europa care a recunoscut regimul bonapartist din Franța. Deținând portofoliul internelor în guvernul Aberdeen, format în decembrie 1852, Palmerston a fost inspiratorul prigoanei judiciare și polițienești și al campaniei calomnioase de presă dezlănțuite împotriva emigranților politici germani, maghiari, italieni etc. care trăiau în Anglia. Corespondența emigranților era perlustrată, iar activitatea și planurile lor deveneau cunoscute poliției din Austria și din celelalte țări reacționare de pe continent datorită informațiilor corespunzătoare pe care acestea din urmă le primeau de la ministerul de interne al Angliei. Agenții de poliție străini primeau tot concursul în organizarea spionării emigranților. Palmerston își camufla acțiunile contrarevoluționare sub paravanul unei frazeologii fățarnice pe tema atașamentului său față de principiile constituționale și democratice. — 62.
- 72 Regele Francisc I al Franței, după înfrângerea suferită în 1525 lângă Pavia în războiul dus împotriva lui Carol al V-lea, regele Spaniei și împăratul Germaniei, într-o scrisoare trimisă din captivitate mamei sale, scria că „totul e pierdut, afară de onoare”. — 62.
- 73 Marx se referă la „Allgemeine Encyclopädie der Wissenschaften und Künste” („Enciclopedia generală a științelor și artelor”), a cărei editare fusese începută de oamenii de știință germani J. S. Ersch și J. G. Gruber în 1818. În 1890, când a fost terminată tipărirea ei, enciclopedia număra 167 de volume. — 62.

- 74 Publicînd acest articol, redacția ziarului „New York Daily Tribune” a publicat în legătură cu el, în același număr al ziarului (din 6 mai 1853), următoarea notă redacțională: „În articolul d-rului Marx, corespondentul nostru de la Londra, articol pe care îl publicăm în numărul de față al ziarului «Tribune», cititorii noștri vor găsi o analiză măiastră a bugetului prezentat de d-l Gladstone și a poziției pe care au adoptat-o față de acest buget partidele existente astăzi în Anglia. N-am întilnit nicăieri o critică mai iscusită la adresa acestui buget și a autorului lui și nici nu presupunem că ceva asemănător ar putea să apară”.
- În prima ediție a Operelor lui K. Marx și F. Enghels articolul a fost publicat incomplet, fără partea referitoare la subtitlurile: „Dezordine la Constantinopol. — Mania spiritismului în Germania”. — 72.
- 75 Este vorba de protocolul de la Londra din 8 mai 1852 cu privire la integritatea monarhiei daneze, semnat de reprezentanții Rusiei, Austriei, Angliei, Franței, Prusiei și Suediei, împreună cu reprezentanții Danemaricii. La baza acestui acord a fost pus protocolul adoptat la 4 iulie 1850 de către sus-menționații participanți la Conferința de la Londra (cu excepția Prusiei), protocol care a statornicit principiul indivizibilității posesiunilor coroanei daneze, inclusiv ducatele Schleswig și Holstein. În protocolul de la Londra, împăratul Rusiei (în calitate sa de urmaș al lui Karl-Peter-Ulrich, duce de Holstein-Gottorp, care a domnit în Rusia sub numele de Petru al III-lea) a fost menționat ca unul dintre pretendenții legitimi la tronul danez, care au renunțat la drepturile lor în favoarea ducelui Christian de Glücksburg, proclamat în consecință moștenitor al regelui Frederic al VII-lea. Prin aceasta s-a creat un precedent pentru pretențiile țarilor ruși la tronul danez în cazul stingerii dinastiei von Glücksburg. — 72.
- 76 Marx se referă la încercările întreprinse de papă în 1850 de a numi episcopi catolici în Anglia, ceea ce a provocat împotrivirea bisericii anglicane și a guvernului englez. În 1851 a fost votată o lege prin care numirile făcute de papă au fost declarate nule și neavenite. — 72.
- 77 „*Frankfurter Journal*” — cotidian burghez german, care a apărut la Frankfurt pe Main din secolul al XVII-lea pînă în 1903. — 72.
- 78 La începutul deceniului al 6-lea al secolului trecut, mania spiritismului luase o mare răspîndire în Germania. — 72.
- 79 Marx citează, cu unele schimbări, prima propoziție din următorul pasaj al broșurii lui Sieyès „Ce este starea a treia?” („Qu'est-ce que le tiers-état?”), apărută în 1789 în ajunul revoluției burghize franceze: „Ce este starea a treia? — Totul. — Ce a fost ea sub raport politic pînă acum? — Nimic. — Ce vrea ea? — Să fie ceva”. — 75.
- 80 *Printing-house-square* — piață din Londra unde își are sediul redacția centrală a ziarului „Times”. — 76.
- 81 *Mayfairienii*, sau *radicalii din Mayfair* — așa era supranumit grupul pseudoradicalilor (Molesworth, B. Osborne și alții), care în realitate reprezentau partea aristocrației engleze care cocheta cu cercurile democratice. Cuvîntul „mayfairieni” provine de la denumirea unuia din-

- tre cele mai elegante cartiere ale Londrei, cartierul Mayfair, care e locuit de aristocrați. — 80.
- 82 Este vorba de poziția reacționară a guvernului de coaliție Aberdeen și în special de cea a ministrului de interne al acestui guvern, Palmerston, față de emigranții politici care trăiau în Anglia și de serviciile pe care guvernul le aducea poliției din Austria și din alte țări în lupta împotriva mișcării democratice revoluționare (vezi adnotarea 71). — 80.
- 83 În conformitate cu procedura în vigoare în parlamentul englez la dezbaterile unor probleme importante în legătură cu acoperirea cheltuielilor statului, Camera comunelor se declară întrunită în calitate de comitet pentru căutare de mijloace (Committee of Ways and Means). Este unul dintre cazurile în care Camera comunelor se întrunește în ședința plenară în calitate de comitet (vezi adnotarea 65). — 82.
- 84 Publicînd acest articol al lui Marx, redacția ziarului „New York Daily Tribune” i-a adăugat o parte dintr-un alt articol (despre evenimentele din Elveția) trimis de Marx la New York și care fusese scris de Engels. Acest din urmă articol a fost publicat în ziarul „Tribune” sub semnătura lui Marx și sub titlul „Situația politică a Republicii elvețiene” (vezi articolul următor din volumul de față, pag. 94). În ediția de față, ambele articole se tipăresc așa cum au fost publicate în ziarul „Tribune”. — 90.
- 85 Este vorba de articolul „Procesul recent de la Colonia” (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 8, ed. a doua rusă, pag. 416—422). Articolul a fost scris de Engels la rugămintea lui Marx, care în timpul acela lucra la pamfletul „Dezvăluiri asupra procesului comunistilor de la Colonia”, și a fost publicat în ziarul „Tribune” sub semnătura lui Marx, deoarece Engels nu era un corespondent oficial al ziarului. — 90.
- 86 Marx se referă, probabil, la un articol care n-a fost publicat în „New York Daily Tribune” și care n-a ajuns pînă la noi. — 92.
- 87 *Sonderbund* — alianță separată, încheiată în 1843 de șapte cantoane elvețiene catolice, economicește înapoiate, cu scopul de a împiedica înfăptuirea unor prefaceri burgheze progresiste în Elveția și de a apăra privilegiile bisericii și ale iezuiților. Hotărîrea dietei elvețiene din iulie 1847 cu privire la dizolvarea Sonderbund-ului l-a determinat pe acesta să înceapă, în noiembrie același an, ostilitățile împotriva celorlalte cantoane. La 23 noiembrie 1847 armata Sonderbund-ului a fost bătută de trupele guvernului federal. Elementele separatiste reacționare din rîndurile clerului catolic și ale păturii patriciene de la orașe, care stătuseră în fruntea Sonderbund-ului, au încercat de repetate ori, și după înfrîngerea acestuia, să împiedice înfăptuirea reformelor liberale și să acapareze puterea în diferite cantoane, folosind în acest scop partea conservatoare, înapoiată, a țărănimii. — 92.
- 88 După ce a apărut în „New York Daily Tribune”, articolul „Situația politică a Republicii elvețiene” a fost publicat în limba germană, cu

unele mici prescurtări, sub titlul „Elveția”, în numerele din 1 și 4 iunie 1853 ale ziarului „Die Reform” din New York. După aceasta ziarul a continuat să publice, în traducere sau în rezumat, o serie de articole publicate de Marx în „Tribune”. În această acțiune de popularizare în coloanele ziarului „Die Reform” a articolelor publicate de Marx în „Tribune”, rolul principal l-au avut J. Weydemeyer și A. Cluss, amândoi foști membri ai Ligii comuniștilor.

„Die Reform” — ziar american, organ al Ligii muncitorești americane, formată în majoritate din muncitori emigranți germani; a apărut în limba germană, la New York, de la 5 martie 1853 pînă la 26 aprilie 1854, la început ca ziar săptămînal, apoi ca bisăptămînal, iar de la 15 octombrie 1853 zilnic. Unul dintre redactorii gazetei a fost prietenul și tovarășul de luptă al lui Marx, Joseph Weydemeyer, sub a cărui influență ziarul a păstrat mult timp un caracter radical. În coloanele lui se retipăreau deseori articole publicate de Marx și Engels în „New York Daily Tribune”. Marx căuta să asigure acestui ziar colaborarea unor adepți ai săi (Eccarius, Pieper, Dronke). În activitatea ziarului se făcea simțită și influența elementelor mic-burghize din redacție, influență care a devenit precumpănitoare la sfîrșitul existenței lui. — 94.

89 Este vorba de Congresul de la Viena (septembrie 1814—iunie 1815). La 20 martie 1815 marile puteri participante la congres au semnat declarația cu privire la garantarea „neutralității veșnice” a Elveției. — 94.

90 Conflictul dintre Franța și Elveția a avut loc în decembrie 1851—ianuarie 1852 în legătură cu cererea lui Ludovic Bonaparte ca Elveția să expulzeze pe emigranții republicani francezi adversari ai loviturii de stat din 2 decembrie 1851. Guvernul Elveției, care pe vremuri, în 1836, fusese supus la amenințări însoțite de demonstrații militare din partea monarhiei din iulie pentru că oferise azil emigranților francezi, printre care se afla și Ludovic Napoleon însuși, a fost silit, ca și în 1836, să facă concesiuni serioase.

Neuchâtel (denumirea germană: Neuenburg) — canton elvețian care se afla totodată sub suzeranitatea monarhiei prusiene. În urma revoluției burghize din februarie 1848, Neuchâtel a fost proclamat republică independentă de Prusia. În legătură cu aceasta a izbucnit un conflict grav între Prusia și Republica Elvețiană, care a durat pînă în 1857, cînd numai datorită amestecului diplomatic al altor state, în special al Franței, regele Prusiei a fost nevoit să renunțe la pretențiile sale asupra cantonului Neuchâtel.

În 1853 a izbucnit între Austria și Elveția un conflict în legătură cu azilul acordat de cantonul elvețian Tessin participanților la mișcarea de eliberare națională italiană care emigraseră în Elveția din regiunile italiene aflate sub stăpînirea Austriei, mai ales din Lombardia, după insurecția nereușită de la 6 februarie 1853 din Milano. — 95.

91 Vezi articolul lui Engels „Războiul civil din Elveția”, publicat la 14 noiembrie 1847 în „Deutsche-Brüsseler-Zeitung”, care din toamna anului 1847 era de fapt organul Ligii comuniștilor, condusă de Marx și Engels (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 4, Editura politică, 1958, pag. 392—399). — 95.

- 92 În 1851 a izbucnit în China o mișcare de eliberare antifeudală, care a luat caracterul unui mare război țărănesc. Începută la sud, în provincia Huansi, ea s-a întins apoi în provinciile centrale, cuprinzând aproape întreaga regiune a cursului inferior și mijlociu al fluviului Ianțzi. În cursul războiului, răsculații au întemeiat „Statul ceresc al marii prosperității” („Taipin tian-go”), cu capitala la Nanchin; după denumirea statului, întreaga mișcare a fost denumită mișcarea taipină. Taipinii nimiceau pe feudalii manciurieni care dominau în China, desființau birurile, lichidau marea proprietate feudală. Mișcarea a căpătat și o nuanță religioasă, lucru caracteristic pentru o mișcare țărănească, mai ales în Orient, dând astfel o lovitură preoțimii budiste și mănăstirilor, care erau reazemul dinastiei manciuriene. Revoluția taipină, care a pus bazele luptei largi a poporului chinez împotriva orînduirii feudale și a cotropitorilor străini, nu a fost însă în stare să lichideze modul de producție feudal în China. În statul taipin s-a format o pătură feudală proprie care tindea spre un compromis cu clasele stăpînitoare, ceea ce a fost una dintre cauzele decăderii acestei mișcări. Lovitura principală împotriva revoluției a fost dată prin intervenția fățișă a Angliei, S.U.A. și Franței (la început aceste puteri au dat ajutor dinastiei manciuriene, camuflindu-se sub paravanul „neutralității”), ale căror forțe armate împreună cu trupele feudalilor chinezi au înăbușit în 1864 răscoala taipină. — 102.
- 93 Este vorba de primul război „al opiuului” (1839—1842) — război de cotropire dus de Anglia împotriva Chinei și care a însemnat începutul transformării Chinei într-o țară semicolonială. Ca pretext pentru începerea războiului a servit faptul că autoritățile chineze au distrus la Canton niște stocuri de opiu care aparțineau unor comercianți străini. Profitînd de înfrîngerea Chinei feudale, înapoiate, colonialiștii englezi i-au impus tratatul de pace spoliator de la Nanchin (29 august 1842), care prevedea deschiderea unui număr de cinci porturi pentru comerțul englez (Canton, Amoi, Fucijou, Nimbo, Șanghai), trecerea insulei Honcong în „posesiunea veșnică” a Angliei și plata de către China a unei contribuții enorme. Printr-un protocol adițional încheiat în 1843, China s-a obligat de asemenea să acorde străinilor dreptul de exteritorialitate. — 104.
- 94 Este vorba de descoperirea unor bogate zăcăminte de aur în California în 1848 și în Australia în 1851, descoperire care a avut o mare înflurire asupra dezvoltării economice a țărilor din Europa și din America. — 105.
- 95 La începutul secolului al XVII-lea, China a început să fie amenințată de triburile manciuriene unite (care, la fel ca și populațiile turcomongole, se mai numeau și tătari, după denumirea unuia dintre triburile mongole care trăia în nord-estul Mongoliei și Mancuriiei pe vremea creării imperiului lui Ghinghiz-han). Năvălirea manciurienilor a dus la instaurarea în China a dominației dinastiei manciuriene Ţin (1644—1912). Cucerirea Chinei de către manciurieni, care a întâmpinat din partea poporului chinez o rezistență înverșunată, purtînd pînă în 1683 caracterul unei lupte armate fățișe, a fost înlesnită de criza statului feudal de sub dominația celor din urmă împărați din dinastia Min și de trecerea în lagărul cuceritorilor a unei părți din nobilimea chineză, înspăimîntată de mișcările țărănești. — 108.

- 96 În prima ediție a Operelor lui K. Marx și F. Engels, acest articol a fost publicat incomplet, fără partea referitoare la subtitlurile „Situația din Olanda. — Danemarca. — Conversiunea datoriei publice britanice”. — 111.
- 97 „*Neue Rheinische Zeitung. Organ der Demokratie*” („Noua gazetă renană. Organ al democrației”) — a apărut zilnic sub conducerea lui Marx, la Colonia, de la 1 iunie 1848 pînă la 19 mai 1849. Din redacție făceau parte: Engels, precum și W. Wolff, G. Weerth, F. Wolff, E. Dronke, F. Freiligrath și H. Bürgers.
- Ca organ de luptă al aripii proletare a democrației, „Noua gazetă renană” a avut rolul de educator al maselor populare, ridicindu-le la luptă împotriva contrarevoluției. Articolele de fond, care precizau poziția gazetei în problemele fundamentale ale revoluției din Germania și din Europa, erau scrise, de regulă, de Marx și Engels.
- Poziția hotărîită și intransigentă a gazetei, internaționalismul ei militant, faptul că în coloanele ei era demascată politica guvernului prusian și a autorităților locale din Colonia, toate acestea au făcut ca „Noua gazetă renană” să fie chiar din primele luni de existență a ei ținta unor atacuri furibunde din partea presei feudale-monarhice și liberale-burgheze, precum și a unor persecuții din partea guvernului, care s-au întetît mai ales după lovitura de stat contrarevoluționară care a avut loc în Prusia în noiembrie-decembrie 1848.
- În pofida prigoanei și a șicanelor polițienești, „Noua gazetă renană” a apărut cu mult curaj interesele democrației revoluționare, interesele proletariatului. În mai 1849, în condițiile ofensivei generale a contrarevoluției, guvernul prusian, profitînd de faptul că Marx nu obținuse cetățenia prusiană, a dispus expulzarea lui din Prusia. Expulzarea lui Marx și represaliile împotriva celorlalți redactori ai „Noii gazete renane” au dus la încetarea apariției ei. Ultimul număr al ziarului „Noua gazetă renană”, nr. 301, tipărit în roșu, a apărut la 19 mai 1849. În articolul de adio către muncitori, redactorii ziarului au declarat că „ultimul lor cuvînt va fi întotdeauna și pretutindeni: eliberarea clasei muncitoare!”. — 111.
- 98 „*The Observer*” — săptămînal englez de orientare conservatoare; a apărut la Londra cu începere din 1791. — 113.
- 99 *Downing Street* — stradă din centrul Londrei unde se află reședința oficială a guvernului.
- Cele trei prezenții* — potrivit împărțirii administrative a Indiei britanice, denumirea teritoriilor Bengalului, Bombayului și Madrasului, care erau conduse de guvernatori numiți de Compania Indiilor orientale. Prin actul din 1773 cu privire la guvernarea Indiei, guvernatorul Bengalului a fost ridicat la rangul de guvernator general al tuturor posesiunilor engleze din India. — 114.
- 100 Este vorba de Asociația pentru reforme în Indiile orientale, întemeiată de liber-schimbistul John Dickinson în martie 1853. — 114.
- 101 Vechiul litigiu dintre biserica greco-ortodoxă și biserica romano-catolică cu privire la dreptul de a dispune de așa-zisele „locuri sfinte” din Ierusalim și Betleem (Palestina) a fost pus din nou pe tapet în 1850, din inițiativa lui Ludovic Bonaparte, și a luat curînd proporțiile

unui mare conflict diplomatic între Rusia țaristă, care apăra privilegiile clerului ortodox, și Franța, care era de partea catolicilor. Pentru ambele părți, acest litigiu nu era decît un mijloc de luptă pentru hegemonie în Orientul apropiat. Guvernul turc, care șovăia, cedase la început cererilor franceze, dar la 4 mai 1853, în timp ce Menșikov se afla în Turcia, a fost nevoit să consimtă să garanteze drepturile și privilegiile speciale ale bisericii ortodoxe (firmanul respectiv a fost emis de sultan o lună mai tîrziu). În același timp, sultanul, sprijinit de ambasadorii Angliei și Franței, a respins cererea lui Nikolai I de a fi recunoscut ca protector al populației ortodoxe din Imperiul otoman. — 115.

- 102 „*Journal des Débats*” — denumirea prescurtată a cotidianului burghez francez „*Journal des Débats politiques et littéraires*”; a fost fondat la Paris în 1789. În perioada monarhiei din iulie a fost un ziar guvernamental, organ al burgheziei orléaniste. În timpul revoluției din 1848 a exprimat vederile burgheziei contrarevoluționare, al așa-zisului partid al ordinii. După lovitura de stat din 1851, organ al opoziției orleaniste moderate. În citatul pe care Marx l-a reproduș din acest ziar în articolul de față este greșit arătat că înmînarea ultimatumului de către Menșikov a avut loc la 7 mai; în realitate ea a avut loc la 5 mai 1853. — 115.
- 103 *Tratatul de la Kuciuk-Kainargi* — tratat de pace încheiat între Rusia și Turcia la 21 (10) iulie 1774, ca urmare a victoriei Rusiei în războiul ruso-turc din 1768—1774. Prin efectul acestui tratat, Rusia a căpătat o parte din litoralul nordic al Mării Negre între Bugul de sud și Nipru împreună cu cetatea Kinburn, precum și Azovul, Kerciul și Eni-Kale, obținînd totodată recunoașterea independenței Crimeii, ceea ce a înlesnit ulterior alipirea ei de Rusia. Vasele de comerț ale Rusiei au obținut dreptul de liberă navigație prin Bosfor și Dardanele. În același timp, sultanul Turciei se obliga să acorde o serie de privilegii bisericii greco-ortodoxe; printre altele articolul 14 prevedea dreptul de a zidi o biserică ortodoxă la Constantinopol. — 115.
- 104 Este vorba de faptul că în 1853 Austria a rupt legăturile diplomatice cu Piemontul (Sardinia) din cauza ocrotirii acordate de autoritățile din Piemont emigranților din Lombardia (care se afla sub dominația Austriei) care participaseră la mișcarea de eliberare națională din 1848—1849 și la insurecția din Milano de la 6 februarie 1853. — 118.
- 105 „*Révolutions de Paris*” — săptămînal democratic-revoluționar; a apărut la Paris din iulie 1789 pînă în februarie 1794. — 118.
- 106 După proclamarea lui Ludovic Bonaparte ca împărat al francezilor în decembrie 1852, Nikolai I, de comun acord cu curțile Austriei și Prusiei, a folosit în mesajele adresate acestuia expresia „sire și bun prieten”, în locul formulei „sire și frate scump”, folosită de obicei între monarhii „legitimi”, intitulîndu-l totodată nu „împăratul Napoleon al III-lea”, ci „împăratul Ludovic Bonaparte”. Contrar înțelegerii stabilite, curțile Austriei și Prusiei au folosit în mesajele lor către împăratul Franței formula uzuală, dar și ele, subliniind necesitatea de a respecta hotărîrile Congresului de la Viena, făceau aluzie la caracterul nelegitim al domniei lui Ludovic Bonaparte, deoarece

- actele Congresului de la Viena interziceau dinastiei Bonaparte să ocupe tronul Franței. — 118.
- 107 „*La Patrie*” — cotidian francez, fondat în 1841 ; în 1850 exprima interesele monarhiștilor uniți, grupați în așa-zisul partid al ordinii ; după lovitura de stat din 2 decembrie 1851 a devenit ziar bonapartist. — 119.
- 108 „*La Presse*” — cotidian burghez, a apărut la Paris cu începere din 1836 ; în 1848—1849, organ al republicanilor burgezi, mai târziu organ antibonapartist ; redactor al acestui ziar a fost Emile de Girardin. — 119.
- 109 *Buiukdere* — localitate de vilegiatură pe malul Bosforului în apropiere de Constantinopol ; aici se afla reședința de vară a ambasadei ruse din Turcia. — 119.
- 110 „*Le Siècle*” — cotidian francez care a apărut la Paris din 1836 până în 1939. În deceniul al 5-lea al secolului al XIX-lea, oglindea părerile aceleși părți din mica burghezie care se limita la revendicarea unor reforme constituționale moderate ; în deceniul al 6-lea, ziar republican moderat. — 119.
- 111 În prima ediție rusă a Operelor lui K. Marx și F. Engels, acest articol a fost publicat fără primele două alineate. — 125.
- 112 Articolul care conține faptul menționat aici n-a fost găsit în „*New York Daily Tribune*”. — 125.
- 113 Este vorba de „*Allgemeine Zeitung*”, cotidian reacționar german, fondat în 1798 ; între 1810 și 1882 a apărut la Augsburg. — 126.
- 114 Este vorba de volumul al 6-lea al lucrării lui E. F. Beaumont-Vassy „*Histoire des États européens depuis le Congrès de Vienne*”, t. 1-6 („Istoria statelor europene în perioada de după Congresul de la Viena”, vol. 1—6). Paris, 1843—1853, volum care a apărut în 1853 sub titlul : „*Empire Russe*” („Imperiul rus”). Citatul care urmează în articol este luat de Marx din pag. 346—347 a acestui volum. — 127.
- 115 Este vorba de partea a II-a („*The Danish succession*”) a secțiunii „*Nordul*” („*The North*”) a broșurii lui D. Urquhart „*Progress of Russia in the West, North and South*” („Înaintarea Rusiei spre vest, nord și sud”). Articolul promis de Marx n-a apărut în „*New York Daily Tribune*”. — 128.
- 116 *Adepții lui Wesley*, sau *metodiștii* — sectă religioasă fondată în secolul al XVIII-lea în Anglia de John Wesley. La sfârșitul secolului al XVIII-lea, această sectă s-a despărțit de biserica anglicană și, ca una dintre variantele protestantismului, a căpătat o largă răspîndire în S.U.A. și în Canada. O trăsătură esențială a sectei adepților lui Wesley este obligativitatea de a îndeplini riguros și metodic ritualurile religioase și celelalte prescripții ale bisericii. — 130.
- 117 În articolul de față, Marx a folosit câteva idei expuse de Engels în scrisoarea pe care i-a trimis-o la 6 iunie 1853. În prima ediție rusă a

Operelor lui K. Marx și F. Engels, acest articol a fost tipărit fără primele două alineate. — 135.

- 118 *Religia Lingamului* — cultul divinității Șiva, răspândit mai ales în rîndurile sectei din India de sud a lingaiților (de la „linga” — emblema lui Șiva), una dintre sectele hinduismului, ale căror dogme nu recunosc deosebirile de castă și resping posturile, aducerea de jertfe și pelerinajul.

Juggernaut — incarnarea lui Vișnu, una dintre cele mai înalte divinități hinduse. Cultul lui Juggernaut se distingea printr-un ritual neobișnuit de pompos, ca și printr-un fanatism religios extrem, care se manifesta prin autoflagelare și prin sinucideri ale credincioșilor. În zilele sărbătorilor mari, unii dintre credincioși se aruncau sub roțilele carului care ducea statuia lui Vișnu-Juggernaut. — 135.

- 119 *Mogoli* — cuceritori de origine tiurcă; au năvălit în India la începutul secolului al XVI-lea, venind din partea răsăriteană a Asiei centrale, și au întemeiat în 1526, în India de nord, imperiul Marilor Mogoli (așa se numea dinastia domnitoare a acestui imperiu). În ochii contemporanilor, fondatorii imperiului mogol erau urmașii direcți ai cuceritorilor mongoli din timpul lui Ghinghiz-han, de unde și denumirea de „mogoli”. Statul întemeiat de mogoli a luat o extindere considerabilă, supunîndu-și, pe la mijlocul secolului al XVII-lea, cea mai mare parte din India și o parte din Afganistan. Dar în urma războaielor țărănești și a creșterii împotrivirii pe care popoarele Indiei o opuneau cuceritorilor musulmani, precum și datorită neîncetatei lupte intestine și accentuării tendințelor feudale-separatiste, imperiul Marilor Mogoli a început să decadă și, în prima jumătate a secolului al XVIII-lea, s-a destrămat efectiv.

Heptarhie — termen folosit în istoriografia engleză pentru desemnarea orînduirii politice a Anghiei la începuturile evului mediu, cînd țara era împărțită în șapte regate anglo-saxone (sec. VI—VIII); Marx folosește prin analogie același termen pentru a desemna fărîmițarea feudală a Deccanului (India centrală și de sud) înainte de cucerirea lui de către musulmani. — 136.

- 120 Insula Salseta, situată la nord de Bombay, era renumită prin cele 109 temple budiste construite în peșteri. — 136.
- 121 „*Laissez faire, laissez aller*” — deviza economiștilor liber-schimbști burghezi, adepți ai libertății comerțului și al neamestecului statului în sfera relațiilor economice. — 137.
- 122 Marx citează o dare de seamă a comitetului Camerei comunelor, publicată în 1812; citatul se găsește reproduș în cartea: G. Campbell, „Modern India: a Sketch of the System of Civil Government” („India contemporană: O schiță a sistemului de guvernare civilă”). Londra, 1852, pag. 84—85. — 139.
- 123 „*The Globe*” — denumire prescurtată a ziarului de seară englez „The Globe and Traveller”, care apare la Londra cu începere din 1803; organ al whigilor; în perioadele cînd whigii au fost la cîrma statului, ziar guvernamental; începînd din 1866, organ al conservatorilor. — 142.

- 124 Legea cu privire la ziua de muncă de 10 ore, aplicabilă numai adolescenților și femeilor, a fost adoptată de parlamentul englez la 8 iunie 1847. Legea pentru interzicerea retribuiri în mărfuri a muncii prestate de muncitori a fost adoptată în 1831. În practică însă numeroși fabricanți ignorau aceste legi. — 143.
- 125 Este vorba de legea cu privire la uniuni, sau legea cu privire la coalițiile muncitorești, adoptată de parlamentul englez în 1825. Legea a confirmat abrogarea interzicerii uniunilor muncitorești (trade-unionurile), abrogare votată de parlament în 1824, dar a limitat la minimum activitatea lor. În special, orice agitație prin care muncitorii erau îndemnați să intre în uniuni sau să participe la greve era declarată „constringere” sau „violență” și pedepsită ca o infracțiune de drept comun. — 143.
- 126 Este vorba de mitingul organizat de cartiști la 2 august 1846 la Blackstone-Edge. Mitingul la care urma să participe Jones a avut loc la 19 iunie 1853. — 143.
- 127 „*The Press*” — săptăminal englez, organ al conservatorilor; a apărut la Londra din 1853 pînă în 1866. — 145.
- 128 În prima ediție rusă a Operelor lui K. Marx și F. Engels, acest articol a fost publicat incomplet, fără partea referitoare la subtitlurile: „Bugetul. — Taxa pe suplimentele de ziar. — Corupția parlamentară”. — 150.
- 129 Este vorba de proiectul de convenție sau de sened (tratat) între Rusia și Turcia, prezentat de Menșikov sub formă de cerere ultimativă adresată Porții, după ce la 4 mai 1853 a fost reglementată problema „locurilor sfinte” (vezi adnotarea 101). Acest proiect, care prevedea nu numai garantarea libertății religioase a populației ortodoxe din Imperiul turcesc, ci și recunoașterea de fapt a protectoratului țarului rus asupra ei, a fost respins de sultan. — 151.
- 130 Tratatul de la București din 1812 dintre Rusia și Turcia a confirmat acordurile intervenite anterior între aceste două țări în ceea ce privește recunoașterea unui șir de drepturi de autonomie pentru Moldova și Muntenia, precum și dreptul Rusiei de a apăra în fața Porții interesele populației ortodoxe din Principatele dunărene, drept stabilit încă prin tratatul de la Kuciuk-Kainargi din 1774. Prin tratatul de la Adrianopole din 1829, Moldova și Muntenia au dobîndit autonomia în tot ce privește administrația lor internă; totodată se instituia în principate protectoratul de fapt al Rusiei, care căpătase dreptul de a ocupa principatele, precum și de a influența orînduirea lor de stat și alegerea domnitorilor. — 152.
- 131 *Convenția de la Balta-Liman* — acord intervenit între Rusia și Turcia la 1 mai (19 aprilie) 1849 în legătură cu staționarea trupelor lor în Moldova și Muntenia, unde au fost trimise cu scopul de a înnăbuși mișcarea revoluționară. Potrivit convenției, regimul de ocupație urma să fie menținut pînă la înlăturarea deplină a pericolului revoluționar (trupele străine au fost evacuate din principate abia în 1851); totodată se introducea vremelnice principiul numirii domnitorilor de că-

- tre sultan, cu consimțământul țarului, și se prevedea o serie de măsuri din partea Rusiei și a Turciei, inclusiv o nouă ocupație militară în cazul izbucnirii unei noi revoluții. În cele ce urmează, Marx citează liber conținutul articolului al 4-lea al convenției. — 152.
- 132 *Convenția din 1841* — convenție cu privire la strîmtorile Mării Negre, semnată la Londra la 13 iulie 1841 de Rusia, Anglia, Franța, Austria și Prusia, de o parte, și de Turcia, de altă parte. Convenția stabilea că în timp de pace Bosforul și Dardanelele vor fi închise navelor de război ale tuturor puterilor. Convenția nu prevedea regimul strîmtorilor în timp de război, ceea ce dădea Turciei posibilitatea de a decide singură în acest caz dacă să admită sau nu trecerea navelor de război ale statelor străine. — 153.
- 133 „*L'Assemblée nationale*” — cotidian francez de orientare monarhist-legitimistă; a apărut la Paris din 1848 pînă în 1857. — 153.
- 134 Este vorba de scrisoarea din 31 (19) mai 1853 a cancelarului Nesselrode către Reșid-pașa, ministrul de externe al Turciei. În această scrisoare se spunea că răspunderea pentru eșecul misiunii lui Menșikov cade asupra guvernului turc, care era invitat totodată într-o formă ultimativă să accepte cererile cu privire la garantarea privilegiilor supușilor ortodocși ai sultanului, cereri formulate de Menșikov înainte de plecarea sa din Constantinopol și care prevedeau stabilirea de fapt a unui protectorat al țarului asupra acestora. Nesselrode amenința cu aplicarea de măsuri militare, făcînd aluzie la ocuparea Moldovei și a Munteniei în cazul respingerii ultimatumului. În scrisoarea de răspuns trimisă de Reșid-pașa la 16 (4) iunie 1853, Turcia, sprijinită de Anglia și de Franța, a respins cererile guvernului țarist. — 154.
- 135 „*Le Sémaphore de Marseille*” — cotidian burghez francez, care a apărut la Marsilia din 1827 pînă în 1945. — 154.
- 136 *Războiul de șapte ani (1756—1763)* — război purtat între două coaliții de state europene: coaliția anglo-prusiană, de o parte, și cea franco-ruso-austriacă, de altă parte. Una dintre cauzele principale ale războiului a fost rivalitatea colonială și comercială dintre Anglia și Franța. Ostilitățile dintre aceste două puteri, în afară de luptele navale, s-au desfășurat pe teritoriile coloniilor din America și Asia ale acestor state. În Orient, principalul teatru de război a fost India, unde împotriva francezilor și a prinților locali care se aflau în slujba lor acționa Compania engleză a Indiilor orientale, care-și mărise considerabil forțele armate și care a profitat de război pentru a cotropi o serie de teritorii indiene. În urma războiului de șapte ani, Franța și-a pierdut aproape toate posesiunile din India (în mîinile ei au rămas numai cinci orașe de litoral, ale căror întărituri a fost obligată să le dărîme); puterea colonială a Angliei a crescut considerabil. — 157.
- 137 J. Mill, „*The History of British India*” („Istoria Indiei britanice”). Prima ediție a apărut în 1818. În ediția din 1858, paragraful citat de Marx se află în vol. V, cartea a VI-a, pag. 60 și 65; citatul de mai sus cu privire la funcțiile Consiliului de control este luat tot din cartea lui Mill (în ediția din 1858, vol. IV, cartea a V-a, pag. 395). — 158.

138 Este vorba de reforma dreptului electoral, votată de parlamentul englez în iunie 1832. Reforma era îndreptată împotriva monopolului politic al aristocrației funciare și financiare și a deschis accesul în parlament reprezentanților burgheziei industriale. Proletariatul și mica burghezie, care au constituit principala forță în lupta pentru reformă, au fost înșelate de burghezia liberală și nu au obținut drepturi electorale. — 159.

139 Marx enumeră războaiele de cucerire pe care Compania engleză a Indiilor orientale le-a purtat în India în vederea cotropirii și subjugației coloniale a unei serii de teritorii indiene și pentru a zdrobi pe principalul ei rival colonial, Compania franceză a Indiilor orientale.

Războiul din Carnatic (principat în partea de sud-est a Indiei) a durat, cu întreruperi, din 1746 pînă în 1763. În acest război, ambele părți beligerante — colonialiștii englezi și francezi — urmăreau să-și subordoneze principatul Carnatic, sprijinind fiecare un alt pretendent local dintre cei care-și disputau puterea în acest principat. Victoria au dobîndit-o în cele din urmă englezii, care încă în 1761 puseseră stăpînire pe Pondicherry, principalul punct de sprijin al francezilor în sudul Indiei.

În 1756, nababul Bengalului, tînzînd să prevină o invazie a englezilor în posesiunile sale, a pornit împotriva lor un război, ocupînd Calcuta, baza lor de sprijin în nord-estul Indiei. Curînd însă trupele Companiei engleze a Indiilor orientale, de sub comanda lui Clive, au reocupat Calcuta, au distrus întăriturile franceze situate în Bengal, care-l sprijineau pe nabab, și la 23 iunie 1757 au înfrînt forțele sale în lupta de la Plassey. În Bengalul transformat în posesiune vasală a Companiei a izbucnit în 1763 o răscoală, care a fost înnăbușită de colonialiștii englezi. O dată cu Bengalul, englezii au pus stăpînire și pe Bihar, ținut situat pe cursul mijlociu al Gangelui și care aparținea de asemenea nababului Bengalului. În 1803 a fost desăvîrșită cucerirea Orisei, regiune situată la sud de Bengal și pe al cărei teritoriu se aflau cîteva principate feudale care au căzut în stare de dependență față de Companie.

În 1790—1792 și 1799 Compania engleză a Indiilor orientale a purtat războaie cu statul feudal independent Maisur din sudul Indiei; șeful acestui stat, Tippu Sahib, participase și la războaiele anterioare ale statului său împotriva colonialiștilor englezi și era dușmanul lor neîmpăcat. În urma primului dintre aceste războaie, Maisur a pierdut jumătate din teritoriul său, care a fost ocupat de Companie și de prinții feudali aliați cu ea. Cel de-al doilea război s-a încheiat cu înfrîngerea definitivă și pieirea lui Tippu și cu transformarea statului Maisur într-un principat vasal.

Sistemul subsidiilor, sau sistemul așa-numitelor *tratate de subsidiere* — una dintre formele în care a avut loc transformarea cîrmuitorilor principatelor indiene în vasali ai Companiei Indiilor orientale. Cele mai răspîndite erau tratatele prin care prinții se obligau să întrețină (să subvenționeze) trupele Companiei care se aflau pe teritoriul lor, precum și tratatele prin care se impuneau prinților împrumuturi în condiții oneroase, a căror nerespectare atrăgea după sine confiscarea posesiunilor. — 159.

140 Despre cucerirea Sindului și a Penjabului vezi adnotarea 21. — 160.

- 141 T. M. [un]. „A Discourse of Trade, from England into the East-Indies: Answering to diverse Objections which are usually made against the same” („Considerații asupra comerțului dintre Anglia și Indiile orientale: Răspuns la diferitele critici care i se fac de obicei”). Londra, 1621. — 160.
- 142 [J. Child]. „A Treatise Wherein is Demonstrated I. That the *East-India* Trade is the most National of all Foreign Trades” („Tratat în care se demonstrează că, dintre toate genurile de comerț exterior, comerțul cu *Indiile* orientale este cel mai național”). Londra, 1681. Publicat sub pseudonimul $\Phi\lambda\lambda\omicron\pi\alpha\tau\rho\iota\varsigma$ (Patriot). — 161.
- 143 [J. Pollexfen]. „England and East-India Inconsistent in their Manufactures, Being an answer to a treatise, intituled, an Essay on the East India Trade” („Incompatibilitatea dintre industria Angliei și a Indiei. Răspuns la tratatul intitulat: Eseu asupra comerțului Companiei Indiilor orientale”). Londra, 1697. — 161.
- 144 Cucerirea Birmaniei a fost începută de englezi în primul pătrar al secolului al XIX-lea. În urma primului război cu Birmania (1824—1826), trupele Companiei Indiilor orientale au cucerit provincia Assam, învecinată cu Bengalul, și provinciile Aratan și Tenasserim, situate pe litoral. Cel de-al doilea război cu Birmania (1852) s-a soldat cu cucerirea provinciei Pegu de către englezi. În 1853 se credea că ostilitățile împotriva Birmaniei vor reîncepe, deoarece după terminarea celui de-al doilea război n-a fost încheiat un tratat de pace, iar noul rege al Birmaniei, care se urcase pe tron în februarie 1853, nu a vrut să recunoască cucerirea provinciei Pegu. — 164.
- 145 J. Dickinson, „The Government of India under a Bureaucracy” („Guvernarea Indiei în cadrul unei administrații birocratice”). Londra-Manchester, 1853, pag. 50. Lucrarea a fost editată de Asociația pentru reforme în Indiile orientale (India Reform), fascicola a VI-a.— 164.
- 146 În prima ediție rusă a Operelor lui K. Marx și F. Engels, acest articol a fost publicat fără primul alineat, care se referea la subtitlul „Problema Indiei”. — 165.
- 147 Articolul redacțional criticat de Marx a apărut în ziarul „Times” din 25 iunie 1853. — 166.
- 148 F. W. Newman. „Lectures on Political Economy” („Prelegeri de economie politică”). Londra, 1851, pag. 137, 141. — 170.
- 149 H. Spencer. „Social Statics: or the Conditions Essential to Human Happiness Specified, and the First of them Developed” („Statică socială, sau Expunerea condițiilor esențiale pentru fericirea omului, cu o analiză amănunțită a primei dintre aceste condiții”). Londra, 1851, pag. 114—116, 122, 123, 125. — 171.
- 150 Partea a doua a titlului acestui articol („Mișcarea muncitorească din Anglia”) a fost dată de Institutul de marxism-leninism. — 172.
- 151 „*Pacificarea Greciei*” — expresie întrebuițată în documentele diplomatice ale puterilor europene în legătură cu amestecul lor în con-

flictul greco-turc în timpul luptei duse de Grecia pentru eliberarea ei de sub jugul turcesc în deceniul al 3-lea al secolului al XIX-lea. — 172.

- 152 Acest citat dintr-o depeșă a lui Pozzo-di-Borgo din 22 decembrie 1826 este luat din „Portfolio”, colecție de documente și materiale diplomatice, editate de D. Urquhart la Londra. Seria „The Portfolio ; or a Collection of State Papers” („Portofoliul, sau Colecție de documente de stat”) a apărut în anii 1835—1837; o altă serie a apărut în anii 1843—1845 sub denumirea „The Portfolio. Diplomatic Review” („Portofoliul. Cronică diplomatică”). Scrisorile lui Pozzo-di-Borgo, citate de Marx, au apărut în „The Portfolio”, Londra, 1836, vol. I, nr. 7, 8, 9; vol. II, nr. 13, și „The Portfolio”, Londra, 1843, vol. II, nr. 2. — 173.
- 153 Despre *Tratatul (convenția) de la Londra din 6 iulie 1827* vezi adnotarea 47. — 173.
- 154 Nota lui Nesselrode din 11 iunie (30 mai) 1853 — circulară adresată reprezentanților diplomați ai Rusiei în străinătate, în care era expusă poziția guvernului țarist față de rezultatele misiunii lui Menșikov. Criticînd cu asprime atitudinea Porții, Nesselrode arată totodată motivele care au determinat Rusia să prezinte Turciei ultimatumul prin care i s-a cerut să recunoască țarului calitatea de protector al supușilor ortodocși ai sultanului. Nota amenința cu luarea unor „măsuri energice” în cazul cînd Turcia ar respinge această cerere. — 175.
- 155 Este vorba de Comitetul executiv al Asociației cartiste naționale, întemeiată în iulie 1840. Această asociație a fost primul partid muncitoresc de masă din istoria mișcării muncitorești; în anii de avînt ai mișcării cartiste el număra pînă la 40.000 de membri. În activitatea asociației se reflecta lipsa de unitate ideologică și tactică din rîndurile ei și ideologia mic-burgheză a majorității liderilor cartismului. După înfrîngerea cartiștilor în 1848, reprezentanții înaintați ai cartismului revoluționar, care se simțeau atrași spre comunismul științific, și în primul rînd E. Jones, au încercat la începutul deceniului al 6-lea să reorganizeze pe baze socialiste mișcarea cartistă. Această acțiune și-a găsit expresia în programul adoptat de convenția cartistă din 1851. În a doua jumătate a deceniului al 6-lea, în urma victoriei vremelnice a oportunismului în mișcarea muncitorească engleză și a declinului cartismului, Asociația și-a încetat de fapt activitatea. — 180.
- 156 Acest pasaj din cuvîntarea rostită de Gammage la mitingul ținut la Blackston-Edge la 19 iunie 1853 este citat din ziarul „People's Paper” din 25 iunie 1853. — 181.
- 157 Extrasele din cuvîntarea rostită de Jones la mitingul de la Blackston-Edge la 19 iunie 1853 sînt luate din ziarul „People's Paper” din 25 iunie 1853. — 182.
- 158 Vezi adnotarea 126. — 183.

- 159 În prima ediție rusă a Operelor lui K. Marx și F. Engels, articolul acesta a fost publicat fără partea referitoare la subtitlul „Problema războiului din Turcia”. — 184.
- 160 Se citează după „The Portfolio”, Londra, 1836, vol. IV, nr. 27, pag. 10—12. — 184.
- 161 „*Wiener Lloyd*” — ziar austriac de orientare conservatoare; din septembrie 1848 a apărut la Viena; și-a încetat apariția în 1854. — 185.
- 162 Bright se referă la numărul din 6 mai 1853 al ziarului „*New York Daily Tribune*” și la articolul lui Marx „Dezordini la Constantinopol. — Mania spiritismului în Germania. — Bugetul” (vezi volumul de față, pag. 72), care fusese publicat în acest număr. — 186.
- 163 G. Campbell. „*Modern India*”: a Sketch of the System of Civil Government”. Londra, 1852, pag. 263—264. — 192.
- 164 *Sati* — obiceiul care exista în India de a arde văduva împreună cu cadavrul soțului. — 192.
- 165 *India House* (sau *East-India House*) — sediul administrației Companiei Indiilor orientale, care se afla pe *Leadenhall Street*. — 193.
- 166 G. Campbell. „*A scheme for the Government of India*”. Londra, 1853. — 193.
- 167 În cazul de față este vorba de președintele Consiliului de control pentru problemele Indiei, care făcea parte din cabinetul englez. Postul de ministru pentru problemele Indiei a fost înființat după dizolvarea Companiei Indiilor orientale în 1858. — 194.
- 168 J. Dickinson. „*The Government of India under a bureaucracy*”. *India Reform No VI*. Londra-Manchester, 1853, pag. 15—16. — 195.
- 169 G. Campbell. „*Modern India*”: a Sketch of the System of Civil Government”. Londra, 1852, pag. 215. — 195.
- 170 Se citează după lucrarea lui J. Dickinson. „*The Government of India under a bureaucracy*”. *India Reform No VI*. Londra-Manchester, 1853, pag. 15. — 195.
- 171 Este vorba de săpăturile de la Ninive, capitala Asiriei antice, efectuate în anii 1845—1851 de arheologul englez Layard. — 196.
- 172 Este vorba de articolul lui Marx „Dezbaterile parlamentare. — Clerul și lupta pentru ziua de muncă de 10 ore.—Mort de inaniție” (vezi K. Marx și F. Engels, Opere, vol. 8, ed. a doua rusă, pag. 561—564). — 198.
- 173 Vezi articolul lui Marx: „*Alegerile. — Complicațiile financiare. — Ducesa Sutherland și sclavia*” (vezi K. Marx și F. Engels, Opere, vol. 8, ed. a doua rusă, pag. 522—528). — 199.

- 174 *Threadneedle Street* — stradă din Londra în care se află situată Banca Angliei; cuvîntul englezesc „muckworm” („vierme de gunoi”) este folosit aici la figurat, în sensul de „zgîrcit”, „avar”. — 200.
- 175 *Legea pentru asistența săracilor*, adoptată în 1834, îngăduia o singură formă de ajutorare a săracilor: internarea lor în case de muncă cu regim de închisoare și de muncă silnică, care erau denumite de popor „bastilii pentru săraci”. — 200.
- 176 La 5 august 1850 parlamentul a adoptat o lege care stabilea durata zilei de muncă la zece ore și jumătate pentru femei și adolescenți și fixa totodată momentul începerii și terminării zilei de muncă. Adoptarea acestei legi se datora protestelor declarate de muncitori împotriva sentinței rostite de Tribunalul trezoreriei în procesul privitor la încălcarea de către fabricanți a legii din 1847 cu privire la ziua de muncă de zece ore, sentință care legitima de fapt aceste încălcări. Legea din 1850 interzicea fabricanților să aplice sistemul de lucru cu schimbul, sistem care le îngăduia să eludeze legea din 1847, dar în același timp a mărit cu o jumătate de oră durata zilei de muncă. — 201.
- 177 Vezi adnotarea 80. — 202.
- 178 *Asociația păcii* — organizație burgheză pacifistă, întemeiată la Londra în 1816 de secta religioasă a quakerilor. Asociația se bucura de sprijinul activ al liber-schimbistilor, care socoteau că în condiții de pace și cu ajutorul comerțului liber Anglia va putea să-și valorifice mai bine superioritatea în domeniul industrial și să-și asigure dominația economică și politică. — 204.
- 179 Aluzie la poziția lui Palmerston în conflictul anglo-grec din 1847 în legătură cu afacerea Pacifico. Casa din Atena a comerciantului Pacifico, cetățean englez de origine portugheză, fusese incendiată, ceea ce a servit de pretext guvernului englez pentru a-și trimite flota în apele grecești și pentru a prezenta guvernului grec un ultimatum conceput în termeni drastici. În cuvîntarea agresivă rostită în parlament, Palmerston a justificat acțiunea Angliei prin necesitatea de a susține prestigiul supușilor englezi, comparîndu-i cu cetățenii Romei antice. Expresia „civis romanus sum” („sînt cetățean roman”), folosită cu acest prilej de Palmerston, a servit drept formulă pentru desemnarea privilegiilor și a înaltei poziții pe care le asigura cetățenia romană. — 204.
- 180 Este vorba de așa-numitul „incident de la Smirna”, care a avut loc în vara anului 1853 în legătură cu arestarea emigrantului maghiar Koszta, cetățean al S.U.A., arestare efectuată din ordinul consulului austriac de la Smirna. Arestatul Koszta a fost dus pe bordul navei militare austriece „Husar”. În legătură cu aceasta s-a produs la Smirna, între emigranți și cîțiva ofițeri de marină austrieci, o încăierare, în cursul căreia s-a făcut uz de arme. În acest incident a intervenit căpitanul Ingraham, comandantul navei militare americane „Saint-Louis”, care, la sfatul lui Brown, însărcinatul cu afaceri interim al S.U.A. la Constantinopol, a cerut într-o formă ultimativă căpitanului navei austriece eliberarea lui Koszta. O ciocnire armată a

fost evitată mulțumită amestecului consulilor altor puteri. După cîteva luni de tratative, Koszta a fost eliberat și s-a întors în S.U.A. — 205.

181 Vezi adnotarea 103. — 207.

182 *Tratatul de la Unkiar-Skelessi* dintre Rusia și Turcia a fost încheiat la 8 iulie (26 iunie) 1833. Semnarea tratatului a fost precedată de debarcarea pe care au efectuat-o în localitatea Unkiar-Skelessi din zona Bosforului trupele rusești trimise în Turcia cu scopul de a da sultanului ajutor în lupta împotriva armatei cîrmuitorului răzvrătit al Egiptului, Mahomed Ali, care, în înaintarea ei, amenința capitala Turciei. În mai 1833, în urma mediației Angliei și Franței, Poarta a încheiat pace cu Mahomed Ali, cedindu-i Siria și Palestina. Cu toate că pericolul care-l amenințase pe sultan nu mai exista, diplomația țaristă a știut să profite de situația încordată și de prezența trupelor rusești în Turcia pentru a determina Poarta să încheie o alianță defensivă cu Rusia, obținînd totodată ca în tratatul de la Unkiar-Skelessi, care a dat formă juridică acestei alianțe, să fie inclusă o clauză secretă prin care Turcia se obliga să nu permită trecerea prin strîmtori a navelor militare străine, cu excepția celor rusești. Această clauză a rămas în vigoare pînă la noua criză egipteană din 1839—1840 (vezi adnotarea 8), cînd, la insistențele Angliei și ale celorlalte puteri cu care s-a înțeles asupra unor acțiuni comune împotriva lui Mahomed Ali, Nikolai I a trebuit să recunoască principiul închiderii strîmtorilor pentru navele militare ale tuturor statelor în timp de pace. — 207.

183 *Furcae Caudinae (furcile caudine)* — defileul caudin din apropierea orașului Caudium (în Roma antică). În anul 321 î.e.n., în timpul celui de-al doilea război cu samniții, legiunile romane au fost înfrînte aici de samniți, care le-au silit să treacă sub jug, ceea ce era considerat ca cea mai mare rușine pentru o armată învinsă. De aici se trage expresia „a trece sub furcile caudine”, adică a fi supus unei umiliri extreme. — 208.

184 În Anglia, înainte de 1872, în ziua desemnării candidaților, votarea se făcea prin ridicare de mîini, la ea putînd să participe și persoane care nu aveau drept de vot. În ziua alegerilor însă, cînd putea să-și pună candidatura și cel respins la votarea prin ridicare de mîini, nu participa la vot decît un cerc restrîns de alegători „legitimi”, limitat prin censul ridicat de avere, censul locului de domiciliere etc. — 208.

185 Vezi adnotarea 100. — 209.

186 *Change-Alley* — stradă din Londra în care se afla sediul Companiei Mărilor Sudului; unul dintre locurile principale unde se încheiau tot felul de operații financiare și de tranzacții de speculă. — 209.

187 *Nabab și rajah* — titluri princiare indiene; *geaghirdarii* — reprezentanții aristocrației feudale musulmane în imperiul Marilor Mogoli, care primeau în folosință temporară mari latifundii (geaghire), în schimbul cărora erau obligați să presteze serviciu militar și să dea

- anumite contingente de trupe. În perioada de destrămare a imperiului Marilor Mogoli, geaghirarii s-au transformat în posesori feudali ereditari. — 210.
- 188 G. Campbell, „Modern India : a Sketch of the System of Civil Government“. Londra, 1852, pag. 64. — 212.
- 189 Babur (1483—1530), întemeietorul imperiului Marilor Mogoli, se considera a fi descendentul lui Tamerlan, care, la rindul lui, se socotea urmașul lui Gînghiz-han. În secolul al XVIII-lea, după destrămarea imperiului, împărații mogoli nu mai erau decît simple marionete în mîinile namesnicilor lor din diferite ținuturi, ale cuceritorilor afgani și ale marilor feudali indieni. După ce englezii au cucerit Delhi în 1803, acești împărați au devenit marionetele Companiei Indiilor orientale, transformîndu-se în pensionari ai acestora. În 1858, colonialiștii englezi, declarînd India o posesiune a coroanei engleze, au lichidat definitiv rămășițele puterii nominale a dinastiei mogole. — 212.
- 190 În prima ediție a Operelor lui K. Marx și F. Engels, articolul n-a fost publicat în întregime; primele două alineate, referitoare la „Războiul din Birmania“, și paragraful care începe cu cuvintele: „În cursul dezbaterilor cu privire la problema Indiei, care au urmat...“ (vezi volumul de față, pag. 215) au lipsit. — 214.
- 191 Vezi adnotarea 144. — 214.
- 192 *Hampton Court* — palat pe malul Tamisei, în apropierea Londrei; din secolul al XVI-lea pînă în secolul al XVIII-lea a fost reședința regilor Angliei. — 214.
- 193 Vezi adnotarea 179. — 215.
- 194 Este vorba de nota lui Nesselrode de la 11 iunie (30 mai) 1853 (vezi adnotarea 154) și nota lui Drouyn de Lhuys de la 25 iunie 1853. În această din urmă notă era fundamentată atitudinea negativă a Franței față de poziția guvernului țarist în problema orientală. — 216.
- 195 Este vorba de convenția de la Londra de la 13 iulie 1841 referitoare la închiderea în timp de pace a strîmtorilor Mării Negre pentru vase militare străine, convenție încheiată sub pretextul de a asigura integritatea teritoriului Turciei (vezi adnotarea 132). Convenția anula tratatul de la Unkiar-Skelessi din 1833, favorabil Rusiei, care prevedea deschiderea strîmtorilor pentru vasele militare rusești. Totuși, guvernul țarist, legat din 1840 prin participarea sa la acțiunile colective ale celor patru puteri (Rusia, Anglia, Austria și Prusia) împotriva lui Mahomed Ali, care era susținut de Franța, trebuise să recunoască principiul „neutralizării“ strîmtorilor, formulat de puterile occidentale, și să semneze convenția din 1841. Franța, amenințată de crearea unei coaliții antifranceze, fusese silită să renunțe la susținerea lui Mahomed Ali și a participat de asemenea la convenție. — 216.

- 196 În legătură cu conflictul turco-egiptean din 1839 (vezi adnotarea 8), guvernul Rusiei țariste hotărâse să folosească ascuțirea contradicțiilor anglo-franceze și, în septembrie 1839, propusese lui Palmerston, prin diplomatul rus Brunnov, încheierea unei înțelegeri care, sub pretextul de a da un ajutor comun sultanului, prevedea de fapt împărțirea sferelor de influență în Orientul apropiat între aceste două puteri. Guvernul englez, tinzând la o hegemonie totală în Turcia, a respins această propunere, motivind că în problema orientală este necesar un acord comun al tuturor țărilor din Europa. — 218.
- 197 Este vorba de răspunsul pe care Drouyn de Lhuys, ministrul de externe al Franței, l-a dat la 15 iulie 1853 la circulara lui Nesselrode de la 2 iulie (20 iunie) 1853, adresată reprezentanților diplomați ai Rusiei în străinătate. În aceste documente, guvernele Rusiei și Franței își aduceau reciproc acuzația de a fi provocat conflictul. Nesselrode afirma în circulara sa că Anglia și Franța au fost primele care au întreprins demonstrații ostile, trimițând escadrelor lor în strimtori înainte de intrarea trupelor rusești în Principatele dunărene. În nota lui Drouyn de Lhuys, întreaga răspundere pentru conflict se punea în sarcina Rusiei. — 222.
- 198 „*Journal de l'Empire*” — subtitlul gazetei „*Le Pays*” (vezi adnotarea 34). — 222.
- 199 Este vorba de complotul împotriva sultanului Abdul-Medjid, organizat de adversarii politicii de reforme (tanzimat). Începutul acestei politici l-a constituit hatîșeriful (rescriptul) lui Abdul-Medjid din 1839 în care se promisese înfăptuirea unor transformări, reglementarea sistemului fiscal, garantarea securității vieții și a avutului cetățenilor etc. Noua politică urmărea consolidarea monarhiei printr-un compromis cu burghezia în dezvoltare. Dar cu toate că reformele proiectate aveau un caracter extrem de limitat, încercarea de a le înfăptui întâmpinase rezistența înverșunată a reacționarilor care s-au grupat în jurul lui Abdul-Aziz, fratele sultanului. — 224.
- 200 Este vorba de proclamația lui Gorceakov, comandantul trupelor rusești de la Dunăre, adresată populației din Moldova și Muntenia în legătură cu ocupația principatelor în vara anului 1853. În proclamație se spunea că intrarea trupelor rusești în Principatele dunărene nu urmărește schimbarea instituțiilor politice și a rinduielilor garantate principatelor de tratatele anterioare. — 224.
- 201 „*Kölnische Zeitung*” — cotidian german care a apărut la Colonia, sub titlul de mai sus, din 1802; în perioada revoluției din 1848—1849 și a reacțiunii care a urmat, gazeta a oglindit politica lașă, de trădare a burgheziei liberale prusiene. — 224.
- 202 *Colector* — funcționar englez din India care întrunea funcțiile de guvernator de regiune, de judecător principal și de perceptor general de impozite. — 227.
- 203 G. Campbell. „*Modern India: a Sketch of the System of civil Government*”. London, 1852, pag. 359. — 228.

- 204 Marx citează din discursul lui Albemarle ținut la 1 iulie 1853 în Camera lorzilor, după darea de seamă publicată în gazeta „Times” la 2 iulie 1853. — 229.
- 205 *Marathi* — populație indiană care trăiește pe teritoriul din partea de nord-vest a Deccanului. Pe la jumătatea secolului al XVII-lea, ea s-a ridicat la luptă armată împotriva dominației străine a feudalilor mogoli, dând o lovitură serioasă imperiului Marilor Mogoli și contribuind la destrămarea lui. În cursul acestei lupte a fost întemeiat statul independent al marathilor, ai căror conducători feudali au pornit, la rîndul lor, pe calea războaielor de cucerire. La sfîrșitul secolului al XVII-lea, statul marathilor a fost slăbit de luptele intestinale dintre feudali, dar la începutul secolului al XVIII-lea s-a format din nou o puternică uniune de principate marathe, în frunte cu un cîrmuitor suprem, numit peșva. În lupta pentru hegemonie în India, dusă de feudații marathi împotriva afganilor, cei dinții au suferit în 1761 o înfrîngere cumplită. Sleite de participarea lor în lupta pentru hegemonie în India și de luptele intestinale dintre feudații marathi, principatele marathe au căzut pradă Companiei Indiilor orientale, care le-a subjugat în urma războiului anglo-marath din anii 1803—1805. — 230.
- 206 J. Chapman. „The Cotton and Commerce of India, considered in relation to the interests of Great Britain; with remark on railway communication in the Bombay presidency” („Bumbacul și comerțul Indiei, în legătură cu interesele Marii Britanii; cu observații asupra comunicațiilor feroviare în prezidenția Bombay”). Londra, 1851, pag. 91. — 233.
- 207 G. Campbell, „Modern India: a Sketch of the System of Civil Government”. London, 1852, pag. 59—60. — 234.
- 208 Marx citează lucrarea lui A. D. Saltîkov, „Lettres sur l'Inde” („Scrisori despre India”). Paris, 1848, pag. 61. A apărut în limba rusă, la Moscova, în 1851. — 235.
- 209 *Djați* — grup de castă în India de nord care în marea lui majoritate era format din țărani cultivatori de pămînt; din el făceau parte de asemenea oameni din casta militară feudală. În secolul al XVII-lea țărani djați s-au răscolit nu o dată împotriva dominației feudalilor mogoli străini.
- Brahmani* — una dintre cele patru caste străvechi din India; la început, majoritatea membrilor castei era formată din preoți; mai tîrziu, asemenea celorlalte caste indiene, a ajuns să cuprindă, pe lîngă preoți, oameni de diferite profesii și poziții sociale, inclusiv țărani și meseriași ruinați. — 235.
- 210 *Templul lui Juggernaut* din Orissa (India răsăriteană) — loc în care credincioșii veneau să se închine în fața uneia dintre cele mai înalte divinități hinduse Vișnu-Juggernaut (vezi adnotarea 118). Preoții templului, care se bucurau de ocrotirea Companiei Indiilor orientale, obțineau venituri mari de pe urma pelerinajului în masă, încurajînd totodată prostituția femeilor întreținute de templu, precum și de pe

urma organizării unor festivități pompoase, însoțite de sinucideri și de autoflagelarea fanaticilor religioși. — 235.

- 211 În prima ediție rusă a Operelor lui K. Marx și F. Engels, acest articol a fost publicat fără primul alineat, care se referă la subtitlul „Înfrângerea guvernului în problema financiară”. — 237.
- 212 Pe cei care cereau reducerea tarifului de călătorie cu birja la șase pence de fiecare milă, Marx îi compară aici în mod ironic cu John Hampden, unul dintre militanții cei mai de seamă ai revoluției burgheze din Anglia din secolul al XVII-lea, care în 1636, cu patru ani înainte de izbucnirea revoluției, a refuzat să plătească birarilor regelui „banii de corabie”, impozit care nu fusese aprobat de Camera comunelor, iar în fața tribunalului a apărat dreptul englezilor de a refuza plata impozitelor ilegale pretinse de rege. — 239.
- 213 *Mons sacer* — Muntele sacru, pe care, după spusele legendei, s-au retras plebeii în anul 494 î.e.n., în timpul luptei dintre plebei și patricieni, în semn de protest împotriva asupririlor din partea patricienilor. — 239.
- 214 „*Jazul*” („Pond”) este numită aici, în glumă, Marea Irlandei, care desparte Irlanda de celelalte insule britanice. — 240.
- 215 Jonathan Swift a lăsat întreaga sa avere pentru construirea unui ospiciu la Dublin. Ospiciul a fost deschis în 1757. — 241.
- 216 Pentru ziua de 10 aprilie 1848 a fost fixată de cartiști, la Londra, o demonstrație de masă cu scopul de a prezenta parlamentului o petiție cu privire la adoptarea Cartei poporului. Demonstrații, care se adunaseră pe piața Kenington Common, urmau să se îndrepte de acolo spre clădirea parlamentului. Guvernul a interzis demonstrația; trupe și unități de poliție au fost concentrate la Londra pentru a o împiedica. Conducătorii cartiștilor, dintre care mulți șovăiau, au hotărât să renunțe la demonstrație și au convins pe demonstrații să se împrăștie. Eșecul demonstrației a fost folosit de forțele reacțiunii pentru a dezlănțui o ofensivă împotriva muncitorilor și represiuni împotriva cartiștilor. — 241.
- 217 Este vorba de schimbarea constituției daneze din 5 iunie 1849 în sensul întăririi puterii regale, schimbare care se pregătea în 1853. Noua constituție a fost introdusă la 2 octombrie 1855.
- Lex Regia* — legea pentru reglementarea succesiunii la tronul Danemarckii, decretată de regele Frederic al III-lea la 14 noiembrie 1665. Această lege a stabilit în Danemarca monarhia absolută și a reglementat ordinea de succesiune la tronul țării, admitând și succesiunea în linie femeiască. Prin protocolul de la Londra din 8 mai 1852 (vezi adnotarea 75) și prin noua lege din 31 iulie 1853 pentru reglementarea succesiunii la tron, succesiunea în linie femeiască a fost exclusă. Deoarece regele Frederic al VII-lea al Danemarckii, care domnea pe vremea aceea, n-avea moștenitor direct, s-a convenit ca ducele Christian de Glücksburg să fie declarat moștenitor al tronului. Noua lege confirma indirect membrilor dinastiei țariste dreptul de a succeda la tronul Danemarckii, în calitate de urmași în linie bărbătească ai ducelui de Holstein-Gottorp (Petru al III-lea). — 241.

- 218 Vezi adnotarea 41. — 244.
- 219 În al său „Testament politic” (1633), Richelieu a expus principiile fundamentale ale politicii interne și externe a absolutismului francez, căutînd să fundamenteze pretențiile lui de a lărgi granițele Franței și aspirațiile lui de hegemonie în Europa.
Capitularele lui Carol cel Mare — decretale regale care reprezintă unul dintre principalele monumente ale legislației statului francilor. — 245.
- 220 La sfîrșitul secolului al XI-lea, în partea de răsărit a Asiei Mici, în urma cotozirii ei de către turcii-oguzi, a luat ființă un stat feudal turcesc cu capitala în orașul Iconiu (denumirea veche a orașului Konya). Sultanatul din Iconiu, în frunte cu dinastia Seldjukizilor, a purtat războaie împotriva Bizanțului și a cruciaților. În a doua jumătate a secolului al XIII-lea, în urma loviturilor ce i-au fost date prin cotozirea mongolă, precum și datorită fărîmării feudale crescînde, sultanatul s-a destrămat de fapt într-o serie de principate independente. Unul dintre principate, învecinat cu Bizanțul, situat la nord-vestul Anatoliei și condus de șeful de trib Osman, a devenit nucleul unui nou stat turcesc, Imperiul lui Osman (Ottoman), în care au intrat în secolul al XIV-lea, nu numai posesiunile anterioare ale sultanilor din Iconiu, ci și teritoriile unor țări vecine cucerite de turci. În 1453, sub domnia sultanului Mahomed al II-lea, turcii-osmanlii au cucerit ultimul bastion al împăraților bizantini, Constantinopolul, transformîndu-l în capitala Imperiului lui Osman. — 246.
- 221 Este vorba de seria de articole „Revoluția și contrarevoluția în Germania”, publicată în „New York Daily Tribune” în anii 1851—1852 (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 8, ed. rusă, pag. 3—113). Articolele au fost scrise de Engels la cererea lui Marx, care în timpul acela era ocupat cu studiul problemelor economice. În ziarul „Tribune” ele au apărut sub semnătura lui Marx. — 247.
- 222 R. Cobden. „How Wars are Got Up in India. The Origin of the Burmese War” („Cum izbucnesc războaiele în India. Originea războiului cu Birmania”). Londra, 1853. — 249.
- 223 La 24 iulie 1853 s-a deschis la Viena, din inițiativa guvernului austriac, o conferință a reprezentantului Austriei cu ambasadorii Angliei, Franței și Prusiei în vederea unei mediații între Rusia și Turcia ca urmare a acutirii relațiilor ruso-turce. Conferința a elaborat o notă conciliantă (așa-numita Notă de la Viena), adresată țarului Rusiei și sultanului Turciei. Nota prevedea că sultanul se obligă să respecte tratatele de la Kuciuk-Kainargi și Adrianopole și să asigure inviolabilitatea drepturilor și privilegiilor bisericii greco-ortodoxe din Imperiul otoman. Potrivit hotărîrii adoptate de conferință, nota urma să fie trimisă mai întîi țarului și, după aceea, dacă țarul o va primi favorabil, să fie trimisă și sultanului. Nikolai I a aprobat conținutul notei, rezervîndu-și dreptul de a o interpreta după aprecierea sa, dar Abdul-Medjid a declarat că refuză s-o accepte dacă în textul ei nu se va introduce o serie de schimbări și de rezerve; la aceasta guvernul țarist a răspuns că aceste schimbări și rezerve sînt inacceptabile pentru el. — 250.

- 224 „*National-Zeitung*” — cotidian burghez german; a apărut la Berlin din 1848 pînă în 1915; în deceniul al 6-lea a avut o orientare liberală. — 250.
- 225 „*Hamburger Nachrichten*” — cotidian german, fondat la Hamburg în 1792; în perioada revoluției din 1848—1849 a exprimat interesele burgheziei, care se pronunța pentru o constituție a Reichului; în anii de reacțiune a fost de partea monarhiei prusiene, iar în ultimele decenii ale secolului al XIX-lea — oficiosul lui Bismarck. — 251.
- 226 *Odnodvorți* — grup aparte de țărani ai statului în Imperiul rus; s-a format din urmașii străjerilor, care în trecut erau însărcinați cu paza ținuturilor periferice ale statului Moscovei, fiind totodată oșteni și agricultori care-și cultivau lotul de pămînt primit de la stat. — 251.
- 227 *Eydermeni*, sau *Eyderdanezi* — partid liberal danez care a existat în a doua treime a secolului trecut și care se pronunța pentru unirea definitivă a ducatului Schleswig (pînă la riul Eyder) cu Danemarca. În același timp acest partid cerea ca ducatul Holstein, care era locuit mai ales de germani, să fie despărțit de Danemarca. Această cerere oglindea teama burgheziei daneze de concurența industriei din Holstein. În virtutea acestui fapt, partidul liberal era împotriva adopțării unei legi unice care să reglementeze pentru toate provinciile regatului danez problema succesiunii la tron. — 252.
- 228 Este vorba de „Asociația prietenilor țărănimii”, partid danez întemeiat în 1846. Asociația cerea ca pămîntul deținut de țăran cu titlul de arendaș al feudalului să devină proprietatea privată a țăranului; ea cerea în același timp adoptarea unei serii de legi municipale în interesul țăranilor înstăriți. — 252.
- 229 Despre *Tratatul (protocolul) de la Londra din 8 mai 1852*, vezi adnotarea 75. — 253.
- 230 În prima ediție a *Operele* lui K. Marx și F. Engels, articolul a fost publicat fără primele două alineate. — 255.
- 231 Despre *Tratatul (convenția) de la Balta-Liman*, vezi adnotarea 131. — 255.
- 232 „*Neue Preussische Zeitung*” — cotidian german; a apărut la Berlin în iunie 1848; a fost organul camarilei contrarevoluționare de la curte și a iuncherilor prusaci. Această gazetă este cunoscută și sub denumirea de „*Kreuzzeitung*”, deoarece purta pe frontispiciul ei o cruce. — 256.
- 233 Vezi adnotarea 217. — 258.
- 234 Este vorba de regula adoptată într-o serie de monarhii din Europa occidentală cu privire la succesiunea la tron exclusiv în linie bărbătească. Această regulă se baza pe „*Lex Salica*” („Dreptul salic”), care cuprindea prevederi ale dreptului cutumiar al tribului german al francilor salici, datînd de la începutul secolului al VI-lea. Capitolul

al LIX-lea din „Dreptul salic” excludea descendenții în linie femeiască de la moștenirea asupra pământului, permițând transmiterea lui numai moștenitorilor de sex bărbătesc. — 258.

235 Vezi adnotarea 75. — 258.

236 „*Il Parlamento*” — gazetă italiană de orientare liberal-moderată; a apărut la Torino. — 259.

237 Articolul a fost reprodus într-o formă prescurtată în „*Reform*” din 27 august 1853, gazetă germană din New York.

În prima ediție a Operelor lui K. Marx și F. Engels, articolul a fost publicat fără primul și penultimul alineat. — 262.

238 Marx face aluzie în mod ironic la metodele cu ajutorul cărora Ludovic Bonaparte și cercurile bonapartiste, pregătind lovitura de stat de la 2 decembrie 1851, și-au recrutat partizani în rândurile ofițerilor și soldaților din armată. În timpul recepțiilor și al parăzilor militare organizate de Ludovic Bonaparte în calitate sa de președinte al republicii, se practica pe larg obiceiul de a ospăta pe ofițeri și pe soldați cu cîrnați, fripturi de vînat, șampanie și altele. — 262.

239 Este vorba de „*Frankfurter Postzeitung*”, gazetă germană care a apărut la Frankfurt pe Main din 1619 pînă în 1866; în perioada 1850—1860 a fost organul Dietei unite; sub această denumire a apărut din 1852. — 263.

240 Vezi adnotarea 125. — 267.

241 Membrii Camerei lorzilor, potrivit tradiției din evul mediu, sînt obligați să depună jurămîntul solemn (jurămîntul de credință) coroanei. Totodată, Marea cartă a libertăților din evul mediu, proclamată în 1215, dădea drept feudalilor englezi să se ridice împotriva puterii regale în caz de știrbire a privilegiilor feudale. — 268.

242 Este vorba de sprijinul dat de Anglia ramurii dinastice a Coburgilor, care domnea în Portugalia, în timpul răscoalei populare din 1846—1847, îndreptată împotriva regimului reacționar din țară. Răscoala a fost înăbușită fără cruțare. — 272.

243 „*La Nation, organe quotidien démocrate socialiste*” — gazeta democraților mic-burghezi belgieni, care a apărut la Bruxelles între 1848 și 1856. — 272.

244 „*The Leader*” — săptămînal englez burghez de orientare liberală; a fost fondat la Londra în 1850. — 273.

245 „*The Examiner*” — săptămînal englez de orientare burgheză-liberală; a apărut la Londra între 1808 și 1881. — 273.

246 Este vorba despre articolele lui D. Urquhart publicate în gazeta „*Morning Advertiser*” la 11, 12, 15 și 16 august 1853. — 275.

247 Articolul promis de Marx n-a apărut în „*New York Daily Tribune*”. — 275.

- 248 „*Sanktpeterburgskie vedomosti*” — („Monitorul din Petersburg”) — cotidian rus, oficios guvernamental; sub această denumire a apărut din 1728 până în 1914; între 1914 și 1917 a apărut sub denumirea de „*Petrogradskie vedomosti*”. — 276.
- 249 *Boustrapa* — poreclă dată lui Ludovic Bonaparte, compusă din primele silabe ale numelor orașelor Boulogne, Strasbourg și Paris. Această poreclă făcea aluzie la încercările lui de a pune la cale un puci bonapartist la Strasbourg (30 septembrie 1838) și la Boulogne (6 august 1840), precum și la lovitura de stat de la Paris din 2 decembrie 1851, care a dus la instaurarea dictaturii bonapartiste în Franța. — 278.
- 250 În 1852 a izbucnit un conflict armat între Turcia și Muntenegru, care voia să obțină independența totală față de sultan, întrucât cu numele se mai afla sub suzeranitatea Turciei. Poarta a respins medierea Rusiei în acest conflict, și la începutul anului 1853, armata turcă, sub comanda lui Omer-pașa, a trecut granițele Muntenegrului. Guvernul Austriei, temindu-se că acțiunile militare din Muntenegru și intervenția Rusiei în apărarea muntenegrenilor ar putea provoca tulburări în regiunile slave ale imperiului habsburgic, a trimis în grabă pe contele Leiningen cu o misiune extraordinară la Constantinopol pentru a cere retragerea trupelor turcești din Muntenegru și restabilirea situației care existase înainte de începerea conflictului. Concentrarea de trupe austriece la granița Muntenegrului a silit Poarta să facă concesiile și să consimtă la încetarea ostilităților în condițiile propuse de Leiningen. — 278.
- 251 Vezi adnotarea 250. — 280.
- 252 Pe lângă proiectul de convenție ruso-turc, pe baza căruia țarul devenea protectorul supușilor ortodocși ai sultanului, prințul Menșikov a propus guvernului turc să semneze și un document secret aparte cu privire la o alianță defensivă. Proiectul acestui document prevedea că împăratul Rusiei va acorda ajutor armat sultanului în cazul când vreo putere oarecare va încerca cu forța să împiedice înfăptuirea convenției amintite cu privire la privilegiile bisericii greco-ortodoxe din Turcia. Guvernul Turciei, sprijinit de ambasadorul englez și cel francez din Constantinopol, a respins atât proiectul convenției cit și proiectul tratatului defensiv secret. — 284.
- 253 Este vorba de răspunsul ministrului afacerilor externe al Turciei, Reșid-pașa, din 16 (4) iunie 1853 la scrisoarea lui Nesselrode, cancelarul Rusiei, din 31 (19) mai 1853 (în legătură cu aceasta din urmă vezi adnotarea 134). În răspunsul său, Reșid-pașa a respins revendicările ultimative și acuzațiile cuprinse în scrisoarea lui Nesselrode. În același timp el a comunicat că sultanul este gata să trimită la Petersburg o misiune extraordinară pentru aplanarea conflictului, cu condiția de a se prevedea o formă de confirmare a drepturilor bisericii greco-ortodoxe în Turcia care să nu știrbească suveranitatea sultanului. — 285.
- 254 *Legile cu privire la navigație* (Navigation laws), adoptate în 1651 și în anii următori, interziceau transportul mărfurilor engleze cu vase străine; aceste legi au fost abrogate în 1849. — 293.

- 255 În prima ediție rusă a Operelor lui K. Marx și F. Engels, a fost publicată numai a doua parte a articolului, de la cuvintele „Sesiunea parlamentară a anului 1853 s-a încheiat simbătă...” (vezi volumul de față, pag. 299). — 296.
- 256 „*Journal de Constantinople*” — ziar turcesc care a apărut din 1846 în limba franceză; era subvenționat de guvernul turc și juca rolul de oficios, fiind în același timp promotorul influenței franceze în Turcia. Apărea de șase ori pe lună. — 298.
- 257 „*St.-Petersburger Zeitung*” („Gazeta din Petersburg”) — cotidian în limba germană care a apărut între 1727 și 1914. — 298.
- 258 Este vorba de aripa de dreapta, monarhistă a emigrației poloneze, care-și avea centrul în vila prințului Adam Czartoryski din Paris, „Hôtel Lambert”. Emigranți aristocrați polonezi erau și în alte țări, mai ales în Anglia. — 299.
- 259 Este vorba de poziția lui Palmerston în problema soartei Cracoviei după încercările nereușite ale patrioților polonezi de a porni în februarie 1846 o răscoală în ținuturile poloneze în scopul eliberării naționale a Poloniei. Inițiatorii principali ai răscoalei au fost revoluționarii democrați polonezi (Dembovski și alții). Dar, în urma actelor de trădare săvârșite de șleahțicii aflați printre ei și a arestării fruntașilor răscoalei de către poliția prusiană, răscoala generală a fost zădărnicită și nu au avut loc decât izbucniri revoluționare izolate. Numai la Cracovia, declarată în 1815, potrivit stipulațiilor tratatului de la Viena, oraș liber sub protectoratul Austriei, Rusiei și Prusiei, răsculații au reperțat o victorie la 22 februarie și au format un guvern național, care a publicat un manifest cu privire la abolirea servituțiilor feudale. Răscoala de la Cracovia a fost înăbușită la începutul lunii martie 1846. În noiembrie 1846, Austria, Prusia și Rusia au semnat la Viena un tratat care prevedea alipirea Cracoviei la imperiul austriac. Palmerston, care din iulie 1846 ocupa postul de ministru al afacerilor externe, a respins propunerea franceză cu privire la un protest colectiv împotriva acestui tratat, iar în scrisoarea din 23 noiembrie 1846, a dat să înțeleagă guvernului de la Viena că Anglia nu va apăra republica Cracovia, chemînd totodată cu fățărnicie Austria, Prusia și Rusia să renunțe la intențiile lor față de Cracovia. — 299.
- 260 Este vorba de acordul încheiat între adepții lui Peel, whigii și așa-numiții radicali mayfairieni (despre aceștia din urmă vezi adnotarea 81), la reședința particulară a lui John Russell din Chesham-place la Londra, în primăvara anului 1852. Acordul prevedea promovarea liniei generale a opoziției față de guvernul tory, condus de Derby, precum și condițiile de alcătuire a unui guvern de coaliție în cazul căderii guvernului Derby. Alianța încheiată la Chesham-place a rămas în vigoare atunci cînd în decembrie 1852 s-a format guvernul de coaliție în frunte cu Aberdeen; principalele posturi din guvern au fost ocupate de liderii whigilor și de adepții lui Peel, iar reprezentanților radicalilor mayfairieni li s-au acordat o serie de funcții în aparatul de stat. — 301.

- 261 „*Weekly Times*” — săptăminal englez de orientare liberală; a apărut la Londra sub această denumire din 1847 pînă în 1885. — 302.
- 262 La 23 august 1853 gazeta „*Morning Advertiser*” a publicat nota „Agen-tul rus Bakunin”, semnată „F. M.” (autorul, Francis Marx, era un pu-blicist reacționar, adept al lui Urquhart); în notă Bakunin era invi-nuit că întreține legături cu guvernul țarist. În ziua următoare, la 24 august, gazeta a publicat o scrisoare din partea lui Golovin (au-torul notiței anonime cu privire la Bakunin, inserată în numărul din 14 august al ziarului „*Morning Advertiser*” și care servise drept pre-tertext pentru articolul lui „F. M.”), Herțen și a emigrantului polonez Worczel, care dezmințeau conținutul notei lui „F. M.”. La 27 august acesta a răspuns cu o declarație în care făcea o legătură între izbuc-nirea revoluțiilor din Europa și activitatea agenților țariști. La 29 au-gust Golovin și Herțen au publicat o nouă scrisoare intitulată: „Cine este F.M.?” În polemica în legătură cu Bakunin, pe care a continuat s-o ducă Golovin, Herțen n-a mai luat parte.
- În scrisoarea din 24 august, amintită mai sus, se vorbea despre „o gazetă germană” în coloanele căreia s-ar fi adus, pentru prima oară, acuzații împotriva lui Bakunin. Autorii scrisorii făceau aluzie la „Noua gazetă renană”; aceasta l-a determinat pe Marx să trimită redactorului gazetei „*Morning Advertiser*” scrisoarea de față. — 304.
- 263 „*Neue Oder-Zeitung*” — cotidian german care a apărut la Breslau (Wrocław). Din 1846 pînă în martie 1849 a apărut sub denumirea de „*Allgemeine Oder-Zeitung*”, ca organ al cercurilor catolice opozițio-niste. Cu începere din martie 1849 gazeta și-a schimbat orientarea și denumirea și a apărut pînă la sfîrșitul anului 1855 în calitate de or-gan al burgheziei democratice germane. În 1855 Marx a fost corespon-dentul din Londra al acestui ziar. — 304.
- 264 Marx citează articolul lui Engels „Panslivismul democrat” (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 6, ed. a doua rusă, pag. 290), în care este criticată broșura „*Aufruf an die Slaven. Von einem russischen Patriotem Michael Bakunin. Mitglied des Slavenkongress in Prag*”. („Chemare către slavi. De patriotul rus Mihail Bakunin, delegat la Congresul Slavilor ținut la Praga”). Koethen, 1848. — 305.
- 265 Este vorba de articolul al XVIII-lea din seria de articole „Revoluția și contrarevoluția în Germania” (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 8, ed. a doua rusă, pag. 105—106), scris de Engels la rugămintea lui Marx și publicat sub semnătura lui Marx în „*New York Daily Tri-bune*” în 1851—1852. — 305.
- 266 Articolul a fost retipărit cu prescurtări în gazeta germană „*Reform*” din New York la 17 septembrie 1853. — 307.
- 267 „*Breslauer Zeitung*” — cotidian german, fondat la Breslau (Wrocław) în 1820. În deceniul al 6-lea al secolului al XIX-lea avea o orientare conservatoare. — 307.
- 268 Textul declarației „Asociației marinarilor”, citată de Marx, a fost publicat mai tîrziu în „*People's Paper*” (vezi nr. 80 din 12 noiembrie 1853). — 309.

- 269 Declarația trimisă de Marx redacției ziarului „People's Paper” a fost scrisă în legătură cu apariția în ziarul „Morning Advertiser”, la 3 septembrie 1853, a unui articol anonim al lui Colovin : „Cum trebuie să se scrie istoria”. Acest articol era, de fapt, un răspuns la scrisoarea lui Marx din 30 august 1853 (vezi volumul de față, pag. 304); adresată redactorului ziarului „Morning Advertiser” ; ea conținea noi atacuri împotriva lui Marx și a „Noii gazete renane”. Înainte de apariția acestei notițe, în ziarul „Morning Advertiser” din 31 august a apărut o scrisoare a lui A. Ruge, în care Marx și „Noua gazetă renană” erau acuzați fățiș de răspindirea premeditată a unor informații calomnioase prin care Bakunin era compromis. Dind o ripostă lui Golovin, Marx a demascat totodată în felul acesta și născocirile calomnioase ale lui Ruge. Marx a expus împrejurările în care a scris această declarație în scrisoarea sa către Engels din 3 septembrie 1853 (în original scrisoarea poartă în mod greșit data de 2 septembrie). În această scrisoare este reprodusă și varianta inițială a răspunsului către autorul articolului „Cum trebuie să se scrie istoria”. — 310.
- 270 În articolul scris de Marx la 30 august 1853 și publicat în „New York Daily Tribune” (vezi volumul de față, pag. 307—309) lipsește această comunicare. Probabil că, publicînd articolul, redacția ziarului a scos pasajul în care se afla comunicarea. — 313.
- 271 Este vorba de cererea ca trupele rusești să evacueze teritoriul Principatelor dunărene. — 313.
- 272 „Der Wanderer” — cotidian burghez austriac ; a apărut la Viena din 1809 pînă în 1866. — 314.
- 273 Este vorba de articolul redacțional apărut în „New York Daily Tribune” din 6 august 1853, sub titlul „Pace sau război”, articol care aproba atitudinea căpitanului Ingraham, comandantul fregatei americane „Saint-Louis”, în timpul evenimentelor legate de arestarea la Smirna a emigrantului maghiar Koszta (vezi, în legătură cu aceasta, adnotarea 180). — 314.
- 274 „Punch” — denumirea prescurtată a săptămînalului umoristic englez de nuanță burghezo-liberală „Punch, or the London Charivari” ; apare la Londra din 1841. — 316.
- 275 „The Sun” — cotidian englez burghezo-liberal ; a apărut la Londra din 1798 pînă în 1876. — 316.
- 276 „Sunday Times” — cotidian englez ; apare la Londra din 1822 ; în deceniul al 6-lea al secolului trecut a fost unul dintre organele de presă ale whigilor. — 323.
- 277 Este vorba de faptul că în toamna anului 1852 autoritățile elvețiene ale cantonului Tessin au închis mănăstirea din Locarno a ordinului catolic al capucinilor și au expulzat din Tessin în Lombardia 22 de capucini de origine italiană. Măsurile luate de autoritățile elvețiene împotriva ordinului capucinilor, care se bucura de protecția Austriei, au dus la apariția unor complicații în relațiile austro-elvețiene, pe

- care șederea pe teritoriul elvețian a participanților mișcării de eliberare națională din Italia le-au agravat și mai mult. — 324.
- 278 Vezi adnotarea 23. — 324.
- 279 Th. Carlyle. „Latter-Day Pamphlets, Nr. 2: Model Prisons”. („Pamflete contemporane. Nr. 2: Inchisori model”). Londra, 1850. Analiza critică a acestei lucrări a fost făcută de Marx și Engels într-o recenzie publicată în nr. 4 al revistei „Neue Rheinische Zeitung”. Politisch-ökonomische Revue” din 1850 (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 7, ed. a doua rusă, pag. 268—279). — 325.
- 280 Marx se referă la articolele sale „Pauperismul și libertatea comerțului. — O criză comercială iminentă” și „Perspectivele politice. — Prosperitatea comercială. — Mort de inaniție” (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 8, ed. a doua rusă, pag. 385—391, 512—520). — 329.
- 281 „*Mark-Lane Express*” — denumirea prescurtată a săptăminalului „*Mark-Lane Express, Agricultural Journal*”; organ al burgheziei comerciale. Sub denumirea de mai sus a apărut la Londra din 1832 pînă în 1924. — 329.
- 282 În prima ediție rusă a Operelor lui K. Marx și F. Engels, a fost omisă partea a doua a articolului, referitoare la criza economică iminentă și la construirea de căi ferate în India, de la cuvintele: „La 15 septembrie Banca Angliei a ridicat la 4½% taxa de scont...” (vezi volumul de față, pag. 337). — 332.
- 283 Marx citează articolul lui D. Urquhart „Criminalii politici”, publicat în ziarul „*Morning Advertiser*” din 20 septembrie 1853. — 332.
- 284 Este vorba de Convenția de la Londra din 15 iulie 1840 cu privire la acordarea de ajutor sultanului Turciei împotriva pașei Mahomed Ali, cîrmuitorul Egiptului, convenție semnată de Anglia, Rusia, Austria și Prusia, precum și de Convenția de la Londra din 1841 (vezi adnotarea 132) și de Convenția de la Balta-Liman din 1849 (vezi adnotarea 131). Prima din convențiile amintite fusese încheiată fără participarea Franței, care-l sprijinea pe Mahomed Ali; dar în fața primejdiei formării unei coaliții antifranceze, ea s-a văzut nevoită să înceteze să acorde sprijin cîrmuitorului Egiptului și să participe la elaborarea Convenției de la Londra din 1841. În afară de clauzele referitoare la o intervenție militară în conflictul turco-egiptean și la prezentarea unui ultimatum lui Mahomed Ali prin care i se cerea să renunțe în favoarea sultanului la toate posesiunile sale cu excepția Egiptului, convenția din 1840 conținea și o clauză referitoare la apărarea colectivă a Dardanelor și a Bosforului; la încheierea convenției din 1841, această clauză a servit drept premisă pentru interzicerea trecerii prin strimtori a navelor militare ale tuturor statelor. — 335.
- 285 *Redif* — trupe de rezervă în Imperiul otoman. — 336.
- 286 *Mark-lane* — bursa de cereale. — 346.
- 287 *Ulemale* — casta superioară a teologilor și leqiuitorilor în țările musulmane din Orientul apropiat și mijlociu; ulemalele se bucurau de o mare influență în viața politică a Imperiului otoman. — 348.

- 288 Este vorba de greva muncitorilor din uzinele de construcții de mașini care a început la sfârșitul lunii decembrie 1851 și a cuprins o serie de orașe din sud-estul și din centrul Angliei. Această grevă, organizată de Asociația generală a mecanicilor, a avut drept scop desființarea orelor de muncă suplimentară și îmbunătățirea condițiilor de muncă. Drept răspuns la această grevă, patronii întreprinderilor au declarat lock-out, Lupta, care a durat trei luni, s-a încheiat cu victoria patronilor. Muncitorii au fost nevoiți să reia lucrul în vechile condiții. Dar și patronii au suferit pierderi materiale considerabile de pe urma grevei și a lock-out-ului. — 350.
- 289 Cu unele prescurtări, acest articol a fost retipărit în ziarul german new-yorkez „Reform” din 19 octombrie 1853, sub titlul „Starea mișcării muncitorești din Anglia”. — 352.
- 290 *Mincing Lane*, stradă din Londra, centrul comerțului cu ridicata de mărfuri coloniale. — 355.
- 291 În lucrările lor de mai târziu, Marx și Engels au înlocuit noțiunile „valoarea muncii”, „prețul muncii” cu noțiunile, mai precise, „valoarea forței de muncă”, „prețul forței de muncă”, deoarece Marx a stabilit că muncitorul vinde capitalistului nu munca sa, ci forța sa de muncă (vezi introducerea lui Engels la lucrarea lui Marx „Muncă salariată și capital”, ediția din 1891). — 356.
- 292 Este vorba de articolul de fond „Planurile rușilor în Turcia”, publicat în „New York Daily Tribune” din 17 septembrie 1853. Referirea la acest articol pare a fi fost inserată de redacția ziarului. — 359.
- 293 Este vorba de expediția întreprinsă de trupele turcești sub comanda lui Omer-pașa în Kurdistan, în 1846, cu scopul de a înăbuși răscoala care izbucnise acolo împotriva sultanului. Despre expediția întreprinsă de Omer-pașa în Muntenegru, vezi adnotarea 250. — 359.
- 294 A. V. Suvorov a participat la asediul Ocakovului, dar nu și la cucerirea lui în ziua de 17 (6) decembrie 1788, ceea ce se explică, pe de o parte, prin faptul că fusese rănit în timpul asedierii cetății, iar pe de altă parte prin divergențele avute cu prințul Potemkin, comandantul armatei ruse, în ceea ce privește modul executării asediului. Luarea cu asalt a cetății turcești Izmail de către trupele rusești de sub comanda lui Suvorov a avut loc la 22 (11) decembrie 1790 și a permis Rusiei să încheie cu succes războiul ruso-turc din 1787—1791. — 362.
- 295 Pamfletul „Lordul Palmerston” — lucrare scrisă cu scopul demascării oligarhiei engleze în persoana unuia dintre cei mai de seamă reprezentanți ai ei — a fost conceput de Marx sub forma unei serii de articole care urmau să apară în „New York Daily Tribune”. Marx, care a început să scrie pamfletul în primele zile ale lunii octombrie 1853, a consimțit ca acest pamflet să apară în același timp și în organul cartist „People’s Paper”. Dar, în timp ce ziarul cartist a început să publice articolele lui Marx, sub forma unei serii unice, sub titlul general de „Lordul Palmerston”, fiecare articol fiind prevăzut cu următoarea notă din partea redacției: „Scris de d-rul Marx pentru

«New York Daily Tribune» și pus de el la dispoziția noastră», redacția ziarului „Tribune” a publicat chiar primul articol ca articol de fond, fără a indica numele autorului. Prin aceasta s-a precizat și forma în care urma să apară ulterior lucrarea, ca articole în aparență fără legătură între ele. Cele opt articole au fost publicate în „People’s Paper” între 22 octombrie și 24 decembrie 1853. La sfârșitul ultimului articol, ca și al celor precedente, se găsea indicația: „Va urma”. Din scrisoarea adresată de Marx lui Engels la 14 decembrie 1853 reiese că el intenționa să mai scrie unele articole despre politica lui Palmerston în perioada 1840—1841, în timpul încheierii convențiilor de la Londra, precum și să clarifice poziția lui din timpul revoluției din 1848—1849. Dar el nu și-a realizat aceste intenții.

În „New York Daily Tribune” n-au apărut toate articolele lui Marx și publicarea lor s-a târănat pînă la începutul anului 1854, deși Marx trimisese la New York ultimul articol încă din 6 decembrie 1853. În total, ziarul a publicat patru articole, toate ca articole de fond și purtînd titluri diferite. La 19 octombrie 1853 a fost publicat în „Tribune” articolul de fond „Palmerston”, care corespundea primului și celui de-al doilea articol din seria publicată în „People’s Paper”; la 4 noiembrie 1853 — articolul de fond „Palmerston și Rusia”, care corespundea articolului al treilea din această serie; la 21 noiembrie 1853 — articolul de fond „Un frunțas al istoriei contemporane”, care corespundea articolului al patrulea și al cincilea; la 11 ianuarie 1854 — articolul de fond „Anglia și Rusia”, care corespundea articolului al șaptelea, Articolul al șaselea și al optulea din seria respectivă n-au apărut niciodată în „Tribune”. Textele celor două publicații nu sînt perfect identice. Probabil că, atunci cînd a trimis manuscrisele articolelor la „Tribune” și la „People’s Paper”, Marx le-a modificat întrucîtva redactarea, întrucît forma în care a apărut pamfletul în cele două ziare este diferită. În afară de aceasta, în articolele apărute în „Tribune” se văd și urmele unor intervenții făcute în textul autorului de către redactorii ziarului.

Pamfletul împotriva lui Palmerston s-a bucurat de o largă răspîndire. La 26 noiembrie 1853 gazeta „Glasgow Sentinel” a reprodus din „Tribune” articolul „Palmerston și Rusia” (articolul al treilea din seria apărută în „People’s Paper”). În decembrie 1853 editorul londonez Tucker a publicat acest articol sub forma unei broșuri purtînd același titlu. La începutul anului 1854, cu colaborarea lui Marx, a apărut a doua ediție a acestei broșuri; în text au fost făcute corectări și adăugiri pe baza articolelor publicate în „People’s Paper”. Curînd Tucker a mai editat o broșură: „Palmerston și tratatul de la Unkiar-Skelessi” (pe coperta interioară se menționa alt titlu: „Palmerston și faptele lui din trecut”); broșura reproducea, cu mici modificări, textul articolului al patrulea (fără primele 4 alineate) și al cincilea din cele publicate de „People’s Paper”. Ambele broșuri au constituit numerele 1 și 2 din seria „Political Fly-Sheets”, editate de Tucker, iar în 1855 au fost retipărite împreună cu pamfletele altor autori. În această ediție, în prefață, Tucker indica numele lui Marx ca autor al pamfletelor nr. 1 și nr. 2 (în tabla de materii pamfletul nr. 1, „Palmerston și Rusia”, a apărut cu titlul schimbat: „Palmerston și Polonia”). În ceea ce privește publicarea celorlalte articole cu privire la Palmerston în ediția lui Tucker, Marx s-a opus, întrucît nu voia ca lucrările sale să fie tipărite laolaltă cu lucrările lui Urquhart, cuprinse în seria „Political Fly-Sheets”. În legătură cu aceasta, în scrisoarea

sa din 1 iunie 1854 adresată lui Lassalle, Marx scria : „Nu vreau să fiu considerat ca un tovarăș de luptă al acestui domn, cu care nu am comun decât un singur lucru : aprecierea în privința lui Palmerston ; în toate celelalte chestiuni am păreri diametral opuse, așa cum a reieșit chiar de la prima noastră întrevedere”.

La 17 noiembrie 1855 și la 5 ianuarie 1856, gazeta urquhartiștilor „Sheffield Free Press”, care îi făcea opoziție lui Palmerston, a publicat două articole din seria „Lordul Palmerston” (articolul al treilea și al șaselea din cele apărute în „People's Paper”). Primul a fost reprodus și în ediție separată în fascicula nr. 4A, apărută în „Free Press Serials”. Aproape în același timp, întreaga serie de opt articole a apărut în cinci numere (din 29 decembrie 1855, 5 și 12 ianuarie, 9 și 16 februarie 1856) ale organului din Londra al urquhartiștilor, „Free Press” și în ediție separată, ca fascicula nr. 5 a lui „Free Press Serials”, sub titlul „Istoria vieții lordului Palmerston”. În această ediție separată, numele autorului era menționat.

În limba germană, pamfletul lui Marx a început să apară încă la 2 noiembrie 1853 în ziarul „Reform” din New York, în traducerea prescurtată a lui A. Cluss, făcută după textul publicat în „Tribune”. În nota din partea redacției, tipărită la începutul publicației, se spunea : „Marele interes pe care îl stârnește din nou în momentul de față numele lui Palmerston ne determină să facem această prelucrare după ziarul «Tribune». Studiul de față denotă că autorul cunoaște în mod deosebit starea de lucruri din Anglia și, deși nu este semnat, nu este greu de ghicit de cine este scris”. Articolul „Palmerston”, publicat în „Reform” din 2, 3, 4, 8 și 9 noiembrie, corespunde primului și celui de-al doilea articol apărut în „People's Paper”. În februarie 1855 Marx a publicat două articole, sub titlul „Lordul Palmerston”, în „Neue Oder-Zeitung” din Breslau (Wrocław), care nu erau în fond altceva decât un rezumat al articolelor apărute în „People's Paper” și „Tribune”. Fragmente din pamfletul lui Marx (cu indicația autorului) au fost publicate de asemenea și de ziaristul german E. Fischel în broșura sa din 1859—1860, apărută la Berlin sub titlul „Das Neue Portfolio. Eine Sammlung wichtiger Dokumente und Aktenstücke zur Zeitgeschichte”, Hefte I und II („Noul portofoliu. O culegere de documente și de materiale importante cu privire la istoria contemporană”, numerele I și II).

Articolul al treilea din această serie a fost publicat în limba poloneză în 1893, după moartea lui Marx, în nr. 7 al revistei „Przedświt” („Aurora”), editată la Londra de socialiștii polonezi care întrețineau legături cu Engels. Articolul al șaptelea a fost publicat în 1897 — după textul din „Tribune” și sub același titlu („Anglia și Rusia”) — de Eleanor, fiica lui Marx, în culegerea de articole ale lui Marx cu privire la problema orientală, culegere editată de ea împreună cu E. Aveling (Karl Marx. „The Eastern Question”). În 1899 a apărut la Londra, sub îngrijirea Eleanoriei Marx, o broșură care cuprindea toate articolele din această serie : Karl Marx. „The Story of the Life of Lord Palmerston” („Istoria vieții lordului Palmerston”). În limba rusă pamfletul a fost publicat pentru prima oară în 1924.

Pentru acest pamflet, Marx a consultat un număr mare de izvoare, în primul rând așa-numitele Blue Books (Cărțile albastre), ediție periodică în multe volume a materialelor parlamentului englez, precum și documente ale Ministerului de Externe englez. În

afară de aceasta, el a folosit și dările de seamă ale ședințelor parlamentare, în special ediția lui Hansard „Parliamentary Debates” („Dezbateri parlamentare”), diferitele culegeri de tratate internaționale și documente diplomatice, pamflete și numeroase materiale apărute în presă. — 365.

- 296 În legătură cu discuțiile care au avut loc în parlamentul englez în iunie 1850 în jurul conflictului anglo-grec provocat de așa-numita afacere Pacifico (vezi adnotarea 179), politica externă a guvernului în care Palmerston deținea postul de ministru de externe a fost sancționată de Camera comunelor; Camera lorzilor, dimpotrivă, s-a pronunțat, cu o majoritate de 37 voturi, împotriva poziției ocupate de guvern în chestiunea discutată. Franța și Rusia și-au exprimat dezaprobarea față de această poziție, iar ambasadorii lor la Londra și-au făcut simțită această nemulțumire: ambasadorul francez a părăsit demonstrativ Londra, iar ambasadorul rus n-a venit la dineul oferit de Palmerston. — 370.
- 297 În 1815 a fost adoptată legea prin care era interzis importul de cereale din străinătate atâta timp cât în Anglia prețul cerealelor rămânea sub 80 de șilingi un quarter. În 1822 această lege a fost întrucâtva modificată, iar în 1828 a fost introdusă scala mobilă, care ridica taxele de import pentru cereale atunci când prețul lor pe piața internă scădea și, invers, le reducea atunci când prețul se ridica. Legile cerealelor au fost adoptate de guvernele tory în interesul marilor proprietari funciari. Burghazia industrială, care lupta împotriva legilor cerealelor sub lozincă libertății comerțului, a obținut în 1846 abrogarea lor. — 370.
- 298 Marx se referă la prezența în Anglia a mercenarilor militari străini, recrutați în armata engleză în timpul războaielor napoleoniene, mai ales din micile state germane, îndeosebi din Hanovra — fieful regilor englezi din dinastia de Hanovra. — 370.
- 299 Este vorba de bombardarea orașului Copenhaga de către englezi în septembrie 1807 cu scopul de a împiedica alăturarea Danemaricii la blocada continentală declarată de Napoleon, care interzicea țărilor continentale din Europa comerțul cu Anglia. — 371.
- 300 *Legea cu privire la răzvrătiri* (Mutiny Act) — lege adoptată de parlament în fiecare an cu începere din 1689 pînă în 1881; legea dădea Coroanei împuterniciri de a întreține o armată permanentă și forțe maritime militare în anumite proporții, de a introduce statute și regulamente militare în armată și în flotă, de a face uz de curțile marțiale și de a stabili sistemul de pedepse pentru participarea la răzvrătiri, la neexecutarea ordinelor, la încălcarea disciplinei etc. Prima lege de acest fel a fost adoptată cu prilejul tulburărilor din rîndurile soldaților care au avut loc în Anglia. — 372.
- 301 *Legea cu privire la corporații* (Corporation Act) a fost adoptată de parlamentul englez în 1661; prin această lege persoanele care ocupau funcții electivă (se referea mai ales la organele municipale de conducere) trebuiau să recunoască dogmele bisericii anglicane.
Legea cu privire la jurămînt (Test Act) din 1673 cerea același lucru de la toate persoanele care ocupau o slujbă de stat.

Îndreptate, la timpul lor, împotriva reacțiunii catolice, aceste legi s-au transformat ulterior într-o armă de luptă împotriva oricărei opoziții făcute bisericii oficiale anglicane și într-un mijloc de apărare a privilegiilor ei. — 373.

- 302 *Dissenterii* — reprezentanții sectelor și curentelor religioase care se abăteau într-o măsură sau alta de la dogmele bisericii anglicane oficiale. — 373.
- 303 *Emanciparea catolicilor* — abolirea în 1829 de către parlamentul englez a îngrădirilor drepturilor politice ale catolicilor. Catolicii, a căror majoritate o formau irlandezii, au obținut dreptul de a fi aleși în parlament și de a ocupa unele funcții guvernamentale. Totodată censul electoral de avere a fost mărit de cinci ori. Prin această manevră, clasele conducătoare din Anglia urmăreau să atragă de partea lor virfurile burgheziei irlandeze și pe proprietarii funciari catolici, scindind în felul acesta mișcarea națională irlandeză. — 373.
- 304 Este vorba de vasta campanie pentru reforma parlamentară (în legătură cu aceasta vezi adnotarea 138), desfășurată în Anglia cîțiva ani înainte de introducerea reformei din 1832. — 376.
- 305 În conflictul iscat în legătură cu „locurile sfinte” (vezi adnotarea 101), folosit de Franța și de Rusia țaristă ca pretext în lupta pentru hegemonie în Orientul apropiat, unul dintre obiectele acestui conflict era problema cui să aparțină cheile de la „mormintul domnului” din Ierusalim, clerului catolic sau celui ortodox, ca și aceea a dreptului de a păstra în bunăstare cupola acestui lăcaș. — 380.
- 306 Despre *tratatul (convenția) de la Londra din 6 iulie 1827* vezi adnotarea 47. — 380.
- 307 *Convenția de la Akerman* — acord semnat de Rusia și Turcia la 7 octombrie (25 septembrie) 1826. Potrivit acestui acord, guvernul turc se angaja să respecte cu strictețe tratatele anterioare încheiate cu Rusia și să acorde libertate de navigație pentru vasele comerciale ruse în apele turcești; de asemenea renunța la pretențiile avute față de Rusia, în urma războiului ruso-turc din 1806—1812, asupra punctelor de pe țărmul caucazian al Mării Negre. Convenția confirma recunoașterea din partea sultanului a autonomiei Serbiei și prevedea ca domniitorii Moldovei și Munteniei să fie aleși din rîndurile boierimii locale. Convenția de la Akerman nu se referea la problema greacă. Din acest motiv, în ajunul războiului ruso-turc din 1828—1829, cercurile oficiale turcești au denunțat această convenție și au lansat versiunea că, potrivit stipulațiilor convenției, Rusia renunțase la orice amestec în problema greacă și deci, acordînd ajutor grecilor, ea și-ar fi încălcat această obligație. În realitate însă declarația guvernului țarist că „se dezinteresează de problema greacă” nu a fost făcută în momentul încheierii convenției de la Akerman, ci cu cîteva luni mai înainte. — 380.
- 308 *J. McNeill*. „Progress and present position of Russia in the East” („Înaintarea și situația actuală a Rusiei în Orient”). Londra, 1836 pag. 105—107. — 381.

- 309 În „New York Daily Tribune” din 19 octombrie 1853, articolul se termina cu următoarele cuvinte, adăugate, probabil, de redacția ziarului: „În această apreciere el dădea să se înțeleagă în mod limpede că în persoana lordului Palmerston nu sînt nicidecum reprezentate libertatea, cinstea și tot ceea ce este mai bun, ceea ce este propriu Angliei. Așa cum a fost nobilul lord pe atunci și în prima perioadă a carierei sale, descrisă de noi, așa a rămas și în zilele noastre, și oricine îl cunoaște nu poate aștepta din partea lui, în momentul crizei serioase prin care trecem, altceva decît proaste servicii aduse cauzei dreptății și drepturilor omului. Partea din biografia sa politică pe care încă n-am povestit-o o lăsăm pentru altă dată; din păcate, nu este partea cea mai bună a biografiei sale”. — 381.
- 310 Milanezii au refuzat să se supună lui Frederic I Barbarossa în 1159, cînd acest împărat a încercat să lichideze libertățile urbane ale orașelor din Italia de nord și să supună aceste orașe dominației sale. Lupta îndelungată care a urmat după aceasta s-a terminat, deși Milanul a fost distrus în 1162, cu victoria orașelor. — 383.
- 311 Despre *convenția de la Londra din 15 iulie 1840* vezi adnotarea 284. — 389.
- 312 Despre insurecția din Cracovia vezi adnotarea 259; referitor la evenimintele din Galiția pomenite mai jos vezi adnotarea 16. — 390.
- 313 Este vorba, probabil, de „Oesterreichisch Kaiserliche Wiener Zeitung” — oficiosul guvernului; a apărut din 1780 pînă în 1931. — 391.
- 314 În 1846 guvernul Guizot a reușit să contracteze căsătoria ducelui de Montpensier, fiul mai mic al regelui Franței Ludovic-Filip, cu infanta spaniolă Maria-Luisa-Fernanda, zădărnîcînd astfel căsătoria prințului Leopold de Coburg cu regina spaniolă Isabella a II-a, căsătorie proiectată de Anglia. Între guvernul englez și cel francez se ducea o luptă acerbă în jurul acestor proiecte conjugale; după succesul repurtat în această chestiune de diplomația franceză, Palmerston a căutat cu înfrigurare un prilej pentru a-și lua revanșa. — 392.
- 315 *Tratatul de la Utrecht din 1713* — unul dintre tratatele de pace încheiate între Franța și Spania, de o parte, și statele care au participat la coaliția antifranceză (Anglia, Olanda, Portugalia, Prusia și Habsburgii din Austria), de altă parte, prin care se punea capăt războiului îndelungat pentru succesiunea la tronul Spaniei (început în 1701). Potrivit acestui tratat, tronul spaniol era acordat nepotului lui Ludovic al XIV-lea, Filip de Bourbon; în schimb regele Franței trebuia să abandoneze planurile sale de a uni monarhia franceză cu cea spaniolă și să renunțe pentru sine și pentru urmașii săi din ramura franceză a Bourbonilor la dreptul asupra coroanei spaniole. Tratatul sancționa trecerea unui număr de colonii franceze și spaniole din Indiile orientale și din America de nord, precum și a Gibraltarului, în posesiunea Angliei.
- Învinuind în 1846 Franța că a încălcat tratatul de la Utrecht, Palmerston se referea la intenția lui Ludovic-Filip de a crea prin căsătoria fiului său cel mic cu infanta Spaniei noi perspective de unire a celor două monarhii. — 392.

- 316 Discursul citat mai jos a fost rostit de Palmerston la 19 martie 1839 în Camera comunelor în legătură cu blocada porturilor Mexicului de către flota franceză în 1838—1839.
- Blocada oraşului Buenos Aires de către flota anglo-franceză a fost începută în 1845 cu scopul de a sili guvernul Argentinei să permită vapoarelor străine să navigheze pe fluviul Paran , precum şi pe alte fluvii, Anglia şi Franţa şi-au atins acest scop în 1852, silind Argentina să semneze tratatul respectiv. — 392.
- 317 Este vorba de revoluţia burgheză din Belgia din 1830. — 393.
- 318 Alianţa dintre Anglia şi Franţa după revoluţia din iulie şi cunoscută sub denumirea de „înţelegerea cordială” („entente cordiale”) a luat forma unui tratat în aprilie 1834, prin încheierea aşa-numitei *cva-duple înţelegeri* între Anglia, Franţa, Spania şi Portugalia. La încheierea acestui tratat au ieşit însă la iveală contradicţiile dintre interesele Angliei şi Franţei, care ulterior au continuat să se înăsprescă. Tratatul, îndreptat formal împotriva „puterilor nordice” absolutiste (Rusia, Austria şi Prusia), permitea în realitate Angliei ca sub pretextul că acordă un ajutor militar guvernului spaniol şi celui portughez în lupta împotriva pretendenţilor la tron, don Miguel în Portugalia şi don Carlos în Spania, să-şi întărească poziţiile sale în aceste două ţări. — 396.
- 319 Este vorba de bătălia de la Beilan (Siria) de la sfîrşitul lunii iulie 1832, în care trupele egiptene de sub comanda lui Ibrahim-paşa au zdrobit complet armata sultanului şi au silit-o să părăsească Siria. Intrarea trupelor egiptene în Asia Mică, care a urmat după aceea, şi nimicirea armatei turceşti în decembrie 1832 lângă Konya, a hotărît victoria Egiptului în războiul turco-egiptean din 1831—1833. În aprilie 1833, conform păcii încheiate la Kütahya, paşa Egiptului Mahomed Ali a fost de fapt recunoscut ca suveran independent al Egiptului şi al Siriei. — 400.
- 320 Marx citează discursul rostit de deputatul radical Anstey în Camera comunelor la 8 februarie 1848. — 406.
- 321 Este vorba de tratatul ruso-turc din 29 (17) ianuarie 1834, care preciza unele articole din tratatul de la Adrianopole din 1829. Tratatul reducea suma plăţilor anuale pe care trebuia să le facă Turcia în contul contribuţiilor impuse ei prin tratatul de la Adrianopole, micşorînd astfel suma contribuţiilor cu 2.000.000 de ducaţi. — 406.
- 322 „*Journal de Saint-Pétersbourg*” — cotidian, oficiosul Ministerului de Externe; a apărut în limba franceză sub această denumire din 1825 pînă în 1914. — 409.
- 323 „*Civis romanus sum*” — vezi adnotarea 179. — 409.
- 324 D. Urquhart. „*Progress of Russia in the West, North, and South*” („Înaintarea Rusiei spre Apus, spre Nord şi spre Sud”). Londra, 1853, pag. 406. În 1853 au apărut cîteva ediţii ale acestei lucrări; pagina este indicată după ediţia a doua. — 417.

325 În „New York Daily Tribune” din 11 ianuarie 1854, articolul începea cu următoarele cuvinte: „Demisia lordului Palmerston a produs, se pare, în Anglia efectul miraculos pe care-l sconta. Tot mai energic se manifestă indignarea publicului împotriva guvernului pe care acesta l-a părăsit și a politicii pe care, pînă în ultimul moment, a sprijinit-o în toate cazurile și în modul cel mai hotărît cît timp era legat de acest guvern. Și, totodată, aceleași partide care înfiează acum coaliția în gura mare îl laudă care mai de care pe Palmerston. Pe de o parte ele cer să se dea o ripostă energică și demnă abuzurilor Rusiei, iar pe de altă parte s-ar părea că nu doresc nimic cu atîta ardoare cum doresc revenirea iubitului lor bărbat de stat la postul de conducător. Astfel acest abil și neobosit actor zăpăcește toată lumea. Toate acestea ar constitui un spectacol foarte amuzant dacă n-ar fi în joc interese prea importante. Am mai avut prilejul să demonstrăm cît de adîncă este confuzia care domnește pretutindeni, iar acum aducem dovezi suplimentare care confirmă faptul că Palmerston, dintr-un motiv sau altul, a contribuit în permanență la extinderea granițelor Rusiei, folosind Anglia în acest scop. Oricine dorește să arunce o privire în culisele scenei pe care se desfășoară evenimentele curente și să aprecieze evenimentele și oamenii la justa lor valoare va găsi, presupunem, unele lucruri instructive în expunerea noastră”.

Aceste cuvinte nu puteau fi din textul articolului de față al lui Marx, dat fiind că el a trimis redacției „Tribune” ultimele articole din seria „Lordul Palmerston” nu mai tîrziu de 6 decembrie 1853 cu cel puțin 10 zile înainte de demisia de scurtă durată a lui Palmerston (16 decembrie 1853). Publicînd acest articol cu o mare întîrziere, la 11 ianuarie 1854, redacția ziarului i-a adăugat un text luat, poate, din alt articol al lui Marx, trimis — după cum reiese din notița făcută de Jenny Marx în caietul ei de însemnări — la 20 decembrie 1853 la New York și consacrat ecourilor presei engleze în legătură cu demisia lui Palmerston. Articolul din 20 decembrie 1853 n-a fost publicat în „New York Daily Tribune” și manuscrisul lui nu ne-a parvenit. — 418.

326 Citat din cartea lui Kupfer. „Voyage dans les environs du Mont Elbrouz dans le Caucase, entrepris par ordre de Sa Majesté l'Empereur en 1829. Rapport fait à l'Académie imperiale des sciences de St.-Petersbourg” („Călătorie în împrejurimile muntelui Elbrus din Caucaz, întreprinsă din ordinul maiestății-sale împăratul în 1829. Raport ținut la Academia de Științe din Petersburg”). Petersburg, 1830, pag. 4. — 419.

327 *Despre Protocolul de la Petersburg din 4 aprilie 1826 și Tratatul (convenția) de la Londra din 6 iulie 1827* vezi adnotarea 47.

În protocolul din 4 aprilie 1826, semnatarele lui — Rusia țaristă și Anglia —, tînzînd să camufleze adevăratele scopuri ale amestecului lor în conflictul greco-turc în favoarea Greciei, au declarat că ele nu urmăresc nici extinderea teritoriului lor pe seama Turciei, nici influență exclusivă, nici avantaje comerciale deosebite pe teritoriile sultanului. Declarații asemănătoare au fost repetate cu prilejul încheierii tratatului de la Londra din 6 iulie 1827, semnat de Anglia, Rusia și Franța. — 419.

- 328 Marx citează cuvîntarea ținută de Patrick Stewart în Camera comunelor la 20 aprilie 1836. — 421.
- 329 Articolul promis n-a fost publicat în „New York Daily Tribune”, cu toate că, așa cum reiese din carnetul de însemnări al lui Jenny Marx, a fost trimis de Marx la New York încă la 6 decembrie 1853. În „People's Paper” el a fost publicat la 24 decembrie 1853 ca al optulea articol din seria „Lordul Palmerston”. — 425.
- 330 „The London Gazette” — organ guvernamental englez; apare sub această denumire de două ori pe săptămîină începînd din 1666. — 430.
- 331 „Comitetul Lloyd” — societate maritimă de asigurare și înregistrare din Londra — 435.
- 332 Cu unele prescurtări, acest articol a fost retipărit în gazeta germană new-yorkeză „Reform” din 24 și 25 octombrie 1853, sub titlul „Situația din Anglia”. — 436.
- 333 Este vorba de nota pe care Reșid-pașa a adresat-o la 19 august 1853 reprezentanților Austriei, Angliei, Franței și Prusiei și în care se spunea că guvernul Turciei va accepta nota de la Viena (vezi adnotarea 223) numai în cazul cînd în textul ei ar fi introduse unele schimbări și precizări. Reșid-pașa insista îndeosebi ca Rusia să evacueze în prealabil Principatele dunărene. — 436.
- 334 În septembrie 1853 a avut loc la Olmütz (Olomouc) o întrevedere între Nikolai I și împăratul Austriei Franz-Joseph, în urma căreia guvernul austriac a încercat, de altfel fără succes, să determine puterile occidentale să întreprindă un nou demers pentru reglementarea conflictului ruso-turc pe baza acceptării necondiționate a notei de la Viena de către sultan. În convorbirile sale cu Franz-Joseph, Nikolai I a căutat să-l convingă pe acesta că trupele rusești din Principatele dunărene nu vor trece Dunărea și că se vor mărgini la acțiuni defensive pe malul stîng al fluviului. — 437.
- 335 „Satira menippea” — pamflet politic anonim, publicat în Franța în 1594 și îndreptat împotriva Ligii catolice (întemeiată în 1576, în timpul războaielor hughenote), ai cărei conducători, aristocrați feudali, urmăreau să slăbească puterea regală și să stabilească privilegiul nelimitat pentru nobilimea catolică. Denumirea pamfletului a fost împrumutată de la scriitorul roman Varro (secolul I î.e.n.), care a scris „Satire menippea” imitîndu-l pe filozoful grec antic Menipp. — 441.
- 336 Este vorba de eroica insurecție din iunie 1848 a muncitorilor din Paris, pe care burghezia franceză a înnăbușit-o cu o cruzime nemai-auzită. Această insurecție a fost primul război civil de mari proporții din istorie dintre proletariat și burghezie. — 443.
- 337 În prima ediție rusă a Operelor lui K. Marx și F. Engels, articolul a fost tipărit fără partea care se referă la situația economică a Franței (vezi volumul de față, pag. 447—449). — 445.

- 338 Este vorba de ciocnirea care a avut loc la 29 martie 1848 între legiunea republicană belgiană, care se îndrepta din Franța în patrie, și detașamentul de soldați belgieni aflați în apropierea graniței franceze, lângă satul Risquons-Tout. Acest fapt a servit de pretext pentru procesul din Anvers (așa-numitul proces Risquons-Tout), înscenat de guvernul regelui Belgiei, Leopold I, pentru a se răfui cu democrații. Pe atunci Delescluze era comisar al guvernului în departamentul Nord, situat la granița cu Belgia, pe unde trecuse legiunea belgiană. — 450.
- 339 Este vorba de tabăra întărită de lângă orașul Torres Vedras (Portugalia), construită în 1810 din ordinul lui Wellington pentru a apăra Lisabona împotriva trupelor franceze. — 455.
- 340 În 1815, în timpul campaniei din Belgia, Napoleon, învingându-i pe prusieni la 16 iunie în lupta de la Ligny, spera să-i izoleze de armata anglo-olandeză a lui Wellington și să-i zdrobească pe aliați unul câte unul. Dar în bătălia hotărâtoare de la Waterloo din 18 iunie 1815, pe când francezii atacau armata lui Wellington și încercau s-o învâluie din flanc, trupele prusiene de sub comanda lui Blücher, reușind să scape de urmărire, au sosit la timp pe cîmpul de luptă și au obținut un rezultat decisiv în favoarea aliaților. — 456.
- 341 *Cucerirea Erzerumului*, importantă fortăreață turcă din Caucaz, de către trupele rusești de sub comanda lui Paskevici a avut loc în iunie 1829. Acest eveniment a avut o importanță decisivă pentru Rusia în încheierea cu succes a războiului ruso-turc din 1828—1829. — 460.
- 342 Îndată după începerea ostilităților la Dunăre, comandantul trupelor rusești, Gorceakov, a ordonat ca o parte din flotila de pe Dunăre să fie trimisă de la Izmail în regiunea Brăila și Galați. La 23 (11) octombrie 1853, cînd două vase rusești și opt canoniere au trecut prin fața fortăreței Isaccea, ocupată de turci, a avut loc un schimb de focuri de artilerie. Garnizoana turcă a suferit pierderi însemnate de pe urma tirului artileriei de bord și a tunurilor ruse amplasate pe malul Dunării. — 464.
- 343 *Seraskirat* — Ministerul de Război în Imperiul otoman. — 464.
- 344 Este vorba de Comitetul din strada Poitiers — organul de conducere al așa-numitului partid al ordinii, care reprezenta coaliția celor două fracțiuni monarhiste din Franța: legitimiștii (partizanii dinastiei Bourbonilor) și orléaniștii (partizanii dinastiei Orléans). Acest partid al marii burghezii conservatoare, înființat în 1848, a avut un rol conducător din 1849 pînă la lovitura de stat din 2 decembrie 1851 în cadrul Adunării legislative a celei de-a doua republici. Faliamentul politicii lui antipopulare a fost folosit de clica lui Ludovic Bonaparte în scopuri bonapartistice. În ajunul loviturii de stat din 2 decembrie 1851, generalul Baraguay d'Hilliers, care sprijinise în anii republicii Comitetul de pe strada Poitiers, a trecut de partea bonapartiștilor. — 464.
- 345 La începutul lunii august 1842, într-o serie de regiuni industriale din Anglia, mai ales în Lancashire, au izbucnit greve și tulburări munci-

- torești. Burghezia cu tendințe liber-schimbiste, căutînd să se folosească de mișcarea muncitorească pentru a face presiuni asupra guvernului în scopul de a abroga legile cerealelor, i-a ațîțat de multe ori ea însăși pe muncitori să pornească la acțiune. Dar, speriată de marea amploare a grevelor și a tulburărilor și convingîndu-se că muncitorii urmăresc țelurile lor proprii, ea a sprijinit represiunile sîngeroase împotriva muncitorilor. F. Engels face o descriere amănunțită a acestor evenimente în lucrarea sa „Situția clasei muncitoare din Anglia” și în articolul său „Istoricul legilor cerealelor din Anglia” (vezi ediția de față, vol. 2, pag. 239—532 și 613—618). — 465.
- 346 Este vorba de cuvîntările lui Bright și Cobden la conferința din Edinburgh, organizată de Liga pentru pace a liber-schimbistilor, a cărei dare de seamă a fost publicată în „Times” din 14 octombrie 1853. — 466.
- 347 Marx citează articolul „Ce este ieftin și ce este scump”, publicat în „People's Paper” din 29 octombrie 1853. — 467.
- 348 „*Weekly Dispatch*” — săptămînal englez; a apărut sub această denumire la Londra din 1801 pînă în 1928; în deceniul al 6-lea al secolului trecut a avut o orientare radicală. — 469
- 349 O parte din acest articol a fost retipărit de ziarul german new-yorkez „Reform” din 19 noiembrie 1853, sub titlul „Persia, Rusia și Danemarca”.
- În prima ediție rusă a Operelor lui K. Marx și F. Engels, acest articol a fost tipărit fără partea referitoare la expedițiile persană și rusă, la evenimentele din Danemarca și la ostilitățile de pe Dunăre și din Asia (vezi volumul de față, pag. 473—475). — 473.
- 350 Este vorba de ostilitățile întreprinse de armata iraniană în vederea anexării Heratului, nod de comunicații comerciale pentru a cărui stăpînire s-au purtat nenumărate războaie între Afganistan și Iran. Cucerirea Heratului de către trupele iraniene în octombrie 1856 a fost folosită de colonialiștii englezi ca pretext pentru a dezlănțui împotriva Iranului un război în urma căruia șahul a fost nevoit să evacueze Heratul. În 1863 Heratul a fost alipit la posesiunile emirului afgan. — 473.
- 351 În 1853 guvernul țarist a organizat o expediție militară în Kazahstan, în susul fluviului Sîr-Daria, sub comanda lui V. A. Perovski, guvernatorul general al Orenburgului. Expediția era îndreptată împotriva hanatului Kokand, care cotropise ținuturi kazahe (în articolul lui Marx se arată inexact că ar fi vorba de o expediție împotriva hanatului Hivei); ea a permis rușilor să creeze linia militară de pe Sîr-Daria, care a servit apoi ca bază de atac pentru desfășurarea ofensivei ulterioare a Rusiei țariste împotriva hanatului Kokand și a hanatelor Buharei și Hivei din Asia centrală. — 473.
- 352 Este vorba de guvernul danez format la 22 martie 1848 ca urmare a avîntului revoluționar care s-a produs în țară și care și-a găsit expresia în manifestații de masă la teatrul „Casino” din Copenhaga. În noul guvern au intrat, alături de conservatori, și reprezentanți ai

partidului burghezo-liberal al „eidermenilor” (sau „eiderdanezilor”), care se pronunțau în favoarea unei constituții comune pentru Dane-marca și ducatul Schleswig (până la râul Eider), urmînd ca ducatul Holstein să capete statutul de regiune independentă. Guvernul burghez din martie al Danemaricii a adoptat o poziție șovină față de mișcarea de eliberare națională a ducatelor Schleswig și Holstein și a luptat împotriva unirii cu Germania a acestor regiuni locuite de germani. — 474.

- 353 *Liga împotriva legilor cerealelor* a fost întemeiată în 1838 de fabricanții Cobden și Bright din Manchester. Militînd pentru libertatea deplină a comerțului, Liga tindea să obțină abrogarea legilor cerealelor (vezi adnotarea 297) cu scopul de a face posibilă scăderea salariilor muncitorilor și de a slăbi pozițiile economice și politice ale aristocrației funciare. În lupta ei împotriva proprietarilor funciari, Liga a încercat să folosească și masele muncitorești. Dar pe vremea aceea muncitorii înaintați din Anglia porniseră pe calea organizării politice de sine stătătoare a mișcării muncitorești (cartismul).

Lupta dintre burghezia industrială și aristocrația funciară în jurul legilor cerealelor s-a încheiat prin abrogarea acestor legi în 1846. — 477.

- 354 *Bătălia de la Iena* dintre armata franceză sub comanda lui Napoleon și trupele prusiene a avut loc la 14 octombrie 1806. Terminîndu-se cu nimicirea armatei prusiene, această bătălie a atras după sine capitularea Prusiei în fața Franței napoleoniene. — 482.

- 355 La 25—26 (14—15) septembrie 1799, lângă Zürich, armata franceză, comandată de Masséna, a pricinuit o înfrîngere corpului de armată rus de sub comanda generalului Rimski-Korsakov. Această înfrîngere a pus într-o situație foarte grea trupele rusești de sub comanda lui Suvorov, care înaintau venind din Italia de nord spre a face joncțiune cu corpul comandat de Rimski-Korsakov. Dar, cu toată superioritatea de forțe a inamicului, trupele lui Suvorov au știut să dea francezilor o serie de lovituri și să răzbată în regiunea cursului superior al Rinului. În 1859, în lucrarea sa „Padul și Rinul”, Engels a dat o înaltă apreciere campaniei din Elveția a trupelor ruse, spunînd că trecerea Alpilor efectuată de Suvorov este „cea mai strălucită dintre toate trecerile contemporane peste Alpi”. — 485.

- 356 După cum se vede din caietul de însemnări ținut de Jenny Marx, articolul lui Engels „Înfrîngerile rușilor” a fost trimis redacției „New York Daily Tribune” o dată cu articolul lui Marx „Problema muncitorească” (vezi volumul de față, pag. 489—492), ca o corespondență unică. Dar redacția ziarului a împărțit în două această corespondență, publicînd în același număr (de la 28 noiembrie), ca articol de fond, textul scris de Engels și, ca articol de sine stătător, sub semnătura lui Marx, textul scris de acesta din urmă.

Articolul lui Engels cuprinde inexactități care se datoresc informațiilor greșite de care dispunea. Inexactă este evaluarea raportului de forțe dintre beligeranți pe Dunăre în timpul luptelor de lângă Calafat și Oltenița pomenite în articol; comanda generală a unităților rusești la Oltenița o avea Dannenberg, și nu Pavlov; contrar celor arătate în articol, Guyon și Izmail-pașa sînt două persoane

diferite. Mai târziu, pe baza unor informații mai exacte, Engels a apreciat altfel decât în articolul de față nu numai raportul de forțe dintre beligeranți, ci și calitatea conducerii militare a armatei turcești, precum și rezultatele luptelor de la Calafat și Oltenița (vezi articolele „Mersul războiului din Turcia” și „Războiul pe Dunăre”, în volumul de față, pag. 500—505, 547—554). — 486.

- 357 În bătălia de la Novara (Italia de nord), care a avut loc la 23 martie 1849, armata austriacă, sub comanda lui Radetzky, a pricinuit o înfrângere decisivă armatei piemonteze. În urma acestei înfringeri a fost restaurată dominația austriacă în Italia de nord. În cursul acestei campanii, comandantul armatei austriece a folosit într-uh chip iscusit fărâmițarea forțelor piemonteze, care erau comandate de generalul piemontez Ramorino. — 488.
- 358 Articolul criticat de Marx a fost publicat în „Economist” din 5 noiembrie 1853. — 489.
- 359 „Preston Pilot” — săptăminal englez, a apărut la Preston din 1825 până în 1888. — 491.
- 360 Marx citează cuvântarea rostită de Jones la mitingul muncitoresc care a avut loc la Preston la 4 noiembrie 1853; darea de seamă amănunțită cu privire la acest miting a fost publicată în „People’s Paper” din 12 noiembrie 1853.
Marx a avut, probabil, posibilitatea să ia cunoștință de textul acestei cuvântări încă înainte de apariția numărului amintit al ziarului „People’s Paper”, întrucât el l-a folosit în articolul de față, scris la 11 noiembrie. — 491.
- 361 Articolul criticat de Marx a fost publicat în „Economist” din 12 noiembrie 1853. — 493.
- 362 *Comitetul salvării publice* — organul central al guvernului revoluționar din Franța în perioada dictaturii iacobine (2 iunie 1793 — 27 iulie 1794). — 498.
- 363 În legătură cu avîntul mișcării grevești de masă a proletariatului englez în 1853, grupul cartiștilor, în frunte cu Jones, a lansat ideea creării unei largi organizații muncitorești, „Mișcarea de masă”, care trebuia să unească și trade-unionurile și pe muncitorii neorganizați, în primul rînd în scopul de a coordona grevele din diferitele regiuni ale țării. Organizația trebuia să fie condusă de un parlament al muncitorilor, convocat periodic și alcătuit din delegați aleși la mitingurile muncitorilor neorganizați și la adunările trade-unionurilor care aderaseră la „Mișcarea de masă”. Parlamentul muncitorilor a fost convocat la Manchester la 6 martie 1854 și a durat pînă la 18 martie. El a discutat și a adoptat programul „Mișcării de masă”, apoi a alcătuit un comitet executiv compus din 5 membri. Marx, care a fost ales ca delegat de onoare, a trimis o scrisoare (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 10, ed. a doua rusă) în care formula, ca o sarcină de primă importanță a mișcării muncitorești engleze, crearea unui partid politic de masă de sine stătător. Atribuindu o mare însemnătate convocării parlamentului muncitorilor, Marx îl considera

o încercare de a scoate mișcarea muncitorească din Anglia din cadrul îngust al trade-unionismului, un pas spre îmbinarea luptei economice cu cea politică.

Dar încercarea de a organiza „Mișcarea de masă” nu a reușit, întrucât majoritatea liderilor trade-unionurilor, care aveau o atitudine negativă față de lupta politică, n-au sprijinit ideea creării unei organizații muncitorești de masă unite. Descreșterea mișcării greviste în vara anului 1854 a avut de asemenea o influență negativă asupra participării maselor largi la această mișcare. După luna martie 1854 parlamentul muncitorilor nu s-a mai întrunit niciodată. — 499.

- 364 Este vorba de parlamentul englez; din 1547 în biserica sf. Ștefan (palatul Westminster) au loc ședințele Camerei comunelor. — 499.
- 365 Pamfletul lui K. Marx „Cavalerul nobilei conștiințe”, scris în noiembrie 1853 și publicat la New York în ianuarie 1854 cu concursul lui A. Cluss și J. Weydemeyer sub formă de broșură, constituie un răspuns la articolul calomnios al lui A. Willich „Doctorul Karl Marx și «Dezvăluirile» lui”, publicat în gazeta „Belletristisches Journal und New Yorker Criminal-Zeitung” din 28 octombrie și 4 noiembrie 1853. Pamfletul lui Marx oglindește lupta dusă de revoluționarii proletari împotriva elementelor mic-burgheze șovăielnice care s-au alăturat mișcării muncitorești. În pamfletul său, Marx dezmente născocirile lui Willich, care căuta să arunce o umbră de îndoială asupra justeții criticii făcute de Marx, în lucrarea sa „Dezvăluiri asupra procesului comuniștilor de la Colonia”, activității sectare a fracțiunii Willich-Schapper. Arătând adevăratele cauze ale sciziunii Ligii comuniștilor, Marx demască tactica sectară și aventuroasă a acestei fracțiuni. Unele pasaje din pamfletul său, Marx le-a luat din lucrarea, scrisă împreună cu Engels în mai-iunie 1852, „Marii bărbați ai emigrației”, care în timpul vieții lui Marx și Engels n-a fost publicată (vezi K. Marx și F. Engels, Opere, vol. 8, ed. a doua rusă, pag. 247—352). — 507.
- 366 C. v. Decker. „Der kleine Krieg, im Geiste der neueren Kriegführung. Oder: Abhandlung über die Verwendung und den Gebrauch aller drei Waffen im kleinen Kriege” („Guerilla în lumina noului mod de a duce războiul. Sau: Tratat despre aplicarea și folosirea celor trei arme în războiul de guerillă”). Berlin și Poznan, 1822. — 511.
- 367 G. W. F. Hegel. „Phänomenologie des Geistes” („Fenomenologia spiritului”), Bamberg și Würzburg, 1807. Vezi secțiunea „Die Bildung und ihr Reich der Wirklichkeit” („Cultura și imperiul realității ei”), pag. 435—474. — 511.
- 368 Lucrarea „Dezvăluiri asupra procesului comuniștilor de la Colonia” (vezi K. Marx și F. Engels, Opere, vol. 8, ed. a doua rusă, pag. 423—491), scrisă de Marx la sfârșitul lunii octombrie-începutul lunii decembrie 1852, este un pamflet combativ în care Marx a infierat metodele mârșave de reprimare folosite de statul polițienesc prusac împotriva militanților mișcării comuniste. Pamfletul a apărut sub formă de broșură în ianuarie 1853, în Elveția, la Basel. În S.U.A. a apărut la început într-o serie de numere ale lui „New England-Zeitung” din

- Boston, iar mai târziu, la sfârșitul lunii aprilie 1853, a fost publicat de editura acestui ziar sub formă de broșură. În pamfletul „Cavalerul conștiinței nobile”, Marx citează frecvent pasaje din broșura „Dezvăluiri” editată la Boston. — 511.
- 369 „*Neu England-Zeitung*” — ziar democrat, editat în limba germană la Boston (S.U.A) de emigranți germani; a fost fondat în 1852. La acest ziar a colaborat și J. Weydemeyer. — 511.
- 370 Vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 8, ed. a doua rusă, pag. 434 și 482. — 512.
- 371 În ediția apărută la New York în 1854, aici s-a dat următoarea notă de subsol a editorului: „D-l Blum nu se află în Australia, ci la Filadelfia, și în momentul întemeierii Ligii muncitorilor americani el a figurat în conducerea acestei Ligi în calitate de agent al lui Willich. — 512.
- 372 Vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 8, ed. a doua rusă, pag. 485, notă. — 512.
- 373 *Cabinetul negru* — instituție secretă care funcționa pe lângă departamentul poștei din Franța, Prusia, Austria și într-o serie de alte state și care se ocupa cu perlustrarea corespondenței. Acest cabinet exista de pe vremea monarhiilor absolute din Europa. — 513.
- 374 Vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 8, ed. a doua rusă, pag. 430. — 513.
- 375 Este vorba de *Liga comunistilor* — prima organizație comunistă internațională a proletariatului. Întemeierea Ligii comunistilor a fost precedată de intensa activitate desfășurată de Marx și Engels în vederea închegării din punct de vedere ideologic și organizatoric a socialiștilor și a muncitorilor înaintați din diferite țări. În acest scop, la începutul anului 1846 ei au organizat, la Bruxelles, Comitetul comunist de corespondență. Marx și Engels au apărut ideile comunismului științific, luptând cu îndrăjire împotriva comunismului egalitar-vulgar al lui Weitling, împotriva „adevăratului socialism” și a utopiilor mic-burgheze ale lui Proudhon, care exercitau o influență deosebită asupra membrilor Ligii celor drepte, o organizație conspirativă a muncitorilor și meseriașilor care avea comunități în Germania, Franța, Elveția și Anglia. Convingându-se de justetea concepțiilor lui Marx și Engels, conducerea de la Londra a Ligii celor drepte le-a propus, la sfârșitul lunii ianuarie 1847, să intre în Ligă și să participe la reorganizarea și la elaborarea unui program al Ligii bazat pe principiile proclamate de ei. Marx și Engels au fost de acord cu aceasta.
- La începutul lunii iunie 1847 a avut loc la Londra congresul Ligii celor drepte, care a intrat în istorie ca primul congres al Ligii comunistilor. La lucrările congresului au luat parte Engels și W. Wolff. La acest congres numele organizației a fost schimbat în Liga comunistilor, iar lozincă vagă de până atunci, „Toți oamenii sînt frați!”, a fost înlocuită cu lozincă internaționalistă combativă a partidului proletar, „Proletari din toate țările, uniți-vă!” Congresul a

examinat de asemenea și „Statutul Ligii comuniștilor”, la a cărei elaborare Engels a participat activ. În noul statut au fost precizate țelurile finale ale mișcării comuniste și înlăturate punctele care dădeau organizației un caracter conspirativ. La baza organizării Ligii au fost puse principiile democratice. Statutul a fost definitiv adoptat la congresul al doilea al Ligii comuniștilor (vezi ediția de față, vol. 4, pag. 576—582). La lucrările celui de-al doilea congres, care a avut loc la Londra între 29 noiembrie și 8 decembrie 1847, au luat parte Marx și Engels. În cursul dezbaterilor, care au durat mai multe zile, ei au apărat principiile comunismului științific, pe care congresul le-a adoptat în unanimitate. Din însărcinarea congresului, Marx și Engels au scris documentul-program „Manifestul Partidului Comunist” (vezi ediția de față, vol. 4, pag. 461—500), publicat în februarie 1848.

La sfârșitul lunii februarie 1848, în momentul când a început revoluția în Franța, Organul Central din Londra al Ligii a trecut conducerea Ligii asupra circumscripției Bruxelles în frunte cu Marx. După expulzarea lui Marx din Bruxelles, sediul noului Organ Central a fost stabilit la Paris, unde se mutase Marx. Engels a fost și el ales în Organul Central. În a doua jumătate a lunii martie-începutul lunii aprilie 1848, Organul Central a organizat repatrierea citorva sute de muncitori germani, în cea mai mare parte membri ai Ligii comuniștilor, cu scopul de a participa la revoluția germană care începuse. „Revendicările partidului comunist în Germania”, formulate de Marx și Engels la sfârșitul lunii martie, au constituit platforma politică a Ligii comuniștilor în această revoluție (vezi ediția de față, vol. 5, pag. 3—5).

După sosirea lor în Germania, la începutul lunii aprilie 1848, Marx, Engels și adepții lor s-au convins că, având în vedere înapoierea Germaniei, dezbinarea și nivelul politic insuficient de ridicat al muncitorilor germani, 200—300 de membri ai Ligii comuniștilor, împrăștiați în întreaga țară, nu vor putea să exercite o influență destul de mare asupra maselor largi ale poporului. De aceea Marx și Engels au considerat că e necesar să acționeze la flancul de extremă stîngă, efectiv proletar al mișcării democratice. Ei au intrat în Asociația democrată din Colonia și au recomandat adepților lor să intre în organizațiile democratice pentru a apăra în cadrul acestora pozițiile proletariatului revoluționar, pentru a critica inconsecvența și șovăielile democraților mic-burghezi și a-i împinge la acțiuni decisive. Totodată Marx și Engels au atras atenția adepților lor asupra importanței organizării unor asociații muncitorești, asupra educării politice a proletariatului și creării premiselor în vederea formării unui partid proletar de masă. Centrul de conducere și de îndrumare a membrilor Ligii comuniștilor devenise acum „Noua gazetă renană” de sub redacția lui Marx (vezi adnotarea 97). La sfârșitul anului 1848, Organul Central din Londra al Ligii a încercat să restabilească legăturile întrerupte și l-a trimis pe Joseph Moll în calitate de emisar în Germania, pentru a reorganiza Liga. Organul Central de la Londra a introdus unele modificări în statutul din 1847, făcînd să scadă importanța principială a acestui document. Astfel, în loc de răsturnarea burgheziei, de instaurarea hegemoniei proletariatului și de construirea societății comuniste fără clase, se proclama ca țel al Ligii constituirea republicii sociale, Misiunea pe care Moll

a avut-o în iarna 1848—1849 în Germania n-a fost încununată de succes.

În aprilie 1849, Marx, Engels și adepții lor s-au retras din Asociația democratică. Experiența politică acumulată de masele muncitorești, dezamăgirea lor în ceea ce privește democrația mic-burgheză, toate acestea au permis în acel moment să se pună în mod practic problema formării unui partid proletar de sine stătător. Marx și Engels n-au reușit însă să realizeze acest plan. Curînd a început insurjecția în sud-vestul Germaniei, a cărei înfrîngere a constituit de fapt sfîrșitul revoluției germane.

În cursul revoluției s-a vădit că concepțiile expuse în „Manifestul Partidului Comunist” erau singurele concepții juste și că Liga a fost o școală admirabilă a activității revoluționare; membrii ei au participat activ la mișcare, apărînd în presă, pe baricade și pe cîmpul de luptă pozițiile clasei celei mai revoluționare, proletariatului.

Înfrîngerea revoluției a însemnat o lovitură grea pentru Liga comunistilor. Mulți dintre membrii Ligii erau în închisori sau în emigrație, adresele lor pierdute, legăturile rupte, iar comunitățile au încetat pretutindeni să funcționeze. O lovitură grea au avut de suferit și organizațiile Ligii din afara granițelor Germaniei.

În toamna anului 1849, majoritatea conducătorilor Ligii s-au întrunit la Londra. Eforturile noului Organ Central reorganizat, condus de Marx și Engels, au dus în primăvara anului 1850 la refacerea fostei organizații și la învierea activității Ligii comunistilor. În „Adresa Comitetului central către Liga comunistilor”, scrisă de Marx și Engels în martie 1850 (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 7, ed. a doua rusă, pag. 257—267), ei au făcut bilanțul revoluției din 1848—1849 și au trasat sarcina creării unui partid de sine stătător al proletariatului, independent de mica burghezie. În „Adresă” a fost formulată pentru prima oară ideea revoluției neîntrerupte. Din martie 1850 a început să apară noul organ de propagandă comunistă: „Neue Rheinische Zeitung. Politisch-ökonomische Revue”.

În vara anului 1850, în cadrul Organului Central al Ligii comunistilor s-au accentuat divergențele principiale în problema tacticii. Majoritatea din Organul Central, în frunte cu Marx și Engels, s-a opus cu hotărîre tacticii sectare, aventuriste a fracțiunii lui Willich-Schapper, care preconizau dezlănțuirea imediată a revoluției fără a ține seama de legile obiective și de situația politică reală din Europa. În opoziție cu aceasta, Marx și Engels subliniau pe toate căile că, în condițiile ofensivei reacțiunii, principala sarcină a Ligii Comunistilor este propagarea comunismului științific și pregătirea cadrelor de revoluționari proletari pentru viitoarele lupte revoluționare. Activitatea scizionistă a fracțiunii Willich-Schapper a dus la ruptura cu această fracțiune la mijlocul lunii septembrie 1850. La ședința care a avut loc la mijlocul lunii septembrie 1850 (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 8, ed. a doua rusă, pag. 581—585), pe baza propunerii lui Marx, împuternicirile Organului Central au fost remise Comitetului districtual din Colonia. Toate comunitățile Ligii comunistilor din Germania au aprobat hotărîrea majorității Organului Central de la Londra. Potrivit indicațiilor lui Marx și Engels, noul Organ Central din Colonia a alcătuit, în decembrie 1850, noul statut al Ligii (vezi textul acestui statut, cu observațiile făcute de Marx, în K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 7, ed. a doua rusă, pag. 565—568). Persecuțiile polițienești și arestările membrilor Ligii au

dus, în mai 1851, la încetarea de fapt a activității Ligii comuniștilor în Germania. Îndată după procesul comuniștilor de la Colonia de la 17 noiembrie 1852, la propunerea lui Marx, Liga s-a autodizolvat.

Liga comuniștilor a jucat un mare rol istoric ca școală a revoluționarilor proletari, ca germen al partidului proletar, ca precursor al Asociației Internaționale a Muncitorilor (Internaționala I). — 513.

376 B. Bauer. „Kritik der evangelischen Geschichte der Synoptiker”. („Critica istoriei evanghelice a sinopticilor”), vol. 1—2, Lipsca, 1841; vol. 3, Braunschweig, 1842. În literatura istoriei religiei sînt numiți sinoptici autorii primelor trei evanghelii. Marx se referă la critica contrazicerilor flagrante dintre versetele evanghelice și evenimentele istorice reale pe care Bauer o face în cartea sa. — 516.

377 Vezi textul procesului-verbal al ședinței Organului Central al Ligii comuniștilor din 15 septembrie 1850, la care s-a produs sciziunea în Ligă, în K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 8, ed. a doua rusă, pag. 581—585. Vezi textul declarației din 17 septembrie 1850 a lui Marx și Engels și a adepților lor cu privire la retragerea din Asociația culturală a muncitorilor germani, care își avea sediul la Londra pe Great Windmill Street, în K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 7, ed. a doua rusă, pag. 438.

Asociația culturală a muncitorilor germani de la Londra a fost întemeiată în februarie 1840 de K. Schapper, J. Moll și alți militanți ai Ligii celor dreپți. După organizarea Ligii comuniștilor, rolul conducător în Asociație îl aveau comunitățile locale ale Ligii. În anii 1847 și 1849—1850, Marx și Engels au depus o activitate intensă în cadrul Asociației. La 17 septembrie 1850, Marx, Engels și o seamă de adepți ai lor s-au retras din Asociație ca urmare a luptei dintre majoritatea Organului Central al Ligii comuniștilor, condusă de Marx și Engels, și minoritatea sectară-aventuristă (fracțiunea lui Willich-Schapper). Asociația s-a situat de partea minorității. Pe la sfîrșitul deceniului al 6-lea, Marx și Engels au luat din nou parte la activitatea Asociației culturale. Asociația a continuat să funcționeze pînă în 1918, cînd a fost interzisă de guvernul englez. În secolul al XX-lea Asociația a fost frecventată de mulți emigranți politici din Rusia. — 516.

378 Aluzie la un poem comic al unui autor necunoscut din Grecia antică, „Războiul dintre șoareci și broaște” („Batrahomiomahia”), o parodie a epopeii lui Homer. — 516.

379 Este vorba de încercările lui Kinkel și ale altor conducători ai Clubului emigranților de a organiza așa-numitul „împrumut revoluționar germano-american”; Kinkel a plecat în S.U.A. în septembrie 1851 pentru a face propagandă printre americanii de origine germană să subscrie la acest împrumut, cu scopul de a provoca imediat revoluția în Germania. Uniunea agitatorică, în frunte cu Ruge, care rivaliza cu Clubul emigranților, a trimis și ea un reprezentant al ei în S.U.A. pentru a strînge un fond revoluționar. Încercarea făcută cu „împrumutul revoluționar” a eșuat. Într-o serie de lucrări, Marx și Engels au ridiculizat cu causticitate aventurismul acestui proiect al lui Kinkel, considerîndu-l o încercare stearpă și dăunătoare de a provoca în mod artificial o revoluție în condițiile descreșterii mișcării revoluționare. — 516.

- 380 *Sfintul Gral* — conform unei legende medievale, o cupă prețioasă, inzestrată cu o putere miraculoasă. — 517.
- 381 Marx compară în mod ironic pe Arnold Ruge cu Arnold Winkelried — luptătorul elvețian semilegendar, participant la războiul de eliberare împotriva jugului austriac; conform legendei, în timpul bătăliei elvețienilor împotriva trupelor arhiducelui austriac Leopold al III-lea lângă Sempach (cantonul Lucerna), la 9 iunie 1386, Winkelried și-a dat viața pentru ca bătălia să se hotărască în favoarea elvețienilor. — 517.
- 382 Este vorba de prigonirea participanților la mișcarea opoziționistă din sînul intelectualității germane în perioada care a urmat după războaiele împotriva Franței lui Napoleon. Mulți membri ai asociațiilor de studenți și de liceeni, înființate încă în perioada luptelor împotriva lui Napoleon, s-au ridicat, după Congresul de la Viena, împotriva orinduirii reacționare a statelor germane, au organizat manifestații politice la care s-a formulat revendicarea unificării Germaniei. Asasinarea lui Kotzebue în 1819 de către studentul Sand, agent țarist și partizan al Sfintei Alianțe, a servit drept pretext pentru prigonirea „demagogilor”, cum erau denumiți participanții acestei mișcări opoziționiste în hotărârile Conferinței de la Karlsbad din august 1819 a miniștrilor statelor germane. — 518.
- 383 Lucrarea lui Engels „Campania din Germania pentru Constituția Reichului”, consacrată istoriei insurecției care a avut loc în 1849 în Renania prusiană, Palatinat și Baden, a fost tipărită în 1850 sub formă de articole în nr. 1—3 ale revistei „Neue Rheinische Zeitung. Politisch-ökonomische Revue”. Engels se referă la articolul al patrulea al acestei lucrări, intitulat: „Să murim pentru republică!” (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 7, ed. a doua rusă, pag. 169—207). — 518.
- 384 Este vorba de detașamentul organizat de Willich din emigranți germani — muncitori și meseriași — la Besançon (Franța) în noiembrie 1848. Membrii detașamentului primeau subsidii de la guvernul francez, dar la începutul anului 1849 plata subsidiilor a fost sistată. Ulterior detașamentul a intrat în unitatea de voluntari care a luat parte, sub comanda lui Willich, la acțiunile armatei de insurgenți de la Baden și Palatinat în mai-iunie 1849. — 520.
- 385 Marx se referă la apărarea eroică a trecătorii Termopile de către un detașament spartan de 300 de oameni sub comanda regelui Leonida împotriva unei întregi armate persane în anul 480 î.e.n., în perioada războaielor greco-persane. În bătălia de la Termopile, Leonida și întregul său detașament au pierit. — 520.
- 386 Vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 7, ed. a doua rusă, pag. 183—184. — 520.
- 387 În septembrie 1849 Marx a fost ales în Comitetul pentru ajutorarea emigranților germani din Londra, organizat pe lângă Asociația culturală a muncitorilor germani. Pentru a pune capăt încercărilor emigranților democrați mic-burghezi de a subordona influenței lor ele-

- mentele proletare din rândurile emigranților de la Londra, Comitetul, la propunerea lui Marx și a altor conducători ai Ligii comuniștilor, a fost transformat în Comitetul social-democrat al emigranților, din a cărui conducere făceau parte Marx și Engels. Pe la mijlocul lunii septembrie 1850, Marx și Engels au anunțat că se retrag din Comitetul emigranților, întrucât cea mai mare parte a membrilor căzuse sub influența fracțiunii Willich-Schapper. — 521.
- 388 Această ședință a Organului Central al Ligii comuniștilor a avut loc la sfârșitul lunii august 1850. — 521.
- 389 „*Le Précurseur*” — cotidian burghez belgian; a apărut la Anvers cu începere din 1836. — 524.
- 390 Vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 8, ed. a doua rusă, pag. 431. — 526.
- 391 Este vorba de „Adresa Comitetului Central către Liga comuniștilor”, scrisă de Marx și Engels în martie 1850 (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 7, ed. a doua rusă, pag. 257.—267). — 526.
- 392 Vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 8, ed. a doua rusă, pag. 481. — 527.
- 393 Vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 8, ed. a doua rusă, pag. 484. — 528.
- 394 Marx se referă la Comitetul central al fracțiunii sectare-aventuriste Willich-Schapper, care, după 15 septembrie 1850, s-a rupt de Liga comuniștilor, devenind o organizație de sine stătătoare. Prin analogie cu uniunea separatistă a cantoanelor reacționare catolice din Elveția din deceniul al 5-lea al secolului trecut, Marx și Engels denumeau această organizație fracționistă în mod ironic Sonderbund. — 529.
- 395 Vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 8, ed. a doua rusă, pag. 483. — 529.
- 396 „*The Red Republican*” — săptăminal cartist, editat de G. Harney în iulie-noiembrie 1850. În acest săptăminal a fost publicată prima traducere în limba engleză a „Manifestului Partidului Comunist”.
„*Notes to the People*” — săptăminal englez, organ al cartiștilor; a apărut la Londra între 1851 și 1852, sub conducerea lui E. Jones. Marx și Engels au sprijinit revista, luând parte la redactarea și la editarea ei; cu începere din iunie 1851 și pînă în aprilie 1852 ei au publicat o serie de articole în această revistă. — 530.
- 397 Este vorba de articolele lui Marx și Engels consacrate eroiceii insurtecției a muncitorilor parizieni din iunie 1848 ca și de articolele lui Marx și Engels împotriva politicii lașe a Adunării naționale germane, convocată la Frankfurt pe Main, și a politicii conciliatoare a Adunării naționale prusiene, precum și împotriva militanților din uniunile „18 martie” (vezi ediția de față, vol. 5 și 6).
- Uniunile „18 martie”, în frunte cu Uniunea centrală „18 martie” de la Frankfurt, au fost organizate în diferite orașe din Germania la sfârșitul lunii noiembrie 1848 de către deputații aripii stîngi a*

- Adunării naționale de la Frankfurt. Uniunile declarau că țelul lor era apărarea cuceririlor revoluției din martie 1848 din Germania. Ele erau conduse de democrați mic-burghezi, ca: Fröbel, Simon, Ruge, Vogt și alții. Încă din decembrie 1848, Marx și Engels au criticat cu vehemență, în „Noua gazetă renană”, politica echivocă și șovăielnică a liderilor democrației mic-burgheze care conduceau uniunile, arătând că această politică făcea jocul dușmanilor revoluției. — 530.
- 398 Vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 8, ed. a doua rusă, pag. 482. — 531.
- 399 Vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 8, ed. a doua rusă, pag. 485. — 531.
- 400 Este vorba de conflictul dintre Prusia și Austria, care a izbucnit în toamna anului 1850 ca urmare a luptei lor pentru hegemonie în Germania. Drept motiv pentru conflict au servit acțiunile revoluționare din Hessen. Prusia și Austria își contestau reciproc dreptul de a se amesteca în treburile interne din Hessen pentru a reprima acțiunile de acolo. Ca răspuns la intrarea trupelor austriece în Hessen, guvernul Prusiei a declarat mobilizarea și a trimis la rîndul său trupe în Hessen. Totuși, sub presiunea exercitată de țarul Nikolai I, Prusia a cedat Austriei fără să-i opună vreo rezistență serioasă. — 532.
- 401 Este vorba de toastul trimis de Auguste Blanqui, care se afla pe atunci la închisoare, pentru „Banchetul celor egali” — un miting internațional care a avut loc la Londra la 24 februarie 1851 cu prilejul aniversării revoluției din februarie 1848. Banchetul a fost organizat de o parte dintre emigranții mic-burghezi sub conducerea lui Louis Blanc și de liderii asociației blanchiste a emigranților — Barthélemy, Adam și alții — împreună cu fracțiunea Willich-Schapper. Pentru a primi informații, Marx și Engels au trimis la banchet pe adepții lor, K. Schramm și W. Pieper, care au fost goniți din sală și bătuți de adepții lui Willich și Schapper. Textul toastului lui Auguste Blanqui, tăinuit în mod intenționat de organizatorii banchetului pentru a nu ajunge la cunoștința participanților la acest banchet, a fost publicat într-o serie de ziare franceze. Marx și Engels au tradus acest toast în limba germană și engleză, scriind și o prefață (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 7, ed. a doua rusă, pag. 569—570). Traducerea germană a apărut într-un tiraj mare și a fost difuzată în Germania și în Anglia. — 535.
- 402 Este vorba de încălcarea promisiunilor solemne ale lui Frederic-Wilhelm al IV-lea de a instaura un regim constituțional, promisiuni cuprinse în chemările lansate de el către popor în timpul revoluției din martie 1848 în Prusia. — 539.
- 403 În perioada premergătoare revoluției din 1848—1849, reprezentanții curentelor religioase opoziționiste din Germania — așa-numitul „catolicism german” și „Comunitățile libere” protestante — au încercat să întemeieze o biserică națională germană. „Catolicismul german”, care a apărut în 1844 într-o serie de state germane, era îndreptat împotriva manifestărilor exagerate de misticism și de bigotism din biserica catolică. Negînd supremația papei de la Roma

- și multe dogme și ritualuri ale acestei biserici, „catolicij germani” căutau să adapteze catolicismul la nevoile burgheziei germane. „Comunitățile libere” s-au despărțit în 1846 de biserica oficială protestantă sub influența mișcării așa-numiților „Prietenii ai luminii”, care luptau împotriva misticismului și bigotismului curentului pietist, dominant în biserica oficială protestantă. Ambele forme de opoziție religioasă reflectau nemulțumirea care domnea în deceniul al 5-lea în rîndurile burgheziei față de rînduielele reacționare din Germania și tendința de unire politică a țării. În 1859 a avut loc fuziunea „Comunităților libere” cu comunitățile „catolicilor germani”. — 540.
- 404 Rezoluțiile adoptate la mitingul cartist din Manchester, la 20 noiembrie 1853, și textul cuvîntării rostite de Jones la acest miting, citate de Marx, au fost publicate în „People's Paper” din 26 noiembrie 1853. — 546.
- 405 Engels se referă, probabil, la articolul său „Mersul războiului din Turcia”, publicat în ziarul „New York Daily Tribune” din 7 decembrie 1853 (vezi volumul de față, pag. 479), cu toate că acolo teza de la începutul articolului de față n-a fost formulată în mod precis. Un alt articol care să conțină o idee asemănătoare n-a apărut în această perioadă în ziarul „Tribune”. — 547.
- 406 Aluzie la o serie de lucrări capitale de istorie a industriei, comerțului și finanțelor a economistului burghez englez T. Tooke, purtînd titlul comun de „Istoria prețurilor”: „A History of Prices, and of the State of the Circulation, from 1793 to 1837” („Istoria prețurilor și situația circulației între 1793 și 1837”), vol. I-II. Londra, 1838, „A History of Prices, and of the State of the Circulation, in 1838 and 1839” („Istoria prețurilor și situația circulației între 1838 și 1839”). Londra, 1840, și „A History of Prices, and of the State of the Circulation, from 1839 to 1847 inclusive” („Istoria prețurilor și situația circulației între 1839 și 1847 inclusiv”). Londra, 1848. — 556.
- 407 *Robinson Prosperity* — porecla lui F. J. Robinson, viconte de Gode-rich, care, în calitate de ministru de finanțe al Angliei, a prezis în 1825, tocmai în ajunul crizei, o perioadă îndelungată de prosperitate a economiei engleze. — 557.
- 408 *Pythia* — în Grecia antică, zeița-profetă din templul zeului Apolon din Delfi. — 560.
- 409 „*The Guardian*” — săptămînal englez, organul bisericii anglicane; a fost fondat la Londra în 1846. — 562.
- 410 „*Ost-Deutsche Post*” — cotidian austriac de orientare moderat-liberală; a apărut la Viena din 1848 pînă în 1866. — 564.
- 411 James Graham, ministru de interne al Marii Britanii, pentru a fi pe placul guvernului austriac, a dat dispoziție în 1844 Departamentului poștelor din Anglia să pună la dispoziția poliției scrisorile emigranților revoluționari italieni pentru a fi perlustrate.
- Prin „procesul Bandiera”, Marx are în vedere debarcarea pe coasta Calabriei, în iunie 1844, a unui mic detașament de patrioți

- italieni în frunte cu frații Bandiera, membrii unei organizații conspirative. Țelul fraților Bandiera era să provoace în Italia răscoala împotriva Bourbonilor napolitani și a dominației austrieilor. Trădați de unul dintre membrii detașamentului, autoritățile au luat ca prizonieri pe participanții expediției; frații Bandiera au fost împușcați. — 565.
- 412 Bătălia de la Sinope a avut loc la 30 (18) noiembrie 1853, Stabilind că comandamentul turc a echipat o flotilă pentru a transporta trupe și echipament pe țărmul caucazian și descoperind această flotilă în golful de la Sinope, escadra rusă din Marea Neagră de sub comanda viceamiralului P. S. Nahimov a atacat-o și a nimicuit-o. La luptă au luat parte 6 vase de linie și 2 fregate rusești; forțele turcești, susținute de focul bateriilor de pe coastă, numărau 16 vase, dintre care 2 vase cu aburi. Artileria escadrei ruse era însă superioară celei turcești. În decursul luptei, flota turcească a suferit pierderi grele: 15 vase au fost nimicite, iar comandantul flotei, amiralul Osmanpașa, a fost luat prizonier. Victoria de la Sinope, întărind considerabil situația militară a Rusiei în Marea Neagră, a grăbit totodată intrarea Angliei și Franței în război împotriva ei. — 569.
- 413 În manifestul lansat de Nikolai I la 26 (14) iunie 1853 în legătură cu hotărîrea guvernului țarist de a trimite trupe în Principatele dunărene, precum și într-o serie de documente diplomatice ale Rusiei țariste, se declara că prin ocuparea Principatelor se creau „garanții materiale” pentru asigurarea drepturilor și privilegiilor bisericii greco-ortodoxe din Turcia și pentru îndeplinirea de către sultan a îndatoririlor sale față de Rusia. — 570.
- 414 *St. John's Wood* și *Chelsea* — numele unor cartiere cu populație densă din Londra; *palatul Claremont* (situat în împrejurimile Londrei) a fost pus la dispoziția lui Ludovic-Filip de Orléans și familiei sale în timpul emigrării lui în Anglia în februarie 1848. — 571.
- 415 *Burggravi* — așa au fost numiți, pentru pretențiile lor nejustificate la putere și pentru năzuințele lor reacționare, cei 17 conducători orléaniști și legitimiști care au făcut parte în 1849 din comisia Aduării legislative însărcinate cu elaborarea noii legi electorale. Po-recla a fost luată din drama istorică cu același nume a lui Victor Hugo, avînd o temă din viața Germaniei medievale. *Burggravi* se numeau în Germania persoanele desemnate de împărat ca cîrmuitori ai orașelor și districtelor. — 572.
- 416 Eroul de la *Strasbourg* și *Boulogne*, vezi adnotarea 249. — 572.
- 417 Aluzie ironică la complotul nereușit urzit de generalul Malet în octombrie 1812 împotriva lui Napoleon I. Organizatorii complotului, la care au participat atît elemente regaliste de dreapta cît și republicani, mizau pe înfrîngerea armatei lui Napoleon în Rusia și încercau să folosească versiunea răspîndită de ei înșiși cu privire la pieirea lui în timpul campaniei din Rusia. — 572.
- 418 *Partidul ordinii*, vezi adnotarea 344. — 574.
- 419 Palmerston a anunțat ieșirea lui din guvernul de coaliție al lui Aberdeen la 16 decembrie 1853. Dar demisia lui nu a fost primită și curînd și-a reluat postul său de ministru de interne. — 576.

- 420 Este vorba de retipărirea de către editorul englez Tucker, sub formă de broșură, a articolului „Palmerston și Rusia”, apărut în ziarul „New York Daily Tribune” din 4 noiembrie 1853 și care era de fapt al treilea articol din seria de articole „Lordul Palmerston”, scrise de Marx (vezi adnotarea 295). — 579.
- 421 În prima ediție rusă a Operelor lui K. Marx și F. Engels, articolul „Mersul războiului din Turcia” a fost publicat sub titlul „Sinope și Ahalțih”.
- Scriind acest articol, Engels s-a bazat în special pe știrile furnizate de presa periodică engleză, care nu expunea în mod obiectiv mersul acțiunilor militare în perioada războiului Crimeii și interpreta tendențios relatările oficiale rusești. Așa se explică, în primul rând, faptul că acest articol conține o serie de inexactități în caracterizarea bătăliei de la Sinope din 30 (18) noiembrie 1853, în aprecierea raportului de forțe dintre beligeranți, a calităților militare și a acțiunilor flotei rusești în Marea Neagră. Așa, de pildă, din ziarele engleze a luat Engels versiunea greșită că flota rusă din Marea Neagră ar fi fost o flotă slabă și că în rîndurile ei ar fi precumpănit „marinari de apă dulce” și de naționalitate nerusă. Într-o anumită măsură, tendința de a diminua însemnătatea bătăliei de la Sinope se datorește caracterului publicistic al articolului, care a fost scris de Engels îndată după desfășurarea bătăliei, precum și faptului că politicește articolul era îndreptat împotriva țarismului rus ca principalul bastion al reacțiunii din Europa pe vremea aceea. — 580.
- 422 Lupta de la Ahalțih, descrisă mai jos de Engels, a avut loc la 26 (14) noiembrie 1853. — 580.

Date din viața și activitatea lui Karl Marx și Friedrich Engels

(Martie-decembrie 1853)

1853

*Martie-
începutul lunii
aprilie*

În corespondența dintre Marx și Engels are loc un schimb de păreri în problema orientală în legătură cu ascuțirea contradicțiilor dintre puterile apusene și Rusia țaristă în Balcani și în Orientul apropiat.

La rugămintea lui Marx, Engels scrie pentru ziarul „New York Daily Tribune” o serie de articole în care analizează esența problemei orientale și se pronunță pentru rezolvarea ei pe cale revoluționară, pentru crearea unor state slave democratice în Balcani. Articolul lui Marx și Engels „Politica britanică. — Disraeli. — Emigranții. — Mazzini la Londra. — Turcia” și articolele lui Engels „Adevăratul punct litigios în Turcia”, „Problema turcă” și „Care va fi soarta Turciei europene?” sînt tipărite în „New York Daily Tribune” din 7, 12, 19 și 21 aprilie (ultimele trei articole sînt publicate ca articole de fond).

*Aprox.
a doua
jumătate a
lunii
martie-aprilie*

Considerînd ca o sarcină imediată elaborarea doctrinei sale economice, Marx continuă studiarea aprofundată a economiei politice: el citește literatura economică burgheză și face extrase din lucrările lui Spencer, Newman, Opdyke, Banfield și alți autori, precum și din revista „Economist”. Un deosebit interes manifestă el pentru probleme ca: circulația banilor, proprietatea funciară și renta, legile creșterii populației și rolul statului în viața economică.

Marx folosește pe larg în activitatea sa publicistică materialul adunat în cursul cercetărilor sale economice.

Aprilie

Engels își reia studiul științelor militare, acordînd o deosebită atenție războiului revoluționar din Ungaria și războiului din Italia din 1848—1849, precum și elaborării tacticii unei armate revoluționare în caz de război împotriva Rusiei țariste.

Atribuind o mare importanță problemei perspectiveilor mișcării revoluționare în Rusia, Engels citește cartea lui Herțen „Despre dezvoltarea ideilor revoluționare în Rusia” în ediția franceză din 1851.

Engels continuă studiul limbii ruse și studiază și limbile slavilor de sud.

- Aprilie-mai* Manifestând un mare interes pentru istoria și perspectivele dezvoltării țărilor coloniale și dependente din Asia, Marx citește operele lui McCulloch, Klemm, Bernier, Saltikov, precum și alte lucrări despre istoria și economia Indiei și Chinei și face extrase din aceste lucrări. În legătură cu iminenta discutare în parlamentul englez a problemei administrării Indiei, Marx studiază Cărțile albastre parlamentare și se ocupă de istoria Companiei engleze a Indiilor orientale.
- Aprilie-decembrie* Marx și Engels întrețin un contact permanent cu foștii membri ai Ligii comuniștilor J. Weydemeyer și A. Cluss și le dau un mare ajutor în propagarea ideilor comunismului științific în S.U.A. În legătură cu colaborarea lui Weydemeyer și Cluss la ziarul „Die Reform”, organul asociației muncitorilor germani din America, Marx și Engels atrag și pe Eccarius, Pieper, Dronke și alți adepți ai lor să colaboreze la acest ziar. Unele din articolele publicate de Marx și Engels în „New York Daily Tribune” sînt reproduse în ziarul „Die Reform”.
- 1-8 aprilie* Marx scrie două articole despre „conspirația revoluționară”, inscenată de poliție la Berlin și folosită de guvernul englez pentru intensificarea supravegherii emigranților politici din Anglia. Articolele „Conspirația de la Berlin” și „Conspirația de la Berlin. — Poliția londoneză. — Mazzini. — Radetzki” sînt publicate în „New York Daily Tribune” din 18 și 21 aprilie.
- Aprox. 9 aprilie-mai* Marx și Engels fac din nou încercări de a găsi un editor pentru manuscrisul lor „Marii bărbați ai emigrației”, îndreptat împotriva liderilor democrației mic-burgeze; nu reușesc însă să tipărească manuscrisul.
- 9 aprilie* Aflînd de la Cluss că urmau să se publice în S.U.A. o serie de articole calomnioase ale lui Hirsch, sub titlul „Victimele spionajului. Notă justificativă a lui W. Hirsch”, Marx scrie articolul „Dezvăluirile lui Hirsch”. În acest articol Marx demască complicitatea dintre Hirsch și Willich, unul dintre șefii fracțiunii scizioniste, exclus din Liga comuniștilor, și dezminte de asemenea versiunea mincinoasă răspîdită de Hirsch potrivit căreia Marx ar fi predat poliției prusiene manuscrisul „Marii bărbați ai emigrației”. Articolul lui Marx este publicat în „Belletristisches Journal und New Yorker Criminal-Zeitung” din 5 mai.
- 12 aprilie* Într-o scrisoare către Weydemeyer, Engels, pe baza analizei situației economice și politice din Europa, își exprimă o seamă de idei cu privire la perspectivele unei noi revoluții pe continent și despre tactica partidului proletar în viitoarele lupte revoluționare din Germania. Weydemeyer publică o parte din această scrisoare sub formă de articol anonim în ziarul „Die Reform” din 4 mai.

Continuînd să acorde un sprijin sistematic lui E. Jones în editarea și redactarea ziarului cartist „The People's Paper”, Marx scrie pentru ea articolul „Noua mașinație financiară, sau Gladstone și bănuții”. Cu aceasta Marx începe seria de articole prin care dezvăluie caracterul antipopular al bugetului guvernului de coaliție. În ziar articolul apare la 16 aprilie. Marx trimite redacției ziarului „New York Daily Tribune” un articol analog în ceea ce privește conținutul, sub titlul „Realizările guvernului”, care apare la 27 aprilie.

*Mijlocul
lunii aprilie*

Marx este înștiințat de Cluss că fragmente din articolul „Duceasa de Sutherland și robia”, publicat de Marx la 9 februarie 1853 în „New York Daily Tribune”, au fost reproduse în ziarul democrat din America „Der Wecker” din 28 martie, precum și într-o serie de alte ziare americane.

*19 aprilie-
aprox.
25 aprilie*

Marx continuă să lucreze la seria de articole cu privire la bugetul lui Gladstone. Articolele lui Marx „Lire, șilingi, pence, sau bugete de clasă și cui aduc ele foloase” și „Săpun pentru popor, un chilipir pentru «Times»”. — Bugetul guvernului de coaliție” sînt publicate în ziarul cartist „People's Paper” din 23 și 30 aprilie. Alte două articole — „Feargus O'Connor. — Înfrîngerii suferite de guvern. — Bugetul” și „Dezordini la Constantinopol. — Mania spiritismului în Germania. — Bugetul” sînt publicate în „New York Daily Tribune” din 3 și 6 mai.

*Aprox.
24 aprilie*

La Boston (S.U.A.) apare sub formă de broșură pamfletul lui Marx „Dezvăluiri asupra procesului comunistilor de la Colonia”.

26-29 aprilie

La rugămintea lui Marx, Engels scrie pentru „New York Daily Tribune” un articol despre situația politică din Elveția. La acest articol Marx adaugă un pasaj cu privire la prigonirea emigranților de către guvernul englez și trimite articolul pe ziua de 29 aprilie. Redacția ziarului a împărțit articolul în două părți și l-a publicat la 14 mai sub titlul de „Afacerea rachetelor. — Insurecția din Elveția”, și la 17 mai sub titlul de „Situația politică a Republicii elvețiene”.

26 aprilie

Fînd înștiințat de către un anonim că șeful poliției berlineze, Stieber, și funcționarul prusian de poliție, Goldheim, au sosit la Londra și că W. Hirsch continuă să întrețină legături cu aceștia, Marx, după ce verifică veridicitatea acestor informații, le expediază lui Weydemeyer și Cluss pentru a le publica în presa muncitorească americană. Despre acest fapt Marx vorbește și în articolul din „New York Daily Tribune” „Afacerea rachetelor. — Insurecția din Elveția”.

Într-o scrisoare către Marx, Engels prezintă o seamă de date care caracterizează scăderea volumului comer-

- țului și a producției industriale în Anglia și Franța și demonstrează instabilitatea prosperității capitaliste.
- Sfârșitul
lunii aprilie* Marx și familia lui se găsesc într-o situație grea din pricina dificultăților întâmpinate de difuzarea lucrărilor lui Marx și a faptului că nu i se plătește la timp onorariul cuvenit pentru articolele din „New York Daily Tribune”. Engels îl ajută materialicește pe Marx și familia lui.
- 30 aprilie-
19 mai* Marx se găsește în vizită la Engels la Manchester.
- Mai-iunie* În legătură cu studierea istoriei țărilor Orientului, Engels învață limba persană și citește în original pe poetul Hafis și pe istoricul Mirkhond.
- 20 mai* Marx scrie articolul „Revoluția din China și din Europa”, în care analizează cauzele și caracterul răscoalei taipinilor din China și arată influența inevitabilă a evenimentelor din China asupra dezvoltării economice și politice a Europei. Articolul este publicat în „New York Daily Tribune” din 14 iunie ca articol de fond.
Engels trimite lui Marx pentru a transmite lui Freiligrath (care strângea sumele destinate pentru ajutoarea membrilor Liگی comuniștilor și a familiilor lor, condamnați în procesul de la Colonia) banii primiți de la Weydemeyer. Aceștia fuseseră strinși în America în urma apelului lansat de Marx, Engels și adepții lor.
- 24 mai* Marx începe să scrie pentru „New York Daily Tribune” o serie de articole despre India, prilejuate de discutarea prelungirii Cartei Companiei engleze a Indiilor orientale, care urma să aibă loc în parlament. Primul articol din această serie „Situația din Olanda. — Danemarca. — Conversiunea datoriei publice britanice. — India. — Turcia și Rusia” a fost publicat în numărul din 9 iunie al ziarului.
- Aprox. 25 mai* Engels citește cartea lui Forster „Geografia istorică a Arabiei”.
- Aprox.
26 mai-14 iunie* În corespondența dintre Marx și Engels are loc un schimb de păreri cu privire la problemele istoriei țărilor din Orient. Referindu-se la relațiile social-economice din Orient, Marx remarcă că acolo nu există proprietate privată asupra pământului.
După sfatul lui Marx, Engels citește cartea lui Bernier despre Împărăția Marilor Mogoli din India.
- 27 mai-7 iunie* Marx scrie o serie de articole pentru „New York Daily Tribune” despre problemele fundamentale ale politicii europene, atribuind o atenție deosebită evoluției conflictului dintre Rusia și Turcia și poziției pe care se situa diplomația din apusul Europei în acest conflict.

Articolele lui Marx: „Mazzini. — Elveția și Austria. — Problema turcă”, „Problema turcă. — «Times». — Expansiunea Rusiei”, „Înșelătoria rusă. — Eșecul lui Gladstone. — Reformele lui Charles Wood în Indiile orientale” sînt publicate în numerele din 10, 14 și 22 iunie ale ziarului.

Aprox. 31 mai Engels primește din America 440 de exemplare ale broșurii lui Marx „Dezvăluiri asupra procesului comuniștilor de la Colonia”, tipărită la Boston. Oprindu-și cîteva exemplare pentru a le difuza la Manchester, el trimite broșurile lui Marx.

Sfîrșitul lunii mai-începutul lunii iunie Marx și Engels sînt înștiințați din S.U.A. de Weydemeyer și Cluss despre polemica dusă în presa germană din America între ei și Willich, care începuse o serie de atacuri împotriva lui Marx în legătură cu publicarea broșurii „Dezvăluiri asupra procesului comuniștilor de la Colonia”.

Iunie Marx lucrează în biblioteca de la British Museum, adunînd materiale pentru corespondențele sale destinate ziarului „New York Daily Tribune”. O deosebită atenție acordă el lucrărilor despre India scrise de Chapman, Dickinson, Mill, Campbell, Murray și alți autori, făcînd extrase din aceste lucrări în problemele referitoare la sistemul colonial englez și la orînduirea politică și economică a Indiei.

Marx studiază o serie de lucrări despre istoria Danemarckii ale lui Droysen, Samwer, Olshausen și face extrase. Marx folosește rezultatele cercetărilor sale la comentarea evenimentelor din Danemarca în corespondențele sale pentru „New York Daily Tribune”.

Iunie-august Marx corespundează cu Lassalle în legătură cu trimiteria și difuzarea ilegală în Germania a broșurii „Dezvăluiri asupra procesului comuniștilor de la Colonia”. Engels propune ca broșurile să fie expediate în baloturi de fire toarse. Acest plan n-a fost însă realizat.

Începutul lunii iunie-mijlocul lunii iulie Marx primește o seamă de informații care dovedesc de ce înaltă apreciere se bucură articolele sale publicate în „New York Daily Tribune” din partea cititorilor americani.

2 iunie În scrisoarea sa către Engels, Marx își exprimă nemulțumirea față de comportarea redacției ziarului „New York Daily Tribune”, care publică după bunul ei plac unele articole de o importanță principială ale lui Marx și Engels, în calitate de articole de fond, fără a indica numele autorului. Marx își exprimă intenția de a trimite redactorului Dana o scrisoare în care să protesteze împotriva acestui mod de a folosi articolele sale.

- 2-9 iunie Continuind să acorde ajutor moral și material tovarășilor lor de luptă, foști membri ai Liگیi comuniștilor, Marx și Engels fac diligențe pentru a procura o slujbă lui W. Wolff și W. Pieper.
- 10 iunie Marx scrie pentru „New York Daily Tribune” articolul „Stăpînirea britanică în India”, în care demască metodele dominației coloniale a englezilor în India. În articolul său, Marx dezvoltă ideile expuse de Engels în scrisoarea din 6 iunie cu privire la decăderea agriculturii din India în urma gospodăririi colonizatorilor englezi. Articolul apare în „New York Daily Tribune” din 25 iunie.
- 14 iunie Într-o scrisoare către Engels, Marx își exprimă părerile sale critice asupra cărții economistului american Carey „Sclavia la noi și în străinătate” și asupra altor lucrări ale acestui autor, consacrate propovăduirii armoniei dintre interesele diferitelor clase și apoloგიei capitalismului.
- Mijlocul lunii iunie Într-o scrisoare către Cluss, Marx îi sfătuiește pe Weydemeyer și Cluss să continue colaborarea la „Die Reform”, deși în redacția gazetei creștea influența elementelor mic-burgheze. Marx subliniază importanța muncii lui Weydemeyer și Cluss la acest ziar, avînd în vedere că proletarii revoluționari nu dispun de alte organe de presă în America.
Marx trimite lui Cluss observațiile sale critice referitoare la concepțiile economice ale lui Carey, pe care Cluss le folosește într-unul din articolele sale publicate în septembrie în ziarul „Die Reform”.
- 17 iunie Marx scrie un articol pentru „New York Daily Tribune” în care, în afară de faptul că trece în revistă principalele probleme ale politicii interne și externe a Angliei, informează pe cititorii ziarului despre mișcarea grevistă din Anglia și despre încercările de a reinvia agitația cartistă în țară. Cu acest articol Marx începe să comenteze sistematic în corespondențele sale problemele mișcării muncitorești din Anglia. Articolul „Prosperitate engleză. — Greve. — Problema turcă. — India” este publicat în „New York Daily Tribune” din 1 iulie.
- Aprox. 20 iunie Marx primește de la Cluss înștiințarea că la ședința Comitetului Central al Asociației muncitorești americane în problema orientării ziarului „Die Reform”, majoritatea s-a pronunțat pentru linia promovată de Weydemeyer în spiritul principiilor teoretice și tactice ale lui Marx și Engels.
- 24 iunie Marx scrie articolul „Compania Indiilor orientale, istoria și rezultatele activității ei”, în care explică istoria subjugării coloniale și jefuirea Indiei de către clasele dominante din Anglia. Articolul este publicat în „New York Daily Tribune” din 11 iulie.

- 28 iunie Marx scrie articolul despre drepturile arendașului irlandez, în care demască metodele de jaf folosite de latifundiarii englezi în exploatarea țăranilor irlandezi. Articolul „Problema Indiei. — Drepturile arendașului irlandez” este publicat în „New York Daily Tribune” din 11 iulie.
- Nu mai devreme de începutul lunii iulie* Engels citește proclamația antiobăgăgistă scrisă de Hertzen: „Ziua răfuielii cu nobilimea rusă!”, care a fost tipărită în tipografia rusă liberă de la Londra.
- Aprox. iulie-noiembrie* Marx studiază dările de seamă parlamentare, documentele diplomatice și materialele din perioada 1807—1850, acordând o deosebită atenție politicii externe a Angliei.
- 1 iulie Marx scrie pentru „New York Daily Tribune” o corespondență despre conflictul ruso-turc și despre mișcarea grevistă din Anglia, care este publicată în ziar la 14 iulie.
- 9 iulie La Engels vine emigrantul german Jacoby, unul dintre inculpații în procesul comuniștilor de la Colonia, cu o recomandare din partea lui Marx. Engels îl ajută pe Jacoby să se instaleze la Manchester.
- 12 iulie Marx scrie un articol pentru „New York Daily Tribune” în legătură cu ocuparea Principatelor dunărene de către Rusia, în care se ridică împotriva politicii expansioniste a Rusiei țariste și a poziției pe care se situează guvernul englez în această problemă. Articolul lui Marx „Complicațiile ruso-turce. — Șiretlicurile și subterfugiile guvernului britanic. — Ultima notă a lui Nesselrode. — Problema Indiilor orientale” este publicat în numărul din 25 iulie al ziarului.
- 19 iulie Marx scrie un articol în „New York Daily Tribune” în care continuă comentarea conflictului ruso-turc și tendințele diplomației din Europa de apus de a se amesteca în acest conflict. În articol, Marx fundamentează ideea propusă de el și de Engels cu privire la crearea unor state democratice slave în Balcani. Articolul „Problema războiului. — Activitatea parlamentară. — India” apare în numărul din 5 august al ziarului.
- 22 iulie Marx scrie articolul „Rezultatele viitoare ale stăpînirii britanice în India”, în care, făcînd bilanțul lucrărilor sale despre India, ajunge la concluzia inevitabilității prăbușirii stăpînirii coloniale engleze în această țară. Articolul este publicat în „New York Daily Tribune” din 8 august.
- 29 iulie-12 august Marx scrie pentru „New York Daily Tribune” o serie de articole cu caracter general, în care comentează problemele fundamentale ale politicii europene. Arti-

- coele lui Marx: „Infringerea guvernului în problema financiară. — Birjarii. — Irlanda. — Problema rusă”, „Impozitul pe anunțuri. — Manevrele Rusiei. — Danemarca. — Statele Unite în Europa”, „Problema războiului. — Populația Angliei și date cu privire la comerț. — Activitatea parlamentară” și altele sînt publicate în ziar începînd din 12 pînă la 24 august.
- Sfîrșitul lunii iulie-începutul lunii august* Engels se află la Londra, unde vine să se întîlnească cu mama sa, care sosise pentru scurt timp din Germania.
- 16 și 19 august* Marx scrie două articole despre dezbaterile din parlamentul englez cu privire la problema turcă, în care analizează poziția Angliei în problema orientală. Articolele apar în „New York Daily Tribune” la 2 septembrie sub titlurile: „Urquhart. — Bem. — Problema turcă în Camera lorzilor” și „Problema turcă în Camera comunelor”.
- Aprox. 19 august* Marx primește de la Freiligrath o scrisoare trimisă de fostul membru al Ligii comuniștilor K. Klein cu propunerea de a stabili legături între membrii fostului Organ Central al Ligii comuniștilor și fostele comunități ale Ligii din Solingen, Elberfeld și Düsseldorf. În răspunsul său către Klein, Marx sfătuiește să se păstreze organizația independentă a muncitorilor din fabrici, pentru a evita pătrunderea elementelor mic-burgheze. Din motive conspirative, Marx recomandă ca legăturile cu Londra să se întrețină numai prin contacte personale.
- 23 august* Marx scrie articolul „Situația pe continent și în Anglia”, în care, pe lângă comentarea problemei orientale, face și bilanțul ultimei sesiuni parlamentare din Anglia, demascînd politica reacționară a guvernului de coaliție și a parlamentului englez. Articolul este publicat în „New York Daily Tribune” din 5 septembrie.
- 30 august* În legătură cu polemica desfășurată în jurul lui Bakunin în coloanele ziarului „The Morning Advertiser”, în cursul căreia fusese atacată „Noua gazetă renană”, Marx adresează o scrisoare deschisă redactorului ziarului „Morning Advertiser”, în care explică atitudinea „Noii gazete renane” față de Bakunin. Scrisoarea lui Marx este publicată în „Morning Advertiser” din 2 septembrie.
- 30 august-27 septembrie* Marx scrie o serie de articole despre situația economică din Europa. În aceste articole el relevă existența unor simptome ale crizei economice iminente în economia unor importante țări europene, cum sînt Anglia și Franța. Articolele „Urcarea prețului grîului. — Holera. — Greve. — Mișcare în rîndurile marinariilor”, „Evenimentele politice. — Lipsa de pîine din Europa”

- și altele sînt publicate în „New York Daily Tribune” între 15 septembrie și 17 octombrie.
- 3-4 septembrie* În legătură cu apariția în „Morning Advertiser” a unei notițe polemice împotriva „Noii gazete renane”, Marx adresează o a doua scrisoare redacției ziarului. Întrucît redacția a refuzat să publice această scrisoare, Marx își publică răspunsul în ziarul cartist „People’s Paper” din 10 septembrie.
- 9 septembrie* Marx scrie pentru „New York Daily Tribune” un articol despre legea bancară a lui Peel, care este publicat în numărul din 24 septembrie ca articol de fond.
- 29 septembrie* În legătură cu pregătirile de război făcute de Rusia și de Turcia, Engels scrie articolul „Rușii în Turcia”, în care analizează raportul forțelor militare la Dunăre. Cu acest articol încep cronicile militare scrise în mod regulat de Engels în cursul războiului din Crimeea. Articolul este publicat în „New York Daily Tribune” din 17 octombrie ca articol de fond.
Într-o scrisoare către Marx, Engels comunică date concrete cu privire la situația din unele ramuri ale economiei engleze.
- 4 octombrie-
6 decembrie* Pe baza unei analize aprofundate a materialelor Cărților albastre, a dărilor de seamă parlamentare, a documentelor diplomatice și a presei, Marx scrie o serie de articole în care-l demască pe Palmerston, și-l caracterizează ca pe reprezentantul oligarhiei guvernante, făcînd totodată o apreciere a întregului sistem de guvernare englez. Articolele sînt publicate în ziarul „People’s Paper” între 22 octombrie și 24 decembrie, întreaga serie avînd titlul comun „Lordul Palmerston”. O mare parte din aceste articole sînt publicate în „New York Daily Tribune” ca articole de fond. Unele articole din această serie sînt reproduse în limba germană în ziarul „Die Reform”.
- 7 octombrie* Continuînd comentarea sistematică a desfășurării mișcării greviste din Anglia, Marx scrie articolul „Problema războiului. — Chestiuni financiare. — Greve”. Articolul este publicat în „New York Daily Tribune” din 21 octombrie.
- 12 octombrie* Într-o scrisoare către Engels, Marx analizează situația din Franța și îi propune să scrie un articol despre armările posibile ale crizei economice iminente a regimului bonapartist.
- Aprox. 21-27
octombrie* Engels scrie două articole despre situația militară din Balcani și Caucaz în legătură cu războiul declarat Rusiei de către guvernul turc. Articolele „Deplasările armatelor în Turcia” și „Războiul sfînt” sînt publicate în „New York Daily Tribune” din 8 și 15 noiembrie ca articole de fond.

- Aprox. noiembrie* Marx cere părerea lui Dana în ceea ce privește posibilitatea de a tipări în America articole despre istoria filozofiei germane.
- 5 noiembrie* Continuînd publicarea seriei de articole „Lordul Palmerston”, scrisă de Marx, redacția ziarului „People's Paper” atrage atenția cititorilor, într-o notă specială, asupra importanței pe care o prezintă aceste articole pentru demascarea politicii claselor dominante din Anglia.
- Aprox. 8 noiembrie* Engels scrie articolul „Mersul războiului din Turcia”, în care analizează ostilitățile de la Dunăre dintre armata rusă și cea turcă. Articolul este publicat la 25 noiembrie ca articol de fond în „New York Daily Tribune”.
- 11 noiembrie* Marx trimite la „New York Daily Tribune” o corespondență scrisă de el și de Engels. La 28 noiembrie redacția publică o parte din corespondența scrisă de Engels ca articol de fond, sub titlul: „Înfrîngerea rușilor”. Cealaltă parte din corespondență, scrisă de Marx, în care sînt dezmințite afirmațiile mincinoase ale presei burgheze engleze despre îmbunătățirea situației muncitorilor englezi, este publicată în același număr al ziarului ca articol separat sub titlul „Problema muncitorească”.
- 15 noiembrie* Marx scrie articolul „Prosperitate. — Problema muncitorească”, în care dezmințe afirmația revistei burgheze engleze „Economist” despre pretinsul caracter stabil al prosperității economice din Anglia. În articolul lui Marx se vorbește despre agitația făcută de liderul cartiștilor Ernst Jones în favoarea convocării parlamentului muncitoresc. Articolul lui Marx este publicat în „New York Daily Tribune” din 30 noiembrie.
- Aprox. 18 noiembrie* Continuînd să urmărească cu minuțiozitate acțiunile militare, Engels scrie un nou articol despre mersul războiului din Turcia. Articolul este publicat în „New York Daily Tribune” din 7 decembrie ca articol de fond.
- Aprox. 20 noiembrie* În scrisoarea către A. Cluss, Marx face o serie de observații critice cu privire la concepțiile istorice ale lui Urquhart și a poziției sale în problema orientală. Cluss folosește observațiile lui Marx în articolul său intitulat „David Urquhart”, publicat în ziarul „Die Reform” din 19 decembrie.
- Aprox. 21 noiembrie* Marx primește de la Cluss un număr al ziarului „Belletristisches Journal und New Yorker Criminal-Zeitung” în care este publicat articolul lui Willich îndreptat împotriva lucrării lui Marx „Dezvăluiri asupra procesului comuniștilor de la Colonia”.

- Aprox.*
21-28 noiembrie Marx scrie împotriva lui Willich pamfletul „Cavalerul nobilei conștiințe”, în care demască acțiunile sectariste și tactica aventuroasă a elementelor mic-burgheze din mișcarea muncitorească.
- Aprox.*
22 noiembrie Engels primește de la Marx textul articolului lui Willich împotriva lui Marx. La rugămintea lui Marx, Engels scrie o declarație în care dezmente născocirile lui Willich și o trimite lui Marx ca s-o folosească în lucrarea sa „Cavalerul nobilei conștiințe”. Marx a inclus declarația lui Engels în textul lucrării sale.
- 25 noiembrie* Weydemeyer, Cluss și Jacoby publică în „Belletristisches Journal und New Yorker Criminal-Zeitung” o declarație în care dezment atacurile calomnioase ale lui Willich împotriva lui Marx. În această declarație sînt folosite materialele trimise de Marx.
- 29 noiembrie* Marx trimite pamfletul său „Cavalerul nobilei conștiințe” lui Cluss ca să-l publice în America. Pamfletul apare la New York la mijlocul lunii ianuarie 1854.
În articolul său pentru „New York Daily Tribune”, Marx comentează agitația desfășurată de Jones și de alți lideri cartiști pentru convocarea unui parlament muncitoresc. Articolul „Cuvîntarea lui Manteuffel. — Mișcarea religioasă din Prusia. — Apelul lui Mazzini. — Municipalitatea din Londra. — Reformele lui Russell. — Parlamentul muncitorilor” se tipărește în numărul din 12 decembrie al ziarului.
- Aprox.*
2 decembrie Engels scrie pentru „New York Daily Tribune” articolul „Războiul pe Dunăre” din seria cronicilor militare. Articolul este publicat în numărul din 16 decembrie al ziarului ca articol de fond.
- 2-9 decembrie* Marx scrie două articole în „New York Daily Tribune” în care analizează poziția puterilor din Europa apuseană în războiul ruso-turc. Articolele „Războiul din Turcia. — Situația dezastruoasă din industrie” și „Cvadrupla înțelegere. — Anglia și războiul” apar în numerele din 16 și 26 decembrie.
- 13 decembrie* Marx scrie articolul „Victoria Rusiei. — Poziția Angliei și Franței”, în care relevă creșterea contradicțiilor economice și politice din imperiul lui Napoleon al III-lea, creștere care dovedește instabilitatea regimului bonapartist. Articolul apare în „New York Daily Tribune” la 27 decembrie.
- Aprox.*
14 decembrie Marx primește din partea unei rude a sa, J. C. Juta, propunerea de a colabora la cotidianul „Zuid-Afrikaan”, care apare la Cape Town.
- Mijlocul lunii decembrie* Dorind să se elibereze de munca de functionar la firma „Ermen și Engels”, Engels încearcă să devină corespondent militar al unui ziar londonez, pentru a avea mai

- mult timp liber ca să scrie cartea proiectată de el despre istoria războiului revoluționar din Ungaria din 1848—1849, precum și posibilitatea de a trăi la Londra împreună cu Marx. Această încercare eșuează.
- A doua jumătate a lunii decembrie* G. Levy vine din Düsseldorf la Marx ca reprezentant al unui număr de foste comunități ale Ligii comuniștilor din Provincia Renană. El încearcă să-i dovedească lui Marx necesitatea ca muncitorii din Iserlohn, Solingen și alte orașe din Provincia Renană să înceapă răscoala. Marx îl lămurește că acest lucru este inoportun și inutil în condițiile de atunci din Germania.
- Aprox. 16 decembrie* Unul dintre articolele lui Marx despre Palmerston, publicat în „New York Daily Tribune” sub titlul „Palmerston și Rusia”, apare sub formă de broșură în editura din Londra a lui Tucker. Întregul tiraj se epuizează în câteva săptămâni.
- 16 decembrie* Marx scrie articolul „Demisia lui Palmerston”. Articolul este publicat în „New York Daily Tribune” din 31 decembrie.
- 20 decembrie* Marx trimite ziarului „New York Daily Tribune” un articol cu privire la ecourile stîrnite în presă de demisia lui Palmerston. Ziarul n-a publicat articolul.
- Aprox. 23 decembrie* Engels scrie pentru „New York Daily Tribune” articolul „Mersul războiului din Turcia” din seria cronicilor militare. Articolul în care, pe baza informațiilor presei engleze, se face descrierea luptei navale de la Sinope și a bătăliei de lângă Ahaltik apare la 9 ianuarie 1854 ca articol de fond.
- Sfîrșitul lunii decembrie* Marx primește de la Dana răspunsul la propunerea sa de a scrie unele articole despre istoria filozofiei germane. Pentru publicarea acestor articole în una dintre revistele americane, Dana pune condiția ca aceste articole să nu conțină nimic care să jignească sentimentul religios al americanilor. Intenția lui Marx de a scrie aceste articole rămîne nerealizată.
- Sfîrșitul lunii decembrie 1853-1 ianuarie 1854* Engels se găsește la Londra în vizită la Marx.

Indice de nume

A

- Abd-el-Kadir* (1808—1883) — conducătorul luptei de eliberare națională a poporului algerian împotriva cotropitorilor francezi între 1832 și 1847; în 1847 a fost luat prizonier de francezi; în 1852, cu permisiunea lui Napoleon al III-lea, s-a stabilit în Turcia. — 452.
- Abdi-pașa* (n. 1801) — general turc; în 1853 comandantul armatelor din Caucaz. — 461, 462, 584.
- Abdul-Aziz* (1830—1876) — fratele sultanului turc Abdul-Medjid; între 1861 și 1876 sultan al Turciei. — 224.
- Abdul-Medjid* (1823—1861) — sultan al Turciei (1839—1861). — 116, 172, 174, 206, 222—225, 242, 243, 250, 262, 279—281, 285—287, 290, 296, 297, 332—337, 345—348, 436, 437, 445, 446, 452, 487, 555, 561, 562, 564, 570.
- Aberdeen, George Gordon*, conte (1784—1860) — bărbat de stat englez, tory; din 1850 liderul adepților lui Peel; ministru de externe (1828—1830, 1841—1846) și prim-ministru al guvernului de coaliție (1852—1855). — 3, 4, 21, 33, 35, 87, 113, 128, 130, 146, 150—154, 176, 185, 188, 198, 204, 208, 215, 245, 250, 270, 272, 281, 286, 287, 290, 323, 333, 334, 336, 348, 378, 412, 419, 420, 427—428, 448, 555, 559, 576.
- Adelaida* (1777—1847) — arhiducesă de Orléans, sora regelui Franței Ludovic-Filip. — 216.
- Aga-Mahomed* (1742—1797) — șah al Iranului (1794—1797), întemeietorul dinastiei Kadjarilor. — 122.
- Ahmed* (m. 1855) — bey al Tunisului (1837—1855). — 437.
- Albano* — arhitect englez. — 273.
- Albemarle, George Thomas Keppel*, conte (1799—1891) — om politic englez, whig, ulterior liberal; membru al parlamentului; la începutul deceniului al 3-lea al secolului al XIX-lea a ocupat o serie de posturi de comandă în armata engleză colonială din India; mai târziu general. — 228.
- Albert* (1819—1861) — prinț din dinastia Saxa-Coburg-Gotha; soțul reginei Victoria, regină a Angliei. — 272, 571, 577.
- Alexandru I* (1777—1825) — împărat al Rusiei (1801—1825). — 5, 347, 386, 392.
- Alexandru Karagheorghevici* (1806—1885) — domnitor al Serbiei (1842—1858). — 243, 297, 487, 555, 577,

- Ali-paşa* (1741—1822) — întemeietorul şi conducătorul statului din sud-vestul peninsulei Balcanice cu capitala în oraşul Ianina (1788—1822); după doi ani de ostilităţi înverşunate împotriva trupelor sultanului din Turcia (1820—1822) a capitulat şi a fost ucis mişeleşte. — 34.
- Amherst*, William Pitt, conte (1773—1857) — diplomat şi bărbat de stat englez; guvernator general al Indiei (1823—1828). — 214.
- Anderson* — guvernator al Băncii Scoţiei. — 321.
- Anderton*, William — fabricant englez din Yorkshire. — 442, 443.
- Andronnikov*, Ivan Malhazovici, prinţ (1798—1868) — general rus, participant la operaţiile militare din Caucaz în timpul războiului din Crimeea; de origine gruzin. — 584.
- Anstey*, Thomas Chisholm (1816—1873) — jurist şi om politic englez, radical burghez; între 1847 şi 1852 membru al parlamentului. — 385, 410, 414—417, 428.
- Antoine*, Gustave — la începutul deceniului al 6-lea al secolului al XIX-lea emigrant francez la Londra; ginerele lui Auguste Blanqui. — 536.
- Argyll*, George Douglas Campbell, duce (1823—1900) — bărbat de stat englez, adept al lui Peel, mai tirziu liberal; lord-păstrător al sigiliului (1853—1855, 1859—1866, 1880—1881), ministru pentru problemele Indiei (1868—1874). — 204.
- Ariosto*, Ludovico (1474—1533) — cel mai de seamă poet italian din epoca Renaşterii, autorul poemei „Orlando furioso”. — 367.
- Aristotel* (384—322 î.e.n.) — mare gânditor din antichitate; în filozofie oscila între materialism şi idealism; în lucrarea sa „Politica” s-a manifestat ca teoretician al statului sclavagist. — 188.
- Arnim*, Heinrich Friedrich, conte (1791—1859) — diplomat prusian, ministru de externe (1849) în guvernul reacţionar Brandenburg, ministru plenipotenţiar la Viena (1845—1848, 1851—1858). — 250.
- Asurbanipal* (în lucrările autorilor din antichitate *Sardanapal*) — împărat al Asiriei (668 — aprox. 626 î.e.n.). — 286.
- Attwood*, Thomas (1783—1856) — bancher englez, economist şi om politic, radical burghez; a aderat la aripa de dreapta, reformistă, a mişcării cartiste; în 1839 s-a îndepărtat de cartişti. — 411, 416, 433.
- Aurangzeb* (1618—1707) — padişah (1658—1707) din dinastia Marilor Mogoli din India. — 136.
- Austin* — în 1853 locţiitor al directorului închisorii din Birmingham. — 325.

B

Backhouse, John (1772—1845) — demnitar englez; în 1827—1842 locţiitor al ministrului de externe. — 413.

Baden, duce de — vezi *Frederic I.*

Bahadur-şah al II-lea (1767—1862) — ultimul padişah (1837—1858) din dinastia Marilor Mogoli din India. — 212.

Bakunin, Mihail Aleksandrovici (1814—1876) — democrat rus, publicist, a participat la revoluţia din 1848—1849 din Germania; mai tirziu unul dintre ideologii anarhismului; în Internaţionala I a acţionat ca un duşman înverşunat al marxismului; la Con-

- gresul de la Haga din 1872 a fost exclus din Internaționala I pentru activitate scizionistă. — 304—306, 311—312.
- Balcarres* — vezi *Crawford*, James.
- Bandiera*, frații Attilio (1810—1844) și Emilio (1819—1844) — militanți în mișcarea de eliberare națională din Italia, ofițeri în flota austriacă; membri ai societății „Tânăra Italie”; executați pentru tentativa de a organiza o răsccoală în Calabria (1844). — 565.
- Bangya*, János (1817—1868) — ziarist și ofițer ungar, participant la revoluția din 1848—1849 din Ungaria; după înfrângerea revoluției, emisar al lui Kossuth în străinătate și în același timp agent secret al poliției; mai târziu, sub numele de Mehmed-bey, a slujit în armata turcă. — 42—45.
- Baraguay d'Hilliers*, Achille (1795—1878) — general francez, din 1854 mareșal, bonapartist; ambasador la Constantinopole (1853—1854); în 1854 a comandat corpul expediționar francez în Marea Baltică. — 464.
- Baring*, Alexander (1774—1848) — șeful unei case de bancă din Londra, tory; membru al parlamentului. — 321.
- Barthélemy*, Emanuel (aprox. 1820—1855) — muncitor francez, blanquist, participant la asociațiile revoluționare secrete în perioada monarhiei din iulie și a revoluției din iunie 1848 de la Paris, apoi emigrant în Anglia; unul dintre conducătorii societății franceze a emigranților blanquiști de la Londra; a aderat la fracțiunea sectară-aventuristă a lui Willich-Schapper; executat în 1855, fiind acuzat de crimă. — 524, 535, 536.
- Bauer*, Bruno (1809—1882) — filozof idealist german, unul dintre cei mai de seamă tineri hegelieni, radical burghez; după 1866 național-liberal. — 44, 516.
- Beaumont*, Miles Thomas Stapleton, baron (1805—1854) — proprietar funciar englez, membru al Camerei lorzilor; liberal. — 224, 281.
- Beaumont-Vassy*, Eduard-Ferdinand de la Bonninière, viconte (1816—1876) — scriitor și istoric francez; monarhist. — 127.
- Becker*, Hermann Friedrich (1820—1885) — jurist și publicist german, din 1850 membru al Liqii comunistilor, unul dintre inculpații în procesul comunistilor de la Colonia (1852), condamnat la 5 ani închisoare; mai târziu național-liberal. — 512, 513, 515, 531—533.
- Beecher-Stowe*, Harriet Elisabeth (1811—1896) — scriitoare americană, autoarea romanului „Coliba unchiului Tom” — 86.
- Bell*, George — negustor englez, fratele și tovarășul lui James Bell. — 426, 430, 431—434.
- Bell*, James (m. 1842) — negustor englez; în deceniul al 4-lea al secolului trecut, spion englez în Caucaz. — 433.
- Bem*, Józef (1795—1850) — general polonez, militant în mișcarea de eliberare națională, participant la răscoala din 1830—1831; în 1848 a luat parte la lupta revoluționară de la Viena; unul dintre conducătorii armatei revoluționare din Ungaria; mai târziu a slujit în armata turcă. — 275.
- Bennoch*, Francis — negustor englez; în 1853 membru al municipalității londoneze. — 542.
- Béranger*, Pierre-Jean (1780—1857) — unul dintre cei mai de seamă

- poeti democrați francezi, autorul unor satire politice. — 6.
- Berends, Julius** (n. 1817) — patronul unei tipografii din Berlin, democrat mic-burghez, în 1848 deputat al Adunării naționale din Prusia; făcea parte din aripa de stînga. — 31.
- Berkeley, Francis Henry Fitzhardinge** (1794—1870) — om politic liberal englez, membru al parlamentului. — 145.
- Bertin, Louis-Marie-Armand** (1801—1854) — ziarist francez, orléanist; în 1841—1854 directorul ziarului „Journal des Débats”. — 128.
- Bethmann-Hollweg, Moritz August** (1795—1877) — jurist și om politic prusian, unul dintre liderii partidului conservator; deputat în prima, apoi în a doua Cameră a Landtagului prusian (1849—1855). — 30, 39.
- Bethune, John Elliot Drinkwater** (1801—1851) — jurist englez și mare demnitar; între 1848 și 1851 membru în Consiliul de pe lîngă guvernatorul general al Indiei. — 132.
- Bineau, Jean-Martial** (1805—1855) — inginer și om politic francez, ministru al lucrărilor publice (1849—1851), ministru de finanțe (1852—1855); bonapartist. — 339.
- Blackett, John Fenurik Burgoyne** (1821—1856) — membru al parlamentului englez. — 135, 292.
- Blanc, Louis** (1811—1882) — socialist mic-burghez francez, istoric; în 1848 membru al guvernului provizoriu, s-a situat pe o poziție conciliatoare față de burghezie; în august 1848 a emigrat în Anglia; unul dintre conducătorii emigrației mic-burgheze de la Londra. — 535, 536.
- Blanqui, Louis-Auguste** (1805—1881) — revoluționar francez, comunist utopist, organizatorul unei serii de asociații secrete și a unor comploturi; participant activ la revoluția din 1830; în perioada revoluției din 1848 se afla la extrema stîngă a mișcării democratice și proletare din Franța; condamnat în repetate rînduri la închisoare. — 535, 536.
- Blum, Hans** — democrat mic-burghez german; după sciziunea Ligii comuniștilor în 1850 a aderat la fracțiunea sectară-aventuristă a lui Willich-Schapper; mai tîrziu a emigrat în S.U.A., unde a participat la războiul civil de partea statelor din nord. — 512.
- Bodkin, William Henry** (1791—1874) — jurist englez, tory, membru al parlamentului (1841—1847); în 1853 împuternicit al guvernului. — 90.
- Bojardo, Matteo Maria** (1434—1494) — poet italian din epoca Renașterii, autorul poemei „Orlando innamorato”. — 516.
- Bonaparte** — vezi *Napoleon I.*
- Bonaparte** — vezi *Napoleon al III-lea.*
- Bonaparte** — dinastie imperială din Franța (1804—1814, 1815 și 1852—1870). — 573.
- Bourboni** — dinastie regală din Franța (1589—1792, 1814—1815 și 1815—1830). — 571.
- Bourqueney, Françoise-Adolphe** (1799—1869) — diplomat francez, ministru plenipotențiar (1841—1844), apoi ambasador (1844—1848) la Constantinopol; ministru plenipotențiar (1853—1856), apoi ambasador (1856—1859) la Viena. — 250.

- Boustrapa** — vezi *Napoleon al III-lea*.
- Boylin, James** — funcționar la fabrica de rachete a lui W. Hale, situată într-o suburbie a Londrei. — 90.
- Briggs, John** (1785—1875) — general englez; în 1801—1835 a fost în slujba Companiei engleze a Indiilor orientale; în 1853 membru în Consiliul acționarilor Companiei engleze a Indiilor orientale. — 211.
- Bright, John** (1811—1889) — fabricant englez, om politic burghez, unul dintre liderii liberschimbismului și fondatorii Ligii împotriva leșilor cerealelor; de la sfârșitul deceniului al 7-lea al secolului trecut, liderul aripii de stînga a partidului liberal; a ocupat o serie de posturi ministeriale în guvernele liberale. — 61, 133, 145, 185, 193, 204, 209, 215, 448, 476, 477.
- Brok, Petru Feodorovici** (1805—1875) — bărbat de stat rus, ministru de finanțe (1852—1858). — 256.
- Brougham, Henry Peter, baron** (1778—1868) — jurist și om de litere englez, în deceniul al 3-lea și al 4-lea al secolului trecut a fost un militant de vază al partidului whigilor, lord-cancelar (1830—1834); în deceniul al 6-lea al secolului trecut n-a avut nici un rol important în viața politică. — 197.
- Broughton** — vezi *Hobhouse, John Cam*.
- Bruck, Karl Ludwig, baron** (1798—1860) — bărbat de stat și diplomat austriac; mare om de afaceri; ministru al comerțului, al industriei și al lucrărilor publice (1848—1851); ministru plenipotențiar la Constantinopol (1853—1855), ministru de finanțe (1855—1860). — 205, 297, 436, 446.
- Bruhn, Karl** (n. 1803) — ziarist german, membru al Ligii comuniștilor, din care a fost exclus în 1850; mai târziu adept al lui Lassalle. — 514.
- Brunnov, Filip Ivanovici, baron** (1797—1875) — diplomat rus, ministru plenipotențiar (1840—1854), apoi ambasador (1860—1874) la Londra. — 146, 150, 151, 185, 277.
- Brutus** (Marcus Junius Brutus) (aprox. 85—42 î.e.n.) — om politic roman, unul dintre inițiatorii complotului republican aristocratic împotriva lui Iuliu Cezar. — 31.
- Bucher, Lothar** (1817—1892) — demnitar și publicist prusian; în 1848 deputat al Adunării naționale din Prusia, făcea parte din centrul stînga; după înfrîngerea revoluției din 1848—1849, emigrant la Londra; mai târziu național-liberal, adept al lui Bismarck. — 517.
- Budberg, Aleksandr Ivanovici** (1798—1876) — general rus; în 1853—1854 comisar extraordinar în Principatele dunărene. — 570.
- Bulwer, William Henry Lytton Earle** (1801—1872) — diplomat englez, membru al parlamentului (1830—1837), whig; în 1839 și 1840 însărcinatul cu afaceri al Angliei la Paris, apoi ministru plenipotențiar la Madrid (1843—1848), la Washington (1849—1852) și la Florența (1852—1855); în 1858—1865 ambasador la Constantinopol. — 398, 416, 561.
- Buol-Schauenstein, Karl Ferdinand, conte** (1797—1865) — bărbat de stat și diplomat austriac, ministru plenipotențiar la Petersburg (1848—1850), apoi la Londra (1851—1852), prim-ministru și ministru de externe (1852—1859). — 205, 250, 275, 342, 570.

- Bürgers*, Heinrich (1820—1878) — publicist radical german, colaborator la „Gazeta renană” (1842—1843), în 1848 membru al comunității de la Colonia a Liqii comuniștilor, unul dintre redactorii „Noii gazete renane”; din 1850 membru al Comitetului Central al Liqii comuniștilor; la procesul comuniștilor de la Colonia (1852) condamnat la 6 ani închisoare; mai târziu progresist. — 526.
- Burke*, Edmund (1729—1797) — publicist și om politic englez, whig, membru al parlamentului; la începutul activității sale înclina spre liberalism; mai târziu unul dintre adversarii înverșunați ai revoluției burgheze franceze din secolul al XVIII-lea. — 195.
- Butt*, Isaac (1813—1879) — avocat și om politic irlandez, liberal, membru al parlamentului; în deceniul al 8-lea al secolului trecut, unul dintre organizatorii mișcării pentru autonomia Irlandei (Home-Rule). — 61.
- C
- Campbell*, George (1824—1892) — funcționar superior englez în coloniile din India între 1843 și 1874 (cu întreruperi); autorul unei serii de lucrări asupra Indiei; mai târziu membru al parlamentului (1875—1892), liberal. — 192—193, 195, 212, 228, 229, 234.
- Canning*, George (1770—1827) — bărbat de stat și diplomat englez, unul dintre liderii torilor; ministru de externe (1807—1809, 1822—1827), prim-ministru (1827). — 369, 370, 373, 412.
- Cardwell*, Edward (1813—1886) — bărbat de stat englez, unul dintre liderii adepților lui Peel, mai târziu liberal; ministru al comerțului (1852—1855); secretar general pentru problemele Irlandei (1859—1861); ministru al coloniilor (1864—1866) și ministru de război (1868—1874). — 204.
- Carlyle*, Thomas (1795—1881) — scriitor englez, istoric, filozof idealist care propovăduia cultul eroilor; critica burghezia engleză de pe pozițiile romantismului reacționar; a aderat la partidul torilor; după 1848 reacționar învederat, dușman fățiș al mișcării muncitorești. — 325.
- Carnot*, Lazare-Hippolyte (1801—1888) — publicist și om politic francez, republican burghez, membru al guvernului provizoriu în 1848, în perioada celei de-a doua republici, deputat în Adunarea constituantă și în Adunarea legislativă; după 1851 unul dintre liderii opoziției republicane față de regimul bonapartist. — 572.
- Carol I* (1600—1649) — rege al Anghiei (1625—1649); a fost executat în timpul revoluției burgheze engleze din secolul al XVII-lea. — 156.
- Carol al X-lea* (1757—1836) — rege al Franței (1824—1830). — 245.
- Carol-Albert* (1798—1849) — rege al Sardiniei (1831—1849). — 541.
- Carol cel Mare* (aprox. 742—814) — rege al francilor (768—800) și împărat (800—814). — 245.
- Carrard*, Nicolas (m. 1853) — unul dintre liderii opoziției clericale față de guvernul burghez al Elveției, conducătorul rebeliunilor reacționare din Fribourg în 1850, 1851 și 1853. — 93.
- Cassola*, Carlo (n. 1814) — patriot italian, revoluționar, adept al lui Mazzini. — 324.
- Cervantes de Saavedra*, Miguel (1547—1616) — mare scriitor realist spaniol. — 83, 370.

- Chambord**, Henri-Charles, conte (1820—1883) — ultimul reprezentant al vechii linii dinastice a Bourbonilor, nepotul lui Carol al X-lea; pretendent la tronul Franței sub numele de Henric al V-lea. — 571.
- Chapman**, John (1801—1854) — publicist englez, radical burghez, adept al politicii de reforme în India. — 233.
- Charles**, Jacques-Joubert (1793—1882) — om politic reacționar și scriitor elvețian; participant la rebeliunea reacționară din Fribourg din 1853. — 93.
- Chenu**, Adolphe (n. aprox. 1817) — a făcut parte din societățile revoluționare secrete din Franța în perioada monarhiei din iulie, provocator și agent secret al poliției. — 42.
- Child**, Josiah (1630—1699) — economist englez, bancher și negustor, mercantilist; în 1681—1683 și 1686—1688 președintele Consiliului directorilor Companiei engleze a Indiilor orientale. — 161.
- Childs**, Thomas — căpitanul vaporului englez „Vixen”. — 426.
- Chollet**, Joseph — participant la rebeliunea reacționară din Fribourg din 1853. — 93.
- Clanricarde**, Ulick John de Burgh, marchiz (1802—1874) — diplomat și om politic englez, whig; ambasador la Petersburg (1838—1841). — 197, 268, 281.
- Clarendon**, George-William-Frederick Villiers, conte (1800—1870) — bărbat de stat englez, whig, mai tirziu liberal; lord-protector al Irlandei (1847—1852); a înăbușit cu cruzime răscoala irlandeză din 1848; ministru de externe (1853—1858, 1865—1866 și 1868—1870). — 21, 35, 146, 150, 151, 197, 198, 204, 224, 250, 252, 253, 255, 276, 280, 281, 323, 335, 336, 347, 348.
- Clementi**, Luigi — patriot italian, revoluționar, adept al lui Mazzini. — 324.
- Clive**, Robert (1725—1774) — guvernator al Bengalului (1757—1760 și 1765—1767); a fost primul care a aplicat pe scară largă metoda de jaf practică de dominația colonială engleză în India. — 159, 235.
- Cloots**, Anacharsis — (1755—1794) — militant al revoluției burgheze franceze de la sfârșitul secolului al XVIII-lea; a fost apropiat de iacobinii de stînga; baron prusian înainte de revoluție. — 311.
- Cobbett**, John Morgan (1800—1877) — avocat și om politic englez, membru al parlamentului, fiul lui William Cobbett. — 199, 201, 241.
- Cobbett**, William (1762—1835) — publicist și om politic englez, reprezentant de seamă al radicalismului mic-burghez; a luptat pentru democratizarea regimului politic din Anglia. — 157, 199—201.
- Cobden**, Richard (1804—1865) — fabricant englez, om politic burghez, unul dintre liderii liberșchimbiștilor și întemeietorii Ligii împotriva legilor cerealelor; membru al parlamentului. — 61, 145, 186, 249, 292—295, 299, 448, 465, 476, 477, 491.
- Coburg** — vezi *Albert*.
- Coburg** — familie princiară din Germania, din care au făcut parte sau de care au fost legate dinastiile domnitoare din Belgia, Portugalia, Anglia, precum și dintr-o serie de alte țări din Europa. — 272, 331, 395, 396, 578.

- Codrington*, Edward (1770—1851) — amiral englez; a comandat esca-drele reunite ale Rusiei, Angliei și Franței în lupta navală de la Navarino (1827). — 378, 401.
- Colbert*, Jean-Baptiste (1619—1683) — om de stat francez, controlor general (1665—1683), conducătorul de fapt al politicii interne și externe a Franței; a promovat o politică mercantilistă în interesul consolidării monarhiei absolute. — 75.
- Collier*, Robert Porrett (1817—1886) — jurist și om politic englez, radical burghez, membru al parlamentului. — 53.
- Cooper*, Fenimore (1789—1851) — romancier de vază american. — 42.
- Coppock*, James (1798—1857) — jurist englez, împuternicit al liberalilor pentru alegerile în parlament. — 326.
- Corry*, Armour Laurey (1792—1855) — amiral englez. — 122.
- Cowell*, George — muncitor englez, militant al mișcării cartiste, unul dintre conducătorii grevei din Preston din 1853—1854. — 475, 491.
- Crawford*, Edward Henry John (n. 1816) — judecător englez; în 1852—1853 membru al parlamentului. — 186, 187.
- Crawford*, James *Lindsay Balcarres*, conte (1783—1869) — mare latifundiar englez și proprietar de mine de cărbuni. — 354, 465, 476.
- Cromwell*, Oliver (1599—1658) — conducătorul burgheziei și al nobilimii îmburghezite în perioada revoluției burgheze engleze din secolul al XVII-lea; din 1653 lord-protector al Angliei, Scoției și Irlandei. — 156.
- Crossley*, Francis (1817—1872) — fabricant englez, radical burghez; membru al parlamentului. — 208.
- Czartoryski*, Adam Ioji, prinț (1770—1861) — magnat polonez; la începutul secolului al XIX-lea prieten intim al lui Alexandru I; ministru de externe al Rusiei (1804—1806); în timpul revoluției din Polonia din 1830—1831 conducătorul guvernului provizoriu; după înăbușirea răscoalei a emigrat la Paris, unde a fost în fruntea emigrației monarhisto-conservatoare poloneze. — 299, 413.

D

- Dalhousie*, James Andrew Ramsay, marchiz (1812—1860) — bărbat de stat englez, adept al lui Peel, guvernator general al Indiei (1848—1856); a promovat o politică de cotropiri coloniale. — 131, 132, 212.
- Danilo Negoș* (1826—1860) — prinț al Muntenegrului (1852—1860). — 475.
- Dannenberg*, Petr Andreevici (1792—1872) — general rus; în perioada războiului din Crimeea a comandat unități militare la Dunăre și în Crimeea. — 487, 501.
- Danton*, Georges-Jacques (1759—1794) — unul dintre militanții de seamă ai revoluției burgheze franceze de la sfârșitul secolului al XVIII-lea, conducătorul aripii de dreapta a iacobinilor. — 311.
- Decker*, Karl (1784—1844) — general german și autorul unor scrieri militare. — 511.
- Delacour* (sau *de la Cour*), Edmond (1805—1873) — diplomat francez; în 1853 ambasador la Constantinopol. — 22, 119, 277.

- Delahodde* (sau *de la Hodde*), Lucien (1808—1865) — publicist francez; a făcut parte din societățile revoluționare secrete din perioada Restaurăției și a monarhiei din iulie; agent al poliției. — 42.
- Delasusse* (sau *de la Susse*), Aron Louis Frédéric (1788—1860) — amiral francez. — 119.
- Delescluze*, Louis Charles (1809—1871) — revoluționar francez mic-burghez; a participat la revoluțiile din 1830 și 1848, a avut de suferit persecuții și a trăit în emigrație; în 1871 militant de seamă al Comunei din Paris, a aderat la majoritatea blanquistă-iacobină; a murit pe baricade. — 450.
- Delius* — demnitar prusian, deputat în Camera a doua a Landtagului prusian (1852—1853). — 31.
- Delius*, Karl — negustor din Magdeburg. — 31.
- Demostene* (384—322 î.e.n.) — remarcabil orator și om politic din Grecia antică, conducătorul partidului antimacedonian în Atena, adept al democrației sclavagiste. — 21.
- Derby*, Edward George Geoffrey Smith *Stanley* (1799—1869) — din 1851 conte, bărbat de stat englez, lider al torilor, mai tirziu unul dintre liderii partidului conservator; prim-ministru (1852, 1858—1859 și 1866—1868). — 3, 197, 270, 299, 300, 402, 434.
- Desmoulins*, Camille (1760—1794) — publicist francez, militant al revoluției burgheze franceze de la sfârșitul secolului al XVIII-lea; iacobin de dreapta. — 311.
- Dibici*, Ivan Ivanovici, conte (1785—1831) — general feldmareșal rus, comandant suprem în războiul ruso-turc din 1828—1829; comandant suprem al armatei care a înăbușit revoluția poloneză din 1830—1831. — 7, 34, 486.
- Dickens*, Charles (1812—1870) — mare scriitor realist englez. — 85.
- Dickinson* — proprietarul unei uzine de topit fontă în Blackborne (Lancashire, Anglia). — 354.
- Dickinson*, John (1815—1876) — publicist englez, liberschimbist, autorul unei serii de lucrări despre India; unul dintre întemeietorii „Asociației în favoarea reformelor în Indiile orientale”. — 194.
- Dietz*, Oswald (aprox. 1824—1864) — arhitect german din Wiesbaden, participant la revoluția din 1848—1849, emigrant la Londra, membru al Comitetului Central al Liگی comunistilor; după sciziunea Liگی în 1850 a făcut parte din fracțiunea sectară-aventuristă a lui Willich-Schapper. Membru al Comitetului Central al acesteia; mai tirziu a luat parte la războiul civil din S.U.A. — 528.
- Dinastia manciuriană (Tin)* — dinastie imperială care a domnit în China din 1644 până în 1912. — 102, 108.
- Disraeli*, Benjamin, din 1871 conte de *Beaconsfield* (1804—1881) — bărbat de stat și scriitor englez, unul dintre liderii torilor, mai tirziu lider al partidului conservator; ministru de finanțe (1852, 1858—1859 și 1866—1868), prim-ministru (1868 și 1874—1880). — 3, 50, 55, 57, 58, 61, 62, 64, 67, 74—76, 78, 80, 81, 82, 87, 89, 145, 187, 188, 197, 215, 256, 271, 283, 316.
- Dolgorukov*, Vasilii Andreevici, prinț (1803—1868) — bărbat de stat rus, ministru de război (1853—1856); comandantul jandarmeriei și șeful departamentului al III-lea (1856—1866). — 256.

- Dronke, Ernst* (1822—1891) — publicist german, la început „adevărat socialist”, apoi membru al Ligii comunistilor și unul dintre redactorii „Noii gazete renane”; după revoluția din 1848—1849 a emigrat în Anglia; în 1850, în timpul sciziunii Ligii comunistilor, adept al lui Marx și Engels; mai târziu s-a retras din activitatea politică. — 43, 44, 514.
- Drouyn de Lhuys, Edouard* (1805—1881) — diplomat și om politic francez; în deceniul al 5-lea al secolului trecut, monarhist-orléanist moderat; după 1851 bonapartist; ministru de externe (1848—1849, 1851, 1852—1855, 1862—1866). — 216, 222, 224, 276, 284, 323, 342.
- Druey, Henri* (1799—1855) — bărbat de stat elvețian, radical, membru al Consiliului federal (1848—1854); în 1850 președinte al Confederației elvețiene. — 100.
- Dundas, James Whitley Deans* (1785—1862) — amiral englez; din 1852 pînă în ianuarie 1855 comandant suprem al flotei engleze din Marea Mediterană care a participat la războiul din Crimeea. — 5, 122, 128.
- Duplat* (sau *Du Plat*), *Gustavus Charles* — diplomat englez, între 1841—1854 consul la Varșovia. — 390.
- Durham John George Lambton, conte* (1792—1840) — om politic englez, whig, ambasador la Petersburg (1835—1837). — 421, 431.
- E**
- Ecaterina a II-a* (1729—1796) — împărăteasă a Rusiei (1762—1796). — 34, 123, 432.
- Eccarius, Johann Friedrich* — croitor german, membru al Ligii comunistilor; din 1851 emigrant la Londra; în timpul sciziunii Ligii comunistilor adept al lui Marx și Engels. — 529.
- Eccarius, Johann Georg* (1818—1889) — croitor german, militant de seamă al mișcării muncitorești internaționale, membru al Ligii celor drepți, apoi al Ligii comunistilor, membru al Consiliului general al Internaționalei I; mai târziu a luat parte la mișcarea trade-unionistă engleză; fratele celui de mai sus. — 529.
- Eduard al IV-lea* (1442—1483) — rege al Angliei (1461—1483). — 268.
- Elisabeta I* (1533—1603) — regină a Angliei (1558—1603). — 156, 160.
- Ellenborough, Edward Law, conte* (1790—1871) — bărbat de stat englez, tory, guvernator general al Indiei (1842—1844), ministru al marinei (1846), președinte al Consiliului de control pentru problemele Indiei (1858). — 191, 197, 211, 281.
- Elphinstone, Mountstuart* (1779—1859) — guvernatorul Bombayului (1819—1827), autorul cărții „Istoria Indiei”. — 211.
- Emmanuel, Gheorghii Arsenievici* (1775—1837) — general rus, maghiar de origină, comandant de trupe în Caucaz (1826—1831); în 1829 a întreprins expediția spre Elbrus. — 419.
- Engelhardt* — general rus; în 1853 comandant de trupe la Dunăre. — 502.
- Engels, Friedrich* (1820—1895) (vezi datele biografice). 43, 44, 90, 95, 247, 305, 479—481, 486, 503, 514—521, 525, 526, 537, 547.
- Ersch, Johann Samuel* (1766—1828) — bibliograf german, profesor de

- geografie și statistică la Halle. — 62.
- Esop* (secolul al VI-lea i.e.n.) — fabulist semilegendar din Grecia antică. — 56.
- Evans, George de Lacy* (1787—1870) — ofițer englez, din 1846 general; participant la războiul din Crimeea; om politic liberal, membru al parlamentului. — 386, 408.
- Ewerbeck, August Hermann* (1816—1860) — medic și literat german, membru al Ligii comuniștilor; a ieșit din Ligă în 1850. — 304.
- F
- Ferdinand al VII-lea* (1784—1833) — rege al Spaniei (1808 și 1814—1833). — 377.
- Ferdinand-August-Franz-Anton* (1816—1885) — prinț de Saxa-Coburg-Saalfeld-Kohary, soțul reginei Portugaliei Maria a II-a da Gloria; rege al Portugaliei sub numele de Ferdinand al II-lea (1837—1853), din 1853 până în 1855 rege al regatului. — 395.
- Ferdinando-Alberto-Amedeo* (1822—1855) — duce de Genua, fratele regelui Victor-Emmanuel al II-lea al Sardiniei. — 118.
- Fickler, Joseph* (1808—1865) — ziarist german, democrat mic-burhez, unul dintre conducătorii mișcării democratice din Baden din 1848—1849; membru al guvernului provizoriu din Baden în 1849; după înfringerea revoluției a emigrat în Elveția, apoi în Anglia. — 516.
- Fișbah* — general rus, în 1853 comandant de trupe la Dunăre. — 502.
- Fitzroy, Henry* (1807—1859) — om politic englez, adept al lui Peel; în 1852—1855 locțiitor al ministrului de interne. — 238, 239.
- Fitzwilliam, Charles William*, conte (1786—1857) — parlamentar englez, whig. — 197, 316.
- Fleury, Charles* (numele adevărat Karl Friedrich August Krause) (n. 1824) — negustor din Londra, spion prusian și agent al poliției. — 42, 90.
- Forbes, Charles* — proprietar funciar din Scoția. — 444.
- Fox, Charles James* (1749—1806) — bărbat de stat englez, lider al whigilor; în 1783 ministru de externe în guvernul de coaliție Portland (guvernul Fox-North). — 130, 158.
- Francisc I* (1494—1547) — rege al Franței (1515—1547). — 62.
- Franz-Iosif I* (1830—1916) — împărat al Austriei (1848—1916). — 118, 447.
- Frederic I* (1826—1907) — conducător de fapt al Badenului din 1852, mare duce de Baden din 1856, — 540.
- Frederic I Barbarossa* (aprox. 1123—1190) — rege german din 1152, apoi împărat al așa-numitului Sfânt Imperiu Roman (1155—1190). — 115, 383.
- Frederic al VII-lea* (1808—1863) — rege al Danemarccii (1848—1863). — 241, 257, 258, 474.
- Frederic-Wilhelm al IV-lea* (1795—1861) — rege al Prusiei (1840—1861). — 30, 31, 118, 222, 337, 539.
- Fuad-efendi* (1814—1869) — bărbat de stat turc; în deceniul al 6-lea și al 7-lea al secolului trecut, a ocupat în repetate rânduri postul de mare-vizir și cel de ministru de externe. — 5, 116.

G

- Gammage*, Robert George (1815—1888) — militant al mișcării car-tiste, de profesiune șelar și ciz-mar; autorul lucrării „Istoria car-tismului”. — 180, 181.
- Garașanin*, Iliia (1812—1874) — bărbat de stat sîrb, liberal; ministru de interne (1843—1852, 1858—1859), președinte al Consiliului de miniștri și ministru de externe (1852—1853, 1861—1867); în de-ceniul al 6-lea al secolului trecut, politica sa avea o orientare anti-rusă, mai tîrziu a contribuit la o apropiere între Serbia și Rusia. — 12, 243, 287.
- Gebert*, August — muncitor din Mecklenburg, membru al Ligii co-muniștilor din Elveția, apoi s-a mutat la Londra; după sciziunea Ligii în 1850 a făcut parte din fracțiunea sectară-aventuristă a lui Willich-Schapper, membru al Comitetului ei central. — 529.
- Genua*, duce de — vezi *Ferdinando-Alberto-Amedeo*.
- George I* (1660—1727) — rege al Angliei (1714—1727). — 161.
- George al II-lea* (1683—1760) — rege al Angliei (1727—1760). — 161.
- George al III-lea* (1738—1820) — rege al Angliei (1760—1820). — 158, 161.
- Gerbex*, Charles (1816—1879) — ofi-ter elvețian, din 1852 comandant al gîrzii naționale din cantonul Fribourg; a organizat înnăbușirea rebeliunii reacționare din 1853 din Fribourg. — 93.
- Gerlach*, Wilhelm — emigrant ger-man la Londra, muncitor la fa-brica de rachete W. Hale, situată într-o suburbie a Londrei. — 92.
- Géza* (mai exact *Goișa*) (aprox. 949—997) — domnitor al Unga-riei (972—997); a contribuit la răspîndirea creștinismului în Un-garia. — 59.
- Ghica*, Grigore Alexandru (1807—1857) — domn al Moldovei (1849—1853 și 1854—1856). — 250, 296, 326, 570.
- Gibson*, Thomas *Milner* (1806—1884) — bărbat de stat englez, liber-schimbist, mai tîrziu liberal; mi-nistru al comerțului (1859—1865 și 1865—1866). — 61, 65, 75, 185.
- Gimpe* — democrat german; în de-ceniul al 6-lea al secolului al XIX-lea emigrant la Londra. — 529.
- Girardin*, Emile de (1806—1881) — publicist și om politic burghez; din deceniul al 4-lea pînă în de-ceniul al 7-lea al secolului trecut a fost, cu întreruperi, redactorul gazetei „La Presse”; în politică s-a caracterizat printr-o lipsă de principii dusă la extrem. — 119.
- Gladstone*, William Ewart (1809—1898) — bărbat de stat englez, tory, apoi adept al lui Peel; în a doua jumătate a secolului al XIX-lea lider al partidului libe-ral; ministru de finanțe (1852—1855 și 1859—1866) și prim-mi-nistru (1868—1874, 1880—1885, 1886, 1892—1894). — 46—51, 55—58, 61, 62—71, 73—79, 81—87, 112, 125, 128, 129, 131, 154, 155, 185, 186, 187, 196, 197, 237, 300, 327, 353, 448.
- Goderich* — vezi *Robinson*, Freder-ick John.
- Godwin*, Henry Thomas (1784—1853) — general englez, coman-dant suprem în al doilea război anglo-birman (1852) — 214.
- Goethe*, Johann Wolfgang (1749—1832) — mare scriitor și gînditor german. — 141, 395.

- Goldheim** — ofițer de poliție prusian; la începutul deceniului al 6-lea al secolului al XIX-lea unul dintre conducătorii agenturii prusiene de la Londra. — 90.
- Golovin, Ivan Gavrilovici** (1816—1886) — moșier rus, liberal, emigrant în Anglia, publicist; în deceniul al 5-lea și al 6-lea al secolului trecut întreținea legături de prietenie cu Herțen și Bakunin. — 304, 310, 311.
- Gorceakov, Mihail Dmitrievici**, prinț (1793—1861) — general rus, comandantul trupelor de la Dunăre (1853—1854), comandantul suprem al armatei din Crimeea (februarie-decembrie 1855); regentul regatului polonez (1856—1861). — 184, 224, 250, 256, 333, 346, 359, 445, 446, 464, 474, 483, 487, 488, 500, 504, 505, 570.
- Gottfried de Bouillon** (aprox. 1060—1100) duce al Lorenei de jos (1089—1100), unul dintre comandanții primei cruciade (1096—1099). — 517.
- Graham, James Robert George** (1792—1861) — bărbat de stat englez, la începutul activității sale whig, apoi adept al lui Peel; ministru de interne (1841—1846), primul lord al amiralității (ministru al marinei) (1830—1834, 1852—1855). — 278, 565, 566.
- Granier de Cassagnac, Adolphe** (1806—1880) — ziarist francez, om politic lipsit de principii, până la revoluția din 1848 orléanist, apoi bonapartist; în perioada celui de-al II-lea imperiu, deputat al Corpului legislativ; s-a situat pe o poziție de extremă dreaptă; a colaborat la „Constitutionnel”. — 21.
- Granville, George Leveson-Gower**, conte (1815—1891) — bărbat de stat englez, whig, mai târziu unul dintre liderii partidului liberal; ministru de externe (1851—1852, 1870—1874 și 1880—1885), ministru al coloniilor (1868—1870, 1886); în 1852—1854 președinte al Consiliului secret. — 204.
- Greeley, Horace** (1811—1872) — ziarist burghez și om politic american, fondatorul și unul dintre redactorii gazetei progresiste „New York Daily Tribune”; mai târziu s-a lepădat de radicalism. — 187.
- Greif** — ofițer de poliție prusian; la începutul deceniului al 6-lea al secolului al XIX-lea, unul dintre conducătorii agenturii prusiene la Londra. — 42.
- Grey, Charles**, conte (1764—1845) — bărbat de stat englez, unul dintre liderii whigilor; prim-ministru (1830—1834). — 401, 420.
- Grey, George** (1799—1882) — bărbat de stat englez, whig, ministru de interne (1846—1852, 1855—1858 și 1861—1866) și ministru al coloniilor (1854—1855). — 199.
- Grey, Henry George**, conte (1802—1894) — bărbat de stat englez, whig, secretar pentru probleme militare (1835—1839) și ministru al coloniilor (1846—1852); fiul lui Charles Grey. — 197.
- Grillenzoni, Giovanni** (1796—1868) — patriot italian, revoluționar, adept al lui Mazzini. — 324.
- Grosvenor, lord Robert** (1801—1893) — om politic englez, whig, mai târziu liberal. — 65.
- Gruber, Johann Gottfried** (1774—1851) — savant german, istoric al literaturii. — 62.
- Grundtvig, Nikolai Frederik Severin** (1783—1872) — teolog și poet danez, membru al folketingului, adversar al unirii Schleswig-Holsteinului cu Germania. — 111.

- Guizot**, François-Pierre-Guillaume (1787—1874) — istoric burghez și om de stat francez; din 1840 până la revoluția din februarie 1848 a condus de fapt politica internă și externă; exponentul intereselor marii burghezii financiare. — 21, 33, 95, 98, 216.
- Guyon** — vezi *Kurşid-paşa*.
- Gyulay**, Ferentz, conte (1798—1868) — feldmareșal austriac, ministru de război (1849—1850), comandantul suprem al armatei austriece în războiul austro-italo-francez din 1859. — 184.
- H
- Habsburg** — dinastia de împărați ai așa-numitului Sfânt Imperiu Roman a domnit din 1273 până în 1806 (cu întreruperi), împărați ai Austriei (din 1804) și împărați ai Austro-Ungariei (1867—1918). — 17.
- Hale**, Robert — fiu și tovarăș al lui William Hale. — 90—92, 117.
- Hale**, William — proprietarul fabricii de rachete situată într-o suburbie a Londrei. — 90—92, 117.
- Halliday**, Frederick James (1806—1901) — funcționar al Companiei engleze a Indiilor orientale, guvernator al Bengalului (1854—1859). — 188.
- Hamilton** — vezi *Seymour*, George Hamilton.
- Hammer-Purgstall**, Joseph (1774—1856) — istoric-orientalist burghez austriac, autor al unor lucrări despre istoria Turciei; din 1796 până în 1835 a fost în serviciul diplomatic pentru Orientul apropiat. — 23.
- Hampden**, John (1594—1643) — militant de seamă al revoluției burgheze din Anglia din secolul al XVII-lea; exponentul intereselor burgheziei și al nobilimii îmburghezite. — 239.
- Hardwicke**, Charles Filip York, conte (1799—1873) — ofițer de marină și om politic englez, tory; din 1854 amiral. — 281.
- Hasenclever**, Johann Peter (1810—1853) — german, pictor de gen. — 247.
- Hegel**, Georg Wilhelm Friedrich (1770—1831) — cel mai de seamă reprezentant al filozofiei clasice germane, idealist obiectiv; a elaborat în mod multilateral dialectica idealistă. — 102, 511, 515.
- Heise**, Hermann (m. 1860) — democrat și publicist german, participant la revoluția din 1848—1849, apoi emigrant în Anglia. — 531.
- Henric al V-lea** — vezi *Chambord*, Henry-Charles.
- Henry**, Thomas (1807—1876) — judecător englez. — 90, 92.
- Henze**, A. — ofițer german, membru al Ligii comuniștilor; după sciziunea Ligii în 1850 a făcut parte din fracțiunea Willich-Schapper; martor din partea acuzării în procesul comuniștilor de la Colonia (1852). — 530—532.
- Herbert**, Sidney (1810—1861) — bărbat de stat englez, la începutul activității sale tory, apoi adept al lui Peel; secretar pentru problemele militare (1845—1846 și 1852—1855) și ministru de război (1859—1860). — 61, 204.
- Herries**, John Charles (1778—1855) — bărbat de stat englez, tory. — 188, 393.
- Herzen**, Aleksandr Ivanovici (1812—1870) — mare democrat revoluționar rus, filozof-materialist, publicist și scriitor. — 304.

- Hinckeldey*, Karl Ludwig Friedrich (1805—1856) — demnitar prusian; din 1848 președintele poliției din Berlin, din 1853 șeful departamentului poliției din ministerul de interne. — 29—31.
- Hirsch*, Wilhelm — funcționar comercial din Hamburg; la începutul deceniului al 6-lea al secolului al XIX-lea agent de poliție prusian la Londra. — 42, 43, 45, 90, 511, 528, 529.
- Hobhouse*, John Cam, baron *Broughton* (1786—1869) — bărbat de stat englez, whig, președinte al Consiliului de control pentru India (1835—1841 și 1846—1852). — 148.
- Hogg*, James Weir (1790—1876) — om politic englez, adept al lui Peel, membru al parlamentului; în 1846—1847 și 1852—1853 președinte al Consiliului directorilor Companiei engleze a Indiilor orientale. — 134, 135, 237.
- Homer* — poet epic semilegendar din Grecia antică, autorul „Iliadei” și „Odiseii”. — 120.
- Hooson*, Edward — muncitor englez, militant al mișcării cartiste. — 180, 182.
- Horatiu* (Quintus Horatius Flaccus) (65—8 î.e.n.) — renumit poet roman. — 94.
- Horsfall*, Thomas Berry (n. 1805) — proprietar de mine și om politic englez, membru al parlamentului, tory. — 443.
- Hume*, Joseph (1777—1855) — om politic englez, unul dintre liderii radicalilor burghezi, membru al parlamentului. — 53, 74, 83, 135, 209, 383, 391, 393, 429, 434, 476.
- Hunt*, Henry (1773—1835) — cunoscut orator și om politic englez, radical burghez, membru al parlamentului. — 382.

I

Ibrahim-pașa (1789—1848) — comandant de oști egiptean, fiu adoptiv al conducătorului Egiptului Mahomed-Ali; în 1824—1828 a comandat trupele turcești care acționau împotriva răsculaților greci; comandantul suprem al trupelor egiptene în războaiele Egiptului împotriva Turciei (1831—1833 și 1839—1841); din 1844 vicerege al Egiptului. — 397, 400, 402.

Infanta Spaniei — vezi *Maria-Luisa-Fernanda*.

Inglis, Robert Harry (1786—1855) — om politic englez, tory, membru al parlamentului. — 188, 405.

Ingraham, Duncan Nathaniel (1802—1891) — ofițer de marină american, în 1853 căpitanul vasului de război „Saint-Louis”; participant la așa-numitul „incident de la Smirna”. — 225, 314.

Ioan fără țară (aprox. 1167—1216) — rege al Angliei (1199—1216). — 25.

Islamatov, Ivan Nikolaevici — ofițer de marină rus, comandant al fregatei „Aurora”. — 565, 566.

Ismail-pașa (1805—1861) — general turc, de origine circasiană; în 1853 comandant de trupe la Dunăre. — 487.

Ivandis — înalt funcționar al Ministerului de Interne al Munteniei în 1853. — 296.

J

Jocelyn, Robert, viconte (1816—1854) — ofițer englez, membru al parlamentului, în 1845—1846 a

ocupat un post în Consiliul de control pentru afacerile Indiei. — 208, 209.

Jones, Ernest Charles (1819—1869) — militant de seamă al mișcării muncitorești engleze, poet și publicist proletar, unul dintre conducătorii cartismului revoluționar; redactor la ziarul „Northern Star”, la ziarul „Notes to the People” și la „People's Paper”; prieten al lui Marx și Engels. — 60, 143, 179—183, 208, 241, 477, 491, 492, 499, 543, 544.

K

Karagheorghe (Gheorghe Petrovici) (1752—1817) — conducătorul luptei poporului sîrb împotriva jugului turcesc în 1804—1813; domnitor al Serbiei independente (1811—1813), întemeietorul dinastiei Karagheorghevici; în 1813, suferind o înfrîngere, a fugit din Serbia; în 1817 s-a reîntors pe ascuns în patrie; ucis din ordinul lui Miloș Obrenovici. — 37.

Karnicki, Vladislav, conte — diplomat austriac; în 1853 însărcinat cu afaceri la Berlin. — 117.

Keogh, William Nicolas (1817—1878) — jurist și om politic irlandez, adept al lui Peel, unul dintre liderii fracțiunii irlandeze din parlament; a ocupat în repetate rânduri posturi înalte de jurist în administrația engleză a Irlandei. — 130.

Kepler, Johann (1571—1630) — renumit astronom german. — 102.

Kinkel, Gottfried (1815—1882) — poet și publicist german, democrat mic-burghez, participant la răscoala din Baden-Palatinat din 1849; condamnat de tribunalul prusian la închisoare pe viață, a evadat din închisoare și a emigrat

în Anglia; unul dintre liderii emigrației mic-burgheze de la Londra; a luptat împotriva lui Marx și Engels. — 45, 513, 517.

Kinkel, Johanna, născută *Mokkel* (1810—1858) — soția lui Gottfried Kinkel. — 513, 529, 531.

Kiselev, Nikolai Dmitrievici (1800—1869) — diplomat rus, în 1851—1854 ministru plenipotențiar la Paris. — 125.

Knight, Henry Halley (1786—1846) — explorator și scriitor englez, membru al parlamentului. — 386.

Kollmann — librar și editor în Germania. — 44.

Konstantin Pavlovici (1779—1831) — mare duce rus, din 1814 comandant suprem al armatei din Polonia, de fapt namesnic al Poloniei (1814—1831). — 123, 413.

Kornilov, Vladimir Alekseevici (1806—1854) — personalitate militară de seamă, amiral, șeful statului-major al flotei Mării Negre (1849—1853), unul din însuflețitorii și organizatorii apărării eroice a Sevastopolului. — 5, 583.

Kościelski, Vladislav (n. 1820) — democrat polonez, emigrant, mai tirziu general în armata turcă. — 305.

Kossuth, Lajos (Ludwig) (1802—1894) — conducătorul mișcării de eliberare națională din Ungaria, în revoluția din 1848—1849 se afla în fruntea elementelor democratice-burgheze, șeful guvernului revoluționar din Ungaria; după înfrîngerea revoluției a emigrat din Ungaria. — 44, 45, 60, 73, 92, 417.

Kosztla, Martin (m. 1858) — participant la revoluția din Ungaria din 1848—1849; după înfrîngerea revoluției a emigrat în Turcia, apoi

- în S.U.A., unde a devenit cetățean american; implicat în așa-numitul „incident de la Smirna” (1853). — 205, 224, 275, 314.
- Kremer**, Gheorghî — consul general al Rusiei la Londra în 1853. — 90.
- Kuli-han** — vezi *Nadir-șah*.
- Kupfer**, Adolf Iakovlevici (1799—1865) — fizician, mineralog, cristalograf și meteorolog rus; în 1829 șeful expediției științifice spre Elbrus. — 419.
- Kurșid-pașa** (Richard Debaufre Guyon) (1803—1856) — general turc, de origine englez, participant la revoluția din 1848—1849 din Ungaria; după înfrângerea revoluției a emigrat în Turcia; în 1853 comandant al trupelor turcești în Caucaz. — 487.
- L
- Labouchere**, Henry (1798—1869) — bărbat de stat englez, whig; ministru al comerțului (1839—1841 și 1847—1852), ministru al coloniilor (1855—1858). — 199.
- Lagrené**, Theodose-Marie-Melchior-Joseph (1800—1862) — diplomat francez; în perioada în care se afla la Petersburg în calitate de prim-secretar al ambasadei, în 1831—1834, a îndeplinit un anumit timp funcția de însărcinat cu afaceri. — 409.
- La Guéronnière**, Louis-Etienne-Arthur *Dubreuil-Hélion* (1816—1875) — publicist și om politic francez; în deceniul al 6-lea al secolului trecut bonapartist. — 222.
- Landolphe** — socialist mic-burghez francez, emigrant la Londra; a aderat la fracțiunea sectară-aventuristă a lui Willich-Schapper. — 535.
- Lansdowne**, Henry *Petty-Fitzmaurice*, marchiz (1780—1863) — bărbat de stat englez, whig; în 1806—1807 ministru de finanțe, președinte al Consiliului privat (1830—1841, 1846—1852), ministru fără portofoliu (1852—1863). — 270.
- Lavalette** (sau *La Valette*), Charles-Jean-Marie-Félix (1806—1881) — bărbat de stat francez, bonapartist; în 1851—1853 ambasador la Constantinopol, ministru de interne (1865—1867), ministru de externe (1868—1869). — 287.
- Layard**, Austin Henry (1817—1894) — arheolog și om politic englez, radical burghez, mai târziu liberal, membru al parlamentului. — 196, 197, 204, 215, 284, 286—289.
- Lazarev**, Mihail Petrovici (1788—1851) — vestit conducător al flotei ruse, amiral, exploratorul Antarcticii, din 1833 comandantul suprem al Flotei din Marea Neagră. — 426.
- Ledru-Rollin**, Alexandre-Auguste (1807—1874) — publicist și om politic francez, unul dintre liderii democraților mic-burghezi, redactorul gazetei „La Réforme”; în 1848 membru al guvernului provizoriu, deputat în Adunarea constituantă și în Adunarea legislativă, în care conducea partidul Muntelui; după demonstrația de la 13 iunie 1849 a emigrat în Anglia. — 450, 535, 572, 573.
- Leeds** — vezi *Osborne*, Thomas.
- Leiningen-Westerburg**, Christian Franz, conte (1812—1856) — general austriac; în 1853 a fost trimis cu o misiune extraordinară la Constantinopol. — 280.
- Leopold I** (1790—1865) — rege al Belgiei (1831—1865). — 118, 272, 571.
- Libényi**, János (aprox. 1832—1853) — croitor maghiar, în 1853 a să-

- virșit un atentat împotriva împăratului Austriei Franz-Iosif. — 31.
- Liddel*, Henry George (1821—1903) — parlamentar englez. — 198.
- Liders*, Aleksandr Nikolaevici (1790—1874) — general rus, a comandat un corp de armată la Dunăre (1853—1854), armata din sud (1855), iar la începutul anului 1856 comandant suprem al armatei din Crimeea. — 485, 502.
- Liprandi*, Pavel Petrovici (1796—1864) — general rus, în perioada războiului din Crimeea a comandat unități ale armatei la Dunăre și în Caucaz. — 501.
- Liven*, Cristofor Andreevici, prinț (1774—1839) — diplomat rus, ministru plenipotențiar la Berlin (1810—1812), ambasador la Londra (1812—1834). — 174, 176, 245, 378.
- Liven*, Daria (Doroteea) Cristoforovna, prințesă (1785—1857) — soția diplomatului rus C. A. Liven; a jucat un rol însemnat în viața diplomatică europeană prin oamenii politici care frecventau saloanele ei de la Londra și Paris. — 22.
- Liven*, Wilhelm Karlovici, baron (1800—1880) — general rus; a îndeplinit în repetate rânduri misiuni diplomatice. — 337.
- Liverpool*, Robert Banks *Jenkinson*, conte (1770—1828) — bărbat de stat englez, unul dintre liderii torilor; a ocupat o serie de posturi ministeriale, prim-ministru (1812—1827). — 370.
- Lizius* — editor din Frankfurt pe Main. — 45.
- Lochner*, Georg (n. aprox. 1824) — militant al mișcării muncitorești germane, membru al Ligii comu-
- niștilor și al Consiliului general al Internaționalei I; de profesie timplar; prieten și adept al lui Marx și Engels. — 528.
- Loustaillot*, Elisée (1762—1790) — publicist francez, revoluționar democrat, militant al revoluției burgheze franceze de la sfârșitul secolului al XVIII-lea. — 118.
- Lowe*, Robert (1811—1892) — bărbat de stat și publicist englez, colaborator la ziarul „The Times”, whig, mai tirziu liberal, membru al parlamentului; ministru de finanțe (1868—1873), ministru de interne (1873—1874). — 237.
- Lucinian*, Levon — prinț armean, aventurier politic, emigrant; în 1853 a trăit în Anglia. — 146.
- Ludovic al XIV-lea* (1638—1715) — rege al Franței (1643—1715). — 75.
- Ludovic-Bonaparte* — vezi *Napoleon al III-lea*.
- Ludovic-Filip* (1773—1850) — duce de Orléans, rege al Franței (1830—1848). — 4, 156, 157, 175, 216—217, 272.
- Ludovic-Napoleon* — vezi *Napoleon al III-lea*.
- Lund* — fabricant englez din Yorkshire. — 442.

M

- Macaulay*, Thomas (1800—1859) — istoric burghez și om politic englez, whig, membru al parlamentului; în calitate de membru al Consiliului de pe lângă guvernatorul general al Indiei (1833—1838) s-a ocupat cu întocmirea codului penal pentru India, care a intrat în vigoare în 1860. — 132, 192.
- MacDonnell* — moșiereasă din Scoția. — 444.

- MacGregor, James** — membru al parlamentului englez în 1852—1853. — 61.
- Maddock, Thomas Herbert** (1792—1870) — om politic englez, membru al parlamentului. — 237.
- Madier** — mecanic francez, democrat mic-burqhez, la începutul deceniului al 6-lea al secolului al XIX-lea emigrant în Anglia. — 537.
- Mahmud al II-lea** (1785—1839) — sultan al Turciei (1808—1839). — 172, 174, 380, 397—402, 414, 561.
- Mahomed-Ali** (1769—1849) — conducător al Egiptului (1805—1849), a realizat o serie de reforme progresiste; în 1831—1833 și 1839—1840 a purtat războaie împotriva sultanului Turciei pentru a transforma Egiptul într-un stat independent de Turcia. — 207, 216, 384, 397—402, 561.
- Mahon, Philip Henry Stanhope**, visconte (1805—1875) — om politic și istoric englez, adept al lui Peel, membru al parlamentului; în 1834—1835 locțiitor al ministrului de externe. — 402, 419, 420.
- Malcolm, John** (1769—1833) — diplomat și demnitar englez în slujba Companiei engleze a Indiilor orientale, autorul unei serii de lucrări despre India; ministru plenipotențiar la Teheran (1799—1801, 1808—1809 și 1810); în 1826—1830 guvernator al Bombayului. — 211.
- Malet, Claude-François** (1754—1812) — general și om politic francez, republican; conducătorul complotului antibonapartist din 1812; după eșuarea complotului a fost împușcat. — 572.
- Malmesbury, James Howard Harris**, conte (1807—1889) — bărbat de stat englez, tory, mai tirziu militant de seamă al partidului conservator; ministru de externe (1852, 1858—1859), lord-păstrător al sigiliului (1866—1868, 1874—1876). — 198, 224, 269, 276—280.
- Malthus, Thomas Robert** (1766—1834) — preot englez, economist, ideologul aristocrației latifundiare îmburghezite, apologetul capitalismului, propovăduitorul unei teorii mizantropice cu privire la populație. — 264, 349, 477, 489, 491.
- Manteuffel, Karl**, baron (1806—1879) — bărbat de stat prusian, locțiitor al ministrului de interne (1851—1853), ministru al agriculturii (1854—1858), fratele lui Otto Theodor Manteuffel. — 30, 31.
- Manteuffel, Otto Theodor** (1805—1882) — bărbat de stat prusian, reprezentant al birocrăției nobiliare; ministru de interne (1848—1850), prim-ministru și ministru de externe (1850—1858). — 30, 31.
- Manu, Iancu** — ministru de externe al Munteniei (1850—1854). — 296.
- Maria a II-a da Gloria** (1819—1853) — regină a Portugaliei (1826—1828 și 1834—1853). — 395.
- Maria-Antoaneta** (1755—1793) — regină a Franței (1774—1793), soția lui Ludovic al XVI-lea, decapitată în timpul revoluției burgheze franceze de la sfârșitul secolului al XVIII-lea. — 494.
- Maria-Cristina** (1806—1878) — regină a Spaniei (1829—1833), soția lui Ferdinand al VII-lea, regentă a regatului (1833—1840). — 396.
- Maria-Luisa-Fernanda** (1832—1897) — soția ducelui de Montpensier, sora reginei Isabella a II-a a Spaniei, infanță. — 392.

- Martin**, William Fanchot (1801—1895) — amiral englez, în 1853 comandant al șantierului naval de la Portsmouth. — 565.
- Marx**, Francis Joseph Peter (1816—1876) — publicist conservator englez, moșier; prieten și adept al lui D. Urquhart. — 304, 306.
- Marx**, Jenny, născută *von Westfalien* (1814—1881) — soția lui Karl Marx, prietena lui devotată care l-a ajutat în permanență. — 43.
- Marx**, Karl (1818—1883) — vezi datele biografice. — 3, 29, 30, 39, 41, 42—45, 90, 92, 118, 125—128, 149, 150, 165, 179, 186, 192, 198, 216, 242, 247, 252, 255, 256, 267, 275, 304—306, 308, 310, 313, 324, 328, 332, 338, 339, 441, 448, 450, 465, 467, 476, 477, 498, 511—518, 521, 524—538, 555, 557, 565.
- Masséna**, André (1756—1817) — mareșal francez; a luat parte la războaiele lui Napoleon. — 455, 485.
- Matthews**, John — muncitor englez; artist. — 491.
- Maupas**, Charlemagne-Emile (1818—1888) — avocat francez, bonapartist, prefect al poliției la Paris (1851), unul dintre organizatorii loviturii de stat din 2 decembrie 1851, ministru al poliției (1852—1853). — 29, 31.
- Mavrogheni** — diplomat turc, la începutul deceniului al 4-lea al secolului al XIX-lea însărcinat cu afaceri la Viena. — 399.
- Mazzini**, Giuseppe (1805—1872) — revoluționar italian, democrat burghez, unul dintre conducătorii mișcării de eliberare națională din Italia; în 1849 șeful guvernului provizoriu al Republicii din Roma, în 1850 unul dintre organizatorii Comitetului central al democrației europene de la Londra. — 3, 4, 39, 40, 100, 541.
- Mayne Reid** — vezi *Reid*, Thomas Mayne.
- Mayne**, Richard (1796—1868) — șeful poliției din Londra (din 1850). — 308.
- McNeill**, John (1795—1883) — diplomat englez, în 1836—1842 ministru plenipotențiar la Teheran. — 380.
- Mehmed-Ali-pașa** (1807—1868) — militar și bărbat de stat turc; din 1852 și până la 13 mai 1853 marevizir, apoi ministru de război (1853—1854). — 348.
- Meiendorf**, Petr Kazimirovici (1796—1863) — diplomat rus; în 1850—1854 ministru plenipotențiar la Viena. — 205, 285, 337, 345.
- Melanchton**, Philipp (1497—1560) — teolog german, cel mai apropiat tovarăș de luptă al lui Luther; împreună cu acesta a adaptat protestantismul la interesele princiare. — 517.
- Mendon** — rege al Birmaniei (1853—1878). — 517.
- Mensikov**, Aleksandr Sergheevici, prinț (1787—1869) — militar și bărbat de stat rus, în 1853 ambasador extraordinar la Constantinopol, comandantul suprem al forțelor militare terestre și maritime din Crimeea (1853—1855) — 4, 5, 41, 115, 116, 119, 122, 126, 127, 146, 150, 151, 154, 205, 277, 279—281, 284, 285, 287, 288, 337, 345, 346, 445, 555, 560.
- Metternich**, Klemens, prinț (1773—1859) — bărbat de stat și diplomat austriac, reacționar; ministru de externe (1809—1821) și cancelar (1821—1848), unul dintre organizatorii Sfintei Alianțe. — 33, 95, 98, 378, 412, 565.

- Meyen, Eduard** (1812—1870) — publicist german, tânăr hegelian de stînga; democrat mic-burghez; după înfrîngerea revoluției din 1848—1849 a emigrat în Anglia; mai tirziu național-liberal. — 517.
- Mihail Obrenovici** (1823—1868) — domnitor al Serbiei (1839—1842 și 1860—1868). — 243, 287.
- Mill, James** (1773—1836) — economist burghez și filozof englez, popularizatorul teoriei lui Ricardo, autorul lucrării „Istoria Indiei britanice”. — 158.
- Miller, Joseph (Joe)** (1684—1738) — artist comic popular englez. — 73
- Milner Gibson** — vezi *Gibson, Thomas Milner*.
- Milnes, Richard Monckton** (1809—1885) — scriitor și om politic englez; la începutul activității sale tory, în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, liberal, membru al parlamentului. — 291, 299.
- Miloș Obrenovici** (1780—1860) — domnitor al Serbiei (1817—1839 și 1858—1860), întemeietorul dinastiei Obrenovici. — 37.
- Minié, Claude-Etienne** (1804—1879) — ofițer francez și inventator în domeniul militar. — 505.
- Miskowsky, Heinrich Ludwig** (m. 1854) — ofițer polonez, participant la revoluția din Ungaria din 1848—1849; după înăbușirea revoluției a emigrat în Turcia, apoi la Londra. — 522.
- Molesworth, William** (1810—1855) — bărbat de stat englez, liberal, membru al parlamentului, șeful departamentului de lucrări publice (1853) și ministru al coloniilor (1855). — 52, 204, 273.
- Monrad, Ditlev Gothard** (1811—1887) — episcop și om politic danez; prim-ministru și ministru de finanțe (1863—1864), ministru al instrucțiunii publice și al cultelor (1848 și 1859—1863); în deceniul al 6-lea al secolului trecut, lider al partidului național-liberal. — 474.
- Monseil, William** (1812—1894) — om politic irlandez, liberal, unul dintre liderii fracțiunii irlandeze din parlament; în 1852—1857 funcționar la direcția artileriei. — 130.
- Montpensier, Antoine-Marie-Philippe-Louis, duce** (1824—1890) — fiul regelui Franței Ludovic-Filip, soțul infantei spaniole Maria-Luisa-Fernanda; în 1868—1869 pretendent la tronul Spaniei. — 392.
- Morison, James** (1770—1840) — negustor englez, a făcut o avere uriașă cu vînzarea așa-numitelor „pilule Morison”. — 512.
- Mozart, Wolfgang Amadeus** (1756—1791) — mare compozitor austriac. — 397.
- Müllner, Adolf** (1774—1829) — scriitor și critic german. — 45.
- Mun, Thomas** (1571—1641) — negustor și economist englez, mercantilist, din 1615 unul dintre directorii Companiei engleze a Indiilor orientale. — 160.
- Munro, Thomas** (1761—1827) — general englez, guvernator al Madrasului (1819—1827). — 211.
- Muntz, George Frederick** (1794—1857) — om politic englez, radical burghez, membru al parlamentului; în perioada luptei pentru reforma parlamentară din 1832 a organizat o serie de mitinguri de masă pentru apărarea reformei. — 291.

Mustafa-paşa (n. aprox. 1796) — bărbat de stat turc, din mai 1853 până în mai 1854 mare-vizir. — 336, 348.

N

Nadir-şah (Kuli-han) (1688—1747) — şah al Iranului (1736—1747); în 1738—1739 a întreprins o campanie de cucerire în India. — 133, 136.

Nahimov, Pavel Stepanovici (1802—1855) — vestit conducător al flotei ruse, amiral, a comandat escadra rusă în lupta navală de la Sinope; unul dintre conducătorii și organizatorii apărării eroice a Sevastopolului (1854—1855). — 581, 582.

Namîk-paşa — om politic turc; în octombrie 1832 a fost trimis cu o misiune diplomatică la Londra. — 399.

Napier, Joseph (1804—1882) — om politic englez, tory, membru al parlamentului; în 1852 a făcut parte din guvernul Derby în calitate de attorney-general pentru Irlanda; în 1858—1859 lord-cancelar pentru afacerile Irlandei. — 269.

Napoleon I Bonaparte (1769—1821) — împărat al Franței (1804—1814 și 1815). — 5, 6, 377, 386, 392, 482, 504.

Napoleon al III-lea (Ludovic-Napoleon Bonaparte) (1808—1873) — nepotul lui Napoleon I, președintele Republicii a doua (1848—1851), împărat al Franței (1852—1870). — 19, 21—22, 29, 30, 62, 95, 118, 151, 153, 175, 209, 222, 224, 242, 249, 262, 272, 273, 277—278, 280, 330, 452, 562, 571—574, 577.

Nasr-ed-din (1831—1896) — şah al Iranului (1848—1896). — 437.

Naut, Stephan Adolf — negustor din Colonia, girant responsabil al „Noii gazete renane”. — 530.

Nepokoiciĭki, Artur Adamovici (1813—1881) — general rus, a luat parte la războiul Crimeii. — 5.

Nesselrode, Dmitri Karlovici, conte — diplomat rus, fiul lui Karl Vasilievici Nesselrode. — 5.

Nesselrode, Karl Vasilievici, conte (1780—1862) — bărbat de stat și diplomat rus; cancelar (1816—1856). — 173, 174, 176, 204, 206, 208, 216, 217, 222, 223, 242, 253, 258, 280, 323, 337, 342—346, 409, 425, 435, 438, 445.

Newcastle, Henry Pelham Fiennes Pelham Clinton, duce (1811—1864) — bărbat de stat englez, adept al lui Peel, secretar general al afacerilor pentru Irlanda (1846), ministru de război și al coloniilor (1852—1854), ministru de război (1854—1855) și ministru al coloniilor (1859—1864). — 270.

Newman, Francis William (1805—1897) — profesor de filologie și scriitor englez, autorul unei serii de lucrări despre probleme religioase, politice și economice; radical burghez. — 170.

Newton, Isaac (1642—1727) — mare fizician englez, astronom și matematician, fondatorul mecanicii ca știință. — 102.

Nikolai I (1796—1855) — împărat al Rusiei (1825—1855). — 5, 18, 21, 38, 118, 122, 123, 126—128, 146, 151, 154, 172—174, 184, 185, 201, 205—207, 222, 223, 225, 242, 244, 245, 250, 251, 255—258, 276—280, 282, 284—286, 290, 299, 313, 332—337, 345—349, 363, 369, 379, 380, 383, 384, 398, 411—413, 417, 430, 433, 437, 438, 445, 446, 451, 453, 457, 473, 475, 505, 559, 562, 563, 570—575, 578.

- Nirod* — general rus ; în 1853 a comandat unități ale armatei de la Dunăre. — 502.
- Normanby*, Constantin Henry Phipps, marchiz (1797—1863) — bărbat de stat englez, whig, lord-protector al Irlandei (1835—1839), ministru al războiului și al coloniilor (1839), ministru de interne (1839—1841); în 1846—1852 ambasador la Paris. — 392.
- Nörner* — funcționar din justiția prusiană la începutul deceniului al 6-lea al secolului al XIX-lea. — 90.
- North*, Frederick (1732—1792) — bărbat de stat englez, tory, ministru de finanțe (1767), prim-ministru (1770—1782); în 1783 ministru de interne în guvernul de coaliție Portland (guvernul Fox-North). — 130, 158.
- O
- O'Brien*, William Smith (1803—1864) — militant al mișcării de eliberare națională a Irlandei, lider al aripii drepte a asociației „Tinăra Irlandă”, membru al parlamentului (1828—1831 și 1835—1849); în 1848 a fost arestat de autoritățile engleze și condamnat la moarte; pedeapsa i-a fost comutată în exil pe viață; în 1856 a fost amnistiat. — 392.
- O'Connell*, Daniel (1775—1847) — avocat și om politic burghez irlandez, liderul aripii drepte a mișcării de eliberare națională. — 430.
- O'Connor*, Feargus (1794—1855) — unul dintre liderii cartismului, întemeietorul și redactorul ziarului „Northern Star”; după 1848 reformist. — 60.
- Oersted*, Anders Sandöe (1778—1860) — jurist și bărbat de stat danez; în 1853—1854 prim-ministru. — 474.
- Omer-pașa* (Mihail Latas) (1806—1871) — general turc, de origine croat, comandant suprem al trupelor turcești în războiul Crimeii. — 333, 337, 359, 445, 454—456, 458, 459, 479—481, 483, 486—488, 501—504, 548—553, 585.
- Orléans* — dinastie regală din Franța (1830—1848). — 578.
- Orléans*, Elena de, născută de *Mecklenburg-Schwerin*, ducesă (1814—1858) — văduva lui Ferdinand, fiul cel mai mare al regelui Ludovic-Filip și mama contelui de Paris, pretendent la tronul Franței. — 272.
- Orlov*, Aleksei Feodorovici, conte, după 1856 prinț (1786—1861) — militar și bărbat de stat rus, diplomat; a încheiat tratatele de pace de la Adrianopole (1829) și de la Unkiar-Skelessi (1833) cu Turcia; a fost șeful delegației ruse la Congresul de la Paris (1856). — 397.
- Orsini*, Felice (1819—1858) — democrat burghez italian, republican, unul dintre participanții de seamă la lupta pentru eliberarea națională și unirea Italiei; a fost executat pentru atentatul împotriva lui Napoleon al III-lea. — 541.
- Osborne*, Thomas, din 1689 marchiz de *Carmarthen*, din 1694 duce de *Leeds* (1631—1712) — bărbat de stat englez, tory, prim-ministru (1674—1679 și 1690—1695); în 1695 acuzat de parlament pentru luare de mită. — 157.
- Osman-pașa* (aprox. 1785—aprox. 1860) — amiral turc, a comandat escadra turcă în lupta navală de la Sinope. — 583.
- Osten-Sacken*, Dmitri Erofeevici (1789—1881) — general rus; în

perioada războiului din Crimeea a comandat corpul de armată din sudul Rusiei (1853—1854), șeful garnizoanei din Sevastopol (sfârșitul anului 1854—1855). — 502.

Othon I (1815—1867) — prinț de origine bavareză, apoi rege al Greciei (1832—1862). — 396.

P

Pakington, John Somerset (1799—1880) — bărbat de stat englez, tory, mai tirziu conservator, ministru de război și al coloniilor (1852), primul lord al amiralității (ministru al marinei) (1858—1859 și 1866—1867) și ministru de război (1867—1868). — 3, 61, 80, 237, 283, 289, 290.

Palmerston, Henry John Temple, viconte (1784—1865) — bărbat de stat englez, la începutul activității sale, tory, din 1830 unul dintre liderii whigilor, s-a sprijinit pe elementele de dreapta ale acestui partid; ministru de externe (1830—1834, 1835—1841 și 1846—1851), ministru de interne (1852—1855) și prim-ministru (1855—1858 și 1859—1865). — 3, 21, 27, 33, 35, 61, 62, 73, 151—153, 198, 199, 204, 240, 249, 250, 262, 272, 274, 294, 295, 299, 316, 323, 332, 334, 336, 348, 365, 367—413, 415—417, 420, 422—427, 429—435, 448, 499, 555, 557—559, 561, 562, 564—567, 570, 576—579.

Paskevici, Ivan Feodorovici, prinț (1782—1856) — general-feldmareșal rus, din vara anului 1831 comandant suprem al trupelor ruse care au înăbușit insurecția polonezilor din 1830—1831; din 1832 namesnic al regatului polon; în 1849 comandant suprem al armatei ruse care a participat la înăbușirea revoluției din Ungaria; în 1854 comandant suprem al trupelor de la Dunăre. — 453, 458.

Pavlov, Prokofii Iakovlevici (1796—1868) — general rus, în perioada războiului din Crimeea a comandat unitățile armatei de la Dunăre și din Crimeea. — 487, 501.

Peace — funcționar englez la minele de cărbuni ale contelui Crawford. — 476.

Pedro I (1798—1834) — împărat al Braziliei (1822—1831), rege al Portugaliei sub numele de Pedro al IV-lea (1826), a abdicat de la tronul Portugaliei în favoarea fiicei sale Maria a II-a da Gloria. — 396.

Peel, Robert (1788—1850) — bărbat de stat englez, lider al torylor moderați, cunoscuți sub numele de adepți ai lui Peel, ministru de interne (1822—1827 și 1828—1830), prim-ministru (1834—1835 și 1841—1846); cu sprijinul liberalilor a obținut abrogarea legilor cerealelor (1846). — 63, 77, 191, 272, 313, 316—318, 320—322, 338, 381, 389, 394, 397, 400, 408, 410, 432, 433, 435, 438, 465.

Peel, Robert (1822—1895) — om politic și diplomat englez; la începutul deceniului al 6-lea al secolului trecut, adept al lui Peel, membru al parlamentului; fiul celui de mai sus.

Pellatt, Ansley (1791—1863) — om de afaceri englez, radical burghez, membru al parlamentului. — 179.

Perceval, Spencer (1762—1812) — bărbat de stat englez, tory, în 1807—1809 ministru de finanțe, prim-ministru (1809—1812). — 370.

Perczel, Moritz (1811—1899) — general ungar, participant la revoluția din 1848—1849 din Ungaria; după înfrângerea revoluției a emigrat în Turcia, apoi, în 1851, în Anglia. — 44.

Pericle (aprox. 490—429 i.e.n.) — bărbat de stat din Atena, a contri-

- buit la consolidarea democrației sclavagiste. — 396.
- Perovski, Vasilii Alekseevici* (1795—1857) — general rus, guvernator militar al Orenburgului (1833—1842), guvernator general al guberniilor Orenburg și Samara (1851—1857); în 1839—1840 a comandat expediția militară din Hiva. — 473.
- Perrier, Ferdinand* (1812—1882) — ofițer și literat elvețian; comandantul gărzii naționale a cantonului Fribourg (1849—1852); unul dintre conducătorii rebeliunii din Fribourg din 1853. — 93.
- Petru I* (1672—1725) — țar al Rusiei din 1682, împărat al întregii Rusii din 1721. — 26, 123, 244.
- Petru ermitul* (sau *Petru din Amiens*) (aprox. 1050—1115) — călugăr și propovăduitor francez, unul dintre conducătorii cetelor de țărani înarmați care au luat parte la prima cruciadă (1096—1099). — 511, 517.
- Phillimore, John George* (1808—1865) — jurist și om politic liberal englez, membru al parlamentului. — 145.
- Pieper, Wilhelm* (n. aprox. 1826) — filolog și ziarist german, membru al Liqii comuniștilor, emigrant la Londra; în 1850—1854 prieten cu Marx și Engels. — 529, 532.
- Piétri, Pierre Marie* (1809—1864) — om politic francez, bonapartist, prefectul poliției din Paris (1852—1858). — 29.
- Pindar* (aprox. 522 — aprox. 442 î.e.n.) — poet liric din Grecia antică; a scris ode solemne. — 370.
- Pitt, William junior* (1759—1806) — bărbat de stat englez, unul dintre liderii torylor; prim-ministru (1783—1801 și 1804—1806). — 78, 158, 159, 189.
- Pollexfen, John* (n. aprox. 1638) — negustor și autor englez al unor scrieri economice, adept al abrogării monopolului Companiei engleze a Indiilor orientale. — 161.
- Ponsonby, John*, viconte (aprox. 1770—1855) — diplomat englez, ministru plenipotențiar la Neapole (1832), ambasador la Constantinopol (1832—1841) și la Viena (1846—1850). — 402, 433.
- Portland, William Henry*, duce de *Bentinck* (1738—1809) — bărbat de stat englez, unul dintre liderii whigilor; ministru de interne (1794—1801), prim-ministru (1783 și 1807—1809). — 370.
- Potemkin, Grigori Aleksandrovici*, prinț (1739—1791) — bărbat de stat rus, general-feldmareșal (din 1784); a condus colonizarea ținuturilor din sudul Rusiei. — 432.
- Pozzo-di-Borgo, Karl Osipovici*, conte (1764—1842) — diplomat rus, de origine corsican, din 1814 până în 1821 ministru plenipotențiar, din 1821 până în 1835 ambasador la Paris, apoi la Londra (1835—1839). — 173—176, 216, 242, 245.

R

Radetzky, Joseph, conte (1766—1858) — feldmareșal austriac, din 1831 a comandat trupele austriece în Italia de nord, în 1848—1849 a înăbușit cu cruzime mișcarea revoluționară și de eliberare națională din Italia; în 1850—1856 guvernator general al regatului Lombardo-Venețian. — 39, 41, 488.

Raffles, Thomas Stamford (1781—1826) — funcționar colonial englez, din 1811—1816 guvernator al

- Iavei, autorul cărții „Istoria Iavei”. — 136.
- Ramorino**, Girolamo (1792—1840) — general italian, a comandat armata piemonteză în timpul revoluției din 1848—1849 din Italia; prin tactica sa de trădare a contribuit la victoria trupelor austriece contrarevoluționare. — 488.
- Redcliffe** — vezi *Stratford de Redcliffe*, Stratford.
- Reeve**, Henry (1813—1895) — ziarist și funcționar de stat englez, din 1853 secretar al Consiliului privat. — 332, 341.
- Reichenbach**, Oskar, conte (n. 1815) — moșier din Silezia, democrat mic-burghez, în 1848—1849 deputat al Adunării naționale de la Frankfurt, din 1850 emigrant în Anglia, apoi în America. — 517.
- Reid**, Thomas Mayne (1818—1883) — cunoscut scriitor englez, autor de romane de aventuri. — 92.
- Rempel**, Rudolf (1815—1868) — om de afaceri german, la mijlocul deceniului al 5-lea al secolului trecut „adevărat socialist” — 530.
- Reșid-pașa** (1802—1858) — bărbat de stat turc; a ocupat în repetate rânduri postul de mare vizir și acela de ministru de externe; în 1853 (din 13 mai) ministru de externe. — 116, 184, 242, 243, 275, 279, 285, 297, 313, 336, 348, 436, 446, 555, 560.
- Reuter**, Max — la începutul deceniului al 6-lea al secolului al XIX-lea agent al poliției prusiene la Londra. — 511, 512.
- Ricardo**, David (1772—1823) — economist englez, unul dintre cei mai de seamă reprezentanți ai economiei politice clasice burgheze. — 169, 477.
- Richard I** Inimă de Leu (1157—1199) — rege al Angliei (1189—1199). — 115.
- Richard al III-lea** (1452—1485) — rege al Angliei (1483—1485). — 114.
- Richards**, Alfred Bate (1820—1876) — dramaturg și ziarist englez, s-a ridicat împotriva pacifismului lui Cobden și al manchesterienilor. — 73, 225, 256.
- Richelieu**, Armand Jean du Plessis, duce (1585—1642) — mare bărbat de stat al Franței în perioada absolutismului; cardinal. — 245.
- Riurik** — dinastie de prinți ruși, apoi de țari (912—1598) — descendenți ai marelui principe din Kiev Igor, socotit, potrivit celor scrise în letopisețe, ca fiu al lui Riurik, conducător semilegendar al cetelor varege. — 244.
- Robinson**, Frederick John, viconte *Goderich* (1782—1859) — bărbat de stat englez, tory; în 1823—1827 ministru de finanțe; prim-ministru (1827—1828). — 370, 557.
- Roden**, Robert *Jocelyn*, conte (1788—1870) — aristocrat englez, conservator. — 269.
- Roebuck**, John Arthur (1801—1879) — om politic și publicist englez, radical burghez, membru al parlamentului. — 417, 429.
- Ronalds**, Charles — jurist englez, — 565.
- Ronge**, Johannes (1813—1887) — preot german, unul dintre inițiatorii mișcării „catolicilor germani”, care căutau să adapteze catolicismul la nevoile burgheziei germane; participant la revoluția din 1848—1849, democrat mic-burghez; după înfrângerea revoluției a emigrat în Anglia. — 517.

Rose, Hugh-Henry (1801—1885) — ofițer englez, mai târziu feldmareșal; însărcinat cu afaceri la Constantinopol (1852—1853), în timpul războiului din Crimeea reprezentant pe lângă statul-major al armatei franceze în Crimeea; a participat la înăbușirea răscoalei pentru eliberarea națională din India (1857—1859). — 5, 154, 278, 284.

Rothacker, Wilhelm — democrat german, membru al Ligii comunistilor, după revoluția din 1848—1849 emigrant în S.U.A. — 514, 515.

Roussin, Albin Reine, baron (1781—1854) — amiral francez, ministru al marinei (1840, 1843); în 1832—1834 ambasador la Constantinopol — 397.

Ruge, Arnold (1802—1880) — publicist german, tânăr hegelian de stînga; radical burghez, în 1848 deputat în Adunarea națională de la Frankfurt, făcea parte din aripa stîngă; în deceniul al 6-lea al secolului trecut unul dintre liderii emigrației mic-burgheze germane din Anglia; după 1866 național-liberal. — 517.

Russell, Henry (1751—1836) — jurist englez, din 1798 pînă în 1813 judecător în India. — 211.

Russell, John (1792—1878) — bărbat de stat englez, lider al whigilor, prim-ministru (1846—1852 și 1865—1866), ministru de externe (1852—1853 și 1859—1865). — 52—54, 59, 61, 85, 113, 129—131, 145, 146, 148, 151, 187, 197, 199, 205, 215, 224, 237, 250, 256, 283—286, 289, 290, 336, 348, 373, 542, 543, 576.

Ruston, Benjamin (m. 1853) — muncitor englez, cartist. — 183.

S

Sadleir, John (1814—1856) — bancher și om politic irlandez, unul dintre liderii fracțiunii irlandeze din parlament, în 1853 locțiitor al ministrului de finanțe. — 130.

Saint-Leonards — vezi *Sugden, Edward*.

Saint-Marc-Girardin (1801—1873) — ziarist și critic literar francez, orlêanist. — 127, 128.

Salt, Titus (1803—1876) — fabricant englez. — 351, 443.

Saltikov, Aleksei Dmitrievici, prinț (1806—1859) — explorator rus, scriitor și pictor, în 1841—1843 și 1845—1846 a călătorit prin India. — 234.

Sand George (adevăratul ei nume *Aurore Dupin*) (1804—1876) — cunoscută scriitoare franceză, autoarea unei serii de romane cu teme sociale, reprezentantă a curentului democratic în romantism. — 304, 305.

Sardanapal — vezi *Asurbanipal*.

Saunders, John — funcționar al poliției judiciare din Londra. — 91.

Schapper, Karl (aprox. 1812—1870) — militant de vază al mișcării muncitorești germane și internaționale, unul dintre conducătorii Ligii celor drepte, membru al Comitetului central al Ligii comunistilor, participant la revoluția din 1848—1849; în 1850 unul dintre conducătorii fracțiunii sectare-aventuriste în timpul sciziunii Ligii comunistilor; în 1856 s-a apropiat din nou de Marx; membru al Consiliului general al Internaționalei I. — 511, 522, 526, 535.

Schärtner, August — dogar din Hanau, participant la revoluția din

- 1848 și la răscoala din Baden-Palatinat din 1849, apoi emigrant la Londra; patronul birtului unde se adunau emigranții mic-burghezi germani; membru al Ligii comuniștilor; după sciziunea Ligii din 1850 a făcut parte din fracțiunea lui Willich-Schapper, membru al Comitetului ei central. — 517.
- Schily*, Victor (1810—1875) — democrat german, avocat de profesiune, participant la răscoala din Baden-Palatinat în 1849, membru al Internaționalei I. — 531.
- Schimmelpfennig*, Alexander (1824—1865) — ofițer prusian democrat, mic-burghez, participant la răscoala din Baden-Palatinat din 1849, apoi emigrant; a aderat la fracțiunea sectară-aventuristă a lui Willich-Schapper; participant la războiul civil din S.U.A. de partea celor din Nord. — 531.
- Schneider II*, Karl — jurist german, democrat mic-burghez, participant la revoluția din 1848—1849, apărător în procesul comuniștilor de la Colonia (1852). — 512, 531.
- Schramm*, Konrad (aprox. 1822—1858) — participant de seamă la mișcarea muncitorească germană, membru al Ligii comuniștilor, din 1849 emigrant la Londra, girant responsabil al lui „Neue Rheinische Zeitung. Politisch-ökonomische Revue”; în timpul sciziunii Ligii comuniștilor din 1850 adept al lui Marx; prieten și tovarăș de luptă al lui Marx și Engels. — 521—525, 532.
- Schwarzenberg*, Friedrich, prinț (1800—1870) — ofițer austriac, apoi general, unul dintre organizatorii înăbușirii răscoalei țărănești din Galiția (1846), în 1849 a participat la înăbușirea revoluției din Ungaria. — 391.
- Scully*, Francis (n. 1820) — om politic irlandez, liberal, membru al parlamentului (1847—1857). — 270.
- Sébastieni*, Horace, conte (1772—1851) — mareșal francez, diplomat; ministru de externe (1830—1832), ambasador la Londra (1835—1840). — 216.
- Seymour*, George Hamilton (1797—1880) — diplomat englez, în 1851—1854 ministru plenipotențiar la Petersburg. — 323.
- Shakespeare*, William (1564—1616) — celebru scriitor englez. — 291, 295, 350, 367, 399, 411, 538.
- Sheil*, Richard Lalor (1791—1851) — dramaturg și om politic irlandez, membru al parlamentului, whig. — 407, 408, 417.
- Sian-fin* (aprox. 1831—1861) — împărat al Chinei (1850—1861). — 104, 108.
- Sidmouth*, Henry Addington, viconte (1757—1844) — bărbat de stat englez, tory; prim-ministru și ministru de finanțe (1801—1804); în calitate de ministru de interne (1812—1821) a luat măsuri represive împotriva mișcării muncitorești. — 371.
- Sidney* — vezi *Herbert Sidney*.
- Sidney*, Philip (1554—1586) — poet englez din epoca Renașterii, curtean și diplomat. — 295.
- Siegel*, Franz (1824—1902) — ofițer din Baden, democrat mic-burghez, participant la mișcarea revoluționară din Baden în 1848—1849, comandant suprem, apoi locțiitor al comandantului suprem al armatei revoluționare din Baden în timpul răscoalei din Baden-Palatinat din 1849; a emigrat în Elveția și în Anglia; în 1852 s-a stabilit în S.U.A.; a participat la războiul

- civil de partea celor din Nord. — 519.
- Sieyès, Emmanuel Joseph** (1748—1836) — abate francez, militant al revoluției burgheze franceze de la sfîrșitul secolului al XVIII-lea, reprezentant al marii burghezii. — 75.
- Slade, Adolphe** (1804—1877) — ofițer de marină englez, mai târziu amiral; în 1849—1866 era în slujba Turciei, în preajma războiului Crimeii era contraamiral al flotei turcești. — 458.
- Sofocle** (aprox. 497—aprox. 406 f.e.n.) — renumit dramaturg din Grecia antică, autor de tragedii clasice. — 396.
- Soimonov, Fedor Ivanovici** (1800—1854) — general rus, în perioada războiului din Crimeea comandant de trupe la Dunăre și în Crimeea, a căzut în lupta de la Inkerman. — 501.
- Songeon** — democrat francez; a făcut parte din asociațiile revoluționare secrete ale muncitorilor din Paris în timpul revoluției din 1848; emigrant la Londra; mai târziu președinte al consiliului municipal din Paris. — 525.
- Soulouque, Faustin** (aprox. 1782—1867) — președinte al republicii negre Haiti, în 1849 s-a proclamat împărat sub numele de Faustin I. — 279.
- Spencer, Herbert** (1820—1903) — filozof și sociolog burghez englez, pozitivist, apologet al capitalismului. — 170—171.
- Stanley** — vezi *Derby, Edward George Geoffrey Smith*.
- Stanley, lord Edward Henry**, din 1869 conte de *Derby* (1826—1893) — om de stat englez, tory, în deceniul al 6-lea și al 7-lea conservator, apoi liberal; ministru pentru afacerile Indiei (1858—1859), ministru de externe (1866—1868 și 1874—1878), ministru al coloniilor (1882—1885); fiul lui *Edward Derby*. — 147, 148, 156, 165, 183.
- Stechan, Gottlieb Ludwig** (n. aprox. 1814) — timplar din Hanovra, membru al Ligii comunistilor, după sciziunea Ligii comunistilor din 1850 a făcut parte din fracțiunea sectară a lui *Willich-Schapper*; din decembrie 1851 a trecut în rîndurile adeptilor lui *Marx* și *Engels*, din 1852 a fost în fruntea Asociației muncitorești din Londra. — 528, 529.
- Steffen, W.** — fost ofițer prusian, martor din partea apărării în procesul comunistilor de la Colonia (1852), în 1853 a emigrat în Anglia, apoi în S.U.A., în deceniul a 6-lea a fost în legături de prietenie cu *Marx* și *Engels*. — 533.
- Stewart, Patrick** — om politic englez, în 1835—1836 membru al parlamentului, radical burghez. — 388, 421, 422, 426.
- Stieber, Wilhelm** (1818—1882) — funcționar de poliție prusian, unul dintre organizatorii procesului de la Colonia împotriva membrilor Ligii comunistilor și martorul principal la acest proces (1852); împreună cu *Wermuth* a întocmit cartea „Comploturile comuniste din secolul al XIX-lea”; mai târziu șeful poliției politice din Prusia. — 29—31, 39, 90, 518.
- Strassoldo-Grafenberg, Michael**, conte (1800—1873) — funcționar de stat austriac, în 1850—1853 guvernator al orașului Milano. — 330.
- Stratford de Redcliffe, Stratford Canning**, viconte (1786—1880) — diplomat englez, ministru plenipotențiar la Constantinopol (1810—

- 1812, 1825—1828, 1841—1858). — 22, 119, 242, 284, 332, 403, 417, 434, 564, 570.
- Stuart*, lord *Dudley Coots* (1803—1854) — om politic englez, whig, membru al parlamentului; a avut legături cu cercurile conservatoare ale emigranților polonezi monarhiști. — 92, 256, 290, 293, 299, 382, 388, 417, 419, 431.
- Sugden*, Edward, baron *Saint-Leonards* (1781—1875) — jurist și bărbat de stat englez, tory, în 1852 lord-cancelar. — 269, 394.
- Sutherland*, Elisabeth *Leveson-Gower*, marchiză de *Stafford*, ducesă (1765—1839) — mare latifundiară din Scoția. — 199, 444.
- Suvorov*, Aleksandr *Vasilievici* (1730—1800) — mare conducător de oști rus. — 362, 485.
- Sveatoslav Igorevici* (aprox. 942—972) — mare cneaz al Kievului (aprox. 945—972). — 244.
- Swift*, Jonathan (1667—1745) — renumit scriitor satiric englez, de origine irlandez. — 241.
- Szemere*, Bertalan (1812—1869) — om politic și publicist ungur; ministru de interne (1848) și șef al guvernului revoluționar (1849); după înfrângerea revoluției a emigrat din Ungaria. — 44, 525.
- Szirmay* — la începutul deceniului al 6-lea al secolului al XIX-lea emigrant ungur, emisar al lui Kossuth la Paris. — 45.
- Ș
- Șafi-han* — diplomat iranian, în 1853 ministru plenipotențiar la Londra. — 473.
- Șamil* (aprox. 1798—1871) — conducătorul populației din munții din Daghestan și Cecenia în lupta împotriva colonizatorilor țariști din deceniul al 4-lea până în deceniul al 6-lea al secolului al XIX-lea, unul dintre ideologii miridismului reacționar, de care s-a folosit Turcia sultanilor în scopuri de cotropire. — 154, 451, 475, 484, 485.
- Ștefan I „cel Sfint”* (aprox. 975—1038) — principe ungur (din 997), din 1001 până în 1038 rege al Ungariei. — 525.
- Știrbei*, Barbu *Dimitrie Bibescu*, prinț (1801—1869) — domn al Munteniei (1849—1853 și 1854—1856). — 250, 296, 336, 570.
- T
- Talleyrand-Périgord*, Charles *Maurice*, prinț (1754—1838) — renumit diplomat francez, ministru de externe (1797—1799, 1799—1807, 1814—1815), reprezentantul Franței la Congresul de la Viena (1814—1815), s-a distins prin cupiditate și printr-o extremă lipsă de principii în politică; în 1830—1834 ambasador la Londra. — 385, 430.
- Tatișcev*, Dmitri *Pavlovici* (1767—1845) — diplomat rus, în 1826—1841 ambasador la Viena. — 205.
- Taylor*, Herbert (1775—1839) — general englez, în 1830—1837 secretar particular al regelui Wilhelm al IV-lea. — 413, 416.
- Techow*, Gustav *Adolf* (1813—1893) — ofițer prusian, democrat mic-burghez, participant la evenimentele revoluționare din 1848 din Berlin, șeful statului-major al armatei revoluționare din Palatinat, după înfrângerea răscoalei din 1849 în Baden-Palatinat a emigrat în Elveția; în 1852 s-a stabilit în Austria. — 514, 515, 525.

Thugut, Johann Amadeus Franz de Paula, baron (1736—1818) — diplomat și bărbat de stat austriac, ministru plenipotențiar la Constantinopol (1771—1776), ministru de externe (1794—1800). — 243, 244.

Timur (Tamerlan) (1336—1405) — comandant de oști și cotropitor din Asia centrală, a întemeiat la răsărit un stat de o mare întindere. — 212.

Tippu Sahib (aprox. 1749—1799) — cîrmuitor din Maisur (1782—1799), în deceniile al 9-lea și al 10-lea ale secolului al XVIII-lea a purtat un șir de războaie împotriva expansiunii engleze în India. — 159.

Tscherning, Anton Frederik (1795—1874) — ofițer danez, om politic, liberal, în 1848 ministru de război. — 473.

Tucker — editor din Londra. — 579.

U

Ungern-Sternberg, Ernst Wilhelm, baron — diplomat rus, în deceniul al 6-lea al secolului al XIX-lea ministru plenipotențiar la Copenhaga. — 253.

Ure, Andrew (1778—1857) — chimist englez, economist vulgar, liber-schimbist. — 90.

Urquhart, David (1805—1877) — diplomat englez, publicist și om politic reacționar, turcofil; în deceniul al 4-lea al secolului trecut a avut misiuni diplomatice în Turcia, în 1847—1852 membru al parlamentului, tory. — 27, 128, 275, 298, 332, 336, 348, 349, 413—416, 423, 433, 579.

Uzner, August (n. aprox. 1818) — ofițer prusian, participant la revoluția din 1848—1849 din Ger-

mania și din Ungaria; după înfrîngerea revoluției a emigrat la Londra; a lucrat la fabrica lui W. Hale. — 91, 92.

V

Vicari, Hermann (1773—1868) — prelat catolic german, din 1842 arhiepiscop în Freiburg (Baden). — 540.

Victoria (1819—1901) — regină a Angliei (1837—1901). — 190, 208, 271, 272, 299, 302, 433, 566, 577.

Vidil, Jules — ofițer francez, socialist, membru al Comitetului asociației franceze a emigranților blanquiști din Londra; a avut legături cu fracțiunea sectară-aventuristă a lui Willich-Schaper. — 535, 536.

Vidocq, François-Eugène (1775—1857) — delicvent francez de drept comun, agent secret al poliției; i se atribuie „Memoriile lui Vidocq”; numele lui a devenit un nume comun pentru desemnarea copoiului abil și a șarlatanului. — 42, 371.

Villèle, Jean Baptiste Séraphin Joseph, conte (1773—1854) — bărbat de stat francez din perioada Restaurației, legitimist, prim-ministru (1822—1828). — 172, 216, 412.

Voinovici, Marko Ivanovici, conte (m. 1807) — ofițer de marină rus de origine dalmată; din 1801 amiral; în 1781 a condus expediția navală al cărei scop era de a crea o fortificație militară pe o insulă de lângă țărmlul de răsărit al Mării Caspice; expediția a eșuat. — 122.

Voronțov, Mihail Semenovici, prinț (1782—1856) — bărbat de stat rus, general, în 1844—1854 comandant suprem al trupelor din

Caucaz și namesnic al Caucazului. — 475, 484, 485, 505, 584.

W

- Waldeck*, Benedikt Franz Leo (1802—1870) — om politic german, radical burghez, de profesiune jurist; în 1848 unul dintre conducătorii aripii stîngi și vicepreședinte al Adunării naționale din Prusia; mai tirziu progresist. — 31.
- Walewski*, Alexandre Florian Joseph *Colonna*, conte (1810—1868) — diplomat și bărbat de stat francez, fiul lui Napoleon I și al contesei poloneze Walewska; participant la răscoala polonezilor din 1830—1831; după înfrîngerea răscoalei a emigrat în Franța; ministru de externe (1855—1860); a prezidat ședințele Congresului de la Paris (1856). — 385.
- Walmsley*, Joshua (1794—1871) — om politic englez, radical burghez, membru al parlamentului. — 224.
- Walter sârmanul* (sau *Gauthier sârmanul*) (m. 1096) — cavaler francez, unul dintre conducătorii cetelor de țărani francezi în timpul primei cruciade (1096—1099). — 511.
- Warren*, Charles (1798—1866) — ofițer englez, din 1858 general, în 1816—1819 și 1830—1838 a servit în India, a participat la războiul Crimeii. — 232.
- Weck*, Louis — participant la rebeliunea reacționară din Fribourg (Elveția) din 1853. — 93.
- Weckbecker* — consul general austriac la Smirna în 1853. — 205, 224.
- Weerth*, Georg (1822—1856) — poet proletar și publicist german, membru al Ligii comuniștilor, în 1848—1849 unul dintre redactorii „Noii gazete renane”; prieten cu Marx și Engels. — 44.
- Wellington*, Arthur *Wellesley*, duce de (1769—1852) — comandant de oști și bărbat de stat englez, tory, prim-ministru (1828—1830). — 211, 370, 373, 393, 401, 412, 419, 427, 455, 462.
- Westmorland*, John *Fane*, conte (1784—1859) — diplomat englez, ministru plenipotențiar la Berlin (1841—1851) și la Viena (1851—1855). — 250, 263.
- Westphalen*, Ferdinand von (1799—1876) — bărbat de stat prusian, ministru de interne (1850—1858), reacționar; frate vitreg al soției lui Marx, Jenny Marx. — 29, 30.
- Weydemeyer*, Joseph (1818—1866) — militant de vază al mișcării muncitorești germane și americane, membru al Ligii comuniștilor, participant la revoluția din 1848—1849 din Germania și la războiul civil din S.U.A. de partea statelor din Nord; a pus bazele propagandei marxiste în S.U.A.; prieten și tovarăș de luptă al lui Marx și Engels. — 535.
- Wilhelm I* (1772—1843) — rege al Olandei (1813—1840); de la 1815 pînă la 1830 și rege al Belgiei. — 392.
- Wilhelm I* (1797—1888) — principe al Prusiei, rege al Prusiei (1861—1888), împărat al Germaniei (1871—1888). — 30.
- Wilhelm al III-lea de Orania* (1650—1702) — stathuder al Țărilor de Jos (1672—1702), rege al Angliei (1689—1702). — 156, 157, 161, 371.

Wilhelm al IV-lea (1765—1837) — rege al Angliei (1830—1837). — 413—416, 432, 433.

Williams, William — om politic englez, radical burghez, în 1853 membru al parlamentului. — 53, 74.

Willich, August (1810—1878) — ofițer prusian, demisionat din armată pentru convingerile sale politice, membru al Ligii comunistilor, participant la răscoala din Baden-Palatinat din 1849; unul dintre liderii fracțiunii sectare-aventuriste care s-a desprins în 1850 de Liga comunistilor; în 1853 a emigrat în S.U.A. Participă la războiul civil de partea statelor din Nord. — 42, 45, 501—538.

Wilson, James (1805—1860) — economist burghez și om politic englez, liber-schimbist, fondatorul și redactorul revistei „Economist”; în 1853—1858 secretar al Ministerului de Finanțe. — 169.

Wise, John Ashford — membru al parlamentului englez din 1853. — 273.

Wood, Charles (1800—1885) — bărbat de stat englez, whig, în 1846—1852 ministru de finanțe; președinte al Consiliului de control pentru afacerile Indiei (1852—1855), în 1855—1858 primul lord al amiralității (ministru al marinei), ministru pentru afacerile Indiei (1859—1866). — 83, 113, 114, 125, 131—133, 135, 136, 147, 148, 187, 190, 195, 197, 237, 278, 283.

Wuilleret, Louis (1815—1898) — jurist și bărbat de stat elvețian, unul dintre conducătorii partidului conservator al cantonului Fribourg, clerical; a fost arestat fiind bănuit de participare la rebeliunea reacționară din 1853 din Fribourg. — 93.

Z

Zamojski, Vladislav, conte — magnat polonez, participant la răscoala din 1830—1831; după înăbușirea răscoalei, unul dintre conducătorii emigrației monarhiste-conservatoare de la Paris. — 413.

Personaje din literatură și mitologie

- Achile** — erou din mitologia Greciei antice, unul dintre cei mai curajoși eroi greci care au asediat Troia; cearta lui cu conducătorul oștilor grecești Agamemnon și retragerea lui în cort constituie subiectul primului cîntec din „Iliada” lui Homer. — 120.
- Ahriman** — numele grec al zeului persan, în antichitate, Anhra-Mainiu, care personifica principiul răului în lume. Anhra-Mainiu se afla într-o vrajbă veșnică și neîmpăcată cu Ahuramazda (în grecește Ormuz), care personifica principiul binelui. — 516.
- Aladin** — personaj din poveștile arabe „O mie și una de nopți”, posesorul unei lămpi miraculoase. — 238.
- Alcina** — personaj din poema lui Ariosto „Orlando furioso”; o vrăjitoare răutăcioasă. — 367, 417.
- Birch Harvey** — personajul principal din romanul lui Fenimore Cooper „Spionul”. — 42.
- Cerber** — în mitologia Greciei antice, un cîine cu trei capete care păzea intrarea în împărăția infernului, unde se chinuiau sufletele celor morți. — 77.
- Don Quijote** — eroul principal al romanului cu același nume al lui Cervantes. — 83, 214, 370, 377.
- Epimenide** — potrivit unei legende din Grecia antică, un preot din Creta care a dormit mai mult de o jumătate de veac fără să se trezească. — 169.
- Falstaff** — personaj dintr-o serie de opere ale lui Shakespeare („Nevestele vesele din Windsor”, „Henric al IV-lea”), întruchipind pe fricosul lăudăros, palavragiu și bețiv. — 399, 411.
- Faust** — personajul principal din tragedia cu același nume a lui Goethe. — 395.
- Hercule** — numele roman al eroului semilegendar Heracles din mitologia Greciei antice; una dintre cele 12 isprăvi ale lui Heracles a fost îmblinzirea și răpirea cîinelui Cerber, care păzea intrarea în infern. — 77.
- Iisus Hristos** — întemeietorul legendar al creștinismului. — 518, 526.
- John Bull** (John Taurul) — nume comun prin care sînt desemnați de obicei reprezentanții burgheziei engleze; a căpătat o largă răspîndire din 1712, cînd a apărut satira politică a scriitorului iluminist Arbuthnot „Istoria lui John Bull”. — 200, 276.

- Juggernaut* — în mitologia indiană, una dintre personificările zeului Vișnu. — 135, 324.
- Manu* — legiuitor legendar al Indiei antice; „legile lui Manu” au fost întocmite de brahmani în perioada dintre secolul I și al V-lea. — 114, 187.
- Maria Magdalena* — potrivit legendei evanghelice, adeptă a lui Hristos, păcătoasă pocăită. — 396.
- Oedip* — erou al ciclului teban de mituri din Grecia antică, personajul principal al tragediei lui Sofocle; potrivit legendei, el a dezlegat ghicitoria Sfinxului și astfel a scăpat Teba de monstrul setos de sânge. — 188.
- Orindur* — unul dintre eroii principali din drama lui Müllner „Vina”. — 45.
- Ormuz* — numele grec al zeului persan Ahuramazda, care personifica principiul binelui în lume. — 515.
- Pecksniff* — personaj — bigot și fățarnic — din romanul lui Dickens „Viața și aventurile lui Martin Chuzzlewit”. — 85.
- Rugiero* — personaj din poemul lui Ariosto „Orlando furioso”. — 367.
- Samuel* (Samail) — conform mitologiei ebraice, căpetenia demonilor, care reprezenta de asemenea îngerul morții. — 524.
- Sancho Panza* — personaj din romanul lui Cervantes „Don Quijote”; într-unul din episoadele romanului, Sancho Panza a fost numit guvernatorul unei insule născocite cu numele de Barataria (de la cuvântul spaniol „barato” — „ieftin”; aici în sensul de „cumpărat pe un preț de nimic”). — 83.
- Șahriar* — personaj din poveștile arabe „O mie și una de nopți”, despot oriental. — 211.
- Șahzeman* — personaj din poveștile arabe „O mie și una de nopți”, despot oriental. — 211.
- Tom* — personajul principal din romanul lui Beecher Stowe „Coliba unchiului Tom”. — 86.
- Wagner* — personaj din tragedia lui Goethe „Faust”; tipul savantului de cabinet, rupt de viață. — 395.
- Winkelried, Arnold* — luptător elvețian, semilegendar, eroul epic al „Cîntecului de la Sempach”, consacrat victoriei repurtate de elvețieni asupra Habsburgilor austrieci în lupta de la Sempach din 1386. — 517.

Indice de publicații periodice

- „Advertiser” — vezi „The Morning Advertiser”.
 „Agramer Zeitung” (Agram, astăzi Zagreb). — 475.
 „Agram Gazette” — vezi „Agramer Zeitung”.
 „Allgemeine Oder-Zeitung” (Breslau, astăzi Wrocław). — 304.
 „Allgemeine Zeitung” (Augsburg). — 126, 427, 560.
 „L’Assemblée nationale” (Paris). — 153, 223, 313, 341.
 „Augsburger Zeitung” — vezi „Allgemeine Zeitung”.
 „Basler Zeitung”. — 314.
 „Belletristisches Journal und New Yorker Criminal-Zeitung”. — 45, 511, 517.
 „Breslauer Zeitung”. — 307.
 „Der Bund” (Bern). — 117.
 „Chronicle” — vezi „The Morning Chronicle”.
 „Le Constitutionnel” (Paris). — 21, 22, 121, 297, 314, 436, 446.
 „Le Courrier de Marseille”. — 19.
 „Criminal-Zeitung” — vezi „Belletristisches Journal und New Yorker Criminal-Zeitung”.
 „The Daily News” (Londra). — 21, 26, 27, 87, 290, 316, 326, 465, 491, 565, 566.
 „The Economist” (Londra). — 15, 28, 106, 107, 169, 228, 252, 327, 328, 470, 472, 489—491, 493—498, 543, 557.
 „L’Émancipation” (Bruxelles). — 40.
 „The Examiner” (Londra). — 273.
 „Frankfurter Journal”. — 72.
 „Frankfurter Postzeitung”. — 263.
 „Gazeta din Augsburg” — vezi „Allgemeine Zeitung”.
 „Gazeta din Petersburg”. — 298.
 „Gazette” — vezi „The London Gazette”.
 „Gazette” — vezi „Oesterreichisch Kaiserliche Wiener Zeitung”.
 „The Globe and Traveller” (Londra). — 142, 153, 333, 338, 341, 345, 407, 567.
 „The Guardian” (Londra). — 562.
 „Hamburger Nachrichten”. — 251.
 „Herald” — vezi „The Morning Herald”.
 „L’Impartial de Smyrne”. — 262, 315.
 „S. Petersburgskie vedomosti”. — 276.
 „Journal de Constantinople”. — 298, 484.
 „Journal des Débats politiques et littéraires” (Paris). — 115, 127, 333, 341.
 „Journal de l’Empire” — vezi „Le Pays”.
 „Journal de Saint-Pétersbourg”. — 409.
 „Kölnische Zeitung”. — 224, 252, 474, 532.
 „The Leader” (Londra). — 273, 323, 328.

- „*Litographic Correspondence*” — vezi „*Preussische Litographische Correspondenz*”.
- „*The Liverpool Courier*”. — 342.
- „*Lloyd*” — vezi „*Wiener Lloyd*”.
- „*The London Gazette*”. — 430, 432.
- „*The Manchester Guardian*”. — 241, 351.
- „*Mark-Lane Express, Agricultural Journal*” (Londra). — 329, 330, 353.
- „*Melbourne Commercial Circular*” (Australia). — 468.
- „*Le Moniteur universel*” (Paris). — 5, 22, 118, 262, 329, 339, 341, 569.
- „*The Morning Advertiser*” (Londra). — 21, 40, 62, 78, 223, 225, 273, 298, 304, 306, 310, 311, 336, 348, 565.
- „*The Morning Chronicle*” (Londra). — 21, 47, 55, 87, 149, 153, 252, 313, 328, 333, 339, 436, 437, 559, 564, 566, 570.
- „*The Morning Herald*” (Londra). — 19, 20, 87, 122, 150—151, 155, 259, 405, 446, 465, 557, 565.
- „*The Morning Post*” (Londra). — 20, 61, 87, 119, 153, 205, 223, 240, 249, 250, 262, 333, 338, 341, 345, 353, 451, 557—559, 561, 562, 566, 567, 570.
- „*National-Zeitung*” (Berlin). — 250, 299.
- „*La Nation, organe quotidien démocratique socialiste*” (Bruxelles). — 272, 314.
- „*Neu-England Zeitung*”. — 511.
- „*Neue Oder-Zeitung*” — vezi „*Allgemeine Oder-Zeitung*”.
- „*Neue Preussische Zeitung*” (Berlin). — 256.
- „*Neue Rheinische Zeitung. Organ der Demokratie*” (Colonia). — 111, 304, 305, 530.
- „*Neue Rheinische Zeitung. Politisch-ökonomische Revue*” (Londra, Hamburg). — 43, 518.
- „*New York Daily Tribune*”. — 3, 12, 18, 22, 28, 32, 38, 41, 59, 61, 66, 80, 93, 101, 110, 116, 121, 124, 134, 141, 149, 155, 164, 172, 183, 184, 196, 203, 213, 221, 229, 236, 247, 254, 261, 274, 282, 295, 303, 306, 309, 322, 331, 340, 352, 357, 364, 365, 444, 449, 452, 458, 464, 478, 485, 488, 492, 499, 505, 546, 554, 558, 568, 575, 579, 586.
- „*New Yorker Criminal-Zeitung*” — vezi „*Belletristisches Journal und New Yorker Criminal-Zeitung*”.
- „*Notes to the People*” (Londra). — 530.
- „*Ober-Postamts-Zeitung*” — vezi „*Frankfurter Postzeitung*”.
- „*The Observer*” (Londra). — 113, 153, 328, 339, 352.
- „*Oesterreichische Correspondenz*” (Viena). — 4, 474.
- „*Oesterreichisch Kaiserliche Wiener Zeitung*”. — 391.
- „*Ost-Deutsche Post*” (Viena). — 564.
- „*Il Parlamento*” (Torino). — 259, 314.
- „*La Patrie*” (Paris). — 119, 205, 250, 255, 436, 535, 536.
- „*Le Pays*” (Paris). — 22, 119, 222, 223.
- „*The People's Paper*” (Londra). — 46, 51, 60, 71, 89, 310, 311, 365, 444, 467, 530.
- „*The Portfolio*” (Londra). — 173, 413, 428, 433.
- „*Post*” — vezi „*The Morning Post*”.
- „*Post Zeitung*” (Stockholm). — 251.
- „*Le Précurseur*” (Anvers). — 524.
- „*The Press*” (Londra). — 145, 150, 185, 271, 569.
- „*Die Presse*” (Viena). — 40, 259, 337, 452.
- „*La Presse*” (Paris). — 119, 216, 243, 464.
- „*Preston Pilot*”. — 491.
- „*Preussische Litographische Correspondenz*” (Berlin). — 313.
- „*Preussisches Wochenblatt*” (Berlin). — 39.

- „Punch, or the London Charivari”. — 316.
„The Red Republican” (Londra). — 530.
„Révolutions de Paris”. — 118.
„Satellite” (Brașov, Transilvania). — 314.
„Le Sémaphore de Marseille”. — 154.
„Le Siècle” (Paris). — 118, 119, 272.
„La Suisse” (Berna). — 117.
„The Sun” (Londra). — 316, 317.
„Sunday Times” (Londra). — 323, 355.
„The Times” (Londra). — 20, 21, 26, 65, 73, 76, 77, 81, 87, 115, 119, 122,
123, 126, 128, 142, 145, 146, 149—155, 166—169, 171, 196, 201, 202, 237,
239, 240, 257, 327, 328, 333—335, 337, 339, 341, 349, 413, 414, 425, 437, 438,
444, 451, 465, 480, 543, 555, 560, 561, 567, 570.
„Tribune” — vezi „New York Daily Tribune”.
„Triester Zeitung”. — 119.
„Der Wanderer” (Viena). — 314, 475.
„Weekly Dispatch” (Londra). — 469.
„Weekly Times” (Londra). — 302, 472.
„Wiener Lloyd”. — 185.
„Die Zeit” (Berlin). — 39, 345.

Indice de numiri geografice *

A

Abbasabad — 379.
Accrington — 466.
Acton — 442.
Adana — 402.
Addiscombe, localitate în Anglia — 192.
Adige, fluviu în Italia — 482.
Adrianopole (turc : Edirne) — 34, 115, 122, 150, 152, 207, 262, 361, 362—364, 380, 398, 407, 414, 419—424, 427, 429, 432, 434, 454, 561.
Adriatica, mare — 9, 17.
Agra — 226, 340.
Agram (Zagreb) — 11.
Ahaljîh (Ahaljîhe) — 460, 580, 583, 584.
Ainagîc (turc : Inecik) — 361.
Akkerman (Bielgorod-Dnestrovski) — 380, 381.
Aland, insulele — 473.
Albania — 16, 244, 363.
Alep (Haleb) — 298.
Alexandria — 116, 400, 402.
Aleksandrovski, fort în Caucaz. — 432.
Allahabad — 340.
Alpi, munți — 135.
Alpii Transilvaniei (Carpații sudici) — 482.
Amoi (Siamîn) — 467.
Amsterdam — 392.
Amu-Daria, fluviu — 473.
Anapa — 150, 428.
Anatolia — 584.

Antiohia (turc : Antakya) — 116.
Antivari (Bar) — 17.
Anvers — 307, 522, 524.
Apenini, munți — 135.
Arabia — 137.
Aral, mare — 473.
Arax, fluviu — 379, 459—460.
Ardahan, localitate în Caucaz — 484, 485.
Argeș, rîu, afluent al Dunării — 457, 483, 548—549.
Arhipelag, în Marea Egee — 5, 244.
Armenia — 7, 8, 25, 122, 146, 459, 460, 583.
Arta — 17.
Ashton — 556.
Ashton, district — 556.
Asia centrală — 160.
Asia Mică — 7, 288.
Astrabad — 122, 125.
Atlantic, ocean — 97, 201.
Autigny, localitate în Elveția — 92.
Ava, în Birmania — 302, 448.
Azov, marea de — 299.
Aylesbury, localitate în Anglia — 316.

B

Bacup — 442, 466, 556.
Bacup, district în Anglia — 466.
Baden — 520, 540.
Bagdad — 14.
Baiazet (Dogubaiazit) — 484, 584.
Balcani, munți — 24, 27, 34, 360—362, 454, 456, 458.

* Între paranteze sînt arătate actualele denumiri de pe hărțile geografice. — *Nota Red.*

- Balcanică*, peninsulă — 34.
Balta-Liman — 152, 255, 287, 335.
Baltică, mare — 128, 245, 473.
Barnsley — 177.
Baroda — 340.
Basarabia — 9, 242, 289, 481.
Basel — 96.
Batum (Batumi) — 122, 460—463, 484, 569, 584.
Beirut — 245.
Belgrad — 11, 37, 297, 360.
Bellary — 340.
Belle-Ile — insulă în golful Biscaia — 535.
Benares — 340.
Bengal — prezenție în India — 133, 135, 140, 159, 214, 215, 226—228, 235.
Berbice, comitat din Guiana britanică — 392.
Berlin — 29—31, 43, 44, 90, 98, 124, 249, 250, 305, 307, 438, 451, 474, 530, 531, 539.
Bermondsey, suburbie, în prezent cartier al Londrei — 324.
Berna — 117, 125.
Besik (Beşik), golf în Marea Egee — 206, 262, 279, 285, 292, 334, 436.
Bihar, ținut în India — 159.
Bingley — 442.
Birmaniam — 164, 191, 214, 215, 302, 448.
Birmingham — 291, 324, 354, 376, 440, 448.
Birmingham, district în Anglia — 177.
Biscaia, golf — 122.
Bischofsheim, localitate în Germania — 540.
Blackburn — 177, 354, 442, 475.
Blackstone-Edge, deal și localitate în Anglia — 179, 183.
Boemia — vezi Cehia
Bolton — 177, 354, 441—443, 477, 556.
Bombay, oraș și prezenție în India — 159, 226—228, 235, 340.
Bosfor, strimtoare — 13, 15, 16, 25, 26, 34, 396, 397, 458, 581.
Bosnia — 8, 11, 36, 205, 244, 297, 363.
Boston — 177.
Boulogne — 572.
Bradford — 351, 440.
Brașov (Kronstadt, actualmente Orașul Stalin) — 314.
Brăila — 421, 479, 480, 501, 504, 585.
Breslau (Wrocław) — 304.
Bridgewater — 354.
Bristol — 161, 177.
Brussa (turc : Bursa) — 243.
Bruxelles — 115, 272, 524, 525, 571.
Bucovina — 9.
București — 19, 35, 152, 206, 250, 255—256, 257, 337, 454, 480, 481, 483, 487, 501, 504, 553, 585.
Buda, capitala Ungariei, partea Budapestei contemporane situată pe malul drept al Dunării — 97.
Buenos Aires — 392.
Buhara — 14.
Bulgaria — 36, 244, 287, 363, 464, 561.
Bunei Speranțe, capul
Burnley — 442, 466, 556.
Bury, localitate în Anglia — 354, 442, 466, 477, 556.
Buzău — riu, afluent al Dunării — 457.

C

- Calafat* — 453, 479, 481—483, 503—504, 547, 552, 553, 585.
Calcuta — 132, 159, 231, 234, 340.
Calicut — 340.
California — 105, 349, 465.
Cambridge — 326.
Canalul Mare al Chinei — vezi *Marele Canal al Chinei*
Canalul Mincii — 153, 555.
Canterbury — 326.
Canton — 15, 108, 467.
Carnatic, ținut în India — 159.
Carolina de Sud, stat în S.U.A. — 201.
Caspică, mare — 13, 125, 379, 418, 459.
Caucaz — 418—420, 434, 435, 451, 458, 459, 461—463, 484, 485, 502, 505, 580.
Cehia — 112, 244.
Ceilon, insulă — 135.
Cheshire, comitat în Anglia — 354.
Chester — 533.
Chilia — 5.
Chur, localitate în Elveția — 324.

- Church-Parish* (Church), localitate în Anglia — 442.
Cincinnati — 515.
Cioroh, riu în Caucaz — 461.
Circasia — 150, 294, 426—433.
Colne — 442.
Colonia (Köln) — 30, 31, 42, 43, 307, 513, 526, 529—533.
Constantinopol (Istanbul) — 4, 8, 10, 11, 13—18, 26—28, 33, 35, 37, 38, 72, 115, 116, 118, 119, 123, 124, 146, 150, 151, 154, 204—207, 225, 242—246, 250, 255, 262, 275, 277—280, 284, 285, 287—289, 294, 296—298, 301, 313—316, 332, 333, 336, 348, 361—363, 396—398, 402—403, 407, 414, 417, 418, 427, 433—435, 436, 453, 456, 457, 464, 480, 484, 486, 503, 555, 565, 578, 580, 582, 583.
Copenhaga — 72, 252, 371, 450, 473.
Cornul de Aur, golf — 119.
Cracovia — 299, 386—392, 393, 420, 424, 561.
Craiova — 337, 363, 479, 481, 482, 503, 547.
Crimeea — 123, 242, 432.
Croația — 10.
Cuba, insulă — 163.
Cuban, riu — 418, 430, 485.
- D
- Dacca* — 138.
Dalmația — 10.
Danzig (Gdansk) — 17, 307.
Dardanele, strimtoare — 5, 13, 15, 16, 119, 128, 151, 153, 282, 285, 332, 335, 352, 406—408, 418, 424, 561.
Darial, defileu în munții Caucaz. — 418.
Darwen, vale în Anglia — 177.
Debrețin — 35.
Deccan, podiș în India — 135.
Delhi — 133, 212, 340.
Demerara, comitat în Guiana britanică — 392.
Derby — 443.
Derbyshire, comitat în Anglia — 354.
Doab, ținut cuprins între Gange și Djumna — 340.
- Dobral*, defileu în munții Balcani — 361.
Don, fluviu — 13.
Dresda — 124.
Dubno — 454.
Duero, fluviu în peninsula Iberică — 401.
Dunărea, fluviu — 7, 9, 10, 13, 16, 20, 126, 150, 198, 222, 263, 301, 346, 347, 358—363, 418—425, 426, 437, 453—458, 459, 464, 474, 475, 479—485, 488, 500—504, 547—549, 553, 561, 578, 585.
Durazzo (Durrës) — 17.
Durham — 208.
Düsseldorf — 247.
- E
- Edinburgh* — 448, 466.
Elbrus, munte — 419.
Enfield, localitate în Anglia — 442.
Enos — 259.
Epir — 10.
Erivan (Erevan) — 379, 460, 584.
Erzerum (Erzurum) — 397, 460—463, 484.
Escout (germ. Schelde), fluviu — 401.
Essequibo, în Guiana olandeză — 392.
Euftrat, fluviu în Orientul apropiat — 14, 459.
- F
- Farvagny*, district în Elveția — 92.
Filipopol (Plovdiv) — 360.
Flandra — 137.
Frankfurt pe Main — 45, 530.
Freiburg — 540.
Fribourg, canton în Elveția — 92, 93, 117, 125.
Furcile caudine — defileu în munții Apenini, în apropiere de orașul Caudium (Roma antică). — 208.
- G
- Galați* — 14, 126, 337, 422, 501.
Galiția — 9, 17, 256.
Gange, fluviu în India — 340.
Gași, munți în India — 232, 340.

Geneva — 96.
Gerlachsheim, localitate în Germania — 540.
Gibraltar — 16.
Giurgiu — 380, 479—481.
Glasgow — 354, 420.
Glengarry, localitate în Scoția — 444.
Glossop — 556.
Gotland, insulă în Marea Baltică — 473.
Grodno, gubernie — 251.
Grünsfeld, localitate în Germania — 540.
Gruzia — 123, 299, 418, 419, 460, 464, 484, 563, 583.
Guildford — 565.
Gujarat, ținut în India — 160.
Guria — 418.

H

Haga — 72.
Haileybury, localitate în Anglia — 192.
Halifax — 183, 208.
Hamburg — 37, 307, 529.
Hamm — 530.
Hampshire, comitat în Anglia — 448.
Hanian, oraș în provincia Hupei în China — 104.
Hanovra — 528—529.
Hardwar — 234.
Håvre (Le) — 37.
Helsingör — 16.
Herat — 473.
Hertfordshire, comitat în Anglia — 470.
Herțegovina — 8.
Hessa — 532.
High, localitate în Anglia — 476.
Himalaia, munți — 135, 237.
Hindustan — 109, 135—138, 140, 230, 237, 340.
Hiva — 14, 473.
Hirșova — 359, 453, 455, 504.
Holborn, localitate în Anglia — 239.
Holstein — 111, 258, 450, 529.
Homs — 397.
Honcong — 108.
Hotin — 454.
Hull — 239, 326.
Hyde — 556.

I

Ianina — 34.
Iași — 126, 250, 256, 257, 454.
Iava — 136.
Iemen — 137.
Iena — 482.
Ierusalim — 116.
Ihtiman, trecătoare — 360.
Imeretia — 418.
Indul, fluviu — 15, 133.
Ionice, insulele — 17.
Irlanda — 64, 68, 70, 76, 79, 86, 129, 135, 165, 166, 168, 170, 237, 240, 241, 249, 269, 307, 374, 398.
Irwell-Vale, localitate în Anglia — 442.
Isaccea — 464.
Istanbul — vezi Constantinopol
Iutlanda, peninsulă — 258.
Izmail — 362.

J

Jerkum-Kale, fortificație pe litoralul caucazian — 484.
Jersey, insulă în golful Normandiei — 572.
Jiu, riu, afluent al Dunării — 480, 482.

K

Kamcik (Kamcia), riu în Bulgaria — 454, 456.
Kapan, localitate în Caucaz — 379.
Karlsdorf — 520.
Kars — 122, 460, 484, 485.
Kattegat, strimtoare — 473.
Keighley, localitate în Anglia — 442.
Kidderminster — 177.
Kiev — 244.
Kiev, gubernie — 251.
Kilmainham, localitate în Irlanda — 61.
Kilmarnock — 354.
Kindley, localitate în Anglia — 466.
Knoydart — 444.
Königsberg (Kaliningrad) — 307, 330.
Königshofen — 540.
Konya — 397, 400.
Kovno (Kaunas), gubernie — 251.

Kuciuk-Kainargi — 115, 206, 243, 432, 445, 561.
Kulevcia (Kiulevcia), localitate în Balcani — 7, 361.
Kura, fluviu în Caucaz — 460, 584.
Kurdistan — 359.
Kurlanda — 123.
Kütahya (Kuitahia) — 402.

L

Ladoga, lac — 16.
Lahore — 340.
Laibach (Liubliana) — 5, 116.
Lancashire, comitat în Anglia — 97, 140, 143, 179, 240, 325, 351, 354, 466.
Lausanne — 93.
Leeds — 376, 440.
Leicester — 440.
Leicestershire, comitat în Anglia — 448.
Letea, insulă în Delta Dunării — 423.
Liban — 7.
Lisabona — 396.
Liverpool — 142, 161, 177, 326, 423.
Lombardia — 41, 101, 135, 330, 353, 482, 488.
Londra — 4, 5, 19, 30, 40, 41, 43, 90, 106, 115, 146, 150, 151, 161, 170, 208, 216, 238, 239, 242, 248, 252, 272, 283, 299, 307, 332, 341, 346, 349, 352, 380, 399, 413, 419, 423, 426, 437, 441, 464, 512, 514, 525, 528, 531, 542, 561, 565, 566, 567.
Luigiana — 541.

M

Macedonia — 11, 16, 36, 363, 453.
Madras, oraș și prezenție în India — 159, 226—228, 235, 453.
Magdeburg — 31, 512.
Maidstone — 91.
Malacca — 214.
Malka, riu în Caucaz — 451.
Malta, insulă — 5, 17, 122, 154, 406.
Manchester — 43, 44, 70, 133, 142, 178, 267, 338, 339, 354, 376, 439—441, 443, 448, 466, 477, 492, 517, 543, 556.

Marița, fluviu — 34.
Marsilia — 339.
Marele canal al Chinei — vezi și *Canalul mare*.
Marele Novgorod — vezi și *Novgorod, Marele*.
Măcin — 464, 585.
Mediterană, mare — 15, 17, 26, 115, 225, 259.
Mekadei, în Birmania — 302.
Melbourne — 351, 515.
Mesopotamia — 137, 288.
Mid, localitate în Elveția — 92.
Milano — 17, 31, 98, 541.
Mincio, riu în Italia — 482.
Mingrelia — 123, 418, 584.
Minsk, gubernie — 251.
Modena — 541.
Mogan, localitate în Caucaz — 379.
Moldova — 8, 9, 11, 25, 34, 150—154, 173, 206, 250, 256, 287, 296, 298, 336, 360, 363, 418, 419, 422, 570.
Morava, afluent al Dunării — 11.
Morea (Peloponez), peninsulă — 10, 34.
Moscova — 11, 126.
Mozdok — 418.
Muntenegru — 12, 20, 359, 363, 475.

N

Nahicevan — 379.
Nanchin — 108.
Navarino (Pylos) — 25, 34, 207, 378, 401, 561.
Neapole — 96, 99, 330, 402.
Neuchâtel, canton în Elveția — 95, 118.
Neva, fluviu — 246, 396.
Newcastle — 292, 348.
Newchurch, localitate în Anglia — 466, 556.
Newton — 556.
New York — 15, 247.
Nicopole — 362, 480, 503.
Ninive, oraș antic — 196.
Nipru, fluviu — 13, 502.
Nistru, fluviu — 9, 13.
Niș, localitate în Balcani — 297.
Nottingham — 60, 177, 440.
Novara — 488.

Novgorod, Marele — vezi și *Marele Novgorod*.
Nürnberg — 4.

O

Oceakov — 362.
Odesa — 14, 119, 198, 284, 288, 307, 314, 346, 421, 422, 427, 462, 502, 569.
Oldham, localitate în Anglia — 199, 354, 442.
Olmütz — 337, 437, 451.
Olt, afluent al Dunării — 488, 482, 483, 487.
Oltenia (Valahia Mică) — 474, 479, 483, 503.
Oltenița — 479, 487, 500, 501, 503—505, 547, 548, 552, 553, 585.
Oltu — 461.
Oraș — 453.
Orissa, ținut în India — 159, 235.
Ostende — 37, 522.
Oxfordshire, comitat în Anglia — 469.

P

Pacific, ocean — 566.
Padiham — 466.
Padul (ital. Po), fluviu — 488.
Palestina — 7.
Palmira, oraș și stat din vechime — 137.
Paris — 5, 44, 45, 98, 115, 118, 125, 127, 154, 173, 223, 242, 249, 273, 274, 284, 285, 299, 304, 330, 333, 346, 385, 412, 438, 450, 451, 464, 561, 573, 574.
Parma — 541.
Patna — 340, 449.
Pădurea Neagră, munți — 13.
Pechin — 104, 108.
Pegu, provincie în Birmania — 214, 215, 302.
Penang, insulă în strimtoarea Malacca — 214.
Penderekli (Ereğli) — 296.
Penjab (Punjab) — 14, 160, 226, 340, 473.
Persic, golf — 459.
Pesta, capitala Ungariei, partea Budapestei contemporane situată pe malul stîng al Dunării — 37.

Petersburg (Leningrad) — 11, 15, 35, 125, 126, 151, 184, 206, 242, 250, 251, 255, 256, 262, 284, 285, 288—289, 292, 294, 296, 338, 345, 346, 397, 398, 406, 419, 431, 432, 475, 539, 571, 580.
Peterwardein (Petrovaradin) — 205.
Pètra, oraș din vechime — 137.
Piemont — 453, 541, 542.
Pind, munți în Balcani — 27.
Plevna (Pleven) — 316.
Podolia (Hmelnițki), gubernie — 251.
Poona — 340.
Port Phillip (Australia) — 468.
Portsmouth — 115, 565, 566.
Posieux, localitate în Elveția — 93.
Poti — 150, 464.
Potsdam — 222.
Praga — 11.
Preston — 354, 441—443, 466, 476, 491, 492, 499, 556.
Prez, localitate în Elveția — 92.
Prome, localitate în Birmania — 448.
Prut, rîu — 184, 222, 223, 263, 279, 289, 342, 358, 437, 501, 502, 563.

R

Rajmahal — 340.
Rasova — 480.
Ravenna — 330.
Redut-Kale, fortificație pe litoralul caucazian — 462, 484, 485.
Resolven — 308.
Ringwood, localitate în Anglia — 177.
Rion (Rioni), rîu în Caucaz — 460.
Risquons-Tout, localitate în Belgia — 450.
Rochdale, district în Anglia — 556.
Rhodos, insulă în Marea Ionică — 56.
Roma — 245, 246.
Romont, localitate în Elveția — 93.
Rostock — 307.
Rotherhithe, suburbie a Londrei — 90, 91.
Rotterdam — 307.
Rowstentall — 466.
Rumelia — 259.
Rusciuc (Ruse) — 455, 479, 480, 481, 487, 503, 586.

S

Sahara — 137.
Saint Albans — 326.
Saint-Jean-d'Acre (Acre, Akka) — 218.
Salamina, insulă în Marea Egee — 151, 280.
Salsette, insulă — 136.
Sardinia, insulă — 98—99.
Sava, afluent al Dunării — 7.
Scales' Orchard, localitate în Anglia — 354.
Schleswig — 111, 258, 450, 529.
Scofia — 65, 70, 86, 318, 350, 444.
Serbia — 8, 11, 25, 36, 37, 243, 244, 287, 297, 298, 363, 453, 483, 487, 503, 552, 555, 561, 585.
Sevan, lac în Caucaz — 379.
Sevastopol — 4, 332, 397, 426, 427, 502, 581, 582.
St. Nikolai (Şefkatil), debarcader — 419, 583.
Sheffield — 316, 348.
Sharnford — 466.
Shrewsbury — 325.
Sicilia, insulă — 135.
Sidney — 15, 351.
Silistra — 244, 316, 359—363, 480, 487, 586.
Sind, ținut în Pakistan — 14, 160, 191.
Singapore — 214.
Sinope — 569, 570, 580, 581, 583.
Siret, riu, afluent al Dunării — 457, 481.
Siria — 288, 484.
Slatina — 481, 482, 487.
Slite, punct fortificat pe insula Gotland — 473.
Slavonia — 10.
Smirna (turc: Izmir) — 154, 205, 224, 260, 262, 279, 314, 406.
Sofia — 360, 362, 363, 453, 480, 486, 487, 503.
Son, riu în India — 340.
Southampton, localitate în Anglia — 417.
Southwark — 179.
Spitalfields — 177.
Spithead, strimtoare — 115.
Stafford — 348.
Stalybridge — 442, 556.
Stanford — 466.

Statul papal — 330.
Stettin — 17, 307.
Stockholm — 124, 251.
Stockport — 142, 177, 178, 442.
Strasbourg — 572, 573.
Sugiuk-Kale, fortificație pe litoralul caucazian — 426, 428.
Sulina, braț în delta Dunării — 301, 423—425.
Sund (Eresunn), strimtoare — 16, 128, 473.

Ș

Șanghai — 105, 108.
Șiraz — 14.
Șiștov (Șviștov) — 503.
Șumla (Kolarovgrad) — 315, 316, 360—363.

T

Taganrog — 14.
Tago (Tajo), fluviu în peninsula Iberică — 401.
Taliș, localitate în Caucaz — 379.
Tamisa, fluviu în Anglia — 239, 307.
Tampico — 428.
Tarnov — 391.
Taurus, munți în Turcia — 397.
Teheran — 14, 124.
Terek, fluviu în Caucaz — 485.
Termopile, trecătoare în Grecia — 520.
Terni, localitate în Italia — 330.
Tesalia — 10, 16.
Tessin (Ticino), canton în Elveția — 324.
Thana — 340.
Tiflis (Tbilisi) — 418, 460, 461, 484, 485, 584.
Tigru, fluviu în Orientul apropiat — 14.
Tilsit (Sovietsk) — 5, 116.
Tolentino, localitate în Italia — 330.
Torino — 438.
Torni-le-Grand, localitate în Elveția — 93.
Torres Vedras — 455.
Toulon — 5, 22.
Tracia — 11, 36.
Transcaucazia — 461, 584.
Transilvania — 9, 256.

Trebizonda (Trabzon) — 10, 14—16, 122, 397, 418, 458, 460, 463.
Trentham, localitate în Anglia — 354.
Triest — 17, 301.
Tungao, în Birmania — 302.
Tunona (Djumna), riu în India — 340.
Turan (Turchestan), depresiunea — 13.
Turkestan — 14.
Turkmanciai — 379.
Turtucaia (Tutrakan) — 315, 487, 500, 501, 548—551.
Turnu-Măgurele — 479, 480.
Tyne, riu în Anglia — 292.

U

Ucian, oraș în provincia Hupei în China — 104.
Ungaria — 10, 13, 17, 244, 256, 288, 352, 417, 418.
Unkiar-Skelessi — 207, 397, 398, 402, 404—411, 417.
Utrecht — 392.

V

Valahia — 8, 9, 12, 25, 34, 150—154, 173, 206, 250, 256, 287, 296, 307, 336, 360, 363, 418, 419, 422, 457, 474, 481, 482, 486—488, 500—503, 548, 552, 570.
Van Diemen, țara lui (Tasmania) — 324.
Varna — 361, 362, 445—456, 458, 480.
Varșovia — 35, 362, 384, 387, 390, 438, 454.

Veneția — 194.
Verona — 5, 116, 377, 380.
Vidin — 362, 453, 464, 474, 479—483, 487, 500, 501, 547, 553, 585.
Viena — 3, 6, 7, 11, 40, 98, 100, 117, 118, 124, 127, 135, 224, 242, 249, 250, 252, 256, 263, 276, 284—286, 296, 334, 337, 342, 345, 346, 383, 387—394, 413, 421—424, 436, 437, 445, 446, 459, 464, 474, 479, 501, 539, 559, 561, 565, 571.
Vilna (Vilnius), gubernie — 251.
Volga — 13.
Volinia, gubernia — 251.
Volinia — 475, 502.

W

Wales (Țara Galilor) — 302, 307, 476.
Washington — 314.
Waterloo — 456.
West Riding, comitat în Anglia — 183.
Wigan — 354, 464, 466, 475, 476.
Withnell — 442.
Wolverhampton — 354.

Y

Yorkshire, comitat în Anglia — 142, 179, 325, 443, 466, 467, 469.

Z

Zabliac — 475.
Zemlin (Zemun), oraș în Iugoslavia — 154.
Zürich — 96, 485.

Cuprins *

	<u>Pag.</u>
Prefață	V—XXV
K. MARX și F. ENGELS. Politica britanică. — Disraeli. — Emigranții. — Mazzini la Londra. — Turcia	3—12
F. ENGELS. Adevăratul punct litigios în Turcia	13—18
K. MARX. Presa londoneză. — Politica lui Napoleon în problema turcă	19—22
F. ENGELS. Problema turcă	23—28
K. MARX. Conspirația de la Berlin	29—32
F. ENGELS. Care va fi soarta Turciei europene ?	33—38
K. MARX. Conspirația de la Berlin. — Poliția londoneză. — Mazzini. — Radetzky	39—41
K. MARX. Destăinuirile lui Hirsch	42—45
K. MARX. Noua mașinație financiară, sau Gladstone și bănuții	46—51
K. MARX. Realizările guvernului	52—59
K. MARX. Feargus O'Connor. — Înfrîngerii suferite de guvern. — Bugetul	60—66
K. MARX. Lire, Șilingi, pence, sau bugete de clasă și cui aduc ele foloase	67—71
K. MARX. Dezordini la Constantinopol. — Mania spiritismului în Germania. — Bugetul	72—80

* Articolele al căror titlu a fost dat de Institutul de marxism-leninism de pe lângă C.C. al P.C.U.S. sint însemnate cu un asteric. — *Nota Red.*

K. MARX. Săpun pentru popor, un chilipir pentru „Times”. — Bugetul guvernului de coaliție	81—89
K. MARX și F. ENGELS. Afacerea rachetelor. — Insurecția din Elveția	90—93
F. ENGELS. Situația politică a Republicii elvețiene	94—101
K. MARX. Revoluția din China și din Europa	102—110
K. MARX. Situația din Olanda. — Danemarca. — Conversiunea datoriei publice britanice. — India. — Turcia și Rusia	111—116
K. MARX. Mazzini. — Elveția și Austria. — Problema turcă	117—121
K. MARX. Problema turcă. — „Times”. — Expansiunea Rusiei	122—124
K. MARX. Înșelătoria rusă. — Eșecul lui Gladstone. — Reformele lui Charles Wood în Indiile orientale	125—134
K. MARX. Stăpînirea britanică în India	135—141
K. MARX. Prosperitate engleză. — Greve. — Problema turcă. — India	142—149
K. MARX. Turcia și Rusia. — Atitudinea tolerantă a cabinetului Aberdeen față de Rusia. — Bugetul. — Taxa pe suplimentele de ziar. — Corupția parlamentară	150—155
K. MARX. Compania Indiilor orientale, istoria și rezultatele activității ei	156—164
K. MARX. Problema Indiei. — Drepturile arendașului irlandez	165—171
K. MARX. Politica Rusiei față de Turcia. — * Mișcarea muncitorească din Anglia	172—183
K. MARX. Problema războiului din Turcia. — Ziarul „New York Tribune” în Camera comunelor. — Guvernarea Indiei	184—195
K. MARX. Interpelarea lui Layard. — Lupta în jurul legii cu privire la ziua de muncă de zece ore	196—203
K. MARX. Complicațiile ruso-turce. — Șiretlicurile și subterfugiile guvernului britanic. — Ul-	

tima notă a lui Nesselrode. — Problema Indiilor orientale	204—213
K. MARX. Războiul din Birmania. — Problema rusă. — O corespondență diplomatică ciudată	214—221
K. MARX. Problema războiului. — Activitatea parlamentară. — India	222—229
K. MARX. Rezultatele viitoare ale stăpînirii britanice în India	230—236
K. MARX. Înfrîngerea guvernului în problema financiară. — Birjarii. — Irlanda. — Problema rusă	237—247
K. MARX. În Camera comunelor. — Presa despre problemele orientale. — Manifestul țarului. — Danemarca	248—254
K. MARX. Impozitul pe anunțuri. — Manevrele Rusiei. — Danemarca. — Statele Unite în Europa	255—261
K. MARX. Problema războiului. — Populația Angliei și date cu privire la comerț. — Activitatea parlamentară	262—274
K. MARX. Urquhart. — Bem. — Problema turcă în Camera lorzilor	275—282
K. MARX. Problema turcă în Camera comunelor	283—295
K. MARX. Situația pe continent și în Anglia .	296—303
K. MARX. Mihail Bakunin	304—306
K. MARX. Urcarea prețului grîului. — Holera. — Greve. — Mișcare în rîndurile marinarilor .	307—309
K. MARX. Către redactorul ziarului „People's Paper”	310—312
K. MARX. *Nota de la Viena. — S.U.A. și Europa. — Scrisoarea de la Șumla. — Legea bancară a lui Peel	313—322
K. MARX. Evenimentele politice. — Lipsa de pîine din Europa	323—331
K. MARX. *Puterile occidentale și Turcia. — Criza economică iminentă. — Construirea de căi ferate în India	332—340

K. MARX. * Puterile occidentale și Turcia. — Simptomele crizei economice	341—351
K. MARX. * Panică la bursa din Londra. — Greve	352—357
F. ENGELS. Rușii în Turcia	358—364
K. MARX. Lordul Palmerston	365—435
Primul articol	367—375
Articolul al doilea	376—381
Articolul al treilea	382—394
Articolul al patrulea	395—404
Articolul al cincilea	405—411
Articolul al șaselea	412—417
Articolul al șaptelea	418—425
Articolul al optulea	426—435
K. MARX. Problema războiului. — Chestiuni fi- nanciare. — Greve	436—444
K. MARX. * Manifestul turc. — Situația econo- mică a Franței	445—449
K. MARX. * Arestarea lui Delescluze. — Dane- marca. — Austria. — „Times“ despre perspec- tivele unui război cu Rusia	450—452
F. ENGELS. Deplasările armatelor în Turcia	453—458
F. ENGELS. Războiul sfânt	459—463
K. MARX. Războiul. — Grevele. — Scumpetea	464—472
K. MARX. * Expediția persană în Afganistan și expediția rusă în Asia centrală. — Danemarca. — Acțiunile militare pe Dunăre și în Asia. — Minerii din Wigan	473—478
F. ENGELS. Mersul războiului din Turcia	479—485
F. ENGELS. Înfringerile rușilor	486—488
K. MARX. Problema muncitorească	489—492
K. MARX. Prosperitate. — Problema muncito- rească	493—499
F. ENGELS. Mersul războiului din Turcia	500—505
K. MARX. Cavalerul nobilei conștiințe	507—538

K. MARX. * Cuvîntarea lui Manteuffel. — Mișcarea religioasă din Prusia. — Apelul lui Mazzini. — Municipalitatea din Londra. — Reformele lui Russell. — Parlamentul muncitorilor	539—546
F. ENGELS. Războiul pe Dunăre	547—554
K. MARX. Războiul din Turcia. — Situația dezastruoasă din industrie	555—558
K. MARX. Cvadrupla înțelegere. — Anglia și războiul	559—568
K. MARX. Victoria Rusiei. — Poziția Angliei și Franței	569—575
F. ENGELS. Demisia lui Palmerston	576—579
F. ENGELS. Mersul războiului din Turcia	580—586

Adnotări și indici

<i>Adnotări</i>	587—654
<i>Date din viața și activitatea lui K. Marx și F. Engels</i> (martie-decembrie 1853)	655—666
Indice de nume	667—699
Personaje din literatură și mitologie	700—701
Indice de publicații periodice	702—704
Indice de numiri geografice	705—712

ILUSTRĂȚII

O parte din pagina ziarului „New York Daily Tribune” cu articolul lui K. Marx „Stăpînirea britanică în India”	138—139
Harta cuceririlor engleze din India la mijlocul sec. al XIX-lea	228—229
Pagină din agenda lui Jenny Marx cu însemnări în legătură cu trimiterea articolelor lui Marx și Engels la „New York Daily Tribune”	343
O parte din pagina ziarului „People’s Paper” cu primul articol al lui K. Marx din seria „Lordul Palmerston”	366—367
Coperta primei ediții a pamfletului lui K. Marx „Cavalerul noii conștiințe”	509

*Dat la cules 8.07.59. Bun de tipar 4.09.59. Tiraaj
12.200 ex. Hirtie velinã de 65 gr./m². 600×920.16.
Coli editoriale 49,06. Coll de tipar 47. Planse offset
colori. A. 0957/59. Indice de clasificare pentru
biblioteci 3C1=R.*

Tiparul executat sub comanda nr. 4.364×90.864 de
Combinatul Poligrafic Casa Scînteii „I. V. STALIN”,
Piața Scînteii nr. 1, București — R.P.R.

